

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GEORG OG EDV. BRANDES

BREVVEKSLING
MED NORDISKE FORFATTERE
OG VIDENSKABSMÆND

III

GYLDENDAL

GEORG OG EDV. BRANDES
BREVVEKSLING

Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
Med Støtte af
Carlsbergfondet og
Overretssagfører L. Zeuthens
Mindelegat

GEORG OG EDV. BRANDES

BREVVEKSLING
MED NORDISKE FORFATTERE OG
VIDENSKABSMÆND

UDGIVET AF
MORTEN BORUP
UNDER MEDVIRKNING AF
FRANCIS BULL OG JOHN LANDQUIST

III

KØBENHAVN 1940
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

**FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN**

INDHOLDSFORTEGNELSE

<i>Indledning</i>	IX
Holger Drachmann til Georg Brandes	I
J. P. Jacobsen og Georg Brandes	105
Sophus Schandorph og Georg Brandes	163
V. Pingel og Georg Brandes	257
H. V. Kaalund og Georg Brandes	375
Hannes Hafstein til Georg Brandes	385
Matthías Jochumsson og Georg Brandes	399
<i>Tillæg</i> : Gabriel Sibbern til Georg Brandes	423
<i>Kommentar</i>	443

INDLEDNING

Efter at vi i forrige Bind blot har mødt den ældste af Brødrene Brandes i et enkelt Afsnit, genoptages i dette Bind atter Traaden fra det første, og Georg Brandes bliver igen Hovedpersonen. Hvad der hidtil er bragt af hans Korrespondance, har vist ham i Forhold til Lærere og personlige Venner, alle med Undtagelse af Chr. Richardt Videnskabsmænd. Her stilles han midt i Kredsen af de egentlige Gennembrudsmænd, der hører Skønlitteraturen til paa nær Pingel. Vi faar Lejlighed til at følge Bevægelsen fra de første spæde Forsøg paa en Samling af Kræfterne, indtil en Skole er stiftet, med Brandes som selvskrevent Overhoved, vi oplever dens Fremgang, men ser ogsaa til Slut den lille Hær falde fra hinanden: Drachmanns Frafald, J. P. Jacobsens tidlige Død, Brud med Pingel — kun Schandorph er med til at føre Ideerne fra 1871 over i det 20. Aarhundrede. Endelig tjener nogle Breve fra Digterne Hannes Hafstein og Matthías Jochumsson til at godtgøre, at Brandes ogsaa med Opmærksomhed fulgte Islands Aandsliv.

*

Til sin moderlige Beskytterinde, Renna Hauch, Digterens Hustru, skriver Georg Brandes 22/12 1871: »Her er en stor Del unge Mennesker i Byen, eller dog nogle, som ere den revolutionære Sag oprigtigt hengivne, flere af dem have nærmet sig til mig og stillet sig til min Disposition, den bedste og mest fremragende af dem er en Marinemaler Holger Drachmann, der har skrevet flere højst fortræffelige og modige Afhandlinger. Han har Courage og det er en stor Egenskab og han fører en glimrende Pen, paa samme Tid som han er en god og meget lovende Maler« (se »Tilskueren« 1928 II 203). Henimod Slutningen af samme Aarti lyder Brandes' Dom om ham til Bjørnson derimod saaledes: »Mig, der har opdraget ham som Poet, har han gjort megen Sorg« (IV 50).

Disse to Udtalelser giver Yderpunkterne i Georg Brandes' Syn paa HOLGER DRACHMANN (1846—1908).

Som Steffens og Oehlenschläger begge har skildret, hvorledes de lærte hinanden at kende, saaledes foreligger der baade fra Brandes og Drachmann Beretninger om deres første Møde. Aktstykkerne er at finde i Brandes' »Levned« (II 75 ff.) og i Drachmanns Fortale til Jubilæumsudgaven af »Digte« (1896). Drachmanns Fremstilling taler tydeligt om, at han er sig Parallelen Oehlenschläger—Steffens bevidst:

»Jeg manglede en myndig Impuls ude fra den store Verden. Jeg sang og oversatte andre Poeter — efterskrev dem i hvert Fald ikke. Derimod skrev jeg Opsatser i Vilh. Møllers banebrydende 'Nyt dansk Maanedsskrift'.

Og en Dag traadte en ung Mand ind til mig paa Borchs Collegium; han vilde komplimentere mig for mine Artikler om 'Dansk Sømaleri'.

Jeg følte mig meget smigret, var betydelig forlegen og meget glad. Vi kom i Samtale; det vil sige, han talte.

Og hvor han talte! Og alt det, han vakte frem i mig! —

Det varede ved — i Stuen, ud paa Gaden, langs Voldene, hele Formiddagen, hele København rundt — det København, som han aandeligt vilde udfri fra de Nationalliberales Formynderskab over hele Linjen — en Kampagne, hvortil han hværvede unge Kræfter.

Han var nylig hjemkommen fra et Ophold i Frankrig og Italien, havde været meget syg, var endnu bleg — Rekonvalescentens Bleghed, der bærer Bud om et nyvaagnet Liv, nye Syner, Appetit paa Arbejde og paa Kamp.

Han var rustet; det fornåm jeg. Hans Intelligens og Kundskabsfylde overvældede mig; hans Begejstring og Ild vandt mig og rev mig med. Hans Øjne spillede som en ung Panters; hans spænstig-slanke Legeme var i uafsladelig Bevægelse, som Fægtemestren, der giver Timer. Fra hans ideligt rynkede Pande steg det mørke Haar ivejret som et Vingepar — som Hjelm Smykket over en ubetvingelig østerlandsk Kriger. Og saa var der en aaben, en tillidsfuld, næsten naiv Godlidenhed i hans Smil: dette umiddelbart vindende Smil, som kendemærker enhver Fører og Erobrer.

Han vilde have Krig; og han fik Krig. Han vilde hværve Krigere; og han fik til at begynde med mig.

Det var Dr. Georg Brandes.

Da vi omsider skiltes, spurgte han — henkastet — om jeg ellers havde noget under Arbejde. Jeg svarede beskeden, at jeg skrev Vers.

Han smilede — som vilde han sige: Vers skriver ethvert ungt, begavet Menneske — men hvilke?

Da vi næste Gang mødtes, havde han i Møllers Maanedsskrift læst de Poesier, som jeg havde undertegnet med mit nom de guerre: Mark Cole.

Han løb mig imøde, udstrakte sin Haand, trykkede min med Ven-skabs Hæftighed og Varme, idet han udbrød:

Men De er jo Digter! —«

Et smukt Billede fra de glade og forhaabningsfulde Ungdomsaar giver Drachmann i de Linier fra Brevet af 24/5 1879 til Brandes, hvor han genkalder sig Situationen fra det historiske Aar 1872, da han havde sat Fod under eget Bord og nu drak Fremtidens Skaal: »Du var Foraaret i egen Person«, skriver han til ham, »inciterende, agiterende, fuld af uendelig skabende Kraft, galant, ridderlig, elskværdig, uimodstaaelig; en ufortrøden Fører, en hengiven Ven, kort sagt den berømte, berygtede Dr. G. Brandes, som akkurat havde afsluttet din Vinter-Campagne og rustede Dig til den næste«. Drachmann behøvede en Ven, der kunde virke som »Regulator og Mentor«, og han havde nu fundet ham i Georg Brandes, »Manden med det klare Blik og det store Hjærte«. Det var lykkelige Aar, disse første af 70'erne: man følte sig løftet af Troen paa en fælles Sag, som plejedes ved Sammenkomster i Litteraturselskabet, der var stiftet i 1872 med Georg Brandes og Drachmann som Medlemmer af Bestyrelsen, og Drachmann levede endnu i udelt huslig Lykke med sin første Hustru, den smukke »Fru Belli«, som alle hans Venner kap-pedes om at beundre.

Drachmanns lyriske Debut med »Digte« 1872 følte som et Foraars-tegn, men vandt dog ikke udelt Bifald hos Georg Brandes, hvem den var tilegnet; de formelle Mangler, hans Versekunst endnu led under, var dog noget, der kunde raades Bod paa, og derfor tilbød Brandes Digteren sin Hjælp som hans Broder før ham. Herom skriver Georg Brandes i

»Levned« (II 76): »det faldt i min Lod at give Holger Drachmann de første Anvisninger til mere virkningsfuld Behandling saavel af Sproget som af de metriske Udtryksmidler. Endnu saa langt frem som til 1880 tror jeg ikke, Drachmann udgav noget, han ikke havde drøftet med mig først.« For denne Vennetjeneste var Drachmann ham oprigtig taknemmelig, som adskillige Udtalelser i Brevene ogsaa vidner om: »Jeg trænger til Din energiske, velvilligt elektriserende Paavirkning«, hedder det f. Eks. et Sted (S. 23), og 1875 erklærer han, at »jeg har endnu bestandig rettet mig efter Dine Vink som en Elev overfor en respekteret Lærer« (S. 30). I Digtet »Vaabensmeden« (af »Dæmpede Melodier«) bringer han Læremesteren sin Hyldest som den, der hærder »det Staal, som skal klinge med Kæmpeklang / og svinges i Kampen for Landet«.

For Bedømmelsen af Brandes' Syn paa Digteren er Savnet af hans Breve til Drachmann et stort Minus, der kun delvis opvejes af det Supplement, som Essayet i »Det moderne Gjennembruds Mænd« yder. Tidligt blev det dog Brandes klart, at Drachmann ikke var den paalidelige Forbundsfælle, som han til at begynde med havde drømt om. Allerede 1873 har Brandes bebrejdet ham, at han har offentliggjort Vers i to af Fjendens Organer. Betænkeligere var dog de idémæssige Baner, han slog ind paa. Oven paa Digtene fra 1872 maatte den næste Digtsamling, »Dæmpede Melodier« (1875), forekomme Brandes for lidt radikal, for historisk betonet, og trods alle de gode Ord, han i »Det moderne Gjennembruds Mænd« har tilovers for »Derovre fra Grænsen« (1877), var det dog sin egen Sag for de liberale at se en begejstret Højrepresser kryste Drachmann i sin Favne. Et af Georg Brandes' Breve har aabenbart indeholdt alvorlige Advarsler til Digteren mod at gaa videre ad denne Bane. Endnu 1877 var Drachmann dog Brandes' Mand, forsvarede ham varmt imod Ploug (se »Levned« II 245 f.), digtede et Afskedskvad ved Festen for Brandes' Afrejse til Berlin og fik overdraget det Hædershverv at afslutte »Det nittende Aarhundrede«s kortvarige Eksistens med Digtet »Den sidste Skanse«, hvori det — mere symbolsk, end Drachmann vistnok havde tænkt sig — hedder, at »tyndere blev den lille Flok« og »De Faa, som vi er, de kan ikke mere«.

Fra det Tidspunkt omkr. 1878, da Drachmann blev bjærgtaget af

Polly Thalbitzer — kom »under de graae Øines suveræne Indflydelse«, som Pingel siger (S. 302) — bliver hans Breve til Brandes i stadig stærkere Grad Forsøg paa at forsvare og retfærdiggøre sig. Han vil nu markere sin Centrumsstilling i dansk Aandsliv og gør fortvivlede Bestræbelser for at faa Skolens Chef til at indse det naturnødvendige i, at han netop maa indtage denne Position. Flere Omstændigheder bidrog til at vanskeliggøre hans Stilling til Brødrene Brandes. For det første at Familien Brandes, der følte stor Sympati for Fru Belli, øjensynligt har misbilliget Skilsmis- sen og været tilbøjelig til at kaste en Hoveddel af Skylden over paa den mandlige Part. Dernæst at det med Edvard Brandes — som vist i Bind II — kom til et personligt Sammenstød, der aldrig blev glemt. Endelig som det sidste, men tungest vejende: Drachmann kom i sin Letpaavirkelighed henimod Slutningen af 70'erne under ny Indflydelse og fortsatte med Værker som »Kunstnere« og »Prinsessen og det halve Kongerige« ad det Spor, han var slaaet ind paa med sin Sønderjyllands- Bog, hvorved han med et Udtryk, hentet fra »Det moderne Gjennem- bruds Mænd«, »søgte Genveje til Maalet«. Alt dette giver Drachmanns Breve fra Aarene 1878—79 Karakter af Skriftemaal, der i Aabenhjær- tighed ikke giver dem, han i den samme Periode skrev til Fædrenehjem- met, noget efter. Naar alt er lagt blot, appellerer han endnu en Gang til Georg Brandes' Sympati, som han ved er stærkere end Edwards, og som det synes, ikke helt uden Resultat, om man tør tro Drachmanns Karakteristik af et Svarbrev: »forbeholdent trods den gennemgaaende Venlighed, som mødte mig igennem det« (S. 66.)

Ret omgaaende kommer da ogsaa Afbigten i Form af Digtsamlingen »Ungdom i Digt og Sang« (1879), der er skrevet for at overbevise Ven- nerne om, at nu er han atter Vaabensmeden, der vil »tone Programmet fra de gamle Tider« (S. 68 f.). Hovedstykket — i denne Sammenhæng — er den noget uvorne »Universitetskantate post festum«, hvor Digteren i haanlige Vendinger revser det jubilerende Universitet for at have jaget Landets bedste Mænd i Landflygtighed, sidst en vis Doktor, »som dreves til Spree-Staden hen.« For yderligere at dokumentere sit ufor- andrede Sindelag over for Brandes greb han ind i »den litterære Nytaars- fejde« med det mindre smagfulde (og derfor med rigtig Takt aldrig gen-

optrykte) Digt mod Ploug, »Paradehesten Parmo«. Saaledes blev Drachmann endnu en Gang taget til Naade, ja de nærmest følgende Aar indledtes endog et Samarbejde imellem dem, da Brandes lod sig overtale til at hjælpe ham med den til Tider ret byrdefulde Oversættelse af Byrons »Don Juan«.

I 1882 blæste det imidlertid alvorligt op til Storm. Anledningen var de to Digte, Drachmann skrev under sit Ophold hos Bjørnson samme Sommer: »Til Aulestad« og »Til Noget i Norge«. Især det sidste med dets Udfald mod det fransk-jødiske var en direkte Udfordring til Brandes, som denne ikke agtede at lade gaa upaataalt hen. Svaret lod heller ikke vente længe paa sig. I en Anmeldelse af det Tidsskrifthsæfte, hvori Digtet til Norge blev offentliggjort, harcellerede Brandes over Digterens Svingninger, idet han dog tilføjede, at ingen nærede varmere Følelser for Drachmann som Lyriker end han. Nu var det Drachmanns Tur til at blive for Alvor vred. Hans varmtfølende Hustru paatog sig at mægle og sendte Brandes et Brev, hvori hun forklarede, at Vreden var løbet af med hendes Mand, og at Misforstaaelsen sikkert blot var forbigaaende. Da Brandes' Breve til Drachmann er gaaet tabt, bør hans Svar til Fru Emmy citeres her med de Udeladelser, hvormed det er gengivet i hendes »Erindringer« (S. 186 f.):

»De maa tro, at Deres Ord faldt i god Jord hos mig, og jeg skal svare Dem saa varmt og saa aabent, som skrev jeg til en gammel god Bekendt og Ven. Hvor kunde jeg tage noget i Deres Brev ilde op, hvor kan De et eneste Øjeblik drage i Tvivl, om det var rigtigt at skrive det! De har gjort mig en sand Tjeneste dermed.

»Jeg forsikrer Dem, at mit Hjerte blødte, da jeg skrev den Drilleartikel mod Holger. Men jeg mente, det var nødvendigt at tage til Genmæle mod ham. Jeg havde jo ikke den Lejlighed til at kende hans dybere, egentlige Mening som De, og jeg var ilde til Mode over, hvad han skrev. Da jeg i Sommer først læste hans store Digt til Bjørnson, ærgrede jeg mig vel lidt, fordi jeg syntes, han greb Anledningen til en Slags Tilbagekaldelse af sin Ungdom — De lider jo selv ikke de Linier om Blodet — men jeg smilte kun derved og tænkte, det er en af Drachmanns sædvanlige Smaaslingringer. Saa fik jeg otte Dage senere det andet Digt til Aule-

stad at se, der syntes mig direkte møntet paa mig, og da var det, jeg skrev det Brev, De sigter til. Det var vistnok bittert, men jeg mente og mener, at det var altid et stort Tegn paa Venskab at svare privat, da dog Angrebet var offentligt. . . Men Deres Mand sendte mig ikke et Ord til Svar. Det var tydeligt, at han vilde ingen Forklaring give. Han betragtede mig allerede som En, hvem han intet Svar og ingen Forklaring skyldte. . . For sin Race og Afstamning kan Ingen gøre noget. Hvad vilde Holger sige, om vi i Danmark havde en udpræget Agitation mod alle, om hvem det vidstes eller hvis Navn tydede paa, at de var af tysk Afstamning, som f. Eks. Schmidt, Drachmann o. s. v. [jf. S. 361.2 ff.]

. . .

»De maa nemlig vide, at jeg betragter det, som Holger nu gentagne Gange har pointeret, som en meget farlig Ting for det nordiske Aandsliv.

»Disse smaa Folk har paa Grund af den utrolige Mangel paa politisk Interesse og politisk Forstand, som betegner dem, ladet sig kue og knuge i den Grad som ingen andre Folk. Vi Danske er omtrent gaaet til Grunde derved. . . Hele mit Liv har jeg — højest uegennyttigt, thi jeg var aldrig Politiker — stræbt at raade Bod paa denne Elendighed, saavidt mine svage Kræfter tillod; jeg har atter og atter stridt for at faa Litteraturen revet ud af dens idylliske Døs, faa den til at vække Folkene, faa den til at kæmpe i Frihedens Tjeneste. . .

»Er derimod Deres Syn paa Holgers Færd i den senere Tid rigtigt eller dog rigtigere end mit, saa foreslaar jeg følgende. Lad ham svare mig — offentligt som Angrebet var — og saa skarpt han vil, Skuddet er nu hans; jeg skal da ikke svare paa ny. Saa er Æren reddet, og vi kan paa ny være Venner; man bliver jo stundom endda bedre Venner, naar man har haft en Dyst med hinanden.«

Dette Svar udeblev. I Stedet sendte Drachmann Brandes et formeligt Opsigelsesbrev i Rejseskiten »Ostende-Brügge« (1883), og da Brandes samtidig i sit Essay om Digteren omtalte »Derovre fra Grænsen« som et af Edv. Brandes til »Det nittende Aarhundrede« bestilt Arbejde, udløste det en Vredesparoksysme hos Digteren i Form af en indigneret Indsigelse i »Dagbladet«, hvori han fralægger sig ethvert Makkerskab

med »G. B. & Co.«. Titlen paa Brandes' Gensvar, »Flyvesand«, angiver hans Syn paa Drachmanns Personlighed.

I Længden var Drachmann dog for blød en Natur til, at han kunde udholde at leve i Fjendskab med den Mand, han fra Ungdommen af skyldte saa meget. Da 25 Aars-Dagen for Brandes' Debut oprandt i 1891 og blev fejret med en stor Fest af hans Venner og Beundrere, mente Drachmann sig vel ikke berettiget til at være med, men tændte dog Festblus for Jubilaren paa sin egen Maade, nemlig ved at skrive det stærkt personlige Digt »Til Georg Brandes«, der paa selve Dagen blev offentliggjort i »Illustreret Tidende« og nedenfor er aftrykt paa sin kronologiske Plads som et vigtigt Aktstykke i de to Mænds indbyrdes Historie. Brandes kalder det i sit »Levned« et »udmærket smukt Digt« og citerer flere af dets »sjæfulde Vers« (III 320 f.). Det følgende Aar fik Brandes ogsaa Lejlighed til at vise, at han var ligesaa villig som Drachmann til at grave Stridsøksen ned. Ved gamle Professor A. G. Drachmanns Begravelse mødte Georg Brandes op blandt Følget, og ude paa Kirkegaarden vekslede de to fordums Venner atter Haandtryk efter adskillige Aars Forløb. Med sin Trang til Rapport over for Offentligheden ønskede Drachmann at besege den skete Udsoning og sendte derfor Brandes sin Hilsen i det store aabne Brev i »Politiken«. Brandes tog imod den udstrakte Haand i det ypperlige Svarbrev, et af de værdigste han har skrevet, som han — omend tøvende — besluttede sig til ogsaa at lade offentliggøre, og som man vil finde aftrykt i Kommentaren til dette Bind.

Begge Parter var nu blevet kloge af Skade og forstod at undgaa nye Rivninger. Det gamle venskabelige Forhold blev genoprettet, saaledes som Brandes skildrer det i »Levned«: »I de seksten Aar, han endnu havde tilbage at leve i, saas vi tidt og kom hurtig i det gamle, broderlige Forhold til hinanden. . . . Først og sidst var det hans sprudlende lyriske Talent og hans gode Hjerte, der vandt mig for ham paany. Den gamle Trolddom forenede os« (III 328). Ingen Lejlighed lod Brandes gaa forbi til at hylde ham: til hans 50 Aars-Dag forfattede han en varmt anerkendende Artikel (SS III 113 ff.), og ved Raadhusfesten 1906 i Anledning af Dig-

terens 60 Aars-Fødselsdag holdt han en sprudlende Festtale (se »Taler« S. 136 ff.), hvori han priste ham som hele Danmarks Skjald.

Meget uensartede var de af aandelig Konstitution: Brandes en Staal-klinge, Drachmann af det blødeste Ler. Det, der trods alt bandt dem sammen, var Følelsen af en gensidig personlig Sympathi og en fælles ideel Stræben. Naar Edvard Brandes, der meget vel forstod at vurdere Kunstneren i Drachmann, ikke formaaede at overvinde sin Antipathi mod ham, saa var det, fordi han ikke kunde holde Personligheden ude fra Kunstneren. Den yngre af Brødrene tirrede Drachmann, den ældre kom ham i Møde med venskabelige Følelser. At dette var Tilfældet, finder man bekræftet baade af Pingels Ord til Georg Brandes: »De har en fortræffelig Maade at omgaaes ham paa« (S. 346), og af Digterens egne Udtalelser: hans strenge Dømmer har talt »kærligt og skaansomt« (S. 79), og selv naar det gaar haardest til, maa Drachmann erkende, at Georg Brandes »altid har sét med Sympathi og iethvert Fald har søgt en større, retfærdigere, mere almenmenneskelig Forstaaelse af mine Ord og Handlinger« (S. 50 f.). Med sin store Smidighed forstod, omend ikke billigede Georg Brandes dette i Digterens Natur, »som man i det praktiske Liv vilde kalde noget Halvt, Noget, som man rent sjæleligt set vilde kalde noget Dobbelt, og som i hans Poesi var et Udslag af det Barnlige, aldrig rigtigt Voksne i hans Væsen, af vekslende, overstrømmende frodige Stemningers Magt over hans Sind« (SS III 74). Det sidste Ord i Kapitlet om de to bør dog Drachmann have, der til Georg Brandes — lige karakteristisk for begge — har sagt: »Jeg bøjer mig i Beundring for den 'Linje' i Dig — den uafbrudte Linje — der betegnes af Styrke, Skønhed og Frihed« (S. 96).

*

Stod Holger Drachmann Georg Brandes nærmere end Edvard, var Forholdet det omvendte med J. P. JACOBSEN (1847—85). Georg Brandes og Jacobsen nærede den største Højagtelse for hinanden, men var aldrig intime Venner i samme Forstand som den yngre Broder og Digteren. Af deres Korrespondance, der derfor heller ikke er saa omfangs-

rig, har kun Jacobsens Breve før været trykt, dog med en og anden Udeladelse.

Bekendtskabet havde en uheldig Start. Det gaar saa langt tilbage som til 1869, paa et Tidspunkt da Jacobsen formodentlig endnu ikke gennem Edv. Brandes kunde skaffe sig en Introduktion til hans Broder. Den 22-aarige Jacobsen henvendte sig til »Illustreret Tidende« allerede da ansete Teater- og Litteraturkritiker for at faa hans Dom over en Digt-samling, som han først havde faaet forkastet af Clemens Petersen. Nu at fastslaa, hvilke Digte Jacobsen har forelagt Brandes, lader sig ikke gøre, da der imellem den brogede Masse af Ungdomsdigte i hans efterladte Papirer ikke findes nogen Renskrift. Et enkelt Digt fremhæves dog i Brevvekslingen, »Ulykkelig Kjærlighed«, og Brandes' Omtale af Brudstykket i Sagastil sigter utvivlsomt til Fragmentet »Kormaks Saga«. En Bemærkning i Jacobsens aldrig afsendte første Brev tyder ogsaa paa, at Arabesken »Monomanie« har været blandt de Prøver, han har forevist Brandes. Bedømmelsen faldt ikke gunstigt ud. Der gaar en vrangvillig Tone igennem det Brev, hvori Kritikerens afsiger sin Dom, som Georg Brandes senere har villet forklare ved at henvise til en Forveksling mellem denne Jacobsen og en Skuespilforfatter af samme Navn, hvis uheldige Produkt han netop kort i Forvejen havde maattet anmelde. Naar Georg Brandes saaledes ikke blev den, der kom til at kreere J. P. Jacobsen som lyrisk Digter, maa det tjene til hans Undskyldning, at Digterens Ungdomsarbejder var af uhyre blandet Kvalitet; han famlede sig meget langsomt frem til sin egen Tone, og Brandes, der paa dette tidlige Tidspunkt var stærkt optaget af sin egen Udvikling, synes ikke at have haft Taalmodighed til at grave sig igennem det epigonagtige frem til det særprægede. Jacobsens resignerede Skuffelse taler ud af hver Linie i det aldrig afsendte Koncept til et Svar, der er fundet imellem Vilh. Møllers Papirer.

Da Brevvekslingen i 1873 genoptages, var Jacobsen forlængst lyst i Kuld og Køn; gennem Venskabet med Edv. Brandes var han blevet optaget i Kredsen og sad fra Litteraturselskabets Begyndelse i Bestyrelsen for denne Sammenslutning. Han var da allerede kendt i videre Kredse som Darwins Oversætter og Forfatter til »Mogens«, en Novelle som Bran-

des forøvrigt ikke synes at have sat synderlig højt (se IV 344). Den lidet producerende Digter var foreløbig blot et Haab. Til Brug for »Det nittende Aarhundrede« lod han sig afnøde Novellen »Et Skud i Taagen« og de to første Kapitler af »Marie Grubbe«, ligesom han overlod et Par Smaadigte til en Antologi, og paa Basis heraf fremsatte Brandes en Spaadom om, at man her stod over for »en af vor Literaturs allerbetydeligste Prosaister«, en Profeti, som indbragte ham en Regn af Spottegloser fra Dagbladskritikere og Vittighedsblade. Brandes tog ikke anden Gang fejl af J. P. Jacobsen; han havde nu som Bedømmelsesmateriale Begyndelseskapitlerne af »Marie Grubbe«, som han gentagne Gange havde hørt Digteren selv læse højt (se SS III 40). »Hvilket fortrinligt og durabelt Arbeide«, udbryder han, da han har læst Halvdelen af Romanen, og betegner den — trods Indvendinger — som intet mindre end et Monument (S. 118). Offentlig tog han til Orde for at prise Romanen i den berømte Anmeldelse i »Morgenbladet«, der er omtrent lig med det tilsvarende Stykke af Essayet om Jacobsen i »Det moderne Gjennembruds Mænd«. Det er en af de udførligste, mest træffende og stilistisk levende Recensioner, der er skrevet paa Dansk. Ogsaa blandt sine Venner er han utrættelig i at udbrede dens Ry. Mest Besvær havde han med at overvinde Bjørnsons Betæneligheder ved den Jacobsenske Æstetik, men da han til Slut fik ham vundet over til sit Syn, var han ogsaa des gladere over at kunne meddele Jacobsen denne Triumf (se IV 17, 19 f., 24 og dette Bind S. 136).

Jacobsens langsomme Arbejdsmetode var en haard Prøvesten for Georg Brandes' Utaalmodighed. Selv en saa lille Ting som at forfatte et Brev kostede ham Overvindelse og fremkaldte Reprimander i denne iltre Stil: »vær et lebendigt Menneske og ikke det af Træ udskaarne Afgudsbillede J. P. J.« Synderen indrømmede villigt, men omvendte sig ikke. Som Medarbejder ved Brødrenes Tidsskrift var han naturligvis i sig selv højt værdifuld, men ikke til at regne med, hvor meget saa end Udgifterne lokkede for ham med det Dickenske Tilraab: »gør en Anstrengelse«. Endnu større var Brandes' Utaalmodighed over at »Niels Lyhne« lod vente saa længe paa sig. Og da den saa endelig efter 4 Aars Forløb saa Lyset, kan det ikke nægtes, at den i nogen Grad synes at være blevet

Georg Brandes en Skuffelse. Paa Forhaand havde han advaret dens Forfatter mod det, han kalder »spækket Stil« (S. 136). Nu, da den forelaa færdig, var der saa meget andet, der maatte fremkalde blandede Følelser ved Læsningen. Af Breve til Edv. Brandes og Schandorph fremgaar det, at Georg Brandes i sin Bedømmelse svingede mellem de to Synspunkter: en højst maniereret Bog — en syg Mands Værk (II 81 f. og dette Bind S. 198). Til Jacobsen selv valgte han derfor at fremføre sine Indvendinger saa skaansomt som muligt og delvis i spøgefuld Form. Hvad han overfor Digteren privat og i »Morgenbladet« (= SS III 23 ff.) offentligt kritiserede, var Bogens Mangel paa historisk Underbygning og dens Lighed med »Phantasterne«; dens Hovedfortrin ligger ifølge Anmeldelsen i Stilen, Sproget og Stemningen. Det er tydeligt, at Brandes ikke længere nærrede de Forhaabninger til den sygdomssvækkede Digter, som »Marie Grubbe« havde vakt. Om de sidste Noveller findes der blot Udtalelser i Breve til andre, og de er meget forbeholdne. Han foretrækker »To Verdener« og »Der burde have været Roser«, mens »Fru Fønss« blot opnaar Prædikatet »meget net«.

Direkte greb Brandes aldrig ind i Jacobsens Produktion. Den eneste Gang, han foreslaar Digteren nogle Omarbejdelser (af »Marie Grubbe«), afvises han, ikke uvenligt, men ud fra Princippet »hvad jeg skrev, det skrev jeg«. Det var som Vækker, Georg Brandes kom til at betyde noget for ham. Der er Grund til at tro, at naar Jacobsen i 1869 vendte sig til Brandes med sin første Digtsamling, var det fordi han i »Illustreret Tidende« samme Aar havde læst hin Kritik af Bergsøes »Fra den gamle Fabrik«, hvis Opfordring til Digterne om at være Aristokrater slog ned i ham (S. 127) og blev ham en Lov, saa længe han mægtede at føre en Pen. Ikke heller er det overraskende at se ham jævnsides med denne Artikel nævne den geniale Ungdomsafhandling »Om det uendeligt smaa og det uendeligt store i Poesien« som et af de for ham mest skelsættende Arbejder af Georg Brandes; den kunstneriske Metode, der her var peget paa, gjorde Jacobsen fra da af til sin. Hvert nyt Stadium i Brandes' offentlige Virke fulgte han med uforandret Interesse. Han var, saa ofte han kunde det, Tilhører ved hans Forelæsninger og diskuterede hans Bøger med ham, af og til med den Kritik, som en J. P. Jacobsen kunde

tillade sig. I mangt og meget afveg deres Meninger om Litteratur fra hinanden: »Gud bevares hvor vi er lidt enige«, undslipper det ham (II 244); man kan formode, at Uenigheden bl. a. har drejet sig om Zola, som Georg Brandes paa dette Tidspunkt stillede saa højt, mens Jacobsen forholdt sig mere reserveret til ham (se II 290—292).

At Brevene hører op ved 1881, betyder ikke andet end, at Kræfterne fra da af svigtede Jacobsen. I 1884 saa Brandes sidste Gang Digteren: »Farvellet var tungt den Dag, han i Sommeren 1884 rejste til Thisted for der at dø og da han for sidste Gang med rank og fornem Holdning fulgte sin Gæst helt ud paa Trappen og som sædvanligt blev staaende, til hans Skridt ikke mere kunde høres« (SS III 46).

*

I SOPHUS SCHANDORPH (1836—1901) fandt Georg Brandes en Mand, der paa een Gang vilde være ham en Ven og en Vaabenfælle. Troskab var et Grundtræk i Schandorphs Karakter. Ingen af Gennembruddets Mænd har som han været rede til at gaa i Ilden for Bevægelsens Leder, ingen har heller været Brandes en saa lærvillig Discipel; mange har modtaget hans Ros med lige saa stor Begejstring, men ingen hans kritiske Indvendinger — og de var i dette Tilfælde mange — med Kyshaand som Schandorph. Det kom sig blandt andet af, at Schandorph, som forøvrigt var den eneste af Gennembrudsmændene, der var ældre end Partiets Høvding, ved 70'ernes Frembrud havde en halvt romantisk Periode bag sig, hvoraf Brandes udfriede ham. Først havde han paa egen Haand gjort sig fri af Teologien og derefter paabegyndt et lyrisk Forfatterskab af et noget epigonagtigt Præg. Den Kreds, han holdt til med, repræsenteres af Navne som Kr. Arentzen og Kaalund, Mænd, der hverken følte sig hjemme i Romantikken eller i den nye Bevægelse. Naar Schandorph i sit Brev af 16/3 1877 til Georg Brandes nævner, at han lige fra »Kritiker og Portræter« (1870) havde næret »Agtelse og Kjærlighed« for ham, maa dette Vidnesbyrd dog sammenholdes med et Sted af hans »Oplevelser«, hvoraf det fremgaar, at han endnu et Stykke Tid stod usikker over for Værdien af det nye, der var ved at bryde frem:

»Jeg mindes, hvor stærkt og varmt Holger Drachmann og Borchsenius talte G. Brandes's Sag, mens Kaalund, Arentzen og jeg holdt lidt igjen. Det maa have været i 1872. Ingen af os tre havde hørt hans Forelæsninger, og vi var nu en Gang lidt skeptiske over for Alt, hvad der vakte Opsigt og samlede Publikum, havde en vis aristokratisk Undervurdering af enhver Art Popularitet, havde levet saa Meget i vor snævrere Kreds, at vi ikke havde lagt Mærke til Meget, der foregik i lidt Afstand fra os« (I 242). Hans første Brev til Brandes viser, at »Emigrantlitteraturen« vandt ham helt over paa den anden Side: »Jeg er saa enig med Dem i Deres Grundsyn paa Tingene, som en forskjellig konstrueret Individualitet overhovedet kan være«. Atter et Par Aar, og den tidligere formelle Tone i Brevene viger for en fortrolig som Vidnesbyrd om, at de var blevet personlige Venner.

At Schandorph med sine Købstadskildringer »Fra Provinsen« (1876) foretog Springet over i den realistiske Prosa, hilstes med Tilfredshed af Brandes; dog indgik det i hans Planer at bringe ham endnu videre. I Slutningen af sin Anmeldelse af denne Novellesamling anbefaler han ham at sætte sig større Maal. Her var en lærenem Sjæl, en Mand, der desuden var i Besiddelse af et ikke ubetydeligt Fond af Dannelse. Det gjaldt blot om paa enhver tænkelig Maade at stive ham af: faa ham til at tro paa den fælles Sag og tage sig store Opgaver paa. Og Brandes var ikke sen til at anvise ham de Veje, han skulde gaa, og opgive ham de Sujetter, han burde gribe an. Det, som Brandes drømte om i 70'erne, var bl. a. i dansk Litteratur at faa skabt et Sidestykke til Zola's »Rougon-Macquart«-Serie, en Række af store Romanværker, der til Emne skulde have Samtidens eller den nærmest forudgaaende Tids Historie. Det var den Opgave, han i 1879 uden Held havde forsøgt at interessere sin Broder Edvard for, som han nu satte Schandorph ud paa, og som først affødte »Uden Midtpunkt« og dernæst den mere bredt anlagte »Thomas Fris's Historie«. Da den første af dem ikke ganske tilfredsstillede Georg Brandes, gav han sig til mere direkte at foretegne Schandorph en Zolask Arbejdsmetode med Studier af gamle Avisaarange, Indsamling af Notater osv. Allerede inden Brandes havde læst »Thomas Fris's Historie«, havde han en ny Idé til ham, denne Gang dog kun i det mindste Format:

han skænkede ham hele Rendegarnet til den lille satiriske Skitse »Victor Hugo i Newpost«. Schandorph fulgte Punkt for Punkt sin Herres Intentioner, han havde blot at sætte det hele i Stil, og denne i Litteraturens Annaler ret sjældne Form for Samarbejde faldt saa heldigt ud, at næppe nogen har anet en fremmed Medhjælper i Schandorphs Værksted.

Brandes, der nu var klar over, at Schandorph havde fundet sit Felt (S. 175) og kun havde Grund til at være tilfreds med sin Elevs »Gesinnungstüchtigkeit«, kunde dog ikke skjule for sig, at hans kunstneriske Evne i ingen Henseende stod Maal med hans Vilje. Han kunde med frelst Samvittighed udstede Schandorph Attest for at være »den eneste skrivende og virksomme Digter, som i Danmark staaer paa Aandsfrihedens Side« (S. 175) — underforstaaet, at J. P. Jacobsen aldrig skrev — men han havde talrige Indvendinger mod den Maade, hvorpaa Schandorph udførte sine Lærreder. Om dette lod han ham heller ikke svæve i Uvidenhed. De kritiske Anmærkninger er de kendte fra Essayet i »Det moderne Gjennembruds Mænd«: de burliske Overdrivelser, Plumpheden i Karaktertegningen og Stilens Mangel paa Slebethed: »Undertiden sætter du din Blyant saa fast mod Papiret at Spidsen knuses og Blyet sprutter til Siderne« (S. 182). Paa dette Punkt var hans Discipel desværre ikke saa lærenem, som naar det gjaldt Idéindholdet, og med Tiden voksede nye Unoder op i hans Stil, som skulde bekæmpes. En saadan Svaghed var Schandorphs Hang til det lærde. I Fortællingerne om Carlo Gozzi og »Den store Mademoiselle« faar han strenge Paabud om at luge alle de oplysende Anmærkninger væk, og i Anledning af »Poet og Junker«, der ligeledes er en historisk Romanbiografi, skriver Brandes ham et rigtigt Dunderbrev til.

Alt dette tog Schandorph imod med elskeligt Sind og rettede sig efter det, i den Maalestok han nu formaaede det. Venskabet imellem ham og Georg Brandes stod sin Prøve. Det blev kun inderligere med Aarene og omfattede ogsaa deres Familier; som det ses af Brevene var der navnlig mellem Brandes og Fru Ida Schandorph en overordentlig Sympati. Man kan undre sig over, at to saa forskellige Naturer som Brandes og Schandorph kunde harmonere, og der var utvivlsomt ogsaa paa begge Sider Stof til Gnidninger. I det store Essay som i Brevene peger Brandes

paa den Fare for Schandorph, som indeholdes i »Rahbekkeriet« : den alt for store Vennesælhed, der kan gøre sin Mand til en Allemandsven. Det er denne Unuancerthed, der gør, at Schandorph holder paa Bjørnson fremfor Ibsen (S. 183), og at han staar paa god Fod med Hostrup, Borchsenius og den »brave« Skram. Personerne i 2. Del af Schandorphs »Oplevelser« er jo alle »bare rare«, siger Brandes maliciøst, men tilføjer: »Der er kun en, som virkelig er karakteriseret i Bogen og det er S. Schandorph selv« (S. 252), og ham holdt han virkelig af. Med Schandorphs Natur var det ikke tilstrækkeligt at være en Ven i Ord; ogsaa i Gerningen var han til enhver Tid parat til at slaa et Slag for sin elskede G. B. Alleerede i 1875 tog Schandorph i en Avisartikel til Orde for Brandes' Universitetsansættelse — kun han og Pingel har efter Brandes' egen Formening (S. 185) arbejdet aktivt for denne Sag (han omtaler i denne Forbindelse ikke sin Broders Indsats, som fortjener at sidestilles med de to Venners). Ogsaa med digteriske Indlæg støttede han efter Evne Skolens Chef, skrev i 1879 et velment Digt til hans Ære, som Adressaten dog ønskede neddæmpet i Tonen, og huggede ind i den litterære Nytaarsfejde med Epistler mod Ploug og Kaalund.

Brevvekslingen mellem Georg Brandes og Schandorph er noget af en Æresoprejsning for den gamle Forfatter. Han læses ikke meget i vore Dage, lever vel egentlig blot i Anekdoterne som en stor, tyk, gemytlig Mand, der var slem til at sige uhøviske Ord. Ikke alle litterære Personligheder vinder ved, at man kommer dem nærmere ind paa Livet. Schandorph taaler at udsættes for denne Prøve: han kæmpede til sin Dødsdag som »Præst i ecclesia militans« (hans eget Udtryk), han var »en af de Tro« (Georg Brandes' Udtryk).

*

Om en Brevveksling mellem Georg Brandes og den gamle Digter H. V. KAALUND (1818—85) kan man næppe tale. Deres personlige Bekendtskab strakte sig til, at Brandes som Dreng sammen med en Kammerat havde aflagt Besøg hos Kaalund paa Vridsløselille, hvor han da var Lærer og i denne Egenskab havde vist dem rundt i Fængslet (se »Levned« I 63). Grunden til, at Brandes i 1878 rettede en skriftlig Hen-

vendelse til denne Mand, der stod i en anden Lejr, var at han mente sig udfordret ved nogle Linier i Kaalunds Digt til Drachmann. Da Digteren med meget haandgribelig Argumentation kunde tilbagevise Beskyldningen som ubegrundet, foretog Brandes ikke blot et fuldstændigt Tilbagetog, men sænkede ogsaa ridderligt Kaarden for den gamle Mand. 7 Aar efter døde Kaalund. Brandes havde ikke glemt det Indtryk af ærlig Kamp for en Overbevisning, han havde faaet gennem Kaalunds Svar, og hyldede nu hans Minde i et lille Essay, skrevet i samme pietetsfulde Aand, hvori han havde karakteriseret flere andre af de ældre danske Digtere. Der lægges heri ikke Skjul paa, at han trak det korteste Straa i Striden mellem gammelt og nyt, og at det i det hele taget var overvundne Standpunkter, han kæmpede for. Men overraskende og smukt kommer det frem, at der ogsaa havde været en Tid, da Brandes personlig følte sig i Taknemmelighedsgæld til Kaalund: »Den, der var seksten Aar gammel, da 'Et Foraar' kom ud, vil erindre, med hvilken Henrykkelse, hvilket Studium den læstes — Linje for Linje, Strofe for Strofe og hvert Digt tyve Gange om igen« (SS II 441). Denne lille Konfrontation mellem en Sildefødning af Guldaldertiden og Bannerføreren for Realismen er ikke uden sin stilfærdige Ynde.

*

Allerede før 1870 var Georg Brandes blevet en stadig Gæst i det Hus paa Trianglen, hvor Familien Pingel i en lang Aarrække boede: den gamle Moder, Fru Ophelia Pingel af den bekendte Drewsenske Slægt, Enke efter Geologen Chr. Pingel, og hendes Datter og Søn, Marie og Victorinus Pingel. Til begge Børnene kom Brandes i Venskabsforhold. Der er bevaret en længere Brevveksling mellem ham og den som populær-historisk Forfatterinde i sin Tid ret bekendte Marie Pingel, men af mere privat Karakter og derfor ikke saa velegnet til at belyse Brandes' offentlige Virke som den endnu omfangsrigere med Broderen.

VICTORINUS PINGEL (1834—1919) havde i sin Ungdom vaklet mellem Naturvidenskaben og Humanismen; da Afgørelsen skulde træffes, bestemte han sig for de klassiske Sprog som Fagstudium og blev

Adjunkt (fra 1882 Overlærer) ved Metropolitanskolen, mens Faderens Fag, Geologien, blev ham en kær Fritidssyssel. I Ungdomsaarene levede han et Eneboerliv, begravet i lærde Studier, men der kom det Øjeblik, da han indsaa, at hans Leveplan maatte lægges totalt om, at det var fornødent for ham med en Kraftanstrængelse at rive sig ud af Isolationen og gribe ind i Folkets Liv. Denne Beslutning tog han under Indtryk af de nye Strømninger, idémæssige og politiske, der i 70'erne var ved at bane sig Vej ind over Danmark. Kun Breve fra de egentlige Kampaar, de interessanteste i Pingels Liv, er her medtaget, og endda blot — paa Grund af deres store Mængde — i Udvalg. Hvilken Viljesakt det maa have været for denne Eremit at kaste sig ud i Striden, faar man et Indtryk af gennem det andet Brev til Brandes. Det indeholder et helt Arbejdsprogram, som det skulde blive hans Sag i de kommende Aar at søge realiseret. Først lagde han sig i Brechen for Brandes' Sag. Det var som bekendt Pingel, der i 1877, da Georg Brandes i Mismod over Udsigterne herhjemme, gik i frivillig Landflygtighed, satte sig i Spidsen for at indsamle Underskrifter paa en Sympatiadresse til den bortdragende fra danske Forfattere og Videnskabsmænd, og i Konsekvens af dette sit Initiativ ogsaa i den følgende Pressekampagne brød en Lanse for den angrebne. Pingel forsømte heller ikke nogen senere Lejlighed til at gøre et Forsøg paa at knytte Brandes til Danmark. Hans Glæde over i 1879 at være Mellemand mellem Brandes og de to Mænd, der tilbyder at muliggøre ham at holde en Række Forelæsninger i København, er ligesaa ægte som hans Selvbebrejdelser sidst i samme Aar over ikke i Tide at være gaaet direkte til Politikerne, der i det afgørende Øjeblik svigtede. Harmen over Modstandernes Sejr drev ham nu over i Kampen mod de gamle nationalliberale, personificeret i Ploug, med hvem han holdt et stort Opgør i nogle Artikler i »Morgenbladet« (samlet i *Piecen* »Nogle Bladartikler« 1880).

Et Par Aar i Forvejen havde han taget fat paa de pædagogiske Spørgsmaal, som ogsaa er nævnt i hans Arbejdsprogram. I nogle særdeles velskrevne Indlæg, der den Dag i Dag virker helt moderne, havde han fremsat en hvas Kritik af den Hallske Skoleordning af 1870, der havde medført den gamle Latinskoles Tvedeling og derved efter Pingels Mening

berøvet det matematiske Gymnasium den humane Dannelse, samtidig med at den gølge Madvigianisme uforstyrret fik Lov til at dræbe Livet i Skolens sproglige Afdeling (se nærmere herom Vilh. Andersen: »Tider og Typer. Goethe« II 305 ff.). Pingels Interesse for Pædagogikens Principspørgsmaal standsede dog ikke ved den højere Skole. Bag denne aabnede sig et langt større Perspektiv: den danske Folkeoplysning. Pingel, der hidtil ikke havde haft Føling med Bønder og Arbejdere, søgte nu Kontakt med disse Samfundsklasser. Paa Rejser, hvor han bl. a. holdt Foredrag for jyske Tilhørere, fik han Forbindelse med Landalmuen, men navnlig bragte det ham rig Tilfredsstillelse, da han i 1882 var med til at stifte »Studentersamfundet« og igennem dets Undervisningskursus fik den københavnske Arbejderbefolkning i Tale.

Valget til Studentersamfundets første Formand blev et Vendepunkt i Pingels Tilværelse, »en af de besynderligste Omskiftelser i mit Liv«, kalder han det selv (S. 349). Inden han saa sig om, var han hvirvlet midt ind i det politiske Liv. Til Brandes havde han i 1878 udtalt som sin Overbevisning, at »de akademisk Dannede ere forpligtede til at tage Parti i deres Fædrelands politiske Stridigheder«, og erklæret at han fra nu af vilde regne sig »som hørende til Bergs og Hørups Parti« (S. 287). Nu fik han for Alvor sin Trang til at bekende Kulør stillet. Men han havde gjort Regning uden Vært. Paa højere Steder tog man Pingel højst unaadigt op, at han som Embedsmand blandede sig i den politiske Diskussion paa Oppositionens Side, og da han ikke vilde lade sig af-tvinge et Løfte om at indstille sin Virksomhed, foretog man 1883 det ekceptionelle Skridt at afskedige ham. Hvad Ministeriet derved væsentligst opnaaede, var paa een Gang at berøve den højere Skole en Lærer, der ved sin Personlighed udøvede en overordentlig Indflydelse paa de modnere af Eleverne, og samtidig at skabe sig en ny forbitret Modstander i Pingel, der allerede Aaret efter sin Afskedigelse dukkede op paa Valgtribunen i Aarhus og blev valgt til Folketinget som Fælleskandidat for Venstre og Socialdemokratiet.

Der var utvivlsomt et stort Stykke af en Fanatiker i den stiltfærdige lærde, men maalt mod Brandes repræsenterede han alligevel Moderationen. Paa adskillige Steder kommer det frem i de Breve, de vekslede,

at Brandes hylder Revolutionens, Pingel Evolutionens Princip (se især S. 336). Hvor Brandes vil rive Kirken ned til Grunden, anbefaler Pingel at lade de enfoldige i Aanden beholde den Tro, som ifølge deres Forudsætninger er den naturlige. Ibsens »Gengangere« forfærder ham, det er at falde tilbage til »Standpunktet Georg Brandes i 1871« (S. 347). Ogsaa den politiske Udvikling ser han med Skepsis paa. Han kunde ingenlunde dele Brandes' lyse Syn paa Alliancen mellem det litterære og det politiske Venstre, og da Rivningerne mellem de to Fløje ganske rigtigt snart indfandt sig, udtrykker han Haabet om, at Brandes vil udtale sig til Gunst for den maadeholdne Retning.

Et stadigt tilbagevendende Emne i Pingels Breve er Drachmann. Ven baade af Brandes og Drachmann følte han det som sin Pligt at bidrage sit til at bringe Brandes til at se med mildere Øjne paa Digteren, som af samtlige Gennembrudsmænd var hans særlige Hjærtebarn. Der spores i Pingels Domme om Litteratur undertiden en underlig Rationalisme (f. Eks. over for Oehlenschlägers »Helge«) — for Drachmanns Lyrik havde han Øre. Hans stadige Advokatur for denne sin Yndlingsdigter var ingen let Opgave; han maatte jo give Brandes Ret i at der manglede »Kalk i Knoglerne«; til Slut forskansede han sig i Formlen, at Drachmann var mere en Fløjte end et Menneske (S. 342), men led den Skuffelse at se Tidsalderens største Lyriker og dens førende Kritiker tørne voldsomt sammen.

Det var ikke den eneste Gang, Pingel saa sig skuffet i sin Stræben. Hans Idealisme var af den upraktiske Art, at han selv flere Gange sammenligner sig med en Don Quichote. Naar han kom til Brandes med sine store Projekter: et Universitet i Jylland eller den storstilede Plan om Udgravningen af Herkulanum, slog Brandes ham koldt Vand i Blodet. I Brandes' Øjne har Pingel uden Tvivl været en kuriøs Figur, og Venkabet imellem dem forekommer en Smule kunstigt. De sidste Breve, de vekslede, er dateret 1885. Der var Forhold af personlig Karakter, der skilte deres Veje. Til Schandorph skriver Brandes i et utrykt Brev af 9/4 1890: »Pingel er slaaet om, er blevet moralsk, hader mig, ser til den anden Side, naar han møder mig paa Gaden«. Til Forstaaelse af dette tjener, at Pingel da paany havde oplevet en af sit Livs Skuffelser,

som ganske vist ikke Georg Brandes havde forvoldt ham, men dennes Broder og hans politiske Meningsfæller. I Lede ved den Vending, det politiske Liv havde taget, trak han sig i 1892 ud af Rigsdagen, efter at han i Piecen »Et politisk Tilbageblik« havde givet sin Harme Luft. Og dermed vendte Pingel atter tilbage til sit Studerekammer, hvorfra han i 70'erne af Tidens Kamplarm var blevet kaldt frem.

*

I nordisk Aandslivs Historie bør et Kapitel om Georg Brandes og ISLAND ikke savnes. Forholdsvis sent faldt Brandes' aarvaagent spejdende Blik paa Øen deroppe mod Nord, og særlig indgribende Betydning har han ikke haft for Islænderne. Men faktisk hjalp han paa det Tidspunkt omkr. 1900, da der stærkt tiltrængtes en Bedring i Forholdene mellem vore to Lande, med til at bygge Bro imellem dem. Hans Bestræbelser, der oprindeligt blot gik ud paa at vække Interesse for islandsk Digtning i Danmark, udvidedes snart til ogsaa at skabe Forstaaelse her i Landet for islandske politiske Krav. Det var, til Trods for baade Carl Rosenbergs og enkelte andres Bestræbelser, kun smaat bevendt med de Danskes Kendskab til islandsk Litteratur efter Sagaperioden; dog var der netop i Aarene omkring Aarhundredeskiftet fremstaaet flere udmærkede Oversættere: Mænd som Olaf Hansen, H. Wiehe og Henrik Ussing havde udgivet dels Antologier, dels Fordanskninger af enkelte Værker, som Georg Brandes gjorde sig en Glæde af at slaa til Lyd for. »Danmark er lille, dets Besiddelser faa«, skriver han 1897 i en Omtale af en saadan Antologi (SS III 725); »vi kan ikke taale at undvære Kendskab til noget eller Forstaaelse af noget, der hører os til. Islandsk Aand og Digtning, som vor Kultur skylder sit hele nordiske Grundlag, burde bevare en Hædersplads ogsaa i vor moderne Dannelses Kres«. De Mænd, han beskæftiger sig med i Artikler i »Politiken« omkr. 1900, er især Gestur Páls-son, Matthías Jochumsson, Indriði Einarsson, Einar Hjörleifsson, Hannes Hafstein og Thorsteinn Erlingsson (se SS III 721—725 og XV 361—367).

Politisk var Stillingen den, at der i Island kæmpedes energisk for at

opnaa en større Selvstændighed inden for Riget, mens kun et lille Mindretal ønskede fuldstændigt Selvstyre. I det første af disse Krav kunde Brandes, der altid havde kæmpet for Nationaliteternes Ret, af fuldt Hjærte være med, hvorimod Tanken om Island som en selvstændig Stat forekom ham utopisk. Derfor kunde han i den Tale, han holdt i Studenterforeningen i Anledning af danske Studenters Tog til Island 1900, ytre Ord som disse: »Vi véd det nu, at Islands Kultur er vort Adelsbrev blandt Europas Folk; vi kan for vor Værdigheds Skyld slet ikke undvære Island. Hvad der endnu er Island og Danmark imellem, vil islandske og danske Mænd i Forening kunne ordne« (SS XII 293 = »Taler« S. 69). En Nyordning, der ganske vist kun betød et første Skridt hen imod det, som Islænderne ønskede, opnaaedes i 1903, da Rigsdagen vedtog Loven om en særlig islandsk Minister med Sæde paa selve Øen. Da den første Indehaver af denne Post, Hannes Hafstein, tilmed var en gammel Kending af Georg Brandes, faldt det sig naturligt, at Begivenheden fejredes med en hjærtelig Lykønskingsartikel i »Politiken« (SS XV 361). Det blev ogsaa overdraget Brandes i 1906, da de islandske Altingsmænd kom paa officielt Besøg til København, at holde den egentlige Hovedtale (se »Taler« 128 ff.) som den danske Nations Ordfører ved den Fest, som Rigsdagen afholdt for sine Gæster. Ved denne Lejlighed udtalte han, at han havde delt Islændernes politiske Utaalmodighed, forsikrede dem om, at Danskerne havde dem kær og sluttede med Opfordringen »Lad os blande Blod«. Der er ingen Grund til at tvivle om Matthías Jochumssons Udsagn, naar han samme Aar skriver til Brandes: »ingen dansk Mand er saa populær hos os som De« (S. 411). Men kort efter denne Begivenhed forskertseede Brandes med eet hele sin Popularitet ved sine to Amagerartikler i »Politiken« (SS XVIII 375 ff.). I satirisk Form vilde han her vise det latterlige i Islands Selvstyretendenser ved at skildre et Ørige paa Amagers Størrelse, der krævede en Særstilling inden for Helheden, men havde ikke regnet med, at Islænderne paa dette Punkt ikke forstod Spøg. Selv hans gode Ven Matthías Jochumsson betror ham, at »Deres bedste Venner her anse Satiren for temmelig nærgaaende og urimelig« (S. 415), og han for sit eget Vedkommende fandt den »fortjent, men dog lidt for kras« (S. 417). Og med denne Udgang paa Historien trak Brandes

sig krænkede tilbage og skrev, saa vidt vides, aldrig mere om islandske Anliggender.

En af de unge islandske Digtere, der sluttede sig til Georg Brandes, var den ovenfor omtalte senere Minister for Island HANNES HAFSTEIN (1861—1922). Den nye litterære Bevægelse naaede Øen ca. 10 Aar efter det danske Gennembrud og fik sit Hovedorgan i det i København udkommende Tidsskrift »Verdandi«, hvoraf Hafstein var Medudgiver. Han var da en lovende Jurist og vordende lyrisk Digter, paavirket af Drachmann, og begejstret for Brandes, som han skrev en Artikel om til sit Blad. Til København kom han i 1880 for at studere og blev her i 6 Aar. Fra denne Periode stammer Bekendtskabet med Brandes, som vistnok Pingel har formidlet (se S. 363). I »Levned« dukker han første Gang op under Omtalen af Aaret 1883 og skildres der som »en smuk ung Mand med megen Holdning og betydelig poetisk Evne« (III 64); paa et senere Sted i Bogen hedder det, at han meget ofte kom til Brandes (S. 79). Den lille Haandfuld Breve fra Hafstein, der her offentliggøres — desværre uden Brandes' Svar, som forgæves er efterspurgt — skriver sig alle paa eet nær fra de Aar, da den islandske Digter sad som Byfoged i Isafjord og gerne vilde holde Forbindelsen med Danmark vedlige. De aander alle den varmeste Interesse for danske Forhold og Taknemmelighed over for Brandes' Bestræbelser for at knytte de to Folk nærmere sammen. Brandes' venskabelige Følelser kan læses ud af den lille Artikel, han skrev i »Politiken« i 1903, da Hafstein var blevet Minister: »Det hænder sjældent, at hvad der længe er kæmpet for af en Befolkning, opnaas ad fredelig Vej og fuldtud. Det er for Islands Vedkommende i vore Dage sket. Men Kronen er sat paa Værket, idet en Mand med Hannes Hafsteins gode Forstand, Fædrelandssind og politiske Takt er sat paa den fremskudte Post som den første Islænding, der gjordes til Minister. Han er yndet overalt paa Island som Digter; han har som Politiker det store Flertal paa Øen for sig, og han vil forhaabentlig kunne bevare et Flertal i Altinget. Har der tidligere været Misstemning mod Danmark paa Island, saa er nu ikke blot al fornuftig Grund til saadan Misstemning forsvunden, men en Mand

er sat i Spidsen for Øens Styre, i hvis Sind der bor den varmeste Kærlighed til Danmark og de Danske» (SS XV 362).

*

Et Par Aar senere, 1885, kom Brandes i Forbindelse med en anden islandsk Digter, MATTHÍAS JOCHUMSSON (1835—1920), der hørte et ældre Slægtled til og derfor ikke i den Forstand blev hans Mand. Jochumsson, der anses for en af Islands største Digtere i nyere Tid og bl. a. har skænket sit Folk dets Nationalsang (»Vort Hjemlands Gud« 1874), havde en Livsskæbne uden for det almindelige. Som almuefødt kom han først 24 Aar gammel i en højere Skole, studerede Teologi og var i to Omgange Præst i Folkekirken, men frasagde sig omsider definitivt sit Embede paa Grund af afvigende Meninger. En Digtergage muliggjorde ham at leve for det, han følte som sit egentlige Kald i Livet: sit Forfatterskab. Paa Rejser til England og Amerika var han kommet under Paavirkning af den unitariske Lære, og let paavirkelig som han var, blev han i Aarene omkring Verdenskrigen indfanget af Spiritismen. Hans Forbindelse med Danmark var meget livlig, ikke mindre end 7 Gange havde han været i København, og Brandes fulgte han fra hans tidligste Færd. Allerede da hans Debutbog, det lille Stridsskrift »Dualismen i vor nyeste Philosophie«, faldt i hans Hænder, sagde han til sig selv: »der er Forfatteren« (S. 406 f.), og han er en af de faa bekendte Mænd, om hvem man med Sikkerhed ved, at han overværede de mindeværdige Universitetsforelæsninger over »Emigrantlitteraturen« i 1871: »jeg stod lige ved Deres spinkle Knæ under Deres første Forelæsning paa Universitetet« (S. 410, jf. hans Selvbiografi »Sögukaflar af sjálfum mér« S. 201). Det varede imidlertid ifølge Selvbiografien (S. 206) til hans tredje Besøg i København (1885), før han personligt lærte Brandes at kende, og, tilføjer han — næsten i Sagastil — »det Bekendtskab har varet siden.« Sin Stilling til Positivismen har han angivet i disse Ord: »Det er .. den Retning .. som i det sidste Decennium mest har tiltalt min Aand, og havde jeg kjendt den før, var jeg maaske bleven en rigtig isl. 'Gjennembrudsmand'« (S. 402).

Den, der kun kender Matthías Jochumsson fra hans Brevveksling med Georg Brandes, vil let kunne faa et misvisende Indtryk af hans aandelige Stade. Trods alt hvad der fængslede ham hos Brandes — menneskeligt og litterært — var der ikke noget dybere Aandsslægtskab imellem dem. Selv det flygtigste Blik paa den store Udgave af Jochumssons islandske Breve (»Bréf Matthíasar Jochumssonar« 1935) og hans Selvbiografi viser, at han nærede store Betænkeligheder ved Brandes' Lære, og at han i Virkeligheden havde sine aandelige Rødder helt andre Steder. Hans Stilling til Brandes minder om den unge Jakob Knudsens: de svingede begge en Overgang mellem Polerne Grundtvig og Brandes, men valgte Grundtvig. I Jochumssons Selvbiografi stilles de to Aandshøvdinge i et Kapitel over for hinanden. Hvis der blot var Tale om æstetiske Værdier, maatte Vægtskaalen synke til Brandes' Side: han er utrættelig i at prise hans Snilde, Lærdom og Vid, men der var saa meget andet hos ham, som frastødte Islændingen: hans Kristendomshad, hans Æsteticisme og Rodløshed i den norrøne Jord (se f. Eks. »Bréf« S. 247, 370 og 445). At der alligevel kom et Samspil i Gang mellem den islandske Digter og den danske Kritiker, beror for begges Vedkommende paa et Talent for Venskab og en ærlig Respekt for alt, hvad der var af Aand. Men ofte griber man sig rigtignok i Fornemmelsen af, at de taler hver i sit Verdenshjørne: Jochumsson diverterer Brandes med Spiritisme, og Brandes henviser sin islandske Ven til den menneskelige Dumhed som den eneste overnaturlige Erfaring, han har gjort.

De to slap dog ikke hinanden, selvom Aarene lagde Afstand imellem dem. Endnu i det sidste Brev, som Matthías Jochumsson, nu en gammel Mand og halvblind, 5 Aar før sin Død sendte Brandes, fordi han havde husket hans 80 Aars Fødselsdag, takker han ham varmt for alt, hvad han har været for Island og dets Litteratur: »De er mindst ligesaa meget Aandens, Hjertets og Pennens Mester, som De forekom mig at være for 40—50 Aar tilbage«. Disse Ord kunde gælde for mange af de Mænd, der er passeret Revu paa disse Blade. Striden havde medført Hug, Bitterhed, ja undertiden Brud — til syvende og sidst vendtes Takken atter til Georg Brandes.

Morten Borup.

HOLGER DRACHMANN TIL
GEORG BRANDES
1871-1905

1. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Kjære Dr. Brandes.

Hotel Phoenix.

Torsdag. [Decbr.? 1871]

Forstod jeg Dem rigtig iforgaars Aftes, nemlig at De havde isinde at møde ved Julegildet i Studenterforeningen? I saa Tilfælde glæder jeg mig over at være sammen med Dem (jeg er nemlig bleven opfordret til at være behjælpelig med Decorationerne). Maaske kunde vi ved given Anledning sætte nogle Luus i Skindpelsen.

Deres hengivne

Holger D.

10 2. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Kjære Dr. Brandes.

Fredag. Aften.

[Decbr.? 1871]

Undskyld det meget Vrøvl om Intet. — Jeg fandt iaftes, da jeg kom op paa Tegnestuen i Studenterforeningen en af mine Tegninger fra igaar kasseret af et Senioratsmedlem. Tegningen forestillede Hostrup i Ornat, som seiler »opad den nordiske Flodarm« med nogle tykhovedede Folkehøiskoleelever i Baaden. — Det var naturligvis tilstrækkeligt til at jeg øieblikkelig tog min Hat og gik min Vei, samt forledede de øvrige Tegnere til at gjøre det samme. — Vi mødes altsaa ikke imorgen Aften!

20 Deres hengivne

Holger D.

3. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Kjære Brandes.

Hotel Phønix

Lørdag. [Febr.? 1872]

Jeg var gaaet iseng da Du var hos mig igaar, og den Forkjølelse, som tvang mig dertil, tvinger mig ogsaa til at blive inden Døre idag, saaat jeg altsaa er forhindret fra at komme til Dig Klk. 7.

Hvad Barnekow og hans Henvendelse til Dig angaar, da synes jeg at Du seer en Snare, hvor ingen Snare er. B. er et ubehjælpsomt ungt Menneske, der kom til mig forat udtale sin Respekt for Dig, og samtidig spørge mig, om jeg troede at han kunde henvende sig til Dig angaaende Dine Meninger og Anskuelser om det projecterede 5 Blad. Jeg forklarede ham øieblikkeligt Dit Standpunkt og overtydede ham om, at han kun turde vente enkelte Raad og Vink hos Dig, derimod sletingen praktisk Tilslutning, eftersom Du absolut ikke var Socialist, om ogsaa Du havde Sympathi for Bevægelsen i dens Almindelighed, som vi Alle (o: vi Faa) have. B. er ikke 10 rævedannet; han er mærkværdig naiv, uklar, ensidig — men ikke durkdreven.

Dette om Snaren!

Og nu om Møllers Blad og om mig! Men først en indskudt Bemærkning: Man har stukket Zimmermann og Berg i Hullet; og den 15 sidste synes efter troværdig Meddelelse at blive dømt i Tugthuset. Jeg har gennem en god Bekjendt faaet at vide, at Crone og den ganske Øvrighed snart vil træde bestemt op mod hele den socialistiske Bevægelse herhjemme, og undertrykke den ved Fængsel og Bøder, hvilket ikke er vanskeligt i et saa feigt Land som Danmark, 20 hvor tilmed Bevægelsen har saa daarlige Ledere.

I en Sammenkomst af forskellige »hæderlige og brave« Borgere forleden, hvor ogsaa Topsøe var tilstede, blev det meddelt mig, at Ytringerne imod det hele radicale Uvæsen, baade det praktiske og det theoretiske, vare faldne stærkere end ellers. Den lille Topsøe 25 og andre drabelige Pennekrigere havde været skummende forbittrede imod »Radicalerne«, og Dagen efter havde samme Topsøe talt med en af Møllers Venner, og i overlegne og distancerende Udtryk betragtet Dig som En, der snart var færdig af Mangel paa Tilslutning. Jeg betragter nu »Socialismen« herhjemme som vort natur- 30 lige Bolværk; vort, o: vi faa Mennesker, der udrustet med flere eller færre Evner, ville det samme. Hvis Politibanden og Journalistbanden

slaar sig sammen, og faar udryddet og forjaget dem, der skrige høiest (om ogsaa dummet) og have det største Publikum, da vil Touren komme til os, der rigtignok ikke have prostitueret os offentligt, men som til Gjengjæld ere Faa og uden Tilslutning. Det er for

5 Fremtiden Topsøe (Dagbladet) Rudolf Schmidt og Monrad (Fædrelandet) og enhver obscur og beskidt Neger i Smaabladene, der i god Ro og Mag, og uden at forstyrres af »Internationale«, kan udskjælde eller fortie det, vi bringe for Lyset i Form af Foredrag, Artikler, Digte etc.

10 Det er i Betragtning deraf, og ikke saa letsindigt som Du troer, at jeg har ment at burde støtte Møllers Foretagende, og offre min Kunst og benytte den Færdighed, som jeg (uagtet Mangel paa Kundskaber og Øvelse) tror at være i Besiddelse af, til at værne saavel for mine Venner som for mig selv. Du kalder os Trainkudske.

15 Nuvel, vi ere ikke synderligt andet, men vore Modstandere ere endnu større Undermaalere end vi, og med en ærlig Villie og enig Udholdenhed kunde vi vel nok samtidig med vor Felttjeneste skaffe os de nødvendige taktiske Kundskaber (som vore Modstandere ikke besidde i nogen overordenlig høi Grad). Jeg tror, at hvis et saadant Blad var kommet istand, kunde vi have udrettet noget. Idag fik jeg Brev fra Møller, at han havde afbrudt Underhandlingerne med »Manden«, og at Foretagendet var opgivet. Hvad der nu vil skee, er let at forudsige. Du vil efterhaanden blive mere og mere isoleret, og trods alt det Fængslende, der er i hele Din Virksomhed,

25 trods Dine Kundskaber, Dit Talent, kort sagt trods alt det som Dine Venner og iblandt dem jeg ikke mindst beundrer og vurderer hos Dig, vil Du blive tiet ihjel eller brølt ihjel af disse Torsk, Asner og Bæster, som kalde sig Grundtvigianere, Nationalliberale etc. Husk paa, at Du ikke kan bedømme Dit Publikum rigtig. Hvor

30 Du kommer i Forbindelse med det, dér følger Dig Dit Talent, Din Veltalenhed, Din Glød og Varme, som i Øieblikket virker paa alle de dumme og dvaske Djævl. Du tror, at Du har virket udover

Øieblikket, men det er feil. Bagefter kommer jeg, Dine Venner, og vi høre Bornerthedens, Dumhedens, Intolerancens Udtalelser, og de ere ikke gunstige. Vi, Dine Venner kunne ikke skrive Bøger, eller holde Foredrag, og de iblandt os, som maaske kunne det, tør ikke. Jul. Lange, Larsen, Hauch og hele den Linie gjøre Intet, eller 5 vel endogsaa gjøre Skade; mig bedømmer Du fuldkommen rigtig, naar Du siger, at jeg skal blive ved min Læst, fordi jeg mangler alle de Betingelser der høre til at virke udelukkende litterairt; de øvrige: Trainkudskene, bedømmer Du ligesaa rigtig, naar Du siger at de mangle Evne til idetheletaget at kunne skrive. Du vil komme 10 til at staa ene i Bogverdenen, paa det litteraire forum, — det eneste Sted, hvor vi kunde have været samlede, og hvor vore forskjellige Evner kunde have været benyttede overensstemmende med deres forskjellige Art og Styrke, var et Blad. Og derfor havde jeg tænkt at burde offre mig for et saadant. 15

Nu er det imidlertid opgivet. Og nu skal Du see, hvorledes Enhver gaar sin egen Vei. Møller og Kaufmann slaa sig sammen og blive litteraire Røvere — dér gik idetmindste een Kraft tilspilde; de øvrige Trainkudske vil jeg ikke omtale. Hvad mig angaaer, da vil jeg samle sammen til et Bind revolutionaire Digte, og skrive 20 nogle Anmeldelser om Kunst, og naar jeg saa har faaet Pressen og Publikum paa Nakken, og Ingen kjøber mine Malerier, da gaar jeg til Udlandet — thi rigtig Evne til literair Modstand savner jeg, fordi jeg (ligesom Du) mangler et Organ til at bide fra mig i. Du spurgte mig en Aften paa Gaden, om jeg kunde vise Dig 5 Ret- 25 færdige blandt Ungdommen. Jeg kunde, hvis Du og Din Broder regnede Eder med, vise Dig 5 Mennesker, som kunde skrive i et Blad. Jeg kan ikke vise Dig 5 Mennesker, som kunde, hvad Du en Aften syntes at formode hos mig, virke for en frisindet Idee ved Ud-givelsen af Skrifter eller ved Afholdelsen af Taler. Her er ikke 5; 30 bogstavelig talt. See Dig om. Uvidenhed, Dvaskhed, Sløvhed, Orthodoxi, kras Materialisme, dér har Du Valgsproget for Unge og

Gamle. Jeg gjentager det: her var Elementer for et Blad, — her er ikke Elementer for en lille Kreds af Skribenter.

Men jo mere jeg skriver, jo mere haabløs synes det Hele mig at see ud. Jeg har en dundrende Hovedpine, og jeg er desuden for urolig og hæftig til at kunne udtrykke hvad jeg føler indenfor det Stringentes, vel endogsaa indenfor det Forstaaeliges Grændser.

Undskyldt alt dette Hultertilbuler. Det har sit Udspring fra et oprigtigt Venskab og fra en ærlig Overbevisning. Saasnt jeg bliver raskere, kommer jeg op til Dig.

10

Din hengivne

Holger Drachmann.

4. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Østerbro. Ryesgade 124

Kjære Ven.

20/10 72.

Ja Du har vel næsten opgivet at høre noget fra mig! Jeg vil springe
 15 Undskyldningernes legio over saameget mere som jeg med mig selv
 ved, at jeg virkelig har haft Undskyldning i min Travlhed. Jeg har
 arbeidet paa den omtalte Digtsamling, der rigtignok kun bliver
 lille, aber radikal genug. Din Broder Edv. har været saa venlig at
 være min Confessionarius i saa Henseende; jeg havde rigtignok først
 20 bestemt at henvende mig til Dig, men opgav det, da mundtlige
 Conferencer om den Slags Sager synes mig at være at foretrække
 fremfor skriftlige. Naar den nu udkommer glæder jeg mig til at
 høre Dine Udtalelser og er tillige forberedt paa at den vil passere
 en streng Revue for Dine strenge Øine. Digte er egenlig noget
 25 Fandens Kram at have at gjøre med. Det gaar endda an saalænge
 man nedskriver dem (a la prima), men naar saa Vragningen og
 Veiningen og Filningen begynder, saa forekommer det mig at man
 sidder i en Bagerovn, hvor der fyres under med Ens egne Laarben.
 Pfui!

30 Jeg har tilladt mig at indføre Dit eget glørværdige Navnetræk i
 et af Digtene (De danske Studenter) hvor der skildres hvorledes

Studenterne fylke sig om Skyttesagens Faner for Nordens Folkeaand og møder op paa Stranden hvor denne Aandens Fjende lander — og brænder op hans Skibe med en eneste Brander. Her kommer der saa et Udraab: »en Brander imod Brandes, den Krig kan vi forstaa, Vi danske Studenter med Kokarderne paa!« Jeg vilde egenlig 5 gjerne dedicere Bogen til Dig, men jeg er kommen til at tænke paa, hvorvidt de stærkt radikale Udfald ikke vilde skade Dig, og omvendt, hvorvidt Digtene ikke vilde blive modtaget med et Hyl naar Georg Brandes og Holger Drachmann (sans comparaison!) figurerede vis-à-vis paa de to forreste Sider. Vil Du sige mig Din Mening 10 herom. Hvad mig selv angaar da ved jeg jo hvormeget jeg i det forløbne Aar har lært ved Din Omgang og hvor meget det skyldes Dig at jeg idetheletaget har faaet min første Ungdoms plumrede Strøm til at flyde igjen med nogenlunde rensede Vande. Det bliver altsaa det rent praktiske Hensyn, der bliver det overveiende i dette 15 Spørgsmaal.

Jeg hører gjennem Din Familie at Du befinder Dig vel mellem en hel Del af de Mennesker, som jeg i min østerbroske Indgetogenhed gjerne kunde misunde Dig Omgangen med. Hvis Du har lidt Tid tilovers, saa fortæl mig lidt om Henrik Ibsen, Strodtmann, 20 Spielhagen etc.

Her er s'gu ikke meget at skrive om.

Saalænge man arbejder er man optaget af sin egen Vigtighed. Naar Arbeidet og Vigtigheden er ophørt, seer man sig om efter Mennesker, af hvem man kan lære at man i Grunden er en Ube- 25 tydelighed. Men da man ikke finder mange af den Slags, reiser man op til Skagen for iblandt Fiskere og Strandingscommissairer at gjenvinde sin Ligevægt. Dette sidste staar jeg i Begreb med at foretage. Jeg bliver borte en Ugestid, og naar jeg atter kommer tilbage, glæder jeg mig over at finde et Par Ord fra Dig — ikkesandt? Fru 30 Belli er smuk og sød som sædvanlig; hun beder mig hilse Dig mange

Gange, og spørger om Du vil tage en lille berlinsk Abekat hjem med til hende. Farvel saalænge. Venligste Hilsen fra

Din hengivne

Holger D.

5 5. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Tirsdag [ca. 1/12 1872]

Kjære Ven.

Tak for Din Billet igaar, der jo i Modsætning til hvad »Organerne« nu diske op med, maa kaldes doux. Har Du seet »Den Conservative« hvor Du og jeg sammen med l. Kirkestrædefolkene er bleven gjort
10 til Gjenstand for en Mængde Sludder. Cabiro har paa sin sædvanlige fidede æselsagtige Maade ligeledes blandet Dig ind i sin modbydelige Vælling, og vi To (Du og jeg) følges kammeratlig ad i »Dags- (eller Kjærligheds) Telegrafens« Spalter. Apropos om denne sidste, saa synes jeg at vi nu (∴ Bestyrelsen for Literaturselskabet) har
15 haft tilstrækkelig Taalmodighed ligeoverfor D. T.s æsthetiske Anmelder, Slynglen, Rudolf Schmidts fine Ven, Hr. Wille. Denne Æsel har gjentagne Gange uagtet han selv er Medlem af Selskabet »gjort sig« lystig i det modbydelige Organ over Literaturselskabet og over Dig, og nu har han jo i sin »Anmeldelse« af mine Digte paa en
20 gemen Maade gjort Grin ad samme Selskab og givet Dig et Spark udi Enden. Lad mig nu ved næste Møde in natura eller in effigie tage denne Slubbert ved Kraven og sparke ham nedad Trapperne som en Hund. Det er dog virkelig altfor komisk om vi vilde efterabe Vorherre i hans noksom bekjendte Langmodighed overfor et
25 hvert Bæst.

Forresten være Du hilset paa det Hjerteligste fra vor Frue. Lad os nu endelig see at faa gjort noget ud af Literaturselskabet. Indrøm mig, amicissime & illustrissime, at endnu har dette Selskab kun været os en Klods om Benet. Lad os være energiske. Lad os
30 tvinge Medlemmerne til at holde Foredrag, læse, anmelde, agere

osv. — eller gaa ud. Lad os sætte Discussionsmøder, og lade dem referere offentligt. Det nationaløkonomiske Selskab seiler os jo agterud. Dér er Liv, Diskussion, Spørgsmaal paa Bane, og de forskellige Udtalelser blive refereret dels i Bladene, dels i Selskabets Tidsskrift. Lad os gjøre noget lignende, ellers blive vi mafoi komiske, 5 og hvergang Du, jeg eller en anden af os vover os offentlig frem, bliver »et Selskab, som kalder sig Literaturselskabet« hængt paa os ligesom den spanske Kappe, og Folkets Mængde griner.

Lad os udgive Lovene offentligt. Ud med Programmet! Man behøver jo at kalde den Brandesske Feide en — Døgnfeide, ligesom 10 en Polemik mellem to Urtekræmmere. Nuvel, heller tage Feiden op igjen da ved at begynde paany at træde paa den sociale Lig-torn.

Staa stille kan vi oprigtig talt ikke — det vilde dog være at indrømme vore Modstandere formeget. 15

Ja, er det ikke sandt?

Venligste Hilsner fra

Din hengivne

Holger D.

6. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Torsdag [1873].

Kjæreste Ven. 20

Jeg kan ikke erindre nogensinde at have været i en saadan Sindsstemning som i disse Dage. Dit Brev gjorde Udslaget. Jeg var rasende, forbittret, nedstemt paa mig selv, paa Dig, paa Fru Belli, paa Alle. Du havde Ret, Du idetmindste som min Ven og Stalbroder, til at bebreide mig hvad der var at bebreide mig; men her 25 har nu løbet snart den Ene, snart den anden af disse »gode Venner«, der altid indfinder sig naar man har gjort noget galt. Skjøndt de selv aldrig gjør noget, og derfor aldrig nogen Dumhed, mener de at have Ret til at foreholde mig »det Ubegribelige«, og de fortalte vidt og bredt om hvad Folk sagde paa Caféerne og i Stuerne, og 30

da jeg havde bedet dem reise Fanden ivold og lade mig skjøtte mig selv, saa modtog jeg Breve, og et af den Beskaffenhed, at man sagde mig fra »rette Vedkommende« paa Kunstens Tinder, at hvis jeg nu vilde være en artig Dreng, saa skulde osv. osv. Jeg havde kun
5 den Trøst at skrive »rette Vedkommende« tilbage, at jeg vilde risikere Alt, selv min personlige Sikkerhed, for min Overbevisning; det maatte vel være nok, — om jeg saa maatte være fri for videre Forklaring.

Men nu Dit Brev. Nei, jeg vil ikke inlade mig paa Enkelthederne
10 deri, selv der hvor Din Iver og Din berettigede Iver paa mine Vegne, gjør Dig uretfærdig i Dine Udtalelser overfor mig. Jeg vil kun sige, at jeg i det sidste Aar har slugt og ædt mange Storsnudetheds Piller i mig, og gjort mange smaa Offre for at kunne existere som skrivende Menneske, da jeg saagodtsom ikke kan existere som malende. Jeg
15 indrømmer, at jeg, for ikke at synke ned til »Nissen« eller »Socialisten«, har skrevet hos Topsøe, og at jeg sidstegang har stukket Piben ind overfor en saadan Kabyler som — Wille. Det er Altsammen indrømmet, og Din smukke og brave Følelse for mig kommer jo ogsaa frem i Din Synsmaade paa disse sørgelige Kjendsgjerninger.
20 Men naar Du og alle Andre vil have mig til, bevidst og med Hensigt, at skrive Vers i Fædrelandet forat komme an paa »et i Opinionen anseeligt Sted«, forat vise Ploug min Agtelse og maaske endogsaa bede om godt Veir, da standser mine Indrømmelser, og jeg tror heller ikke at det kan være Din Mening.
25 Jeg var stærkt, meget stærkt optaget af Marstrands Død. Min Forfængelighed blev stærkt allarmeret ved H. P. Holsts slette Pøit. Da jeg gik til Ploug forat bringe ham min Kantate, og da jeg siden efter lagde den i hans Brevkasse, saae jeg i hans Blad kun det privilegerede, patenterte Organ for alle de gamle Kunstnere. Jeg fore-
30 stillede mig Digtet »trykt som Manuscript« for alle Marstrands Venner, og i en Samtale med Roed og Vermehren bestyrkedes denne Synsmaade. Jeg var Fantast nok til at opfatte Pladsen om-

kring den afdøde Kunstners Grav som neutral Grund, og jeg havde Bellmans smukke Ord i Tankerne (Epistel 81)

»Ovän der väpnad — hvad synes väl Dig? —

Bryter fromt sina pilar.«

Videre gaar mine Indrømmelser ikke. Men heri indeholdes jo 5 ogsaa tilstrækkelig af Svaghed og nok af Dumhed, til at Omtalen nu er som den er. Dog; er der kommen nogen, selv den allermindste Smule Skygge paa mig ved denne Leilighed, saa er jeg Mand for at brænde Pletten ud igjen, og det skal ogsaa skee saasnart mit urolige Sind og mit af det forbandede Brødslid noget overanstrengte 10 Hoved kan samle og forme al den Bitterhed, al den spredte »revolutionaire Pathos«, som længe har ligget og ulmet hos mig, og som nu en af Dagene skal slaa ud i et stort Digt, der da trykkes i »Socialisten« under det tydelige Mærke H. D. — hvilket Mærke er ensbetydende med 15

Din oprigtigt hengivne Ven

Holger Drachmann.

7. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

[Beg. af 1873].

Kjære Ven.

Her er Slutningen af Afsnittet om den »store Olsen«. Vil Du sende 20 det til M. saasnart Du har læst det. — Din Slutningsbemærkning i Din Epistel, som jeg modtog nu, vil jeg oversætte paa Dansk (frit) saaledes: »Man skal kradse den Infame«. Seer Du Kjære. Cabiro gjorde Dig og Dine »Tilhængere« latterlig i sin Feuilleton ifjor Foraar, og svarede da man bebreidede ham Maaden: »Herregud, 25 er de Mennesker da saa sensible?« Det samme Svar da han havde ridiculiseret over mig i »Nær og Fjern«. Nuvel! jeg vil forsøge hvor sensibel denne Tykhudede er. Man kan ikke skyde en Elefant ihjel med en Geværkugle. Men naar man nu alligevel mener at burde ombringe et saadant Bestie — og tro mig denne Flodhest er 30 os farligere, fordi den gjør sig mindre latterlig i Folks Øine end

Schakalen, Rud. Schmidt — saa maa man bruge sværere Projectiler. Lad da Kuglen ricochettere mod mig — jeg staar vel nok endda og Fru Belli med. — Du selv slynger »ein Strauss« i Næsen paa Publikum, og beder Folk lugte til den. Troer Du da den lugter sødere
 5 end mit Espingolbatteri? Nei, amicissime! Det værste der nu kan hændes os er at vor Ammunition slipper op. Dog, det har vel ingen Fare. Forresten takkes Du nu og altid for hvad Du siger mig om »de fornuftigere Hensyn«. Gudskelov at vi dog gjensidig saa ofte forglemme dem.

10 Fru Belli hilser venligst ligesom

Din

Holger D.

8. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*
 Kjære Ven.

Klampenborg Badeanstalt
 Onsdag Juli (?) 1873.

Jeg sidder herude paa »Anstalten« i Din Broders Værelse og skri-
 15 ver Dig til. Jeg hører at Samvittigheden maner Dig dernede i det tyske Rige, — den maner ikke mindre mig her i dette Rakkerhul (Undskyld: jeg mener ikke Værelset, men Kjøbenhavn). Det er nok gaaet os begge paa samme Maade: Vi har bestandig tænkt paa at skrive, og bestandig er det blevet ved Forsættet. Nu bryder jeg alt-
 20 saa Isen, og det med et »Tak«, der længe har siddet indeklemt, men som jeg haaber skal komme ligesaa varmt til Dig, som da jeg første- gang lagde Maanedsskriftet tilside efterat have læst Din Artikel om Hauch; — Tak! Og særlig for hvad Du over Hauch faar Anledning til at udtale i Almindelighed om det »nye« Drama, og særligst for
 25 de tre, fire sidste Penselstrøg, der afslutter og afrunder Billedet, og lader en Gjenklang tilbage i mit eget Bryst af den »Ekstase, hvor- med Du efter endt Forelæsning løb ned ad Trapperne og ud paa Torvet«, en Ekstase over en af hine Aander, som var »Præst for Vedligholdelsen af den hellige Ild i unge Sjæle«. Jeg mener, at Din
 30 Artikel om Hauch — (som jeg forresten ikke her vil kritisere, men som jeg maaske kunde benævne »godt klaret« — nemlig omkring

Pynten af det for Dit Vedkommende vanskelige for, og det for Hauchs Vedkommende ligesaa vanskelige imod) jeg mener at denne Artikel har gjort mig uberegnelig Godt netop paa det Tidspunkt, hvor jeg har givet mig for Alvor i Lag med min »Masaniello«. Dine saa fint indflettede »Kjætterier« (som Du kalder dem) har 5 visselig i denne Tid i mine vaagne Nætters Arbeide givet mig megen Trøst naar jeg syntes at det var mig umuligt at gennemføre min Bestemmelse, naar jeg, en halv udsprungen lyrisk Knop vilde give mig i Lag med Dramaets store, stærkt kryddrede Blomst. Jeg læste atter og atter Dine Bemærkninger om »Stoffet og Digteren«, og jeg 10 følte da at, hvis jeg havde nogen Adkomst til at begive mig løs paa Dramaet, og hvis jeg havde noget Haab om et heldigt Resultat, da maatte det ligge deri, at netop jeg ikke havde valgt mig et tilfældigt, ligegyldigt Stof, men at Stoffet saaatsige en smuk Morgen eller rettere en skyfuld Aften var kommen, og havde taget mig 15 i Nakken, og sagt: »Skriv, Din Slyngel; jeg skal nok bære Dig over de værste Vanskeligheder, eftersom jeg veed at Du er en af mine Folk«.

Nuvel da, kjære Ven; jeg arbeider — udaf Neglerødderne formelig. Jeg 1) hænger i for Brødet, jeg 2) skriver Drama, jeg 3) lægger 20 tilside til en ny Digtsamling, og 4) jeg er paabegyndt en Række Fortællinger. Jeg er frygtelig, frygtelig trist tilmode over vort »kjære« Fædreland, og over vor Stilling overfor samme. Jeg er kjed af Alt, undtagen af Fru Belli og saa af at arbeide, og saa — længes jeg ubeskriveligt efter Dig. Skynd Dig tilbage inden jeg fordunster i revo- 25 lutionair Pathos, og inden jeg har begaaet altfor mange Bommerter i mine forskellige Virksomheder. Og dersom en eller anden af Germaniens yppige Møer skulde holde Dig, Letfængelige, tilbage paa en kalypsisk Ø, saa tjen mig i at sige til Din Donna: »Donna Bianca; see, jeg knæler for Dig, og kysser Spidsen af Din lille Fod. O, lad 30 mig fare fra Dig, thi min Ven i Læstrygonernes taagede Land trænger til min Hjælp i al sin Kvide, omringet som han er af Dumhed,

Dvaskhed og Feighed«. Naar Du deklamerer denne Replik med Din bekjendte nestoriske uovervindelige Veltalenhed, og naar Du saa kysser Foden ret eftertrykkelig, saa skal Du see, at den Skjønne lader Dig løbe — især hvis hun har »Hühneraugen«.

5 Kom nu snart, og lov mig, hvis Du ikke skulde træffe Familien i Ryesgade hjemme, da idetmindste kun for 2 Dage at besøge Familien paa Bornholm; — muligvis kunde Du ogsaa paa denne Ø finde en Kalypso; — i ethvert Tilfælde vilde Du glæde*) Din Veninde Fru Belli

10

og Din Ven

Holger D.

* [Med Hustruens Haand: »undertegnet Belli.«].

9. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Bornholm.

d. 13de Aug. 73.

15 »Ude paa Landet« (hvor man blandt andet *ikke* kan faa Frimærker).

Kjære Ven.

Hvis jeg ikke kjendte Dig saa godt som jeg — nei lad mig hellere sige, hvis jeg ikke kjendte Dig noget, vilde jeg maaske blive forbauset
20 for ikke at sige arrig over Dine to sidste Breve, der egenlig gjør ligesom Henrik hos Fatter Holberg, nemlig slaar sig selv paa Øret. Hvad skal jeg nu tro? hvor skal jeg have fat i Dig? hvad skal jeg holde mig til? — I Dit første Brev (som er brændt, vær ganske rolig) udkaster Du en Plan over vort Samarbejde: belærende, under-
25 holdende, angribende og tugtende Arbejde. Du spørger mig tilraads om Literaturselskabet, og Du udkaster et Billede af Dig selv under en meget urolig, ophidset, maaske sørgmodig Stemning. Nuvel, det er Altsammen meget fortræffeligt, og jeg takker Dig særlig for Portrættet, der dog viser, at Du har nogen Tiltro baade til min Sym-
30 pathi og min Discretion. Men Dit næste Brev (som jeg igaar modtog) viser mig en fuldstændig ny og ukjendt Side frem hos Dig. Du har

jo drukket Münchener-Bier, Dit Skarn, og er bleven som de Folk, hvorom Cæsar siger, at de ikke ere farlige. Georg B. som en godmodig, phlegmatisk, rundkindet Münchener! voila une chose très singulière. — Kan da Omgangen med den Mand, hvis Portræt Du engang viste mig med de Ord: »Han bliver for rund, det tydske 5 Øl gjør ham fed«, — kan Omgangen med denne brave Mand, hvis Smaafortællinger jeg i denne Tid har læst, men hvis sidste Arbeide »Kinder der Welt« jeg rigtignok ikke har læst, kan Omgangen med dette saa lidet energiske, saa »smukke«, men efter min ringe Mening saa lidet dygtige Ansigt, kan Samtalerne med denne Novellefor- 10 fatter af 3die Rang, have omstemt Dig saameget, Dig, den stærke, smidige Kaardeklinge, Dig, det lyse Hoved, gennem hvis urolige, skarpe Træk det 19de Aarhundredes Revolutionsideer lyse?

O, St. George! har Du glemt Dragen?

O, Du brave Ridder med den altid fældede Landse, har Du sat 15 en Knap paa Din Spydspidse, og vil Du nu i Fremtiden bruge den til Tourneringer, hvor Du gratiøst kaster Din Modstander, Dumheden og Forstokketheden, af Sadlen, gratiøst løfter ham op fra Sandet, medlidende bøier Dig over ham, tører ham Sveden af hans tykskaldede Pande, og »heyser« ham igjen op paa Hesten med et 20 humant Smil, der siger saameget som: »Ædle, men tykskaldede Spidsborger! Du have mig undskyldt, at jeg kastede Dig af Sadlen; det er nu min Natur og min Kunst. Jeg har imidlertid lært, at der selv i et ringe, halvbegavet Menneske kan være de ædleste Spirer skjult, og derfor vil jeg ikke ødelægge Dig, men agere den barmhjer- 25 tige Samaritan, og lade Dig komme til Kræfter igjen — selvom jeg maa formode, at Du atter vil bruge Dine indvundne Kræfter imod mig«.

Kjære Georg B. Vi vide alle hvorledes det gik den Mand, som drog fra Jericho til Jerusalem. Han faldt iblandt Røvere. Vi vide 30 ogsaa, at Præsten og Leviten vare nogle store Slyngler, og at Samaritaneren var en skikkelig Mand, som hjalp den Saarede af bedste

Evne. Men hermed ender Anecdoten, og Ingen fortæller os, om den Udplyndrede senere viste sig taknemmelig; ja, er vi en lille Smule pessimistisk anlagt, og har vi en lille Smule Menneskekundskab, antager vi vel snarere at Samaritaneren fik Skam til Tak, 5 end omvendt.

Dette være nu forresten ikke sagt om den Barmhjertighedsgjering, som vi, Du og jeg, fordi vi vel idetheletaget ere nogenlunde brave Mennesker, altid ere rede til i Almindelighed at vise vore lidende Medmennesker. Men i den Samfundssphære og i den Virk- 10 somhed, som Du og jeg befinder os i og kommer til at arbeide i, troer jeg aldeles bestemt, at »Heyse-Systemet« ikke holder Stik.

Bebreid mig med Rette (og Tak fordi Du er saameget min Ven at Du vil gjøre det) min maaske vel stærke Hang til at foretrække det Iltre, Revolutionaire, Angribende blot som saadant. — (Du 15 maa imidlertid tro, at jeg af al Magt søger at undgaae Faren ved en Proudhon, saaledes som Du paaviser den; og jeg kan forsikre Dig om, at jeg tvinger og bøier min skrøbelige Natur ved roligt, lidenskabsløst og forsaavidt historisk Arbeide). Men jeg holder fast paa, at vor, og da særlig Din Position er netop den angribende 20 og ikke altfor forsonlige. Her kan alle Dine Evner udfolde sig, og en klog General vælger sig altid det Terrain, hvor alle hans Tropper kan komme i Ilden paa; og de fleste Slag ere vel tabte paa Grund af Feil i saa Henseende, og de, der ere vundne trods denne Feil, have medført en forfærdelig Oprømning i de Korpsers Rækker, som 25 have vundet Seiren.

Jeg troer, at have Nøglen til den altfor store Tilbøielighed, Du udviser i Retning af at lytte til den human-æsthetiske Heyses lyriske Tidsbetragtning. Jeg talte med Din Moder herom sidstegang da vi besøgte hende. Jeg kom uvilkaarlig til at smile ved at læse Slut- 30 ningen af Dit Brev (som jeg igaar fik). Thi denne Sentens om Spidsborgeren, hvori en Helt ligger skjult, meddelte hun mig allerede dengang, som en Skat, Du havde fundet hos Heyse. Nøglen er da

den, at Du paa Din nuværende Udenlandsfart har omgaaedes det store Tydsklands bedste Selskab, saavel intimt som i Frastand. Naar Du da taler om, hvad vi bør gjøre herhjemme og hvilken vor Fremgangsmaade bør være, glemmer Du, at den clericale Strøm hos os er en Rendesten, der løber vor private Dør lige forbi, og ikke er en Flod med mange Forgreninger, der bugter sig og spreder sig mellem nogleogtredive Millioner Mennesker vidt ude omkring os. Du glemmer, kjæreste Ven, at den Dannelse (o: almene, europæiske) som Du forudsætter hos Dine Modstandere derhjemme, og som skal forklare Dine Angreb som de humane, varsomme, overbærende, at denne Dannelse skal først bibringes dem gennem Dig. Du kan sagtens tale som Apostlen Heyse taler til Tydsklands Intelligens; — men herhjemme, i denne Ravnekrog, findes ingen Intelligens, som forstaaer og paaskjønner Din fine Fremgangsmaade. Har Du glemt vor Presse, vor Literatur, vort Publikum? — Her gjælder den sørgelige Nødvendighed ligesom i en Kro paa Landet, at man enten maa opræbe den grundtvigianske Pærevælling i Flaben paa de Maabende, eller ogsaa maa man slaa et atheistisk Donnerslag lige for Næserne af de Tykskaldede. Det sidste har Du gjort, — derfor, men ogsaa kun derfor er Du bleven hørt.

Tro mig, kjære Ven (jeg griber Din Haand, og trykker den). Mine Studier, mine Evner har aldrig draget mig til Udlandet, forat samles med den virkelige Intelligens dér. Men ogsaa derfor er mit Blik mere uhildet paa de hjemlige Forhold. Jeg har bereist Danmark, og smigrer mig med at kjende hvert lille Hul herhjemme, og jeg kan forsikre Dig, at var Du ikke »gaaet saa vidt« (som man siger her) saa var Du ikke bleven hørt udenfor Frue Plads. — Du vil hjem forat opsøge »Helte« og »ædle Spirer« i de danske Spidsborgere!!! Det er muligt (men næppe sandsynligt) at Heyse har fundet dette iblandt de Tydske; (men hvem og hvad er Heyse særlig i dette Øieblik? — Svar: En lykkelig Mand med Kone og smuk Datter, populær blandt Millioner, og Penge paa Lommen; sligt

stemmer til humane Følelser og et godmodigt Blik paa Tingene). Du vil hjem forat gjøre denne Synsmaade gjældende her! Jeg besværges Dig ved vore Fædres Aske; skuf Dig ikke med et sligt Haab. Jeg kjender Bønder og Fiskere, Skolelærere og Præster, Kræmmere
 5 og Prangere, civile og militære Embedsmænd overalt, rundtomkring i Provindserne; og Du og jeg kjender jo tilsammen Befolkningen i Kjøbenhavn. Jeg svarer kun for hvad jeg paastaar. Men jeg har endnu ingen Helte fundet og kun meget faae Spirer. Lad os raadspørge Literaturselskabet. Det var jo Kjærnen af »De Frisindede« i
 10 Hovedstaden. Du vil opløse dette Samfund (og heri er jeg enig med Dig), men nu Heltene og Spirerne? — — — — —

Nei, kjære Ven; jeg veed at der var Helte indeni den Træhest, som Achaierne førte mod Trojas Mur. Men denne Hest var tømret sammen af et Geni. Hvem har sammentømret vore Dages Træ-
 15 heste? — Jeg gjentager det, jeg finder ingen Helte i vore Spidsborgere. Det gaar ikke an med et nyt System. Brug det gamle som den gamle Georg Brandes. Slaa til Lyd i Kathedret. Ring for Ørerne af dem. Det er Dig, der skal opdrage dem. Naar dette er skeet og med behørigt Fynd og Klem, saa overlad det til vore Efterkommere
 20 at gaa tilværks med »Forstaaelse«, med »Historie«, med Alt hvad Heyse anbefaler og hvad Du for Øieblikket har grebet med saadan Ivrighed.

Misforstaa mig nu endelig ikke, som om jeg var en forstokket Rebel, der sletikke vilde lade sig tale tilrette. Jeg har seet, hvortil
 25 tre Menneskers Taabelighed, Fremfusedhed og Mangel paa dygtige Kundskaber førte. Jeg ønsker ikke iblinde at kaste mig i Ulvens Gab, og særligt ikke saalænge det Intet gavner. Baade Du og Din Broder kan være sikker paa at jeg i Et og Alt skal underordne mig besindige og fornuftige Hensyn, men jeg vil blot ikke af Dig forledes
 30 til at forandre min Anskuelse, min private lille Mening om mine Omgivelser. Jeg vil gjerne gaa med Mundkurv, men under Mundkurven vil jeg, idetmindste ligeoverfor Dig, have Ret til at udtale

min Anskuelse af at de fleste Lægge ikke ere bedre værd end til at bide i, og jeg vil hos mig selv have Lov til at holde Hævd over mine Tænder i en Porthunds retmæssige Følelse af, at Tænder ere en god Ting og Menneskene en slem Ting.

Iøvrigt er jeg enig med Dig i meget af, hvad Du skriver; og jeg 5 takker Dig særlig for Din Anbefaling i Retning af Fremstilling, af et Billedgalleri. Jeg arbejder paa saa roligt og lidenskabsløst som mulig at danne en Række af Figurer efter de Studier, jeg har paa rede Haand fra de sidste Aars Færden mellem mangeslags Mennesker. Og dernæst har jeg Masaniello under Arbeide. Ak, 10 amicissime; jeg lider alle en Poets Kvaler, jeg tvivler og jeg troer afvexlende, — men jeg haaber dog nok at det til Slutningen skal gaa, især naar jeg atter kan faa talt med Dig, hvilket jo nu forhaabentlig ikke varer saalænge.

Før Afsendelsen. Det har været et forfærdeligt Veir i disse Dage, 15 og Fru Belli og jeg er formelig bleven inderegnet her i en Gaard midt paa Bornholms Land. Først idag kan Posten kjøre herfra. Jeg gjennemløber det Skrevne, og det forekommer mig, at jeg gjorde bedst i at rive det itu. Men Du vilde da næppe faa et nyt Brev istedetfor. Accipe ergo — uagtet »Stemningen« hos Dig naturligvis 20 er forduftet længe forinden Du modtager det.

Fru Belli er guddommelig som altid, skøn, hæftig, og et Menneske. Hun sender Dig i disse sine Egenskaber de venligste Hilsner; jeg tilføier mine, og paa et forhaabenlig snarligt Gjensyn er jeg

Din altid hengivne 25

Holger D.

10. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Lørdag [8/11 73]

Kjære Ven.

Fru Belli og jeg sender Dig vore bedste Lykønskninger i Anledning af Revue des deux mondes.

Jeg havde allerede i Morges isinde at sende Dig en lille Billet, forat sige Dig Et og Andet hvad der nu af Opmuntrende kunde falde mig ind i Anledning af Din usædvanlig ophidsede Stemning iaftes. Men jeg tænkte ved mig selv, at det dog vilde blive altfor
5 meget af det Gode, hvergang Du eller jeg skulde vexle Billetter i Anledning af vort daarlige Humeur. Nu glæder det mig, at Du har faaet en saa behagelig Opmuntring fra fremmed Haand, og vi To her i Ryesgade deler som sagt Din Fornøielse, som skinner igjennem Din korte Billet.

10 Skidt med den Ravnekrogs Meninger, som man opholder sig i! Dog, jeg veed, at det er ligesaameget Dit Temperament som den omgivende Atmosphære, der sætter Dig i disse nervøse Ophidselser. Jeg er ikke nervøs, og jeg forstaar Dig af den Grund ikke altid, men jeg lider med Dig naar Du saaledes brænder og sitrer. Jeg
15 er Englænder; jeg kjender kun spleen; det er en mere passiv Art af Fortvivlelse, mere dvask, og Du vil maaske lee — mindre produktiv. Tykt Blod hos mig; en dump, ulmende Utilfredshed, hvorved jeg gebærder mig som en Matros, der ikke kan faa Hyre; snakker op, overdriver og rækker efter Flasken. Hos Dig: Nerver. Hvad er
20 Nerver? Jeg kjender dem ikke. Jeg har Hjerter, Mave og tilnød Hjerne. Men det, som gjør at Du dengang kunde bruge det træffende Billede om Zitteraalen paa Dig, det kjender jeg ikke. Fortæl mig næstegang naar vi snakker sammen om denne vor Tids underlige Mekanisme, som Venus fra Milo og Alcibiades ikke kjendte
25 Noget til, og som udgjorde Alt hvad Voltaire var — saafremt jeg ret har forstaaet Dit Brev fra München. I hvilken Forbindelse staa disse Dine Nerver med hvad Du tilegner Dig og med hvad Du producerer? Lær mig Noget herom. Maaske jeg da selv kan opdage et saadant Apparat indeni mig, der kan potensere min Tænke-
30 bestræbelse, og gjøre mine Vers og mine Sætningsbygninger mere indtrængende, og forstaaeligere uden de fordømte Kommentarer, der bestandig for mig selv holder mig frem som et grovt og tykt

Stof, der vil væve sig fint paa Poesiens Væv, men ikke formaar det. Din Force kjender Du selv og jeg med. Men hvor ligger min? Kan Du bestemme mig min Force, sammentrængt og kortfattet, saa skal jeg takke Dig som om Du havde foræret mig en Livrente, og lidt til. 5

Undskyld denne lange Digression. Vær hjertelig hilset, og — endnu engang — til Lykke med Dit succès, som jeg haaber maa være af nogen Værdi, samtidig med at det er behageligt og ansporende. Er der Nogen, som fortjener at klappes medens han arbejder, saa er det Dig, særlig da jeg seer hvad Arbeidet koster Dig. 10

Fru Belli og Din heng.

Holger D.

11. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Østerbro.

Kjære Ven.

d 17d Aug 74.

Det syntes altsaa besluttet i Gudernes Raad, at Du dog omsider 15
skulde faa et Brev. Længe nok har det varet, men jeg ventede be-
standig paa at min Bog skulde blive færdig, saaat jeg kunde sende
Dig den og Brev samtidig. Nu bliver Bogen imidlertid dog ikke
færdig førend ind i Septb., og saa kan jeg vel spare mig Uleilig-
heden. 20

Jeg har saa jevnligt hørt fra Dig igjennem Din Familie, og ved
Siden af den glædelige Tidende om Din cooperative Samvirken med
andre Capaciteter ved det nye tyske Tidsskrift er der jo nu i de
senere Dage kommen vor fælles Samvirken ved det event. danske
dito. Gud give det en snar Forløsning, et efter Omstændighederne 25
langt og daadkraftigt Liv og — saa sent som muligt — en hæderlig
Død.

Her trænges ogsaa til en slig Kanal. Jeg har som Du maaske
veed faaet aabnet mig en lille mig Rende i Morgenbladet men hidtil
har der ikke været nogen stærk Strømning — endsige Hovedstrøm- 30
ning — i denne Rende. Jeg blev ligestrax stækket i Vingen, idet

en lang Artikel blev remitteret; nu har jeg et stort islandsk Helte-
drapa for, men om det faar en bedre Skjæbne er jo uvist. Jeg be-
gynder snart at længes levende efter Dig, eller — forat være ganske
correct — jeg har i den sidste Tid længtes stærkt efter Dig. Jeg
5 trænger til Din energiske, velvilligt elektriserende Paavirkning; jeg
trænger til Din iltre, lidenskabelige Kommen ind ad Døren, til
Dine inkvisitoriske: Hvad har Du bestilt? til Dine vurderende, kas-
serende, men samtidig overbærende Udtalelser om Forskjelligt. Mest
af Alt dog til Dit venlige Ansigt og Dit venlige Sindelag, som jeg
10 haaber at berlinske Skjønheder og berlinske Aandrigheder ikke
aldeles maatte have udslettet. Jeg haaber fremdeles at Du i denne
Sommer maa have oplevet mere, arbeidet strengere og befundet
Dig bedre end jeg har gjort. At dette er Tilfældet for Dit Vedkom-
mende tvivler jeg iøvrigt ikke paa. Du kjender jo Rumlen her-
15 hjemme, Du veed, hvormange Mennesker, man kan tale med, hvor
lidt man kan glæde sig over, hvor ensom, næsten overflødig man
kan føle sig.

Jeg vil imidlertid ikke minde Dig om disse gamle Skader; det
vilde være det samme som paa Forhaand at plage Dig med Ting,
20 som Du tidsnok kommer tilbage til, og som Du naturligvis for Øie-
blikket helst er fri for. Jeg vil heller her afskrive en lille Sonet,
som jeg har bestemt til at skulle staa foran i Bogen efter Titelbladet,
og som jeg gjerne vilde udbede mig Din allerhøieste Sanction paa
inden jeg lader den trykke. Du erindrer vel nok at Fortællingerne
25 kommer til at hedde: »I Storm og Stille«.

En Mundfuld Luft! Her snøres Struben til.
Kun Smedebælgen aander; Kullet flammer,
Og lyser op den snevre Esses Kammer,
Og viser frem hvad Mørket dække vil.

30 Ja bort herfra, og nedad Stranden til;
Og har Du slængt Din Blouse, Fiil og Hammer,
Saa læg til Bunken Armod, Nød og Jammer,
Og glem det Alt ved Bølgens friske Spil.

Lyt for en Stund til det, som Havet byder,
Fornem den klare muntre Baadsmadrille
Saavel som Havets alvorsfulde Bas.

En egen Trøst igjennem Spillet lyder; —
Jeg selv har lyttet tidt i Storm og Stille,
Og Hjertets Trang kom Spillet Trøst tilpas.

5

Lad mig med et Par Ord vide hvad Du synes om denne Introduction. Forøvrigt sees vi vel nu snart igjen, saaat vi kan opsætte andre Spørgsmaals Afgjørelse til en rolig Stunds Samtale herude paa Hjørnelund. Fru Belli, som har været noget ude paa Landet ¹⁰ hos Harriet i Edwards Fraværelse, hilser hjerteligst og længes lige-
saameget efter at see Dig igjen som

Din hengivne

Holger Drachmann.

12. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Torsdag [1875?] 15

Kjære Ven.

Disse Linier blot forat underrette Dig om, at jeg idag er reist til Hamborg, hvor jeg vil see at faa solgt nogle Malerier, og hvorfra jeg da haaber at skulle hjemsende nyt og bedre Materiale til Digt-samlingen. Edv. og jeg gik Bunken igjennem forleden Aften, og ²⁰ der var Adskilligt, som blev veiet og fundet for let. Jeg lægger mig Dit Raad paa Sinde: Daadsdigtning! Jeg vil søge at udgrave noget af Skandserne ved Dybbøl og i Modsætning hertil Skandserne ved Frederiksstad. Quod meruit! Hvis Du faar en Idee, tjen mig da i, at meddele mig den. Min Adresse faas hos Fru Belli. ²⁵

Venligst Hilsen til Familien.

Din hengivne

Holger D.

13. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Hamburg

1. Beim alt. Waisenhaus

30 Juni 75.

Kjære Ven Georg.

Jeg takker Dig ret varmt for Dit Brev. Et Brev fra Dig har altid
5 været en velkommen Gjæst i min Stue, hvor jeg saa end har be-
fundet mig. Dennygang saameget mere som jeg kun yderst spar-
somt faar Linier hjemmefra, ja saaatsige egenlig kan betragte mig
som »abgestorben«. Lad mig begynde med Begyndelsen: mine Digte.
Du veed hvormeget Dit Bifald opmuntrer mig, og selv om Din
10 Lykønskning vel mere maa betragtes som et ansprende Tilraab
end som en fuldstændig Tilfredshedsyttring over det Foreliggende,
saa er Lykønskningen mig ikke mindre kjærkommen. Jeg nærer nu
selv nogen Tro til disse Digte. Jeg har idetmindste arbeidet paa
dem som en Mand; jeg har omarbejdet, kasseret, udeladt, stridt
15 og tumlet med dem, og naar der alligevel har sneget sig den Fri-
volitet ind (som Du skal have Tak forat have paavist mig og som
jeg øieblikkelig har strøget af min Indholdsfortegnelse) saa er sligt
mere at tillægge en øieblikkelig Trods, en literair Desperation, som
ikke skal gjentage sig i det Resterende af Manuscriptet. Det har
20 været strenge, meget strenge Tider disse hvori Digtene er frem-
komne. Bekymringer, saavel selvforskyldte som uforskyldte, har gjort
alt muligt forat hindre mig i mit Arbejde, og naar alligevel Arbejdet
er skredet frem, og naar alligevel Bitterhed og Sørgmodighed man-
digt er udvisket af Arbejdet, saa er dette vel ikke Digtens mindste
25 Fortjeneste, og jeg tror at Du vil yde mig denne Roes naar Du
nu, ventelig i næste Uge, faar Slutningen igjennem Hegel. Jeg har
forgjæves brudt min Hjerne med Titelen. Jeg vil nedlægge Afgjørel-
sen i Din Haand, og har derfor indrettet Titelvignetten derefter.
Vil Du høre den omtrentlige Gang! De tre første Ark kjender Du
30 jo. Den halvt spøgende, halvt udfordrende Indledning »Til Mesteren«
bærer saaatsige de følgende Digte i Karakter- og Farveangivning
lige indtil Midten, det større, mere neutrale Naturmaleri »Fra Klit-

ten«, hvor jeg selv har søgt i voldsomt oprevne og nervøst overanstrengte Tider at trække Veiret uden Partiudbrud, uden Bitanke paa Per eller Povl, Frem eller Tilbage. Herfra snoer Traaden sig videre, umærkeligt som et Søm-Kabel med Billeder af Strand, Hav, Søtræfninger, til »Landnavsfarten«, hvor de stoffigt mere historiske Ting indtræder (Mansfeldt, Luther, Vaabensmeden). Saa har jeg stukket et ikke just ganske »nyt« Billede ind (de noget bløde »Oktoberdrømme«) og saa kommer det større Landskabsmaleri med udhævet Figurstaffage »Et Aftenbillede«, som jeg har bearbejdet og afrundet siden Edv. saae det. Ovenpaa dette gjør jeg, HD, et Indhug, og naar jeg saa har ladet den gamle Indianer (»Sorte-Fodens Klagesang«) læse Tingene ordenligt Texten og udgydt sig i en Hymne til det store Uforfalskede, det oprindeligt Uforkvaklede, saa giver jeg Ordet til Mr. Gleyre, *Les illusions perdus* (Maleriet paa Luxembourg), der ganske vist ikke just udtrykker sig meget optimistisk. Her er Spændingen kulmineret. Efter min oprindelige Plan skulde nu en Syndflod af subjective Lamentationer, en Slags Lazarus-Revue med brogede Billeder og stærke Farver komme. Men jeg har slaaet en Streg over det Alt og heller udeladt enkelte gode Sager end villet lægge mig selv op i hele min Længde paa Operationsbordet og give Publikum Kniven i Haanden. Samlingens Slutning er nu bleven den Række af Krigsbilleder, friske, djærve Malerier fra den store nordiske Krig med Karl den Tolvte, de norske Helte og Heltinder, Oberst Kruse, Anna Kolbjørnsdatter, Jacob Værn, og Karls stolte, oprejiststaaende Død. Vor egen Krig, som jeg først havde tænkt paa, laa mig for nær paa Livet. Jeg kunde ikke faa Distancen; Figurerne blev forvredne som i et Hulspeil, og min Pathos blev for offensiv paa den ene Side og for opramsende skildrende paa den anden.

Saaledes er det altsaa. Ut tibi gaudeat! Og kan Du saa finde paa Titelen, saa er jeg hjulpen.

Du spørger mig om Din Shelley. Ak, kjære Ven, jeg har sletikke seet Maanedsskriftet de to-tre sidste Nr. Laan mig det dog endelig. Jeg skal remittere det saa hurtigt som muligt. Jeg tørster efter at læse om Shelley. Alle ulykkelige Poeter, alle Agitatorer som Las-
5 salle, ethvert dygtigt, producerende, oprevet og bekymret Menneske vækker min høieste Interesse og Nysgjerrighed. Jeg synes at kjende al deres Tragten, alle deres Bekymringer, deres offentlige, deres pri-
vate lige til Bunden førend jeg har læst en Tøddel af eller om dem, og efter endt Læsning skilles jeg fra dem som fra en Del af mig
10 selv. Jeg haaber at faa endnu en Fortælling færdig inden jeg gaar paa den store Reise, hvorfra maaske ingen snarlig Hjemkomst skeer. Jeg har forat døve mine Nerver skrevet en lille Idyl, en humoristisk, uskyldig lille Ting »Historien om Snap«, som jeg skal sende Dig til Benyttelse eller Opbevaring. Men jeg maa som sagt see at faa
15 den Fortælling færdig, som syder indeni mig. Dog mere herom en anden Gang.

Fru Belli, skriver Du. Ja, Fru Belli. Hvis jeg ved levende at lade mig partere kunde bøie den iskolde Fatum, hvis Skeet stod til at ændre, eller rettere sagt, hvis Tingene ikke maatte have deres
20 rolige, udviklende Gang saaledes at det Skeete kan ændres, saa var jeg ikke rejst ud, og saa rejste jeg øieblikkelig hjem trods Manifest og Skraal og udbasunet Reise. En vild Trods og en diabolisk Lyst til at sætte Stormhuen paa Hovedet i hele Hobens Paasyn, foraar-
sagede denne megen Larm. Nu er det for sent at ønske det ugjort,
25 og forøvrigt er jeg temmelig ligegyldig derved. Mig binder dog ikke dette Hensyn. Jeg har i den Grad forvredet, forvirret og forvanske-
ligtgjort mine private Forhold derhjemme, at der absolut maa gives mig Tid og Pusterum til atter at remplacere alt det Hultertilbulter. Et er min Stolthed, at jeg som Digter, som Producerende, trods
30 Alt, har vidst at redegjøre for mig, at beherske mig, belære mig og danne mig. Men Anstrengelserne have været saa store, at jeg

ogsaa med Henblik herpaa maa lufte mig ud, selv om denne Ud-
luftning fører Risico med sig. Jeg har kun een Vei at gaa, — den
som jeg gaar, naar jeg idetheletaget vil kalde mig en Mand. Dette
beder jeg Dig erindre og fuldt og fast at være overbevist om. Og
min Stilling til Fru Belli er ikke saaledes som Du tror, ligegyldig, ⁵
saarende. Nei, jeg er ikke letsindig. Jeg har været det; men jeg bygger
langsomt paa Broen, og jeg vaager over hende, skjuler mine Selv-
bebrejdelser, arbejder stadig med hende i Tankerne, havde under-
tiden Lyst til at lægge Bothwells Mine under mit eget Kammer,
men er varsommere overfor hende end nogen Amme overfor et ¹⁰
Barn. Dog, det er kun halv Fortrolighed, jeg veed det. Men saa-
meget vil jeg foreløbig søge at opnaa overfor Dig som min bedste
Ven at Du ikke seer Sagerne værre end de er og mig letsindig,
som jeg ikke er. Jeg har ikke glemt den sidste Aften da Du og jeg
skiltes. Vi talte om hint Vers af Goethe og om Fatum. Det var ¹⁵
igrunden Synd at sige at vi var overdreven fornøiede over Tingene
som de ere. »Heil den unbekannten / Höheren Wesen, / Die wir
ahnen! / Sein Beispiel lehr' uns / Jene glauben«. Jo jeg takker!
Faa Mennesker af den store Kreds jeg kjender har haft større Be-
tingelser for en lykkelig Tilværelse end jeg. Og nu? — Og nu Du! ²⁰
Der staar i Dit Brev disse saa forunderligt sørgmodige Linier »des-
uden have de alvorligste private Bekymringer længe optaget mine
Tanker helt i den Tid, mit rastløse og anstrengte Arbejde levnede
mig!« — Ja, saaledes er det. De alvorligste private Bekymringer,
ingen synderlige »offenlige« Glæder, og rastløst Arbejde til at for- ²⁵
jage, dulme og opretholde med. Og saa vover man endnu at vaase
om Lykke! Nei, en Mand, et Næveslag, Arbejde, Lazareth, Død,
det er Haandgribeligheder, som man kan tage paa og stole paa.
Lader os stole paa dem og arbeide.

Her er min Haand. Jeg vilde ønske jeg kunde omfavne Dig. ³⁰

Din

H. D.

14. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Hamburg

Beim alt. Waisenhaus 1.

Onsdag [Efteraaret 1875]

Kjære Ven

Først idag er det lykkedes mig at faa Otium fra Arbeide og Ge-
5 mytsro til at besvare Dit sidste kjærkomne og indholdsrige Brev.
Lad mig begynde med at udtale Dig min varmeste Tak for de to
Artikler, den om Lassalle og den om Shelley. Disse to saa for-
forskjellige Mænd, eller rettere Din Behandling, Fremstilling og Vur-
dering af dem har mægtigen »taget« mig, og har jeg ikke før —
10 hvad dog ikke er Tilfældet — underskrevet Din Rang som Kritiker
efter Amerikanerens Udtalelse, saa gjør jeg det nu. Du burde egenlig
udnævnes til Præst for de Unge — Skade at Menigheden hos os
er saa lille. Hvad jeg ikke fatter, er at ikke idetmindste et Dusin
kan kaldes til Arbeide naar Du slaar til Lyd som i »Shelley«. Jeg
15 erindrer ikke, og jeg har da ogsaa læst en Del gode udenlandske
Kritikere, nogensinde at have truffet en saadan næsten kvindelig
Evne til at forelske sig i en Forfatter, gaa op i ham, forsvare ham,
afparere Indvendinger, indsmigre Dig hos Tilhørerne og tilsidst
vinde dem med Hud og Haar for Din Mand. Men faae Kritikere
20 have vel ogsaa saameget af Poeten i sig som Du. Jeg kan tilføie,
faae Mænd — og nu kjender jeg ikke saa faae endda — have slige
Momenter som Du, hvor egenlig Svaret paa en Gestus, en Yttring,
en ufrivillig Bevægelse var — et Kys. Blot rolig, jeg er ingen Ny-
platoniker, med diverse Tilbøieligheder. Men det er tidt faldet mig
25 ind, naar jeg i Tankerne har fremdraget mit Samliv med Dig, at
Din Overlegenhed over os Andre nærmest ligger i denne Din dob-
belte Natur, og at det er den, der giver Dig det skarpe Blik dér
hvor vi andre staa som keitede, kortsynede Mandfolk. Jeg er bleven
halvveis berust af Din Shelley, megetmere af Din Sh end af den
30 Sh, som jeg kjendte før — rigtignok kun stykkevis. Jeg er af Din
Lassalle bleven rusket op, kaldt til Orden og ydmyget. Jeg takker
Dig særligt for Fremstillingen af Reformationsperioden,

den »constitutionelle« Luther og de radikale Humanister Ulrich v. H. og Frantz v. S. samt de stakkels Bønder, der tager Luther paa Tro og Love og Kristendommen for hvad den i sin oprindelige Skikkelse er, en Fanatikers Kommunisme. 5

Jeg beklager kjære Ven, at Dagstlgr. har roest mig. Jeg beklager endnu mere, at Du kalder mig Whigdigteren. Jeg er ikke Whigernes Digter. Hvis Du for Alvor mente det, vilde det for Alvor røbe et mindre klart Blik paa mig end Du i Virkeligheden har. Jeg saae, dengang da jeg gav mig til at samle og udarbejde dette 10 Bind Digte, at jeg maatte vogte mig for to Ting. Den socialistisk radikale Streng maatte hvile for ikke at klinge triviell, og mine Vers maatte forbedres. Hvis jeg har taget mig for historiske, for kjølige Emner til Behandling, da er det skeet bona fide. Jeg fortryder det ikke; jeg maatte have fast teknisk Grund under Fødderne før 15 jeg atter gav mig til at slaa løs. Nu føler jeg mig, takket være min Lærer og Mester G. B., saa nogenlunde saddelfast, og ved den næste Omgang skal jeg nok sørge for skarp Spids paa Landsen. Jeg har kjæmpet dette sidste Aar med indre saavel som med ydre Fjender; jeg maatte berolige mig igjennem min Produktion, og det er nogen- 20 lunde lykkedes mig. Til Vinter haaber jeg at være slagfærdig igjen; saa staar min Kaarde til Din Raadighed. Brug den! Du veed jo, at om jeg end ikke har svoret Dig en russisk Lydighed, saa er min Tiltro og min Hengivenhed til Dig ubegrændset. Tak iøvrigt for alle Dine Anmærkninger baade Digte og Noveller angaaende. Jeg 25 gjemmer dem som gyldne Ord, og — jeg tror Du vil finde en vis Tilfredsstillelse i at bekræfte det — jeg har endnu bestandig rettet mig efter Dine Vink som en Elev overfor en respekteret Lærer. Hvis jeg, som jeg haaber, i Fremtiden skal komme til at yde noget Værdifuldt i vor lille, afsondrede Literatur, er Du »Vaabensmeden«, der 30 har forarbejdet Vaabnene; jeg den, som har brugt dem. Apropos om Vaabensmeden: Det glæder mig at høre Din Dom over den

(Smagløshederne stryger vi i næste Udarbeidelse). Saa har jeg dog faaet reist Dig eet Monument, som Du anerkjender, og som ovenikjøbet rimeligvis vil blive staaende i vor Literatur. Odysseus skal nok komme. Men jeg har endnu ikke ret fat i ham. Han er for plump; 5 han skal tilspidises ligesom den Stang, han drev ind i Kyklopens Øie. Han skal tilspidises, smøres med Fedt og glødes, saaat han ret kan svide de Andre i Øiet.

Du bruger i Din Literatur-Revue Ordet »gnaven konservativ« om Turgenjew. Jeg synes at Ibsen i sit Digt til Upsalatoget er saaledes. 10 Han falder jo næsten sammen med Ploug i at rive ned paa den dansk-norske »demokratiske« Forfatning.

Tag dette for idag. Maa jeg beholde Maanedsskriftet endnu nogle Dage? Jeg kommer næste Gang tilbage til Dit Brev.

Din

15

H. D.

15. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Paris Rue de Seine 20.

Kære Ven.

4 Decb. 77.

Hjærtelig Tak for Dit Brev, som paany har brudt den — sikkert 15 lig fra begge Sider tilfældige — lange Tavshed imellem os; og Dit Haandslag tilbage! 20

Der er altid den samme broderlige Varme og Interesse for mig i hvad Du siger om enhver af mine nye Bøger, og jeg kan saameget des lettere synke de smaa »Piller«, som Dine Bemærkninger her og der indeholder. Du har fra Din Side Ret til at give mig dem; 25 lad mig nu fra min Side forsøge at klare, hvad klares kan, forat jeg dog ikke skal staa altfor meget som Torydigter for mine gamle Lærere og Commilitones. Det synes saa; det er ikke.

For bedst at forklare mig, vil jeg tilbage til hvad der kun for nogle faa Dage siden vederfores mig. Jeg havde været ovre i England 30 paa et Besøg; jeg kom hertil iforgaars efterat have oplevet en 3 Dages Rejse over Kanalen i en Storm, en Orkan, som jeg ikke har

oplevet Magen til paa alle mine Farter. To Gange gik vi ud, og sidste Gang byttede vi Skib, forat komme over fra Newhaven til Dieppe. I den Nat forliste henved 100 Skibe paa den engelske Sydvestkyst.

Det var Aar siden, at jeg havde været rigtig ude tilsøes, og jeg 5 var maaske noget nervøs og anstrengt af mit sidste Arbejde, der som sædvanlig var foregaaet meget forceret. Jeg havde maaske derfor hellerikke den normale rolige Vurdering af Farens Størrelse; men saameget er vist, jeg beredte mig til at dø, bravement, som en Mand. Samtidig tiltaltes min anglo-dansk-normaniske Natur i aller- 10 yderste Grad af Scenens Vildhed, Nattens farefulde Storhed. Jeg stod alene af alle Passagererne oppe paa Dækket, hvor jeg havde klamret mig fast til en af Baadene, medens alle Officererne var paa Broen, og vi alle tilsammen var mere under end over Vandet. Det gjaldt for mig om, at være sikker paa Et: at mit moralske og per- 15 sonlige Mod ikke svigtede mig lige til det sidste. Jeg kan med Glæde sige, at jeg nu, efterat være kommen tilbage i Sikkerhed paa terra firma, har den betryggende Følelse af at kunne stole paa mig selv, min Conduite og Koldblodighed i hvad der end skulde møde i Fremtiden, forudsat at jeg er rask og har mine Sansers Brug. 20

Dette, kære Ven, omtaler jeg kun her i Forbigaaende, fordi det i de sidste Par Aar, hvor vi har haft færre Anledninger til at underholde os med hinanden, netop har været det personlige Arbejde hos mig selv paa at udvikle en stor og personlig Side ved min Natur, der har optaget mig saa stærkt, at andre Sider hos mig 25 maaske har lidt derunder. Jeg véd, at dette langtfra er fyldestgørende i sig selv, og heller ikke i Dine Øjne. Men jeg gaar videre. For nogen Tid siden skrev Bjørnson mig til, at det, som efter hans Mening hidtil havde været en Hinder for min litteraire Produktion, i kunstnerisk Afsluttethed ligesaameget som i moralsk, det var be- 30 roende paa mine Evners større Kapacitet til Handling udadtil end til Kunst. Maaske har han Ret. Han kender mig forøvrigt for lidt

til at dømme. Men noget heri har truffet mig. Meget mere vil jeg paa mig selv, for baade at være klar for mig selv og mine Venner, anvende et af Dine mesterlige Literaturbilleder, Din store og indtrængende Skildring af Byron. Jeg tør vel nok overfor Dig bruge
5 denne Maalestok udenat misforstaaes. Dette Menneske har forfulgt og vedbliver at forfølge mig hele mit Liv. Jeg behøver kun at befinde mig i en eller anden vovelig eller vanskelig Situation — jeg har i de sidste to Aar ved Siden af mit ufortrødne Arbejde stadig befunden mig i saadanne, og jeg vil til næste Aar befinde mig i en,
10 som ikke skal give den extravagante Lord-poet noget efter — for at føle mit Slægtskab med ham. Jeg føler mig som hans Descendent baade legemlig og aandelig. Jeg behøver kun at trække fra, hvad der selvfølgelig og naturligt maa trækkes fra, for bestandig at føle noget af det fælles normanske Blod i Aarerne, hvadenten jeg staar
15 paa Dækket af et Skib, paa ensomme Rejser, overfor Kvinder, under Drikkelag og — under et til det yderste anspændt og concentreret Arbejde, saaledes som i denne Eftersommers to, tre Maaneder, hvor jeg har skrevet omtrent en hel ny Digtsamling, en Rejseskildring, to Noveller, talrige strøede Digte, tegnet Illustrationer og malet
20 halvhundrede Skitser.

Nuvel, til næste Aar haaber jeg, eller véd jeg, at ville opnaa, hvad min store Ahne opnaaede, da han efter saa mange Storme drog til Ravenna med Teresa Giuccioli. Jeg vil faa Ro; og jeg haaber, eller rettere er forvisset om, at denne vil influere paa mine
25 kunstneriske Affødninger. Men det var ikke Biografi, jeg vilde give. Linje for Linje har jeg fulgt Din fuldendte klare og fine Deduction af den store Mands Svagheder. Jeg er endnu selv bleven staaende ved Svagheden; det indrømmer jeg. Jeg har den samme Frihedstrang og Følelse som han; det paastaar jeg frit. Men jeg har hidtil
30 levet for urolig, for meget ude af Balancen, og har for meget af Aristokratens Nydelseslyst i mig og for meget af Kunstnerens Sans for hvad »der tager sig ud«, til ikke — ganske som han forresten

— undertiden at blive uretfærdig, capriciøs eller endog blaseret paa enkelte Punkter i mine Stemninger, der desværre altfor hurtigt og direkte oversættes i Poesi. Min Natur er det ikke; det véd Du ogsaa. Men jeg er svag i Øjeblikke, sommetider i lange Øjeblikke, dér hvor ikke Følelsen af mit personlige Mod træder imellem. Der 5 er noget af Amateuren i mig som Kunstner; saaledes som baade Du og Swinburne har karakteriseret den store Lord førend, og selv efterat, han havde truffet Shelley. Jeg har intet System. Min Opdragelse i filosofisk Henseende véd Du jo selv, hvor forsømt den er; og min Læsning er idethele stærkt begrænset. Derved faar jeg 10 paa den anden Side saameget desto friere Hænder til at gribe om Følelsen, Stemningsudbrudet, hvor det kraftigt rejser sig, og jeg kan, som I alle vide, faa den »simple« Mand i Tale som ingen anden. At jeg i min fremtidige Produktion netop vil pleje denne Side af min Styrke, og at jeg herigennem har den naturlige Vægt til Ba- 15 lancen i mig, behøver jeg næppe at antyde.

Fortsættelse den 11 Decb.

Jeg gaar altsaa villig ind paa Dine broderlige og venskabelige Udsættelser i Henseende til min senere Produktion. Jeg har her kun søgt at forklare mine Svagheder. Jeg véd, at det ikke er nok, 20 og naar jeg nu hører, igjennem Breve derhjemmefra, om al den Roes, der fra en vis Side brygges sammen til mig, saa bliver jeg bedrøvet og harmfuld. Jeg havde sandelig ikke ment det saaledes. Men naar Du vidste, kære Ven, hvorledes jeg traf vore »Venner« ved min Hjemkomst fra Frankrig i Foraaret, saa vilde Du ikke for- 25 undre Dig over, at det Slag, som jeg da bestemte mig til at slaa i Bordet (jeg slog det forøvrigt i fuldstændig Samklang med og under stærk Paavirkning af Edv.) kom til at ramme noget kejthaandet. Jeg kom hjem i Foraaret, opfyldt af den store Politik, den store dramatiske Scene og den store Malerkunst i Frankrig, og jeg faldt 30 lige ind i et »Venstre-Gilde«, hvor al Disciplin var ophørt, hvor

I. A. Hansen omtrent vedgik sine store pekuniære Svagheder og søgte at dække sig ved de fornærmeligste Overfald paa de andre, hvor Holstein L. var saa blaseret som aldrig nogensinde, hvor Berg overgik sig selv i Uklarhed og bred Deklamation, og hvor den hele
5 Hale teede sig som en Flok Børn medens Lærerne holder Frikvarter. Uha! Saa tog jeg ud paa Landet, og mødte lutter Højre-Servilisme og Venstre-Forknythed, og alt dette parret med Morgenbladets Dekadence og Højrepressens evige Lapseri, der dog idetmindste støttedes af noget Talent; og saa besluttede jeg mig til straks at
10 forlade Landet. Private Forhold af en bindende Natur gjorde, at jeg blev. Forat rekreere mig i dobbelt Forstand, tog jeg over til Als. Resultatet kender Du, og at dette Resultat er blevet saadan som det er, baade en Styrke og en Svaghed, det skyldes aux puissances supérieures, Indtryk større end jeg selv i det Øjeblik.

15 Jeg er nu her, i den By, hvor Du saa gerne vilde være. Jeg kan sige med den store Klodrian Mac-Mahon: j'y suis, je reste. At jeg heller saa' Dig her, ved min Side, end i Berlin, vil vel næppe forekomme Dig for meget sagt. Du er og bliver bestandig min Regulator, min Mentor. Jeg har knap skrevet en Bog til Ende, førend
20 jeg er længselsfuldt ventende paa, hvad Du siger om den. Nuvel, jeg haaber, at jeg skal skrive mange Bøger, og at Du skal kunne sige mig mere uforbeholdent: Til Lykke! end med denne sidste. Du har engang kaldet mig tenax propositi vir. Jeg har været ovre i England forat samle smaa Landskabs- og Figurstudier til det
25 Drama, som jeg for et Par Aar siden skitserede for Dig. »Over Broen« hed det dengang; rimeligvis bliver det omdøbt nu, men Meningen bliver den samme. Naar jeg har faaet alvorlig fat paa det, skal jeg skrive Dig derom eller sende Dig deraf. Foreløbig beder jeg Dig modtage mine »Digte« (Hegel sender dem ud i Slutningen
30 af Ugen). Jeg tror, at meget vil glæde Dig deri, og jeg stoler paa, at Du da sender mig et kraftigt Ord i den Anledning. Jeg lever her som Eremit, og trænger til al den Meddelelse, jeg kan faa fra

Yderverden. Her ser det uroligt, næsten farefuldt ud; og jeg har Ondt for at holde Ørene stive ved mit Arbejde.

Farvel saa længe, kære Ven, og giv Din elskværdige Hustru min bedste Kompliment. Ak ja, hvem der var saa langt!

Haandslag!

Din 5

Holger D.

16. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Rue de Seine. 20. Paris.

Kære, gamle Ven.

Nytaarsaften. 77.

Du skrev mig et Monstrebrev — og min hjærteligste Tak herfor. Jeg vil ikke »stikke op« for Dig, men forat opnaa dette, har jeg maattet 10 give mig Tid. Ikke fordi jeg skulde tænke mig om, hvad jeg vilde svare. Ingenlunde. Ordene sprang mig straks paa Læben, da jeg gennemlæste og endnu en Gang omhyggelig gennemgik Dit Brev. Men disse 14 Dage har medført saa meget Vrøvl, saa mange Lyk- ønskningsbreve, Forretnings og personalia Breve, at jeg har maattet 15 vente.

Dette lyder ominøst, som en Undskyldning. Jeg har i Virkeligheden ingen Undskyldning at bede Dig om. Jeg har blot et Svar, ligesaa aabenhjærtigt som Dit at give. Du skriver, at Du har tabt et 6aarigt Felttog; jeg har for Øjeblikket, det kan ikke nægtes, vundet 20 et Slag derhjemme, men, kære Ven, je me trouve déjà en train de sacrifier toute ma conquête.

Jeg skal komme tilbage hertil, men jeg understreger blot dette lige fra Begyndelsen, forat give Dig at forstaa, at jeg ikke er den Renegat, som Venstre nu brøler paa derhjemme, og at paa den 25 anden Side Glæden i Danmark over den forlorne Søns Hjemkomst meget snart vil vende sig, saaledes at man sender ham tilbage til Svinene igen — til de Svin, der (efter Horats) roder under Parnasset.

Dersom det denne Gang kun gjaldt for mig om den personlige 30 Gaudium det stedse har været for mig at springe i Sadlen og hugge

ind, saa var sligt et Felttog meget nemt bragt istand og bragt til Ende. Selvom jeg hurtigst muligt maatte retirere, saa havde jeg dog den Tilfredsstillelse at have banket løs. Mine egne Stryg har jeg altid taget uden Ophævelser. Men der staar nu for mig akkurat
5 de samme, og altsaa ligesaa alvorlige personlige Interesser paa Spil, som hos Dig for to Aar siden. Ja maaske alvorligere. Thi medens det var en tysk Dame, som Du skulde med Opbydelsen af hele Din Sømandsdygtighed og Fasthed føre i Havn som Din Hustru, und zwar ein sehr grosser und räumiger Hafen, in Deutschland,
10 wo sich Alles verzeihen lässt was nur männlich und brav und ernst getrieben, medens Din Hustru, hvis Du omplantede hende paa dansk Grund, kun havde yderst faae Relationer til sine Omgivelser at tage Hensyn til, og i de intelligente og liberale Kredse i sit Fødeland snarere havde Forsvar end Modstand at vente, saa er det
15 anderledes med mig. Hvis jeg skal bringe min tilkommende Hustru i Havn derhjemme — og paa et evigt Exil kan jeg ikke indlade mig — saa maa jeg nu begynde at tage Reb ind. Det er dette, jeg har gjort. Men vent lidt.

Mine sidste 2 Aars Historie er kortelig saaledes. (Du ser, at jeg
20 tager Din Opfordring i Dit Brev alvorligt. De halve Meddelelsers Tid er forbi — imellem os to; de har maaske allerede hidført formegen Tvivl eller Mistillid hos Dig. Jeg ender dem. Thi er der nogen jeg sætter Pris paa at staa klar overfor — saa kan Du forøvrigt billige eller misbillige — da er det Dig).

25 Jeg tog til Italien i Efteraaret 75. Jeg var, som det er Eder bekendt, halvsyg dengang. Hvad der imidlertid ikke er Nogen af Eder bekendt, det er, at jeg dengang, i Mellemtiden mellem min Tilbagekomst fra Tyskland (Hamborg) og min Afrejse til München i en smertelig bevæget og indtrængende Korrespondance til Vilhelmine bad hende om en Udtalelse om, hvorvidt en Genforening
30 var mulig. Jeg sagde Alt hvad en Mand kan sige, der føler, at »Genifebren« har forladt ham og atter dømmes overskuende, om

end med Lidenskab, over Situationen. Hendes Svar viste mig, at det var absolut umuligt overfor den Mand, hvem hun under min Letsindighed og Sorgløshed havde knyttet sig til; og hun bad mig aldrig at vende tilbage til dette Punkt. Saa rejste jeg.

Det blev jo — efterhaanden — en udviklende og frugtbar Rejse. 5
 («En Overcomplet» og »Najaden« i München, »To Skud« og en Mængde Digte i Overitalien). Men mit store Legeme og al den Gæring, de Selvbebrejdelser, den stadig opdukkende gamle Lidenskab, som det indeholdt, maatte først under min alvorlige Sygdom i Florens faa en saadan Korrektion, »spæges« saa eftertrykkelig, at 10
 jeg som en skindmager Asket kunde tvinges bort fra Erindringen om »Sakuntala« (skrevet i en tyrolsk Dal).

Jeg kom hjem paa Sommeren, skindmager, trist, uden at vide hvad jeg skulde tage fat paa, fuldstændig uden Plan for mit Liv, og blev foreløbig af et Consilium medicorum anbefalet at søge Ro 15
 og Strandluft og 4 Potter Sødme om Dagen. Saa var det, at jeg paa et Besøg i Byen ude fra mit Fiskerleje læste nogle Digte op for Dig og Din Hustru, hvem jeg saa' for første Gang. Ak, kære Ven, Du véd ikke, hvor Synet af hende og Dig gjorde mig ondt. Jeg kunde ikke holde det ud. Jeg kastede mig ind i Begyndelsen til 20
 et dumt Æventyr med en yppig og meget liberal Københavnerinde ude ved »Badestedet« (dette fordømte, blødagtige Badeliv!) og jeg var atter »Manden paa Landet uden Mening«.

Min ufordærvede (ja heldigvis) Konstitution bragte mig min Sundhed tilbage med Syvmilestøvler. Men hvad skulde jeg bruge 25
 mine gamle Kræfter til? Forære dem i Present til en yppig Københavnerinde? Nej, de var dog lidt mere værd. Heldigvis for mig fik Damens Gemal et Anfald af Jalousi — uden positiv Grund endnu idetmindste — og jeg benyttede Lejligheden til at trække mig tilbage længere ind i Landet, til Esromkloster, med en lille 30
 Lære om, at Badelivet maaske virker altfor styrkende paa svage Gemyter.

Jeg havde jo i München skrevet mine »Memoirer« som Du kaldte dem, »En Overkomplet«. Jeg troede dengang, dels at jeg snart vilde dø, dels at min Hjemkomst i ethvert Fald vilde trække længe ud. Ligefra Drenggeaarene havde jeg bevaret en stor Forkærlighed for Naturen omkring Esromsø. Jeg havde været saa forelsket, som det er muligt at være det i sit sidste Skole- og første Rusaar i en elskværdig Families nydelige og muntre Døtre herude. Jeg siger Døtre, thi jeg friede — à la »Fiskerjenten« — paa en og samme Dag til den ældste og den yngste af Søstrene. Der var vokset Græs over den Historie. I de mellemliggende 9—10 Aar havde jeg ikke været her, og mine egne Skæbner havde udviklet sig saa energisk, frodigt og voldsomt, at Erindringen herom kun stod i meget svævende Konturer for mig. Den yngste af disse Piger havde allerede været gift en 6—7 Aar, havde to Børn og boede paa en Gaard her i Omegnen. Hun var smuk, Manden »skikkelig«, Alverden — 3: den landlige Verden — gjorde hende sin Opvartning, Damerne i Omegnen bagtalte hende. Det var nok for mig til at ville se hende. Jeg følte mig sikker nok paa mig selv; jeg var led og ked af al Flygtighed, jeg havde faaet fat i mit Drama med det engelske Sujet, jeg havde baade Din og Edwards alvorlige Formaninger — misforstaa ikke Ordet — til mig, om at »gøre« noget, og jeg havde »Sakuntala« i Baggrunden. Ved en Familiefest blev jeg indbudt paa 2den Haand til Gaarden. Jeg gjorde omhyggeligt Toilette, og mødte op som den lidt »trætte« Mand med de mange Erfaringer, var lidt lapset, fortalte smaa pikante Historier fra Venedig og Verona, Dideldumdej, kort sagt »konversabel« — omtrent som Erik Skram.

Jeg havde ikke mange »Erfaringer« behov i Sandhed for straks at oversé Situationen. Et af disse mange ulykkelige Giftermaal — ifølge Forældres og Brødres »indtrængende« Formaninger — af en ung, altfor ung og uselvstændig og lidt koket Pige med en formaaende Families yngste Søn, der har faaet en Gaard at hænge ved i Mangel af hvilket som helst andet. Baronens i »Tannhäuser« er

en fuldstændig urimelig, opdigtet Personnage; Baronessen havde virkelig paa det Point en Del af den overfladiske Lighed med den unge Frue. Den fordømte Bog, som aldrig burde have set Dagens Lys som Bog, den blev skrevet i Efteraarets Løb under den mest barokke Blanding af fuldstændig »Bjergtagenhed« og en ilde anbragt 5 Jalousi — som jeg selv kaldte »omhyggelig Prøven« — og som har fordærvet det prægtige Billede af denne glade, ungdomsfrejdige, praktisk-energiske og sværmerisk-musikalske Natur, som nu til Sommeren følger mig her til Frankrig, efterat vi først har udsonet hver for sig den mulige Brøde vi har begaaet ved ikke straks at have 10 været fuldstændig aabne for hinanden — igennem den Spidsrod, som København holder parat.

Jeg saa', hin første Dag, hvad der laa som et Tryk, og kun altfor aabenlyst, over hele dette »Hjem«. Mit forcerte Væsen, og den Let- 15 sindighed som skinnede der igennem, bedrøvede hende. Men jeg holdt fast ved det. Det var jo mit Dækvaaben, og jeg vilde ikke bringe Forstyrrelse herind, hvor der kun behøvedes saa ringe Anledning udenfra. Hun kaldte mig til Siden ude i Haven, og bad mig komme igen en Dag, naar der ikke var Fremmede. Hun vilde tale med mig. »Vi havde jo holdt begge meget af hinanden, da 20 vi var ganske unge; nu var vi begge gift; jeg kunde umuligt være saadan, som mine Ord lød, hun trængte til at tale med en fornuftig Mand, en Ven; om jeg vilde komme?«

Jeg svarede undvigende. Jeg følte, at jeg stod ved et Valg. Jeg maatte hurtigt rejse fra Egnen, eller jeg maatte blive. Jeg over- 25 talte mig selv til at tro, at mit Arbejde i Esrom ikke vilde blive til noget, hvis jeg nu atter skiftede Opholdssted. Man har altid et Arbejde ved Haanden i slige Tilfælde.

Jeg kom igen et Par Uger efter. Samme Fremgangsmaade. Jeg var konverserende; hun blev mere og mere alvorlig. Hendes Mand 30 syntes om en saa behagelig — rigtignok vel meget renomeret — Bekendt fra gamle Dage. Jeg kunde sejle og fiske og drive med

ham. Man keder sig paa Landet, og man er mere blind end i Byerne. Jeg saa', hvor dette kunde ende, om endog jeg bestemte mig til, ikke at ville ende det. Jeg var saa nylig sluppen ud af voldsomme Bevægelser, Sindslidelser, en strømmende Produktion, en stor Sygdom, en Ækelhed ved alt Kurmageri. Jeg vilde være glad og munter blandt behagelige Mennesker, i en vidunderlig smuk Sommernatur. Jeg var atter i Besiddelse af hele min Ungdomskraft. Den mellem-
liggende Tid begyndte at glide tilside ligesom et Tæppe for et Féeri paa Theatret, og mine Dreng- og Ynglingeaar stod i Baggrunden
10 saa frodig og blomstrende som i den (gode) første Halvdel af min Bog (En Overcomplet). Derfor denne »Svaghed« (i Tannhäuser) overfor Præstefamilien. Det er Barnets Erindringer, Studentens Sommerferie, ukritisk, uerfaren, uprøvende, ukunstnerisk tillige, som da Du selv, kære Ven, gik paa Ferieudflugter og mindst af Alt
15 tænkte paa at Du skulde blive dem alle en saadan Ild (Julius Lange: Talen ved Dit Gilde) i Næsen. Hele »Tannhäuser«, braveste Bedste, er en Svaghed fra Ende til anden; og ikke mindst en kunstnerisk. Der er bestandige Tilløb til at klare Ærterne — som slet ikke bliver klarere ved de gode (virkelig gode, af en uendelig Til-
20 bedelse udstrømmende) Digte. Det er en uendelig skidt Bog, jeg véd det, som Alle er kommen paa Nakken, fordi den slet ikke tilfredsstiller Nogen, og som kun har opnaaet at sætte hende og mig i Gabestokken og ovenikøbet givet og maattet give et falsk Begreb om hende navnlig. Guderne skal vide, at det er en daarlig Bog,
25 — og dog er det den eneste Bog af mine, som jeg selv vender tilbage til og læser, næsten med Taarer i Øjnene. Den har for mig en saa uendelig lokal Farve, trods det at Farven hvert Øjeblik bliver grumset og navnlig slet ikke udtrykker hende — hvorunder mit Hjærte bløder hvert Øjeblik. Hun gav sig selv saa hurtigt, saa
30 ubetinget hengiven hen, efterat have gaaet og gemt paa mig gennem et glædeløst af Sygdom og Trivialitet gennemvævet Ægteskab i de mellemliggende Aar. Og jeg — ja man løber ikke ustraffet hen over

Selvbekjendelser, bitre Erfaringer, Frivolitet og Løshed. Jeg fidede og kludrede mig ind i dette Forhold, underkastede min stolte Sjæl alle mulige Hensyn, gik paa Akkord med alle Meninger og Forbindelser for ikke at compromittere mit Forhold paa Gaarden, blev jaloux, drev selv Medbejlere til Huse, kort sagt, bar mig ad som en svag Mand. Hvad et saadant Forhold fører med sig, behøver jeg ikke at sige. Jeg pintes og pines stedse ved at maatte være denne Mands Ven. Og samtidig var jeg bunden paa Hænder og Fødder ved mit endnu ikke opløste Ægteskab, og ovenikøbet af Hensynene til min Kones stedfindende Ægteskab, som jeg ikke — jeg indhentede nøjagtige Oplysninger i saa Henseende — turde compromittere ved en »Skandale«, en Bortførelse efter alle Kunstens Regler. Jeg forsøgte at indbilde mig selv, at der ikke var noget Hold i dette mit Forhold til den unge Kone. Jo mere jeg svajede, jo fastere stod hun. Saa rejste jeg til Paris, forat studere i Theatrene. Det var haardt for hende; hun har de fleste Kvinders Anskuelse om Paris som et meget forførende Sted for Mændene. Jeg brugte imidlertid mit Vinterophold i Paris til ret grundigt at gøre mig mit Forhold klart overfor hende. Hun havde vundet en overordenlig Indflydelse paa mig. Med en Fasthed og Udholdenhed, ret en egenlig Kvindelighed, holdt hun ved mig. Min Tiltro til at jeg paany kunde leve i et Ægteskab — som var bleven saa stærkt rystet gennem mit tidligere — og at jeg kun sammen med en Kvinde kunde samle mine Kræfter til Arbejde og faa Fodfæste i mig selv igen, vandt mere og mere Styrke. Jeg kom [hjem?] i Foraaret, og i For-sommeren fødte hun vort Barn. Hvis der havde været den ringeste Tvivl før, saa forsvandt de sidste Spor heraf netop ved denne Lejlighed. Vi var omgiven af al det utaaelige Spioneri, Bagvaskelsvæsen og andet Uvæsen, som altid under slige Forhold. Men den Styrke, Uegennyttighed, Moderkærlighed (til dette Barn) og Tiltro til mig hvormed hun trodsede Alt, var i Sandhed beundringsværdig. Og jeg beundrede hende i Sandhed, og beundrer hende som en af

de faa virkelige Kvinder jeg har kendt. Hele dette Væv imidlertid af Intriger, Forstillelse osv. osv., som sligt medfører, blev os uudholdeligt. Havde ikke Hensynet (det eneste) til Vilhelmine været, saa havde jeg bortført hende med det samme. Men nu maatte
5 vi vente. Paavirket af hende tog jeg over til Als og Dybbøl, og senere ved min Hjemkomst lagde jeg mig ud i Hornbæk, et Par Mil fra hendes Opholdssted, forat stanse de onde Tunger. Det er i hendes Nærhed at »Sange ved Havet« er bleven skrevet. Og det er under stærk Paavirkning af hende at Bogen fra Sønderjylland
10 er bleven til, saaledes som den er bleven til. I Efteraaret, kort førend min Rejse hertil, lykkedes det hende og mig, ved et Besøg i København, at rejse sammen — en meget dristig Rejse — op i Omegnen af Kallundborg (ved »Skarritsøen«) og her aftalte vi da, at hun, umiddelbart efter Vilhelmines stedfindende Giftermaal
15 skulde søge Skilsmisse fra sin Mand, og tage sammen med mig og vort Barn her tilbage til Paris.

Se, kære Ven, dette er de rent faktiske Forhold, som jeg naturligvis overgiver til Din Discretion — Din Hustru fraregnet. Ikke engang Edv. bør Du meddele dette. Han kan Visen halvt — som for-
20 øvrigt mange — men hans Opfattelse heraf saavel som hans gode Raad har stedse været mig lidt spidse. Han mangler selv saa megen bred og frejdig Naturgrund til at ville gøre et saadant Skridt heltud; han slaar sin egen Eng — som Du selv siger — førend den er bleven grøn, og vil — med alt sit Venskab for mig — gerne
25 spille lidt Mephisto overfor mig. Jeg er imidlertid ikke længer nogen Faust, der forlader sin Margrethe.

Og idet jeg understreger dette sidste Udtryk, kommer jeg nødvendigvis tilbage til det, som vor Korrespondance oprindeligt drejede sig om. Der eksisterer ingen Relationer mellem mig og Borchsenius
30 eller andre lignende Literater. Hverken han eller andre har faaet noget Mandat af mig; de har understøttet mig i rent litteraire Sager ved Korr.læsning, venskabelige Raad om Bøger og andre tekniske

Ting. Jeg selv læser aldrig hvad de skriver rundtomkring i Correspondancer, uden forsaavidt som de sender mig dem selv. Ikke-destomindre har jeg netop for nyligt skrevet ham til med nogle biografiske Notitser om mig selv, som han vilde benytte i et Blad, og præciseret min Stilling til Dig, der nu begynder at omdebatteres 5 ligesaavel som min Stilling til Venstre. Min Stilling overfor Dig, saavel som overfor den virkelige demokratiske Bevægelse derhjemme, kan heldigvis ikke for mig lide noget Skaar ved Venners eller Ikke-Venners Bjørnetjenester. Jeg gaar en personlig, og derfor saa meget mere forbitret Storm imøde derhjemme, af langt alvorligere 10 Karakter end den, tro mig, Du selv har været udsat for. Min tilkommende Hustru er igennem sin Familie knyttet til nogle af de mest indflydelsesrige, gammelconservative Familier i Danmark. Det vil være dem et Slag i Ansigtet, og et dobbelt, fordi de allerede paa Forhaand har jubileret over den forlorne Søns Tilbagekomst. Mine 15 Tanker ere saa stærkt henvendt herpaa, at mine litteraire Foretagender for en rum Tid idetmindste ville være nødte til at give efter for et vist Tryk; jeg vil nemlig ikke strande paa Halvvejen; som ingen Sømand vil. Og dertil kommer, at min for de personlige Indtryk, navnlig igennem Kvinden, saa stærkt modtagelige 20 Natur allerede i det sidste Aars Forløb har bøjet sig indefter i en vis Længsel efter Fred og rolig Udvikling paa mange af de brede Spørgsmaal, Nationalitet, Tolerance paa de religiøse Gebeter, hvor man næppe endnu kan give Kvinden og »Folket« noget af det Positive som de alle raaber paa istedetfor det Positive, som man berø- 25 ver dem og det tilsyneladende Negative, som Videnskaben i sin nuværende Udvikling bringer. Jeg indtager, af en og to og tre og, om Du vil, hundrede Aarsager en afventende, en ren kunstnerisk skabende Holdning (Goldschmidt, førend sin Nemesis?) for Øjeblikket. Jeg er bleven »angst og bange« for paany at ville »experi- 30 mentere« med en kvindelig, naiv og musikalsk Natur, saaledes som jeg — ganske vist ogsaa paa Grund af min Ungdom — maatte

experimentere med Fru Belli. Jeg staar i Centrum, jeg afventer, jeg tænker mange gamle Sager om igen, og jeg arbejder. Disse mine Arbejder sprudle nu fra en frisk strømmende Kilde, rigt og frodigt i mig, naturligt fremhjulpne af den gunstige Vind, der for
 5 Øjeblikket fylder mine Sejl. Jeg er overbevist om, at mine Arbejder allerede til Foraaret ville glæde Dig. Om min Centrumsstilling vil glæde Dig, ja, gamle Kammerat, derom kan jeg maaske have min lille Tvivl, som Du kan bestyrke eller afkræfte: den er imidlertid, ligesom min Centrumsstilling er.

10 D 6te Jan. [1878].

Jeg fik lige nu Dit Brevkort, og erfarer hvor utaalmodig Du er. Jeg haaber, at dette lange Brev og Datoen for dets Begyndelse vil vise Dig, at det ikke er nogen Efterladenhed hos mig. Jeg har ikke mindre end tre (skriver tre) Arbejder for paa én Gang, og mit
 15 Bord bugner under Korrespondance — ligesom Dit. Nuvel, mine bedste Nytaarsønsker for Dig og Din Hustru. Jeg skal visselig ikke glemme hende med et lille Billede, saasnt jeg nu til Foraaret tager ud ved Kysten forat male. Jeg kan aldrig modstaa kvindelige Bønner, mindst fra en saa smuk og elskværdig og musikalsk Dame
 20 som Din Hustru.

Dig hilser

Din Ven

Holger D.

17. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Paris Rue de Seine 20

Kære Ven.

18 Febr. 78.

25 Hjemvendt fra en Maanedes Ophold ude i Bretagne i rolige, skønne Omgivelser, »telegraferer« jeg — som Du bad om sidst »paa Traaden«.

Det er dog kun faae Linjer dennegang og nærmest en Kommission eller lignende.

Det er lykkedes mig i disse to Maaneder at gøre et sandt Kæmpe-
 30 værk. Jeg har nu omtrent tilendebragt mit lyrisk-episke (undskyld det forældede Udtryk) Arbejde i Æventyr Stilen: »Prinsessen og

det halve Kongerige!« i syv Sange og skønne Vers og Rim, som jeg haster med at befordre ud i Trykken derhjemme forat forsone de vrede Guder; thi efter Alt hvad jeg kan se, maa det nu snart »gaa løs« derhjemme med mit Forhold. Vedkommende stakkels Dame lider altfor meget derunder, og skøndt jeg gerne endnu vilde 5 have en Maanedstid for mig at virke i, saa tør jeg dog snart ikke længer lade denne Byrde ved saa selvmodsigende, næsten naturstridige Forhold hvile udelukkende paa hende. Hensynene have jo bestandig været overfor Vilhelmine. Men nu er, efter hvad det synes, vor Skilsmissebevilling saa nærforestaaende og hendes Bryllup der- 10 ved ligeledes traadt i saa fremrykket en Mulighed, at disse Hensyn snart ville være sat ud af Kraft. Jeg gaar nu en drøj og bevæget Periode imøde, men jeg har pansret mig godt, og det er lykkedes en mig næsten ufattelig Energi og Opbydelse af alle mine Evner at kunne møde dette Aar i Marken med tre store Arbejder. Saa 15 faar de Godtfolk tage og æde eller — forkaste. Dog haaber jeg at denne glimrende Produktivitet, tilmed paa saa neutralt et Gebet (og paa de Danskes allerkæreste, nemlig Æventyrets) skal bringe mig nogenlunde helskindet ud af Slaget. Det handler sig virkelig hverken mere eller mindre end om en ny »Aladdin« eller maaske 20 rettere et nyt »St. Hs. Aften-Spil«.

Jeg ønskede saa gerne først at kunne have sendt Dig Manuscriptet. Men der er ingen Tid at spille. Jeg maa have det i Hænderne paa Hegel og maa have sluttet Kontrakt med ham førend »Stødet« rammer hans fine Nerver altfor ømfindtligt. Vi kender ham jo; for- 25 øvrigt stiller han sig virkelig saa varmt og hjærteligt overfor mig — og ikke (det er jo min gamle Paastand) udelukkende fordi han nu ser sin Fordel. Jeg har Tro til hans virkelige Godhed for mig. Nu skal den prøves.

Men det er ikke om »Prinsessen paa Ærten« jeg vilde tale. Det 30 er om det andet Arbejde, en Novellecyclus, kaldet »Kunstnere«,

hvoraf Halvdelen foreligger i »Ude og Hjemme«s Redaktion, og vil rimeligvis paabegyndes om c. 14 Dage. Denne Novellecyclus, der kun ved sin Grundtone, ikke ved Kompositionen saa meget hører sammen under Fællestitlen, deles i fire Noveller: Foraarsgrønt, En 5 Forgrundsstudie fra Kløften, Samson og Palletskrab. Den er god, derom kan jeg forsikre Dig, og Du vil tro mig paa mit blotte Ord, eftersom Du jo selv i Dit Brev giver mig Attest for, at jeg »nu er kraftigt udviklet«. Overlegen og moden (ikke overmoden) behandler jeg vore hjemlige og nordiske Kunstnerforhold. Først det primitive, usammensatte Talents Spire og Vækst under alle sociale Lidelser 10 og ovenikøbet et skrøbeligt Legeme og en zart Organisme, med Ynglingeaaarenes religiøs-musikalske Rørelser, »ulykkelig« Forelskelse, Existenskamp og mandig Sejer (»Foraarsgrønt«, er færdig). Derpaa den rundkindede, paa Hænder baarne, med Medaljer og Stipendier 15 forsynede lykkelige danske 27aarige Maler for hvem hele Verden staar aaben, som har forlovet sig, og som nu første Gang kommer »i Ilden«, og gaar i Kraft af sin Sundhed og Reflexionsløshed sejrrig ud af Ildprøven (»Forgrundsstudie«, er færdig). I »Samson«, som jeg nu har under Arbejde, vil jeg have en af jødisk-kristen Krydsning fremstaaet Billedhugger, der er »Kampens Mand« paa alle 20 Punkter, blandes ind i det intelligent-frivole Københavneri, arbejder sig ud deraf, bliver gift med en ingénue, misforstaar hende, rejser bort, bringes under Paavirkning af hendes Søster, en kraftig intelligent Natur, en af dem, som »staar paa sine egne Ben«, som fægter 25 for Fremtiden og ikke vil have med Mænd at gøre, og som fører ham tilbage til den huslige Arne, vel at mærke denne Gang ikke ved noget coup de coulisse men fremgaaet nødvendigt af hans Forudsætninger og hans Kærlighed til sin Ingénue. »Palletskrab« (en fortræffelig Titel forekommer det mig) er som et Slags Pulterkammer 30 anlagt paa at optage alle de fremspringende Typer fra mit store Kunstnerbekendtskab, som jeg ikke vil anbringe i en alvorligere

Fortælling og hvis kuriøse og naragtige, iøjnespringende og iørefaldende Udvækster, Meninger etc. ypperlig kan passe til en saadan ubunden Rumpelkammerstudie.

Nu vil jeg spørge Dig, kære Ven, om Du ikke kan skaffe mig en paalidelig Oversætter til denne Cyclus, der, som ovenfor sagt, 5 ogsaa kan tages for sig, hver enkelt Novelle. Jeg maa lægge an paa at se ved Oversættelser (jeg er allerede begyndt paa Svensk) at sikre mig noget Honorar, hvis Forholdene skulde blive mig altfor meget imod i et Par Aar derhjemme. Men jeg har — i Henseende til Honorar vel at mærke — ikke været videre heldig med mine 10 tidligere tyske Oversættelser. Jeg vil blot i Forbigaaende nævne, at Hr. A. Strodtmann (der er en saa fortræffelig Oversætter) ikke endnu, trods sit Løfte, har vist sig fra pecunias Side saa fortræffelig. Kan Du hjælpe mig heri, saa gør Du mig en Tjeneste. Jeg forbereder mig som sagt heller paa en langvarig end paa en kort Campagne 15 med vor Dyd og gode Sæder derhjemme. Om »Skrifterne« er der jo ikke længe Dissens, men vel om »Personen«.

Jeg har stadig Din elskværdige Frue i venlig Erindring. Skitsen skal komme.

Din hengivne 20

Holger D.

18. *Holger Drachmann til Georg Brandes.* Jernvägshotellet. Lund. Sverig.

Kære Ven.

5 April. 78.

Forat gøre alt mit til at en Misforstaaelse eller Misstemning, der nu synes at være den raadende i Din Familie, ikke skal gribe videre 25 om sig og angribe det Venskab, som jeg saa nødig giver Slip paa overfor Dig, saa vil jeg her — blot i korte Linjer — meddele Dig, at jeg paa et Besøg igaar i Kbhv. gjorde Edvard en Visit, og at Udfaldet af denne var at han umuliggjorde mig nogensinde dens Gentagelse og idetheletaget nogensinde en literair eller selskabelig 30 Omgang.

Han mente og mener vel at støtte denne sin Handlemaade paa vægtige Grunde. Han meddelte mig paa min Anmodning nogle af disse. Det var dels hvad jeg havde skrevet i den sidste Tid, dels hvad han mente at jeg agtede at skrive i den kommende, dels
5 var det mit Forhold til Fru Belli.

I sidste Tilfælde synes Din Familie her i Kbhv. — hvad jeg selvfølgelig godt kan forstaa — at have taget saa ubetinget Parti for den ene Part i denne Sag, at der kun er levnet mig meget liden Forklaring i saa Henseende overfor hendes Forsvarere. Jeg paa min
10 Side har imidlertid taget saa bestemt Parti imod hende, at al Forklaring derved overflødiggøres. Jeg har købt denne endelige Skilsmisse saa dyrt, jeg er bleven saa ydmyget under dens ligefremme juridiske Stedfinden baade ved hvad jeg har underskrevet af Synderregister paa min Conto og ved ligefrem haanende Tiltale af ved-
15 kommende functionerende Embedsmand — jeg har skænket Fru Belli en saa eklatant Oprensning ved selv at lade mig sværte sort uden den mindste Indsigelse, saaat hun nu kan indtræde i sit nye Ægteskab som en Mishandlet, der søger Havn for en brutal Forfølger — jeg har sikret hende en Fremtid mellem rige og bornerte
20 Mennesker ved, uden nogen Indsigelse, at lade selv mit sidste alvorlige og vovelige Skridt forat skaffe mig en Fremtidsslykke tjene hendes sociale Stilling som Folio og Betyggelse derved at jeg fortvarende staar i min Don Juankappe — jeg er gaaet til den aller-
yderste Grænse i hvad man kan give efter paa: og jeg er endt med
25 at sætte alle de Rester af Sympathi og Hengivenhed til, som den mellemliggende Tid endnu havde bevaret førend dette sidste, førend hun benyttede — eller tillod at hendes Raadgivere benyttede — hele det Haan- og Indignationsskrig, som nu løftes imod mig, til at overdøve de enkelte Stemmer, der fra mine Venners Side kunde
30 spørge hende: har Du slet ingen Fejl haft imod ham?

Jeg véd at det smerter Dig at høre dette, kære Georg B. Men inden det kom saa vidt, at jeg idetheletaget kunde skrive saadanne

Ord til en Ven, saa er der gaaet en saadan Skylle af Smuds og Haan og Udfordring og borgerlig moralsk Entrüstung over mit Hoved, at jeg vel nu kan have Lov til at ømme mig en lille Smule.

Fra Fru Belli's tvende Familjers Side, fra Fru Polly Thalbitzers tvende Familjers Side, fra min egen Familjes Side og fra hele det 5 borgerlige indignerte Københavns Side er jeg nu erklæret udi Rigets Akt. Jeg lever ovre i Sverig, hvor min tilkommende Hustru som Følge af sine Sindslidelser har gaaet en smærtefuld Sygdom igennem og stadig er under Lægebehandling og Tilsyn, og sandsynligvis aldrig overvinder Følgerne af denne Sygdom. Jeg er gaaet til den 10 alleryderste Grænse af hvad en Forfatter — selv en for saa kort Tid siden saa stærkt karesseret Forf. — kan vove overfor sit Publikum uden fuldstændig at sætte sin Eksistens paa Spil. Jeg har gjort dette af den eneste Grund, som en Mand med Hjærte og Følelse gør 15 den Slags Ting: fordi jeg elsker den Kvinde saa højt, der har kunnet sætte saa meget paa Spil for min Skyld — og nu kommer en af mine tidligere gode Venner, der selv er sikret og har sikret sig saa borgerligt i enhver Henseende, og bebrejder mig netop paa dette Tidspunkt, at jeg er en Frafalden, en Overløber, en ligefrem Spekulant i Christendom etc. 20

Dette vilde være en saa utilgivelig Plumphed og maatte som saadan finde sit Svar paa en ganske anden Maade, hvis jeg ikke, selv saa irriteret som jeg er i denne Tid, kunde se det snevre, bitre Syn bag Ordene. Edv. er Misanthrop, hans Hustru er ovenikøbet meget lidende i denne Tid; der er altsaa Grund for mig til at bære 25 over med ham. Men snevert, og ensidigt har han sét paa mine Forhold, og han har selv gennem sine sidste Udtalelser umuliggjort mig enhver fremtidig Tilnærmelse.

Saa lader jeg da ham sænke sig ned i den store almindelige Strøm af Forbitrelse, der nu gaar saa stridt og stærkt imod mig. 30

Men overfor Dig, kære Georg B., der altid har sét med Sympathi og i ethvert Fald har søgt en større, retfærdigere, mere almen-

menneskelig Forstaaelse af mine Ord og Handlinger, overfor Dig skulde det gøre mig hjærteligt og bittert ondt muligvis at se Dig paavirket gennem Andre imod mig.

Jeg glemmer ikke de Par Breve, vi vekslede i Paris herom, lige-
5 saalidt som jeg nogensinde glemmer alle de Breve, der ligger bag-
ved. At jeg nu, i dette sidste halve Aar, har taget mit gamle Livs-
syn frem og vendt og drejet Forsynsbegrebet og flere andre Begreber
forat faa Rede paa, hvorledes andre Mennesker, kvindelige og
mandlige Naturer stiller sig hertil, og at jeg — da jeg jo i den
10 senere Tid saa udelukkende (men ogsaa saa kraftig og energisk)
har handlet efter Indskydelser og atter Indskydelser — selv er kom-
men paa mange Maader til at tangere visse gamle Følelser, som jeg
forlængst troede mig færdig med, det kan dog i ethvert Fald ikke
lægges mig til Last. At jeg nogensinde skulde løbe mig fast i et
15 Dogme er jo Afsind. At Videnskaben ikke giver mig Alt, hvad
jeg som stærkt bevæget Gemyt og særlig Poet kan fordre, det maa
man vel skrive mig til Gode. Herom kan vel mine »store« Ahner,
Byron, Goethe, Heine osv. tale med, og de taler til Forsvar, i et-
hvert Fald til Forstaaelse af mig. Edv. B., som i ethvert Fald
20 ikke er Poet, burde have betænkt dette førend han satte sig i »Konse-
kvensens« Dommersæde overfor mig.

Nuvel, Edv. har erklæret, at han bliver staaende ved sin Op-
fattelse af mig, og denne Opfattelse er meget mørk. Saa faar han
da blive staaende! Han har i ethvert Fald Behageligheden ved at
25 staa paa en solid Basis. Han kan i sit Studerekammer holde Dom
og Standret over alle de Fribyttere, der pløje Havet og næppe have
saameget i Fragt af deres Varer, at de kunne opholde Livet for sig
selv og deres »tilkæmpede« Familje. Du, kære Ven, hører jo selv
til Fribytterne, og jeg tror at Dit Svar til mig vil lyde i Overens-
30 stemmelse hermed. At gøre mig til »Grosserer« ligestraks vil vel ikke
falde Dig ind. Jeg gentager det: Edv. (og alle de, der dømmes som
han) har det snevre Syn; og dette er vel mest til Skade for ham

selv. Vis mig nu, at Du selv hører til Havets Mænd, der stedse have den aabne Horisont for sig. Hvis Du undertiden skulde mene, at jeg ser et Fatamorgana dér, hvor Du kun ser den store, endeløse Bue, saa kan vi to, haardt omtumlede Sømænd, idetmindste tale til hinanden derom gennem Raaberen. Til Edv. hverken kan eller 5 vil jeg tale. Han har umuliggjort mig det.

Din hengivne

Holger D.

19. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Lund. Klostergatan 314 D.

Kære Ven og Broder.

12 April. 78.

10

Thi en saadan er Du, har været og vil vedblive at være for mig, og det er netop dette jeg her vil sige Dig, inden maaske endnu flere Hindringer lægger sig ivejen for os og umuliggør os nogensinde en Forening atter.

Medens Edv. saa ofte, ved sit bitre Lune, selv medens vi omgikkes 15 fortroligst har saaret og nedslaaet mig paa Punkter, hvor jeg holdt det for rettest at tie, saa har Du — ja jeg erindrer ikke den ringeste Lejlighed hvor jeg nogensinde har modtaget et køligt eller fortrædeligt Indtryk af Dig; stedse har Du vist mig Hengivenhed, Interesse og Varme; jeg haaber, i Alt hvad Du har lært mig, paa- 20 virket og opflammet mig, at jeg selv paa min Side har bragt et og andet med, som har kunnet være en Slags Gengæld; men ligegyldigt: om der er Balance eller ej, jeg staar som Din Skyldner, Din Ven og Din Broder; Du kender mig saa godt, at Du véd jeg ikke omgaaes letsindigt med disse Benævnelser — des smærteligere er det for mig 25 at se, hvorledes en vis tragisk Skæbne mere og mere aabenbart stiller os — jeg paastaar endnu og stedse, ikke i to fjendtlige Lejre, — men paa hver sin Side af store, bindende Spørgsmaal, som for Dig én Gang for alle er slaaet fast, og som jeg nu under en møj-sommelig Proces skal til at tumle med forat faa Ro i mit Sind, et 30

Standpunkt overfor den mig nærmeste Dyrebare, og — hvis det er mig muligt — atter Fod under Bordet i mit Land.

Jeg ser tydeligt, at jeg snart maa træffe et Valg. Svæve i Luften, som jeg nu gør herovre, afventende en Ægteskabsbevilling af Naade
5 og Barmhjertighed, og ligefrem erklæret i Exil af Opinionen — det kan jeg ikke i Længden. Det synes nu, at Edv. har truffet sit. Hvad der forbitrede mig og hvad der bestemt umuliggør nogensinde et Forhold mellem ham og mig, det var den utrolige Mangel han viste paa Gemyt eller blot et nogenlunde ridderligt Sind. Jeg sagde
10 til ham: opfat mig hvorledes Du vil; paastaa endogsaa, som Du kalder det, at jeg »spekulerer i Christendommen«; jeg vil i dette Øjeblik taale alle et irriteret Lunes Uartigheder, og til Gengæld vil jeg fordre, at Du ser Tiden an, ligesom jeg forlanger Din Indrømmelse af, at Øjeblikket ikke er det gunstigste for mig til at modtage
15 Bebrejdelser endogsaa af Venner! Hans Irritation gjorde ham compleet døv, og efterat vi et eneste lille Øjeblik havde samlet os i den Fællesopfattelse, at mellem to dannede Mennesker maatte der idetmindste ikke forefalde verbale Plumpheder, saa føjede han endnu en Sarcasme til, og viste mig sluttelig Døren.

20 Dette, at man lader det komme saa vidt i sin egen Stue overfor en tidligere Kammerat, er i mine Øjne Mangel baade paa Mod og Takt. Man kan gjøre det saa trygt naar man véd at man befinder sig overfor sin Ligemand i Dannelse selv om han tillige er Ens Overmand i fysisk Styrke. I Danmark kan der jo ikke engang følge en
25 Udfordring ovenpaa en saadan Scene. Man tager sin Hat, ser paa hinanden, dæmper sin Stemme ned forat idetmindste ingen Tjenestefolk skal se »Herrernes« Svagheder, og gaar.

Det var i Virkeligheden en sortie med »dæmpede Melodier«.

Jeg skulde slet ikke have omtalt denne kedelige og pinlige Historie
30 endnu engang, hvis ikke netop Dit Brev, hvori Du realiter siger mig det samme som Edv., ved sin Modsætning havde bragt Historien atter op i mit Sind.

Hvilken Forskel!

Og hvad havde Edv. paa nogen Maade mere Ret til at beklage sig over end Du?

Nuvel, jeg var fast besluttet paa, at gemme denne pinlige Historie hos mig selv og kun skaffe mig Luft ved at omtale den for Dig. Det 5 vilde være altfor stor en Triumf for vore fælles Modstandere — thi vi har og vil stadig beholde dem fælles. Men Edv. har nu, Dagen efter, gjort et yderligere Skridt udadtil, hvad allerede en Trudsel i Samtalen lod formode. Han har ikke sendt mig et Kaardestød fra »Terrainet«, men et rigtig velrettet Stiletstød gennem »Morgenbl.«, 10 og altsaa — da det er anonymt — bagfra. Stødet var for sikkert ført til ikke i »en snevrere Kreds« at opvække Formodninger om Haanden. Man forespurgte sig hos mig, og jeg svarede uden Betænkning: Jo, det er ham, og jeg vil bekæmpe ham!

Og nu er Krigen erklæret. 15

Vel at mærke, den er erklæret uden skellig Grund fra Edv.s Side. Den frie Videnskabeligheds Forskning og Realismen i Danmark svævede ikke i nogen Fare, fordi jeg skriver en Kunstnerroman hvori der forekommer et ungt Menneske af et religiøst Temperament; hellerikke fordi jeg — og paa mit Æresord være det sagt — hen- 20 henrevet paa en fransk Kafé af et Opraab bag i »Fædrel.« straks greb en Pen, nedrablede et Digt om sultne Tyrker, Jøder, Christne og Skeptikere, og smed det i en Postkasse med Adresse til samme Blad, og det eneste, hvori Opraabet dengang stod. Dette er en saa ejendommelig »wergelandsk« Svaghed hos mig — og selv den støtte 25 Wergeland bebrejdede man jo Inkonsekvenser — at man maa tage det for gode Varer, eller i hvert Fald undskylde det hos mig, saaledes som Du stedse er beredt til at gøre og gør i dit sidste Brev, kære Ven.

Det er ukammeratligt, uridderligt og overflødigt at anlægge Tra- 30 verser og Løbegrave i vort tidligere »Fællesorgan«, at gaa i Kompagni med sine egne bitreste Uvenner, Cabiro, Topsøe, Erik Bøgh

og Bergsøe forat plaffe en enlig Mand ned, der for Øjeblikket er den mest forhadte og tilsmudsede i Danmark, forat give ham en Tugtelse, som i ethvert Fald hans meget kritiske nuværende Stilling burde foranledige opsat.

5 Denne Tugtelse vil falde tilbage paa Edv. selv — forudsat at han idetheletaget er til at ramme.

Thi nu vil man sé et Særsyn herhjemme i Literaturen.

Edv. er ikke og vil aldrig som Du og jeg blive en fritliggende Fæstning, som et hvilket som helst Corps kan angribe. Han er idet-
10 højeste kendt paa nogle Caféer. Hans borgerlige Stilling er solid
3: han trænger ikke til nogensomhelst Indtægt, hvorved han kunde
nødsages til at binde sig; han har aldrig gjort den ringeste »Skandale«, og har idethøjeste irriteret sin Forlægger og et Par Skuespillere. (Det var selvfølgelig dette jeg mente med det solide i mit
15 sidste Brev). Ikkedestomindre skal jeg vide at faa Ram paa ham. —
(Du tilgive dette Udtryk, men nu er jeg for Alvor vred; thi jeg har ikke fortjent dette af ham).

Jeg vover den Anskuelse — og den er ikke fra idag — at en stor Del af Edv.s vrantne Lune maa tillægges hans skinsyge Tempera-
20 ment. Han har først og fremst lidt under dette overfor Dig, og ikke lagt Skjul derpaa; men der har været Blod og Extraction fælles for Jer, og han har dæmpet sin Lidelse ned. Overfor mig — ligegyldigt hvor højt han nu sætter sig i Sadlen — lider han af det samme, men — som han erklærede mig — »der er ikke Blod imellem os«, derfor
25 tager han nu intet Hensyn. Det er saaledes en Slags Racekrig — jeg benytter stedse hans egne sidste Udtalelser — der kommer til at føres mellem ham og mig, og samtidig er det en Borgerkrig som mellem Syd- og Nordstaterne i Amerika; des mere haardnakket vil den blive.

30 Dette er sørgeligt. Paa mit Ord, det er sørgeligt. Men jeg har intet Valg, og jeg meddeler Dig dette saa uforbeholdent forat umuliggøre Misforstaaelse idetmindste. Jeg er ikke længer blot og bar den Hugaf

jeg var i Begyndelsen. Mine seneste Aars Skæbner har skærpet mit Blik paa samme Tid som min Klinge. Jeg vover den Paastand, at Vrede 3: rigtig dybtfølt Indignation, gør ikke blind men skarptseende; snarere gør Kærlighed blind. Jeg vover yderligere, og støttet paa min skarptseende Indignation, den Paastand at der paa 5 Bunden af Edv.s Natur ligger en stor Umodenhed og en stor Mangel paa det ægte Mod. Jeg har en glimrende Hukommelse, som tidt og ofte har sat Edv. i Forbavselse. For Aar tilbage udtalte Edv. sig spottende om de Digteres Liv, der henrandt i borgerlig Balance; og paapegede Robert Burns, Shakespeare, Byron etc., som dem, hvis 10 Skæbner saatsige digtede for dem. Men Alt eksisterer for Edv., netop paa Grund af hans Svaghed, kun literairt. Han er bleven bange netop for sine egne Skæbner i det Øjeblik da de traadte ham selv, hans huslige Forbindelser, hans Sands for Comfort altfor generende ind paa Livet i en Fribytters — ja det er Ordet — Skik- 15 kelse, som han stedse maatte desavouere overfor sine egne Vaner, sine egne Traditioner og Størsteparten af sin Omgang. Edv. er — hans Flid, hans Skarpsindighed og hans mangesidige Kundskaber og Interesser ufortalt — en god, borgerlig Københavner af et snevert og indelukket Tilsnit, som meget mere stiller ham en national- 20 liberal Skæbne i Udsigt end mig. Der gives nemlig ogsaa nat. lib. Skeptikere. Her gør den »positive« Religion ikke Udslaget.

Man kan sige om mig hvad man vil — og jeg er selv mindst af alle blind for mine Fejl —: jeg har endnu til Dato i Literaturen derhjemme, ved Siden af Dig, repræsenteret Ungdommen, dens 25 Revolution, dens Frihedstrang, dens Ulyst til at bøje sig under Avtoritet. Hvad er min sidste »store« Demonstration andet? Jeg vil hævde Retten til frit at vælge og gennemføre sit Valg under Kærligheden og Sympathien — ligemeget hvad det borgerligt koster. Alverden raser og skummer imod mig. Præsterne først og fremmest. 30 Man vil have jeg »dog idetmindste skulde vente, til jeg kunde gifte mig«, og paa samme Tid trækker Avtoriteterne Tilladelsen i Lang-

drag »oprørt« som de selv behagede at sige mig »over min Mishandling af to(!) stakkels Kvinder«. Pressen har hældt sit Skidenvand ud over mit Hoved (naturligvis, Lejligheden var altfor god) og i disse sidste Dage er Toppunktet naaet ved at en Onkel af mig, et religiøsmoralsk Vrøvl har udgivet en Pjece imod mig, som »sælges til Fordel for de Lidende og Syge«!!! (Jeg havde tænkt paa, at udgive en Pjece til Gensvar, som skulde sælges til Fordel for Idiotanstalten, men jeg betænkte mig; jeg har andet at bruge min Tid til). Jeg venter snart at man ifølge et moralsk Tvangsdekret tager min Elskede og mit Barn fra mig — ligervis som det gik den stakkels Shelley — og jeg begriber egenlig ikke, at de som har Magten, ikke bruger den imod mig. Min Fremtid har med andre Ord aldrig været saa truet som nu; samtidig er min Elskede endnu under Lægebehandling, og forat sætte Kronen paa det hele, har vi under al denne Elskov og gensidige Trøsten faaet (hvad selvfølgelig her betroes til Din Diskretion) et lille Væsen paa Stabelen foruden den lille Pige, som vi har i Vuggen.

Med andre Ord: mine Forhold ere for Øjeblikket saadanne, at jeg om nogen Tid maa være forberedt paa at se Nøden under Øjnene, hvis ikke et af disse gaadefulde Spring i Publikum i Mellemtiden indtræffer eller jeg selv og mit personlige Liv kan blive baaren op af store politiske Begivenheders Bølger. Jeg paastaar at der for Øjeblikket i Danmark, ja i hele Norden, kun er én Mand, der kunde stævne denne Strøm i Tillid til sin Kraft, sin uudtømmelige Inspiration, sin Vrede, sin Stolthed, Sejghed og — Kærlighed.

Og i et saadant Øjeblik kommer en Fyr ud fra sit velforskandede Hjem, hvor ingen Kat rører ham og kun nu og da en Kulissehund gør ad ham paa Trapperne, — og danner et Triumvirat sammen med Cabiro og Bergsø forat gøre mig de sidste Rester af mine litteraire Muligheder umulige.

I Sandhed smukt!

Som sagt, Krigen er erklæret, og jeg vil føre den. Man er rykket

mig og mine Kæres Eksistens saa langt ind paa Livet, at jeg vil bide fra mig; og jeg har endnu Kløer og Tænder. Det er bittert, det er sørgeligt, men det er saaledes. Man har provoceret mig, og jeg giver Møde.

Med Hensyn til min Forsynstrang, da skriver den sig hverken 5 fra idag eller igaar. Selvfølgelig kunde Edv. og enhver (som jeg sagde forleden til Pingel og Drewsen) spare sig mørke Bekymringer i saa Henseende. Mit Forsyn vil altid blive som jeg selv er, hæftig, blid, opfarende, godmodig, storsnudet og urimelig tilgængelig for Kritik (Venners). Det er en Poets Trang til at personificere. Om 10 noget Dogme vil der aldrig blive Tale. Jeg kom, i gamle Dage, ikke til min religieuse Kritik ad nogen systematisk Vej, og jeg har ikke siden den Tid lært at nærme mig nogen personlig Gud med Stok eller Krykke; — ikke engang tiltrods for alle de Prygl jeg nu har faaet. Maaske med Hatten i Haanden noget mere end tidligere. 15

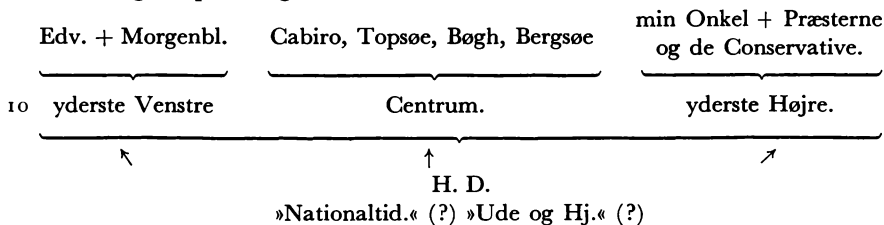
Jeg er Vredens og Indignationens Mand; paa samme Tid er jeg bleven noget blødgjort ved al den Kærlighed som er i min nærmeste Nærhed. Jeg »experimenterede« med Vilhelmine; jeg skal vel vogte mig for at experimentere med Polly. Hun beholder sin Religieusitet for sig, men man kan ikke daglig omgaaes den uden idetmindste at 20 gøre alvorlige Forsøg paa at ville forstaa eller begribe det, som man ikke vil angribe. Jeg er desuden i de sidste Par Aar kommen i saa nær Berøring med den Klasse Mennesker, hvis Gemytsliv jeg vil søge at skildre, at jeg ikke kan sætte deres naive, enkelte, næsten mythologiske Forestillinger ogsaa paa dette Omraade udenfor mine 25 Iagttagelser og Udtrykkene hentede derfra.

Dette er min »Omvendelse«, om man vil kalde den saa. Jeg har forsøgt at gaa mig selv saa nær Stregen som mulig i denne Fremstilling. Jeg har — aldeles bortset herfra — indsøget under mine to sidste Vinterophold i Paris en stedse voksende Mistillid til den 30 Spidse, hvori den franske nuværende Kunst, og ikke mindst Malerkunsten truer med at munde ud: Modellen. Jeg vil atter i Maj

Maaned, hvis det lykkes mig at komme derned, under Udstillingen underkaste dette Syn en fornyet Prøve, og samvittighedsfuldt gøre mig selv og andre Rede for dens Udfald.

At jeg ved Siden af alt dette nu — under den forhaandenværende
5 Situation — kommer til at søge Alliancer dér hvor de tilbydes eller jeg selv tager dem, dette er, ak ja — — —

Betragt Opstillingen kære Ven!

Du sér, at mine Fløje ikke ere dækkede, at mit Centrum kun tæller en eneste Mand, og at min Reserve er upaalidelig.

15 Gratulér mig, hvis jeg slipper derfra!

Den eneste egenlige Mulighed er for mig, hvis Danmark bliver indviklet i en stor Krig. Jeg er — ligegyldig hvad man saa vil sige — bleven varmet op ovre i Sønderjylland. Jeg vil kaste mig med hele min Varme og hele mit Talent ind paa en Agitation til Fordel
20 for England, den eneste Magt, der nu fører Humanitetens og Intelligensens Sag imod den russiske Kolos. Sandsynligheden er vel snarest for, at vort Hof gør en russisk-tysk Alliance med og tvinger med Sablen over Nakken vore Nationalliberale til at skifte Kulør. I saa
25 Fald agiterer jeg Folket op til Fordel for England, dets store Sømagt, dets store Literatur, dets Djærvhed og Sejghed, som vort danske Temperament er saa beslægtet med. Her kan jeg tale rent ud af mine gamle Sympathier. Hvis England kommer først til Mølle og vi 3: vort Hof — lig en anden Gummibolt — kommer i Gevær
30 nede ved Grænsen, saa melder jeg mig Frivillig under Fanerne, ligegyldig om jeg har nok saa mange og store Relationer til mine Nærmeste. Falder jeg, saa antager jeg at jeg med mit Liv idetmindste

har købt mig Tilgivelse og en Enkepension. Endnu antager jeg dog at der er saa megen Cours paa en dansk Digers Liv — tiltrods for at Ploug i sin Tid ved sin Forsigtighed rejste Tvivl herom.

Hvorledes det er eller ikke er: mit Liv og mine Skæbner er kommen ind under saa store og stride Strømninger, at jeg ikke tillader 5 at den første den bedste tidligere Kammerat (ligesaa lidt som hele Journalistkrapulet) falder over mig ved en Lejlighed hvor jeg borgerlig talt frembyder en Blottelse.

Jeg staar nu saaledes, at jeg enten i en Fart kan gaa under 3: dø, eller sejt, udholdende rejse mig igen og sætte mig fast i et Sæde 10 derhjemme, som jeg ialfald har stridt for og som er bleven mig saa hjærtelig forment.

Derfor til Slutning blot disse Ord: Tag ikke Dit Venskab, Dit Brodersind fra mig paa en forbigaaende Foranledning, som muligvis synes Dig afgørende for Tid og Evighed. Tag mine Forhold, mine 15 Vanskeligheder, mit Temperament, mit Publikum og i sidste Instans min Beslutning at sælge mit Liv og min Existens saa dyrt som mulig — i venlig, højsindet og retfærdig Betragtning. Muligvis kommer jeg til at figurere som Giboyer nogen Tid, muligvis dør jeg som Helt, muligvis som Etatsraad. Men hvorledes jeg lever og som 20 hvad jeg dør: jeg vil stedse beholde min urokkelige Hengivenhed og mit Venskab for Dig.

Dette maa Du tage som et Slags literairt Testament.

Din

Holger D. 25

20. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Til G. B.

Lund.

22 April 78.

Dit Brevkort modtaget. Jeg skriver nu til Redakt. af »Morgenbl.« og affordre ham en Meddelelse om, hvem der var Forf. til den Artikel, der indeholdtes i Bladet 2 Dage efter min Undsigelse af Edv. 30 i hans Hjem. Edv. har, under vor sidste Samtale som under tidligere

Lejligheder, skudt sig ind under sin daarlige Hukommelse. Jeg har en paalidelig. En af de sidste Sætninger der faldt fra Edv. i Samtalen var: »Jeg advarer Dig; Du skal vogte Dig!«

Allerede dette er »stærkt« i sig selv, og altfor stærkt for et Men-
5 neske, der endnu aldrig siden han er kommen til Modenhed har taalt et saadant eller blot et tilnærmelsesvist Sprog. Det var imidlertid ikke nok til at retfærdiggøre min Artikel i »Nationaltidende«; sikkert ikke. Men to Dage efter denne Trudsel læser jeg i »Morgbl.«
en saarende og haanende Artikel imod mig. Dagen iforvejen har
10 Hørup meddelt mig, at Edv. nogen Tid iforvejen i en Samtale med ham har brugt nogle tilsvarende Ytringer og desuden bekræftet min Formodning, at der mellem den meget giftige Redakt. Larsen og Edv. bestaar en fortsat Meningsudveksling og at Edv., hvad jeg ogsaa vidste fra hans egen Udtalelse før min Rejse, ikke definitivt
15 havde taget Afsked med Bladet.

Dette var nok for mig, og vilde have været det for enhver anden. Hertil kommer, at mit Barn var sygt, at jeg var forvaaget, overanstrengt, stadig holdt i Aande af de mest overdrevne, giftige og hadefulde Rygter om mig og min Dyrebareste, Rygter, der endogsaa
20 nu havde fundet Vejen her over til mit Exil og gjort os Opholdet her næsten uudholdeligt. Jeg har maattet trække saa store Veksler paa min Sjælsstyrke i denne Maaned forat kunne være nogenlunde til Opmuntring og Trøst for min tilkommende Hustru, der stedse er skrantende. Jeg er endelig bukket under for Angrebene, og jeg
25 er, eller var i hvert Fald, i en saadan Tilstand af Ophidselse og saaret Følelse, at jeg lod mig forlede til et Angreb, der aldrig under andre Omstændigheder vilde have faaet en saadan Form og en saadan Adresse.

Jeg beklager dette, jeg bebrejder mig selv denne min Overilelse,
30 jeg véd at jeg vil komme til at lide under den selv, som under enhver svag Handling. Jeg gaar et Skridt videre. Jeg gør Dig min Afbigt herfor. Jeg sér af Dit Brevkort, at det vel nogetnær er forbi imellem

Dig og mig. Jeg beklager dette saa inderligt som jeg nogensinde har beklaget noget. Jeg fastholder ikkedestomindre min urokkede Hengivenhed for Dig, fordi den ikke kan borttages af noget selv ikke af den i Øjeblikket meget fortjente Bebrejdelse. Du har ret til at gøre mig den — forudsat at Du à tout prix vil gøre Edv.s Sag til Din egen. Men har Du absolut Ret hertil? det er dette jeg atter og atter spørger mig om. Intet Menneske af langt større Talent og Sjælsstorhed og derfor ogsaa af langt større Modstandsevne end jeg, har vel kunnet undgaa at blive til det dybeste berørt af alle de vekslende Slag, der i en saa kort, sammentrængt Tid er gaaet over hans Hoved; saaledes som det er sket med mig i denne Tid. En Ting har jeg imidlertid gjort. Jeg har i et større Digt igaar (»Ude og hjemme«) skrevet om d'Israeli, og under enhver Linje tænkt paa Dig og lagt Billedet af Dig ind. Jeg vilde indtil det Klareste fastslaa — netop fordi Du og jeg paa den plumpeste Maade er blevet slaaet sammen i det vanvittige »Alvorsord til H. D. fra Helsingør« — at det her idetmindste ikke drejede sig om nogen Karrikatur fra »Punch«, og at ingensomhelst skal have Lov til at indrullere mig under nogetsomhelst Synspunkt paa det Personliges Omraade ud over det, som jeg selv vil.

20

Jeg har dirigeret hele min Vrede, og min overilede Vrede maaske, imod Edv., og søgt at ramme hans Svagheder i Skikkelsen af en moderne Franskmand, der er kortsynet, misanthropisk og misundelig af Mangel paa Talent : paa det, jeg kalder Talent, — Natur, Rækkevidde, Handlekraft. Paa dette Felt staar Kampen, og paa intet andet. Her maa jeg fortsætte.

25

Jeg gentager endnu engang: jeg beklager, hvis jeg har ladet mig forlede til en Overilelse, til Anvendelsen af et Vaaben, som jeg selv kun har ført i den højeste og hensynsløseste Vrede. Men læs dette Digt om d'Israeli, læs mine sidste to-tre Breve om igen, overvej min hele Stilling, tag Alt i Betragtning, prøv det paa Dig selv, vis Dig i denne for mig kritiske og skæbnesvangre Periode som det,

30

Du er: Manden med det klare Blik og det store Hjærte — og tag saa Din Hengivenhed for mig bort for bestandig eller bevar en liden Capital for mig, hvoraf jeg kan trække selv de sparsomste Renter: jeg er og bliver med mine Følelser for Dig bestandig den samme.

5

H D.

21. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Adr: Øster Søgade 110
Ø. København.

Kære Ven.

Hamburg. d. 27 Decb. 78.

Jeg sender Dig idag — under et kort Ophold her i Hamburg —
 10 mine to sidste Bøger samtidig. Jeg vil ikke ledsage dem med nogen Bemærkning. Jeg skiltes sidst fra Dig i København med de Ord fra Din Side »Se nu at faa læget dine Saar«. Jeg var længe syg derefter, og jeg frygtede kun for at mine mentale Evner skulde have lidt. Heldigvis gik jeg bedre ud af Overhalingen end Koutumen
 15 synes at være for de danske Forfattere for Øjeblikket (to af disse sidder nok paa Sindssygeanstalter). Naar man imidlertid af mine to sidste Bøger allerede nu vil uddrage nogle Slutninger overfor min »Position« derhjemme, saa mener jeg at man maa fare med Lempe. Jeg har maattet kaste en Mængde Ballast overbord fra min Gondol
 20 for idetheletaget at faa mit Luftskib til at stige tilvejs igen. Naar jeg nu synes at være kommen Skyerne nærmere end terra firma (hvor jeg begyndte mine første Opstigninger saa frejdigt og hensynsløst) da maa jeg som sagt hævde for mig en vis Ængstelse for denne kære Jord, hvor jeg rent ud sagt er bleven plukket ligesom
 25 Guldgaaen i Æventyret for sine sidste Fjær. Min gamle Fader forsikrer mig imidlertid om at jeg har en sejt Constitution. Slige Constitutioner hører nødvendigvis Jorden til. Mit Ord til Dig, som til flere, er da: Giv Tid, jeg kommer nok ned igen!

Jeg har i disse Dage med stor Interesse læst Din Benjamin Dis-
 30 raeli. Paa en vis Maade er jeg bleven berøvet nogle Illusioner med

H. til ham. Jeg havde selv forestillet mig ham (og ligeledes i et Digt i Sommer beskrevet ham) som mere af en virkelig stor Mand og navnlig mere af en Digter. Da Du har underlagt ham et saa grundigt Studium og en saa fin Kritik og jeg selv kun har taget ham paa en enkelt Stemning, kort forinden Berlinerkonferencen, saa har jeg 5 jo intet at sige. Han forekommer mig nu — igennem Din Bog — som en M. Goldschmidt, der er »blevet til noget« i et stort Land. Det gør mig lidt ondt, at han ikke er mere; men jeg har som sagt intet at sige. I Dine Analyser af hans forskellige Bøger har jeg lært mig meget. Adskillige af dine kritiske »chatiments« træffer mig 10 maaske selv mere end jeg vil være ved.

Jeg har saa liden Forbindelse nu med Dig — og saa liden Forbindelse idetheletaget udadtil — at jeg ikke engang véd hvorledes det staar til hos Dig indenfor dine fire Vægge: om f. Ex. Din Husstand er bleven forøget. Hvis saa er, saa tør jeg vel nok bringe min 15 Lykønskning til Dig og Din Hustru. Modtag i hvert Fald for Dit som for hendes Vedkommende Forsikringen om at jeg ønsker Eder alt Godt i det kommende Aar, ligesom jeg haaber at vinde meget tilbage for mig selv — uden (som Disraeli) at ofre altfor meget derfor.

Din hengivne 20

Holger Drachmann.

28. Dec.

Min Agt havde været ved en Afstikker her fra Hamburg selv at overbringe Dig disse mine Ønsker i Berlin. Nerverlidelser og det strenge Vejr forhindrede mig deri, og idag vender jeg Næsen hjem 25 igen til Peblingsøen ved Østerbro.

22. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Kære Georg Brandes.

Øster Søgade 108. Ø.
København. 24 Maj 79.

Mit Hjærte aabner sig idag med store, varme Kilder af den gamle Muldjord, Kilder af det Udspring, da Du og jeg var henimod en 30 halv Snæs Aar yngre, og da navnlig jeg var meget yngre end Du, og

da Du lærte mig saa meget, og da jeg selv havde gjort saa faa Erfaringer og da jeg havde saa mange og bitre i Vente. Det var Foraars-tid ligesom nu; jeg var lige netop flyttet fra Hôtel Phønix herud paa Østerbro (ikke langt fra hvor jeg nu bor); Sortedamssøen var lige
5 saa blank som den nu er, Træerne var grønne, jeg var ung, nygift, overordenlig frisk og frejdig og havde meget smaa Indtægter; og Du laante mig 50 Rdlr og vi købte straks en Flaske Vin og drak Fru Bellis Skaal og din Skaal og Fremtidens Skaal. — Jeg husker det, som det var idag. Du var Foraaret i egen Person, inciterende, agi-
10 terende, fuld af uendelig skabende Kraft, galant, ridderlig, elskværdig, uimodstaaelig; en ufortrøden Fører, en hengiven Ven, kort sagt den berømte, berygtede Dr. G. Brandes, som akkurat havde afsluttet din Vinter-Campagne og rustede Dig til den næste.

Hvorfor jeg minder Dig om alt dette? Fordi jeg spørger mig selv,
15 om det da er mig, mig alene hvem Skylden for Forandring eller Forvandling paahviler. Jeg maa jo næsten, om end modstræbende, svare med Ja. Mine Skæbner have siden den Tid været saa omvekslende; Forholdene have leget med mig, meget mere end jeg har leget med dem. Jeg har været svag paa næsten alle de Punkter, hvor Du
20 har staaet støt og stivt. Men netop fordi det er saaledes, saa spørger jeg Dig, om Du dog ikke — fordi Du selv i dybere Forstand har været fast i Sadlen — kunde have sat engang imellem dine Skrupler, dine Bekymringer eller din Vrede til Side og givet mig en Haand under alle mine farlige Volter og Tremplinspring. Jeg gaar ikke i
25 Rette med Dig, fordi Du ikke har gjort det; thi selv den mest overbærende Direktør kan tabe sin Taalmodighed naar en af Truppen saa ofte falder af Hesten. Der ere Dyr af ædel Race, Jagthunde f. Ex., som meget tidligt og decist have Instinktets udviklet, som vedblive at følge Sporet, som forfølger og indhenter Vildtet uden at lade sig
30 friste eller forlokke, uden at trættes. Det er de bedste Jagthunde; det kan ikke nægtes. Men der ere Dyr af samme Race og ikke mindre godt Blod, som have faaet en underlig Spring-Djævel i Kroppen,

hvis Krop udvikles hurtigt, men hvis aandelige Udvikling ikke følger Kroppens. Deres Læreaar ere sure, deres Hvalpetid er lang, de have hurtig Færten af en Ting; man sætter dem »paa Foden« af et Stykke Vildt og de »spore« godt; men saa kommer Hvalpen 3: det Uudviklede, Stemningen op i dem, de løber efter en Spurv, de 5 »staar« foran et Pindsvin, de lokkes af et Kødben. Jagtherren skælder ud, Hunden skammer sig eller løber sin Vej af Trods. Vildtet er i Behold og »Hektor« er fløjten. Ak ja, kære Ven, jeg har været en saadan Hektor; ikke den H. som kæmpede udenfor Ilias Mure, som dræbte de mange Achaier og som tilsidst ihjelsloges af den store 10 Achilles efterat han endog havde forf — — —

23. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Østersøgade Ø. København

Kære Ven.

d. 28 Juni 79.

Netop idag hjemkommen fra et 2 Ugers Ophold paa Skagen (hvor- til jeg i høj Grad trængte) modtager jeg dit Brev og skynder mig at 15 besvare det. Af indlagte Begyndelse til en Epistel — et Par Dage efter at jeg havde holdt Bryllup — vil Du idetmindste se, at »Intentionen« var der. Men jeg blev afbrudt i Brevet ved en Række af Besøg, Festiviteter, Smaarejser etc., en hel Malstrøm som jeg endelig rev mig ud af ved en af mine gamle Udflugter til Landet »hinsides 20 Lov og Ret«. Skagen var for mig en hel Kirkegaard for gamle Minder, og de Døde stod op af deres Grave og gav sig helt spøgelseagtig til at besøge mig. Jeg manede, signede og besvor, og det lykkedes mig endelig at faa rammet den traditionelle Pæl igennem dem. Jeg anlagde en ny Samling »Sange ved Havet« foruden at jeg malede 25 flittig. Et lille Billede afgaar, saa snart det er blevet tørt, som Indfrielse af et gl. Løfte til din Hustru. Jeg tænker at det vil være i Berlin om c. 8 Dage.

Dit Brev var forbeholdent trods den gennemgaaende Venlighed, som mødte mig igennem det. Det kunde jo næppe være anderledes, 30 og jeg bebrejder mig nu at jeg dog ikke fik sendt Brevet samtidig med

Bøgerne. Nu vinder jeg imidlertid ved denne Maanedes Opsættelse at kunne meddele Dig Ting, der baade ville interessere og glæde Dig.

Jeg vil ikke tage Traaden op fra det paabegyndte Brev med Selvbekendelser etc. Meget Vand er løbet i Stranden siden vi sidst saaes
5 og stride have de Strømme været, som min Baad har haft at krydse sig igennem inden jeg nu er kommen i den endelige Havn. Min Hustru, hvis Tak jeg herved bringer Dig for din Lykønskning, er en lille karakterfast og energisk Kvinde, vidtbereist, velbegavet, kundskabsrig og flittig, en stor Sjæl i et lillebitte Legeme. Hun har hidtil
10 levet udenfor Danmark, oprindelig i Norge, dernæst i Tyskland og England. Hun studerer nu ivrig Dig, og din »Naturalismen i England« har givet hende den heroiske Beslutning at ville oversætte Don Juan sammen med mig til Vinter. Hun har vundet alle mine virkelige
15 Venners Hjærte herhjemme og hun har — hvad der er det vigtigste — vundet mig tilbage for mig selv og for ordnede og regelmæssige Tilstande indad til. Denne Orden indefter agter jeg nu at benytte i et større Omfang til paany at opgrave Tomahawken og erklære
20 Krigen udefter. Jeg indrømmer — lad mig straks sige det her — at jeg, forat naae saa vidt, har bøjet mig dybt, har firet og veget saa godt som paa alle Punkter. Jeg havde ifjor tilsat baade min Sundhed og min lille sammensparede Kapital. Jeg begyndte i Efteraaret min Tilbagekomst hertil med et undergravet Helbred, en
25 Slaphed og Irritabilitet i Sjælen og en ganske betydelig Gæld. Mit Helbred er gaaet jevnt fremad, jeg har ført et diætetisk Liv Vintren igennem. Jeg levede arbejdsomt og maadeholdent. Mine politiske
30 Venner fik mig i Foraaret sat ind paa en fast Digtergage af 1000 Kroner aarlig. Disse sølle Tusind Kroner gav imidlertid Anledning til en Skandale, som kun kan ske i det kære Danmark. Under Diskussionen i Folkethinget overfaldt en af de ærede Folkerepræsentanter mig paa den infameste Maade. Han fremdrog mine private
Forhold og stemplede mig, i Forbindelse med en anden Hædersmand, som en ryggesløs Person, der kun arbejdede i »Døgnlitera-

turens« Tjeneste. Berg tog Paraden for mig ved at hævde, at et saadant Overfald var »uhørt i denne (Folkethingets) Sal«. Jeg besluttede at sende vedkommende Taler, en militær Person, min Udfordring, men mine Venner, hvoriblandt Schandorph, fik mig fra det ved at henvise til at Udfordringer her i Danmark kun udsætte En 5 for Pøblens Grin. Jeg bed det altsaa i mig, men det skal svie til de Godtfolk paa anden Maade. I Landstinget en lignende Debat blot med Udeladelse af de personlige Injurier. Det var Grundtvigianerne, som her erklærede, at jeg kun var en »Døgnpoet«, uden Betydning for Folket og Historien etc. Fischer maatte frem i egen 10 Person og erklære, at jeg dog var »lovende«. Tænk Dig, jeg har Hs. Excs. Kultusministerens Ord for at jeg dog er lovende! Samtidig var jeg kommen under Censur i Justitsministeriet. Man nægtede mig Ægteskabstilladelse. Nu blev det mig for grovt; jeg spurgte min Forlovede, om hun var villig til at følge mig til Frankrig eller Eng- 15 land, hvor vi da haabede at formaa en Gudsmænd til at vie os. Hun var beredvillig. Men paa dette Punkt greb min Familje ind med i Sagen; nye Alliancer og nye Combinationer blev sluttede, der blev øvet »Pression« paa Ministeren gennem mange »formaaende Mænd«, og endelig stod Bryllupet i en rigtig Kirke med en rigtig Præst, en 20 af de tykkeste og en af de elskværdigste, der med en anerkendelsesværdig Takt sprang Fortiden over og alene holdt sig til Fremtiden.

Nuvel, jeg vil gøre ligesom Præsten, jeg vil holde mig til Fremtiden. Men jeg har svoret en lille, stille, højtidelig Ed ved mig selv, at jeg vil benytte de lykkeligere og ordnede sociale Forhold hvor- 25 under jeg nu lever til at hejse Flaget og tone Programmet fra de gamle Tider. Lad saa Historieskriveren senere udforske hvad der har været de ledende Bevæggrunde til disse saa stærke Svingninger frem og tilbage i de sidste Par Aar. Jeg har allerede begyndt godt. Jeg gik med til denne Universitetsfest forat finde Motiver og forat 30 nære min Ild. Da Stemningen paa Klampenborg var bleven tilstrækkeligt løftet og jeg havde samlet et tilstrækkeligt blandet Antal af Theologer og Ikke-Theologer omkring mig, stod jeg op paa et

Bord og udbragte Din Skaal. Der blev en artig Tumult. Den næste Dag ved Kommunens Festmaaltid opfordrede jeg din Broder Edvard til at drikke et Udsoningsglas med mig idet jeg forbeholdt mig en nøjere Motivering senere. Denne skal komme i Form af en
5 »Kantate«, som jeg nu omtrent har færdig og som parodierer Plougs og Richardts samtidig med at den angriber Universitetet paa Grund af dets »mærkelige Synde-Register« hvorpaa Du ogsaa indtager den Plads der tilkommer Dig iblandt andre forfulgte Stormænd paa Forskningens Gebet. Jeg antager ikke at jeg faar noget Blad til at
10 trykke den, men den bliver da trykt som en Pjece og skal da blive sendt Dig. Paa Skagen har jeg endelig nu i den sidste Uge antaget mig nogle forfulgte Smaa-folks Sag imod den »gudfrygtige« Byfoged, en Smaa-Tyran af den værste Slags; jeg skal nu til at skrive nogle Artikler imod ham og faar rimeligvis en Proces paa Halsen, da jeg
15 allerede i et Brev har undsagt ham og tilkastet ham Handsken.

Du ser saaledes at din gamle »Kampfgenosse« ovenpaa sine mange og vekslende Skæbnens »Omtumlinger« nu er landet og at han atter er bleven »Vaabensmed«. Jeg maa arbejde strengt forat klare mig ud af mine finansielle Vanskeligheder, men jeg haaber at min Kones
20 Dygtighed og Sands for det Praktiske ogsaa her skal støtte mig, og jeg skal da staa med Sværdet i Haand ved hver Lejlighed, der tilbyder sig, indtil man driver mig for sidste Gang i Exil — en Mulighed, som jeg vil undgaa saa længe jeg kan paa Grund af mine mange Familjeforpligtelser, men som jeg paa den anden Side har stillet
25 min Kone i Udsigt og som hun trofast vil underkaste sig fordi hun baade er en kærlig Kvinde og en dygtig Kvinde.

Tag nu imod disse orienterende Linjer for denne Gang og hils din elskværdige Hustru paa det bedste. Her er et trist og et vanskeligt Land at leve i, men jeg er knyttet til denne Natur og dette
30 Sprog med mange og stærke Baand og jeg vil se at holde ud saa længe jeg formaar at føre en Pen. Ogsaa Penslen har jeg genoptaget.

Jeg er

din hengivne

Holger Drachmann.

24. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*
Bedste Ven.

Øster Søgade 108. Ø
d. 27 Decb. 79.

Det glæder mig at Du sendte mig nogle Ord netop nu; thi som Du selv siger, vi fik saa lidt talt sammen medens Du var her. Nu er det maaske mig, der kan sende Dig nogle opmuntrende og styr- 5 kende Ord midt i denne lidet styrkende Periode. Du skal nemlig vide, at Slaget, der blev rettet mod Dig for c. 8 Dages Tid siden, blev rettet over »hele Linjen«. Der er gjort en Kraftanstrengelse, og det er — som for en 7—8 Aar siden — Dig og mig, der har maattet bære hele Tørnen. Hele den danske reactionære Presse var inspireret ude 10 imod Dig, Fischer og mig paa én Gang. Ploug lagde for med en Artikel mod Dig, netop Aftenen førend Afgørelsen om Dig skulde træffes i Finansudvalget. Jeg vidste da straks din Skæbne. Jeg ilede til Hørup og fik Bekræftelse paa, at Hoffet (med Alt hvad dertil hører) med Ploug som Trompeter vilde styrte Fischer »paa« Dig, og ind- 15 sætte Klein i Stedet, hvis din Indstilling ikke blev taget tilbage. Da Fischer jo afgiver en hel Del Muligheder, og da Klein betyder den fuldstændig sejrende Reaction, maatte det radikale Venstre lægge Dig ad acta. Jeg skal komme tilbage hertil, fordi det er nødvendigt at Du hører nærmere herom, inden Du aldeles opgiver Sagen. Den 20 er kun udsat, ikke opgivet; tro det!

Som sagt, Ploug lagde for med Dig. Dernæst kom Turen til mig (efterat han noget iforvejen havde haft Schandorph fat for de »Unge Dage«). Artiklen imod mig indledtes med et Spark til Fischer og dernæst kom c. 4 Spalter fulde imod »Ungdom« og forresten hele 25 min Produktion. Sidestykket hertil maa søges i Plougs Velmagtsdage. Mine Udfordringer i Digtene »Panser og Plade« havde bragt ham paa Højde af sig selv. Dette er vel nok til Forklaring. Og nu har hele Pressen faaet Luft derigennem, og navnlig har mit »eget« Organ (smukt) »Nationaltidende« udøst al den collegiale Misundelsesgalde 30 — og ikke mindst imod »Lars Kruse«, — som var tænkeligt. Desværre er min Sundhed endnu rystet efter hint ulykkelige Aar ifjor, og det

var ikke mindst Stødet imod Dig, der gjorde mig ligefrem syg, hvortil kom, at vi jo Alle havde gaaet i det sikreste Haab om at faa Dig hertil efter Nytaar. Imod Sædvane tømte jeg hele Bægeret; jeg læste Alt hvad der kom til Orde gennem Pressen — og jeg blev saa
5 angrebet i hele min Organisme af Raseri, at jeg maatte holde Sengen i flere Dage. Hermed var Krisen imidlertid kulmineret. Det sidste Nachspiel var det artigste; Hegel blev bange. »Lars Kruse« er totalt slaaget, og Salget af »Ungdom« er stoppet. Da jeg saa', at det altsaa var min Existens, der ligefrem stod paa Spil, da jeg
10 venter et Barn til Foraaret, da jeg endnu har megen Gæld etc. etc., og da jeg naturligvis under disse Forhold maa holde Humøret oppe og navnlig ikke maa forskrække min lille Kone, som tappert har holdt hele denne Julecampagne ud, saa stod jeg op, fast bestemt paa at se Sagen lige i Øjnene og samle Mandskabet igen. Jeg har kon-
15 fereret med Vennerne blandt Politikerne i disse sidste Dage og jeg har sét, hvorledes Forholdene blot trænger til Hvile og at denne Pause maa tages — saavel af Dig som af mig. Efter Samraad med politiske Venner lod jeg et Digt trykke i »Morgenbladet«, »Paradehesten Parmo«. Det var skrevet allerede for noget siden, og havde
20 derved den Fordel at være haanende uden at være arrigt. Derpaa fik Schandorph Luft næste Aften med et direkte Svar til »Dr. Ploug«. I Grovhed lader det intet tilbage at ønske; maaske er det lidt for »vredt« : Haanen deri kunde være større. Men det har unægtelig været en »Skandale«, og netop begge Digtene Fremkomst omtrent
25 under Et, og dog forskellige, det ene en rammende Satire, det andet et Spark lige i Maven — som Sch. vilde udtrykke sig — har sat det borgerlige Kbhv. paa den anden Ende. Ploug skal være syg af Raseri og man siger at han iaften kommer ud med et Svar; hvilket han oprigtig talt ikke skulde gøre.

30 Ak ja, kære Ven, jeg taler saa udførligt om disse Storme i Vandglasset. Det er jo kun en ynkelig Misère, at slikt omtrent kan sætte Landet paa den anden Ende. Men det kan maaske dog interessere

Dig i Verdensstaden. Vigtigere er det, at jeg — nu da jeg selv er bleven kold og rolig igen — faar talt med Dig om din egen Stilling. Jeg har en Følelse af, at din Broder — som desværre ikke synes at ville besvare to Visiter, jeg har gjort ham — maaske lidt for haabløst har tilskrevet Dig og derved gjort Dig Billedet mørkere end 5 det er. Fremfor Alt, lad Dig ikke forlede til noget altfor hastigt literairt Skridt, der kunde vanskeliggøre dine politiske Venners Arbejde paa at fremme Sagen næste Finanslov. Det vil ske; i denne Overbevisning maa Du ikke lade Dig rokke. Din Stilling ligeoverfor Ansættelse eller Gage er ikke i nogen Henseende misligere end f. Ex. 10 min. Vi har begge faste og sikre Venner indenfor Politiken, og de vil benytte Lejligheden saasart den atter viser sig, men ogsaa kun naar den er der. Imidlertid siger de til os begge: Hold ud! De maa jo selv holde ud. Nuvel, vi er, med alle vore Mangler, en lille, fast Trop herhjemme, og med hver Dag bliver den yderste venstre Side 15 i Politiken mere og mere sammenæltet med Literaturen; og at fremme den frisindede Literaturs Sag, er blevet Politikernes Æressag. Vær overbevist om, at vi — netop igennem Tidernes Ugunst herhjemme — forsaa vidt staar mere som et politisk-literairt Parti, hvad vi ikke før var. Det er os, der, Bog efter Bog, Debat efter Debat, 20 danner dit Auditorium ude omkring i den opvoksende Ungdom. Uden dette — mere udvidede — Auditorium vilde dog din Tilbagekomst her straks ikke blive nogen saa actuel Sag, som den maa blive, naar Du skal have Gavn og Glæde deraf ved Siden af en sikret Existens. Om og denne Existens er mager, saa er den dog et Rygstød. 25 Du slider, jeg slider. Om 10 Aar vil vi paa denne Maade være brændt op. Vi maa engang have noget Rygstød, og desuden — Du tilhører dette Sprog, hvori dine bedste Værker er skrevet og igennem hvilket din Ungdoms bedste Gerning har lydt. Det (fjollede) Ord »Realisme« vil i Løbet af faa Aar være sivet ned igennem de Lag, der 30 bærer en Literatur og en Literaturens Fødselshjælper, Overkirurg og Plejefader. Den modsatte Side er jo fuldstændig gold. Hvis ikke

netop denne Sag med din Ansættelse havde faaet et saa offenklaart Udseende, og derigennem sit Tilbageslag nu, saa vilde jeg næsten sige, at det forsaavidt var Dig selv behageligere og tjenligere at vende tilbage om et Aar eller to, fremfor nu straks. Vi erobrer Terrain
5 stadig herhjemme, og Terrainet er Dit. Tiltrods for min egen Ophidselse er jeg dog ikke blind for denne Kendsgerning, og Reactionen herhjemme vilde ikke skrive saa himmelhøjt, hvis den var mere sikker. Meget kommer an paa, om den nuværende Kultusminister bliver paa sin Plads. Han er som Videnskabsmand frisindet, som
10 Politiker hader han de gamle Liberale. Han er bleven overrasket af en Camarilla mellem Hoffet og hans egne Colleger; men han er en Mand, som vil hævne sig. Saaledes taler Profeten. Og saaledes kunde jeg blive ved — rimeligvis tvært imod den Diskretion, som jeg skylder mine politiske Venner. Men Du kan jo rive Brevet
15 istykker, saa kompromitteres ingen, hvis det nogensinde skulde komme frem.

Med Hensyn til mig, da har jeg alt lagt Stof tilrette i dette kommende Aar. Jeg har opfyldt de Løfter, som jeg bl. andre gav Dig i dette Foraar. Jeg vilde skrive en Universitetskantate, jeg vilde føre
20 en fattig Mands (Lars Kruses) Sag imod Autoriteterne, jeg vilde slaa Ploug og Bille med Vers og Prosa om Ørene. Jeg har nu Lov til at tænke lidt paa min Existens. Jeg kan desværre ikke skrive nogen Jarl af Beaconsfield, som kan interessere Evropa og blive oversat paa Polsk (Gratulerer!). Jeg maa ud og bjærge mig et Stof fra Søen,
25 som jeg kan leve af i dette Aar. Jeg har allerede en »Tordenskjold« paa Staplen. Han faar vel Lov til at passere nogenlunde. Desuden har jeg noget Stof til den Slags Smaafortællinger, som det glæder mig meget at Du med Fornøjelse har læst i »Ude og Hj.«

Som sagt, jeg rider Stormen af. Og Du? Ja, Du er jo ude paa en
30 saa meget større Tumbleplads. Men, kære Ven, bid Dig ikke fastere i din Udlændighed, end at Du stedse har Tanken aaben paa at Du hører hjemme her og at Du vil komme tilbage hertil. Hvis nogle

Linjer i denne Epistel kunde bringe Dig Bestyrkelse heri, da vilde jeg endnu frejdigt kunne ønske Dig — med min bedste Hilsen fra min Kone — et glædeligt Nytaar for Dig og Dine.

Din heng.

Holger D. 5

De to Digte er undervejs. »Lars Kruse« følger.

25. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Østerbro

15 Jan. 1880.

Kære Ven.

Blot nogle Linjer dennegang. Jeg er herinde i Byen idag paa et kort Besøg, idet jeg nemlig selv bor ude paa Landet forat finde Ro ¹⁰ til Arbejde, lidt borte fra den Mølle, som nu maler hver evige Dag, og med hvis Arbejde man rimeligvis fra »Morgenbladet«s Kontor holder Dig à jour. Det er et utaknemligt Arbejde at slaas med Gengangere og døde Folk, og hvad Du ikke formaaede i 1871—74, det formaar næppe Dhrr. Borchsenius og Schandorph. ¹⁵

Jeg vilde kun spørge Dig om Du kort førend Nytaar modtog et Brev fra mig som Svar paa Dit (af 25de Decb). Det skulde nemlig, som Sagerne nu staar i Danmark, ikke undre mig, om vort Postvæsen stak Næsen i Godtfolks Korrespondance.

Og dernæst vilde jeg spørge Dig, om din Tid og Tilbøjelighed ²⁰ vilde tillade Dig at se et Arbejde igennem med mig, efterhaanden som det kommer frem. Min gamle Plan om at oversætte Don Juan — som jeg er gaaet til og fra i flere Aar — har jeg nu, fra Oktb. Maaned, alvorlig taget fat paa. Det er et Sisypusarbejde, men jeg trængte netop til noget meget »svært« for at fjerne mig fra Skuepladsen for ²⁵ den danske Literaturs Vintercampagne, hvor der sandelig ikke gror Laurbær. Hvis jeg kunde faa Første Sang (den herlige Slutning med Byrons egen Opgørelse contra Literaturen) færdig og ud til Foraaet, da skulde det særlig glæde mig. Jeg slider som en Hest deri, og jeg er fornøjet over at føle baade Tømmen og Bidslet. ³⁰

Har Du Lyst og Tid til at modtage Manuscriptet, efterhaanden

som det rykker frem? Det er jo et nyt Slags Arbejde for mig. Jeg véd Ingen, som jeg kunde henvende mig til herhjemme, da Din egen Protegé, Adolf Hansen, omtrentlig har udfordret mig paa sin ædle Broders, Hr. Peters Vegne. Forholdene blive stedse mere kon-

5 fuse i dette mærkelige Land.

Min bedste Hilsen til Din Frue

Din

Holger Dr.

26. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Kbhvn. Østerbro.

Kære Ven.

d. 29 April 80.

10 Himlen og Jorden og Tingene og Berlingske Tidende og alle andre Stormagter ere mine Vidner, at jeg adskillige Gange har været ifærd med at meddele Dig hvorledes Sagerne stod her siden jeg sidst udbad mig dine bona officia. Jeg finder nu i min Skuffe idetmindste to paa-

15 kunstig morsomt. De kunde forsaavidt begge sige det samme, nemlig at denne Vinter — som endnu trods halvtgrønne Blade ikke er forbi — har bragt mig Sygdom eller maaske snarere Skrantning en længere Tid, og at f. Ex. hele Februar slæbte sig hen med Sygelighed og fuldstændig Mangel paa Arbejdsdygtighed. Saa blev da Don Juan

20 lagt ad acta i dette Interregnum. Du har engang kaldet mig vir tenax propositi. Trøst Dig da, Don Juan vil nu staa op igen; fra Dato vil der blive arbejdet med fuld Kraft igen og ved Høstens Begyndelse tænker jeg at sende de to første Sange ud. Jeg har faaet bortescamoteret ham fra Hegel til et andet (Schubothes) Forlag og tror der-

25 med at have sparet mig og ham en Del Vanskeligheder. Du kender Forholdene her. De have ikke just forbedret sig i din Fraværelse, og jeg havde nogen Grund til at formode at vor brave Ven Hegel en skøn Dag kunde nedlægge Protest imod Fortsættelsen af Udgivelsen, selvfølgelig akkompagneret af Berlingske eller Dagbl. eller hele det

30 samtlige Train paa én Gang. En smuk Liga mod Byron! Men den litteraire Tilstand her i Danmark forværrer sig Dag for Dag. Naa,

jeg vil ikke plage Dig dermed. Du kender den Vise altfor vel. Jeg havde imidlertid allerede ved Beg. af Januar følt Trang til at skrive »Noget paa Vers«, som ikke vilde lide min sidste Digtsamlings Skæbne at blive nedslaget ligestraks og lagt paa Loftet hos Hegel forat afvente et eller andet ubegribeligt Vendepunkt om en Snes 5 Aar. Jeg havde fundet i Asbjørnsens Udgave af norske Folkeæventyr et meget lysteligt et, som ved nærmere Eftersyn viste sig at være det gamle »Amor & Psyche«-Sagn, der havde ligget og sivet igennem Folkebevidstheden yderst mod Nord og endelig var opstaaet i en ret kraftig sammentrængt og drastisk Form. Jeg tog fat, og har nu 10 skrevet et Par Tusind Vers som Variationer over det gl. Thema. Igaar blev jeg færdig med Manuscriptet og nu skal Trykkeriet sætte Dampen op, saaat Bogen kan udkomme midt i Maj. Hvis der havde været levnet mig blot 14 Dage mere, saa havde jeg bedet Dig se Korr. Arkene igennem inden de gik i Pressen; det vilde hist og her 15 og maaske endog mange Steder have været mig til Beroligelse at høre din Mening og modtage dine Forslag, men nu er det den yderste Termin, og Bogen maa da gaa som den er.

Jeg venter mig en Del af den. Det forekommer mig at jeg er bleven »ung« igen deri. Ved at høre Tale om et frit bearbejdet Æventyr, 20 kunde Du eller Andre muligvis blive bange og spørge — »Prinsessen«? Men Du kan berolige Dig. Der findes ved Siden af megen Ædelhed og »Erhabenheit« og »Schwung« og Dyd og gode Sæder deri en strømmende Blanding af Trods og Angreb og Kaadhed og mange bitre Bemærkninger, og jeg tør nok indestaa for at »Ingefærret 25 skal brænde de Godtfolk i Munden«. Der klædes saa meget af og paa, og man gaar saa ofte i Brudeseng i Digtet, at Berlingske visse-ligen vil faa fuldt op at bestille. Men hvad der er det vigtigste og det bedste (og ikke mindst for Dig) det er at Digtet løber hen over en varm kraftig Pantheismes frodige Jordbund og stiger stadig op imod 30 en redelig Frihedsbegejstring, en Trang til at svinge med Hatten og raabe »Frem, frem, for enhver Pris!« Muligvis vil Du gøre den Ind-

vending at Digtet foregaar for meget i Skyerne; men det er i ethvert Fald en sund og ung Mands Foraars hymne ovenpaa Vinterens Sygelighed og Forknyttelse. Og det er jo godt.

Og saa er der nogle henrivende Vers deri.

5 Og endelig føler jeg det Komiske ved saaledes paa Forhaand at anbefale mine Varer. Nuvel, i Midten af Maj haaber jeg at kunne sende Dig Bogen, saa kan Du selv approbere eller skælde ud.

Jeg bringer min og min Hustrus Lykønskning til den for nylig stedfundne Begivenhed i din Familje. I Maj Maaned skal vi selv til
 10 det her hos os, og derfor er denne Tid lidt sengeliggende, ventende, allarmede etc. Modtag disse Linjer med al deres Hastværk som et Udtryk for de uforandrede Følelser af Hengivenhed, der stedse lader mig ønske — meget imod dine egne Ønsker rimeligvis — at Du var her — skøndt her er gyseligt. De bedste Hilsener til din
 15 Kone fra mig og min. Jeg syntes at Drewsen talte noget om et muligt Sommerbesøg i Rosenvænget; hvad siger den Allermindste dertil?

Endnu engang

Din heng.

Holger D.

20 27. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Vallerød Hirschholm

Kære Ven.

1 Aug. 80

Hermed sender jeg Dig den 1ste Korr. tilbage. Du havde nær taget »Løftelsen« helt fra mig i din lille Billet, men som Du ser har det kun været mig en yderligere Vækkelse til Energi, og jeg har nu
 25 omhyggelig gaaet Arket igennem forfra og vedføj et Manuscript til de større Rettelser.

Jeg havde for saa vidt en god Samvittighed, da jeg virkelig har anvendt overordenlig megen Tid og Flid paa dette Arbejde. Det 1ste Ark ligger jo imidlertid længere tilbage og det er muligt at jeg
 30 dengang var mindre disponeret (det var ifjor ved Høst at jeg begyndte). Af den store Bunke Kladder og Koncepter, som jeg har

opbevaret, har det nu ved dette Gennemsyn vist sig at jeg ofte i det første Udkast har været Originalen nærmere end siden. Saaledes gaar det vel tidt. Den 1ste Strofe har jeg omskrevet godt og vel en halv Sneg Gange, saaat det intet Under er at Resultatet endelig var blevet daarligt. Nu tror jeg at jeg har ført den paa en heldigere Maade 5 tilbage til det Oprindelige.

Tak for et Par Ord herom. Saasart jeg har hørt din Mening om Arket i sin nuværende Skikkelse, skal jeg sende Dig No. 2.

Vi har haft uhyggeligt Vejr herude og maa næsten hveranden Nat være oppe paa Grund af Torden (Straatag og de smaa Børn). 10
Hils din Hustru venligst og den søde lille Edith.

Din

Holger D.

28. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Taarnhøj. Vedbæk.
7 Decb. 1880.

Kære Ven.

15

Sælsomt nok; just som jeg sætter mig til Skrivebordet og roder efter blankt Papir at skrive til Dig paa, faar jeg blandt andre Breve af ældre Dato et meget langt og indholdsrigt fat fra Dig til mig for akkurat 3 Aar siden. Jeg boede dengang i Rue de Seine, Paris, saa husker Du det vel — idetmindste dunkelt. 20

I dette lange af venskabelige, af kærlige Følelser prægede Brev siger Du mig adskillige Ting om min Bog »Derovre fra Grænsen« (som nylig var udkommet) og om mit Forhold til mine Venner. Det var, som om Tingene her gentog sig med Mellemrum næsten præcis.

Jeg er igaar kommen meget anstrengt her tilbage med min for- 25 træffelige lille Hustru fra en Rejse i Jylland. Først var jeg alene oppe ved Thistedegnen forat gøre Notitser om »Slejpners« ulykkelige Stranding, dernæst rejste jeg rundt i forskellige Byer i Følge med min Hustru og læste Dele op af »Peder Tordenskjold« (som nu er udkommet og som afgaar imorgen pr. Post til Dig). 30

Nu er Pokker atter løs i Papirerne.

Knap er jeg hjemkommen, saa faar jeg en Undsigelse in optima forma fra vor fælles Ven »Morgenbladet«, idet mit hidtidige Friexemplar af Bladet opsiges mig. Under min Rejse — medens jeg skrev Artikler om Strandingen til »Dags-Avisen« — var det mig paa-
5 faldende, hvorledes »Morgbl.« straks slog de modsatte Strengte an af dem, jeg selv berørte, og man er nu endt med at ridiculisere hele min »Mission« derop til Klitmøller-Strand forat tale de fattige, for Kapitalen og Autoriteten prisgivne Søfolks Sag. Endelig idag kommer Opsigelsen af »Morgbl.«

10 Jeg har studset og spurgt mig selv om Grunden, og min Hustru har nu — tror jeg — paapeget den rette. Selvfølgelig er der stærk Rivaliseren mellem vore to Oppositionsorganer her i Kbhv., »Morgbl.« og »Dags-Avisen«. Man kan næsten ikke skrive i det ene, uden at fornærme det andet. Det er dumt, men det er nu saa i vore smaa For-
15 hold. Dog er der her kommet et Moment til, som er dummere endnu, mere klodset, mere snevert. Min Hustru har aabenbart Ret (min Hustru, som igennem sin egen Udvikling, aldeles uafhængig af mig, muligvis er den mest fritænkeriske af os to) naar hun paaviser
20 Breve, og at jeg idetheletaget i mine Artikler har tilladt mig at benytte Ordene Gud eller Vorherre ad libitum, hvor jeg — med mit nøje Kendskab til de Gemyter, jeg søgte at paavirke — fandt at Stilen ikke kunde bære sin Pathos uden Paaberaabelsen af den gamle Vorherre, som Victor Hugo helliger lange Sætninger og som
25 findes paa hver Side hos Heine.

Jeg tager nu ind til Byen imorgen og faar Tingen opklaret. Jeg véd imidlertid iforvejen, at Ærgrelser ville vente mig i saa Henseende. Jeg har taget Pennen forat avertere Dig om min »Tordenskjolds« Ankomst til Berlin. Jeg har fundet dit Brev fra 1877 hvori
30 Du — kærligt og skaansomt som altid — paapeger mig Ting, som kunne misforstaaes i den længst afdøde »Grænsebog« og søger at sætte mig i klarere Rapport til mine Venner og særlig at advare mig

for Udtalelser, der kunde synes at stride mod mine Ungdomsudtalelser og imod de Principer, som jeg — om end undergivet periodiske, stærkt subjective Svingninger — sætter en Ære i at forfægte i Række og Geled med større Folk og stærkere Viljer.

Skulle da Tingene virkelig saaledes gentage sig for mig med visse 5 Mellemrum og med større og større Ærgrelser for mit Talent og mit Gemyt?

Jeg spørger mig selv med lidt Bitterhed og lidt Træthed derom. Det forekommer mig nemlig at mit Talent og mit Gemyt næsten uden Udbytte slides itu herhjemme, idet man river i det fra de for- 10 skelligste Sider. Jeg har skrevet disse Artikler i »Dags-Avisen«. De behage ikke mine Venner i eller bag »Morgenbl.« Hvorfor ikke? Fordi Artiklerne, under den staaende, hidsige Debat om Edwards Edsaflæggelse i Folkethinget nemt kunde se altfor nevtrale, maaske ligefrem reserverede ud fra min Side. For Pokker! som om jeg 15 tænkte paa Edsaflæggelse eller mine politiske Venner i Thinget medens jeg paa en nørrejysk Excursion søgte at komme Regeringens Redningsvæsen og de kbhvske Storgrosserere tillivs og snildelig søgte at binde »Dagbladet« til dets egne Udtalelser imod Kapitalen forinden »Dagbl.« efter gammel Taktik søgte at smøge af sig, naar 20 Stemningsbølgen var ved at falde. Men disse Artikler behagede heller ikke i Højre, hvis Korrespondent allerede ved min Afrejse søgte at mistænkeliggøre mig hele Nørrejylland over, idet man denuncerede mig i de lokale Blade som den, der vilde op til Vesterhavet forat kompromittere Landstingets Kapitalister. 25

Jeg har sandelig ondt ved at røre mig herhjemme. Vor Opposition er for snever, tæller for faa' Personligheder og forlanger altfor liden Personlighed hos sine Tilhængere. Man risikerer jo, at jeg en Dag paany glemmer mig selv, tager Svøben i Haand og hensynsløs slaar tilhøjre og venstre uden at overveje Skaden, og saaledes at Kon- 30 fusionen blot bliver endnu større derved.

Dog nej, — det gør jeg vel ikke. Men jeg bliver træt, og jeg ender

vel med at søge mig et eller andet praktisk Erhverv, hvorved jeg kan bjerge Føden for min Familje og giver Døden og Djævlen i Poesien og Politiken. Det gaar da muligvis ud over mig selv, — ja maaske. Men jeg borttager derved tillige en Mulighed for vore Rækker; og
5 de kunne ikke savne nogen.

Her er nu et Exempel med »Tordenskjold«. Jeg oplæste Dele deraf en Aften i en Forening hvor bl. andre Edvard var tilstede. Han angreb skarpt og fandt Medhold hos flere. Noget efter — efterat jeg ligeledes havde læst op i nogle Foreninger her ude i Omegnen —
10 fremkom der i et lokalt Blad en hensynsløs, uhyre dum men tillige ret snild Parodi paa det Oplæste og dernæst en længere — selvfølgelig anonym — Kommentar hvori Bogen — den endnu ikke udkomne — stempledes som en Gudsbespottelse, en Majestætsforbrydelse og en Krænkelse af Historien. Nuvel, Du ler (endogsaa uden
15 at kende Bogen). Jeg ler ogsaa. Men sligt har altid en god Adresse. Det æder om sig; jeg mærker allerede Sporene. Fra mine Venners Side betragtes Bogen som et tabt Slag: den er altfor »conventionel«. Fra den anden Side er den liderlig, historisk usand etc. etc. Jeg kender allerede nu Bogens Skæbne. Den vil blive mødt med den for-
20 dømte betingede Ros sammen med en hel Del Vrøvl i vor officielle Presse. Halvdelen lægges da ad acta paa Hegels Loft sammen med mine fire sidste Bøger. Jeg optager nye Forskud hos Hegel, graver mig dybere ned i hans Gæld; jeg ser med andre Ord for mig den bjørnsonske Misère, men uden at have Bjørnsons Autoritet, hans
25 store Navn og store Evner.

Ak, kære Ven; dette bliver for trist. Hvorfor ogsaa bebyrde Dig med mine Jeremiader; Du kan have nok af dem paa Lager selv. Og dog, da jeg er begyndt, saa lad os se lidt rationelt herpaa. Fejlene er vel ligelig fordelt. Højre vil ikke modtage noget fra min Haand
30 som ikke er en absolut Underkastelse. Det lader sig hverken lokke, skræmme eller narre. Det véd tilfulde, hvor stærkt det er. Mine Venner ville ikke blive staaende ved Friskhed, Djærvhed, gode Vers og

godt Humeur hos mig. De ville drive mig over i de Bjørnsonske-Ibsenske Baner: store politisk-mystiske Vuer eller smaa detailleret-skarpe sociale Interieurs. Helst ville de — efter deres allersidste Udtalelser — se mig ende i den praktiske Politik. (Hvad F. jeg egentlig skulde gavne dér?) Og jeg — ja hvad mig angaar, saa er jo min 5 Mellemstilling absolut ikke Taktik; jeg maatte være uhyre dum, dersom jeg bar mig saadan ad af »Taktik«, thi dette fører blot til at jeg om nogle faa' Aar aldeles ikke kan leve af min Pen. Paa den anden Side, naar jeg nu hverken vil eller kan gaa hen til et Drama eller en Roman, ligesom man gaar hen og hilser paa en Mand, hvem 10 man ikke kender, saa er jeg jo bansat nødt til at blive indenfor min uregulære lyrisk-episk-musikalske Sfære. Jeg har f. Ex. i dette Øjeblik den mest overvejende Lyst til at begynde et saadant meget uregulært Arbejde, der skal omhandle de to gammeltestamentlige Herrer Saul og David, deres indbyrdes Forhold, deres Forskellighed, 15 Landskabets flimrende Solglans, Kraft- og Naturgeniernes Voldsomhed, Grusomhed, Vellyst, Snildhed og Naivetet.

Jeg blev afbrudt her, og uagtet jeg finder nogen Grund idag til ikke at sende Brevet, saa lader jeg det dog gaa. Jeg tror, man har godt af at tale engang imellem om saadanne Dele. 20

Nuvel, Levvel og hils din Hustru ret meget fra mig og min.

»Tordenskjold« afgaar iaften.

Din hengivne

Holger Dr.

29. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Kære Ven.

Taarnhøj Vedbæk. 25

28 Juni 81.

Efterat en lille Udflugt — umiddelbart efter Göteborg Turen — nu er endt, tager jeg dit Brevkort til min Kone for mig og sender Dig her nogle Linjer til Hilsen og Besvarelse. Du stod — jeg behøver

ikke at sige selvfølgelig — paa Listen inde hos Hegel, hvorefter han skulde sende »Vildt og Tæmnet« ud i Verden. Jeg undrer mig nu kun over, at Du ikke var ibl. de Første, som den blev sendt til. Jeg gider aldrig have det Sjøv herude paa Landet (ovenikøbet med et
5 meget ufuldkomment Postvæsen) at indpakke og »distribuere« Bøgerne.

Nu har Du formodenlig allerede i nogen Tid haft den, og har forhaabenligt fundet Behag i den; jeg tror, den almindelige Mening om den er ganske venlig her; jeg læser imidlertid som Regel
10 kun »vore egne« Blade, Morgbl. og Dags-Avisen, saa at jeg kun overfor det store læsende Publikum kan gaa efter et on dit.

Vor Politik bliver mig snart grundig uforstaaelig. Naar jeg igaar læste dit næstsidste Berlinerbrev i »Morgbl.« saa paakom der mig denne overrislende Fornemmelse af Længsel og Behag som ved en
15 vid Udsigt fra et højt Punkt; samtidig vaandede jeg mig under Følelsen af den Uendelighedens sællandske Fæled, hvorpaa vi her bevæger os. Bevægelsen er ret besét illusorisk, en March paa Stedet.

Men det er den gl. Klage. Er der noget Sted i Verden, hvor man drives til at arbejde, saa er det her. Uden et fortsat, anstrengt, til en
20 vis Grad trøstesløst Arbejde vilde Livet her være umuligt. Og jeg arbejder.

Det tjente mig til ikke ringe Opmuntring, at vi »Yngre«, baade Malere og Literater fandt en opmærksom og meget velvillig Stemning for os ovre i de oplyste og velhavende Kredse i Sverigs større
25 Byer. Ligeledes kommer det unge Norge jo godt med, som det viste sig ved Wergelandsfesten. Selvfølgelig maa der bagefter subtraheres en Del fra disse Feststemninger, forat faa det rette Facit ud; men alligevel: det gaar dog frem. Jeg har i al Foreløbighed tænkt mig til næste Sommer at gøre en Tournée til Göteborg, Bergen og Kri-
30 stiania forat oplæse Ting, som jeg ventelig faar færdig i dette mellem- liggende Aar. Jeg kommer vel ikke Dig paatvers i saa Henseende, eller kunne vi maaske slaa os sammen paa Turen og saaledes tage

baade den finere og den jævner Portion med Storm? Vi kunne jo tænke herover.

Hvad Du skriver om Afhandlingen hos Vischer i »Altes und Neues« vil være af stor Interesse for mig, men hvorledes faa fat paa dette Hæfte? Ejer Du det, saaledes at jeg til den betræffende Tid kan faa 5 Artiklen at se? Der er nemlig den Ting at bemærke ved min Kones og mit Fællesarbejde paa Oversættelsen af »Der grüne H.« at Emmy til Efteraaret skal sætte en Lille i Verden; altsaa vil Udgivelsen af Keller blive trukket noget i Langdrag. Dette foreløbig un- 10

Skulde Du ikke have nogle kraftige Ord at sige mig Kong Saul 10 og Hr. David imellem? Jeg har nemlig siden i Vinter gaaet med disse Herrer i Hovedet, og vilde gerne i nogle dramatiske Scener med saa ildsprudende Kolorit og i saa skønne Vers som mulig dykke mig ret ned i den gammel-hebræiske Histories Lyrik. Jeg trænger nemlig til at gøre Vers igen; jeg har, tror jeg, saa meget af det Victor 15 Hugo'ske i mig, at jeg stadig føres hen imod den »store« Poesi. Det moderne Stof, hvoraf jeg nu har gjort en Række Smaastudier, fylder mig ikke helt. Jeg aner, i mine lykkelige Momenter, hvem og hvad Saul, Samuel, David og Abigail vare, og jeg griber undertiden Ord i Forbifarten, som disse kunde have benyttet sig af, lige- 20 som jeg nu og da føler i mig det jødisk-arabiske Landskabs farvemættede Solvarme, Nætternes Kølighed, Fantasiens stærke Spring, den kunstige Monotheismes Tryk paa Improvisator-Geniet, Udflugten til Naturen, Drifternes Vildhed og Sansernes paa engang Renhed og Yppighed. Dette lyder ganske vist som æsthetisk Kauder- 25 vælsk; men bag Ordene staar nogle Anelser, som jeg har et lille, sejt Haab om at skulle faa frem, naar jeg begynder at arbejde mig ind i Stoffet. Du sagde mig for mange Aar tilbage en Aftenstund nogle brillante Ord om David. Desværre har min Hukommelse svigtet mig paa dette Punkt. Og nu skal jeg ikke plage Dig mere; Du er jo 30 plaget af saa mange. Ikkedestomindre: Hvem er Saul? Hvorledes kan en moderne Forf. motivere hans Melankoli uden at løbe ud i

romantisk Pærekompot? Hvor er Tappen, hvorom det drejer sig? Er det Konge-Tanken, som den Ene grubler efter, imedens den Anden næsten faar den til Gi'ende? Isaafald har baade Øhenschläger og Ibsen været der iforvejen, men ligemeget: Alt i Verden
 5 drejer sig jo om Konge-Tanken; den Saga bliver ikke forældet. Naar jeg blot ganske klart kunde se det Punkt, hvor David ophører med at være Barnet, for hvem Alting gaar af sig selv, og bliver Manden, der styrer efter et bestemt Maal! Er det maaske Abigail, der lærer ham det? Michal løber jo straks i Armene paa ham; af hende skal
 10 han just ikke lære sig meget andet end nogle erotiske Vers til den bekendte Troubadur-Lyre (Tak for den i din Gustave Flaubert!). Men Abigail er den første Kvinde, han træffer, ovenikøbet en gift og en ulykkelig gift. Her ligger maaske Punktet.

Meget lover jeg mig af min Helts næsten guddommelige Appetit
 15 paa dette Punkt. Han bliver saa glad, da han vinder Abigail, at han i sin overstrømmende Erotik ikke alene fører hende hjem men tager fem af hendes Piger med og dertil Ahinoam som »Medhustru«. Dette er ægte gammel-hebræisk; det minder om den David, der lader en erobret By springe over Klingen og senere danser Fandango
 20 foran Arken. Ja, der er godt Renæssanceblod i disse gamle Jøder.

Og undskyld nu de mange Spørgsmaalstegn. Vi hilser begge herudefra. Har Du det godt, og din Hustru og de Smaa? Kommer I hertil i Sommer?

Velkommen da!

Din hengivne

25

Holger Dr.

29. Juni. Aa, tjen mig i at meddele mig Gotfr. Kellers Adresse. Er det i Zürich han bor?

30. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Gothersgade 158. K.

Kære Ven.

3 Oktb. 1881.

30 Jeg sidder netop og faar din Lassalle tillivs — Tak for den! Den overvælder mig og er mig ganske ny. Den maa vel være meget om-

arbejdet og udvidet: jeg kender den næppe fra dengang i det salig 19de. Her ligger jo — by Jove — det moderne sociale Drama (Tragedie) for hvem, der kunde gribe det!

Min Broder vil levere Dig Udhængsarkene til min Bog, som udkommer om en Ugestid. Jeg har heri forsøgt at tage et Stof og tildels 5 en Behandlingsmaade fra vore Herrer ex-folkelige Skribenter og deri indblæse al vor pantheistiske, darwinistiske og anden »istiske« Moral; hvis det nu kunde lykkes mig at faa Læserne i de videre Kredse til at sluge denne Myg, saa maa man for mig gerne sie Kamelen fra. Jeg hører vel lidt fra Dig om den. 10

Dernæst — min Broder. Han vilde gerne hilse paa Dig og fremstille sig som et af vore philologiske »Lys« herhjemme fra, der agter at studere ved tyske Universiteter. Han vil kunne fortælle Dig om hvor mange af de Unge i hans Alder der se op til Dig og følge din Ger- 15 ning baade den herhjemme og den udenrigske. Han selv er en god Repræsentant i den Henseende.

Jeg har grumme lidt af Tiden idag — som altid — og en usædvanlig slet Pen, som næsten nægter sin Tjeneste. Lad mig blot takke Dig for dit sidste Brev med de værdifulde Noter til Saul. Jeg maatte af forskellige Grunde lægge dem ad acta foreløbig. Min »Vandenes 20 Datter« (jeg vilde ønske at en Max Klinger vilde illustrere den) og Don Juans Tredje og Fjerde Sang trængte paa. Om en Maanedstid tænker jeg at sende Dig et Hæfte. Hils din gode Hustru levende fra os, vi her »venter os« i disse Dage, og Huset er lidt febrilsk i saa Henseende. Jeg maa snart se at faa sendt Dig et ordenligt Brev, — 25 det er sandelig længe siden. Jeg arbejder som en Smed, men jeg har ikke din Evne til at være Meddeler og Brevskriver à part.

Endnu en Gang venligste Hilsner

Din hengivne

Holger Dr. 30

31. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Gothersgade 158. K.

Kære Ven.

1 Dec. 81.

Tak for dit Brev med de venlige Hilsner. Fruen og Frøken gen-
gælder dem paa det bedste. Den første befinder sig vel efter den
5 store Dreng, som har sat Familje og Venner i almindelig Forbav-
selse. Jeg tager i disse Dage ud til mit gl. Tilflugtssted, Rungsted
Kro, forat søge Hvile ovenpaa al denne Hurlumhej; tillige har jeg
lovet en lille Julefortælling til »Ude og Hjemme«, som ikke synes at
ville lykkes herhjemme, men som forhaabenlig glider bedre derude.
10 Jeg sender Dig samtidig et nyt Hæfte (Tredje og Fjerde Sang) af
»Don Juan«. Du ser at jeg stadig er tenax propositi — hvor haardt
det end kniber engang imellem. Jeg haaber tillige at jeg ude paa
Landet kan faa anlagt Kompositionen i et meget mærkeligt »ver-
denshistorisk« Epos, som jeg efter forskellig Famlen hid og did
15 mellem flere Æmner, endelig har bestemt mig for. Det synes som
enhver Tids Digter — og navnlig her i Danmark — bliver nødt til
at skrive sin Adam Homo — for ikke at tale om Majestæten Don
Juan. Af min sidste Bog »Vandenes Datter« har jeg haft lige saa liden
Fornøjelse som Du af din sidste Kristianiafart. Det Neutrum, som
20 kalder sig Kritiken herhjemme, har nu valgt en ny Façon overfor
min — naturligvis altfor store — Produktivitet: man forstaaer ikke
længer mine Bøger. »Morgenbl.« har tappert stemt i med (Skram
bliver med hver Dag vigtigere, og din ærede Broder med hver Dag
bitrere, Berg bliver med hver Dag større, og Hørup med hver Dag
25 mere ked af det Hele) og Resultatet er at $\frac{2}{3}$ af Bogen ligger paa
Hegels Loft, hvor der efter Haanden samler sig en ret smuk Dynge
af den H. D.ske Makulatur. Jeg har nu, i Samraad med min for-
standige Kone, besluttet mig til at indgive en Ansøgning til Magi-
straten om Tilladelse til at aabne en Handel paa et befærdet Strøg
30 med brugte Bøger af yndede danske Forfattere (Ewald, Molbech,
Bergsøe, en Del Præster og Mad. Mangor) samt med Æbler, Svesker,
Cigarer, Skraatobak, Berlingske, Xpapir og Skosværte. Naar jeg

har samlet mig en beskeden Kapital ved denne ikke ubeskedne Forretning, agter jeg at udvandre til Amerika og lade mig ansætte med fast Løn som Mormonprædikant forat kunne opdrage mine Børn. Naar jeg alligevel i vor »dannede Bevidsthed« gælder for en saadan Prædikant, hvorfor saa ikke gøre Skridtet helt ud — saa- 5 meget mere som Kirken kun kan sprænges ved dens eget Dynamit. Med andre Ord: hvis Du eller jeg strax var begyndt paa at prædike en eller anden Galimatias-Sekt ud i dens alleryderste Konsekvenser, saa kunde vi have frembragt nogen rokkende Virkning; hvad formaar vi nu? 10

Jeg er dygtig træt og hjærtelig tilbøjelig til en definitiv Udvandring — saa træt som en Mand kan være, der har udgivet 20 Bøger og 200 Malerier, og alligevel hver Dag maa arbejde som en Daglejer forat holde Familjen oppe. Dette Land er altfor fattigt, altfor lidet og usselt til at burde existere. Tolv Grosserere og to Redaktører 15 regerer det Hele, og Erik Bøgh og Molbech kunde godt paatage sig at furnere hele Nationen med den tilstrækkelige Literatur. Den literære Opposition æder sig op i indbyrdes Rivninger. Den Eneste, der kunde holde sammen paa os, er i Berlin.

Dog, hvortil disse Veraab — og især overfor Dig! Glem dem, og 20 hils din elskværdige Hustru fra mine Damer og fra

Din hengivne

Holger D.

32. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Gothersgade. 158. K.

Kære Ven.

15/1. 82.

25

Det gik nok mig, som det er gaaet Dig i Slutningen af Aaret: den megen Overanstrengelse hævnede sig. Jeg har maattet ty ud til »Rungstedts Lyksaligheder« forat flikke mit Skrog — Du har ligget syg i Berlin. Der er Forskel, og dog er Realiteten den samme. Vi Mænd fra Halvfjerserne arbejder for meget. Jeg haaber 30 at de, for hvem vi baner Vejen, maa paaskønne det.

Men i Stedet for at jeg sendte Dig et gudsjammerligt Hylebrev sidst, saa indskrænker Du dig til i nogle Linjer historisk at berette om din Sygdom. Du er dog menneskevenligere end jeg. Forhaabentlig er Du nu atter vel. Det synes jo dog som om Du og jeg fortrinsvis
5 af hele Armeen ejer den Evne, at slide sig fordærvet og atter at rejse sig. Jeg jages formelig af Ideerne; de mylre frem og ville ud, og nu da jeg atter er bleven rask igen, saa er jeg friskere og mere slagfærdig end nogensinde før.

Tak for din Dom over Sv. Trøst. Ja, han er god nok, han; og jeg
10 har faaet Luft derigennem. Men denne Fødsel kostede mig ogsaa mange triste Dage; thi min Hjerne var virkelig overbebyrdet. Og samtidig var jo Huset herhjemme et andet Fødselshus, og jeg levede meget, endog grumme meget selskabeligt. Derfor har disse 3 Ugers
15 Ensomhed paa Landet gjort mig godt, og jeg agter at fortsætte Maaneden ud efter disse Dages Mellemrum tilbragt herhjemme. Her er Alt vel. Mine Damer, in specie min Kone, rask og blomstrende. Den Mindste har haft tidlige »Næringsssorger«, men synes dog nu at vikle sig ud af Affærene.

Ja, vi have sejret i Literaturen, som Du selv siger, men Politiken
20 — o ve, lad os ikke tale derom. Jeg søger at glemme; thi det er ikke værd at spille en halv Dag paa at følge disse Trakasserier. Hvad Djæveln rager Estrup og Scavenius og Kl. Berntsen og alle Undermaalerne mig — os? Jeg søger at lægge Stoffet til Rette for min »Adam Homo«, et storstilet Epos, som jeg nu skrider ind i, og hvori
25 det skal suse af Tro og Begejstring og Pathos og Lune og Svøbeslag, Torden, Lyn og Hagelvejr. Leve Ungdommen! leve dens uvisnelige Kraft, leve dens Ret og dens Vaaben! Vi ere snart halvgamle Mænd alle, men jeg siger alligevel: Leve Ungdommen! Den maa drives frem, den gaar saa min Sandten ikke af sig selv.

30 Og leve Bismarck og hans store Syner! Der er dog et Mandfolk her i Evropa at se hen til.

Jeg har skrevet i denne Tid nogle Forstudier til et Ægteskabs-

drama, som jeg famler og føler mig hen imod. De andre gaar stadig og »savner« Ideer; jeg begriber det ikke, de findes jo lige foran En. Buk Dig og tag dem op! En anden Sag er at man ikke kan gøre dem. Nuvel, men man kan jo gøre Tilløbene. Begynde, det er Sagen. 5

Jeg har ogsaa malet Billeder ude i Rungsted. Hegel hyler over de mange Bøger, jeg udgiver. Soit, saa udgiver jeg Malerier. Jeg vil ikke kues af Nærings Sorgen, dette Spøgelse for de smaa Landes Mænd. Saa længe dette Legeme kan gøre Tjeneste, saa længe nedlægger jeg ikke Arbejdet. Dette minder mig noget om mine ganske 10 unge Dage. Men mit Legeme er blevet stærkere end da, og selvfølgelig min Aand. Jeg attraar ikke Nydelsen saa meget; derfor har jeg ogsaa nu »Trøst« tilovers for andre.

Og Ibsen! Ja, han har jo taget Bladet fra Munden. Herre Jesus, hvilket Hyl over Gengangerne! Desværre har han i den senere Tid 15 skrevet Kompromis-Breve og Dikkedarer til hele Neger slænget herhjemme med Bøgh og »Berlingske« i Spidsen. Det skulde han ikke have gjort. Det svækker Respekten. Men det er menneskeligt; — jeg véd det selv fra tidligere Tider. Og dog har han mindre Grund nu, end jeg dengang. Hvilken Dramatiker! Du stillede ham paa 20 den rette Plads synes mig i din Artikel. Hvad Pokker vil han saa komme og fortælle noget Halvt for bagefter til Schandorph? Hvis han endelig vil frem under sit eget Navn, saa maa han slaa haardere, end Du slog — bare ikke glatte efter.

Der er alligevel, alt i alt, synes mig god Gænge i det her i Norden. 25 Æsthetisk talt bedre end i Tyskland. Det synes at vi her have haft en hel Del opsparet Kraft at raade over. Din Artikel om den stakkels Elster forleden var saa skøn. Skade, at han maatte bort saa tidlig. Hans »Farlige Folk« har jeg læst. God Bog, gode Ting deri. Og den Mand er død af Nærings sorg og Skuffelse! 30

Aa, der kommer en Gengældelse heroppe engang i Landene omkring Skagerak. Saa gælder det at skage (∴ skyde) Rakket væk.

Endnu sidder det til Højboards, omend Sæderne vakler paa Stolebenene. Leve Ungdommen!

Vore bedste Hilsner til din Hustru.

Et glædeligt Nytaar til Eder alle.

5

Din hengivne

Holger Dr.

33. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Den 25. Oktbr. 1891.

Min Haand — nej intet Haandslag!

og ingen Fakkell bær' jeg,

10

og intet Drapa bringer

i Spidsen for din Hær jeg.

Men Strængen vil jeg røre —

af Vemod skal den tone;

15

kanske just denne Stemme

din Jubel-Fest vil krone;

thi der er ingen, ingen

som jeg, der føler Tiden

saa bitterlig forødet,

saa spildt i Venne-Striden;

20

og imod ingen anden

stod du saa haardt i Striden —

og ingen har holdt af dig

som jeg i Ungdomstiden;

og nu — da Skaren flokkes

25

med Fest-Blus ved dit Gilde —

nu føler jeg med Vemod:

Forsoning er forsilde! — —

Se dog, hvor Støv er faldet
 henad de friske Stier,
 hvorover vi har summet
 som muntre Arbejdsbier.

Med Braad var vi udrustet — 5
 og for vor fælles Dronning
 vi hvæssed kæk vor Klinge
 og suged flink vor Honning.

I Fægtning for det sunde,
 i Dysten med det raadne, 10
 imod de fælles Fjender
 vi vendte ud det laadne.

Det kærlige, det milde
 vi delte med hinanden —
 og lo, naar imod Muren 15
 vi daglig rendte Panden.

Vi saa nok, de var mange,
 de paa den anden Side:
 men o hvor fandt vi Styrke
 i selve det at stride! — — 20

Da krøb der blege Skygger
 ud paa de lyse Enge,
 da sneg der sig en Mislyd
 over de spændte Strænge.

Hvorfra? hvorfor? hvorlunde? — 25
 det er endnu ej Tiden

at rede ud det Virvar,
som hedder Venne-Striden.

Men dybere laa Grunden
— det faar vel Godtfolk vide —
5 end denne Lyst her hjemme
til Ven mod Ven at stride.

Og holder du nu Mønstring,
og tæller du din Skare,
og suger ind dit Øre
10 Festtonernes Fanfare;

saa savner du, det ved jeg,
en Broder ved din Side;
ak, vi har begge fejlet —
nu maa vi begge lide. — —

15 Velan! Du trænger, Broder,
til Fakler og Fanfare
som den, der aldrig vidste
i Ilden sig at spare;

som den, der altid brændte
20 kampglødende i Aanden —
her hjemme, hvor med Slukning
man stedse var ved Haanden.

Du har — og det skal sandes —
Parti for Alvor taget;
25 saa hylder dig Partiet
paa Mindets Dag for Slaget.

Og endnu vil du længe
 opildne dine Tropper,
 naar Knaldet længst er hendøet
 fra Fest-Champagnens Propper.

Champagne har du skænket 5
 for mig og for os alle —
 og jeg vil ikke blande
 i Vinen Vredes-Galde. — —

Der er jo nok af Stemmer,
 som tæller smaaligt efter: 10
 »Kulsyren — ja den ser vi —
 men hvor blev Druens Kræfter?»

Folk er der nok, som ønsked
 ved Kransen dig at skille . . .
 Jeg rejser mig og drikker 15
 din Skaal her i det stille.

Champagne har du skænket
 for os i Ungdoms Dage;
 der staar endnu om Læben
 en liflig Duft tilbage. 20

Jeg hører ingen Stemmer —
 jeg tæller ikke efter —
 jeg føler, hvor din Drue
 gav Ungdomsmodet Kræfter.

Jeg svælger dem, de Perler 25
 der kredser i din Drue —

jeg føler tyveaarigt
dit Hjærte i dem lue.

Paa vore Ungdomsminder
jeg holder ensomt Gilde —
5 jeg rejser mig og drikker
din Skaal her i det stille.

Holger Drachmann.

34. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

10 Min Ven Ombord i Ariadne, Elbmundingen,
i Juli 1892

For ikke længe siden trykkede vi hinandens Haand ude paa Skibskirkegaarden i Kjøbenhavn.

Det var, da vi havde fulgt min gamle Fader til Jorden.

Han ligger nu derude, blandt Skibskammerater og Kaldsfæller, som
15 en Hædersmand, en Arbejdsmand, en Demokrat.

Jeg kan sige Dig, det smærtede ham dybt, dengang Du og jeg skiltes. — Vi — han og jeg — stod i Grunden hinanden fjærnt gennem hele Livet. Han var mig for usammensat, for positiv, maaske for nøgtern, Hædersmand, som han levede Livet, og Helt som han
20 langsomt døde. Som bekendt blev han, ved Forsynets uransagelige Tilskikkelse, sejgpint gennem lange Aar, og han klagede sig aldrig. Det forekom mig, da jeg sidst saa' ham, som om han spørgende vendte sine Øjne imod mig med et Udtryk af et nobelt og forpint Dyr, der ikke begriber den hele Jagt — — og dog var han altid
25 ilag med at skulle hitte »Livsgaaden«. Jeg vilde aldrig være med dertil — lige saa nødigt som til at spille Skak, hans Yndlingsspil i de kraftigere Mandsaar; han kom ikke stort ud over at betragte mig som en begavet Søkadet; men han hørte til din Menighed, læste Dig, diskuterede Dig, satte Dig overordenligt højt — og sør-
30 gede, da Du og jeg skiltes.

I Anledning af Hørups Stilling ifjor Efteraar udbød han: Det maa være haardt at være Politiker og Journalist nu — for vi glider ned i det bundløse Filisteri!

Hvor havde han Ret.

Georg Brandes; da jeg havde taget Afsked med Dig — og de 5 andre gamle Venner — derude paa Skibskirkegaarden, saa stod jeg et Øjeblik alene; og jeg tænkte tilbage paa disse tyve Aar — siden dengang, da jeg udgav min første lille Digtsamling »Til min Ven Dr. Georg Brandes.«

Til min Faders Egenskaber hørte den, at holde sig længe ung. 10 Det forekommer mig idag, hvor jeg skriver dette, at jeg endnu er i Tyverne. Og jeg ryster endnu engang din Haand og jeg siger Dig: jeg har været meget ung — Gudskelov, at jeg er det endnu!

Men der har været Perioder af Gammelmandsanfald over mig, og under et saadant skiltes vore Veje; jeg var simpelthen bleven 15 træt — jeg er det ikke mere — bliver det forhaabenlig først sent ud paa Aftenen igen, naar alle Lys slukkes. Du har aldrig været det.

Jeg bøjer mig hverken for din Avtoritet, hvor begrundet den er, dine Kundskaber, hvor mange de er, din Produktionsævne, der er i Slægt med min, din Stilling som Fører i den store Falanx af frie 20 og frelse Mænd. Jeg véd saa omtrent nu, hvad jeg duer til; og jeg duer mindst af alt til at være i nogen Livvagt.

Jeg er hverken aandrig eller kundskabsrig eller literær eller noget af alt det; jeg er en Mand, der elsker Styrken, Skønheden og Friheden. Jeg bøjer mig i Beundring for den »Linje« i Dig — den uaf- 25 brudte Linje — der betegnes af Styrke, Skønhed og Frihed. Jeg er naaet sent frem i Udvikling; Du var færdig fra første Haand, har aldrig bøjet af, har gjort dine Dumheder, men altid ligelinjet — — — Du er et stort Stykke mandligt Danmark i dette Decennium, hvor det Udviskede regerer os. 30

Vi ses maaske — eller rimeligvis — aldrig mere; det er kun Smaapiger og tarvelige Journalister, som »forsones« igen. Men fra den

Dag derude ved den gamle Professors Jordfæstelse er jeg din Ven; og Du kan stole paa, jeg skal tage haardt i, Side om Side med Dig, hvor langt vi saa er fra hinanden.

Det svor jeg ved mig selv, da jeg stod alene derude paa Skibskirkegaarden. Eller bedre: jeg havde disse fire sidste Aar lagt alle Bogstaver til Rette i min »borgerlige« Edsformular. Dette er endnu bedre, end at skrive min Fader et Digt.

Du gode Gud; at Niveauet skulde kunne sænkes saa dybt — det havde vi dog ikke Anelse om i Begyndelsen af Halvfjerdserne, hvor megen Intuition vi end rykkede i Marken med. Vi bevarede alligevel et lønligt Haab — iovermorgen, eller næste Uge, næste Aar sker der Noget. Der vil gaa Frihed, Skønhed, Styrke over det lille Land.

Og der gik alt det modsatte over os Allesammen; vi er endt som det tarveligste tyske Duodezrige, hvor Folket raaber Hurra, naar den røde Kusk viser sig — et Kongerige for den habile Middelmaadighed — et Land for Børn og barnlige Sjæle, for Tanter og Kammerjunkere og indre Mission og bajersk Øl og ørkesløst Bynyt.

Nej, vi troede dog ikke, at det skulde komme dertil.

Vi er — højt regnet — et halvt Hundred Mennesker, som bærer dette Land og for hvem det er en Lidelse at bære.

De fleste af os holder det kun akkurat ud at være derhjemme og »bære«. De, som kan, vandrer ud — men tager hele Byrden med sig.

Nuvel; i Modsætning til Fattigdommen, Slappelsen, Forkuetheden og Modløsheden, saa vil vi netop ikke trættes, forkues osv. Det er os, som er Danmark — og ikke Tanterne, Kammerjunkerne og Øllet i Kjøbenhavn saavel som Middelmaadighed paa Land og i Købstad. Overalt i Tyskland, hvor jeg har hørt dit Navn nævne med Højagtelse og Beundring, hed det altid: »der Däne Georg Brandes«. Saaledes var det stedse og saaledes skal det være. Thorvaldsen i Rom — det var Danmark; H. C. Andersen ude i Verden

— atter Danmark; Gade ligesaa; J. P. Jacobsen, Du, jeg, de Andre — vi er det Land og det Sprog, som vi elsker saa inderligt — netop fordi man kun kan elske det Land, i hvis Sprog man skriver sine Kærlighedsbreve.

Men Hykleriet, Slapheden, den aandelige Fattigdom, der kryber 5 i Liberiet — det er dem, der er det, som skal føle, at vi ikke bærer Kaarden forgæves og at vi kan lægge Riset til, naar de plager os for meget.

Dèr har Du ført an i disse tyve Aar — og dèr staar du støt. Dine Fejl? — aa, maal dem engang med alt det Godtkøbs-Filisteri, som 10 nu er oppe derhjemme — om hvis Eksistens Verden eller Historien aldrig vil faa Anelse — og som ikke engang er kommen saa vidt, at de har faaet Fejl. Der vil aldrig blive »tavst« om Dig, saa længe der er dansk og nordisk Ungdom til, som gider anstrænge sig for at blive mandvoksen — heller ikke saa længe der er Snobber til, 15 som plaffer paa Dig i Aviserne. Bliv derhjemme — eller gaa andetsteds hen — men ophør aldrig med at mane Ungdommen om at lære Krigshaandværket — ligegyldigt om man siden vil stride for »Freden«. Du er Manden dertil!

Hvad mig angaar, jeg har faaet min Ungdoms Vikingskib sat 20 i Søen igen, og jeg agter at fare.

Terminologi er ligesaa kedelig som Allegori — men vær sikker paa Et: Du skal faa Fornøjelse af mig, Du og »Menigheden«. Jeg staar stadigvæk i Gæld til begge; i størst til Dig.

Leve Danmark; leve Friheden!

Din 25

Holger Drachmann.

35. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Nordby, Fanø.

Kære Ven.

9 Maj 94.

Jeg har sandelig adskilligt at takke Dig for i denne sidste Vinter — Brev, Bøger osv. — og jeg kommer alligevel først til at skrive 30 derom nu, da jeg egenlig skriver til Dig paa en Andens Vegne.

Mit højst upaalidelige Helbred maa bære Skylden for Smøleriet; dog dette véd Du igennem andre.

Og nu er der jo en Mulighed for at vi kan være lidt sammen paa Fanø.

- 5 Sigmund Weisz, en Bekendt af mig i Hamborg, Direktør for Nord-søbadet Fanø, beder mig indtrængende om at formaa Dig til at være hans Gæst i de tre Pinsedage fra Kbhvs. Banegaard og tilbage igen.

Intet skulde være mig kærere end at se Dig her (sammen med
10 Nansen og Hendriksen). Drikke maa jeg ikke, snakke kan jeg ikke stort, men høre paa Dig vilde jeg forbandet gerne — tilmed under lidt friskere Omgivelser end sidst i det gloende hede Helved København.

Weisz har en næsten rørende Respekt for Berømtheder — sam-
15 tidig med at han ikke er utilbøjelig til at brillere lidt med dem. Paa denne Konto er jeg rimeligvis her — kom Du nu paa samme!

Altsaa: auf Wiedersehen!

Din hengivne

Holger Dr.

- 20 36. *Holger Drachmann til Georg Brandes.* Gausdal Sanatorium, Norge
Min kære Ven. 30 Juni 97.

Jeg læser ingen Aviser og faar sjældent Brev fra Kbhv. — nu bragte Posten mig fra Hamborg Efterretningen om din alvorlige Sygdom og dit tunge Sygeleje.

- 25 Kære Georg, jeg har i de senere Aar selv prøvet det — og jeg trækker mig noget tilbage fra mine Venner, for ikke at plage dem med min Sygelighed. Lad mig minde Dig herom, for at jeg kan sige Dig dette: Baandet, der binder mig til min Ungdomsven Georg B. er fastere end nogensinde — jeg behøver blot at spørge den Bestyr-
30 telse og Sorg, der greb mig, da min kære Veninde tilskrev mig: Dr. G. B. er meget syg, farlig syg.

Jeg beder Dig, hvis Du kan modtage og læse disse Linjer, at for-
maa dine Nærmeste til at sende mig et Par oplysende Ord — om
muligt beroligende — i hvert Fald autentisk Besked om, hvordan
Du har det, hvordan det gaar Dig, hvad Lægerne mener, hvad Du
selv tænker. 5

Og gør mig saa den inderlige Tjeneste, min store Broder og dyre-
bare Ven: bliv rask — Du er gjort af et vidunderligt Stof, finere
og sejgere end maaske noget andet Menneske i Nutiden. Paa dine
Skuldre er lagt al den Lidelse, alle de Byrder, og al den vældige
Opfordring til at leve længe og stærkt — som i det hele lægges paa 10
en stor Mand.

Der er noget, der siger mig, at nu kommer først egentlig din
Tid — og hvis disse Ord, hastig henkastet men dybt og sikkert følt,
muligvis aflokker Dig Sygelejets matte Smil, saa ser jeg dog dit
Smil — og jeg gentager: bliv rask Georg! stol paa din Natur og 15
din Mission — og føl, hvad en syg Mand evner at føle inderligere
end en rask, hvor mange Venner Du har — og iblandt dem, hvor
varmt et Hjærte der slaar for Dig her i Sæterhytten, hvor jeg bor
og hvor min kære Veninde om nogle Dage kommer til mig. Vore
hjærteligste Hilsner, vore bedste Ønsker. 20

Din Ven
Holger Drachmann.

37. *Holger Drachmann til Georg Brandes.*

Skagen. 12 Novb. 1905

Kære Georg.

Hjærtelig Tak for dit forhistoriske Levned! Ja, jeg plumpede ud 25
med min Begejstring allerede mens Du afklædte og iklædte Dig for
»Det ny Aarhundreds« Publico. Nu læser jeg Bogen med endnu større
Glæde i dens nye Form som Bog.

Baade Fru Soffi og jeg læser den (dog ikke samtidig). Ved de
mange Spørgsmaal hun gør mig (om Ting før hendes Tid) og ved 30
hendes friske Glæde over Alt dette for hende Ny og Fængslende,

øges min egen Fornøjelse — og da jeg tilmed i disse Uger sidder »bundet« til min Stol af en ret irriterende Aarebetændelse — og da alle smaa Viderværdigheder paa en Maade strammer min Energi op, saa udbrød jeg nu paa Formiddagen: Han skal ha' et Brev —
5 frisch vom (Dinten-)Fass!

Altsaa, til Lykke, kære gamle Ven! Atter et Bevis (om sligt behøves) for at »vi« er uomdisputérligt unge. Du skriver og jeg læser, som havde vi lige de Tredve paa Bagen. Hjærtet hopper mig i mit Bryst ved at følge denne nye og fine Plan med at lade et Barn (rigtignok et ret begavet) opdage Tingene og Menneskene — indtil
10 Barnet er saa udviklet, at det opdager Menneskenes Asen- og Naragtighed — og endelig siger til sig selv: Jeg vil forsøge at forbedre dem lidt — — »ich fühle in mir das Zeug dazu!«

Bravo, Georg! —

15 Se nu véd jeg, hvad der engang — f. Ex. af mig selv — kan siges om G. B. og hans lange Række af udødelige Værker. Husker Du en Middag, da Hørup og andre udmærkede Hoveder (ogsaa mit) var dine Gæster? Vi var veltalende alle — Du var glimrende! Bl. andet sagde Du, pegende med lidt Vemod paa Dig selv og paa
20 mig: Vi har skrevet saa fordømt meget. Hvad der skylles væk, og hvad der bliver, det véd vi ikke. Vanskeligheden ligger i at pege netop paa det Værk (den Bog) der ene samler i sig Styrken til at staa imod og staa igennem! —

Nu véd jeg, kære Georg, at Du har begaaet Bogen. Den store
25 Kender, Forsker og Former har skrevet sit eget Livs og dermed en Tids Roman (i to Bind — eller maaske tre?) Bogen er en Roman, som er et Liv; en Udviklingshistorie, der læses som en Livs-Roman. Romanen hedder Georg Brandes — med samme Føje, som Dickens' hedder David Copperfield (undskyld!).

30 Nu har vi Dig, Georg! Nu kan Du ikke længer lumske Dig skjult og forklædt ind i din lange Rækkes Urskov. Nu lever Du for os — — og vi lever med Dig og ved Dig i hele denne Sjølegang og Pil-

grimsfærd (lige fra Kavallér-Gangen i Rosenborg Have til den lange Gade i Grotta ferrata — med det mylrende Flor af Romerpigernes brogede Hovedklæder). Hvilken Duft af Ynde og let Skælmeri — imellem Linjerne — og hvilken fast, øvet Haand, der tager om Erindringen og tvinger Børne- og Ynglingeaaene til at blive plastiske 5 for os. Efter mit Skøn (og stik imod f. Ex. Edwards) leverer Du her Beviset for, ikke alene at et »Levned« kan skrives, men at det bør skrives (naar man kan saaledes).

Hvor jeg ser hen i denne Bog, dér ser jeg netop ikke »Helten«, som passer paa sine Attituder — — men jeg ser et højt kultiveret, sær- 10 lig udrustet Nutidsmenneske kravle sig frem — op fra Gulvet i Dagligstue og Barnekammer — dernæst staaende paa de to Ben's vanskelige Balancérbrædt Jorden — og sluttelig løftende de knyttede Hænder mod Himlen og for Menneskene!

Og jeg samler mit eget, i høj Grad kalejdoskopiske Liv sammen 15 — Glasstump efter Glasstump — og jeg ser »os Unge« tumlende om i det »store« Danmark (hvor var det stort dengang i vore Læreres og Underkueres Øjne) — indtil Du, som Mosaik-Mestren, fik lagt Brokkerne sammen i os.

Ja, Georg! af Brokkerne er en stor Del gaaet Brokkernes Gang. 20 De hvile! Men din Bog er netop saa beskeden i sin Selvvurdering, at den for os indeholder Læren om, hvorhen en hel Række Ungdomskræfter føres maalbevidst af den Mand, der saa stolt og smukt og friskt var sig sit Maal bevidst lige fra han havde lært at knappe sine (aandelige) Bukser! 25

Endnu en Ting ved denne Bog: dens Glæde over hvad der er Glæde værd — Kunst, Frihed, Skønhed, Arbejde, Flid — kort sagt Livs-Glæde lige til selve det animalske.

Og saa disse Profiler, kække, lette Konturer, eller omhyggeligt udpenslede Portrætter af Mennesker og Perioder — — og aldrig en 30 Karikatur! Hvis de Unge kunde lære noget om Farerne i den Retning — saa kunde de lære det af din Bog.

Maaske kan de. Ja maaske de endogsaa vil. Det vil Læsningen og Nydelsen af dit Levned's næste Bind lære os.

Thi Du skylder Dig og os at blive ved. Lad os faa hele Romanen i to-tre Bind. Det blir dog Danmarks Kultur-Roman fra Nederlaget
5 paa Als — til — — (?)

Men — quand même — vi vil slaas!

Og vi, dine gamle graa Venner og Hugaf'er, vi vil slaas om og for din Bog. Ja, det var paa et hængende Haar at jeg idag havde telegraferet til »Politiken«: Lad mig anmelde G. B.!

10 Fru Soffi, den altid sværd-omgjordede — tilskyndede mig energisk.

Men jeg drejede min røde Fez to-tre Gange rundt om min tyndtløvede Isse — og tænkte:

Den Glæde vil jeg dog ikke skænke de nu saa vel-bænkede »Yngre«,
15 med deres Gammelmands-Skepsis og deres spruttende unge Ærgerrighed — at vi to Veteraner roser hinandens Bøger!

Maaske er det fejl regnet af mig. Naa, Regnekunst er ikke min stærke Side. Men jeg kan ikke længer tage »Politiken« alvorlig — — eller — — naa nej, ligemeget. Nu faar Du denne lange Søndags-
20 Epistel! Der vajer Flag for Dig idag her paa Skagen hos dine tro Venner Fru Soffi og

Holger Drachmann.

J. P. JACOBSEN OG GEORG BRANDES

1869-1881

Høistærede!

Jeg har efter min Vane — for at undgaae Conversation med Folk om deres egne Arbejder — skrevet et Par Ord op om den Digtsam-
5 ling, De har leveret mig. Her er de. Denne Samling synes mig kun at kunne betragtes som Studier. Her er endnu kun faa Spor af personlig Originalitet. Formen er enten løs eller traditionel. Den mangler Energi, Bestemthed, Marv. Selve de Følelser, der komme tilorde have ingen kraftig personlig Charakter. Jeg har udskilt nogle Træk, der
10 synes mig mere eiendommelige end de andre. En vis Sensualitet og en Tilbøielighed til Blasphemier. Det sidste er især fremtrædende i det Stykke, der har Overskrift »Ulykkelig Kjærlighed«; men selve Indholdet er her aldeles barokt. Det forekommer mig at det blasphemiske Standpunkt kun er et Overgangstrin; den Magt, man
15 anerkjender, kan man ikke spotte, fordi den for En staaer som Magt; den man ikke anerkjender, kan man ikke haane, fordi den ikke er til for En. Frivolitet, Gudsbespottelse etc. synes mig Producter af en Overtro, hvorved der i Poesien ikke kan hviles, og hvis Rolle sikkert er udspilt. Det forekommer mig iøvrigt, at der ikke er megen Phantasi
20 i disse Stykker; det maaskee noget ældre Brudstykke udmærker sig ved en vel vedligeholdt Sagastil; men de fleste øvrige Afsnit ere matte, saasnaart det gjælder om at fastholde et Billede for Synssandsen. Skulde jeg samle mit Indtryk vilde jeg sige: der er noget Usikkert, Svagt, Ranglende ved den Maade, hvorpaa Pennen er ført. Jeg troer
25 der mangler Personlighedens stærke Livsindtryk eller kraftige Tanker og Planer. Det forstaaer sig, at jeg her taler uden nogensomhelst

personlig Erfaring og uden nogensomhelst Hensigt eller Tilbøielighed til at krænke. Her som altid gjælder det: »Skaan mig for den Ubehagelighed at maatte sige Dem noget Ubehageligt.«

Hvad skal jeg sige: »Lad den Mand vise, at han vil og kan Noget, det mig Givne er for smaat, for spredt og ubetydeligt, til at idet- 5 mindste jeg deraf kan skjønne, at han besidder større Evner. Har han det, skulde det glæde mig«.

Deres ærbødige

G. Brandes.

2. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

[1869] 10

[Koncept:]

Af Deres ærede Brev ser jeg, at De har modtaget et meget bestemt Indtryk af mine Digte og jeg takker Dem paa det hjerteligste for den Ulejlighed De har haft: først at gennemlæse dem og dernæst at udforme Indtrykket saa bestemt, som De har gjort det. Ligeledes 15 maa De tillade mig at takke Dem for Samtalen og de mange Kunstværker De viste mig.

Efterfølgende burde ikke staae i Brevet og kan kun undskyldes naar De vil opfatte det som Bidrag til en Monomanists Psychologi. Det er nemlig vedvarende mit Monomani at jeg er Digter. Jeg 20 blev temmelig forunderlig berørt ved Deres Brev. Jeg havde ventet i værste Tilfælde at De havde erklæret at De ikke vidste hvad det var der var sendt Dem, og nu finder De at det er Noget som Alt det andet. Der er Linier i Deres Bedømmelse der kunde lokke mig til den Tro at De har antaget at de lyriske Ting skulde forestille Central- 25 Lyrik. Dette er nu ingenlunde Tilfældet. Det er dramatisk Lyrik hver Linie. Jeg er nemlig Dramatiker uagtet jeg ikke har skrevet en eneste Scene. Al min Lyrik er i Ordets snevreste Forstand Situations-Lyrik. I mine Fortællinger fortælles Intet, de ere Dialog paa Dialog. —

Jeg er en meget objectiv Natur og endogsaa det visselig meget 30 umodne Digt Ulykkelig Kjærlighed er tænkt i Munden paa en af disse

[Resten mangler]

3. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*3dje Okt. 1873.
Florens.

Jeg havde ikke troet det muligt, men det er sket, saa det er udenfor al Tvivl. Den nemlig, at jeg efter tre Maaneders Forløb skulde kunne
 5 blive træt af at rejse, saa træt at den Tanke at sidde stille ved et Skrivebord i Thisted kommer i stærke Farver og gyldent Lys, medens det at sejle paa Napolibugten halvvejs synes mig at maatte være en temmelig fortrædelig Ting. Jeg er derfor bleven i Florens og vil hjem i Morgen eller i Overmorgen, lige til Thisted, hvor 2—3 Maaneders
 10 stille Arbejde forhaabentlig vil fremme Marie Grubbe til hendes Livs salige Endeligt, med mindre jeg til den Tid ganske skulde have glemt at skrive. . .

Café Doney kender jeg naturligvis, den er græsselig, det er alle florentinske Cafээр. Slør over Spejlene, Slør om Lysekronerne, skidne
 15 Gulve, to Karle der feje, Stolene lagte i Orden oppe paa Bordene, nogle ubehagelige Piger, der sælge Blomster, nogle lasede Drengene, der sælge Svovlstikker, alt dette findes der altid, lige fra Morgen til Aften; men jeg vil ikke tale mere derom, jeg faar Hjemve efter Gammel Torv. Ellers er Florens en smuk, jævnt kedelig By med et
 20 temmelig køligt Klima og mange Skandinaver, der alle drive om og spekulere paa hvad i al Verden de skal tage sig for, naar de har spist til Middag. Saa er her nemlig aldeles intet at gøre; ti én Gang i Operaen er hvad Individier af germano-gotisk Oprindelse kan udholde.

[Underskrift mangler]

25 4. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*8 November 1873.
Thisted.

Kjære Dr. Brandes!

Jeg skal nok gjøre en Anstrængelse, foreløbig er der nu Noget iverjen med Brystet, en Fortættelse i den ene Lungelap, men vi Thyboer er en sejt Race, saa jeg haaber at faa Ende paa Historien
 30 sidst i Februar. Til Dato har jeg Intet faaet skrevet, men dette ængster mig ikke, thi dels maa jeg altid først rigtig have vænnet

mig til Omgivelserne før jeg kan gjøre Noget, og for det Andet maa jeg hente hele Stoffet frem gennem fire Maaneders Indtryk og andet Vrøvl. Jeg glæder mig meget til »Agathe«, den ender da vel godt og vel med at De bliver »Agathes Mand«? Naar vore ærede Hadere endda kunde bruges til Noveller, men man kan jo ikke 5 have dem i en ordenlig Bog, Dialogen vilde jo blive det frygteligste Nonsens.

Som De vil kunne tænke Dem har jeg aldeles ikke Forestilling om hvorledes »vi« staa i det almene Omdømme nu, saa ganske som jeg lever udenfor Verden, og da jeg ikke seer andre Blade end Berlingske 10 og Thisted Avis saa veed jeg hverken hvad jeg skal tro eller tænke om mine ærede Venner til venstre; saa jeg er i den Grad udenfor Forholdene, at jeg ikke kan give saa meget som et Meningskny fra mig.

Min Eftermiddagsdumhed kommer over mig og det er paa Tiden 15 jeg tager min Tran og gaaer min Eftermiddagstour op og ned ad en Vej med bladløse Tjørnehække paa begge Sider — jeg maa standse.

Jeg beder Dem hilse Deres Forældre og Vekselmægleren paa det hjerteligste.

Deres 20
J. P. Jacobsen.

5. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

[Oktober 1874].

Kjære Brandes!

Jeg har længe havt Lyst til at skrive Dem til, men det der staaer paa dette Papir bliver ikke saadan et Brev som jeg havde Lyst at 25 skrive. Jeg vil nemlig gjerne give gode Raad i disse Linier, og Intet er kjedsommeligere at modtage end saadanne. Og det er ikke morsomt at være kjedelig. Men det faaer nu være naar De blot vil lade være med at blive vred fordi jeg saaledes tillader mig at give Raad, men Meningen er god nok, og hvad der gjøres i den 30 bedste Mening — — naa Meningen af det Hele er: jeg har seet

Deres Artikel om Adskillelse af Kirke og Stat og er bange for at enkelte Ting i den vil gjøre Tidsskriftet og Sagen mindre Gavn, end De troer, og Dem og Edvard mere Skade end nødvendigt. Jeg troer at De derude i Frilandsluften har glemt tildels hvordan Deres

5 Pappenheimere er, den dannede Majoritet her hjemme er saa sammenfiltret med hinanden at de brøler allesammen naar man træder en enkelt Stand altfor stærk paa Tærne. Det er med Folk her hjemme som med Molboerne der ikke kunde finde hvis Ben der var hvis. De staaer nemlig paa hinandens Ben. — At jeg er enig med Dem

10 behøver jeg vel ikke at forsikre og det er jo ogsaa ligegyldigt, men hvad der er vigtigt er, at Tidsskriftet, der nu saavidt kan skjønnes slaar ret godt i Publikum, saaledes at man trænger sig nysgjerrig frem om det, og forholdsvis sympathetisk lytter til hvad der vil blive sagt, ikke siger eet af de Ord, der her i Landet er nok til at

15 jage samme Publikum Pokker i Vold, for Meningens med et Tidsskrift er jo dog snarere at faa Alverden et lille Stykke med end at faa et halvhundrede Stykker med til Vejenden. Jeg har talt meget med Edvard om Sagen og har i Samraad med ham tilladt mig i Korrekturen at udpege de Steder, jeg troer uhensigtsmæssige. Tag

20 nu ikke disse Ord ilde op fra

Deres hengivne

J. P. Jacobsen.

6. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

Thisted.

December 1875.

25 Mange Tak for Statuen kjære Brandes. Den staaer godt paa sine Been og Ansigtets vemodige Ro er lykkedes saare vel. Thi ikke sandt, jeg har vel forstaaet den ret?

Det er en skjønn nøgen Yngling, i sin fremstrakte Højre holder han en blussende Fakkell, Vinde og giftige Damppe har slukket den

30 halvt. I den venstre Arm er der en tæmmet undertrykt Bevægelse, Haanden krummer sig som for at give Flammen Læ, men Armen vil ikke bære den frem. Blikket skuer ud i Rummet, som for at maale

hvorlangt at Faklen kaster sit Lys og man seer paa hans Mund at han er greben af Vemod over at det ikke naaer længer; men paa hans Pande er Ro; Faklen vil aldrig gaa ud, staaer der at læse, og hvor vildt det blæser, hvor tæt det kvalmer, ingen Haand skal holdes beskyttende frem for dens flakkende Flammer; thi den Haand, der 5 værner, den stemmer ogsaa for Lysets Flod.

2den Februar. 1876 Thisted.

Der er faa Ting saa latterlige som Breve man for en Maaned siden har skrevet; baade derfor og for at vise Dem at jeg har villet skrive sender jeg Dem denne fjorgamle Tak. Egenlig skriver jeg Dem til 10 for at gratulere Dem i Anledning af Deres Fødselsdag:

Gratulerer!

At jeg bestiller Noget hver Dag heroppe vil maaske forundre Dem, men at jeg ikke morer mig hver Dag vil vist ikke sætte Dem i Forbavselse. En af mine Dages lysere Timer er den i hvilken jeg 15 spadserer frem og tilbage mellem tvende taagevaade Tjørnehække og tænker paa næste Kapitel i M. Gr. eller paa Sidste i Sagen: Steen—Monrad—Hammerich eller — naa Ollehoder! det er min Mening. Lærerne ved Thisted Realskole er ved at flaa hinanden i Anledning af denne Strid (jeg fortæller det som en Kulturnotits), 20 og en gal Mand, der hedder Matzen (han er naturligvis paa vor Side) skjældes af de Andre for Fornægter uagtet han er Præst ved Thisted Amts Arbejdsanstalt. Han kjender Dem og har gjort Dem sin Opvartning i Kbhv., men klagede over at De ikke vilde lade ham tale (De maatte ogsaa være brav gal om De gjorde), end videre 25 henvendte han sig, for han er en Mand, der ruger over Tidens Gaader, til Rudolf Schmidt og R. Nielsen, men fandt at den første var en gal Mand og den anden en uvidende Mand, der ikke havde gjættet saameget som den første Stavelse af Gaaden. Denne Mand (Matzen) er vist det mest frisindede Øg her i Amtet, De kan tænke 30 Dem til Resten, hvis De vil, hvad jeg fraaader. Han spurgte mig forleden Dag nede i et Jernstøberi, hvor jeg gaar og seer paa flydende

gloende Jern, pludselig om jeg ikke vilde være saa god at sige ham, hvad De egenlig positiv vilde. Jeg tænkte først paa at svare at De vilde rive Rundetaarn ned og forbedre Kjøbenhavns Vejviser, men opgav det og sagde spøgende: at De vilde afskaffe Religion og Uret-

5 færdighed. Manden tog det for ramme Alvor og sagde: det var virkelig et meget lidt omfattende Maal, det var dog vel tarveligt at sætte sine Kræfter ind paa, nej Ideen —, og saa vaasede han om Ideen. Nogle dybsindige Bemærkninger om Allehaande vil jeg opsætte til en anden Gang.

10 Deres intet hørende, seende, læsende, anende

J. P. Jacobsen.

7. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Hamborg

d. 16 Marts 76.

Kjære Jacobsen!

Jeg kommer sydfra og er her kun et Par Dage for at see Comedie;

15 jeg benytter da en ledig Stund til at besvare Deres velkomne Gratulationsbrev. Om faa Dage er jeg i Kbhvn igjen saa send mig, naar De skriver, et Par Ord dertil. Det var mig i Forveien klart, at Thisted ikke kunde lyse af Intelligens, men efter at jeg har læst Deres Beskrivelse synes jeg næsten, den er værre end Kjøbenhavn, saa De ligesaa

20 godt kunde boe lidt der igjen. Det vilde desuden glæde os Medsammensvorne meget at see Dem igjen. Naar kommer De? — De skrev, at De arbeidede lidt hver Dag. Det er godt nok, men jeg vilde saa gjerne, at De skulde være færdig med M. G. De veed, jeg har givet mit kritiske Ord i Pant paa Deres store »allerypperste« For-

25 træffelighed, har maattet lade Topsøe fnise og Punsch ræbe af mig derfor og vilde nu saa gjerne have Ret — ved Hjælp af Deres Medvirkning.

Tak skal De have for Deres venlige Ord om min Bog, den faldt jo selvfølgelig til Jorden uden at den mindste Bladkjøter — eller

30 Mops gjøede af den, saa af dens Virkning skal jeg ikke kunne rose

mig, men jeg tænker den altid har gjort et skikkeligt Indtryk paa nogenlunde ligestemte Sjæle. Siden da har jeg skrevet en større Afhandl. om Chr. Winther, som kommer i næste Hefte af Tidsskriftet.

De har maaske hørt, at min tilsyneladende Udsigt til Ansættelse i 5 Vinter, der gav Bladene Anledning til at spye en utrolig Mængde dumt Vaas ud over mig, endte i blaa Dunst. Jeg har nu engang intet Held med mig i Kbh. Havde flere blandt de bedre Hjemfødninger støttet min Agitation, havde jeg maaskee kunnet trænge igjennem, nu er jeg personligt slagen og maa, for at leve, forsøge min Lykke 10 udenlands. Jeg tænker midtsommers at indskibe min Pult, mine Bøger og mine værdifulde Papirer og bosætte mig i Berlin for adskillige Aar. Jeg vil forsøge mig frem som Forfatter paa Tydsk. Mine senere Afhandl. ere blevne trykte i min egen Oversættelse (dog med en Redactionscorrectur) i Deutsche Rundschau, jeg vil nu see at blive 15 Correspondent for nogle større Blade, Medarbejder af Tidsskrifter etc. Hjemme er min Rolle foreløbig udspilt. Maatte I Andre have bedre Lykke med Jer!

Det er mit Haab at Edvard vil fortsætte Tidsskriftet og at det efterhaanden vil lykkes at bringe det til at gaae; endnu kryber det 20 kun. Lad mig see, De bliver en kraftig Medarbejder, naar De engang igjen er nagelfast i Kjøbenhavn.

...

De har Ret i hvad De skrev om Striden Steen-Monrad. Det er det rene Ollehoderi. Hvilken Misère, hvilken aandelig Bankerot! 25 De leve aandeligt i det 16de Aarhundrede og tale allesammen som Provinds-Justitsraader. De troe i fuldt Alvor at det betyder Noget, om de give Darwin deres Velsignelse med paa Veien eller ei. Steen var jo meget velmenende, men saa trivielt, at det gjorde En ganske ondt for ham, og saa spag og saa christelig og saa værdig — puh! 30 Smlgn. Du-Bois-Reymonds Tale i Berlinerakademiet ifjor over La Mettrie som endte med hint berømte Citat af Heine:

Schlage den Trommel und fürchte dich nicht
 Und küsse die Marketenderin
 Das ist die ganze Wissenschaft
 u. s. w.

5 Nei de er for gale!

...

O Jacobsen! o Jacobsen! Sig som den salig Oehl.: »Det skal F. g. m. blive anderledes i dansk Litteratur«. Det er altid bedst, at De siger det, saa er De sikker paa at det bliver sagt, og er det sagt, maa De
 10 sørge for, det skeer. Man er aldrig sikker paa at Noget bliver gjort uden naar man selv omtrent har gjort det. Blot Deres Helbred ikke maa lægge Dem Hindringer i Veien. Skriv ogsaa om den skikker sig vel. Saasnart De er færdig med Marie Grubbe, kan De være sikker paa at høre et af Fløiter og Trompeter ledsaget langt drønende:

15

Macte virtute tua!

fra Deres hengivne

G. B.

8. *Georg Brandes til J. P. Jacobsen.*

8 Sept. 76.

Kjære Jacobsen!

20 Idag udkom Septemberheftet af Det 19de Aarh. Skjøndt jeg har Stof nok til de følgende Hefter, har jeg ikke Noveller nok, men altfor faa, nemlig slet ingen. I denne Modgang tyer jeg til Dem, der aldrig har ophørt at lyse for mig som en Stjerne i det Fjerne. Jeg veed ikke om De har skrevet nogen liden Novelle; hvis De har, saa vær saa
 25 elskværdig og send mig den; har De ikke, saa veed jeg at De i ethvert Tilfælde har en hel Del Kapitler af Deres Roman. Er der i Deres Arrangement eller Contract med Hegel Noget i Veien for at De kunde sende os et nyt Fragment? Jeg mindes f. Ex. den fortræffelige Scene hvor Gyldenløve staaer om Morgenen paa Volden. Med
 30 Hegels Samtykke — hvis De vilde bede ham om det — kunde De sikkert sende os et Kapitel??????

Man hører aldrig fra Dem. De har idetmindste nylig havt et Par

Kort fra mig. Jeg er siden vi sidst hørte skriftligt fra hinanden bleven gift og det meget lykkeligt gift, ikke at tale om meget billigt; thi det koster i Berlin kun 5 Groschen. De troer uden at jeg fortæller Dem det, at jeg anseer min Kone, Fru G. Brandes for et af de fuldkomneste Væsener. Vi boe her nogen Tid uden egentligt Hjem i et 5 Par leiede Værelser og spise hjemme i Møntergade. Min Frue vil gjerne jeg skal vente med Afreisen til jeg har udkastet mit 5te Bind, hvilket desværre er en besværlig og langvarig Ting.

Jeg er saaledes bosat paa 2 Steder, Nyhavn 18, H. C. Andersens gamle Leilighed, og Møntergade 26, De kan skrive til hvilken af 10 Adresserne De vil, naar De bare skriver.

De bedste Hilsener fra Edvard og Moder.

Deres

Georg Brandes.

9. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

11/IX 1876 15

Kjære Dr. Brandes!

Thisted.

Troede jeg ikke at De var alle mulige andre Steder end i Kjøbenhavn! og at et Brev til Dem vilde være at adressere: abzugeben in Europa! For vel er min passive Skamløshed i Retning af at lade være med at skrive stor, men saa stor at jeg ikke skulde have sendt 20 Dem et Par lykønskende Linier er den dog ikke. Alle Mennesker saa gifte de sig, alle vandre de ind til hint Ægteskabets forjættede Land, hvor Alt skal være saa skjønt —; men jeg — mellem de blaaende Klitter, henover Thylands lyngbevoksede Heder lusker i Solens synkende Skjær en lang og bedrøvelig Gestalt ensom afsted, 25 det er den sidste Mohikaner. Hele hans Samtid er — gift.

Noveller! jeg har desværre ingen — og faaer ingen lavet før hen i Nov. Marie Grubbe er der Kapitler nok af, men den skal komme nu i Efteraaret, vi er begyndt at trykke og det vilde dog være vel fordringsfuldt at lade mere af den gaa ud paa egen Haand. Se det 30 havde De nu ikke anet at den Bog dog blev færdig en Gang — ikke at den er det — men nu er den meget nær derved. Jeg haaber at jeg vil gjøre Dem Ære ved den — blot at den ikke bliver kjedelig.

Jeg gaaer og hiber med lidt Hoste i denne Tid, men nu kommer Vinteren og da befinder jeg mig i Almindelighed bedst.

Jeg maa anvende hver Time nu paa Marie men saasart den er af Vejen skal det 1gdes Døre være det første Sted min »Muse« banker
 5 paa. Det forekommer mig at det vilde være tidssvarende om jeg skrev en Fortælling, der hed »Tre Skud«, for at overbyde Drachmann og se om han saa vilde skrive en, der hed »Fire Skud«. Bliv nu ikke gnaven fordi der ingen Novelle medfølger, men De seer jeg kan ikke lige nu. Desværre det er sjældent at jeg er istand til at kunne Noget lige nu.

10

Deres

J. P. Jacobsen.

10. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Hotel Kongen af Dmk. Kbhavn.

Kjære Jacobsen!

D. 10de Nov. 1876.

Jeg har siddet tre Dage og ventet paa at Sneen paa de svenske
 15 Baner skulde smelte, saa jeg kunde komme til Stockholm, hvor jeg vil holde Foredrag om S. Kierkegaard. I denne triste Mellemtid og Ventetid fik jeg de første 13 Ark af den vidtberømte, men med Tiden — jeg haaber snart — langt videre berømte, gennem talrige Oplag udsprede Fru M. G. i Haanden og jeg har intet bedre at gjøre end
 20 at sige Dem den allervarmeste Tak. Hvilket fortrinligt og durabelt Arbeide! De første Kapitlers Ypperlighed maatte skulde man troe hos Dem selv nedslaae Haabet om at naae den i de senere Kapitler og hvert nyt Afsnit var jo som en défi til Dem selv om nu at holde det næste paa denne Høide — og se, det er lykkedes Dem.

25 Det er jo imidlertid aldeles umuligt at Bogen kan være til Ende efter et Par Ark endnu. Ved alle hellige Mænd! snup ikke denne rosengyldne Bog af! Vi har jo to Ægteskaber og en Død tilbage.

Hav Tak for hver Scene i og for sig, men særlig for Samtalen om de Melankoliskes geheime Compagni, for Scenen, hvor den
 30 døende Ulrik Christian knækker sin Kaarde og raaber Pardon, for hele Daniel Knopf, for Beskrivelsen af Sti Høg. O Mand! De er stor. De er noget af Keats, lidt af Flaubert, og noget af Swinburne i een Pot

— det vil sige alt dette er Noget af Dem. Jeg agter at gjøre mig grændseløs latterlig ved at rose Dem, dog saaledes, at jeg skader Dem saa lidt som muligt derved — (Jeg vil især fremhæve den religiøse Aand, der gaaer igjennem Bogen). Foreløbig vil jeg gjøre mægtig Reclame for Dem i Stockholm. 5

Dog det er sandt et lille Vink. De har ikke været ret klar over i hvad Tone, De selv skulde tale. Et enkelt Sted taler De rent modernt, næsten altfor modernt, andre Steder næsten i samme Stil som de talende Personer. Prøv at holde én Tone bestemt i det, som mangler. Endelig — er det ikke lidt løierligt, naar Guldmageren dog taler 10 Fransk, da istedenfor kort at gjengive hans Ord, at lade ham tale som han vilde have talt paa hin Tids Dansk. Men ligemeget, den Bog er et Monument.

Da vi saa sjældent høre fra hinanden og jeg veed De kan tie, hvad De ved denne Leilighed maa gjøre, vil jeg til Slutning fortælle Dem, 15 at den østerrigske Justitsminister v. Unger i Midten af October skrev mig til og sagde mig, at han havde fundet sin Collega Undervisningsministeren tilbøielig til at tilbyde mig et Professorat ved et tydsk-østerrigsk Universitet. Han gjorde det uopfordret fra min Side, sigende sig en admirateur af mine Sager og underrettet om, at jeg 20 vilde herfra. Sagen er endnu aldeles svævende og jeg veed ei, om det bliver til Noget, da han vel ei udendvidere kan paaactroyere et Universitet mig, men maa spørge dets Professorer først; men jeg for min Del har erklæret mig villig.

Kom Sagen imidlertid ud, vilde Bladene haane mig, ifald det ikke 25 bliver til Noget.

De bedste, allerbedste Ønsker for Marie Grubbe's Leben, Tod und Ehestand. Jeg er af Hjertet

Deres hengivne

Georg Brandes. 30

Moder læser med Délice de første Ark. Min Frue hilser unbekannterweise. Skriv mig til: Stockholm, Grand Hotel. Jeg reiser imorgen.

11. J. P. Jacobsen til Georg Brandes.

15/XI 76.

Kjære G. B.!

Thisted.

Jeg kunde aldrig have faaet Deres venlige Brev paa en heldigere Tid end nu da jeg er saa omtrent ved at blive færdig med M.Gr. og virkelig trængte til et saadant nervestyrkende Brev. Kun at det 5 gjør mig lidt bange for at De ikke skal synes saa godt om det, der følger, som om det, De har seet. Af alle Deres velvillige Ord er der intet, der glædede mig saameget som det ene: durabelt; thi det har fra jeg skrev den første Linie af Bogen været mit Hovedmaal 10 at det skulde kunne kaldes godt solidt Arbejde, men som sagt, jeg er bange for det der er tilbage.

De Udsættelser De gjør har jeg derimod havt ganske ublandet Glæde af, idet disse Deres Bemærkninger i høj Grad styrke min Tillid til min egen Kritik. Jeg har hele Tiden følt det som en væsenlig 15 Mangel at de Steder hvor jeg selv taler eller fortæller ikke var ensartede; men der var saa meget Andet at passe paa saa denne Del nu og da slap fra mig, hvad der imidlertid hverken er eller skal være en Undskyldning for jeg kunde have gjort det bedre. Angaaende Guldmagere er jeg derimod mere at undskylde; lade ham være 20 Dansk kunde jeg ikke, skrive det paa Fransk, umuligt, modernt Dansk lige saa ugjærligt; der var da kun tilbage, syntes det mig, det Dansk han vilde have talt, hvis han havde talt Dansk. Det faldt mig nemlig aldrig ind, hvad der var det eneste Rette, at referere hans Ord. Jeg saae det var ikke godt det jeg gjorde, men jeg kunde ikke finde 25 noget bedre. Men det Uensartede i Stilen er det, der sætter mig flest graa Haar. Ak, ak, der er Steder, eet især, jeg vilde skrive et helt Ark om for at faa bort.

Bogen bliver, antager jeg, 20 Ark.

De kunde gjøre mig en stor Tjeneste ved at skrive et Par Ord til 30 Cancelliraad Hegel, omtrent af det Indhold at De synes det var Synd, saa pæn en Bog skulde blive forhastet i sin Slutning, det vilde hindre Cancelliraaden fra at skynde paa mig og jeg vilde dog blive

færdig til Jul. Men jeg haaber at vi er saa gode Venner at De ikke et Sekund vil tage i Betænkning at lade være at skrive til Hegel hvis det i aller fjerneste Maade er Dem imod, og jeg haaber De troer at jeg baade venter og ønsker at De i saa Fald lader være. I Realiteten vil det ingen stor Forskjel gøre, thi jeg kan ikke skynde mig om jeg 5 saa havde samtlige Forlæggere og hele Bogtrykkerlavet i Hælene.

Jeg vil saa nødig De skal forlade Landet, men indseer at det er et urimeligt Ønske og haaber til den, der leder Kongers og Ministres Hjerter at De snarlig maa blive ansat. Men jeg vilde alligevel hellere at De blev ansat her hjemme. Meget hellere. 10

Dersom De skriver saa fortæl, hvordan det er gaaet med Forelæsningerne i Sverrig.

Har Edvard læst M.Gr.? (De seer jeg er ligesom alle andre Forfattere).

Maa jeg sende en Hilsen til Deres Frue, til Deres Moder og til 15 Edvard veed jeg, jeg maa.

Deres

J. P. Jacobsen.

Endnu en Gang tak for Deres Brev.

J. P. J. 20

12. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Stockholm. Grand Hotel

Kjære Ven!

22 Nov. 76.

Jeg har faaet Deres Brev og kan fortælle Dem at jeg allerede har underrettet saa mange af Byens intelligente Læsere om at Deres Roman var i Vente og gjort saa mange af Pressens Notabiliteter 25 opmærksom paa den, at den ikke let kan blive ubemærket i Sverrig.

Jeg har holdt 2 Foredrag med 300 Tilhørere og betydeligt Succes, velvillig Omtale af hele Pressen.

Hvad nu Hegel angaar da hør følgende: Tre stockholmske Forlæggere have henvendt sig til mig med Anmodning om at jeg vil 30 overlade dem mine Forelæsninger. De bedste Tilbud som ere blevne

mig gjorte ere 125 Kroner Arket pr. Original, 70 Kroner Arket for
 Autorisation af Oversættelse. Jeg har skrevet dette til H. som bestan-
 dig holder mig paa et saa ussel Honorar og kunde derfor ikke godt
 blande Deres Anliggende ind i dette dubiøse Brev. Men jeg vil sige
 5 Dem en Ting. Hvad Hegel giver eller har givet Dem er saa lidt at
 han visselig ikke derfor kan tyrannisere Dem, han maa jo rette sig
 efter Dem, og endelig — Sætterstriken er jo i fuldt Flor i Kjøbenhavn
 og han kan overhovedet slet Intet faa trykket. De kan altsaa skrive
 i al Ro. Men det var rigtignok ogsaa af andre end mercantile Grunde
 10 meget at ønske, om Bogen kunde være færdig til Jul. Vær De dog
 kun rolig for Slutningen! Hvorfor skulde den ikke staae i Høide med
 det Øvrige? De Par Udsættelser, jeg gjorde, ere saa lidet betydelige
 i Forhold til Fru M. G.s Dyder, at de neppe er værd at tale om.
 Endelig kan De jo, hvis der er en enkelt Side, De absolut vil forandre,
 15 godt lade den trykke om. Jeg lod en Side trykke om til »Naturalismen
 i England«.

Gid De nu ved godt Mod og med sunde Nerver maa kunne fuld-
 føre det saa godt begyndte og fortsatte Værk.

Min Hustru sender Dem de bedste Hilsener.

20

Deres hengivne

Georg B.

13. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Kjære Jacobsen!

Skandinavisk Hotel. Kbhvn.

d. 10 Jan. 77.

To Ord under stor Travlhed. M. G. = U. G. Kan De gjætte
 25 denne Rebus? M. G. var det første jeg læste ved min Hjemkomst og
 med stor Glæde; jeg har skrevet et helt Ark til Anmeldelse for vort
 næste Hefte; jeg hører dernæst med største Tilfredsstillelse at et stort
 andet Oplag er under Trykken.

Det er i den Anledning jeg skriver. Græbe siger mig, at Oplaget
 30 er en uforandret Gjengivelse. Hvorfor dog? Er Leret blevet koldt

for Dem? Benyt dog Leiligheden til at foretage nogle Ændringer! De ønskede det jo selv.

Om mig er følgende at melde. Jeg havde stort Held med mig i Christiania, 400 Tilhørere og 3 Festmaaltider for mig i een Uge. Fra Østerrig har jeg faaet Brev at Ministeren har mig i kjærlig Erin- 5
dring men at det er ham umuligt at ansætte nogen Fremmed før den orientalske Krisis for Østerrigs Vedkommende er overstaet. Hvad vel har lange Udsigter.

Jeg udgiver nu mine Kierkegaard-Forelæsninger paa Dansk og Svensk og en lille Samling gamle Essays. 10

Det var mig en Fryd at høre, at De skriver Noget til os.

Min Frue og jeg boe yderst net her i Skand. Hotel med Udsigt over Kongens Nytorv og vilde glæde os meget, hvis vi en smuk eller taaget Dag saa Dem træde ind af Døren til No. 30. Den smukke Dag vilde da blive dobbelt smuk, den taagede klare sig. 15

Deres hengivne

Georg Brandes.

Leonore Christine skriver »ikke«, M. G. i sin Efterskrift — den eneste Gang hun copieres — »ikke« men De lader haardnakket hele Bogen igjennem siges »intet«. 20

14. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

19/I 1877.
Thisted.

Kjære G. Brandes!

Desværre, desværre! jeg kan ikke gjøre Noget om ved M.Gr., med mindre jeg maatte faa et halvt Aars Tid til at skrive hele Partier om igjen, — om det saa blev til Noget. Jeg er en Cujon naar det 25
kommer an paa at rette; og desuden Leret er koldt som De befrygtede. Jeg er saa glad ved at være bleven færdig en Gang og saa hidsig paa at komme i Lag med noget Andet, at jeg maa lade M.Gr. sejle sin egen Sø saadan som hun er.

Min Forbavselse over Bogens Held vedvarer. 30

Fra Theodorus har jeg modtaget nogle Breve, der ere stiledede til en Landsbypræst. Det er en underlig Maade at være Fritænker paa, men jeg troer at det forenede Fri gjør klogt i at modtage Skriftet som en mulig Nuance. Det er altid godt at være rummelig, for jo større Hat jo flere Hoveder kan der komme under den. Forøvrigt havde jeg ikke troet at A. C. Larsen var saa nær ved den gamle Rationalisme. Morsomt er det at han ufrivilligt kommer til at røbe at han dog inderst inde anser Navnet Jesus for helligt (conf. S. 44). Opfattelsen af Bønnen er ogsaa mærkelig naar den skal være fritænkerisk. For øvrigt synes det mig at han begynder en hel Del mere fri end han ender, og dersom han havde skrevet ti Breve til er jeg bange for han var kommen helt ind i det Kristne.

De er saa sparsom med Meddelelser om Dem selv og Deres store og gode Gjerninger i fremmede Riger og Lande; men det er da altid en Trøst at Forelæsningerne nu snart komme.

De kan tro, jeg længes efter det næste Hefte af det Nittende, for det er nu en Gang morsomt at læse om sig selv — og naar man saa oven i Kjøbet bliver anmeldt af Dem — Allah! det har jeg tidt misundt de skrivende Forfattere uden derfor altid at misunde dem det Skrevne. Edvard har forbavset mig med sin Opsats om Sarah Bernhardt. Det er et voldeligt Fremskridt — thi om den kan man sige at den ligner ham og det har tidligere ikke altid været Tilfældet og i alt Fald aldrig i den Grad. Der har undertiden været noget ved hans Pen som om den sparkede Sætningerne hen paa deres Plads, ja mange Gange var det som om han med en vis, Brutalitet er vel for stærkt, stillede sine Tanker frem, haanligt tilføjende: »Her har De hele Kramkisten, for øvrigt rager det ikke mig det Mindste«, — men med denne Opsats er det ganske anderledes, rigtig fornøjeligt anderledes.

30 Min ærbødige Hilsen til Deres Frue.

Deres

J. P. Jacobsen.

15. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

2/II 1877

Kjære G. Brandes!

Thisted.

Jeg glemte i mit sidste Brev at svare paa et Spørgsmaal De gjorde mig angaaende den skiftende Brug af ikke og intet. I Breve og Bøger fra den Tid bruges der snart det ene, snart det andet. Jeg har 5 troet at kunne se at i Tale brugtes meget intet (conf. det kjøbenhavnske inte, thi saaledes har det vist lydt). Ikke begynder paa den Tid at blive fast Skrivebrug og siver allerede ud i Tale ogsaa, og der vistnok udtalt ike med Tonen paa i og uden Spor af det dobbelte k, og i Slutningen af Sætningen o: som sidste Ord, kun som 10 ik med et mere aabent i og Hold paa k'et. Jeg troer derfor, at jeg har været berettiget til at bruge begge Udtryk i Flæng. Udtalen har jeg som af mange andre Ord fra skjødesløst bogstaverede Breve.

Jeg har i Dag havt Tilbud fra Hr. Ivar Häggström i Stockholm angaaende M.Gr. 25 Kr. pr. Ark. Der er naturligvis ikke andet 15 at gjøre end at modtage det og være glad oven i Kjøbet, han kan jo gjøre det uden Tilladelse.

Med Ønsket om en fornøjelig 4. Februar.

Deres

J. P. Jacobsen. 20

16. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Kbh. Skand. Hotel

Kjære Jacobsen!

3 Febr. 1877.

Min svenske Forlægger, til hvem jeg sendte en Correctur af min endnu utrykte Anm. af M. G. for at han skulde sætte den i Svensk Ill. Tidn. hvor den optages 1ode dennes, svarer mig med Anmodning 25 om at henvende mig til Dem paa hans Vegne og spørge om De vil autorisere en svensk Oversættelse af M. G., som han vil lade besørge. Han tilføier, at da Arbeidet er saa »fint« at han frygter for det ikke vil finde særdeles mange Kjøbere kan han kun give Dem et ubetydeligt Honorar; Oversætterens Arbeide vilde jo ogsaa være saa stort, at 30 han maatte lønnes høit.

Vort Tidsskrift kommer ved Hegels Skyld først ud den 9de Febr.
Svar mig paa om De troer De kan faae en Novelle færdig til
næste Hefte.

Forlæggerens Navn er Dr. Joseph Seligmann, han er ei særdeles
5 rig, men meget anseet som hæderlig, punktlig og dannet (han har
været Docent i Upsala, men kunde som Jøde ingen Ansættelse faae).

Med venskabelig Hilsen

Deres

...

G. Brandes.

10 17. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

6/II 1877.

Kjære G. Brandes!

Thisted.

Det var desværre for sent da jeg modtog Deres Brev. Jeg havde
allerede da solgt Oversættelsesretten til Hr. Ivar Häggström. Jeg har
baaret mig dumt ad, og ikke forespurgt mig om hvem den nævnte
15 I. H. var. Jeg vil da ikke haabe at det er en Lejebibliotekoversættelse-
forlægger. Blot Deres Brev var kommet 1¹/₂ Dag før.

Novellen tænker jeg at kunne have fix og færdig i Løbet af en 14—
15 Dage, men det er sagtens for længe til at den kan komme i næste
Hefte.

20 Kun dette og mange Hilsner.

Deres

J. P. Jacobsen.

18. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Skand. Hotel.

Jacobsen! brave Mand og Ven!

11 Marts 77.

Det er ikke Tider nu til at være ilde tilmode og syg; hele »Aar-
25 hundredet« haaber og venter paa Dem. Har De nu i et Par Aar med
en kraftig Villie holdt Deres Helbred tappert vedlige, saa gjør ogsaa
denne Gang — som der staaer hos Dickens — en Anstrengelse. Send
os flinkt den første Halvdel af den begyndte Novelle. Jeg skal skrive
en hel Charakteristik i denne Uge og har umulig Tid til at skrive

første Ark af Tidsskriftet. Træd da i mit Sted. Martsheftet er kommet; jeg frygter for at Theodorus aldrig tilgiver mig mine Løier. Men habeat!

Häggström er ingen Leiebiblioteks Forlægger men Stockholms største. 5

Jeg tænker omtr. 1ste April at reise sydpaa formodentlig til Italien og blive nogle Maaneder borte. Paa Veien leie vi Værelser i Berlin. Juni eller Juli—October i Kbhvn., skrive og udgive 5te Bind; fra 1. October fast i Berlin. Det var ikke pænt at De ei skrev mig et Par Ord for min lange Fanfare. Jeg har selvfølgelig aldrig ventet at De 10 skulde lære Noget af den; det var jo kun vore gl. Samtaler; men gjengjæld den nu ved at sende Tidsskrifts-Kanonføde.

Deres heng.

G. B.

19. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

2/V 1877. 15
Thisted.

Kjære G. Brandes!

Jeg er ikke utaknemmeligere end de andre Jordens Dyr, men jeg er ladere, langsommere, mere opsættende; dog nu har De overdænget mig med Velgjerninger, baade med Bøger og Anmeldelse, i et helt Fjerdingaar uden at jeg endnu har faaet et Tak frem under min Pen, 20 uagtet jeg i mit stille Sind har takket Dem mange, mange Gange.

Tro ikke, at jeg ikke har lært Noget af Anmeldelsen, hvad De antydede i Deres sidste Brev, jeg skal vise Dem det en Gang naar jeg skriver en Bog igjen, at jeg baade har lært og kan bruge det Lærte, og De skal heller ikke tro at jeg lader mig forvirre eller for- 25 styrre af Peter- Nær og Fjern's Fremstilling af mig som Prøvekort paa de brandes'ske Theorier. Jeg har det omvendt som Heine og kan sige:

Nennt man den meinigen Namen

Dann werden die besten genannt.

Thi foruden at Anmelderne hyppigt lade mig optræde sammen med Dem, følger der en hel Asgaardsrej: Mérimée, Bjørnson, Shakespeare(!), Taine, Zola osv. osv.

Det er en jammerlig Barnagtighed og en gruelig Forfængelighed at
5 høre en Forfatter ville vride sig bort fra at have lært Noget af Andre,
og pukke paa at det er ham selv Altsammen, — og jeg har heller
ikke Noget saadant til Hensigt, jeg tilstaar jeg har lært af dem
Allesammen (dog ikke af Zola eller Daudet som jeg først gjorde
Bekjendtskab med efter at min Bog var udkommen) men jeg vil blot
10 sige, at jeg har lært mere af Bayle og Shakespeare end af Mérimée,
mere af Sainte-Beuve end af Taine og at min Stil staaer i et langt
nærmere Forhold til H. C. Andersens Eventyr end til Bjørnson. Men
at man ikke skulde have lært det man kan, det forstaaer jeg ikke,
Resultatet af enhver Kunstnydelse maa jo dog altid være det at man
15 har lært Noget, og at saa i dette Lærte, det man har lært om sig selv
er noget af det Vigtigste, i alt Fald det der sikkert bliver og bevares,
det er en af de ikke usædvanlige Selvfølger, der følger af sig selv.

Og nu til Manden, som jeg altid tænker mig dejeunerende paa sine
allersomegneste Tanker og Stemninger med sin Pen som Gaffel:
20 Søren Kierkegaard.

Hvergang jeg læser en ny Bog af Dem saa siger jeg til mig selv:
det er endnu det allerbedste han har gjort saa det er jeg nu saa
vant til og veed saa sikkert det vil ske, men denne Nye har gjort
et særligt stærkt Indtryk paa mig, endnu stærkere end den første
25 Række Forelæsninger og Afhandlingen om det uendelig Smaa —
men gjøre Rede for dette Indtryk inden jeg har læst Bogen om
igjen det troer jeg ikke jeg kan, der kommer de mest uforenelige
og stridende Ord og melder sig som Karakteristika og derfor skal
de vente. — Siden jeg taler om gamle Indtryk saa mindes jeg en Man-
30 dag Formiddag, da jeg i Ill. Tid. læste en Anmeldelse over Bergsøe af
Dem, jeg fandt den overdreven rosende, husker jeg, men det der
slog ned i mig, saa det sidder der endnu, det var det Raad til Bergsøe:

vær Aristokrat! Det var netop det, jeg den Gang havde begyndt at se overalt i al Literatur at det første bedste Udtryk ikke var det bedste, at der kun var eet bedste Udtryk som man med Held eller med Flid kunde komme mere eller mindre nært — eller vel endog ganske ramme. Overbevist som jeg var om dettes Rigtighed var det 5 mig dog en stor Trøst at høre Deres Confirmation deraf og jeg sagde til mig selv: den Ros der foran har ikke meget at betyde naar Forf. skal have og saa gennemgaaende trænger til dette Raad. — Umiddelbart efter S. Kierkegaard læste jeg Goldschmidts Erindringer. Det er en meget daarlig Tjeneste han har gjort sig selv ved at skrive den 10 Bog. Hvor er Stilen fra Ravnens, Maser, Kjærlighedshistorierne, Tuillerieshaven osv. osv. bleven af i denne Ragelseskuffe af Erindringer, hvor jeg hvert Øjeblik støder paa Sætninger jeg maa læse to Gange om før jeg kan forstaa om det er Dansk eller Hollandsk, — og saa dette Nemesisvaas i første Del (ikke at tale om 15 det i anden) og al den ækle Romantik i Ordets værste Betydning, og dette luvslidte Journalisteri, Anonymeri — og anden Elendighed! Anden Del er jo kun et af disse talrige Exempler paa, at Folk der ikke have givet sig af med videnskabelige Studier i deres Ungdom og faaet suget sig en vis Videnskabelighedens Metode ind igjennem 20 alle Porer — ikke pludselig kan sætte sig ned paa deres Hale og lege Videnskabsmanden saaledes at Nogen tror at Legen er Alvor. — Det forekommer mig at Goldschmidt næsten har vadsket sig selv ud ved disse Hefter, for mig vil der for Fremtiden altid i Mandens Billede stikke en skarp Contourtegning af en halvstuderet Røver frem 25 gennem de bløde Farver og elegante Lasurer. Jeg har ikke længe læst Noget saa sympathiforjagende. (Hvilket ædelt Modstykke er ikke Hauchs Ungdomsminder!). Tak for »Danske Digtere«. Det var en stor Fornøjelse at se »Carsten Hauch« igjen som jeg ikke havde læst siden jeg var i Florens. Underligt nok er det at disse fire Digtere 30 som De har været saa nær i Venskab og personlig Omgang eller i Beundring, altid har været mig fjerne og aldrig have gjort stort

Indtryk paa mig, hvad der naturligvis er baade Digternes og min Skyld. —

Jeg lægger Zola's nye Bog L'assommoir bort, halvt beundrende, halvt forskrækket, der er noget Beslægtet i den Følelse hvormed
5 man læser sig ind i denne Bog og saa i den Fornemmelse hvormed man stiger ned i et Saltværk eller en Kulmine og jeg vil ikke skjule at der kommer En et lille taknemmeligt Smil paa Læberne naar man slipper ud og igjen seer blaa Himmel over sig.

Jeg haaber at dette mit Brev og min Hilsen træffer Dem og Deres
10 Frue i et solet Klima og vaargrønt Land. Her er Vejret saaledes at man næsten kunde ønske slet intet Vejr at have.

Deres

J. P. Jacobsen.

20. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.* Rom. Via Nicolò da Tolentino 72.
15 Kjære Jacobsen! 30 Mai 77.

Det var mig en Glæde at modtage Deres Brev. Vi have gjort en ganske smuk Reise over Wien, Venedig, Florents hertil og agte os endnu til Neapel før vi reise hjem. Jeg har faaet mange smukke
Indtryk fornyede, men ogsaa nogle forbitrede ved de triste Efter-
20 retninger hjemmefra. De har naturligvis ogsaa hørt om I. A. Hansens Kassesvig og det forekommer mig at Venstre dermed er definitivt slaaet ihjel. Hvilken Belysning falder ikke tilbage over hans Bestræbelser for at indskrænke Embedsmændenes Lønning etc., hvilken bengalsk Belysning faaer ikke den provisoriske Lov som afvær-
25 gende Forbedringshuscandidaters Ministerium. Pio's Flugt var det første Signal til det store Aflad som af Skjæbningen beredes Høire for alle dets Brud paa Retten, nu vindes Seiren af dem over hele Linien. Havde jeg ei forud været besluttet paa nu at forlade Danmark, disse Begivenheder gave mig jo saa at sige intet Valg. Jeg
30 vilde blot ønske at Edvard helt vilde lade Quasi-Politiken ligge og udelukkende bore sig ned i Videnskab.

Det glædede mig at De ei lod Dem forvirre af det jammerlige Forsøg i »Nær og fjern« paa at fremstille Dem som min Discipel; jeg var først lidt bange for at De skulde lade Dem forlede deraf til snarere at opponere mod mig end mod det stakkels Fideblad. Senere har det overhalet mig selv to Gange — anonymt ligesom det tog sig 5 af Dem — idet Borchsenius protegerer mig med en skjæv Mund og P. Hansen spækker den andens Beuf-à-la-mode med smaa Ondskaber. Den siamesiske Dobbeltmiddelmaadighed!

Jeg behøver neppe at bede Dem sende Tidsskriftet hvad De skriver; De vilde gjøre det af Dem selv; men jeg begriber snart ikke hvad der 10 skal blive af dette stakkels Foretagende. Jeg selv gjør paa Reisen daglig forgjæves Forsøg paa at skrive noget til det; der mangler Stof, Forlæggeren er mere (∴ værre) end lunken mod det og Publicums Deltagelse forøges aldrig. Naar jeg nu reiser, er maaskee Potten ude, og det vilde gjøre mig meget ondt. Det vilde være det sidste 15 Baand der brast imellem mig og Publicum hjemme. I Wien oplevede jeg noget Besynderligt, der endte med en Skuffelse. Minister Unger besøgte mig paa Hotellet den ene Gang efter den anden, fornyede sine gamle Tilbud, ja forøgede dem, tilbød mig et Professorat i Wien selv, aftalte med mig Gageforholdene, Timetallet, hver Enkelthed; 20 1ste Oct. mente han jeg kunde tiltræde. Nu faaer jeg her i Rom et Brev fra hans Collega Undervisningsministeren at det Hele foreløbigt er strandet paa finansielle Vanskeligheder. Det var mig ikke særdeles om at gjøre at blive Professor i Wien — i Berlin kan jeg lære mere, og har jeg en langt betydeligere og mere begavet Om- 25 gangskreds — men som Østerrigerne sige: det havde hjulpet mig til at overvinde de »finansielle Vanskeligheder«, der vise sig i HORIZONTEN, naar man 35 Aar gammel og nygift emigrerer med en Staalpen til Bagage og Værktøi.

Her i Rom har jeg truffet flere forstandige Kunstnere som vare 30 Beundrere af Marie Grubbe; jeg haaber De i det Hele har havt

Glæde af den Bog. Min Hustru som De jo endnu ikke kjender, men som høilig fortjener at kjendes, sender sin Hilsen.

Deres hengivne

G. Brandes.

5 Vil De skrive til mig, da beder jeg Dem foreløbigt adressere til Moder.

21. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Berlin. In den Zelten 16. N. W.

Kjære Jacobsen!

16 Dec. 77.

Paa Forespørgsel har Moder meddelt mig Deres Adresse, og
10 skjøndt jeg skriver Dem til med den lidet opmuntrende Udsigt for Øie, at det vil gaae med dette Brev som med mit sidste til Dem, der (efter et godt halvt Aars Forløb eller mere) endnu venter paa Svar, vil jeg dog bruge Adressen, da jeg har faaet den.

Det vilde glæde mig at høre fra Dem og ikke være ganske fremmed
15 for Deres Levnet og Arbeider.

Vi boe her overfor Thiergarten med den store Königsplatz for Øie og med Udsigt over Havens Trækroner. Et Egetræ rækker sine Arme lige op til mit Arbeidsværelses Vindu. Vi have ganske smukke høie Værelser og smukke Møbler i dem. Min Kone sørger for at
20 made Spurveene fra Thiergarten som var hun Vorherres Stedfortræder.

Rigtigt i Gang med at begynde mit nye Liv her er jeg endnu ikke kommen. Der er for megen Harmen over min Skjæbne i mig, som intet Udbrud har faaet og intet skal faae, men som koger og syder
25 i mig. Imidlertid arbeider jeg smaat, og de ikke særdeles mange Mennesker, jeg kjender her, mest ældre, ere ikke almindelige Mennesker.

Fra Danmark have nogle nye Bøger opsøgt mig her. Bjørnsøns Novelle var desværre et mislykket Arbeide; Compositionen havde
30 dobbelte Lede og det Hele betød trods alle de gode Enkeltheder i

første Halvdel egentlig intet Bestemt. Ibsens Stykke er teknisk meget dygtigt, men lærte mig ei meget nyt; Drachmann har udgivet to Bøger som ere egnede til at gjøre Lykke. Han synes at ville overbevise Publicum — og det for enhver Pris — om sin Evne til at supplere sig selv, selv med Fare for at slaae sin egen Ungdoms Idealer 5 i Ansigtet. Men der er meget Talent.

De vil forstaae — tiltrods for Deres haardnakkede Taushed — at man kunde ønske et Vink om, hvorledes Deres Tid gaaer hen. Har De Bekjendte af alle Nationer? Læser De noget? eller skriver De blot? Jeg veed ei af hvem jeg hørte at Schandorph's havde truffet 10 Dem. Hans Kone var eller rettere er en rar lille En.

Vær saa venlig at sende et ordentligt, langt Brev til

Deres hengivne

G. Brandes.

22. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

26/XII 77.

15

Pension Bellevue (Villa bella).
Montreux.

Kjære Kaptain!

Det er lidt trist at Besætningen fra det nu i Luften sprængte, fordums gode Skib »Det 19de Aarhundrede« maa raabe hinanden til fra al Verdens forskjellige Kyster, men som det saa net hedder i 20 Sangen: atter de Skilte føje sig sammen, en Gang i Tiden vorder de — Legio; thi jeg har endnu min gamle Kulsviertro paa at vi dog omsider ville faa Overtaget, blive hædrede som Samfundets urokkelige Støtter, glide over i en let Form af Reaktionærisme og dø som Riddere af Danebrogen. Men der vil blive mange Aviser trykt inden 25 den Dag kommer. Om Forholdene hjemme lever jeg i en dunkel Uvidenhed, der nu og da opklares et flygtigt Minut ved mystiske Antydninger (altid givne i den af hjemmeværende Correspondenter saa yndede Form: »som du vel har hørt« eller »som du sagtens veed«) for at blive dobbelt mørk bagefter. Man kunde næsten faa Hjemve deraf — 30 af Længsel efter at faa Løsningen paa disse Gaader og halve Ord. Om

Adressesagen (Deres Adressesag) er jeg dog nogenlunde oplyst, takket være en Ven, der sendte mig Avisartiklerne desangaaende. Næst efter en Fornemmelse at trænge til at blive vadsket af vakte disse Dokumenter en stille Vrede hos mig — ikke mod Dyrene, de dumme ilde-
5 sindede Dyr, men mod de rare gode Venner. Hvor jeg elsker denne Travlhed efter Skibbrudet, denne virksomme Løben efter Redningsbaad og Raketter efter at Mandskabet længst er død og druknet, denne behjærtede Aandsnærværelse naar Ulykken er skeet. Jeg holder ogsaa meget af den mærkværdige Frygt somme Folk har for at
10 blive beskyldt for at mene Noget, som de slet ikke mene, de er saa bange for at blive stillet et Haarsbred nærmere henimod Fritænkningens yderste Venstre, at de rykke sig tilhøjre i en smaatrinet Marsch af Forklaringer og Belysninger.

— Af Deres Brev seer jeg at Drachmann nuancerer en Kjende,
15 det er ganske vist ufrivilligt. Han hører til et Slags Mennesker jeg en Gang har hørt kalde for Idealister. Ikke dog til Rubrikken Litr. A. No. 1 — Trekvartblods eller mindre. Vi har en gammel Talemaade i Thy, der siger at man skal blive ved Jorden med den ene Ende, — man kan staa paa den yderste Spids af Taaspidsen, strække sig saa
20 højt op man vil, ovenud om saa skal være, men den ene Ende, om det end er aldrig saa lidt af den, skal blive ved Jorden. Det er det disse Idealister ikke altid kan, de gribes imellem af Flyvekrampe, og trækker begge Benene til sig, og hvor de saa kan gaae hen, det er uberegneligt baade for dem selv og andre — men Drachmann kommer
25 nok ned igjen.

Helbredet er godt. Klimaet udmærket for mig. Produktionen er lidt langtrukken. Jeg læser en Del; udelukkende Fransk: Gautier, Hugo, Cherbuliez, Flaubert, Zola, Feuillet osv. osv. — Af Flauberts nye Fortællinger finder jeg »un cœur simple« udmærket, men lidt
30 trykkende. »St. Jean l'Hospitalier«, eller hvad den hedder er et rent Mesterværk; det er virkelig en gammel Kirkerude, en Perle af en Rude; den sidste Fortælling: »Herodias« kjeder mig. Den er ganske

som »Salambo« som jeg ikke har kunnet udholde. I Politik læser jeg kun »XIX siècle«.

Saa vel den svenske som den tydske Oversættelse af M. Grubbe er færdig, begge komme en Gang i Januar. — Jeg lærer ikke at tale Fransk her, da Pensionssproget er Engelsk og Tydsk. 5

Jeg begynder at faa en Anelse om hvad et Bjerg er, og haaber i Løbet af det næste Fjerdingaar at lære at sige det, da jeg hver Dag gjør Studier fra mine Vinduer, hvoraf det ene vender mod Søen og Savoyens Bjerge, det andet mod Chillon og Dent du Midi. Der er ikke et Værelse i hele Byen med en Udsigt som min — bilder jeg 10 mig ind.

Med venligst Hilsen og Ønsket om et glædeligt nyt Aar for Spurvenes Forsyn og for Dem.

Deres

J. P. Jacobsen. 15

23. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

12/II 1878.

Pension Bellevue (Villa bella).
Montreux.

Kjære G. Brandes!

En Gang for flere Aar tilbage da vi i Regnvej (jeg troer aldrig jeg har spadseret med Dem i Kjøbenhavn uden i Regnvej) gik op og 20 ned ad Skindergade udviklede jeg for Dem Hovedtanken i den Roman eller Fortælling, paa hvilken jeg nu arbejder. Det var en Del lettere at gjøre det den Gang, da der ikke var andet end netop Plan, end det er nu da Uhyret har antaget konkretere Former, der med deres Kjød og Blod skjuler over Skelettet. — Navnet 25 bliver: »Niels Lyhne« med Sous-Titel: en Ungdoms Historie (ikke Ungdomshistorie) fortalt af J. P. J., men hvordan jeg skal fortælle Indholdet veed jeg ikke. Den Generation, der var saa gammel som vi nu ere, den Gang vi blev født (Klarheden i denne Sætning er beundringsværdig) havde iblandt andet ogsaa sine Fri- 30 tænkere. Deres Fritænkning var lidt uklar, vag og sommetider romantisk forvrøvlet, men i alt Fald, det var noget at begynde med.

Desværre viste det sig at denne Fritænkning ikke var saa let at komme igjennem Verden med og at den var i Vejen baade for Ens Carriere, Ens Talent, Stilling og Venskabsforbindelser, og man fandt at man havde ikke blot lukket sig ude fra Ægyptens Kjødgryder, 5 men ogsaa at man havde berøvet sig den Spore, som Traditionernes Gjødning er for Aandens Vækst, at man var henvist til sig selv i en afskrækkende Grad, at man i det Hele taget havde faaet en Frihed, der var tung at bære. Og der var de, der sagde til sig selv, vi vil ikke være med, og deserterede, Andre beklippede deres Fritænkning og 10 blev kun fritænkeriske i uvæsentlige Punkter, atter andre holdt fast, slog til det Gamle, men respekterede ikke det Nye, de selv bar, og der var ogsaa de, der ærligt søgte at holde ud, men som i Nødens Time fandt Byrden for tung for deres Skuldre. Det er denne Ungdom, der vokser, elsker, vrøvler, svigter, kæmper, desillusioneres og 15 udnivelleres i min Fortælling, ved deres Dyder og deres Laster, deres Fejghed og deres Undergang visende hvor vanskeligt det er at være Fritænkner, med Traditionernes og Barndomserindringernes Sirenerøster paa den ene Side og Samfundets Fordømmelsestorden paa den anden. Men i min Fortælling staar dette kun med bløde, ubestemte 20 Omrids, tilslørede og farvedrukne af Elskovsdrømme og Elskovslidelser, Elskovslængsler og Elskovsanelser. Saaledes vilde jeg i det Mindste det skulde blive. Vægten er helt igjennem lagt paa det specielt Psychologiske og paa det Physiologiske med. Desværre er jeg meget langt tilbage. Cancelliraad Hegel tror han skal have 25 Bogen i Marts, bliver den færdig i Maj, vil jeg være meget glad. — Sundhedstilstanden er atter god og da Vejret her nu er mildt og Solen saa venlig at vise sig hver Dag haaber jeg Hosten vil holde sig paa Afstand. Det vilde være venligt af Dem snart at skrive mig til og fortælle mig hvad De bestiller. For Bjørnson har jeg stor Respekt, 30 jeg glemmer ham aldrig Repliken: »nu skal du høre, Hellig-Olaf« saa lidt som Sangen til Havet i Arnljot Gelline. Ibsen er dog kun halvt sig selv og har glemt Alt det, der stod imellem Linierne

i Catilina. Skulde De en Gang træffe et Menneske, der har læst den tyske Oversættelse af M. Gr. saa fortæl mig det.

Deres

J. P. Jacobsen.

24. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

[Poststempel: Berlin 5
24/II 78]

[Brevkort:]

Kjære Ven!

Indholdet af Deres Brev glædede mig. Deres Roman har jeg her ei kunnet høre noget om, da den endnu neppe er omdelt og slet ikke endnu averteret eller anmeldt. Det er desuden ligegyldigt hvad der siges, da Tydskerne absolut ingen Kunstsands have. Fra Bj. har jeg havt Brev siden sidst. Det er lykkedes mig at stemme ham meget gunstigere for Dem. Han skriver om Dem: »Poetisk er han, se kan han — og fornemme kan han (især natur) så det er en vederkvægelse. Men så giver han sig med alt dette til at studere alle de andre, malere mere end digtere, interiører mere end det livsfyldte billede og siden har det meste af hans fantasi og poetiske ævne arbeidet på anden hånd (!?). Men Gud give, vi snart fik mere. Ti vi lærer af ham som af få.«

I Smlgn. med hans første (af Andre rimeligvis paavirkede) negative Udtalelser er dette et stort Fremskridt i 14 Dage.

De har vel seet at den danske »Politik« er død — død.

Undgaa i Deres nye Bog, kjære Ven, overdrevne Beskrivelser, hvad jeg vilde kalde spækket Stil. Jeg troer, at dør er en Fare for Dem. Og lev hjerteligt vel. Og skriv til mig. Det læses altid med største Glæde. Jeg selv skriver intet, som er en Meddelelse værd.

Deres

G. B.

25. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

9/IV 1878.

[Brevkort:]

Pension Bellevue. Montreux. 30

Jeg havde megen Glæde af Deres sidste Kort og af den Sejer De har vundet for mig i B. Bjørnson. Dadlen i B.s Udtalelser (Imita-

tioner af andre Malere) tager jeg mig let og som unge Forfattere gjerne gjøre husker jeg kun det Rosende, særlig den smigrende Udtalelse at man kan lære Noget af mig. Og som unge Forfattere ogsaa gjerne gjøre trumfer jeg indvendig og siger til mig selv at de skal F. g. m. med Tiden faa ganske andre Ting at se end det der hidtil er sneget ud. Desværre bliver den kommende Bog just ikke saadan en Allerhelvedes Bog som min tredje vil blive. Denne — den anden — er et personligt Regnskab jeg er kommen ind paa at gjøre op. — Desværre gaaer det lidt langsomt — jeg har tvunget mig ind i en Fortællemaade og Fremstilling, der vel er J. P. J. men ikke J. P. J. i den heldigste Stilling. Kjedelig bliver den, men jeg trøster mig ved at det er klassiskt at være kjedelig. Forleden fik jeg et Fædreland sendende med en Anmeldelse af M.Gr. Der siges deri at den allerede nu er en gammel Bog; men der er alligevel noget vundet ved at man har fundet det nødvendigt at meddele Læseverdenen dette 1½ Aar efter. Forøvrigt er Anmeldelsen villig til at indrømme Forf. en hel Del gode Ting og er skreven for at vise Plougs Stilling overfor Bogen, han er jo nemlig ogsaa i Commissionen for det Ankerske. Og Drachmann som har 5 Oplag, 2 Koner og to Børnekuld. Allah. — Vær elskværdig og send mig snart et Par Ord. Vejret er nederdrægtigt. I Løbet af Maj gaaer jeg hjem. Rom til Efteraaret.

Deres

J. P. Jacobsen.

26. *Georg Brandes til J. P. Jacobsen.*

[Poststempel: Berlin

25 [Brevkort:]

24/4 78]

Gid Fanden havde Deres Stumhed, Jacobsen, og Deres Lakonisme, naar De engang skriver. Det er ærgerligt altid at interessere sig mere for andre Mennesker end de interessere sig for En. Og denne Lod er min. Fortæl mig dog Noget, Mand! Sig mig idetmindste hvor vidt Bogen er, hvor meget af den, der er trykt, hvis Noget ellers er det, send mig nogle Correcturark til Gjennemsyn, kort sagt vær et lebedigt Menneske og ikke det af Træ udskaarne Afgudsbillede J. P. J. —

Først havde Paulus sin Damaskusdag, saa fik Rich. Kaufmann sin, saa Drachmann sin. Kaufmanns Laubær tillode ham ei at sove. Gak nu De ei hen og gjør ligesaa, naar De atter føler den hjemlige Grund under Fødder. Kommer De over Berlin?

G. B. 5

27. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

26/IV 1878.

Kjære G. Brandes!

Pension Bellevue. Montreux.

Saalænge Dovrefjelds granitne Rødder fæste i Norges Jord og Sortedammens Vover spille blankt mod østre Bro saalænge vil J. P. Jacobsen — mente sana — fastholde sin Tro paa een sølle 10 Gud som er Homo sapiens L., pint under mange Præster, civiliseret og depraveret gennem mange Religioner, opfaren til Himlen og faldet ned igjen til Jorden hvor han en Gang paa en noget yderlig Dag, naar han har faaet Tid til at samle sig, skal gjøre sig fortjent til sit zoologiske Artsnavn. — 15

Fordi Drachmann og hans Pegasus er blevne sky for Skrald, derfor er der ingen Grund til at jeg og mine Stude skulle gaa i Grøften paa Vejen til Damaskus. Soft but steady! De kan være rolig, der bliver ingen Slinger i min Valts. »Niels Lyhne« vil naturligvis blive misforstaaet, da den handler om daarlige Fritænkere, men jeg tænker 20 det er godt at en af den lille Bande siger at vi ikke er til for at stive alle de halve Karle og hele Vrøvlere af, der, som Heine siger, »pissen wie Freigeister und denken wie Saffiansstiefel«.

Korrektur kan jeg ikke sende Dem da Bogen kun er godt halv-færdig (dette er en Hemmelighed) og slet intet trykt; den kan først 25 komme paa den anden Side September.

At vort Venskabsforhold ikke er nogen »onesided love« veed min Herre og Mestere meget vel og det vilde falde ham vanskeligere at overbevise mig om Mangel paa Varme end jeg ham om Mangel paa Tillid. 30

Tegnér har aldrig været af mine Folk og vel neppe heller af Deres,

saa det valgte Emne vilde have forbavset mig saare, hvis jeg ikke havde hørt Tale om en Samling Breve hvori den bløde Bisp viser sig som ruhaaret Ulv. Jeg kjender ikke Brevene, men har paa Forhaand meget lidt Sympathi for denne Janusagtighed. Dette vil naturligvis
 5 ikke forringe min Længsel efter Bogen, jeg er tvertimod spændt paa Forklaringen af denne Mandens Dobbeltthed, thi en almindelig Rævedoppelthed tiltror jeg ikke Esaias. Men det vil jo altsammen klare sig.

Næste Del af Hovedstrømningerne?

10 Jeg rejser rimeligvis herfra den 11 Maj, ikke over Berlin desværre. At jeg til Efteraaret gaar til Rom har jeg vist skrevet. Egenlig havde jeg meget bedre af at være i Kjøbenhavn, thi det jeg trænger mest til er Mennesker og jeg har i den Henseende været paa en streng treaarig Faste. Rimeligvis bliver jeg i Rom et Offer for Cola
 15 di Rienzi, Nero eller Tiber. Hvis for de to sidste: i Dramadrømme.

Bed for mig at jeg ikke gjør mit første Drama for tidligt.

Deres

J. P. Jacobsen.

28. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

6/V 1878.

20 Kjære G. B.!

Pension Bellevue. Montreux.

Jeg seer at jeg har snakket om Tegnér som den halvtunderrettede Mand jeg var.

Naar jeg skal være ganske oprigtig (efter en saadan Indledning er Følgesætningen altid en Ubehagelighed) saa har Deres
 25 Bog den Fejl at holde sig til Sagen. Denne Fejl er naturligvis en Dyd, men da Læserne interessere sig forbandet lidt for Forfatterens Dyder, forringer dette aldeles ikke Vægten af min kritiske Bemærkning, men der er den formildende Omstændighed tilstede at det er Tegnér's og ikke Deres Skyld at Dyden er bleven til en Fejl. Han
 30 er Dem nemlig for lille, De har ikke Albuerum i ham og derfor har Udviklingen af hans politiske og sociale Anskuelser et mere smaa-

tærnet Præg end jeg er vant til at finde i en Bog af Dem. Til Gjen-
gjæld er saa den psykologiske Side i Bogen saa velsignet fint for-
staaet og saa sikkert tegnet at Skikkelsen tilsidst staar for En i hele en
Romanfigurs Anskuelighed og Levendehed. Jeg siger udtrykkelig en
Romanfigur, fordi Figuren staar saa frit og helt frem med et Indtryk ⁵
af Liv der lever, og ikke er nedsaltet i Bilag og vagt famlende Tilløb
til Skildring, men er modig sat som en Pensel sætter og ikke en Pen
skribler.

Disse Linier som jeg begyndte i M. slutter jeg i Thisted, Rejse og
Rejsevrøvl kom imellem og derfor sendes de først nu herfra hvor ¹⁰
man fryser og lægger i Kakkelovnen.

Jeg har aldrig ejet et Billed af Dem.

Med Hilsen til Deres Kone.

Deres

J. P. Jacobsen. ¹⁵

29. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Zelten ¹⁶. N. W. Berlin

Kjære Jacobsen!

¹² Juni 78.

Aldrig har der været et saa daarligt Forhold mellem min Kone
og mig som iaften. »Jeg har syet min Sytøi og gjort min Fransk,«
sagde hun igaar, »vil du ikke gi mig noget riktigt Morsomt?«, saa ²⁰
gav jeg hende Marie Grubbe, som hun indtil nu ei har kunnet
Dansk nok til at læse, og nu sidder hun med Næsen i den, saa indig-
neret over ethvert Spørgsmaal og enhver Afbrydelse, at Pigen tog
hendes Sko af, mens hun læste, uden at hun rørte sig og der, som
sagt, aldrig har været saa daarligt et Forhold mellem hende og mig ²⁵
som iaften.

Dette nedskriver jeg nu til den Skyldige, efterat have skrevet et
af de kjedsommeligste Breve (om en Pakke lyriske Digte der sendtes
mig paa Halsen fra Christiania, gruelige og umulige at skrive noget
fornuftigt om, og saa al den Porto!), saa jeg har ogsaa det kjedelige ³⁰
Arbejde færdigt og kan til Adspredelse sende Dem en Hilsen.

Megen Tak for Billedet; jeg har desværre her intet andet af mig end et gammelt et fra Neapel det ikke lønner Umagen at sende. Men jeg kan jo faae. Ogsaa Tak for den strenge men sande Kritik af min Piece om Tegnér, at det er en fattig Bog. Det maa De gjerne
5 sige, naar De blot ei vil troe, den er et Tilbageskridt.

Blot jeg engang fik et Glimt af Medgangens Sol, det Glimt som tillod mig i Forstaaelse med Publicum at tale rent ud af Posen, saa skulde De see, jeg skrev gode kritiske Bøger, og man skulde sige, at der siden Sainte-Beuve ikke havde været nogen bedre Kritiker i den
10 Retning, og ogsaa jeg skulde blive »Tronarving«, Kritik! i dit Land, thi Tronen er Taines. Men Solglimtene lade vente længe paa sig.

Jeg interesserer mig høilig for den vordende Roman og ønsker til Lykke med Svangerskabet. Lad mig vide, hvorledes De har det i Thisted. De kom altsaa ei til Kjøbenhavn, som jeg troede, og det
15 lader til at vi heller ikke komme derhen i Sommer. Det er i alt Fald endnu uvist.

Jeg haaber De nu vil skamme Dem ved at svøbe Dem i en langvarig Tausheds Kaabe; nei sæt Brevposthornet for Munden og tud mig et opmuntrende Brev.

20

Deres hengivne

Georg Brandes.

30. J.P. Jacobsen til Georg Brandes.

3/XI 1878.

[Brevkort:]

Rom.

Kjære G. B.!

25 Siden den 17. boer jeg her i Rom i Due Macelli og gaaer somme-tider ud at se paa Mærkværdighederne, men tager mig i det Hele Tilværelsen saa roligt som jeg er nødt til. I Siena hvor jeg var en 4—5 Dage tænkte jeg meget paa Dem, for De havde en Gang sagt at Lykken det var at sidde paa Stenbænkene uden for Domen i
30 Siena, i Maaneskin, fuld af sig selv. Men det er frygteligt hvor vi blive gamle, græsseligt hvor sjældent Noget gjør Indtryk paa os.

Jeg har nu seet baade St. Peterskirken, Forum romanum, Colisseum og Munkebenene i S. Maria della Concezione, men det eneste der virkelig har taget mig henede er et Par Portraiter i Pal. Doria Pamfili. Jeg ved ikke hvad det er, der bliver borte i En. — Edvard omtalte sidst en huslig Begivenhed hos Dem som nær forestaaende. 5
Jeg haaber det er gaaet lykkeligt.

Med Romanen gaar det langsommeligt. Drachmann bliver tilsidst en lang Pind til min Sarkofag med hans evindelige nye Bøger. Jeg vil ingen sige af de Vittigheder Titelen kunde give Anledning til. Dersom De ikke svarer paa dette Kort er det rimeligt, dersom De 10
gjør det veed De nok at der her adresseres gennem Consulatet.

Deres

J. P. Jacobsen.

31. *Georg Brandes til J. P. Jacobsen.*

17. 11. 78.

[Brevkort:]

15

Lieber J. P. J.

Ich bin gezwungen auch Ihnen nur eine Karte zu schicken, weil meine Zeit durch Galeerensklavenartige Arbeit aufgenommen ist. Ich habe ein Buch über Benjamin Disraeli im Druck, und das MS. ist nicht desto weniger kaum halb fertig. Versuchen Sie doch diese 20
Methode. Doch will ich wenn es irgend geht, dass das Buch zu Weihnachtszeit erscheine. Warum sich alt fühlen? Sie und E. haben, wie mir scheint, bisweilen das Gefühl; ich, obschon der ältere, spüre es noch nicht. Es freute mich, dass Sie meiner Worte über Siena gedacht haben. Gewiss hat die Stadt für mich einen ganz besonderen 25
zauberhaften Reiz. Die häusliche Begebenheit, worauf Sie anspielen, ist erst um Weihnachtszeit zu erwarten. Nur die Vorbereitungen (Ausstattung etc.) zum Empfang des Erwarteten sind fertig. — Kümmern Sie sich doch nicht darum, dass Andere lange und breite Bücher schreiben. Ich habe das, wovon Sie sprechen, von D. nicht 30
gesehen, er hat mir's nicht einmal geschickt. Überhaupt sehe ich nie

Bücher in dänischer Sprache. Ich schreibe mehreres für fremde Zeitungen, für Academy und ein norwegisches Blatt. Wir leben in diesem Winter sehr still, auch bin ich ganz — oft bis zum Schreibkrampf — von meiner Arbeit aufgenommen. Lassen Sie, lieber
 5 Freund, doch mal ordentlich was rechtes von sich hören, senden Sie einen gediegenen Brief. Der Stoff kann Ihnen in Rom nicht fehlen. Sagen Sie mir doch wo Sie wohnen, und herzliche Wünsche für den Aufenthalt.

[Uden Underskrift]

10 32. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

[Poststempel: 29/12 78]

[Brevkort:]

Kjære J. P. J.

Det er en Skam af Dem at De ei endnu har underrettet mig om Deres Adresse, som det er langt bekvemmere at benytte. Jeg vilde
 15 nu gjerne vide om De har faaet mit sidste Brevkort og fremdeles B. D. som jeg har ladet sende til Dem. Et Brevkort til Svar og med Oplysning om Deres Mening om Bogen kunde De da nok knibe ud af Dem. Det er mit Haab at De vil finde den rigere end E. T. Den var ogsaa endnu vanskeligere at skrive og har kostet mig mine
 20 bedste Kræfter. Nogen Lykke venter jeg naturligvis ei at den skal gjøre paa Dansk.

Schandorph har skrevet en ganske smuk Bog, har De læst den? Hos mig er ellers endnu intet nyt. Hils Ravnkilde naar De seer ham mange Gange fra mig og sig ham jeg aldrig glemmer hans uvurder-
 25 lige Godhed imod mig da jeg var syg i Aaret 70. Han maa ei troe mig utaknemmelig. Hvis han engang vil sætte mig paa Prøve skal han see. Lev nu vel, kjære Ven, Maleren Z. bragte mig nylig en Hilsen fra Dem. Et glædeligt Nytaar.

Deres hengivne

30

Zelten 16, N. W.

A. Hansen i Kbhvn beder mig hilse Dem.

33. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

17/I 1879.
Rom.

Kjære G. B!

Det det kommer an paa i denne Verden er at overtræffe sig selv og det troer jeg nok jeg tør sige er lykkedes mig i correspondancelig Henseende i det sidste Aar; men Sagen er at jeg er saa grændseløs 5 misfornøjet med mig selv, min Ladhed, min Uoplagthed, min Gjørenix-det-bitterste at jeg i min Fortvivlelse lægger Hænderne i Skjødets og siger — Fanden med, hvad jeg siger. Meningen er at jeg vilde ønske De var i Rom og kunde tage mig ordentlig fat i Skuldrene og ryste mig, prikke mig op som den Campagnebøffel jeg er i et 10 Bed grøn Salat. —

Mange Tak for Beaconsfield. Jeg haaber da De har sørget for en engelsk Oversættelse saadan at De faar engelsk Honorar, da den jo der vil sælges i Vognladninger. Det jeg mest beundrer i Deres Bog er den fine fine Benyttelse af Romanerne og den stadige Sikker- 15 hed hvormed De holder Manden klar af hans Helte. Og saa Slutningsepisoden! Jeg tror aldrig De har skrevet Noget der var saa ægte G. B. som Ordene: den sidste Jøde; men det er ikke Masser, der vil forstaa hvad der er sagt idet De siger disse Ord. Blot vi kunde tales ved. Jeg haaber at jeg bliver Kjøbenhavnner næste 20 Vinter. Jeg trænger ligefrem til det.

Ravnkilde hilser mange Gange og er ganske bevæget ved at De mindes ham saa venligt.

Vær nu ikke vred fordi jeg ikke kan skrive et ordenligt Brev — det er mig umuligt i min nuværende Sindsstemning. 25

Med Hilsener og Nytaarsønsker

Deres

Adresse:

J. P. Jacobsen.

J. P. J.

Dal: Signor Haase.

30

124 Via dei due Macelli.

Roma.

34. *Georg Brandes til J. P. Jacobsen.*

21. 1. 79.

Kjære J. P. J.

Der existerer siden den 17de i Zelten 16 en lille Pige, Edith Brandes ved Navn, og Moder og Datter have det godt.

5 Idag kom Deres Brev, som glædede mig meget, skjøndt De synes adskilligt forstemt. Hvis jeg var i Rom, vilde jeg ei ruske i Dem eller underkaste Dem nogen lignende ublid Behandling men jeg vilde tvinge Dem til at træffe en Aftale med Deres Forlægger, som tvang Dem til Arbeide. Hvem arbeider naar han ei behøver det? Min
10 Natur er fuldt saa doven som Deres. Jeg er som Figaro »paresseux avec délices«; saasntart jeg har Penge, gaaer jeg om og driver. Saa-
snart jeg føler Nødvendighedens hede Jern paa min Hud, springer jeg iveiret og tager fat. Gjør ligesaa, kjære Ven, og sig til Dem selv:
15 Du er Manden, Jens Peter Jacobsen! Jeg er meget fornøiet over
Deres Ros af min Beaconsfield. Et sammentrængt Uddrag af dens første Halvdel har jeg oversat paa Tydsk og det kommer i D. Rund-
schau i Januar, Februar og Marts og har hos Redactionen som har læst MS. gjort kolossal Lykke. Engelsk Oversættelse og engelske Hono-
rarer tør jeg ei gjøre mig noget Haab om. Bogen maatte være skre-
20 vet anderledes for et engelsk Publicum og jeg maatte have boet et Aar i England for at kunne skrive den saaledes som det udfordredes.

For Tiden befinder jeg mig i en Uvished, som ei er rar. Man har fra Wien gjort nye Skridt for at faae mig ansat der som Professor ved Universitetet. Det er nu tredie Gang, de to tidligere Gange blev
25 Alt til Røg. Nu ere Forhandlingerne paany begyndte, jeg erfarer at man til Overflod gjennem det østerrigske Gesandtskab har forhørt mit Rygte hos min gode Ven Vedel, Direktøren for Udenrigsmini-
steriet, og Ministrene Stremayr og Unger ville gjerne ansætte mig. Men det er et stort Spørgsmaal om det ei strander paa Modstand i Wiener-
30 universitetet. Afgjørelsen maa nu følge meget snart og sanguinsk m. H. t. Resultatet er jeg ei. De skal derfor ikke tale til noget Menne-
ske i Rom derom. Naar Afgjørelsen falder, skal jeg lade Dem den

vide, skjøndt det kun lidet kan interessere Dem om jeg boer i Berlin eller Wien. Jeg føler mig vel her og længes ei til Wien, men det var jo altid et Avancement.

Jeg har læst et Par danske Bøger. Schandorphs Uden Midtpunkt er et stort og ganske glædeligt Fremskridt, synes jeg. Drachmanns 5 Paa Tro og Love er bedre end Titlen lover og man efter Titlen troer. Ganske friske og vel fortalte Fiskerhistorier dog uden den Baggrund en Livsanskuelse giver. Hans »Prinsesse« seer ud som skrevet af Rudolf Schmidt en Dag han havde inspireret sig ved Læsning af Bertran de Born. En lille ny Roman »En Idealist« som jeg ei har seet, roses 10 meget af mine Correspondenter.

Lad mig nu see, at De 1) mander Dem rigtigt kraftigt op, tager fat, selv om Begyndelsen er grumme svær 2) sender mig et rigtigt pænt Brev meget snart f. Ex. til min Fødselsdag d. 4. Febr. eller paa det Lav. 15

Med mange gode Ønsker for Aaret 79

Deres

Georg Brandes.

35. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

3/VI 1879.

[Brevkort:]

Rom. 20

Kjære G. B.

Bag lukkede Skodder og aabne Vinduer i et mystisk Lys og en kølig Lunhed, der faaer En til at drømme om Gothik og Creolerinder, driver min Dag mig lettelig hen imod den henrivende Aftenstund. For Varmen er nemlig kommen til Rom og har gjort alt Udendørsliv 25 om Dagen umuligt. Men her er dejligt, især naar man i en Maaned har maattet døje det stinkende Neapel og det stejle, vejrbetagende Capri med dets dumme Citrontræer og solditiggende Unger. — Om et Par Dage trækker jeg til Thisted og begynder Foraaret om igjen. Og jeg længes dertil, da jeg er saa kjed ad at rejse som en Kat ad 30 Sennop. Jeg gyser for al den Mængde Jernbanetimer. At man dog ogsaa 1879 endnu skal rystes Vejen frem paa denne Maade! Jeg

gad virkelig vide hvad d'Herrer Opfindere finde op nutildags. Og de begyndte dog saa godt. — Har De læst Onkel Toms Hytte af Drachmann eller hvad det er hans Sidste hedder? Her seer man intet Nyt. Gertrude har jeg dog seet. Der er meget Godt i den; men det er nu dog alligevel en af de Bøger, der gaaer paa Fire. Imorgen tage Skandinaverne her til Ponte molle for at drikke paa at Universitetet i de kommende Secler maa faa bedre Forstand end det har havt i de henrundne.

Levvel og hils Deres Kone og Datter.

Deres

10

J. P. J.

36. *Georg Brandes til J. P. Jacobsen.*

Tostedt. Provinz Hannover.

[Brevkort:]

15. Aug. 79.

Nys ankommen her til mit lille Thisted tænker jeg paa Dem og Deres. Det er meget længe siden jeg har hørt det Ringeste fra Dem; De sendte mig nylig en »Forglemmigei« i Anledning af et ubesvaret Brevkort. De pleier at besvare Breve med Kort, gjør nu denne Gang til en Forandring det Omvendte. Skynd Dem, hav snart noget færdig, saa man kan have den Morskab at sætte Basunerne for sin Mund til alle Verdens fire Hjørner.

Jeg har været en Maaned i Kbhvn og seet paa det Danske og de Danske paany. Nu bliver jeg en Maaned her. Jeg kommer til Kbhvn engang sent paa Efteraaret, sidst i October eller saa omtrent. Er De saa der? De burde det. Jeg blev nylig bedet af Meyers Conversationslexikon om at sende dem nye Biografier af navnkundige danske Skribenter. Jeg har ingen sendt, men jeg skulde saamæn gjerne skrive Deres, hvis De vil sige mig, hvad Aar De er født og om De har en Biographie. Emile Augier svarede engang paa en lignende Forespørgsel: »Jeg har aldrig oplevet noget.« — Hvordan lever saa Niels Lyhne eller Lyne eller hvad han hedder? har han snart Skjæg paa Hagen? Lader han sig rage to Gange om Ugen? Giv ham nu det rette Élan.

Deres ganske Hengivne.

37. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Berlin. Zelten 16. N. W.

Kjære J. P. J.

9 Dec. 79.

De besvarede aldrig mit sidste Brevkort fra Tostedt i Hannover.

Siden da har jeg været først i Paris, saa i Hannover, saa i Kjøbenhavn, hvor jeg — som De maaskee af Aviserne har seet — har holdt 5 nogle Forelæsninger der havde et stort Tilløb, langt større end noget tidligere Foredrag af mig har havt. Nu er jeg atter i mit Hjem og har fundet min Hustru og min lille Pige raske og veltilmode. Jeg er endnu i la fièvre de l'arrivée og har ei taget stort fat paa Arbeide, derfor har jeg Tid til saa unyttig en Ting som at skrive fjerne 10 Venner til, der helst ikke svare.

Svar imidlertid denne Gang og lad mig vide, hvorledes det gaaer Dem og Bogen. De seer, der skrives en hel Del i Danmark og Norge i den sidste Tid. Bjørnson har skrevet to Dramer, Ibsen i disse Dage 15 et, som er en Matador. En ung Mand i Norge ved Navn Kielland laver sig til til at blive noget Godt, og hjemme i Danmark vedbliver jo dels Drachmann at ærgre Dem ved en stor Productivitet, dels dukke der vakre Yngre op som den lille Gjellerup.

Nu vilde jeg saa gjerne see J. P. J. og hans nye Roman fremtræde 20 straalende i denne smukke Kreds.

Vi have her en ualmindeligt haard Vinter; man lider naar man gaaer ud. Jeg vilde ønske for Dem, at Kulden var mindre slem i Thisted, hvad dog vel ei hører til det Umulige. Min lille Tøs faaer ei Lov til at komme paa Gaden i dette Veir. Hun gjør sine Kunster indendørs. Naar man (paa Tydsk) siger til hende »Kys paa Fingren!« 25 stikker hun sin meget lille Pegefinger helt ind i Munden, trækker den ud med et Svup, saa det knalder, og hilser derpaa med den vaade Finger. Kom herover og faa et saadant Kys af hende, De skal saa ved samme Leilighed faae et langt Haandtryk af mig.

Deres hengivne 30

Georg Brandes.

38. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

11/XII 79.

Kjære G. B.

Thisted.

Jeg er en stor Synder i Retning af at lade være med at skrive baade det Ene og det Andet, men mest synder jeg dog i brevlig Henseende.

5 Hvis Helvede virkelig er brolagt med gode Forsæt vil jeg komme til at gaa paa en særlig med Brevconvoluter bedækket Vej og saare mange af de Convoluter bære Deres Navn og Adresse. Hvad den Bog angaar jeg heller ikke har skrevet (færdig — i alt Fald) saa tænker jeg vi begynder Trykningen i Februar og da skal vi se om der

10 vanker Lavrbær eller Caneel. Uden at være det mindste selvbetagen tilstaaer jeg dog at mine danske Collegaer virkelig forekomme mig lidt smaatærnede. Drachmann er jo den Bedste, han har da lidt Flugt, men der er det ivejen med ham at han flyver ingen Steder hen. Saadan noget som Paul & Virginie og Prindsessen osv. er det

15 virkelig ikke Ulejligheden værd at kjede sig med at skrive. Den unge Kjellerup bliver aldrig andet end han er. Der er intet Tag i ham. Sikke de staaer hans Figurer! de minder mig om Træsnit der har trykket sig af i Teksten paa den modstaaende Side i fugtige Bøger. Og saa render han der og leger med hele Grosset som han

20 slet ikke kan slæbe paa. Alting er tilladt i Poesi naar man kan det; man maa for mig tage Klyster og Surdej og spanske Fluere og Kly-sopomper frem ved Heltens Dødsleje naar der er noget der skal opnaaes derved, men jeg vil ikke vide af de to Potter Blod der bare staaer der i et Vandfad og er ubehagelige. Den venetianske Slutning

25 finder jeg, jeg kan ikke andet, jeg vil ikke sige hvad jeg finder den.

Det kan nu gjerne være at G. er meget bedre end hans Bog, men er der noget jeg er bange for, saa er det disse yngre Gardister paa vor egen Side. De gjør gemenligen »Sagen«, os der skal Noget og sig selv megen Skade, de Andre gjør de virkelig ingen Fortræd. Der er

30 saamange der vender om og fritænker sig røde i Kammen og troer sig forpligtede til at være raske paa det og sparke meget videre end de kan skræve og gaaer og radikarler sig op ved alle Lejligheder og

paa alle Gebeter, Fyre som Herren hjælpe mig hverken deres Natur eller deres Forstand giver mindste Ret til at dekorere sig med Fritænker-Navnet [Slutning mangler]

39. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

20/XII 1879.

Kjære G. Brandes!

Thisted.

5

Dette er det andet Brev jeg nu skriver til Dem som Svar paa Deres sidste, i det stod der skrevet med Snørkler og med Sving alle de Undskyldninger jeg virkelig skylder Dem for min Sendrægtighed med at skrive. Brevet blev ikke sendt af for det jeg skrev mig hidsig over de unge Folk, man regner til vor Lejr.

10

Jeg har af den nyeste Literatur læst: Unge Dage og Unge Danmark; men jeg kan ikke sige at det har moret mig. Jeg ved ikke hvad der er i Vejen med Schandorphs Bog men jeg synes ikke rigtig det har Noget med hinanden at gjøre hvad der staar i den — forskellige Opfattelser af Bellman, gamle Yndere af gammel Literatur, Kroliv, Sangerinder, Schandorph og Mantzius, Socialister, Sangerinder igjen, lidt Præst og Udvandring. Hvad kunde ikke være udeladt af de Afsnit. Slutningens Slutning finder jeg højst poetisk, Tanken om at Børnene af dem, der er vandret bort fra Fædrelandet for i en ny Verden at finde større Frihed, skal vende tilbage og give den gamle Verden den nye Verdens Frihed. Naar der bare var større Frihed i den nye Verden end i den gamle.

20

K. Gjellerups Bog kan jeg slet ikke med. Den er af det Slags Bøger hvormed de unge Mennesker, naar de vil kaste dem i Hovedet paa Reaktionen, slaar os i Ansigtet istedetfor. Havde der endda været noget rigtigt Talent i den!

25

Jeg kan jo sagtens sidde og rakke ned paa Borgerskabet, da jeg ikke viser mig nogetsteds, men jeg skal nok komme. Det kan jo blive forholdsvis interessant naar jeg kommer da Uden Midtpunkt, Unge Danmark og Niels Lyhne handler om det Samme.

30

Een Ting er meget glædelig imidlertid, (hvad man saa end kan

udsætte paa de enkelte Værker) den nemlig at det er vore Folk, der dominere Literaturen — vilde nu de Andres bedste Folk tage sig sammen saa vi kunde faa et æsthetisk Handicap istand med Hegel som Starter; men jeg troer de er kjede ad det.

5 Kommer De saa? ja jeg veed nok det skal først afgjøres, men det kunde jo være De vidste noget om at det var afgjort hvordan det skulde afgjøres. De maa komme hjem, det gryer jo til en ny litterær Guldalder hjemme, man kan allerede mærke hvordan hele Lag af Forfattere er ved at faa Jorden over sig i levende Live — hvem
10 husker Mads Hansen, Anton Nielsen, Thyregod og hvad de hed, og dog fik de den Gang der var Dyr tid Laurbærkrandse og Plads ved Opgangen til Parnas. Os skal det jo ikke gaa bedre en Gang.

Credette Cimabue nella pittura
Tener lo campo e oggi ha Giotto
15 la grida — —

vi maa blot se ad at blive et respektabelt Lag med mange interessante organiske Levninger saa vil Literaturens Geologer altid være glade ved os og tale om hvor rigt at Livet den Gang formed sig hvor urkraftigt det var og de der paa den Tid skal noget vil have
20 deres Bussemænd i os saadan som vi har havt vore Bussemænd.

Glædelig Jul og Nytaar!

Deres

J. P. Jacobsen.

40. *Georg Brandes til J. P. Jacobsen.*

Berlin d. 27 Juni 1880.

25 Kjære Jacobsen!

In den Zelten 16. N.W.

Skjøndt man jo aldrig har stort Haab om nogenlunde hurtigt at faae Svar fra Dem, længes jeg nu dog saa stærkt efter at høre lidt fra Mennesket, Borgeren og Forfatteren J. P. J., at jeg beder om nogle Linier.

30 Det var nok mig som skrev sidst. Hvad der siden da er hændt mig vil jeg med faa Ord meddele. Jeg har nu to smaa Piger, ved Navn

Edith og Astrid, den ældste henved 1¹/₂, den yngste et Fjerdingaar gammel. Jeg har gjort en Forelæsningsreise i Norge, steg i Christiania fra 200 til 430 Tilhørere, i Bergen fra 197 til 570. Der var mere Liv og mere Ungdom i Sindene der end i Danmark.

Jeg er vedblivende meget tilfreds med mit Ophold i Berlin; jeg 5 bliver mere og mere hjemme i tyske Forhold, stedse bedre kjendt her og er yderst søgt af Forlæggerne. Der gaar sjældent en Uge uden at en ny beder mig give ham Noget — hvad jo er et godt Tegn. Jeg haaber at mine Udsigter til et Liv, som jeg ønsker det, indenfor ikke altfor langt et Tidsrum ville kunne virkeliggjøres; jeg mener 10 en Existens, som fjerner trykkende Bekymringer for Udkommet uden dog at have en Embedsstillings Baand.

Naar jeg har sagt dette, er min Pose omtrent tom. Kun det maa jeg endnu meddele, at vor ældste lille Piges Skranten har gjort en 15 Luftforandring ønskelig og at jeg med min hele Familie derfor omtrent fra 4 Juli til 7 August vil være at træffe Marstrandsvei 4 Kjøbenhavn Ø. Da nu Veien fra Thisted til Kbhavn er saa kort synes det mig at De ved samme Leilighed burde aflægge denne Stad et Besøg. Det maa sikkert være godt for Dem engang igjen at tale med Kjøbenhavnsboer. 20

Af nye Bøger forekommer for Nordens Vedkommende »Garman & Worse« mig at være hors ligne. Forf., som jeg var en Del sammen med i Norge, er elskværdig og talentfuld. Jeg kan ikke troe at De vil være saa streng i Deres Dom over hans Bog som over de unge danske Forfatteres Forsøg. 25

Hjertelige Hilsener.

Deres

Georg Brandes.

41. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

[Poststempel: Berlin 14/11 80]

[Brevkort:]

Berlin. Zelten 16. N. W.

For kort Tid siden erfor jeg fra den Gyld. Boghandel at De er 30 tilfreds med Deres Helbredstilstand og omtrent færdig med Deres

Bog. Saa kjær denne Meddelelse var mig, gjorde det mig dog ondt at skulle erfare den gennem den Gyld. Boghandel. Jeg skrev Dem i Sommer til herfra, men fik aldrig noget Svar, hvad just ei opmuntrer til at fornye Forsøget; men man er jo vant til at holde Dem adskilligt
 5 tilgode. Dengang foreslog jeg Dem at træffe sammen med mig i Kbhavn i Sommer; men det synes skrevet i Skjæbnens Bog at vi ei skulle sees saa snart; i de sidste 7 Aar har — det jeg troer — vore Veie kun krydsedes een Gang.

Jeg har igjen fra et Lexikon faaet nogle Forespørgsler om danske
 10 Forf. Vær saa god — hvis De ellers svarer mig — forrige Gang svarede De end ei herpaa — at meddele mig naar og hvor De er født samt om der er passeret Dem noget mærkeligt siden samme Fødsel. Jeg haaber, Deres Bog kommer ud før Jul og at den gjør Lykke; det fornøier mig, at man efter lang Tids Forløb paany skal
 15 høre fra Dem.

Om mig selv er intet Interessant at fortælle. Jeg har to smaa Døtre, af hvilke den ældste allerede er meget livlig og morsom.

[Underskrift mangler]

42. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

25/XI 1880.
 Thisted.

20 [Brevkort:]

Kjære Ven!

Det ligger til store gode Mennesker at være langmodige, til andre ligger det at være langsomme. Det er nu saa Naturens Orden. Lader os deri Intet ønske anderledes, lader os ikke sætte os op mod det som
 25 eengang er bestemt. — Jeg er lige ved at dreje om det sidste Hjørne med min gamle nye Bog og har allerede havt Korrektur paa ellefte Ark, saa midt i December maa den komme, Jove favente. I Anledning af en Stranding har jeg seet Mennesker fra fjerne Himmelstrøg: Drachmann og Herman Bang. Ellers er Alt her det dagligste
 30 af det Dagligdags. — Jeg er født den 7 April 1847 i Thisted; hvad

Begivenheder angaar, da veed jeg virkelig ikke at mindes nogen som kunde have Interesse og nævnes, de derimod, der ikke kunne nævnes er naturligvis interessante nok. At jeg har skrevet et Værk om Desmidiaceerne veed De jo. Det hedder ellers »Aperçu critique et systématique sur les Desmidiacées du Danemark« og er 5 overordenlig grundigt; om noget Menneske skulde have læst det er derimod tvivlsomt. Min Bog er bleven meget trist men god, hvad den indvendige Komposition angaar, og nogle Partier ville, som det hedder i gamle Malerikataloger, altid vinde den kyndige Smagsdommers Bifald. Jeg vilde give mig selv noget meget godt, hvis jeg 10 kunde skrive en rigtig god lystig Comedie inden næste Fastelavn, men Udsigterne er ikke lovende. Til Maj venter jeg at komme til Kjøbenhavn, men det har jeg nu sagt saa tidt uden at det har gaaet i Opfyldelse, saa det kan man ikke regne. Foreløbig regner jeg det nu og glæder mig da til at træffe Dem.

Deres

15

J. P. Jacobsen.

43. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

Berlin. Zelten 16. N. W.

Kjære Maestro!

Juledag 80.

At Bogen er god, det behøver jeg jo ikke at sige Dem, for det veed 20 De. Men jeg vil blot sige pænt Tak. Det er en dyb og høist ingvendig Bog, sommetider en rørende Bog, en purpurrandet og purpurstjærnet Bog, en friheds- og livstørstig Bog, matgylden og sjeldent gyldenmat, ofte dybgylden, imellem sløromvunden men altid duftfyldt.

Det er kort sagt saadan en Bog, som J. P. J. skriver den og ingen 25 Andre. Hav Tak, jeg sænkede mig helt ned i Bogen, da jeg fik den, blev borte i den, og kom op igjen, halvt forstumlet af Deres Stil; man vender fra den tilbage til nøgterne Omgivelser som fra en fremmed Verden.

Hvis Nogen ønsker det, troer jeg, jeg skriver lidt om den. I et 30 Brev at udtømme Alt, hvad jeg kunde have at sige er jo ikke muligt.

Det Eneste, De strax bør høre er hvad De veed at De er en Mester i Deres Kunst.

Det er dog ikke Indvendinger, der mangle mig. Et og Andet vil jeg antyde. Der mangler hvad vi Tydskere kalde »Unterbau«. Det 5 mangler endog stærkt og fattes. Det skorter paa historisk Ramme og Baggrund og Underbygning.

Derfor gjør Bogen Indtryk af et antidateret Brev. Meget er henlagt i Halvtredserne som hvor dette siges synes at være en Trykfeil for Halvfjerdserne. Jeg vilde bl. A. ønsket, at en Enkelthed nederst 10 S. 100 ff. var lidt anderledes formet, da En og Anden vil troe det myntet paa Undertegnede. Det Afsnit, jeg ikke bryder mig saa meget om som om Resten, det er Drengeris; jeg mener det om de Herrer Niels, Erik og Frithiof som Baadebyggere; vi have jo »Fantasterne«, og jeg veed ikke om jeg G. B. er den Eneste, der er led og 15 kjed af det danske Fantasteri. Vi have desuden »Per Gynt«. Men dette er jo forsvindende Elementer i Deres Værk. Dybt og skjønt er det, og rigt. Fuldent indtil hvert mindste Punktum, og i sproglig Henseende en Grube.

Naar jeg læser Dem, kunde jeg stundom være fristet til at misunde 20 Dem den indre og ydre Ro og Tilbagetrukkethed, i hvilken De udfører Deres Ting. Hvor ofte har jeg ikke været nødt til at give mine fra mig uden at kunne give dem, jeg vil ei sige den sidste, men blot den næstsidste Formning, fordi jeg arme So maatte have Honoraret.

25 Det er et utaknemmeligt Arbeid at skrive Dem til, thi De svarer jo enten ikke eller nødtigt og trevent; jeg gjør det denne Gang heller ei for min Skyld, men for Deres, for at De ei for længe skal vente paa Takken for en saadan Bog. Gid De nu maatte være eller blive rask og det nye Aar bringe Dem Helbred og os Andre Glæden 30 derover.

Deres

G. B.

44. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

27/XII 1880

[Brevkort:]

Thisted.

Kjære G. B.!

Jeg haaber at De nu allerede i længere Tid har været i Besiddelse af min Roman og havde ventet og venter med hver Post at høre et 5 Par Ord fra Dem om hvorvidt De synes at jeg har løst den vanskelige Opgave jeg her havde sat mig selv; men Poster komme og Poster gaa og stadig er De tavs. Ganske vist er dette nu ikke mere end jeg har forskyldt ved min Sendrægtighed i Correspondance, men lige saa vist er det ikke for at hævne Dem at De tier. Hvorfor da? 10

Om den har gjort nogen Opsigt og Lykke i Kbhvn. veed De sandsynligvis bedre Besked om gennem Edvard end jeg. Anmeldelserne have været anerkjendende i det Hele, naar undtages et Par perfide Referater af Indholdet.

Helbredet er stadig vaklende, Hosten og Stakaandetheden vil 15 ikke vige; men jeg haaber dog til Foraaret at komme til Kbhv. for at gjøre Studier til en ny Roman. Kommer der ingen Bog fra Dem nu hen i Februar? Lev nu vel og gid De maa faa et glædeligt Nytaar De, Deres Kone og Deres to Smaapiger, og gid vi i det nye Aar maa sees. 20

Deres

J. P. Jacobsen.

45. *J.P. Jacobsen til Georg Brandes.*

30/XII 1880.

Kjære Ven!

Thisted.

Igaar Aftes fik jeg Deres længe ventede Brev og sidder nu og er 25 meget glad over at De synes om Niels Lyhne. Den historiske Baggrund og Underbygning som De savner vilde have fordret 1) et bredere Anlæg og en Samling af divergerende Hovedpersoner 2) en mindst dobbelt saa stor Bog 3) Ophold i Kjøbenhavn. Da nu det sidste var umuligt og jeg hverken i Thisted, Montreux eller Rom 30 kunde gjøre de fornødne Studier har jeg maattet gjøre som jeg har

gjort, gjort det Hele indadvendt; men Bogen er dog helt tænkt mellem 30 og 64 og jeg synes ogsaa Figurerne repræsenterer netop denne Tid og ikke Nutiden. Havde jeg ment Nutiden vilde jeg have grebet Tingene ganske anderledes an, hvad jeg forhaabenlig vil faa Lejlighed
5 til at vise, om ikke i mit næste Arbejde, saa i mit næste igjen. Kritikerne S. 100 og flg. er tegnet paa Grundlag af det Indtryk, jeg fik af P. L. Møller ved Gjennemlæsningen af nogle af hans efterladte Papirer, der en Tidlang var i Vilh. Møllers Værge. De vil ogsaa se at denne Adresse passer bedre. Fra Kbh. skriver man mig at Fru
10 Boye antages at være Fru Stilling, rimeligvis fordi jeg omgikkes hende en hel Del i Rom. Jeg kan godt gjøre Fru Stilling, men hun seer helt anderledes ud. Mig bevidst har jeg i hele Bogen ikke ment nogen bestemt Nulevende undtagen S. 97—98, hvor de Gamle, der slutte sig til det Nye, tildels er Kr. Arentzen og Kaalund. At der imidlertid
15 stikker Mennesker bag ved alle Figurerne er en Selvfølge, kjende dem kan imidlertid Ingen; saa godt kan jeg da bruge en Model, at Modellens Lægge ikke, naar de er kommet ind i mine Billeder blive ved at være Modellens Lægge.

Det vilde være mig meget kjært om De vilde skrive Noget om
20 Bogen, hvad De jo nok kan tænke, og det vilde jo ogsaa kunne gjøre mig en hel Del Nytte. Fra Häggström i Stockholm har jeg havt Forespørgsel om Avtorisation af en svensk Oversættelse. Anmeldelserne have i Gjennemsnit været noget køligere end af M. Grubbe. Berlingereren og Loll. Falsters Stiftstidende have endog havt et Par
25 ret perfide Resuméer af Bogens Indhold. Salget skal gaa ret godt, men om jeg kommer til andet Oplag er vel tvivlsomt, skjøndt det jeg har seet af Aarets øvrige Literatur har været grumme tarveligt. (Antigonos kjender jeg ikke).

Efter Forlydende siger Aviserne er der beordret Tiltale mod Her-
30 man Bang for Haabløse Slægter som henhørende til utugtige Bøger. Jeg tænker det er Løgn og kan ikke forstaa andet end det maa være det. Rigtignok har jeg ikke seet Værket, men det fore-

kommer mig umuligt at han kan have skrevet saaledes at han kan tiltales, jeg synes der i andre af hans Ting er for meget Talent til det. Det vilde være net om vi fik den realistiske Literatur sat under Censur af Politiet og vi Allesammen blev nødt til at skrive Bøger passende til Konfirmationsgaver. 5

Glædeligt Nytaar!

Deres

J. P. Jacobsen.

46. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

3/II 1881.

Kære Ven og G. B.!

Thisted.

De vil da ikke forstaa at naar jeg tidligere har havt saa ondt ved at 10
skrive at det da for en stor Del kom af at jeg skammede mig over
aldrig at faa gjort Noget, og derfor følte mig saa overordenlig lidt
berettiget til at bringe mig selv i Erindring. Nu derimod da jeg
har faaet en Bog færdig, synes jeg, at jeg i alt Fald for et Aarstid
eller saa kunde have Lov til at være lidt med igjen. — Saa er der og- 15
saa det at jeg er saa langt borte fra Alt og Alle, saa jeg slet ikke
har Andet at tale om i mine Breve end mig selv, og da der om dette
Selv ikke har været stort at fortælle Andet end at det hostede eller
ikke hostede og at det endnu ikke var færdigt med Nogetsomhelst,
saa gik det som det er gaaet. 20

Nu har jeg dog min Bog at tale om, kan meddele Dem at Ibsen
har udtalt sig næsten begejstret om den og at jeg forleden modtog
et i det vidunderligste Dansk, jeg længe har seet, affattet Brevkort,
hvis Mening ikke kan forstaaes men kun føles. Mit personlige Ind-
tryk af Brevskriverens Udtalelser er det at han, Telemaco Nachici 25
i Pisa, er i Færd med at oversætte »Niels Lyhne« paa Italiensk, som
»uden at gjøre Omstændigheder jeg forkynder Dem, jeg velbehage-
ligen læser«. Dette er hans Udtryk saa De vil indse at Fornøjelsen
ved at blive oversat paa Italiensk bliver noget blandet med Frygten
for at Oversætterens Kundskaber i den danske Tunge skal vise sig 30
at være lovlig faa.

Häggström i Stockholm, der havde forespurgt om Avtorisation af en svensk Oversættelse, har igjen trukket sig tilbage. I det Hele er den pekuniære Side af Sagen meget langt fra at være glimrende, da jeg slet ikke hører Noget om et andet Oplag. Rigtignok var det første nederdrægtig stort.

Jeg gad vide om De seer ligesaadan ud som for, lad mig se, syv Aar siden, eller om De har forandret Dem ligesaa meget som Edvard. De kunde dog gjerne sende et overflødigt Visitkort om ad Thisted en Gang.

10 Det havde været mig meget kjærere at høre at De var ved at blive graahaaret over en stor Bog De skrev paa end at høre at De slider Dem op ved mindre Arbejder som jeg ikke seer Noget til, men det er vel gode Tegn at De er saa overlæst og Tydskerne sætter Dem vel snart fast, da de Gamle herhjemme ikke vil dø og dog er bange
15 for Livet.

Tag nu og skriv en stor Bog og gid vi maa mødes iaar.

Med de bedste Ønsker for det nye Aar De imorgen begynder.

Deres

J. P. Jacobsen.

20 47. *Georg Brandes til J.P. Jacobsen.*

11 Febr. [1881]

[Brevkort:]

Kjære J. P. J.

Jeg faaer idag fra Kbhavn et Morgenblad med en Anm. jeg hastigt skrev af N. L., og som anbefales til Deres Velvillie men som til min
25 Ærgrelse er bleven stærkt beklippet og rundt om rettet. Adskillige Trykfeil er der ogsaa, paa tredie Spalte den for Du, paa syvende Spalte større for stønne. Samtalen, hvor det var angivet (overensstemmende med Virkeligheden) at Bogens Udgangspunkt var Lyhnes Folden af sine Hænder hin Nat hvor Barnet dør, er for-
30 kortet af politiske Grunde.

De misforstod mig lidt. 5te Bind af min Bog kommer iaar. Det

Meste deraf er jo gjort. Graahaaret er jeg ikke bleven, har endnu min Manke, er kun lidt graa ved Ørerne. Desværre har jeg intet Portrait og har længe ei ladet mig fotografere, bliver desuden altid græsselig, men efter Folks Sigende er jeg — i alt Fald naar jeg ei stirres ind i Øinene — næsten ganske uforandret. 5

Tak for Brevet; Hr. Nachici er god. Jeg arme So skal imorgen holde Foredrag i Singakademie og er noget benauet derved. Saa har jeg lovet at tale i Byen Posen.

Tag dog nu strax fat paa noget Nyt og lad mig høre fra Dem. De behøver sandelig ingen Extra-Adkomst dertil. 10

Deres

G. B.

48. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

13/III 1881.

Kjære Ven!

Thisted.

Hjærtelig Tak for Anmeldelsen i Morgenbladet. — Jeg faar i 15 Almindelighed de Numre af Kristiania Dagblad tilsendt hvori Niels Lyhne omtales. Er det ikke mærkeligt hvor Alle, ikke blot Forfatterne i Dagbladet, men Alle uden Undtagelse klager over at Historien er sørgelig, bedrøvelig, haabløs, syg! Der gaaer et Længselssuk gennem Alt, man seer, efter noget livsgladt, fornøjeligt, friskt, 20 sundt og forhaabningsfuldt illusionsrigt, det er ligesom om Forf. havde bekræftet en hemmelig Tvivl, hver enkelt gik og bar paa, og saa vender de sig Alle imod ham vrede eller bebrejdende og siger Pessimist. Men det er ikke Forf., der er Pessimist, det er Læserne, der er bange for at blive det. (I min næste Bog, en historisk Roman, vil 25 jeg komme i nært Forhold til denne Stemning).

At visse Folk troer at N. L. er Forfatterens »Ideal« eller er opstillet som et Mønster til Efterfølgelse er jo blot en Vane erhvervet ved den ældre, naive Litteratur hvor Forfatterne altid havde en Helt at ride om paa gjennem Tykt og Tyndt; de har endnu ikke lært at for 30

Naturalisterne ligesom for Kammertjenerne (sans comparaison) er der ingen Helte.

Endnu bestiller jeg intet, jeg maa til Kbhvn. for at gjøre Bogstudier; om jeg kommer der er imidlertid et andet Spørgsmaal.

5 Naar kommer Hovedstrømningerne?

Deres

J. P. Jacobsen.

49. *J. P. Jacobsen til Georg Brandes.*

22/IX 1881.

Ny Adelgade 5.

Kære Ven!

10 Næst Tak for Billede og Brev mangfoldige Undskyldninger. Jeg glæder mig allerede til Lassalle og Hovedstrømningerne, det er saa længe siden, jeg har set en hel stor Bog fra Dem.

Ellers gaar jeg og trækkes med et Drama, men det vil vel vare noget inden jeg kommer i Land med det.

15 Det er en Guds Lykke, at der kommer to Bøger fra Dem i Aar, ellers er jeg bange for, at denne Vinters Campagne vilde falde meget magert ud; ti med Undtagelse af Kiellands Else har jeg ikke synderlig Tillid til de bebudede Herligheder fra Hr. G. og vore Venner.

Tror De ikke, der kunde være noget i, at vore ærede Medsammen-
 20 svorne lidt vel jævnlgt hviler ud i deres nu én Gang erhvervede Navne og saadan halvvejs siger til sig selv, at da de er bekendte som dygtige Folk, saa er selvfølgelig det, de maatte komme til at skrive ogsaa, saadan som det er, med Naturnødvendighed dygtigt nok. Og saadan skulde det jo ikke være. Enhver ny Bog skulde jo være frem-
 25 gaaet af en Kamp med En selv om at bringe det mest mulige ud af sig selv. Sejrer man saa, saa meget desto bedre; sejrer man ikke, kan man dog saa have en god Kunstnersamvittighed. Men det er det, de Herrer ikke har, og de skjuler deres onde Samvittighed eller viser den rettere frem i Fraser som at de ikke véd, naar de har gjort noget,
 30 om det er godt eller daarligt, at de slet ingen Dom har overfor sig selv o. s. v. Det er noget Vaas dette med ingen Dom at have over sig

selv, og det er ikke andet end Dovenskab, denne geniale Uansvarlighed. Tænk, om Violinisterne fandt paa at lade være at have en Dom om hvorvidt de spillede falsk eller ikke, sigende, at Tonerne kom ud af Violinen som de (Tonerne) vilde.

Endelig ikke den fjerneste Antydning til de Herrer om, at jeg 5 mener noget saadant, de vilde anse det for Vigtigmageri eller Misundelse, Undervurdering af dem og alt andet slet, medens det netop er Tro paa deres Evner, der foranlediger disse Udtalelser, Tro paa, at de med deres Evner kunde gøre noget bedre. —

At Edwards Stykke er antaget, véd De naturligvis længst. Jeg synes, 10 at han er kommet langt videre her end i Lægemedler i Skabelsen af Personer. Til en Figur som Kalk er der ikke noget jævnbyrdigt Sidestykke paa langt nær i hans forrige Arbejde.

Deres

J. P. Jacobsen. 15

SOPHUS SCHANDORPH OG
GEORG BRANDES
1872-1900

1. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Kjøbhvn 23/2 72.
5 Hestemøllestræde.

Herr Dr. phil. Brandes!

Man er jo tilbøielig at slutte fra sig selv til Andre, og da jeg af Erfaring veed, hvor det gjør godt at faae et venligt Ord af en sym-
5 pathetisk Læser, hos hvem man ingen Grund har til at formode en interesseret Bagtanke, har jeg troet, at De med Velvillie vil modtage en saadan Læsers Tak for første Levering af »Hovedstrømninger i det 19de Aarh.'s Literatur«.

Jeg troer uden Ubeskedenhed at turde regne mig til de nogen-
10 lunde forberedte Læsere af Deres Bog. For nogle Aar siden, da jeg var yngre og havde en sangvinsk Tro paa min af trivielt Arbeide spolerede Tids og Krafts Tilstrækkelighed til at udarbeide en literærhistorisk Bog i Form af en Doktordisputats om Chateaubriand syslede jeg med Studier, der havde Æmne tilfælles med Deres Bog.
15 Det er da naturligt, at jeg ret har følt mig forfrisket ved Fornyselsen af gamle Bekjendtskaber, og jeg har ret oprigtigt glædet mig ved at finde en saa let og aandfuld Beherskelse af det Stof, som jeg i sin Tid møisommeligt tumlede med. Jeg er saa enig med Dem i Deres Grundsyn paa Tingene, som en forskjellig konstrueret Individualitet
20 overhovedet kan være.

At den uvidende Selvbehagelighed, som navnlig i den sidste Snes Aar har kroet sig paa Høisædet heri Danmark, og som De har havt det prisværdige Mod at tilkaste Handsken, vilde kaste raadne Pærer efter Dem, er let forstaaeligt; men De kan troe, at De ved Deres
25 Udtalelser har lettet Manges Hjerter. Jeg kjender Folk, der i lange Aar have været forbittrede paa vort »Abderitenwirthschaft«, men som

have havt for lidt Mod eller for meget Flegma, vel ogsaa for lidt Fremstillingstalent til at fortælle Folk, at man ikke blev synderlig vis ved at skræve over Rendestenen (alias: Sundet) og gloe paa sine egne Vinduer. Gid De maa kunne erhverve Dem tilstrækkelig Haardhudethed til ikke at afficerer for stærkt af Skjældsordene og den dumme Misforstaaelse, den naturlige Frugt af vore Ordføreres tykke Uvidenhed!

Endnu engang, Tak for Deres Bog.

Med Agtelse, ærbødigst

Schandorph. 10

2. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Hestemøllestr. 5. 5/4 75.

Kjære Dr. Brandes!

I Anledning af den Oversættelse af Taines »Voyages aux Pyrénées«, som jeg har under Arbeide, skrev jeg til Forf., hvem Hegel havde sendt et Honorar, for at faa en Slags Tilladelse til at oversætte Bogen. Da der i Taines Svar forekommer Noget, der angaaer Dem, har jeg troet at maatte meddele Dem det (— jeg havde sagt ham i Brevet, for at orientere ham angaaende mit almindelige Standpunkt, at jeg med Sympathi og Interesse havde fulgt Deres Virksomhed). Taine skriver:

On m'a dit que Mr Brandes avait rencontré des difficultés à Copenhague, que son cours avait été interrompu, veuillez me rappeler à son souvenir et lui dire toute ma sympathie; c'est un esprit brave. Aujourd'hui en France nous souffrons de la témérité intellectuelle; mais beaucoup d'entre nous ont toujours le goût du 18me siècle, et nous aimons les pensées courageuses, quand elles ont pour soutien et pour guide, comme chez lui, la science lentement acquise et la solide érudition.

Endvidere vil vist følgende Meddelelse interessere Dem:

J'écris en ce moment un livre en trois volumes sur les origines 30

de la France contemporaine; le premier sur l'ancien régime paraîtra, j'espère, vers la fin de l'année etc.

Deres forbundne og hengivne

Schandorph.

5 3. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Hestemøllestr. 5. 1. d. 21. Jan. [1876]

Kjære Dr. Brandes!

Efter lige at have læst Deres Bog »Naturalismen i England« til Ende iler jeg med ret varmt at takke Dem for den, inden »Beslutningens friske Ungdomsrødme« dør; jeg kunde jo have gjort Dem
10 en Visit og takket Dem, men vi ere jo begge »Arbejdsmænd«, for hvem det kniber med Tiden.

Det forekommer mig, at denne sidste er den betydeligste og i strængeste Forstand originaleste af Deres Bøger. Med de forriges
15 Livlighed, aandfulde Fremstilling og portræterende Evne forener den — efter min ringe Mening — en fastere Ossatur. Med prægnant Klarhed er Retningen gennem alle sine Faser, fra den forholdsvist tarvelige og tamme Begyndelse med Wordsworth til dens
20 Kulmination og Triumf i Byron, paavist; intet Sted slipper Traaden En af Haanden. Deres ellers stærkt bevægede Stil antager, hvis jeg ikke fejler, i denne Bog en mere stille Karakter, som jeg finder klæder Dem særdeles godt. Jeg har læst Bogen ex uno tenore og lagt alt Arbejde til Side for at faa den færdig, og jeg kan kun ønske, at Mange ville føle en saadan Glæde og Berigelse af den, som i
25 dette Øjeblik føles af

Deres ærb. hengivne

Schandorph.

Til

Hr. Dr. phil. G. Brandes.

4. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

23 Jan. 76

Kjære Dr. Schandorph!

Megen Tak for Deres venlige Linier om mit sidste Skrift. Det glæder mig at det finder enkelte sympatiske Læsere. Det er mit Haab, at det, alt som mit Arbeide skrider frem, vil lykkes mig trods 5 alle mine ærede Haderes forsætlige Misvisninger at faae Publicum gjort begribeligt, hvad det egentligt er jeg har ment med denne Bog, at den er et sandt patriotisk Skrift og at den er et Skrift sui generis, hverken beilende til den Ære at være af samme Art som Hettners, Sainte-Beuves eller Taines Værker — eller som Dagbl. 10 gjerne vilde bilde Folk ind, et Eccho af forskjellige fremmede Forfattere eller Værker.

Da jeg sidst saae Dem glemte jeg at sige Dem min oprigtige Tak for den Artikel om mig i Dag.s Nyheder, der som jeg har erfaret, skyldtes Deres Pen. Det er jo nu en bekjendt Sag, at jeg ingen 15 Udsigter har i Danmark og Ministerens gode Villie gaær neppe nogensinde videre end til at tillade Trykningen af en eller anden Artikel til Gunst for mig, men Deres Artikel var, mig vitterligt, det første kyndige og faste Indlæg til Fordel for den Sag og det Standpunkt, det er faldet i min Lod at repræsentere herhjemme. Altsaa 20 hjertelig Tak derfor.

Deres ærb. hengivne

G. Brandes.

5. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Hestemøllestr. 5. 1.

Kjære Dr. Brandes!

16/3 77.

25

...

Fra vor sidste Samtale medtog jeg det Indtryk, at den Tak, som jeg vilde bringe Dem for Deres varme og venlige Anmeldelse af min Bog, faldt tørt og mat fra min Side. Maa jeg nu fortælle Dem, at jeg stundom tager den frem og glæder mig over den. Lige fra 30 De udgav »Kritiker og Portræter« har jeg havt Agtelse og Kjær-

lighed for Dem, og jeg véd ikke en eneste Mand i Danmark, paa hvis Dom jeg sætter mere Pris end paa Deres hvad Totalsynet paa en Poet angaar. Optag da min Kejtethed sidst for noget »Poul Møllersk« i min Natur og modtag en varm Taksigelse, ikke mindst
 5 fordi De saa smukt har villet forstaa »en fremmed Individualitet«, som jeg godt forstaaer, at jeg er lige over for Dem. Men — ikke sandt — der er ét Punkt, hvori man altid kan mødes: i den ærlige Stræben efter Evne, uden lumsk Bagtanke, efter et fælles Maal: Aandens Frigjørelse og vor Slægts Fremskridt.

10

Deres hengivne

Schandorph.

6. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

16.3 77.

Kjære Dr. Schandorph!

...

15 De havde saamæn ogsaa allerede sagt mig saa varm en Tak for min Anmeldelse, som de Par Ord paa nogen Maade kunde fortjene. Og nu mit præterea censeo: Tag, som gamle Fr. Paludan-Müller altid sagde, fat paa de store Opgaver! Store Opgaver, store Planer styrke ethvert Menneske. Deres Stoffer have været for
 20 tamme, vælg et Stof der gjør Sensation! slaa et Knald med Pidsken; saa mærker Folk, at der kommer nogen kjørende.

Jeg har i denne Tid talt saa meget med min Broder om det Urimelige i Maaden, hvorpaa vore Digtere arbeide (sit venia verbo!) thi Ulykken er at de arbeide ikke. De vælge Specialtilfælde som
 25 kunde skee til de fleste Tider istedenfor at skrive Tidens Historie. Frederik den 7des Regjeringstid er endnu næsten ubehandlet og de første 7 Aar af Chr. d. 9des Regjering, der danne et Hele, ere helt urørte. Læg Mærke til at Goldschmidt kun er trængt ret igjennem, hvor han som i »Ravnen« gav et Stykke Tidshistorie og reusserede
 30 idetmindste nogenlunde, hvor han som i »Hjemløs« gjengav sin Samtid. Grib om denne Brændenælde!

Har De set hvad Emile Zola har faaet ud af det andet Keiserdømme i Frankrig, den ene Roman i hans Suite: »Son excellence M. Eugène Rougon« er alene et historisk Document og den første i Rækken: »La fortune des Rougon« har Steder af homerisk Størhed. Se ogsaa hvorledes Brødrene Goncourt have delt deres Romaner i Grupper der behandle de forskjellige Samfundsklasser Borgerstand — Kunstnere — Folket. Der er saa Meget at lære af Slige. De har en stor Overlegenhed over adskillige af de nu opdukkende Digtere i Deres grundige Dannelse; De formaaer at drage Fordel af den europæiske Literaturs kunstneriske Resultater. Saa gjør det! 10 Men med endnu ti Gange mere Mod og Hensynsløshed end De allerede har vist. Lad blot Arbeidet vinke Dem og ikke skræmme Dem. Sky ikke Studiet af en Bunke gamle Aviser eller deslige. Der maa noget Forarbeide til.

Dette for Fremtidens Skyld. For Øieblikket glæder det mig hjerteligt at De har faaet Reiselegat. Jeg selv sidder nu til Halsen i Arbeide. Men om en 14 Dage er jeg færdig og reiser da nogle Maaneder til Syden, saa hjem og udfører mit 5te Bind og er fra 1. Oct. bosat i Berlin. 15

Deres hengivne 20
G. Brandes.

7. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*
Kjære Brandes!

Frederiksborggade 29. 4.
28. Apr. 1878.

Du burde for længe siden have hørt fra mig; Du har maaske troet, at jeg var af dem der lod Folk være ude af Sind, naar de var ude af Øje; Du maa tro mig paa min Forsikring, at det ikke er Tilfælde, thi jeg har mange Gange tænkt paa Dig og erindret vore ikke mange Samtaler, der altid vare mig vækkende og forfriskende. Nu, efter at jeg er kommen hjem efter næsten 8 Maaneders Rejse har jeg en bestemt Følelse af, hvor vi savne Dig her hjemme. Alle vi Forfattere, smaa og store, trænger til den Bevidsthed, at vi har en sikker og principfast, human og imødekommende Kritik, og den 25 30

har Du som ingen anden Mand i Danmark repræsenteret; jeg har altid i høj Grad skattet Dit venlige og skarpe Blik for Talentets — selv det mindstes — Ret og Din kjærlighedsfulde Hægen om det.

Jeg har havt en prægtig Rejse, har muntret og oplivet Sjæl og
5 Krop, der inderlig trængte til det. Jeg har endnu ikke gjort Andet ud af Indtrykkene end at more mig ved dem, lade dem passere Revue som i en lang, rækkeagtig Freskokomposition; Produktioner, som skyldes dem, indskrænke sig til et Par lyriske Digte, hvoraf et har været trykt i »Ude og Hjemme«. For Øjeblikket arbejder
10 jeg paa en længere Fortælling; Handlingen foregaar paa en Herregaard i Fr VII's Tid, den skulde, hvis den lykkes, indlede en Række Fortællinger fra den Tid. Det kunde maaske se ud, som jeg lod Endormeurerne vinde Sejr over den fri Aands Repræsentant, men i denne Sidste har jeg søgt at male en Frihedens Erasmus Montanus,
15 en Student fra den rigtige Studentertid, lige saa løs i Fugerne som den holbergske; jeg vil dog lade en ny Generation stikke Hovedet op som en Forjættelse. Maatte jeg nu have Held med mig. Af praktiske Hensyn vilde jeg gjerne have den ud til Efteraaret, thi Rejsen har aldeles udtømt mine Ressourcer; jeg lever omtrent paa Puf; og
20 jeg kan ikke tvinge mig til at informere igjen efter større Maalestok.

Korsør saa væmmelig ud forleden Dag, da jeg betraadte dens Skibsbro — taaget, beskidt, dum — jeg spyttede i min Morgen-
gnavenhed henad Bolværket — »Jeg hilser Dig, mit Fædreland, god
Morgen!« Det hele Indtryk symboliserede mig den klamme, fedtede
25 Atmosfære, som er den officielle herhjemme. Hu! hvad synes Du om vor Politik? Hvilken Misère og hvilket lumpent Hykleri. Skulde jeg udstede et Symbolum apostolicum, skulde den første Artikel lyde:

Jeg tror paa den menneskelige Gemenhed.

Den ytrer sig dog hos den latinske Race mere uforbeholden-
30 naiv; her hos os gjør Hykleriet den endnu æklere.

Min Rejseroute var Köln — Rhinen — Mainz — Heidelberg —
Basel — Genfersøen — Mont Cenis — Turin — Milano — Como-

søen — Verona — Venedig — Florens — Rom — Neapel — Rom — Pisa — Genova — Paris. I Paris traf jeg Taine; han spurgte venlig til Dig og roste, hvad han havde læst af Dig paa Tysk, mente dog, at Du polemiserede for meget; det behøvedes ikke, ved den positive, rent videnskabelige Fremstilling bekæmpedes Uvidenskabeligheden bedst. Jeg svarede: I have i Frankrig saa bred Grund at staa paa, Jert Parti er stærkt nok til, at I kan bæres oppe af det, baade materielt og moralsk, i Frankrig falder Ingen paa at ville smide en Forf. udenfor Literaturen, fordi han ikke tror, hvad Præsterne præke, hos os, hvor Kampen føres paa en Tallerken, er den 10 Enkelte ganske anderledes i Haandgemæng osv. osv. Han svarede: Vous avez peut-être raison.

I den elskværdige Kunstnerkreds, hvori jeg færdedes i Rom, traf jeg et Par, som udtalte sig med Varme om Dig, foruden Pietro Krohn, som jeg nok vidste holdt af Dig, vare to saa Forskjellige 15 som Zahrtmann og Rosenstand enige om, at de hjemme havde været schoffe mod Dig; Rosenstand havde endog, hvad der ikke er sædvanligt blandt Malere, læst Adskilligt af Dig.

Hvorledes lever Du egenlig i Berlin? Kan Du aandelig og materielt trives der? I det mindste er Du da fri for det Avisutøj, der 20 faldt over Dig her. . . .

Lev nu ret vel; hils Din elskværdige Hustru, gid jeg kunde høre hende endnu en Gang synge Beethovens Melodi til »Kennst Du das Land?« Min Kone beder ogsaa at hilse.

Din hengivne 25
Schandorph.

8. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Kjære gode gamle brave Schandorph!

Berlin Zelten 16. N. W.
2 December 78.

. . .

Det som interesserer dig er at høre et Par gode Ord for din Bog. 30 Men, kjære Schandorph, jeg kjender den ikke, har saalidt seet den

som nogen anden dansk Bog, der er kommet ud siden jeg er her. Alt hvad jeg kan love dig er at lade den komme fra Kbhavn saasnart jeg har Tid at læse. Det glæder mig at min Broder, som du fortæller mig, har anmeldt den med Anerkjendelse. Thi det er et meget godt
5 Omen. Det er langt lettere at vinde hans yderste Foragt, en Foragt som er nær ved at kvæle ham og gjøre ham sort i Ansigtet (hvorfor Pøbelen ogsaa anseer ham for meget sort) end det er at faae Ros af ham. Ja det er forsaavidt ogsaa vanskeligere at faae Ros af ham end af mig, skjøndt vi ved fælles Anlæg og ved aandeligt Samliv
10 ere komne til det Standpunkt næsten altid at dømme i alle Grundtræk ens. Hans Ros kan du da foreløbig godt tage à conto paa min, og jeg glæder mig over, at du har skrevet en god og sand Bog.

Du siger der er lavt til Loftet i Danmark og det er kun altfor sandt. Naar du nu seer i Avisen at vi her leve i Beleiringstilstand,
15 under Udøvelsen af de slemmeste Grusomheder mod stakkels uskyldige og brave Socialister o. s. v. saa vil du let tænke, at her er ligesaa slemt. Men tro ikke dette, ingen Tanke kan være urigtigere. Her er netop trods Alt, trods alt dette Øieblikkelige, Forbigaaende, der skræmmer og imponerer Hoben, godt at være. Her leves et rigt
20 frit aandeligt Liv, her er en stor, spredt Elite, her tænkes dristigere og nyere og bedre end selv i Paris. Tro mig, medens den socialistiske Idee, (i sin Kjærne uigjendrivelig sand) gjærende gennemtrænger Masserne, det menige Folk, er her dels et stort Aristokrati af Høitdannede og Kundskabsrige, mellem hvilke det er lærerigt at færdes,
25 dels er her, og det er Hovedsagen, en lille Flok yngre Mænd som sidde inde med Fremtiden. Vi ere nogle Snese her, som vide hvad vi ville. Vi ere en Haandfuld, som have al den Enthousiasme, al den seige Villie, al den Opofrelsesdrift og næsten de Kundskaber som det 18de Aarhundredes franske og engelske Filosofer havde, vi
30 optage Traaden, hvor de slap den, vi føre igjennem hvad Reactionen i 60—70 Aar har forpurret og forstyrret. Jeg har aldrig været seiersvissere, aldrig aandelig stærkere end nu. Jeg veed na-

turligvis godt at Intet kommer hverken idag eller imorgen eller om 10 Aar. Men det kommer. For 15 Aar siden talte Lassalle til 200 vaklende og tvivlende Arbeidere, nu stemme 500,000 tydske Vælgere som een Mand paa hans Program og for hans Disciple. Omen accipio.

Enhver bør, som der staaer etsteds i Balzac, reise sig om Morgenens 5 med een Gang saa megen Villie som han gik iseng med om Aftenen. Det er det, der udfordres, saa gaaer hele Resten af sig selv. Energi! Energi! Nu er de Danske, jeg siger ei: I Danske (thi jeg tager ikke dig som er en stræbende med) et løit og sløvt Folk. Meget Forfængelighed og liden Villie og næsten ingen Principtroskab. De 10 fleste Vrøvl, det herskende Mindretal Slyngler. Men en Snes villies-faste Mænd kan puste Vrøvlet om og knække Slynglerne. Dog jeg præker. Kun dette endnu. Hvad det gælder om for dig og for de andre Danske er Tro. Den Tro, som udelukker Resignationen. Lad være med Overbærenheden, med den velsignede: Ikke Dømmen 15 strengt etc. Døm strengt for Djævelen, dertil fik vi Dømmekraft, netop Dømmekraft, skjøndt Kraften i Danmark nutildags er ringe.

Du spørger om min Production. Jeg har skrevet en 40 store Artikler om Tydskland i det norske »Dagblad« men jeg beder dig ei sige Nogen i Kjøbenhavn at jeg skriver deri (skjøndt Adskillige i 20 Christiania vide det) da det vilde skade mig om mine Fjender i Kbhavn anede at jeg skrev dertil. Desuden skriver jeg i Academy dog kun sjeldent, da jeg ei har Tid, og oversætter selv mine Sager paa Tydsk til Deutsche Rundschau, et frygteligt Hestearbeide. Vær nu snild og fortæl ei det, jeg beder dig tie med. 25

...

Du feiler hvis du troer jeg staaer i regelmæssig Korrespondance med min Broder eller nogen anden Kbhavner. Jeg veed i Regelen lidet om hvad der foregaaer og er taknemmelig for Meddelelser.

Hils paa det Allerbedste din Frue og vær ved fast og godt Mod. 30

Din hengivne

Georg Brandes.

P. S. Forleden Dag sagde en af de unge Professorer ved Universitetet til mig: »Jeg skylder Dem det første Stød til Dannelsen af min økonomiske Grundanskuelse«. Han sigtede til min (paa Tydsk udkomne) Bog om Lassalle. Jeg blev glad ved at faae et nyt Bevis
 5 paa hvor vidt omkring et enkelt Menneske kan virke. Og det er det Afgjørende: Udsaa blot Spirer, de sætte altid Frugt og Krapylet, det Ploug-Topsøeske o. s. v. hjemme, der ingen Spirer har at udsaa kan ingen Nachwuchs faae uden nyt Krapyl. Ergo sursum corda!

10 Jeg sender dette Brev af iaften; thi ventede jeg til imorgen og saa det ved Dagslys, afsendte jeg det ikke.

9. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Berlin Zelten 16. N. W.
 19 Dec. 78.

Jeg maa takke dig Schandorph for den nydelsesrige Dag som Læsningen af din Bog har givet mig. Det var et Aar siden jeg havde
 15 læst en dansk Bog, da jeg igaar tog den i Haanden. Og jeg har læst den med stor Sindsbevægelse og stadig Glæde. Hvis vi ikke alt var Dus, vilde jeg drikke Dus med dig for den Bogs Skyld.

Du kommer dig, Du kommer dig. Du har fundet dit Felt og Du
 20 behøver nu blot at udvide det.

Siden Drachmanns Frafald (jeg hører, at han nu er en stadig og flittig Gjæst i Biskop Martensens Hus) er Du jo den eneste skrivende og virksomme Digter som i Danmark staaer paa Aandsfrihedens Side og jeg glæder mig over hvor smukt Du udfylder din
 25 Plads.

Jeg vilde nu gjerne kritisere for om muligt at give dig et eller andet brugbart Vink for Fremtiden. Men Indtrykket er dels for frisk, dels har jeg saa lidt Tid og sligt gjøres saa langt bedre mundtligt. Din forrige Bog vakte Agtelse, denne fremkalder Høiagtelse
 30 i dette Ords rette Mening.

Dog for at salte Retten et Par Spørgsmaal snarere end Indvendinger, og et Par løse Bemærkninger.

Er den historiske Farve ret holdt? Jeg synes ikke. Alt det med Grevinde Danner er fortræffeligt, er historisk. Men Fritænkertalerne er antedaterede. Hvorfor skjændes de ei om Skandinavisme, 5 om Nordens Betydning for Europa, om Danmark som Verdens ypperste Land (Thorvaldsen, Heiberg, Kierkegaard o. s. v.), det taltes der dengang om. Farven er ei tro, men blandet.

Hvorfor har du valgt saa frygteligt dumme og uvidende Mennesker til Folie for Albrechts Kunster? Tænker man sig Bogen over- 10 sat vilde dens Lykke let strande paa den Mangel paa Interesse den Fremmede vilde føle for saa ubegavede Aristokrater som disse. De er næsten for gale. Man morer sig i Udlandet mere ved at see en almindelig Bildungsfilister, der f. Ex. sværger ved Feuerbach og er keiserlighthyperloyal beskjemmet; der er finere Brydninger. Disse 15 Naturer ere saa græsseligt enkelte. De staae i Dannelse ei over Kudskten. Jeg troer gjerne, mange ere saadanne; men det er maaskee ei dem som det var mest værd at ramme. Det er Farceskikkelser. Man træffer dybere ved at vælge de mere begavede. Kvinderne ere begge fortrinlige. Dialogen er næsten helt igjennem brilliant. 20

Hvorfor gjorde du ei heller Albrecht lidt mindre resolut i Ord. Nu minder han mig om Rudin. Der var i Foreningen 1859 en, som hed Wissing, Løve der, som imponerede mine 17 Aar et Fjerdingsaarstid ved sin Smidighed. Det var en Art Albrecht, men han var Theolog. 25

Var det rigtigt at lade Jespersen opgive det Geistlige? Det gjør Præster jo saa at sige aldrig, vel? Det seer lidt tendentiøst ud.

Slutningen er mig lidt for voldsom. Den gjør Albrecht til Brink i Hostrups »Mester og Lærling« og forandrer Karakterens Pointe. Hvorfor skal han være saa feig? og hvorfor skal han beskjemmes fordi 30 han ei forstaaer hvad han jo som Ikke-Ingeniør ei kunde forstaae. Han burde blive slaaet paa sit eget Felt ei paa et fremmed, hvor

selv den bedste Mand vilde slaaes. Thi har man ei Kjendskab til Brønde staaer man vaabenløs naar Talen er om at grave Mennesker ud.

Nu har jeg kun en Opfordring til dig. Bliv ved! vær tapper! 5 hold ud! og kun et samlet Tilraab Macte virtute! (som August Jespersen vilde udtrykke det).

Vil du være saa venlig at paaskjønne at jeg (skjøndt en stærkt-beskjæftiget Mand) nu har sendt to Breve itræk uden at faae Svar imellem.

10 Hils din Frue paa det Bedste.

Din hengivne

Georg Brandes.

10. Sophus Schandorph til Georg Brandes.

Frederiksborggade 29—4. 21. Dec. 1878.

Kjære Brandes!

15 Først hjertelig Tak fordi Du, fyldt af Arbejde, har taget Tid først til at læse min Bog og dernæst skrive mig til om den, inden jeg havde takket Dig for Dit forrige Brev. Men jeg er af Naturen det dovneste Asen, jeg kæmper hver Dag med Inertiens Lov i min Aand og i mit Legeme, som jeg ogsaa i sin Tid har budt haard Konfekt, da 20 jeg mistvivlede baade om Muligheden af en fremtidig dansk Literatur og (specielt) om mine egne Evner til at gjøre Noget for en saadan; jeg lider hyppig af Træthed og Døsighed, men nu skal, Fanden tage mig, Maskinen i Gang, og det har Du væsenlig Del i, Du kjære Ven, som talte de opmandende Ord i sin Tid, og som 25 var den første, der, uden for min daværende snævre Vennekreds, gav mig Digternavnet. Du var den eneste Mand i Danmark, hvis Ord jeg ubetinget troede paa det Gebet. — Drachmann! Ja, om han kommer til Bispen, skal jeg ikke kunne sige, men ret nu har han udgivet en Eventyrdigtning («Prinsessen og det halve Kongerige») 30 helt romantisk, hvor Helten røjler sig op ved at bede Fader vor (der er sat i daarlige Vers), med en meget almindelig, ikke engang

ret originalt behandlet eller klart fremspringende Hovedtanke, men med ypperlige lyriske Stykker, flotte, henrivende i Rhythme og Diktion. Hans Behændighed er ængstelig; saa længe Du var paa nært Hold og havde Magt til at tage ham i Nakken, kunde han ikke saa let slaa Svingene hen mod den officielle Hyldest; nu frygter jeg 5 næsten for, at han vil lade sig bespise som Prytanist ved Grossererdinererne omkap med den tykke Peter Hansen. Naa hvem véd? Drachmann er aldeles uberegnelig. Den brave og gode Borchsenius gjør, hvad han kan, for at holde D. fra alskens Utskestreger, men hvorlænge holder det? At Din Broder er bleven kjed af at gjøre 10 ham Tjenester og faa Skjældsord til, forstaar jeg skam godt. Men hvor kan D. bedaare En! Jeg traf ham engang i Novbr ved den gamle Kr. Arentzens Fødselsdag; jeg var egenlig gal paa ham, da jeg kom, men saa var han saadan, at han fik mig til at le og slaa Alt hen i Grin. 15

Dine kritiske Annotationes takker jeg Dig allermest for. Der er vist lidt Usikkerhed i den historiske Farve, ikke for saa vidt Albrecht er Fritænker (han er jævnaldrende med Rudolf Varberg, Kr. Arentzen og deres Samtidige, hvoriblandt jeg kjender ikke faa Feuerbachianere), men fordi hans Maade at docere sine An- 20 skuelser paa smager af en senere Tid. Hvad angaar det danske Aristokrati, da var og er det, som jeg har skildret det. I en fire fem Aar af mit Liv har jeg færdedes en Del iblandt det, og er man, som jeg, noget burlesk anlagt, kan man ikke behandle det stort bedre — Folk som nu afdøde Moltke-Bregentved, Holstein-Holsteinborg, 25 Brockenhuus-Schack, Reventlows paa Fyen og Lolland ere kun Varianter af Lehns greve Egernskjold-Typen; og Fredrik VII^{des} Adjudanter som afd. Fritz Blücher, Oberst Holten kun lidet klogere end General Bilbach. Hvorfor satte jeg da Albrecht i det Medium? Fordi jeg, som Kristus siger, maatte vidne, hvad jeg havde set; 30 jeg vidste, hvordan en Explosion maatte forme sig i den Kreds.

Din Indvending mod Jespersens Afkald paa Præstestanden giver

jeg Dig Ret i. Han burde blive ved at være det og stræbe at »mediere« ved at snakke sort om det Fundamentale og det Temporelle i det ny T. o. a. dsl.

At Albrecht er fejt, da det kommer til Stykket, synes jeg er antydet i den Maade han er anlagt. Maaske mangler der noget i Udførelsen ved Brøndgravningen, men min Mening er ikke at lade ham falde, »fordi han ikke forstaar sig paa Brøndgravning«, men fordi han, i Stedet for ærlig at vige Pladsen, gjør Tilløb til at spille en Rolle for Komtessen, og endelig mangler det personlige Mod, thi Andet hører der ikke til for at gaa ned ad en Stige og hjælpe et saaret Menneske op. Jeg tror, at vi Literater stundom kan have godt af at indprente os lidt ganske elementær Moral f. Ex. at enhver Mand skal have personligt Mod; jeg synes, at der ligger noget Rigtigt til Grund for den franske Konveniens, der tvinger en Mand til at lære at bruge Vaaben, for at kunne tage mod en Udfordring.

Hvad der vil vanskeliggøre mig at skildre Folk fra den sidste halve Snes Aar er, at jeg har levet saa lidt med i de kjøbenhavnske storborgerlige Cirkler, hvor de officielle Størrelser have levet og rørt sig. Her vilde Samtaler om Danmarks Storhed, Skandinavismen, Thorvaldsen, Søren Kierkegaard o. dsl. faa sin rette Plads, thi paa Herregaardene maa Du endelig ikke tro, at man talte om Sligt, der vilde det have heddet f. Ex. om Kierkegaard: Han var nok et snildt Hoved, men dog vist for religieux, og saa var han jo ligefrem ufor-skammet mod Biskop Mynster, som dog var hans Superieur; saadant Noget burde Biskop Mortensen aldrig have taalt.

Jeg har i dette Efteraar arbejdet som en Smed, og saa godt som kun med original Produktion. Nu skulde jeg til at afslutte en stor Fortælling paa Vers — ogsaa et nyere Sujet fra den anden slesvigske Krigs Tid — og saa begynde en ny Roman, hvor det national-liberale Partis Livs- og Kunstanskuelse etc. skulde have sin Bekomst.

Af et Brev fra Rom hører jeg, at J. P. Jacobsen er der, men at han er meget svag; et svensk Blad har allerede slaet ham ihjel

og skrevet en Nekrolog over ham, som han selv læste i »Skand. Forening« i Rom.

...

Din hengivne Ven
Schandorph.

11. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

30 Juli. 79. 5

Kjære Schandorph!

Hav ret megen Tak for den smukke Overraskelse, jeg modtog igaar. At blive besunget i en lang Række af klang- og ildfulde Strofer, det er noget som ikke hver Dag falder i Ens Lod og som vel kan gjøre En taknemmelig og fornøiet. 10

... Troer du det virkelig umuligt at faae dit Digt trykt? Du burde dog, synes jeg, gjøre et Forsøg derpaa. Vilde mon ikke »Ude og hjemme« tage det; dets Redaktør kan neppe skye mig, da han nylig var hos mig og bad mig om Bidrag. I ethvert Tilfælde vilde maaskee det norske Dagblad optage dit Digt; men du har maaskee 15 ikke Lyst til at sende det til Kristiania.

Jeg vedlægger, lidt skamfuld over at sende gammelt Hvedebrød til en Bager og fin Konditor en Lap med et Par Vers, jeg engang i meget ringe Humør skrev nede paa Marcuspladsen i Venedig, som i 1871 var min sidste Station i Italien. De kunne idetmindste 20 vise, at det ikke var i noget forfængeligt Haab om at vinde Ære og Anseelse ved min Virksomhed at jeg vendte hjem fra Syden for at forberede mig til mine første Forelæsninger. De ere blevne i min Erindring og jeg har nedskrevet dem efter en tro Hukommelses Dictat. Du maa naturligvis ikke lade Nogen skrive dem af. 25

Hvad enten nu Dine Vers blive trykte eller ei, saa hav i ethvert Fald kjære Ven en oprigtig Tak for det Venskab hvorom de vidne. Du veed at jeg er ikke expansiv og at »det Rahbekske« ikke ligger for mig. Men tag et Haandtryk uden mange Ord.

Hils din elskværdige Hustru og hav smukke Dage ude ved Stranden. 30

Din hengivne
Georg Brandes.

12. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Berlin. Zelten 16. N. W.

Min kjære Schandorph!

27 Dec. 79.

Hav ret hjertelig Tak for Digtet; jeg havde hørt derom og ønskede netop at see det. Jeg kjender jo ikke dets Anledning, men det
 5 har, som det er, glædet mig meget. Du har din Styrke i polemiske Vers, troer jeg. Af Alt hvad du har skrevet er efter min Mening dit sidste Indlæg mod Kaalund, som jeg i Kbhvn læste igjennem paany, det Fortrinligste, mest Fuldendte i Form, og Fasteste, Simpleste i Indhold. Dette Digt er i visse Maader ligesaa godt, kun ere
 10 Billederne ikke saa godt holdte, ikke sandt? Der er noget underligt i at tænke sig en Vogn, hvorimod der løbes Storm og Sligt, men brillant er Kritiken over Ploug som Frihedshelt og Digter.

Jeg seer af dit Brev at Du endnu ei veed hvorledes mit Anliggende endte. Finansudvalg og Minister kom i skjøn Enighed til det
 15 resultat at lade Bevillingen til min Ansættelse falde bort. Man vilde end ei lade det komme til en Forhandling i Thinget, da det fremfor Alt gjaldt om at mit Navn (!) ikke blev nævnet. De Herrer er gjennemgaaende saa naive at troe, at dette Navn er noget sært Uhøvisk og Skrækkeligt som ikke kan nævnes: »Saaledes denne Begivenhed endte« i Vrøvl, i Løgn, i Pjat og Intethed som Alting ender
 20 i Danmark.

Hvis det ikke var lidt haardt at skulle leve af Literaturhistorien, vilde jeg ikke tage mig det videre til Hjerte. Nu, da jeg netop havde vænnet mig til Tanken at vende tilbage, er det noget pinligt at
 25 skulle foretage en fuldstændig indre »revirement«, men pinligst er det dog at see den Usselhed udbredt for sit Øie, hvorpaa Sligt kun er et Symptom.

Saameget jeg paaskjønner Din og Andres Feiden mod Ploug, kan jeg dog ei væрге mig mod det Indtryk, at I, taktisk talt, bære Eder
 30 forkert ad ved disse Angreb. Vor egentlige, snu, virkelige Fjende er slet ikke Ploug, slet ikke »Fædrelandet« — der længst ere aflægs — men Topsøe — som de nu alle ligge paa Maven for — og »Dag-

bladet«, efter min Anskuelse Nordeuropas infameste Blad. Det er dette som er Fjenden og som virkelig repræsenterer det ideeløse og mægtige Bourgeoisie. I lade Eder alle narre af, hvor Kluden, Fanen, Brølet er. Men der er slet ikke Faren. Alt hvad I gjøre mod Ploug, kommer Topsøe tilgode. »Dagbladet« er »Fædrelandets« Arvtager, 5 ja har alt i levende Live taget Broderparten af Arven. I gjør feilt Bestik og rette ikke Eders Slag mod det rigtige Punkt. . . .

Hvad tydske Bøger angaaer, nævnte jeg Hopfen: Die Geschichte des Majors, hvori den sidste Historie er et Mesterværk. Hopfen er et stort Talent. De »Italienische Novellen« er af H. Homberger; 10 exquisite Studier ligge bag dem, men et Forhold til Nutidens Liv have de kun i temmelig ringe Grad. Dog læseværdige. Forf. er en fin Aand, men ligesom Hopfen personligt temmelig kjedelig i Omgang.

Jeg maa takke dig paa det Bedste for de »Fem Fortællinger«. »Kagepigens« har vundet meget. Historien om »Hers« glædede mig 15 ganske særdeles. Saa er der den sidste Historie som er saa smukt fortalt og saa inderlig i Følelsen. Den om den fattige Dreng er mig lidt formløs, men staaer ellers ikke tilbage. Jeg vilde kun at du tegnede de grovere Træk med en lettere Haand. Undertiden sætter du din Blyant saa fast mod Papiret at Spidsen knuses og Blyet 20 sprutter til Siderne, men det giver ingen Kontur. Zolas Exempel kan undertiden være fristende, men danske Sandser taale ei saa grov Confect; stik Fingeren i det Land, hvori du lever, og lugt at det har frembragt Duftvaudevillen. Duft er slem, men Stank er ikke bedre. 25

Jeg frembringer Intet. Mit Humør var i nogen Tid ei dertil. Jeg vil udgive mit 5te Bind stykkevis i Deutsche Rundschau, min Anseelse er nu — siden Revue des deux mondes 3 Gange omtalte min Beaconsfield og siden den oversættes paa Engelsk og Polsk og Russisk — steget saa meget her, at hin ellers kræsne Revue har tilbudt 30 mig at lade hele mit 5te Bind først udkomme stykkevis deri. Jeg vil ogsaa holde Forelæsninger her og begynder sidst i Januar.

Læste du I.s Dukkehjem. Det er et stort Værk ikke sandt? Det glædede mig at den lille Magnussen har oversat Zola I paa Dansk. Den Bog elsker jeg, skjøndt den er skrækkelig slet componeret, men den er saa fuld af Energi og Farve som faa Romaner i fransk Litteratur.

Levvel. Jeg takker specielt din lille Frue for hendes Taalmodighed med at høre mine Forelæsninger og for den rare Middag vi tilbragte sammen.

Venlige Hilsener fra Hus til Hus.

Din

10

G. Brandes.

Og et glædeligt Nytaar for Eder begge!

13. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

6/1 80

Kjære Brandes!

Tak for Dine venlige Udtalelser om Versene til Ploug og om Fortællingerne. Det stærke Tryk med Blyanten er det mig svært at lade være med, det maa ligge i en Særegenhed, om Du vil, en Fejl i mit Haandelav; jeg har neppe lært det af Zola, muligvis har han ægget mig op til at bruge det for hyppig. Jeg skal gjøre, hvad jeg kan for at følge Dit Raad, men Ulykken er, at under Digtningen vælte de sete og erindrede Figurers Dialog og Udtryksmaade sig saaledes ind paa mig, at jeg skriver som efter Diktat.

...

Jeg har baade sét og læst Ibsens Stykke. Ja vist er det et stort Arbejde, gjort med en vidunderlig fast og sikker Haand; ubønhørligt som et Lynnedslag. Dog maa jeg tilstaa: rent personlig staar jeg Bjørnsons Menneskekjærlighed nærmere end Ibsens Idékjærlighed; ligger det i »Rahbekkeriet« i min Natur? Jeg beundrer denne amor intellectualis, men jeg elsker højere Bjørnsons svulmende Menneskehjerte. Maaske er det fordi jeg ikke kjender Ibsen personlig, men er en gammel Ven af Bjørnson. Tak for Anvisningen

30

paa de tyske Bøger, som jeg skal have fat paa fra »Athenæum«, saasnart den Mavekatarrh, som har holdt mig inde nogle Dage, er forbi. . . .

Og nu, Levvel for denne Gang, Du kjære Ven! Kunde vi råkas — skulle vi språkas — (ikke: supa) några dar. Min Hustru og jeg 5 sender Dig og Din Frue de venligste Hilsener med Ønsker om rask og god Trivsel for Eders lille Pige.

Din hengivne

Schandorph.

14. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Zelten 16. 10

Ven!

12 Jan. 80.

Det er en utaaelig Ting med Breve. Man udtrykker sig ei tydeligt og misforstaaes altid halvt. Tro mig dog ei en saa daarlig Kritiker at jeg et Øieblik kunde mene, du havde lært din Fremgangsmaade af Zola, jeg husker imidlertid, at jeg, da jeg havde skrevet 15 mit Brev, saa, at Ordene kunde misforstaaes saaledes. Jeg mente kun at hans Exempel (i l'Assommoir) ikke maa forlede nogen i det spage Danmark.

Mon du nogensinde fik et Brevkort, som jeg skrev til dig, før dit Brev kom, for at sige dig at jeg fandt Rosen i min Epistel for 20 svag og betinget? Hvis du seer Carl Michelsen, saa sig ham, jeg har skrevet til Kbhavn for at faae hans Artikel, men den var udsolgt; har han to, saa bed ham sende mig en.

Jeg fik i disse Dage fra Moder dit Digt No 2 og er derved end dybere i din Gjæld for de hjertelige Ord det indeholder om mig. 25 Men har Ploug tabt Samlingen og Viddet, at han skjælder mig ud i slige Udtryk? Han har seet min »Mage blandt Hunde« siger han, mon det virkelig er juridisk tilladeligt at skrive saaledes —, og saa kan jeg endda slet ikke finde Mening i hans Vers.

Det gjør mig meget ondt at din Helbred ei er saa god. Men jeg 30 er enig med dig i at den eneste rette Kur er ikke Lediggang men

Arbeide (dog naturligvis uden Overanstrengelse). Har man ikke noget for, saa fortvivler man under fortvivlede Tilstande.

...

Vist har du altid været noget Rahbeksk, og er saa endnu og vil vel blive ved at være det. Man forandres jo ei i Karaktertrækkene og skal heller ikke; men det glæder mig (som nu min Personlighed er anlagt) meget at see, hvor meget fastere og mandigere, hvor meget mere bevidst og sikker du nu optræder end du gjorde det før. En Sag, man troer paa, giver Mod og Selvtillid.

10 Jeg selv er desværre altfor meget udenfor. Jeg havde nu saare gjerne været med og lagt et — helst vægtigt — Ord med i Vægt-skaalen, men jeg er bunden her, og da Bjørnsons ædle Venner, som han var saa fuld af, Holstein og Høgsbro, sveg mig, er min Sag end ei kommen for i Danmark. Dermed er jeg for enhver over-
15 skuelig Aarrække udespærret. Denne Minister tør ei ansætte mig, og den følgende (hvem han saa bliver) hverken vil eller tør. Da selv om hele Folkethinget vandtes for mig (Moderate og Høire med (!)) Sagen endnu vil strande paa Landstinget, og selv om alle de gamle Reactionære i Landstinget per impossibile vandtes,
20 Sagen vil strande paa Ministeren, og da selv om Ministeren vandtes, Sagen vil strande paa Biskop og Majestæt, der vil nægte sin Underskrift (ligesom nu til Billes Amtmandsværdighed), saa er jeg factisk slagen paa en saadan Maade, at Nederlaget er definitivt. Alt Andet, alle Trøstegrunde, Folk har sendt mig, er Frase, ægte dansk Vrøvl.
25 De Godtfolk troede, at de fik mig ansat passivt — ved Modstandernes Velvillie; de indsaa ei, at de selv efter Evne maatte ansætte det vil sige befæste mig hjemme — og det har kun to gjort, Du og Pingel, og derfor er jeg jer varmt forbunden, selv om Eders Møie har vist sig forgjæves.

30 ...

Hils din elskværdige fortræffelige Frue varmt fra os begge. Jeg er ganske hendes hengivne Tjener

G. B.

15. *Sophus Schandorff til Georg Brandes.*

17/1 80

Kjære Brandes!

...

Det fortælles her, at Ploug har agiteret saa voldsomt imod Dig i Landstinget, at Fischer kunde risikere sin Portefeuille, hvis han søgte at drive Din Sag igjennem. O Guder! hvilke Tilstande! Naar man ikke er rask, som Tilfældet er med mig i denne Tid, saa faar man svage Øjeblikke, hvori man fristes til at opgive Ævret i dette Land og ønske sig med Holbergs Henrik en Gouvernørpost i Ostindien. Om Plougs bundsjoffle Ytring om Dig er juridisk strafbar eller ikke, forstaar jeg mig ikke paa; nu truer han mig med Sagsanlæggelse — for mig gjerne! 10

Ja, Poeter ere et løjerligt Folkefærd. Bjørnson var bleven rørt over, at Galschiøt i »Dagbl.« havde faaet Lov til at tale forholdsvis velvilligt om »Leonarda«. Han aflagde da Topsøe en Visit; Topsøe blev paa Bjørnsons Begjæring indbudt til Hegels; men Skram, som var tilstede, har fortalt mig, at de havde ondt ved at tale sammen; at de snakkede Noget om en personlig Gud osv., osv., men at de ikke drak et saadant fjollet Glas sammen, som Du skriver. 15

Kjæreste Ven! Sig bare altid Din Mening om mine Ting lige ud af Posen; jeg takker Dig for enhver Udsættelse Du gjør. Kunde jeg lave Tingene, som jeg vilde, saa vilde jeg skaffe Dig saa rigelig Tid, at Du kunde stryge af mine Bøger, hvad Du fandt daarligt; men som Tilværelsen en Gang er, betragter jeg alt Gjennemsyn af Manuskripter som noget Forfærdeligt. I de senere Aar er jeg bleven overløbet af Forfattere, der ikke kunne begribe, at en beskæftiget Mand ikke har Tid til at være literær Jordemoder. 20

Kunde Du slaa et Slag med vanlig Aand og Kraft, skulde det glæde mig; det vilde batte mere end alle de, vi have slaaet. Her sender jeg Dig Folkethingets Forhandlinger om min Sag, af hvilken der er gjort et stort Nummer. Nu véd jeg ikke, om det os meget fjendske Landsting for den Bagatels (1000 Kroners) Skyld vil sende 30

Finansloven tilbage, og om Fællesudvalg skal nedsættes for den
 Histories Skyld, men hvad kan man ikke vente af Tider og Til-
 stande som disse, vi leve i. Jeg kunde have svær Lyst til, i det mindste
 i nogle Aar at expatriere mig; at skubbe sig op af al Krapylet,
 5 som man ikke kan undgaa, naar man lever paa en Tallerken, tager
 i Længden paa det solideste Nervesystem.

Véd Du, hvem der er mig til stor Opmuntring og Glæde i denne
 Tid? Det er Din Broder Edvard. Hvor vi ere komne til at holde
 af ham her i Huset! Min Kone bemærkede om ham, at han trods
 10 al Forskjellighed fra Dig, ligner Dig i aandelig Finhed og Noblesse.
 Jeg læser med stor Fornøjelse og til Belæring, hvad han skriver om
 Skuespil og Theater.

Til Lykke med hvad der forestaaer i Dit Hus! Men ikke sandt?, Din
 brave Hustru er jo sund og stærk. Min er mig en tro Medstriderske,
 15 der er frejdig og rede til at følge mig, hvordan det saa gaar. Du
 maa endelig ikke tro, at jeg er en Klynkepotte, men jeg er slet ikke
 vant til at fejle noget eller til at mærke, at jeg har en Mave eller
 deslige. Død og Pine, kjære Ven, pas endelig paa Din Sundhed
 og vær ikke altfor fordringsfuld mod Din Krop.

20 Nu er jeg bleven forstyrret — jeg tror — fire Gange, medens jeg
 har skrevet dette Brev, som vist ogsaa er utrolig vrøvlevorent. Nu
 god Nat og Tak for hvert venligt Ord og hver Opmuntring, Du
 har givet

Din hengivne

25

Schandorph.

16. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

5. IV. 1880

Kjære Schandorph!

...

Det glæder mig at Du har saa meget for og jeg ønsker dig al
 30 Lykke dermed. Da du siger mig at du vil udgive et Bind Lyrik,
 saa falder det mig ind, at jeg vilde bede dig, ifald du deri optager
 det Digt du i Sommer sendte mig, da at modificere Slutningsstrofen

deri (hvis det ellers lader sig gjøre, thi jeg veed at alt Retteri for-dærver). Men det vilde skade os begge to, hvis Navnet Tycho Brahe fik Lov til at staae deri. Jeg er dog nu eengang mange Gange for ringe til Sammenligningen skjøndt jeg har det ene Fortrin for den berømmelige Braksnude, at jeg er ligesaa overbevist som Erasmus 5 Montanus om at det er Jorden som gaaer. A propos. Sammenlign mig heller med ham!

Pietro Krohn kan Du da sammenligne med den Stundesløse. Det er dog hartad komisk at see, hvor lidet Menneskene i deres Liv faae udrettet og hvorledes de saa dog aldrig have fem Minutter tilovers 10 for hverandre. I en lille By er de nu rent forfjamskede dermed. Vauvenargues siger: Un homme qui ne soupe ni ne dîne chez lui se croit occupé.

Jeg spurgte kun om Drachmanns Oversættelse fordi jeg havde tilbudt mig at rette en Correctur for ham. Han egner sig, synes 15 mig, bedre til Producent end til Oversætter. Men jeg glædede mig til Skandalen over Don Juan. Sikkert Hyl der vilde blive!

Ikke sandt! man aner dog aldrig som Yngling, hvor dumme Ens Samtidige egentlig er. Aldrig i mit Liv havde jeg troet, at de Danske — J. L. Heibergs Publicum — kunde synke til den Grad af Fana- 20 tisme og Smaalighed. Bjørnson er dog en blind Bertel at han seer Alt saa haabefuldt. Og dog vil jeg ikke nægte, at jeg selv knytter en Del Haab til Literaturens gradvise Omformning. Men det skulde gaae hurtigere; man har kun saa kort Tid at leve i.

Jeg hilser din Frue paa det Allerbedste fra mig og alle mine 25 Kvindemennesker, og jeg ønsker dig al Fremgang.

Din hengivne

G. B.

17. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Berlin. Zelten 16. N. W.

Kjære Schandorph!

21 Sept. 80.

30

Først en Hilsen til din lille Frue med mange gode Ønsker og Bønner om malgré tout at være ved godt Mod.

Saa dette: din Misstemning ved dit sidste Arbeide, din Frygt for at det ei vil være morsomt kommer efter min Mening af din gammel- dags Arbeidsmethode. Du bør gaae ganske anderledes methodisk, historisk, videnskabeligt tilværks. Hvad her foreligger til Skildring
5 det er (kort sagt) Frederik d. 7des Tidsalder. Man burde da, naar man i al Almindelighed har sit Æmne, give sig til at studere hin Tids gamle Aviser bunkevis, gjøre sine Udtog hist og her, have Pakker af Notitser for sig, naar man begyndte. Alt vilde herved faae forøget Livagtighed og Interesse. Zola taler altid med For-
10 bauselse om den gamle Tid, da George Sand satte sig til at skrive en Roman foran et Ark hvidt Papir. Han studerer Maaneder igjen- nem (enten et Theater, eller Butikker, eller et Arbeiderkvarter eller andet) før han giver sig til at skrive og har tykke Notitsbøger fulde først. Jeg forstaaer godt at mangen En ikke kan arbeide paa den
15 Maade, navnlig hvem der ingen Idee har om Forskning, men Du hører ei til dem. Kun gjennem Avislæsning naaes i dette Tilfælde l'étude d'après nature.

Det er dog slet ikke for at sige dette, at jeg idag skriver, men for at bede dig gjøre mig den Fornøielse at udføre følgende Æmne
20 til en satirisk Novellette, hvis du kan faae fat paa det.

Det bør hedde »Victor Hugo i Newport« eller saadan noget. New- port er Hovedstaden paa den lille Ø Wight. Paa Wight lever en ung fattig Mand, Tagkammerpoet, Journalist, Republikaner, Fri- tænker som skjøndt Englænder gjør hvad der nutildags er yderst
25 almindeligt blandt unge Englændere — sværmer for fransk Poesi og fransk Aand, særligt for Victor Hugo, har skrevet en Ode til hans Ære og ved enhver Leilighed forherliget ham i den lokale Presse. Han er derfor i alle de senere Aar af Keiserdømmets Tid bleven gjenemhaanet af alle Bedsteborgerne paa Øen, og den lokale
30 Avis Newport Times har gjort ham til en stadig Skive for sine Vit- tigheder og sin Forfølgelse. (Paa Wight hvor Dronningen residerer i Osborne House er al Verden hyperroyalistisk og hyperfrom). Saa hedder det sig med Et en Dag, at Victor Hugo vil komme fra

Guernsey i Besøg over til Wight. Vor Ven jubler i vilde Skyer paa sit Tagkammer, han haaber at faae ham at see, faae ham i Tale. Dette Øieblik vil bøde paa lange Aars Forfølgelse for Victor Hugos Skyld.

Neppe rygtes det at Victor Hugo vil komme før Redacturen for Newport Times sætter sig i Spidsen for en Indbydelse til Æres- 5 maaltid for den store Digter, alle Byens Pænemænd tegne sig, Poeten kan eller vil ei da gaae med. Alt ved Landstigningen modtages Hugo af alle hans Fjender, Redacturen kører ham til Hotellet i sin Vogn. Skaalerne for Frankrig (som man til daglig Brug lever af at mistænkeliggjøre og forfølge) for Hugo og atter for Hugo. Re- 10 dacturen har to Dage iforveien maattet købe sig et Bind af hans Digte for at kunne citere noget, medens Poeten, som ei er med, kan Alt uden ad.

Aarsagen hvorfor man feirer ham er at man vel veed at Newport er Kjøge, men haaber at ved det fremmede Besøg vil et Skjær af 15 Europæiskhed falde derover. Hugo svarer med Skaaler for det frie England og de tilstedeværende Redacturer, hvis sande Væsen han ei kjender. Han er gammel og lidet skarpseende. Poeten vil besøge ham, men træffer Redacturen hos ham og maa gaae. Hugo beklager artigt netop at være optaget; han skal lige skrive i Redacteu- 20 rens Kones Album. Overalt er han omringet af dem, der til daglig Brug skildre ham som en gal Mand. Tilsidst seer Poeten ham kjøre bort uden at have faaet talt et Ord med ham. Og alle Blade fortælle hvor henrykt Hugo har været over den lille fortryllende Ø med det sydlandske Klima. Saaledes handler man paa Wight hvergang 25 der kommer en notabel Fremmed.

Det gjør Intet at du ei kjender Øen, det Hele skal jo blot være en satirisk Allegori paa Sjælland og Kbhavn. Det faldt mig ind i Anledning af Sarah Bernhardt. Tjen mig i at gjøre en Ude og Hjemme Novелlette ud deraf. Hugos Stil er jo let at eftergjøre. 30

Din

G. B.

18. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Kjære Ven!

Frederiksborggade 23 Sept [1880]

...

Du har Ret i, at jeg har arbejdet efter den gammeldags Methode,
5 men det gjælder netop ikke om min ny Bog, hvor Hukommelse
og fri Fantasi kun har havt lidet Rum at bevæge sig paa; men
hvortil jeg har gjort Forstudier fra Kvægtorvets Ølbeværtninger,
Holger Danske i Farvergade, Frederiksberg Morskabstheater og
Alleenbergs smaa Lysthuse. Det Tunge i Bogen kommer vist netop
10 af, at jeg ikke endnu haandterer Methoden med Lethed. I min
store Romans 2^{den} Del, som jeg nu har taget fat paa, skal netop
Fredrik VII's Tid for, og jeg skal ikke forsømme Studiet af gamle
Aviser i Athenæums Bibliothek.

Den fuldstændige Plan til en Novellette, som Du er saa elsk-
15 værdig at overlade mig til Brug, er jo aldeles fortræffelig, og jeg
lover Dig at forsøge mine Kræfter paa den, især da jeg tror at skimte
en venlig og fin Bagtanke, der er Din varme og vennesele Natur
værdig, den nemlig: at faa mig lanceret mod en ny Opgave, der
vil fordre en anden Stil end min sædvanlige — jeg føler sely, at
20 jeg let kan rende mig fast i en vis Maner som fEx Exner i sin Tid
gjorde, naar han malede Amagerbønder. Men hvis det omtalte Uge-
skrift »Vor Tid« skulde træde i Live til Nytaar, var det saa ikke bedst
at gjemme Novelletten til det? Ja, det siger jeg blot, fordi jeg under
bemeldte Fremtidsbarn det Bedste.

25 Den lille Gjellerup har været hos mig; jeg hører, at hans af Reitzel
forkastede Novelle skal ud hos Schou. Jeg kan godt lide samme
lille Karl, men ikke sandt? han trænger svært til Boeuf og Porter?
Han læste i Foraaret for mig et Kapitel af Bogen en question, der
var kvikt og ret flot gjort, men som dog — qu'il soit dit entre nous
30 — mere lugtede af Bog- end af Livsindtryk. Hvorfor gjør Skram
ingen Ting? Det er stadig Drachmann med sine mange og mig
med mine tykke Bøger, der maa holde for. Havde vi blot Dig her,

de Fund, som »Nationaltidende« o. dsl. tage af det akademiske Fejeskarn til at lave Kritikere af, vilde da neppe trives; jeg véd, at de vilde ryste i Buxerne, om Du tog dem fat. Dog maa jeg indrømme Dig den Ret, som jeg gjerne vil hævde for mig selv, at være fri for at tilsmudske mine Fingre altfor meget ved at røre ved det 5 ækle Skidt.

Kom I godt hjem? Hvorledes har Konen og Børnene det? Hils dem og Dig selv paa det Varmeste fra os Begge. Jeg har i et Par Dage havt lidt »Skrivekrampe« i Fingrene, undskyld derfor den sju-skede Haandskrift.

Din hengivne 10
Schandorph.

19. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

[Brevkort:] Løverdags. [Poststempel: Berlin 10/10 1880]

Kjære Ven! 15

Først det Praktiske. Et Brevkort til Udlandet koster 10 Øre; for en Krone faaer du ti og jeg ti fra dig. Sæt altsaa ei 20 Øre paa dine Kort.

Jeg sender dette fordi jeg er urolig for den lille Frues Befindende. Hvordan gaaer det hende? Er hun bedre? jeg tænker saa tidt paa 20 hende. Hun veed, at vi agte at tilbringe vor Alderdom i hinandens Nærhed, jævnligt seende hinanden. Vi fortælle da hinanden vor Ungdoms Eventyr; jeg har da maaskee de fleste og hun de bedste at fortælle.

Søndag. 25

Nu Søndag Morgen, da jeg skulde til at arbeide som en Neger, kom din Bog. Jeg maatte løbe den igjennem. Vær uden Frygt. Den er ikke kjedelig, ikke Spor. Jeg, som kjedes saa let, finder den ved dette flygtige Overblik endog meget underholdende. Den er god. Rikke og Mursvenden er Hovedstyrken, udmærket dygtige. 30 Deres Diction saa fortræffelig, ei Bogsprog, det rigtige talte Dansk. Ogsaa Damberg ypperlig, jeg kjender en saadan i Bergen, o jeg kunde

fortalt dig 1000 Træk, havde jeg kjendt Planen, rent guddommelige og akkurat i Stilen. Du fortsætter direkte Hostrups Lune i vor Literatur. Den lille Italiener B. har du benyttet yderst morsomt. Overhovedet maa man tidt lee høit ved Læsningen. Noget kunde være
 5 nyere. Præsten er i al sin Godlidenhed for lidt ny. Men det Hele er vellykket, og saa godmodigt, saa bravt, saa godt iagttaget, at jeg troer det ogsaa vil gjøre Lykke.

[Uden Underskrift]

20. *Georg Brandes til Ida og Sophus Schandorph.*

Berlin 26. 1. 81.

10 Kjære — rare — velsignede Frue!

Siden Schandorph har forraadt mig, at De stundom giver mig saadanne Benævnelser, faaer jeg Mod til at vove lignende i Tiltale til Dem. Jeg maa dog sige Dem, at jeg i denne irriterende Vinter — vi have her 15—18 Grader Frost (Reaumur) — tidt tænker paa
 15 Dem og Deres Helbred og at min Hustru og jeg opsende vore bedste Ønsker til Skyernes Samler og Fordeler. Vor fælles Ven skrev desuden til mig, at han selv ikke heller var ret rask, kort megen Gjenvordighed, men vi ville begge troe, at han er seig.

Og saa vender jeg mig da efter dette lille Buk for Fruen til Husets
 20 Herre som sidder der ved Skrivebordet — eller er det ved Flasken? — og siger

Kjære Schandorph!

Ak, paa Forelæsninger i Kbhavn er ikke at tænke; hvor skulde jeg kunne faae Tid til at tænke paa Sligt, jeg har altfor meget Ar-
 25 beid med at skrive Tydsk her, til overhovedet at kunne gennemstudere et Stof dertil. Selv Udgivelsen af mine Franskmænd vil tage Resten af Aaret troer jeg. Jeg har Ulyst, dyb Ulyst til at skrive for de Danske og er ei mere saa letsindig med Udgivelse som før, vil at det, jeg skriver, skal blive staaende saaledes.

30 Det er mig nyt hvad dit Brev fortæller mig, at Ploug har skjældt mig ud. Men det er jo lige meget. Folk veed jo nu i Kbhavn een-

gang for alle at Ploug skjælder G. Brandes ud. Man har forresten næsten ondt af ham, saa led han end er. Han er reduceret til at forhindre mig fra at faae et Universitetsembede og ødelægge mit gode Navn i nogle gl. Spidsborgeres Omdømme; ei det Ringeste mere er lykkedes ham. Hele den opskydende Literatur er beslægtet 5 med mig, ei een Bog, ei eet Digt siger noget til ham; han er saa ene i Danmark og i Norge som var han død for lang Tid siden, og Intet, ei det Ringeste af det han har villet og ønsket har sat Frugt eller havt Væxt. Dog nok om ham!

Hostrups Stykke kjender jeg ikke, men troer gjerne paa Forhaand 10 alt Godt om det. Du veed at jeg altid har sat den høieste Pris paa Hostrup, uanfægtet af at han hader mig. Dog kan jeg ei nægte, at det gjorde mig lidt ondt, da jeg den eneste Gang i mit Liv — Dec. 1871 — var i Stue sammen med ham ved hans Svogers Bryllup, at han ei sagde ét Ord til mig, ikke én Gang henvendte Ordet 15 til mig, ja end ikke rent konventionelt sagde mig Tak for de mange og lange lovprisende Artikler jeg havde skrevet om ham. Sligt er dog saa forbandet plat. Men saadan er de.

Og hav saa ret megen Tak for Novellen. Den morede mig naturligvis særdeles og er jo ved Behandlingen ganske bleven din. Et 20 Par smaa Ændringer foreslaaer jeg naar den optrykkes. Den lange Sætning øverst S. 166: Den unge Charles Wilkins Hovedinteresse o. s. v. skrives simplere, mere refererende. Saadanne Participiumskonstruktioner som »i hvis Digte etc. man følte den efter Lys og Frihed suk- kende Menneskeheds Pulsslag banke« er Afhandlingsstil. Skjær Pe- 25 rioden over i smaa.

Victor Hugo's Tale er mig ei Hugo'sk nok. Gjør Pastichen lidt bedre, lidt fastere. Det er ikke Hugo's Stil. Selv det fortræffelige »Cæsar som myrder, Peter, som lyver« er ei sat i Glas og Ramme som H. vilde gjøre det. Mere Balance og Aplomb. — Den bekjendte 30 Melodi til »Si vous n'avez rien à me dire« er ei af Gounod, men af Mme Rothschild. Mr. Cairns lovprisende Artikel ved Hugos Komme

burde være lidt længere og fyldigere, Modsætningen mere skjærende. Endelig, men dette er individuelt, jeg vilde ønske Udtrykkene »Stivkrampe, Rallen« ved Slutningen erstattede med noget svagere. Det Simplere vilde forøge Virkningen. Dog naturligvis ganske som Du vil.

5 . . .

Studenterne i Wien have skrevet mig til og bedet mig holde Hæderstalen for Lessing paa hans Hundreedaarsdødsdag i Februar for dem. Det er jo meget ærefuldt, men jeg tør ei, har ei Tid. Jeg har til Dato kun holdt 6 Foredrag paa Tydsk, men de have indbragt
10 mig hundrede Gange mere Ry end alle de Hundrede, jeg har holdt paa Dansk. — Pint og plaget af Breve som jeg er (fra Folk der vil have litterære Tjenester) er det mig en sand Glæde at faae Brev fra Dig og skrive Dig til. Venligst Hilsen fra Hus til Hus. . . .

Din og hendes

15

Georg Brandes.

Jeg opfordrede i sin Tid Ziegler i Flensborg til at oversætte din Uden Midtpunkt. Jeg haaber du siger ham et godt Ord for det. Andre have behandlet ham ilde og det er en brav Mand. Han kan ei give Honorar. Exempelvis anfører jeg at en mesterlig versificeret
20 Oversættelse af Adam Homo (af en Dame i München) nu udkommer uden at hun selv faaer 1 Øre Honorar og med en Indledning af mig, hvorfor jeg ikke faaer — samme Øre. Tydskerne læse ikke stort Oversættelser, og Vers kjøbe end ei Leiebibliothekerne. Selv saaledes kan A. Homo kun udkomme betydelig forkortet. Den er —
25 mellem os — slet componeret og altfor bred og udtværet.

21. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Frederiksborggade 31. 4.

Min kjære Ven!

4/2 81.

Du vilde ønske, »Du kunde gjøre mig en Tjeneste for de mange — — etc.« Hør — hvis vi to skulde gjøre Regnskab op, kom jeg paa

Debetsiden. Jeg skylder Dig først og fremmest, at jeg fik Mod og Tro paa mig selv, Lyst til Arbejde, Vished om, at der burde gøres Noget heri Danmark. Jeg havde i nogle Aar havt en tydelig Fært af, at Du var den eneste Mand i Danmark, der kunde tale med Myndighed; jeg blev vis derpaa, da Du havde udgivet Dine første Forelæsninger, og da Du rakte mig en Haand, saa blev jeg vis paa mig selv. 5

Jeg har faaet begge Dine Breve, og de Materialier, Du har givet mig i det sidste, har jeg brugt til en ny Artikel mod Ploug.

Det er mig kjært, at Du er fornøjet med vor Novelle. Jeg indrømmer, at Du har Ret i Dine Udsættelser, uagtet Din Broder 10 paastaar, at Pastichen er god. Men jeg tror, Fejlen ligger i, at jeg har søgt efter Læsning af Hugos Taler at gjøre et Mosaikarbejde af hans Fraser, i Stedet for at komponere paa egen Haand.

Hvor Læsningen af Niels Lyhne griber mig paa en for mit eget Arbejde næsten forstyrrende Maade! Jacobsen er dog et mærkeligt 15 Talent, men hvor er han mig næsten ængstelig fremmed! Han forknytter mig og ægger mig paa én Gang. Hans Beskrivelser, hans psykologiske Analyse, hans egne Reflexioner, hans Sprogpragt ere uforlignelige, men tale nogensomhelst Mennesker, som der tales i hans Dialoger? Jeg føler sære Svingninger i mig efter hver Side i 20 denne mærkelige Bog!

Ja, vi holdt jo Gilde for Hostrup, hvor baade Hørup og Din Broder talte fortræffeligt. Hostrup har altid været personlig elskværdig mod mig; men tillige sky, distræt og forlegen. Kan den Slags Egenskaber ikke have været Grunden til hans løjerlige, fjollede Adfærd mod Dig? Han er jo allerede kommen saa vidt, at han lever en étiquette med Ploug, som hans Hustru stadig ægger ham imod. Hun er ivrig for Venstrepartiet og lader ogsaa til at nære en vis Interesse for vor nyere Literatur, men jeg kjender hende for lidt til at have nogen klar Forestilling om, hvorledes hun egentlig er. 30 Der findes virkelig stundom en større latitude hos Grundtvigianerne end hos andre Troende lige over for anderledes Tænkende.

Du véd vel, at Din Broders Stykke er antaget paa det kgl. Theater. Jeg glæder mig til at se dette fine og gennemførte Arbejde, hvis da Udførelsen bliver nogenlunde god. Emil Poulsen er vist egenlig komisk Karakterskuespiller. Jeg har aldrig set noget saa Godt af ham som Prokurator Hatting i »Eva«; han skal nok være Homøopathen Leuning i Edv. Brandes's Stykke.

Hvor det er kjedeligt, at Du ikke kan komme til Wien! Det vilde være et Slag i Ansigtet paa vor hjemlige Kanaille. Denne Indbydelses Ord og det Stykke af Cherbuliez's Brev til Dig, som Du citerede, har jeg brugt som Aktstykker for at bevise, at jeg ikke sagde for meget i den første Artikel om Din evropæiske Reputation. Cherbuliez figurerer netop i dette Øjeblik i »Fædrelandets« Feuilleton, den gamle Æsel, Ploug, kan da blive dyppet i sit eget Fedt. — Ak ved at vende Papiret ser jeg, at jeg allerede har antydet dette — men jeg er bleven afbrudt fire Gange — vor Pige ligger paa Hospitalet, saa jeg maa fungere som en Slags »Hausknecht« i flere Retninger. Om min Kone gaar den Dyst igjennem, som forøget Arbejde med et fremmed Fruentimmer osv. foraarsager hende, vil jeg takke de Udødelige. Hun har talt om at ville skrive Dig et Par Linier til, men nu staar hun paa Hovedet i Suppegryder o. dsl. Tusinde venlige Hilsener til Dig og Frue fra dette forstyrrede Hus.

Din hengivne

Schandorph.

22. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.* [Poststempel: Berlin 17/3 1881]

25 [Brevkort:]

Kjære Ven!

Danmark er os i denne Vinter fjernere end Ægypten. Det er idag Onsdag og mit sidste Morgenblad er fra Fredag. Jeg længes efter at høre lidt fra dig og dit Hjem. Hvorledes gik det med Pigemanglen, hvorledes gaar det nu den lille Frues Befindende? — Jeg har været ved Hove her, og i den By Posen hist i Østen blandt Polakker

og vilde Mennesker, siden jeg sidst hørte fra dig. Jeg skriver en Del til Mrgbl., som vi partout ved Energi maa hæve. Det skal gaae, skjøndt det gaaer smaat endnu. Godt redigeret er det heller ikke altid. Jeg havde bedt saa bønligt at man ei skulde begynde paa Flauberts Roman. Saa gjorde man det dog, og holdt op midt 5 i. Det kalder jeg at snuble over Tærskelen.

En hel Del Smaatteri har jeg skrevet rundt omkring, intet af større Værd. — Du har ganske Ret i dine Indvendinger mod Niels Lyhne. Det er 1) en rent subjectiv, storstilet maniereret Bog 2) en syg Mands Værk. Men jeg har saa frygtelig ondt af J. P. J., der maa 10 leve deroppe i Thisted og ei kan tjene en Skilling, ei engang har Raad til at boe i Kbhavn. Jeg vilde saa gjerne have hjulpet ham til et andet Oplag, men det synes ei at lykkes, og saa har han vel slet Intet, thi det meste Honorar eller det Hele var vel længst op- 15 taget forud.

Jeg synes den lille Gjellerup hæver sig stærkt lyrisk. Han er dog en Poet. — Jeg er tindrende gal paa U. og Hj. 23. Febr. sendte jeg M. S. til Goetheartiklen til Kbhavn og med en saa drævende Langsommelighed bliver den besørget at jeg hverken har kunnet rette Korrektur paa første eller anden Artikel, der nu vanzires af de van- 20 vittigste Trykfeil. Nei Drønnertagtigheden trives dog ingensteds i Verden som i Danmark. Trykfeil af den fjollede Art gjør mig syg. Levvel, Ven og send mig et Brevkort. Hils Fruen og ønsk hende alt Godt. Vi trives her. [Uden Underskrift]

23. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.* [Ankomststempel: 20/5 1881] 25
Kjære Schandorph!

...

Edwards Stykke er da bleven spilt og har nok gjort Lykke, hvad der fornøier mig. De nye Valg gjør mig lidt melancholsk fordi jeg saa gjerne vilde kunne gribe ind og bidrage mit til et bedre Ud- 30 fald men her er udespærret fra al Indflydelse. Jeg har havt et Par

danske Besøg i denne Uge, en rar Venstre-Kapitain ved Navn Fischer og Prof. Schiødte i Legemsstørrelse. Den sidste var meget indtaget af min Bolig og Udsigten fra samme, og paastod at hverken en lignende Bopæl eller Udsigt lod sig opdrive i Kbhavn. For
5 den sidstes Vedkommende er det sandt, især paa denne Aarstid, da alle Træer paa Königsplatz og i Thiergarten ere frisk udsprungne.

Jeg har tænkt en hel Del paa den Omstændighed at du skriver en stor Roman; det nager mig at jeg ei kan see den før den udkommer. Dit Vel ligger mig saa meget paa Hjerte at jeg absolut
10 vil have, man skal sige du har gjort et Fremskridt, naar du udgiver den; i alt Fald at det er et fremragende Værk og jeg vilde saa gjerne bidrage det Lidet, en Kritiker kan, dertil. Der gives i europæisk Litteratur ikke saa faa Bøger som jeg med en lille Beskjæring eller ved et Raad har kunnet hjælpe noget paa, og jeg
15 er lidt urolig ved Tanken paa en to Binds Roman, dels generaliter fordi jeg foretrækker ét Bind, da to Bind Roman er vanskelige at kjøre, dels fordi den lille Prøve i Dags-Avisen for flere Maaneder siden slet ikke smagte mig. Kunde jeg see idetmindste et Bundt Korrekturark før Trykningen? Man trykker jo dog ei strax paa
20 et stort Trykkeri. Hvis dette ei gaaer, saa send mig en detailleret Plan og karakteriser Hovedpersoner og Gang saaledes at jeg kan danne mig et Skjøn. Jeg er en habil Mand til Sligt og jeg vil gjerne give dig min Tid, saa knap, saa fortvivlet knap den end er mig, thi jeg har for meget at gjøre paa denne Jord.

25 Her lever jeg som sædvanlig med Tydskere og Russere og uden med en fransk Ven, der med sin italienske unge Kone er kommen hertil for at besøge mig og boer ved Siden af. Vi spadserer hver Morgen en Tur sammen; mere Tid har jeg ei at give ham. Læste Du Kiellands Arbeidsfolk? En modig Bog ikke sandt!
30 Dens Teknik er mig for engelsk og der er for mange Personer, men der er Gratie og Liv. Jeg finder ei Paahittet med den smittende Syfilis godt. Thi i Almindelighed smitter denne Sygdom naar

den er gammel og indgroet jo ikke og desuden dør man høist usandsynligt af den. Men K. er for blødhjertet til at lade hende leve. . . .

Jeg haaber Sommervarmen gjør din Frue godt. Meget varmt er det her blevet lige paa engang. Hils hende inderligst fra Huset her. 5
Hils fælles Venner og skriv til mig.

Din

G. B.

Kommer Drachmanns Novellesamling ikke snart?

Vil Du huske at takke Gjellerup for de Artikler han har sendt 10
mig om Danmark og Reg'lionen; der var et næsten Heine'sk Vid
i dem og saa var det ikke Løgn, hvad der stod i dem — et stort
og sjældent Fortrin.

24. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

2den Juni 1881.

Kjære Brandes!

15

. . .

Jeg saâ for første Gang Edwards Stykke iforgaars; det gik første
Gang, mens jeg var i Norge. Fru Hennings var mig for »sød« en
Astrid, Fru Eckardt for konventionel en Fru Leuning, Olaf Poulsen
drev Niemann ud i Farcen, som jo Figuren slet ikke strejfer, kun 20
hans Broder var fortræffelig; de andre Mandfolk vare mildest talt
middelmaadige. Stykket behagede mig meget, navnlig de to første
Aker, men det burde spilles meget hurtigere.

Du rører mig virkelig, kjære Brandes, ved Din Interesse for mig
og mit Arbejde. Ja, havde der blot været Tid til at sende Dig hele 25
Historien! Men jeg havde aldrig vovet af mig selv at bede Dig om
at spendere af Din knappe Tid paa et saa utaaeligt Arbejde som
at pløje et stort Manuskript igjennem. Havde vi ret faaet talt om
Tingen, mens Du var her, skulde jeg have opsat Trykningen, som
nu er i fuld Gang, første Del maa snart være færdig. Gamle Pro- 30
fessor Agerskov besørger Korrekturen; hvad jeg nu kan gjøre, er

at gaa op til ham og faa de trykte Ark, som jeg en af Dagene skal sende Dig. Det er mig næsten umuligt, tror jeg, at give en detaileret Plan af et Arbejde, hvor Alt kommer an paa Udførelse og Karakterisering; det tørre Skelet, som jeg gav Dig under en Samtale, sagde Du jo selv oplyste aldeles Intet. Jeg er en stor Klodrian til at referere mine egne og Andres Arbejders Indhold paa en karakteriserende Maade. Prøven i »Dags-Avisen« siger Intet, men Du har gjort mig bange for den gale Romantiker, jeg har skildret, skjøndt jeg har haft en virkelig Model til Grund. Jeg har egenlig arbejdet paa dette Værk i en Del Aar — det vilde være et slemt Slag for mig, om det var mislykket. Med en vis »Buxefeber« lover jeg Dig Korrekturarkene.

Drachmanns Noveller, som jeg modtog igaar, har jeg lige begyndt at læse; den første behagede mig helt vel. Ogsaa Kiellands Bog har moret mig meget. Jeg forstaar ikke klart, hvad Du mener med dens engelske Teknik, men Din Indvending mod hele Syfilishistorien har jeg selv gjort; den optræder med altfor megen Pretention hos den jammerlige og væmmelige Karl Anders Moe.

J. P. Jacobsen traf jeg iforgaars i Theatret og spiste til Aften sammen med ham og Din Broder. Hvor jeg blev bedrøvet ved at se de synlige Spor af Sygdommens ødelæggende Fremgang paa ham. Han er Skind og Ben, hans Profil er skarp og spids som et Ligs; Kjødet ligger slapt mellem Mellemlandsbenene, og den tørre Hoste arbejder stadig i Brystet. Gjellerup har jeg ikke kunnet bringe Din Hilsen; han er rejst paa Landet til sin Plejefader allerede før min Norgestour. Ja, vist var hans Artikler morsomme og vel tournerede. Han er en flink lille Fyr, men af og til trænger han til et lille Knips paa Næsen, naar han stikker den for fordringsfuldt i Vejret; min Kone tager sig somme Tider for at gjøre det.

25. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

4. Sept. [1881]

Min kjære Ven!

Det skulde glæde mig om jeg næst Fruen, hvem jeg gratulerer til at have en Mand, som har skrevet »Thomas Fris«, var den første, der ønskede dig til Lykke til den nye Bog. Jeg har nu læst den helt, 5 læste den ud endnu samme Aften, jeg ankom til Berlin, hvor jeg fandt den, og med en dyb, ren Glæde. Det Væsentlige er i Orden: Bogen er god; den Bog er skreven som jeg saalænge har ønsket skulde skrives, Romanen om Frederik 7des Tid, den jeg strax da Fra Provinsen udkom, opfordrede Dig til at skrive — — jeg kan 10 næsten ei samle mig til disse Linier thi min lille Edith staaer ved Siden af og fortæller mig en lang Historie om »alle Kasten, viele Kasten, mit Bildern da drin, eine gemalte Tante o. s. v.« De stakels Smaa har iøvrigt Kighoste, men den yngste er nu bedre. Saa: »Will Chokolade auf dem Kopf haben, dann ist's besser, Papa, ich 15 habe mich gebumst«. Jeg har imidlertid ikke dette originale Lægemiddel ved Haanden.

Altsaa kjære Ven! Værket er saa underholdende, at man naar det holder op langt fra at være træt af de to Bind, er kjed af at der ei er mere. 20

Kritisere kan jeg ikke endnu. Jeg har ei læst Bogen for at bedømme den. Den skildrer sandt en Tid jeg har oplevet. Den er rig paa Skikkelser og den har det Fortrin, Jacobsens Bog manglede, at Folk tale saadan, som Folk tale hos dig.

Et og andet Sted ligger Skildringen vel lidt tæt op til Virkeligheden. Det faldt mig ind nogle Steder, hvor Virkeligheden ligesom brænder.

Mon jeg kjender alle dine Modeller? Hvem er din Fuldmægtig? Er det en stille gammel Fyr der hed Guldberg eller saadan Noget som jeg har seet? Planck er vel Blom's, jeg har aldrig været i det 30 Hus, men har seet Fruen, hun er ogsaa i »Smaafolk«. Falkman er god, men kunde være endnu bedre; jeg har engang som Yngling

paa 19 Aar reist med Fyren og kjender ham. Ploug er godt og ikke hadsk gjort. Nyrop og Simonsen, Carl Andersen etc. morsomme. Carl Andersen især »brillant«.

[Papa! hilf mir, bitte, Mama hat mir gar nicht den Pudding
5 caput ges'neidt (geschnitten)]. En klokkeren 2¹/₂ aarig Stemme afbryder mig. Rombudding er sønderdelt, og jeg gaaer videre: Fortæl mig alle dine Modeller! Hvem har du f. Ex. havt til Friebling og Kolberg? Hall og Brix kunde jeg let kjende. Den kvindelige Hovedfigur er lykkedes fortræffeligt — en stor Ting — og hendes Fa-
10 der er mesterligt sand. Kunde du ei omtrykke I 69. Det tydske Vers seer saa forrykt ud: im Bächen wom.

Jeg har sjeldent arbeidet som i denne Tid. Fortvivlende. Den tydske Originaludg. af Hovedstrømninger I er nu lykkeligt færdig og udkommer om 8 Dage. Mine Essays trykkes i Frankfurt med store
15 latinske Bogstaver paa pragtfuldt Velin. At blive saadan trykt er som at omarmes af en Blondine. Saa har jeg paa Dansk i Trykken »Lassalle« helt omarbeidet og udvidet, en velskrevet Bog, en af mine bedste; den har kostet Arbeid, men er snart færdig og sendes til S. S. eller Fru S. S. med hjertelige Hilsener fra en, der har ned-
20 lagt den stridbare Halvdel af sit Væsen i den Bog. Saa har jeg 5te Del af Hovedstrømninger paa Dansk og Tydsk paa eengang. Ialt 5 Bind i eet Efteraar. Spiste jeg ei Jern holdt jeg det ei ud, (hvis jeg holder det ud).

Jeg er saa fornøiet med Lassalle, der er noget af mit Inderste
25 eller dog Næst-Inderste i den. Det er en meget brunet Bog. Den skal lære og indprente de Danske adskilligt. Lykkeligvis, lykkeligvis er jeg ikke mere afhængig af dem, hverken pekuniært eller med Hensyn til mit Ry, det gaaer nu af sig selv, og over adskillige Lande. Hovedstrømninger er udkomne paa russisk, komme nu paa engelsk
30 i Boston. Min Beaconsfield er udkommen i engelsk Pragtudgave, amerikansk Bogudgave og nu i amerikansk Folkeudgave til kun 15 cents (50 Øre) (trykt tæt trespaltet paa 3 Ark); jeg har selv

udgivet den paa tydsk og den er desuden oversat paa Polsk. I denne Vinter er jeg indbudt til at tale i Berlin, Wien, Bremen, Posen, Frankfurt am Main. Ogsaa til Amerika er jeg opfordret til at komme for at holde Foredrag paa Tydsk, men jeg betænker mig, da Foretagendet er saa stort. 5

Hils Fruen fra os begge. Hun skal ei bryde sig om den Asthma, den er ikke alvorlig, man bliver 80 Aar med Asthma og naar jeg engang som Olding forlægger min Residens til Kbhavn har hun og jeg saa meget at fortælle hinanden.

Tilgiv den kradsede Haandskrift. 10

Din (og hendes)

G. B.

26. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Kjbhvn. 17 Sept 81.

Kjære Ven!

Hvor blev jeg glad ved Dit Brev! Der er noget Mygt og Mod- 15
løst, som altid kommer op i mig, naar jeg er færdig med en Bog; jeg synes altid, at Udførelsen staar saa langt tilbage for det, jeg havde tænkt mig før Udarbejdelsen, men en Udtalelse fra Dig ranker altid Modet i mig. Din Broder har ogsaa havt et Rentryk, og paa enkelte svage Punkter nær, som han har paaaget: Satiren 20
à brûle-pourpoint og en vis Lakune mellem 1ste og 2^{den} Del har hans Dom været temmelig overensstemmende med Din. Da jeg ikke har Smaa, som forlange Chokoladeomslag paa Hovedet, haaber jeg i Ro at kunne give Dig Oplysningerne, som Du ønsker angaaende de levende Modeller — — — saadan rent konfidentielt. Skolebesty- 25
reren er snarere M. Hammerich end Brix. Det Planckske Hus er mere en Sammenarbejden af Indtryk fra de Kredse end et Portræt-galeri; Bloms har jeg ikke kjendt, men vel Sass's og Suhrs. Friehting er nærmest den saa kaldte gale Grev Raben til Aalholm, for Kolberg ligger gamle Prof. Agerskov til Grund; Pastor Birk ligner 30
en Del min egen Svigerfader. Dine øvrige Konjekture er rigtige.

Det er vel, at Henriette er lykkedes, thi for hende har jeg ingen bestemt Model havt. . . .

Drachmanns »Vildt og Tæmmet« er en fortrinlig, stilfuld og dygtig Bog. Han har en romantisk Fortælling »Vandenes Datter« paa Stabelen — jeg kan ikke lide Titlen. Er den lille Gjellerups filosofiske Afhandling god? Jeg har endnu ikke faaet den fat. Kielland er en fortræffelig Fyr; ham og Din Broder Edvard har jeg mest Glæde af at tale med de rebus litterariis.

Min Kone hilser Dig — og t'embrasse. Hun var jublende glad over Dit Brev, er nu ret rask efter Landtouren. Hils Din elskværdige Frue og Smaa pigerne hjertelig fra os Begge — og endnu en Gang Tak!

Din inderlig hengivne
Schandorph.

P. Sc. Har Du ikke bedre af at drikke fEx Chambertin end af at spise Jern, som jeg tror ødelægger Fordøjelsen?

27. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

[Brevkort:]

[Poststempel: Berlin 14/10 1881]

Kjære Ven!

Der er snart gaaet en Maaned siden jeg fik dit Brev, men Tid og Humør har fattedes til at svare. Nu har jeg netop rettet sidste Correctur paa den store Samling af mine tyske Essays, der komme ud om en 14 Dage, medens Hovedstrømninger hvile af Mangel paa øieblikkelig Lyst, forhaabentlig dog kun nogle Dage. Jeg har imens i Kbhavn udgivet en »Lassalle« som du forhaabentlig har faaet, en Bog jeg sætter en vis Pris paa men dog allerede er kjed af. Der har været et Par overlegne Anmeldelser, og jeg veed forud at der ikke bliver solgt noget. Jeg haaber, du har Glæde af dit store Opus, som jeg skal læse paany naar det er indbundet. Det er rigtigt, som Folk skrive om den, at Friebling ikke er gjort rigtigt πυσανον, heller ei de to gl. Stabeiser, der holde ham til Studierne er helt trovær-

dige, synes jeg, derimod Bonden, Faderen, Birk, sande Perler. Ogsaa Moderen er fortræffelig, hendes Halvtysk, f. Ex. hendes Fortællen af sit eget Liv til Drengen. Vist er Henriette god. Ikke at jeg troer der findes slige i de kbhavnske Grossererfamilier, en Tilnærmelse men meget fjern vilde vel være Louise Hansen f. Bull, men dèr 5 kan man ogsaa maale Afstanden. Ikke desmindre er hun god. Jeg kan sige, jeg vidste, du ingen Model havde havt til hende. — Tænk dig at der er Dage, hvor jeg faaer 15—20 Breve og Sendinger, og hvor 5, 6 Personer ville besøge mig. Det er næsten umuligt at tilkjæmpe sig Tid til det ringeste Arbeid. Derfor er jeg lidt for- 10 stemt. Jeg længes desuden til Kjøbenhavn. Hils inderligt Fruen.

Din

G. B.

28. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Kjøbenhavn 15de Oktober [1881]. 15

Kjære Ven!

Ret nu modtog jeg Dit Brevkort, som stimulerer mig til, hvad jeg har tænkt paa i 8 Dage, at takke Dig af fuldt Hjerte for Din Lassalle. Det er en glimrende Bog. Dit psykologiske Skarpblik og Din betagende Fremstillingsevne ere komne lige saa glimrende frem 20 i adskillige tidligere Arbejder, men et saadant Mesterskab i at lægge vanskelige og indviklede videnskabelige Problemer til Rette for en dannet Læser, som jeg vel tør kalde mig, men en Læser som ikke har Begreb om Jura og Statsøkonomi, maa jeg beundre og forbavse mig over i allerhøjeste Grad. Jeg slugte Bogen, læste den med 25 stadig voxende Interesse og glædede mig — baade over, at jeg forstod hvert Ord — og over at Du havde vundet et nyt Slag. Er Bogen bleven anmeldt »overlegent« her i Danmark? Herre, Du søde Gud! Jeg læser kun af og til Højrebladene og har Intet set. Mod mig skulle samme Blade have sluttet en Sammensværgelse om 30 slet ikke at omtale min Bog, men Reitzel har allerede solgt godt af den, et je m'en f — — Faites des romans, c'est une bonne ressource à Paris, siger Voltaire, men videnskabelige Arbejder!!! Det

skal siges paa de Nationalliberales Grav, at de have gjort alt muligt for at ødelægge al videnskabelig Sans i Danmark, »naar det staar i Parolen, at det ikke maa være sandt, saa er det ikke sandt«, siger Løjtnant v. Buddinge. Har man paa et vist Punkt en Smule
5 Viden, saa vækkes Foragtens Lidenskab i En, hver Gang man ser de Køterhunde rage paa Ens Omraade.

Tak for Dine Annotationes til min Bog. De to »Stabejser« holder jeg paa, hvad Troværdigheden angaar; Du og Edvard have jo tvunget mig til at opgive Friebling. Henriette er jeg endnu forelsket
10 i, og hun er maaske gjort med Forelskelsens Overdrivelse, ligesom — aa nej — sans comparaison — det store gule Fruentimmer i Forgrunden af Rafaels Transfiguration — hende med den krummede Fod. Hun har egenlig været min Model, hvor latterligt det end lyder; Du vil sige med Rette, som Henrik om det Portræt
15 af Leonora, som Pernille viser ham som sit eget: Det ligner hende ikke meget, min Hjerte!

Hold bare Humøret oppe, Du Kjære! Jeg lever ogsaa i evindelige Forstyrrelser, men fra November af lukker jeg mig inde. Har Du ogsaa begyndt at kjende Tider, hvori man ikke »gider«? Jeg
20 troede, det var en for mig Sjællænder ejendommelig Sygdom; jeg troede, at f Ex Du og Drachmann ikke kjendte den. Apropos om Dr.! Har Du læst »Vandenes Datter«? Trods alt Talent i det Lyriske kan jeg ikke faa noget Syn paa den Bog, og jeg nænner ikke at sige ham det. Jeg begynder at føle Tegn paa Svangerskab med en
25 ny Fortælling; endnu er den kun en embryo.

Din Broder Edvard er jeg kommen til at holde uhyre meget af. En Gentleman fra Top til Taa! Jeg glæder mig til hans ny Stykke. Jacobsen har jeg kun sét én Gang i dette Efteraar, men den brave Skram glæder mig af og til med sit Besøg og sine gode Ord. Min
30 Kone har det ret vel og hilser Dig og Din yndige Frue i Forbindelse med

din hengivne Ven

Schandorph.

29. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Berlin. Zelten 16. N. W.

Kjære Ven!

8 Dec. 1881.

...

En polsk Dame har skrevet en lang Artikel-Række om mig i sit Lands Maal og en Polak har lovet at oversætte Tidsskriftet for mig. 5 Samme Polak fortalte mig, at Damen havde skrevet til hans Kone da hun i Sommer var i Danmark: »De Lykkelige som nu er i det Land, der rummer Hamlets Grav og G. B.s Vugge!« (!!!) Er det ikke godt? Hovedstrømninger udkomme nu ogsaa paa Polsk. En Dame i Cambridge udgiver nu Naturalismen i England paa 10 Engelsk, saa den stakkels Bog gaaer Jorden rundt, Skade at dens Feil, som hver Dag blive mig klarere, saaledes mangfoldiggjøres. Det er trist at man kan saa meget mindre end man vil.

Hvad den lille Gjellerup angaaer, finder jeg »Nocturnerne« blandt hans Digte saa smukke. Det lange Digt til min egen Pris synes 15 mig i det hele smukt, hvis blot ikke det tredie Afsnit gjorde mig latterlig ved sine store Ord. Saa er det dog langt bedre at blive forherliget paa Polsk. Man forstaaer ei et Ord deraf, thi det eneste Polske, vi alle i vor Ungdom har lært og kunnet (i Retning af Giftermaal) nytter En jo ei til at forstaae. 20

Det glæder mig meget at Du samler og udgiver dine Digte. Jeg haaber det bliver en statelig Samling. Jeg har ei kunnet læse Th. Fris paany, skjøndt jeg ønskede det, da Bogen med mange andre er hos Bogbinderen og ei til at vriste fra ham.

Krøyer tegnede mig hos Hendriksen og jeg var forbauset over 25 det melantriste Udseende jeg fik som altid naar jeg tegnes. Forskjellige Græmmelser, Ærgrelser og Anstrengelser have afsat deres Spor over Pande og Øine.

Det er, troer jeg, især Swinburne, Gjellerup danner sig efter, men S. er saa meget taktfastere. 30

Fra Drachmann havde jeg nogle Linier, han var misfornøiet med det ringe Salg af Vandenes Datter men, som jeg synes med Urette,

vred over Skrams Kritik, der jo mente ham det vel; Genus irritable.

Jeg sidder for Liebenbergs Skyld og pløier i Schack Staffeldt. Ingen Opgave kan være mere fortvivlet end den at skulle skrive
5 om ham. Der er ei Pille Kjød paa ham. Han er rent galt opfattet, ogsaa overvurderet. Heibergs Bedømmelse er fjollet, blot skrevet for at ærgre Oehlenschläger. Husk at han priser S. Staffeldt som Danmarks ja Verdens største Lyriker og han har ei skrevet 5 Digte, man husker. Det var et rent ulykkeligt Menneske med et vanvittigt
10 Begreb om Poesi, der selv kastrerede sine Frembringelser for alt Virkeligt. Han er rent uden Anskuelse, uden Sandselighed i Fantasien, hans eneste Sandselighed er en Smule halvmetafysisk Liderlighed. Det var slette Tider, de romantiske.

Jeg trykker Fruens Haand til mine Læber. Lever vel, tænker
15 imellem paa mig og skriver til mig.

Eders

G. B.

30. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Berlin 22 Jan. 1882

Kjæreste Schandorph!

20 Tak for Brevet og gid du vilde skrive oftere til mig og give mig Billeder af Stemninger og Tilstande. Edvard gider aldrig skrive, engang hver Maaned eller hver anden Maaned, det er Alt og jeg bliver efterhaanden fremmed for baade Personer og Forhold, skjøndt Himlen veed det, der skeer lidt nok.

25 Du skal nu slet ikke ærgre dig over Anfaldene paa Ibsen; det er jo det rene Vand paa vor Mølle; jeg har udnyttet dem efter Evne 1) til at gjøre Modstanderne latterlige og støtte, derigjennem forbinde, Ibsen, 2) vise, at nu er vi alle i een Fordømmelse, derfor alle i eet Bundt. Nu efter at H. I. saa tydeligt har tonet Flag, er der
30 ei i de to Lande én Skribent med saa meget Talent, som der kan ligge paa en Negl, der ei hører os til. Det er meget vundet.

Det er høikomisk at Rud. Schmidt priser dig. Thi Ingen har da været værre end han blandt dem, mod hvem Th. Fris er rettet. Men der seer man Tidens »Hovedstrømninger«s Magt, han seiler nu bagefter uden Princip, uden Fane, uden Politik, uden Formaal, ja uden R. Nielsen hans Hen kai pan. 5

Den Spalte der findes i »Verdens Gang« for 12. Jan. om Th. Fris har jeg skrevet for at manuducere de norske Bønder i den. Det er Ingenting, kun vel ment. At du samler og udgiver dine Digte glæder mig høiligt. Man kan jo daarligt selv bedømme sligt, derfor undrer det mig ei, du er betænkelig. Jeg for min Del kvalte min 10 Muse, da jeg var mellem 18 og 19 Aar gammel; hun sagde Pippip! Kvæk! og var død. Det glæder mig at Andres er mere seiglivet. De Digte, du skrev mod Kaalund og Ploug, er nogle af de bedste du har skrevet og som vor lyriske Literatur overhovedet har.

Efter at jeg har faaet Thomas Fris indbundet tilbage har jeg 15 gjennembladet den paany. Det er en rigtig god Bog. Dens Feil er kun for stor Bredde; den havde kunnet concentreres mere, og saa er jeg ærgerlig over at Henriette ikke engang ligger hos Thomas, for det gjør hun jo ikke, vel? Jeg mener: ikke heller den Dag, da han har lidt Blodtab. Det vilde rigtignok ogsaa have været en under- 20 lig Dag at vælge.

Jeg selv har været syg af Overanstrengelse næsten til nu fra jeg kom fra Kjøbenhavn. Nu er jeg atter vel. Jeg holdt i Onsdags her et Foredrag om Brødrene Goncourt i Architektenhaus' smukke Sal for 3—400 Tilhørere. Det gik særdeles godt. Et Medlem af det rus- 25 siske Gesandtskab, en prægtig Karl ved Navn Kumanin, som sad ved Kathedret, tog min Haand idet jeg gik ned og sagde blot: un vrai délice! Jeg fik megen Tak. — Øiemedet var velgjørende.

Iøvrigt er vi stadigt udbedte, have i 2 Uger været udbudne hos 4 Familier, vi ei have kjendt før. En af dem, jeg bedst kan lide 30 blandt nyere Bekjendte, er Billedhuggeren Siemering, en sjældent herlig Fyr, der begyndte fattig som en Kirkerotte og var saa endnu

for 5 Aar siden, men nu har faaet — som du maaskee saa i Ude og Hjemme — 594,000 Mark for Washington-Monumentet. Han seirede i den universelle Concurrence. Hans Hustru har et af de deiligste Hoveder, man kan see.

5 Jeg skal til Hamborg og Bremen efter Indbydelse først i Februar. Det er sandt, naar du seer Hendriksen, saa spørg ham, hvorfor han dog ei skjærer mit Portræt, som han var saa ivrig for at lade Krøyer tegne. — Du og din kjære Hustru skulde see min Edith og høre det Barn snakke, det er for mig en sand Nydelse; jeg er ind-
10 taget i hende som en Nar. Hun blev forleden 3 Aar, men hendes Gratie, Lidenskab og Kløgt er Gjenstand for min stadige Forbauselse. Dog jeg veed jo at alle Papa'er er ligesaa.

Vi hilse begge inderligt Eder begge. Jeg trykker din Haand.

Din

15

G. Brandes.

31. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Troense, Taasinge

Kjære Ven!

11 Aug. 82.

Hvor jeg har havt en stor Glæde ved at erfare, at Du atter kommer til os! Det er det Rygstød, vor Literatur har trængt til. Jeg
20 vidste jo fra Pietro Krohn, hvad der var i Gjære; jeg var spændt paa Udfaldet, thi det er jo ikke saa rart at bytte Opholdet i en Verdensby for et Kjøge eller Kallundborg. Saa meget mere maa vi Alle takke Dig, thi det er klart, at Du har bragt os et Offer. Men det er jo rigtigt, hvad min Madame siger om Dig, at Guderne
25 have givet Dig foruden Din store Begavelse en »saa elskelig Menneskelighed«.

Ja, der er virkelig kommet en Tryghedsfølelse over mig, nu, da jeg véd, at Du vil bosætte Dig her. Det er den samme Følelse, som et katholsk Fruentimmer maa have, naar hun véd, at der er en paa-
30 lidelig »directeur« ved Haanden.

Vi have boet her siden midt i forrige Maaned, men det har været

et sørgeligt Landophold. Min Kone har næsten bestandig været syg, først i de to sidste Dage er der indtraadt en kjendelig Bedring; først nu have vi kunnet glæde os lidt ved den svulmende, kjælne Skovkyst med de kokette Smaabugter og Øen, der er et stort rudret Haveland, gloende af Negliker, Roser, Ildlillier, Lupiner, Asters og 5 Georginer; og saa hører man dette kjælne, halvliderlige Fynske med de afstrøjfede Endekonsonanter og langt udtrukne Vokaler. Noget har jeg dog faaet bestilt. Jeg arbejder paa en Novelle, der som Grundlag tager en Episode af Carlo Gozzis Liv. Genren er mig ny; om den vil lykkes mig, véd jeg ikke; jeg gjør mig megen Umage. 10 Mine to Bøger: Digt- og Novelletesamlingen ere under Trykning, Edvard har været mig en trofast Hjælper med den første; han er en mageløs paalidelig og varm Ven, fin og nydelig i Følelsen — som en Kvinde.

Din Kritik af den lille Gjellerups Digt interesserede mig meget, 15 navnlig synes jeg, at Du har karakteriseret hans Individualitet meget slaaende. Jeg har saa ondt ved at faa hans Rhythmer ind i mit Øre; der er meget fint i Tanken, stundom ogsaa i Fantasien, hvor den detaillerer og udpensler; han skal leve — æde, drikke, hore, rejse, slaa paa Snuden, spytte Langspyt o. dsl., det har han 20 forsømt — jeg er næsten bange for, at han har sin Svenddom endnu. Ellers lider jeg godt det lille Asen, som jeg personlig kun har en Ting imod: han møder tidt med sorte Negle; det kan jeg ikke holde ud. M. H. til Renlighed gives der ikke noget mere snærpet Mandfolk end Undertegnede. 25

Edvard skrev, at Du blev i Kbhvn til September, saa jeg haaber, vi tales ved, inden Du rejser; jeg glæder mig ogsaa til at se Din skønne og elskværdige Frue og de to søde Smaapiger. Bring Jer alle Fire min Kones og min hjertelige Hilsen. Lev vel, Du Kjære!

Din hengivne

Schandorph. 30

32. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

[Poststempel: 18/10 1882]

[Brevkort:]

Kjæreste Ven!

Et Ord angaaende din Gozzi, som jeg vilde ønske jeg havde faldet
 5 paa at sende dig før. Vil Du være saa god at sætte en tyk Streg
 over alle dine Anmærkninger; de er gruelige, utaalelige, fordærve-
 lige, umulige i et poetisk Værk, rent Pedanteri. Det rager ikke dig,
 om Folk forstaaer hvert Kvæk med lige Lethed. Lad dem slaa op
 i Lexikonner eller Haandbøger, hvis de er uvidende. Men det be-
 10 høves end ei, thi hvis du seer ret til, vil du see, at din Text altid
 giver det Nødvendige. Vi faa det jo der at vide, hvad skal vi saa
 faa det nok engang at vide for under Texten! I Texten hedder det
 at Luisa Bergalli skrev Sonetter; nedenunder det selv samme. Eller
 skal vi lære at hun virkelig gjorde det? Det er os aldeles lige-
 15 gyldigt, det andet er jo ei virkeligt, og herved tilveiebringes kun
 en urimelig Dualisme mellem det Virkelige og det Uvirkelige.
 Altsaa ingen Anmærkning mere, ikke en! Hilsen til din Frue!

Din

G. B.

20 33. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Kbhvn 19. Dec. 82.

Kjære Brandes!

Først og fremmest Tak for Din Bog, som jeg nu har læst igjennem
 første Gang, efter at have lagt alt Andet til Side for den. Saa vidt
 jeg endnu kan dømme, har Du Ret: det er Din bedste Bog. Da
 25 den og Emigrantlitteraturen behandle Emner, hvori jeg er ganske
 godt hjemme, har min Dom dog maaske lidt at sige. Det er i alle
 Henseender et ypperligt Arbejde: klart og fast gjort, sjelden exakt
 i sine Domme, paalideligt i det Faktiske og behandlet med en Aands-
 overlegenhed, som kun vort Aarhundredes allerypperste Kritikere
 30 besidde. Taine er slet ikke Din Overmand. Skulde jeg fremhæve
 det Parti, der mest har grebet mig, tror jeg, at jeg vil nævne

Henri Beyle. Maaske er det fordi det er mig helt nyt; det er det Dybeste, mest psykologisk Indtrængende, som jeg har set om denne Forf., der fra min Ungdom har interesseret mig saa levende.

Festen for Bjørnson gik med fuld Glans. Han var ypperlig i Stemning; hans Foredrag blev glimrende holdt; (unter uns gesagt) med 5 enormt Skuespillertalent. Han indskærpede de Unge deres Pligt at bekjende: bekjende i Religion, i Politik, i Æsthetik, men jeg er en lige saa slet Referent, som »Morgenbladets« Ibsen, var desuden i de Dage saa meget sammen i Selskaber med Bjørnson, at jeg den Aften var ligesaa træt som han var nervøs; han holdt sig hele Tiden 10 fast ved min Skulder, mens han talte og tog stundom haardt. Henrik Ibsen fik nogle Hib for sin Paastand, at den var størst, som stod ene, Bj. erklærede det for gammelt Kierkegaardsk Opkog af »det Dæmoniske«, som var i Kurs i Danmark i 1857, da Bj. var her første Gang. 15

Var Edwards Anmeldelse saa mislykket? Jeg skal ikke nægte, at »En Folkefjende« skuffede mig; ikke fordi jeg har set mig gal paa Tendensen, men fordi jeg synes, at Hovedpersonen er næsten urimelig — — jeg havde nær sagt dum.

Hver Gang jeg faar et godt Ord fra Dig om mine Arbejder, faar 20 jeg Kourage. Jeg er desværre ofte — vil vel altid blive det — indvendig modløs og tvivlende; jeg gider ikke se mine egne Bøger et Par Maaneder, men siger Du, at de ere lykkedes, saa tror jeg det. Kritiken har hidtil ikke sagt stort Andet end Trivialiteter (rigtignok rosende) om dem; deraf bliver man lige klog. . . . 25

Jeg er glad og stolt over, at Du vil skrive om mig. Selv om Du siger mig nogle sviende Ting, skal det ikke afsvie vort »Venskabs Blomst«, Ringsted er mig ikke en corde sensible som Stavanger syntes at være for Alexander K.

Min Kone og jeg sender Dig og Fruen de hjerteligste Hilsener. 30

Lev vel! Glædeligt Nytaar

Din hengivne

Schandorph.

34. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Kbhvn. 8/1 83.

Kjære Ven!

...

Blot min næste Roman ikke bliver kjedelig! Jeg er ked af at høre
 5 de Bebrejdelser for altfor stor Simpelhed i det Psykologiske og en
 altfor tør Stil, saa jeg gjør mig utrolig Umage, ciselerer 2 à 3 Sider
 om Dagen og søger at rulle Figurerne saa kunstigt sammen som de
 Kjærestebreve, Bønderkarlene i gamle Dage skrev til deres Piger.
 Jeg glæder mig saa meget til Din Ankomst, thi selv om Du faar
 10 travlt — og jeg skal visselig ikke misbruge Din Tid — vil en kort
 Samtale med Dig af og til være mig til stor Gavn og Glæde. Har
 Du faaet Lejlighed? Gid Du kom til at bo i mit Kvarter! Din Frue
 har ganske vundet min Kones Hjerter i Sommer; jeg tror »de gode
 Mardammer« ville kunne komme godt ud af det sammen.

15 Du sagde i Dit sidste Brev, at jeg var en af »de Tro«. Jeg haaber,
 kjære Brandes, at Du har Ret; Bjørnson gav mig samme Kompliment,
 da han var her. Jeg har en inderlig Afsky for den Vaklen
 og Svajen, som jeg ser saa meget af, for den fjantede Jalousi og barne-
 vrøvlede Frygt for Tilsidesættelse, at jeg aandelig spytter mig selv
 20 i Ansigtet, naar jeg opdager noget Saadant komme op i mig, thi
 det gjør det stundom. Man har jo Mulighederne til alle Asensagtig-
 heder i sig; det gjælder blot om i Tide at vride Halsen om paa dem.

De hjerteligste Nytaarsønsker til Dig og Dine Kjære fra os Begge.

Din hjertelig hengivne

25

Schandorph.

35. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Kbh. 23. 6. 83.

Ven!

Troer du ikke, jeg vel veed, at jeg sætter Eders Hengivenhed for
 mig paa Spil, saatidt jeg sætter Pen til Papiret om Jer. Men kan
 30 jeg gjøre andet, hvis jeg ikke vil beflitte mig paa diplomatisk Taus-
 hed? I dette Tilfælde var min Stilling særligt vanskelig. Jeg vilde

fare haardt frem mod den lille rare Gjellerup, der jo dog er en af mine troeste. Jeg vilde forsøge at opstille strengere Regler end de hidtil gjældende for Fortællekunsten. Det turde ikke dølgjes, at heller ikke de ældre holdt sig til en streng Teknik. Drachmanns Exempel laa nær og nærmest; men nævnte jeg alene ham, blev Stikordet 5 paany, at jeg angreb ham paa Grund af hans Holdning. Følgelig maatte jeg ogsaa nævne dit Navn. Nu synes jeg, jeg gjorde det paa en spøgende Maade og saaledes at det ingen Skade kunde gjøre dig. Hvad Drachmann angaaer indsatte jeg efter Samraad med Hørup et Par Indledningskomplimenter, jeg i Grunden ikke følte Trang 10 til at anbringe, af den politiske Aarsag, at han ei skulde kunne klage over »hadefuld Forfølgelse« eller Sligt — efter sin Vane.

Som sagt, jeg veed vel hvad jeg sætter paa Spil. Min Kone bad to Gange jeg skulde tage dit Navn ud af Artiklen. Naar jeg ikke gjorde det var det ikke af Mangel paa Venskab, men for ikke at 15 lade mig forlede af Venskab.

Ganske din Ven

G. B.

36. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Humblebæk 15. Juli 83.

Kjære Ven!

20

...

Jeg læste igaar Din og Gjellerups Artikler med stor Interesse. Tunc tua res agitur paries quum proxima ardet!

Gjellerups Appel til Turgenjeff og Goncourt beviser jo Intet. Hvad der slaar mig mest i Din Argumentation er Din Fremhæven af, at 25 det kommer an paa at spare Læseren for udenoms Vrøvl og at fortælle saa energisk og simpelt, saa gribende og fængslende som muligt. Mindre kan jeg forstaa Dine Grænsebestemmelser i Din oprindelige Kritik mellem Roman og Novelle. Ere disse Kategorier faste? Jeg gider ikke bruge dem og har derfor kaldt mine Bøger 30 »Fortælling«. Kan vi gennemføre f Ex Forskjellen mellem Tragedie og Komædie? Hvad skal vi kalde »Et Dukkehjem«? Jeg husker ikke, hvad Ibsen har kaldt det og er angst for al Skematisme.

Nu lader en Omarbejdelse af »Et Aar i Embede« sig ikke udføre. Men, hvis jeg faar lavet en ny større Fortælling ad Aare, skal jeg prøve paa, om det er muligt at undgaa al Slags Forhistorie. Med Hensyn til Monologer i Dramaet mener jeg ogsaa, at de bør
 5 stryges, NB hvis de ikke falde naturligt for Personernes Karakter. Gamle Vrøvlehoveder og halve Delirister holde jo meget af at snakke højt med sig selv; ligervis gamle Fruentimmer, som ere vante til at leve alene. Synes Du f Ex ikke, at det er rigtigt, naar jeg lader den gamle Bureaukrat Justitsraad Østerberg lade sin Harmefaa Luft
 10 i Kancelligangen i en kort Monolog?

Du, hvis Verden spænder saa langt over Samtidens Literatur, er den eneste Kritiker i Danmark, hvis Mening jeg bøjer mig for, netop fordi Du kritiserer aposteriorisk og ikke apriorisk, thi jeg er sikker paa, at Middelalderens Nominalister have Ret imod dens Realister.
 15 Tingene først, saa Navnene! Det glædede mig ret i sin Tid, da Du i »Nyt dansk Maanedskrift« fortalte, at Taine havde faaet Dig til at være med til den gamle Æsthetiks Ligbegængelse.

...

Hjertelige Hilsener.

Din hengivne Ven

20

Schandorph.

37. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Humblebæk 25 Juli 83.

Kjære Ven!

Det er ikke første Gang, at Du har talt et befriende Ord, og, som Assessor Svale siger, »løst min bundne Tanke«.

25 Din Anmeldelse af Kiellands Bog er et lille Mesterstykke i Retning af haarfin Karakteristik. Jeg har ogsaa læst Bogen med stor Glæde, men sagt til mig selv: »Der er en lille Smule Bornethed, Mangel paa Kundskabens Myndighed«. Dine Ord om, hvad Latinen har været, giver Forstaaelsen af og Undskyldningen for, at
 30 den endnu grasserer. Man maa som Niels Korporal skyde mange Skud paa en »Gjenganger«, førend Gespenstet giver sig.

Og uendelig træffende er Din Anke over »lille Marius«. Thi, hvor

sød den Unge end er — — ja han er yndig, som han sidder paa Skolebænken — saa glider han for glat ud af Sagaen. Jeg kunde omfavne Dig for en saadan Kritik lige over for »Vennerne«!

Vil Du ikke skrive om Goldschmidts Bog? Eller er den anmeldt i »Morgenbladet«? Jeg husker det ikke. Der er glimrende Ting, men ogsaa, synes mig, utilladelige Tilsnigelser i den, mest i den første Fortælling om Madam Skau. Men Goldschmidt er en ren Djævel i Retning af let nedglidende Servering.

Jeg har nu min Læsetid og indhenter mine Forsømmelser. Thi jeg har det roligere, end jeg ønsker. Min stakkels Kone sidder inde-spærret, hoster og spytter Blod; hun siger, at jeg er hendes Port-hund, som ikke tør gaa fra hende længere end et Kvarter.

Hvordan har Fruen, Du og Smaapigerne det? Varmen skal da ikke trykke Eder mere.

Det var en dum Historie med Pingel, at han ikke vil tage imod, hvad der bliver budt ham med velvilligt Sind. Det havde gavnet Sagen, hvis han var gaaet ind paa Hørups og Dit Forslag. Hans Stoicisme er lige saa fantastisk som »unter uns« hans Forslag om Græsken som Grundlag for Fremtidens Dannelse.

Jeg ser lidt til Dine Brødre, naar de kjøre Edwards Smaapiger til Bad. Edvard har bebudet mig en Indbydelse, saa snart min Kone kan komme ud. Kommer Du og Dine ikke ud til disse Farvande? Jeg har saa meget, jeg gjerne vilde tale med Dig om. Disse Linier ere egenlig en Bøn til Dig om at vise Dig.

Jacobsen taler jeg jævnlig med. Det er dog en elskelig Sjæl, havde jeg nær sagt.

Jeg ser, at min Ven Borchsenius er vred paa Ebers's Vegne. Du maa ikke sige det til Nogen — — men jeg synes, at Ebers er et kjedeligt Bæst. Jeg foretrækker Ingemann.

Tusinde Hilsener til Din elskværdige Hustru og til Dig fra os begge.

Din hengivne

Schandorph.

38. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Fredag Nat [8/12 1883]

Kjære, gode Ven!

Ved min Hjemkomst fra Landet fandt jeg inat Din Bog; og af naturlig menneskelig Svaghed læste jeg naturligvis det, der angik mig selv.

5 Noget Sandere, Skjønnere, noget mere Træffende i Ankerne, noget mere Sympathisk og Forstaaende i Anerkjendelsen har jeg aldrig læst paa Tryk om mig selv. Og man har vel Lov til at rejse Nakken lidt efter en Værdsættelse af vor største og en af Evropas største Kritikere.

10 Har Du Tid til at se Folk og gaa til Folk nu? Jeg har med Villie ikke villet besøge Dig i denne Tid, da Bogens Udarbejdelse og Færdiggjørelse stod paa.

Altsaa foreløbig Tak og venlig Hilsen fra Hus til Hus.

Din hengivne

15

Schandorph.

39. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

d. 22/1 84.

Kjære Brandes!

Med stor Bedrøvelse har jeg paa anden-tredie Haand hørt, at Du ser et Frafald fra min Side i de Ubetydeligheder, jeg siden Nytaar
20 har skrevet i »Morgenbl.«

Jeg har efter lange og trættende Forhandlinger frasagt mig Posten som Theaterrecensent. I et Brev til Berg, som jeg Nytaarsdag læste for Din Broder, forekom den Passus: »men foreløbig vil jeg gjerne bruge »Morgenbl.« som Organ, naar jeg vil udtale mig om Noget,
25 der interesserer mig.«

Jeg havde ganske vist ikke ventet at blive taget paa Ordet. Det blev jeg imidlertid i Anledning af Vilh. Wiehes Død, og jeg har holdt mit Ord.

Hvis jeg husker ret, vare vi jo dog i vor sidste Samtale i min
30 Stue enige om, at et Brud med Berg og Venstre i Øjeblikket var urigtigt og uklogt.

I en mundtlig Samtale kan jeg fortælle morsomme Ting fra Forhandlingerne.

Muligvis er der Intet i, hvad der er blevet sagt mig om stærke Udtalelser imod mig fra Din Side. Men hvorledes end Din Stemning er overfor mig, saa vilde jeg betragte mig som en uhæderlig Person, hvis nogensinde den Kjærlighed og Taknemmelighed, jeg skylder Dig, kunde give Plads for Drachmannske Fornemmelser.

Jeg har søgt Din Broder for at fortælle ham Alt, men han var bortrejst. I den sidste Tid har jeg været stærkt brystforkølet og er ikke gaaet ud mere end højst nødvendigt. 10

Under Alt, hvad ske kan, er jeg

Din tro Ven

Schandorph.

40. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

23 Jan 84.

Kjære Schandorph!

Vi er saa gamle Venner og Krigskammerater, at Du kan være ligesaa sikker paa mine Følelser som jeg er paa dine. Det er en Sag for sig. 15

Men jeg betragter og vil altid vedblive at betragte den Omstændighed, at Du allerede den 4 Januar satte dit Navn i Bergs Morgenblad og derved gav Signalet til at isolere os, gav dig til at træde i Drachmanns Spor, formelt vedkjendte dig Drachmanns Indledningsdigt og Bergs forløiede Programartikel, som en for mig og mine yderst skadelig Handling. Selvfølgelig var det, at en Fjende som Drachmann skrev i Bladet, mig langtfra saa skadeligt som at Du, en Ven, gjorde det og saaledes indirekte gav Berg Ret og os Uret. 25

Det litterære Venstre, der jo ikke mere er til, havde én Chance, den, Katholikerne alene have Karakter til at benytte, den, at staa som en Mur. Saa kunde det have stillet sine Betingelser og fordret Garantier. Nu er den frie Forsknings Sag engang for alle politisk forraadt til Grundtvigianerne. — Hils din Frue.

Din

30

G. B.

41. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

28 Jan. 84.

Kjære Brandes!

Ja — havde jeg mærket, at det literære Venstre havde Stene nok til at danne en Mur! Men det har aldrig været organiseret. Poeter
5 og Kunstnere — og jeg regner Hørup, der i den skæbnesvangre Periode var »Morgenbl.« Chef med til Kategorien — ere ikke stærke i at organisere og administrere; »Morgenbl.« Medarbejdere holdt Møde paa egen Haand og mente, at der ikke kunde gjøres Andet ud af Situationen, saa længe vi intet Blad havde. Berg forsikrede
10 mig parole d'honneur under vore mange Samtaler og vexlede Breve, at det vilde være ham en stor Glæde, om Du vilde vedblive at skrive i »Morgenbl.« blot osv. — paroles en l'air!

Jeg havde lige efter Hostrups Bavl om Drachmann skrevet en Artikel mod det chauvinistiske Vrøvl i Form af et aabent Brev til
15 Hostrup. Samme Dag var jeg sammen med Hørup, som raadede mig til ikke at sende den til »Morgenbl.«

Hvad angaar Finansudvalgets Forslag til Forhøjelse af mit Annum, hvis Skæbne er yderlig tvivlsom, da Højre sætter al Kraft imod det, da var jeg aldeles uvidende derom, før jeg to Dage inden
20 Betænkningen stod at læse i Bladene, underrettedes derom af Holstein Ledreborg.

Tscherning, Fredericia, Erslev, Skram, Groth, Schiødte ere jo blevne. Det er blevet mig klart, at det literære Venstre som saadant ingen politisk Situation kan skabe som Katholikerne i Tysk-
25 land. Jeg erklærede Berg, at naar jeg skrev i »Morgenbl.«, vilde jeg ikke dølge min Livs- og Kunstanskuelse; derpaa svarede han: Nej, det forstaar sig, Mænd som Dem og Deres Venner byde vi ikke en paaholden Pen. De skal til alle Tider være velkomne.

Mon vi ikke, mens vi beherskede Morgenbl. have »tripudreret«
30 en Smule? Ja jeg har ikke tænkt derover, før Fru Berg en Gang i et Selskab omtalte Bladets Holdning over for Grundtvigs- og

Luthersfesten, af den Grund, at disse Herrer staa mig saa fjernt, men »audiatur et altera pars«.

Det er længe siden, jeg har gennemgaaet saa uhyggelige Stemninger som i denne Tid. Jeg har mange Gange lét ad Handler mellem Prangere paa Provinsmarkeder — er Politik Andet? — Nu 5 har jeg selv personlig været med i Pranget og mærket, at jeg personlig ikke har den Snildhed, som jeg kan skildre i komisk Belysning. Men jeg tænkte hele Tiden paa, hvad Du sagde i min Stue: Der er ikke Andet for at gøre end politisk at holde paa Berg. Derfor gjorde det mig ondt at høre, at Du og Edvard vare vrede paa 10 mig, Din Broder kan bevidne, at den citerede Passus om foreløbig at bruge »Morgenbl.« som Organ, fandtes i det Brev jeg læste for ham.

Venlig Hilsen til Fruen og Dig fra min Kone og

Din hengivne 15

Schandorph.

42. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.* Sølyst pr. Sorø 22. Juli 1884.

Kjære Ven!

...

Vi bor paa en skovbevoxet Sandhøj, brat ludende ned mod Sorø 20 Sø. Nedenfor et Stykke fed Eng, der løber ud i sivende Jord i den sivbevoxede Sø; det vaade Muld bovner op om Trærødderne. Sorø store og Pedersborg lille Sø løbe sammen under en Bro tyve Skridt fra Gaarden.

Men min Kone er stærkt angreben af Asthma og Hoste og har 25 ligget den meste Tid af vort Ophold her. Mens jeg skriver dette, lyder hendes Hoste haardt ind til mig. Er det ikke underligt? hun er altid syg paa Landet, hvor jeg egenlig befinder mig i Sundhedselementet og spræller som en Fisk.

For tredie Gang har jeg læst Raskolnikow bestandig med større 30 og større Beundring. Det er dog en underlig Race, disse Russer!

Hvad der mest forbavser mig, er deres usigelige Aabenmundethed, som er blandet med en sær koncentreret Galskab. Thi de fleste af disse Mennesker ere jo sindssyge lige fra Helten til Marmeladow, fra Ssonja til Swi'drigailow, og saa snakker de deres Vanvid saa
5 forunderligt ud! — — — Men jammerligere Komposition end denne Bog kan dog ikke let tænkes; det har den tilfælles med Zolas »La fortune des Rougon«, som dog ogsaa er mesterlig i sin Art.

Idag havde jeg Besøg af Adjunkt Michelsen — en Broder til Karl M — en brav »moderado«, vel belæst og med en Del Sympa-
10 thi for os. Han er Bibliothekar ved Akademiets Bibliothek; imorgen skal jeg se, om her er nogle nyere Værker af Spencer, som jeg langt fra kjender tilstrækkeligt, thi jeg har forsvoret at sætte Pen til Papir 3: til Digtning i de første Par Maaneder.

Kunde Du ikke have Lyst til at fare herved og se denne klassiske
15 sjællandske Egn lidt efter i Sømmene? Underretter Du mig om Din Ankomst et Par Dage i Forvejen, kan jeg »forpleje« Dig her hos os. Vi bor kun 1 Kvarters Gang fra Byen, hvortil der gaar Omnibus fra Stationen.

Lev nu vel og hils hvem Du træffer paa af brave Venner. Jeg
20 raabte nu ind til min Kone, at jeg skrev til Dig — hun raabte: Hils ham mange Gange — og hostede derefter.

Din hengivne

Schandorph.

43. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

28 Juli 84.

25 Kjæreste Ven, hjertensgode Schandorph.

Det er aldeles ikke umuligt at jeg — efter fornødent Varsel — en Dag kommer anstigende, trykker din Haand, omfavner din Kone, tager Sorøe Omegn i Øiesyn. Imorgen venter jeg min Familie hjem og vi skulle da farte lidt om her i Landet; jeg trænger saa sygeligt
30 til Landluft. Foreløbig vil jeg, kjære, imidlertid bede dig at give mig et lille Vink i en — nok saa lakonisk — Epistel: Du kjender

Møen og den Ø vilde jeg gjerne vise min Kone; men paa Liselund er der fuldt og der siges at staa 80 — ligesaa mange som det danske Folkethings Opposition — paa Expectancelisten. Kjender du ei Adressen paa en Skovrider eller Bonde hos hvem du har logeret og jeg kunde logere. Nævn mig helst et Par Adresser. Sig mig om 5 muligt ogsaa en Adresse fra Taasinge eller Svendborg. Til dig tror jeg sikkert vi ogsaa komme. Desværre er jeg forpint af Forlæggere og har derfor slet ingen Tid at give bort, men paa den anden Side tage mine Kræfter af, hvis jeg slet ingen god Luft faaer.

Om mig selv gider jeg ei tale videre. Jeg er og bliver deran. — 10 Raskolnikow ligger mig fjernt men jeg har ingen Sympathi med Skildringen af det Sindssyge i ellers saakaldt sunde Mennesker. Jeg har selv en stor Del af det. Mine indre Hindringer for Arbeidet grunde deri. Og jeg opdager en svær Mængde Sindssyge hos andre. Talenterne have i Regelen en Rem af Huden, sommetider en bred; 15 saavel Høihedsvanviddet som Forfølgelsesvanviddet ligger dem nær. Og skjøndt jeg altid bander Skribenterne som Mennesker, maa jeg desværre tilstaae, at de dog er mindre kjedsommelige at omgaaes end de aldeles uproductive.

Saa vilde jeg langt heller tale med Bønder som du, thi Naiveteten er 20 der paany Grøde i. Det er ligesom at tale med Børn, en Fornøielse.

...

Kjære Fru Ida! god Bedring med Hosten i det nu mildere Veir!
og du vale et fave

din

25

Georg B.

44. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

90 bis. Courbeovie, Station Asnières, Rue de Bécon.

Kjæreste Ven!

28 Nov. 87.

Haabende, at Du er i Danmark skikker jeg Dig et Par Linier. 30
Du sér, hvor jeg er. Sammen med Alexander Kielland. Vi har det rart og godt sammen.

Tak for sidst — for Festen! Hvor Du talte rart og godt!

Kan Du give mig en Smule Mod? Jeg er ikke rigtig glad. Synes Du ikke, at vi sidder elendigt i det? Vi sloges i Halvfjerserne med stort Haab. Er Danmark ikke den store Bøjgens klassiske Hjem?
5 Er vi ikke sunkne dybere ned i Vrøvlet, end nogensinde?

Hvad der irriterer mig, er den forbandede Slaveopstand. Folk, som man troede man havde opdraget — Folk, som de er flest — skikkelige Folk, middelmaadige Folk — gute Leute, aber schlechte Musikanten — Borchsenius, Secher, Neergaard, de sviner nu Alt til
10 med deres Middelmaadigheds Udgydelser. Overløbere og Slyngler skummer Fløden. Vi skal — Du, Kielland, Din Broder, jeg — vi skal endnu agere Sollicitanter f. Ex. paa Theatret, naar vi vil ind der. Din Broders og Kiellands gode Stykker slæber sig igjennem,
»Der var en Gang« gjør Lykke som »Ambrosius«. Jeg, sagde Hun-
15 den, er nu 50 Aar og har Nød med at klare mig økonomisk. Jeg har ædt de 3000 Kroner og maa gjøre Gjæld for at leve i 2 Værelser her i denne raadne By. »Forfatteren af Lindows Børn« havde op-
taget Fripladsen i »Théâtre français« for mig.

Smaating — Bagateller! Ja vel! Men tusinde Knappenaalssting
20 dræber de fedeste Menneskeindivider.

Jeg bliver her »quand même«. Jeg vil foreløbig ikke hjem. Man er ubemærket her. Det er altid Noget. Man omgaas gamle Pensionister, Opvartere og Droschkekuske.

Jeg har været hos Goncourt. En brillant Skikkelse. Men —. Der
25 er til Syvende og sidst ikke Noget, vi skal have sagt hinanden. For hvor kan man i et fremmed Sprog, selv om man behersker det nogenlunde, faa talt ud fra Bunden af? Og disse gode Franskmænd er saa optagne af deres eget, hvad de vel har Ret til, at de blot indkasserer, hvad der gives dem, men aldrig gjør et Udlæg til Gjen-
30 gjæld. Derfor gaar man saa underlig tom fra dem.

Jeg burde skrive gladere, især da jeg slet ikke til stadig Brug er sort eller trist her. Jeg har moret mig over Seineskipperne, Ren-

gjøringskjællinger, Gadedrenge — og over det gamle Versailles. Jeg laver paa Mademoiselle de Montpensiers og Lauzuns Historie, en gravitetisk Pastiche. Den berømte Digter, Schandorph, har i sine unge Dage skrevet nogle Vers:

Du kjender de gamle Sange 5
Med Dybets lokkende Magt

— og nu giver samme gamle Rad efter for sine Ungdomstaabeligheder og fordyber sig i gamle Minder fra Versailles's gamle Tid (1670). Det er dog et obstinatsigt Bæst, samme gamle Poet.

Hvorledes har Din Broder det? Han skal have et Brev, naar jeg ¹⁰ en Gang bliver saa lys i Sindet, at jeg kan tænde et Brudelys for ham og Fru Ingeborg.

Gadedrengene skriver her paa Væggene: Merde sur Gaston, Lucien, Jean osv. osv. Jeg strækker mine theologiske Hænder forbandende ud over mit Fødeland og raaber: Merde sur - - - - (Navnene ¹⁵ kan indsættes), tous les blagueurs, traîtres, imposteurs, hypocrites, rastaquouères — og flere andre Ædlinge.

Min Kone, som jo holder saa skrækkelig meget af Dig, sender Dig lige saa mange Hilsener som jeg.

Hils Fruen fra os — og Dine to søde Smaapiger. 20

Din hengivne Ven
Schandorph.

45. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.* 7 Dec. 87.

Kjæreste Schandorph!

Det var en stor Fornøjelse igjen at se din Haandskrift. Jeg har ²⁵ saa længe været uden mindste Nys om dig og din Færd.

Naturligvis er jeg her. Jeg holder Forelæsninger, Folk knuses for at høre dem, saa jeg er nok nødt til at være med. Og de koster mig meget Arbejd. Efter Jul vil jeg holde nogle om Rusland, som

jeg nu ikke kjender saa daarligt, og hvor jeg er vel lidt. I forrige Maaned havde de 4 store russiske Tidsskrifter, der gives, hver sit Stykke af mig. Det ene betalte mig endog! 300 Kroner!!!

Slaveopstand, siger du; ja vel kjære. Det er altsammen Slave-
 5 Opstand og det er en gammel Historie. Allerede Christendommen var en Slaveopstand, Reformationen var en Slaveopstand, Revolutionen var en Slaveopstand. Men det synes, som om de nævnte var af de uoverspringelige. Den, du sigter til, derimod, den tror jeg nok kunde springes over uden Fare for det Heles Udvikling.

10 Jeg hører at Kielland, hvem du bedes bringe min Hilsen, har skrevet saadan en udmærket Bog. Jeg har desværre ej faaet læst den endnu, da jeg har saa meget Arbejd med mine Forelæsninger.

Af Hjertet lykønsker jeg dig og Fruen til at I sidder derude i det store Europa og ser jer om saa vide. Naar du saa desuden slaar
 15 Harpen af røden Guld, saa er det ganske Svend Vonvedsk. — Tænk, kjære, at der har været en Tid da Harperne var af det røde Guld. Ak hvor forandret!

Angaaende dit Forhold til den gamle Mademoiselle, da har jeg for min Del hverken ud fra mine æsthetiske eller alm. moralske Prin-
 20 ciper noget at indvende. (Du ser i Morgenbl. at jeg kjæmper for »Parringen i Flæng«; det var endog, hedder det, »mit første Ideal«). Kun beder jeg dig skrive Historien paa rent Dansk, uden et eneste fransk Ord i Texten eller under Texten. Thi Sligt er væmmeligt og udrydder, umuliggjør al Illusion.

25 Jeg for min Del er ledere ved det danske Publikum end du. Da jeg har hele Pressen imod mig og aldeles intet Salg, gider jeg aldrig udgive noget. Jeg tror jeg har 5 Bind Manuscripter liggende i min Pult. End ikke de Sager, jeg længst har udgivet dels paa Polsk, dels paa Russisk, dels paa Tydsk, har jeg ladet trykke paa Dansk.
 30 1884 standsede min danske Produktion. Man kan ej skrive som psykologisk Historiker for et Bondefolk med en Bybefolkning, der er mere indskrænket end Bønderne.

Dog lige meget! Hils din søde, gode, ømme, lille Kone. Jeg glemmer ikke hendes Farvel til mig.

Min Kone og mine Smaapiger sender deres Hilsen. Jeg er din Ven

G. B. 5

46. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.* Courbevoie, Station Asnières
90 bis Rue de Bécon
29—12—87.

Kjære Ven!

Fra gammel Tid kjender jeg Din Afsky for Noter under eller efter Texten. Ja, rent æsthetisk har Du Ret. De er grimme at se til. Men gammel Hævd synes at tyde paa deres Nødvendighed. Mérimée f Ex har benyttet dem i stor Udstrækning. Jeg skal dog nok lade dem ubrugte i min Smule Novelle, som jeg har forsøgt blot at gjøre til en Fortætning af de vidtløftige Memoirer af den gamle Mademoiselle selv, af Madame de Segrais, af Madame de Caylus, af Saint-Simon, af Madame de Sévignés Breve, af Oeuvres de Louis XIV, mens jeg omgiver Menneskene med de Lokalteter, jeg kjender af Selvsyn og Studium. Franske Fraser bør absolut undgaas. Men en Farvetinte af Tidens Udtryksmaade maa lægges paa. Tiltaleformer som Sire, Madame og dsl. tror jeg høre med til Stilens Farve. Eller har jeg Uret? Slutningen er jeg som altid utilfreds med. Jeg faar trøste mig med, at den i de fleste Bøger er konventionel.

Af »Politiken« ser jeg, at den »danske Bevægelses« (Sludder!) Mænd stadig hænger i. Deres Organ ser jeg ikke. Deri har Du utvivlsomt Ret, at den »Slaveopstand« ikke vil optegnes af den store Historie; de tidligere Exempler paa Slaveopstande, Du nævner — man kan jo godt kalde dem saaledes — beviser, at Slaverne var blevne modne til Frihed; denne beviser, at de ikke vil være fri under berettiget Aandsdisciplin. De vil ned ad — ned til Degne- og Bondestandpunktet — paa Møddingen vil de være Herrer. For mit Vedkom- mende foretrækker jeg langt at tjene som Menig i Aandens vel øvede

Hær for at være Øverstkommanderende for Slagelses eller Skjelskjørs Brandkorps.

Her lever vi stille, omgaas kun Kiellands. Ham kommer jeg stadig til at holde mere og mere af. Hos Jonas Lie har vi været et Par
5 Gange; han gjør et rigtigt rart Indtryk, er munter og naturlig. Jeg husker ikke, om jeg skrev til Dig, at jeg havde været hos Goncourt. Men det er vist en sær fornem Herre. Med stor Forekommenhed bad han mig om atter at besøge sig. Saa skrev jeg ham til — det er over
14 Dage siden — og spurgte ham om Lov til at præsentere Kiel-
10 land for ham. Intet Svar! — Naa ja, saa kan han — — osv. — —
rende mig — — osv.

Jeg morer mig med at betragte Smaafolk omkring mig. Jeg taler meget med dem paa Gader og paa Knejper. Jeg synes, de er større Børn end hjemme. Saa er her nogle guddommelig grinagtige Dag-
15 drivere, som spiller Kort fra Morgen til Aften.

Gamle Hegel »maatte altsaa til det«, som de sjællandske Bønder siger. Kielland og jeg fik Telegram fra Jacob Hegel. Jeg blev virkelig bedrøvet. Der knytter sig mange Minder fra lange Tider til den gamle Etatsraad — det naaede han da lige at blive. Han kunde
20 være rigtig god mod Folk, han kunde lide.

Har Bjørnson slet ikke slaaet an i Danmark? Har Højre ikke taget hans Moral til Indtægt? Hvad Fanden vilde dog den gamle, drevne Elsker paa den Galej? Aldersgrænsen 25 Aar er kostelig. De praktiske Følger af Theorien vilde blive Onani og Pæderasti. »Nej — —
25 maa jeg saa bede om den rigtige Maade, den er dog rigtig fornøjelig«, som hun sagde, Bondekjællingen, da man havde bildt hende ind, at der var opfundet en Maskine til at gjøre Børn med.

...

Hils Fruen og Børnene fra os begge. Glædeligt Nytaar! Tak for
30 alt Godt i mange Aar.

Din hengivne
Schandorph.

47. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

13. 1. 88.

Kjære Ven!

Din Idé til en gammelfransk Roman tegner godt. Med stor Fornøjelse har jeg læst Indledningsbladene i Tilskueren. Mig synes, det interesserer og det lever. — Én lille Detail-Indvending og en mere 5 almindelig Bemærkning:

Du anvender etsteds en højst forstyrrende stilistisk Vending: Hans Mund var endnu ikke tandløs, hans Næse endnu ikke kobber- 10 rød. Det virker som talte pludselig et andet Aarhundredes Lærde ind med og forjog det første Aarhundredes Tilskuere. Vi er der, der i Haven, vi er Samtidige, vi belave os paa at opleve noget — og saa pludselig denne Stemme fra hinsides Graven om hvorledes Personerne mange Aar senere — som bekendt — kom til at se ud.

Mit almindelige Raad er blot det, at du paa samme Tid som du med Rette og med Kraft accentuerer Cruditeterne, som Memoire- 15 litteraturen give dig Vink om og Exempler paa, ikke maa glemme at lægge et Skjær af virkelig Elegance derover, som i Datiden betragtes som selvfølgelig, underforstaaes, tages som givet eller hvad jeg skal kalde det. Tror du ikke, Lauzun har set lidt bedre ud f. Ex.? Naar man kun nævner røde Øjne og rynket Hals, bliver Indtrykket 20 blot den satiriske Iagttagers, Karikaturen. Du har naturligvis et Bevissted for det, begriber jeg. Men noget uimodstaaeligt skal der jo dog have været ved Fyren. — Tonen synes mig i det Hele fortræffelig truffen. Mine Bekymringer var ganske overflødige. Hvad jeg frygtede, forstaaer du, var Henvisninger under Texten til Kilde- 25 skrifterne eller Oversættelser af franske Vendinger.

...

Det gjorde mig ondt at en saa brav og lykkelig Mand som Hegel døde. Men i de senere Aar stod jeg ham meget fjernt. Jeg følte at han tillige var alle mine Fjenders Ven, lige saa gode Ven. Det 30 kjøler.

Jeg anerkjender at der er megen Dygtighed i »To Venner«, men

rigtigt kan jeg ikke med Fruens Production. Jeg er vedblivende i hendes Unaade. Bjørnson kalder hun (trods sin Hanskemoral) nu kun »den væmmelige Bølle« fordi dette hendes gamle Ideal ej anerkjender hende som Digterinde.

5 Vi har havt Mæslinger her i Huset men nu er baade Børnene og min Kone raske.

Gid din maatte have det bedre end da du skrev. Hilsen fra Hendriksen der nylig talte med Ømhed om Jer. Hils ogsaa Kielland fra mig, hvis han ej helt har glemt mig. Længe leve Fru Schandorph og hendes gode Mand.

Din
Georg Brandes.

48. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

90 bis Rue de Bécon
Asnières 20 Jan. 88.

Kjære Brandes!

15 Naar jeg ser Din Haandskrift paa Konvoluten, bliver jeg altid glad. Jeg er vis paa gode Ord fra en Ven, og, naar der er Tale om Literatur, paa Domme, som jeg kan lære Noget af.

Jeg blev glad over, at Du syntes, at mit Forsøg i den vanskelige Genre tegnede godt. Dine Indvendinger slog mig angaaende Louis
20 XIV. Det er dumt at tegne to Portrætter i faa Linier. Kan det rettes i Korrekturen, skal det blive gjort. Indvendingerne angaaende Lauzun forstaar jeg vel, men Du vil vist give mig Ret i, at jeg har skildret ham, som jeg har gjort, naar Du læser hele Fortællingen. Kiellands Indvending: at jeg forudsætter, at alle Mennesker kjender
25 Versailles, synes mig ikke begrundet. Jeg kan da ikke begynde med en hel Beskrivelse af Slot og Park. Lidt Fantasi maa man da forudsætte hos Læserne : de Læsere, der kan læse.

Jo længere jeg arbejder i Literaturen, desto mere bliver det mig klart, at jeg egentlig kun skriver for Venner. Kun mine Venner,
30 de, der har Sympathi for min Kunst, forstaar mig fuldt ud. Saa

maa man nøjes med $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{2}$ osv. osv. Forstaaelse af Læserne stadig i nedstigende Række.

...

Naar jeg saadan sidder alene og lader mine Tanker marchere frem, som de kommer, uden at stoppe dem i Farten af Hensyn til Højre og Venstre, saa spørger jeg stundom mig selv: Er den parlamentariske Statsskik saa dejlig? Er et brutalt Geni som Bismarck ikke bedre end alle Goblet'er, Berg'er og Boisen'er? Hvilket Lager af Vrøvl leverer de ikke! Naa — det er vel blot i et mismodigt Lune, at jeg fremkommer med Sligt — ikke mine Ord igjen! siger Kjællingerne, naar de grundig har bagtalt deres Veninder.

Jo — Kielland husker Dig godt, men er stadig lidt bange — eller hvad skal jeg kalde det? — for Dig, jeg tror siden Du hentydede til, at han havde noget ved sig af en grand Seigneur fra Stavanger. Men, om Du nu havde sagt om mig: Noget af Provinsialisten klæber ved ham, saa havde jeg vel skuttet mig under Douchen, men sagt: Desværre har han Ret, det Uhyre!

Ingen har jeg kjendt med den Kjærlighed til Literatur, med et saa vidt og fint Blik, som Du har. Du kan bedre end nogen Samtidig bedømme »L'œuvre totale d'un auteur«. Jeg holder af Dig af mange Grunde — først for Din Varme og rummelige Sympathi og for Dit blide og kjærlige Sind. Min Kone siger altid: »Georg B. er den af alle dine literære Venner, nuværende og forhenværende, som jeg vilde henvende mig til, naar jeg var i Nød eller Sorg«. Det Samme vilde jeg.

Din Karakteristik af Hegel var fortrinlig. Jeg har skrevet nogle Vers over ham, som vist bliver trykte i »Ny Jord«, som min Neveu er Medforlægger af. De Vers vil vist ærgre Adskillige, thi jeg har antydnet deri hans Had til Ploug, som bragte ham til at staa mig bi, da jeg sloges med den Stud.

Kielland har laant mig Drachmanns »Med den brede Pensel«. Herre Gud! at et af Naturen saa vel udrustet Talent kan falde ned i den bare Platitude i den Grad! Jeg fik ondt af ham.

Hils Fruen og Børnene! Her glæder jeg mig ved Kiellands Smaa-
5 piger. Gid der maa skinne mere Lykke-Solskin over de smaa blonde Hoveder, end der er blevet os til Del.

Din hengivne Ven
Schandorph.

49. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

26. 1. 88.

10 Kjære Ven!

...

Parlamentarismen! ja, bedste, for mig behøver du sandelig ikke at genere dig.

At det Experiment med det regjerende Bavl er mislykket, Eu-
15 ropa over, det er klart.

Jeg for min Del har jo deri altid skilt mig fra Jer andre (og døjet nok derfor) at jeg aldrig har været og aldrig bliver Demokrat.

Jeg har i Politik én Gud: Cæsar, og en Afsky: Brutus, det Fjols af en Aagerkarl, som ikke kunde andet end stikke en Kniv i en
20 stor Mand.

Dog dette er Filosofi nok.

Jeg saa første Hæfte af Ny Jord. Ny Jord er det ikke. Du er fejl underrettet om Morgenbladet, det gaar nok svagt, men paa Redaktionsforandring tænkes sikkert ikke. De er kæphøje nu som før.
25 Drachmanns Bøger har jeg i de sidste 3 Aar ej set, kjender derfor ej »Penselen« og er ikke nysgjerrig.

...

Hav det godt og bevar Lysten til at arbejde.

Din
G. B.

50. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

1 April 88.

Kjære Ven!

Hav Tak for dit hjertelige Brev og undskyld min lange Taushed.

Jeg har arbejdet en Del, holdt en Mængde Foredrag om Rusland og Russisk og læst Meget. Allerede længe har jeg syslet meget med 5
 Filosofi paany. Der er en tysk Filosof, som er bosat i Italien, hvem jeg studerer. Hans Anskuelse stemmer saa stærkt overens med mine, at jeg finder ham fortræffelig, den eneste nulevende Filosof, jeg kan bruge. Vi have staaet i Forbindelse et Par Aar. Hans Navn er ildeklingende og han er endnu ubekjendt. Han hedder Friedrich 10
 Nietzsche. Men han er et Geni. I de sidste Tider har jeg kastet en af mine Slangehuder af. Jeg er fra Englænderne vendt tilbage til Tyskerne i Filosofien. Den engelske Filosofi synes mig at have kulmineret. Men min Ven N. har Fremtid for sig. Desuden bliver jeg mere radikal, mindre historisk, og stedse mere aristokratisk i 15
 æsthetiske og historiske Synsmaader. Jeg troer ikke mere for en Døjt paa at de store Mænd er concentreret Masse, skabes nedefra, er Udtryk for Hoben osv. Alt kommer fra de Store, Alt siver fra dem nedefter. Jeg har glædet mig over det stærke indre Liv, jeg fører, og over Gjæringen i mine Ideer. Stilstand er frygtelig og Hamskifte 20
 er den egentlige, væsentlige Ungdom.

Idag er Haabet om at faa en Finanslov glippet. Jeg græder ej derover, skjøndt Venstre lod en Chance til at blive af med Bahnson slippe sig af Hænder. Men var Højre- og Venstre-Krapylet blevet enige, saa var det i de næste Aar kun gaaet ud over de Par Radi- 25
 kale i Landet, de eneste, som alle hade. Lad da kun Vrøvlet peren-neres.

Har Foraaret ikke gjort den lille Frue lidt godt? Er der ej snart dejligt i og om Paris? Jeg synes den By er saa skøn i April. Men hvor de regjere, de Franskmænd. Det er rent trist at se den demo- 30
 kratiske Misundelses Eneherredømme.

Idag fik jeg Spørgsmaal fra Rusland fra Forfatteren Gljeb Us-

penski, om jeg vilde skrive Indledningen til den Udgave af hans Samtlige Værker som foranstaltes i Petersborg. Det er ærefuldt nok, men jeg tror ej, jeg kan. Han er paa min Alder og den revolutionære Ungdoms Yndlingsforfatter.

5 Sig mig, har du læst Renans Histoire du peuple Israel? Jeg finder Bogen fortræffelig. Sund Lærdom i den klareste Form og yderst lærerig paa samme Tid som den vækker Tanker. I vor Alder bør man intet læse mere for den blotte Kundskabs Skyld. Kun det tankevækkende.

10 Min Broder har skrevet et meget vellykket Stykke »Overmagt«. Det har været mig en Glæde. Synes du lidt om den unge Stuckenbergs Bog med den fjottede Slutning, saa send ham en Linje, det vil glæde ham og han fortjener det.

Jeg trykker dig til mit Hjerte og kysser den lille Frues Hænder.

15 De bedste Hilsener til Kielland.

Din
Georg Brandes.

51. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

90 bis Rue de Bécon. Asnières 21/4 88.

20 Kjære Ven!

Ja, saa længe det arbejder inde i Dyret med alle Livsfunktioners normale Tryk, finder en regelmæssig Hamskiftning vel Sted med Naturnødvendighed. Den er Tegn paa Kraft og Udviklingsevne.

Jeg, som vel nok kan forstaa Filosofi, men er uden produktiv filo-
25 soferende Evne, har aldrig set andet i den engelske Filosofi end et højst fortræffeligt Korrektiv mod den formalistiske Skolastik, hvori den tyske Filosofi udmundede med Hegelianismen. Den engelske Filosofi staar for mig som en agtværdig Resignation, efterat Spekulationen havde gjort Voldtægtsattentat mod Natur og Historie.

30 Af Friedrich Nietzsches Filosofi giver Referaterne af dit Foredrag i »Politiken« kun saa vage Omrids, at jeg ikke har noget rigtigt Be-

greb om ham. Det om Kulturens Støbning er jo fortrinligt, det kan jeg se, men det om det Græsk-Tragiske forstaaer jeg ikke (efter Referatet). Han gjør jo (efter Referatet) et Tilbagespring i noget Historisk for at havne deri. Hvad kommer den græske Tragik med sine religiøse Forudsætninger, med sin mystiske Fatalisme egenlig os ved 5 andet end netop som historisk Fænomen? Ja — maaske er jeg paa rent gale Veje til at forstaa. Der staaer ligeledes i Referatet Noget om Filosofens Afstamning fra Schopenhauer. Det gjør mig ogsaa betænkelig. Som Skribent, som Poet doubleret med en Tænkter interesserer Schopenhauer mig i høj Grad, men det var dog et sygt 10 Individ — noget lignende som Leopardi, om han end ikke var slet saa syg. Han var et Geni — et af dem, der river ned, jeg har været med til at juble over hans Strandhug paa de hegelske Kyster — men for at kunne hvile ved en Tænkters Bryst, synes jeg, er det en Betingelse, at han har et sundt og stærkt Bryst. 15

Det skulde glæde mig, om jeg efterat have læst enten Filosofen, hvis Genialitet jeg kan skimte (gjennem Referatet), eller et Skrift af Dig om ham; jeg smægter ogsaa efter friske Kilder. Jeg mener ganske som Du om Genierne. Deres Genesis kan jeg ikke udgranske, og det Forsøg paa at forklare dem som fortættet Masse har jeg altid 20 smilet vantro ad. Men det er jeg vis paa, at, som Du siger, »Alt siver fra dem nedefter« (Udtrykket er fortrinligt rammende).

Foraaret er det tarveligt bevendt med. Afvexlende Solskin og voldsomme Regnbyger; det er saa snavset, at man ikke gider gaa ud. Min Kone har ikke mærket nogen god Virkning deraf. Vi tænker 25 paa at søge Sommerophold i Schweiz.

Renans Bog er fortrinlig. Den har for mig fyldt de Tider, hvori jeg ikke har arbejdet selv. Jeg har takket Din Broder for hans særdeles gode Stykke, men det tør de naturligvis ikke opføre der hjemme. Bankdirektørens Datter er en mesterlig Skikkelse. Jeg har allerede 30 skrevet til Stuckenberg; der var jo meget godt i Bogen. Men endnu ligger der en haard, ufordøjet Klump af vor afdøde Ven J. P. Ja-

cobsen i Maven paa en Del af vore unge Skribenter. De maa af med den. Jacobsen var stor ved sin Ejendommelighed — der grænsede til Særhed; mutatis mutandis — han var en Slags Michel Angelo — men vi ved jo, hvorledes denne geniale Særlings Efterlignere
 5 blev nogle forvredne Manierister. Navnlig de Unges Lyrik faar jeg næsten altid Halsbrynde af ligesom af de umodne Kirsebær, som man her serverer til Dessert lagte i Brændevin eller Likør.

Skriv endelig Fortalen til Russerens Skrifter, hvis Du paa nogen Maade kan overkomme det. Det er en ny Trumf paa din Haand.
 10 Det vil øge Dit udenlandske Ry, og det vil blive en Dosis Snus i Øjnene paa det hjemlige Krapyl.

Min Kone kysser dig — og jeg — ja jeg vilde ønske, jeg kunde gjøre dig noget rigtig godt. Du er dog vist egenlig det Mandfolk, jeg bedst kan lide.

15 Hils Fruen og Dine Smaapiger fra os begge.

Din hengivne

Schandorph.

52. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

23 Dec. 88.

Min kjære Ven!

20 Jeg havde netop i Sinde at sætte mig ned og sende dig og din lille elskværdige Frue et Julebrev, da dit Brevkort idag ankom. Det glæder mig at du allerede paany har et Arbejde for. Jeg har endnu ikke sagt dig Tak for din Bog, som jeg strax læste med levende Interesse og ogsaa senere er vendt tilbage til. Jeg var meget tilfreds
 25 med den første af Henrik P.s Artikler om den, mindre med den anden, der gik dig meget for nær. Mit Indtryk af Bogen er i en Sum det, at første Afdeling er fortræffelig og egentlig et Værk for sig, anden Del er svagere og spinder Traaden noget for tyndt og langt ud; dens Mangler forekomme mig at være de to: de nye Personer,
 30 der indføres, minde nu og da for meget om beslægtede Personer i dine tidligere Bøger (Smaafolk f. Ex.) og man føler ikke nok

Handlingens Nødvendighed, at Birgitte maa komme til at stjæle, at Broderen maa ende som Forbryder. Jeg fik — maaske ved egen Skyld — det Indtryk, at det ogsaa kunde have gaaet anderledes til.

Imidlertid Karaktererne staa klart og skarpt, begge Dele ere meget underholdende og at den anden Del ikke staaer paa Højde 5 med den første, bør ikke lægges dig særdeles til Last, desformeditst man som bekjendt ikke altid i lige Grad har Held med sig.

Sammenligner man din Bog med andre af Julens Frembringelser, staaer den meget højt; den er langt rigere end Lie's, som vel er smukt fortalt, men altfor kjønsløs og derved alt for imødekommende mod 10 det pæne Publikum. Kiellands nye Skuespil har været mig en stor, ja pinlig Skuffelse. Der er ikke Gnist af Psykologi deri. Den konservative Professor er en Efterligning og ganske forfejlet Efterligning af din Professor i Et Aar i Embede og hans Diktion er paa de pathetiske Steder rent græsselig: »Ja, jeg er som den fnysende Tiger 15 osv.« Naturligvis er der som altid hos K. vittige og slaaende Enkeltheder. Men Heltens Ynkelihood og det Heles Overfladiskhed forundrer hos et saa fint og ellers saa selvkritisk Hoved. Det maa da være af pekuniære Grunde han nu gjør sig til Provinsredaktør, Stakkel! 20

Det fornøjer mig at du synes om mine Bøger. Efter mange Aars Taushed vilde jeg paany give et Kny fra mig; men jeg har ikke før Jul opnaaet en eneste gunstig Bedømmelse. Politiken tav om alle 3 Bøger som en Brandmur og Salget er som sædvanligt umærkeligt. De indenlandske Idioter læse principmæssigt, for den gode 25 Sags Skyld, intet af mig; mine Bøger komme ej over Højrehusenes og det danske Venstres Huses Tærskel. Alle disse Huse er Nødtørftshuse: Ingen unødvendige Udgifter; alt for Nødtørften.

Mine russiske Reiseplaner er blevne noget mere uvisse paa Grund af den lidet venlige Holdning man paa højere Steder der indtager 30 overfor mig. En af mine gl. Bøger, 3^{die} Del af Hovedstrømninger er bleven dømt til (paa Russisk) at brændes som irreligiøs i Moskvá.

I disse Dage har jeg oplevet den første større Karakteristik af mig forfattet af Cl. Wilkens i Tilskueren. Forf. er mig ganske ubekjendt. Den er skrevet med en paafaldende god Vilje, et overraskende venligt Sindelag imod mig, og det er formelig nobelt, at han tilsidst
5 siger, han har nu givet »en uhildet, men ingen god eller fin Skilddring af mig, det sidste har han ej ævnet«, men lære noget af den har jeg jo ikke kunnet, dertil er Forf. mig altfor fremmed og i sig selv altfor amusisk.

Forunderligt nok har han ikke engang søgt en Samtale med
10 mig før han skrev dette og før han skrev mit Levnet i Dansk biografisk Lexikon; han maatte dog begribe at jeg selv alene kunde give ham alle de faktiske Oplysninger der nu mangle.

Og nu en god og glædelig Jul. Maatte din lille Frue og du selv være nogenlunde vel tilmode i Paris og ikke se mørkt paa Fremtiden.
15 I have begge, naar ikke ydre Gjenvordigheder eller Sygdom trykke jer for meget, et sundt Hang til lyst og frejdigt Syn paa Tingene.

Omfavn din Kone fra mig.

Jeg sendte dig og hende en lille smuk Pige paa Halsen. Hun skrev mig til, meget henrykt over jer elskværdige Modtagelse af hende.
20 Levvel. Her i Huset aander Alt nu kun Jul og en gammel hedensk Papa føler sig lidt ensom med sine Tanker.

Eders
Georg Brandes.

53. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Schloss Labers bei Meran

25 Kjære Brandes!

19 Nov 89.

Vi blev helt glade ved atter at høre et Livstegn fra Dig. Saa læste jeg i »Politiken«, at Du var rejst til Paris, jeg opsatte da at svare. Da det er længe siden, jeg læste om Dig som Parisergjæst, antager jeg, at Du er kommen hjem.

30 Ja, Marie Triepcke var en sød lille Pige og var os til megen Glæde og Hjælp. Det var en udmærket Idé af Dig at anbefale hende

til os; hun passede saa godt for min Kone. Snart anede vi, at hendes Pariserrejse mere gjaldt en bestemt Kunstner end Kunsten i Almindelighed. Da Krøyer saa kom og Anchers lidt efter, blev vi en hyggelig Kreds.

Naa Du kjender ikke videre til Krøyer. Det er en prægtig Mand 5 med Hjertet paa det rette Sted, men han er som mange af sine Kollegaer i Billedkunst noget undseelig og sky over for Pennens og Ordets Mænd. Jeg har kjendt ham, fra han var ganske ung, saa mig har han ikke generet sig for, og jeg har været tilstede hos Hegels, hvor han, overvindende sin Undseelse og rødmende af Harme 10 skjældte Drachmann Huden fuld for en Udstillingsartikel i »Berl. Tid.«, som jeg ikke havde læst, men hvori han nok havde været voldsom reaktionær oplagt. Det klædte Krøyer charmant. Apropos om Drachmann. Jeg læste en løjerlig Ting af ham i »Tilskueren«, som hed »Den sidste Dag«. Har han virkelig søgt Dig? Eller er det 15 Hele fri Fantasi? Det er dog et løjerlig Stykke Mandfolk.

Det glæder mig, at Du er fornøjet med min Omtale af Dig i mine »Oplevelser«. Men jeg vilde da være et Asen, om jeg nogen- 20 sinde glemte, hvad Du har været for mig. I en saadan Bog kan jo de optrædende Personer kun behandles som Profilskitser og i Over- 25 ensstemmelse med det snævre Anlæg.

Din Afhandling om Nietzsche interesserede mig meget. Han er en stort anlagt Aand, og af dem er der ikke mange. Men han er tydelig syg. Man nyder hans Udkast til en Ethik som kjækt trodsende Digte med geniale Paradoxer, men da der er langt flere Middel- 25 maadigheder, ja langt flere Kvægpander til end Genier eller blot geniforstaaende Aander, saa vil han neppe faa stor praktisk Indflydelse. Det har vel egenlig først de store Aander faaet, naar Discip- 30 lene har trivialiseret deres Tanker og slidt Glansen af de gyldne Skriftegn, de har ridset, ved stadig at bruge Pegepinden paa dem. 30 At Taines Forsøg paa at skildre Geniets Genesis, kun var en Hypo- these, lidt plavsablere end de andre, tror jeg gjerne; Nietzsches til-

taler mig mere, men om den er ganske rigtig, tør jeg ikke paastaa. Jeg er født Tvivler over for psykologiske Hypoteser. I hvert Tilfælde er Din Filosof en vækkende Kraft i en Tid, hvor Demokratiet har taget til Takke med saa mange ordgydende Middeldmaadigheder og vist sig mistænksom over for overrørende Aander.

Ja vist er denne Egn, hvori vi lever, udmærket dejlig. Sommeren var vel meget varm, dog langt fra ikke saa trykkende som i Paris. I den Tid havde min Kone det ret godt, nu med Kulden og Efteraaret melder Asthmaen sig atter. Det var vor Mening at tage til Firenze først i denne Maaned, men da var hun saa svag, at vi ikke vovede Opbrudet og Rejsen, og nu hører vi saa meget ondt om Firenzes Klimas Virkning paa Brystsvage, saa vi er for Øjeblikket i Uvished om, hvad vi skal gjøre. Vi har befundet os udmærket i Sommer, da vi boede ene her, men nu kommer Vinterpensionærene, med dem Table d'hôte og Toiletter. De sidste kan min nu svind-sottige Pung ikke overkomme. I Asnières levede vi langt mere i landlig Ugenerthed. Rejse hjem mod Vinteren kan der ikke være Tale om, jeg vilde ønske, jeg aldrig behøvede det. Kjøbenhavn er og bliver dog et usselt Hul, jeg tænker mig mere og mere arrig paa den By.

I Eftersommeren var Afdelingschef Petersen med Frue her. Vi havde mange hyggelige Timer sammen. Hans Venskab for Dig var ham en Entrébillet til mit. Der er meget Frisind og meget Lune dulgt i den stille og blysome Mand. Jeg fik et meget morsomt Brev fra ham, som jeg skal besvare, saa snart jeg kan overkomme det. Jeg gav ham en Hilsen med til Dig, ser Du ham, saa bring ham min og min Kones.

Jeg haaber, at Reitzel passer Dig med mine Bøger, hvis ikke, er det en Forglemmelse, og Du kan rolig rekvirere dem. Edwards Fortælling synes jeg i det Hele godt om, jeg har skrevet ham til angaaende den.

Tag de varmeste Hilsener fra Dine to Venner her; vær vis paa,

at de aldrig bliver kølige over for dig. Hils Fruen og Smaapigerne, som vel nu er store.

Din hengivne

Schandorph.

54. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.* Firenze Lungarno Acciajoli 20. 2 5
Kjære Ven! 20. Dec. 89.

...

Det kan være, at her ikke var saa dejligt i Middelalderens og
Renaissancens Tid som Kunstværkerne faar os til at føle. Men der
maa dog have været en uendelig Sum af Kraft og Energi. Jeg læste 10
for Krøyer og Hustru Dit lille Essay om Donatellos San Giorgio
paa Or San Micheles Nordside; ligesom vi alle fire havde set paa
den om Formiddagen, kom Din Bog om Aftenen. Statuen klang
for os i Dine Ord. Og hvor man gaar, slaar jo mægtige eller ele-
gante Façader En i Møde. Og sikke nogle flotte Karle, disse gamle 15
Malere, der satte sig selv og Venner med som Forgrundsfigurer i
deres bibelske Billeder; den Masaccio, den Filippini i Carmine er
dog nogle brillante Karle. Ak, hvilken Fattigdom der hjemme!
Hvilke usle Sildefødninger er vi. — Sed de hoc hactenus!

Du har aldrig en glad Time, skriver Du! Tænk — jeg er saa for- 20
fængelig at tro, at jeg stundum opmuntrede Dig lidt i gamle Dage
ved at faa Dig til at le. Vi kunde dog saa godt sammen, Du, min
Kone og jeg; vi holdt saa meget af Dig, (det gør vi endnu!) at vi
altid kom i glad Stemning, naar Du kom over vor Tærskel! Saa
passiarede vi, saa spøjte vi, saa vexlede vi Tanker, mens det stille 25
klang i os: »Après nous le déluge«.

Vi bor pænt, mod Syd, ud til Arno. Hidtil (jeg banker under
Bordet) er det gaaet nogenlunde med min Kone, men Mathed og
Svimmelhed følger efter enhver lille Tour. Paa Labers led jeg i
14 Dage af en Betændelse i »Bindehinden« (saa kaldte Dr. Mazegger 30
det) og maatte afholde mig fra Omgang med Bog og Pen — og
fra Tobak (det sidste Forbud overtraadte jeg). Nu er det forbi, og

jeg arbejder paa de til »Danmark« bestilte Artikler. Saa skal det gaa løs paa Alfieri. Jeg kjender Reumonts uformelige Biografi af Grevinden af Albany; den er benyttet i et fransk Værk, som jeg har liggende i Kjbhvn, men det er mig umuligt at huske Forfatterens Navn. Alfieri berører Forholdet i sin Biografi med stor Diskretion og nævner aldrig Grevindens Navn, omtaler ikke, at Karl Edvard i Drukkenskab pryglede og sparkede hende, at han baade gjorde Vaadt og Tørt i Sengen osv. Man maa nu se at faa det Hele indrammet og fortættet uden at slikke det over og forpæne
 5 det. Jeg har skrevet til Reitzel om at sende mig, hvad jeg ejer i min Bogsamling desangaaende, mais rien ne presse.

Du har dog vel Glæde af Dine Forelæsninger? Men Penge! — Ja jeg har heller ikke saa store Oplag som tidligere; det er jo gaaet tilbage med alt Bogkjøb i den sidste halve Snes Aar — tidligere
 15 2500 — nu 2000—1500 Expl., og det mærkes paa et lille Hartkorn. Hvorledes er Jacob Hegel som Forlægger? Jeg tror, han egenlig er en rigtig god Fyr inderst inde, men han er sky og utilgængelig — og jeg tvivler paa, at han har stærk Interesse for sin Gjerning.

Ja nu maa Du endelig leve vel og ikke foragte at tage et Grin
 20 over Menneskeheden der hjemme — de Dyndtorsk! de Oddere! Det er dog bedre end at slukke Sorgen i Alkohol — naa den Fristelse har Du ikke at kæmpe med — her har vi Chiantivinen, og den er dejlig. Cigarer frister Dig heller ikke — de ere her gyselige.

Lev vel — glædelig Jul til Dig, Fruen og Smaapigerne; Ida breder
 25 sin Favns ud mod Dig.

Din altid trofaste Ven

Schandorph.

55. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.* Firenze Lungarno Acciajoli 20. 11
 Kjære Ven! 13/2 90.

30 Det var kjønt, at Du huskede os trods Alt det, Du slider i.

Dit Essay over Maupassant er udmærket, men naturligvis er Afhandlingen i »Tilskueren« betydeligere. Jeg forstaar saa udmærket

godt Høffdings Forargelse. Han sidder og er sat. Han hører til de bedste Bourgeois-Existenser hjemme, men er og bliver Bourgeois. Han holder ikke af Trapper uden Rækværk. Netop fordi jeg har meget i mig af det Samme som han — jeg har kun stræbt at komme ud derover og at vænne mig til at tvivle om alt, hvad der 5 er slaaet fast — netop derfor forstaar jeg ham. Skade, at jeg ikke har læst hans Afhandling. Jeg faar kun »Tilskueren«, naar jeg selv har leveret Bidrag.

Nietzsche frastødte mig ogsaa strax, eller rettere — han stod for mig som en genial Paradoxmager. Men Du klarede ham saa 10 godt for mig, at Du tvang mig ind paa ham. Zarathustras Apofthegmata er jo betagende, naar man fordyber sig i dem.

Det er et Ord i rette Tid at minde om, at de store Aander er Menneskeslægtens Velgjørere, at selv de Tanker, som kan bruges af Masserne til at bringe dem fremad, er Geniernes Guld møntet 15 ud i Kobberskillinger. Hvem under ikke »de brede Lag« alt Godt? Men »det Bedste« bliver altid de Faas Sag. Du har titusind Gange Ret. Din beskedent udtalte Tvivl om en videnskabelig Ethiks Realitet er Vand paa min Mølle, og jeg er enig med Dig i, at vedkommende Forfattere af baade kristelige og rationelle Ethiker snakker 20 for deres egen syge Moster. Baade hos Martensen og Høffding findes meget af denne gemytlige Snakken op og ned, frem og tilbage om alle mulige Ting mellem Himmel og Jord, men det er jo kun Bispens og Professorens uforgribelige Meninger. Ethiken er endnu længere fra at blive Videnskab end Psykologien, der dog holder sig forsigtigere, paa et snævrere erfaringsmæssigt Grundlag. 25

Din Ven hører absolut til de dybeste og genialeste Aander; han har det psykologiske Dybsind, fordi hans egen ψυχη har store Dybder, hvori han har stræbt at lodde. Høffding kan sagtens finde Bund i sin. Han er det brave, vel sindede, vel instruerede Borgerskabs Psy- 30 kolog og Ethiker, har som saadan sit Værd, sin ikke ringe praktiske Betydning, men den psykologiske højere Mathematik ser han ikke,

Sjælens fineste Musik hører han ikke. Derfor skulde han have ladet være at røre ved Nietzsche og hellere sagt: *Græca sunt, non leguntur*. Det var dog maaske for bittert af dig at stille ham i Niveau med P. Hansen; om end Forskjellen er kvantitativ — en Kolonialgrosserer
5 og en Delikatessehandler en detail.

Blot lidt om os selv! Min Kone er svært skral. Bestandig Lidelser af Svimmelhed, Smerter i Lungerne, daarlig Søvn og Fordøjelse. Jeg arbejder paa en Fortælling med Stof fra franske Oplevelser og samler stadig til Alfieri-Bogen. Men jeg maa ogsaa til Rom —
10 maaske blot en fjorten Dages Tid, thi der foregik jo alle Forhandlingerne med det Bæst, Kardinalen af Stuart. Da jeg er meget hjemme, morer jeg mig med at studere Alessandro af Medicis Historie — og hans Drabsmand Lorenzinos (Mussets Lorenzaccio*) Apologer, som han skrev i Venezia, før han blev dolket. Jeg har
15 truffet en lærd Prior for S. S. Apostolis Kloster, Dr. Canonico Ristori (!) (ikke i Familie med Skuespillerinden) mere Historiker end Theolog, og som hjælper mig paa Biblioteca nazionale. Jeg kan ikke noksom rose Reitzels, specielt den ældste Broder, Theodor. Han sørger for mine Pengeaffærer, som var han min Formynder.
20 Nu tusinde Hilsener og et Par ærlige Favntag fra os to. Mange gode Ting til Fruen og Smaapigerne.

Din hengivne

Schandorph.

*) Musset har set genialt og i Hovedsagen rigtigt.

25 56. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Kbh. 2. Juli 90.

Kjæreste Ven!

En Samtale med Agerskov nu paa Gaden satte mig i den største Uro med Hensyn til Fruen og Dig.

Hun er altsaa syg, og man maa frygte at du ogsaa er det. Send
30 mig Efterretninger saasart du kan.

Jeg fik i Norge dit Brev af 8de Maj, afsendt vistnok før du fik mit

Telegram. Det var min Agt at svare strax, men i Rejsetrublen naaede jeg kun at lade Philipsen sende dig et Hefte med en Artikel af mig. Hjemkommen spurgte jeg flere Steder om din Adresse, sidst hos Reitzel for en Uge siden, men Ingen vidste mere end at du var paa Vejen til Wien og nu i Wien. Saa idag disse daarlige Efterret- 5
ninger.

Under saadanne Omstændigheder har jeg selvfølgelig ingen Trang til at tale vidtløftigt om mig selv. Jeg var i Norge, talte, saa' en smuk Natur, kom tilbage og arbejder. Læste din Lorenzaccio med Fornøjelse og Udbytte. 10

Maatte det nu gaa godt for Jer! Jeg er i saa stor Bekymring. Vi kan jo slet ikke undvære Jer. Og nu en saadan afskyelig Sygdom paa et vildfremmed Sted.

Skriv mig saa snart du kan blot to Ord paa et Kort.

Din ganske og absolut 15

hengivne Ven

Georg Brandes.

57. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

14 Juni 92.

Kjære Schandorph!

Efter to Dages Ophold hos mig er dit Manuscript paany i Tryk- 20
keriet. Jeg maa gjøre dig min bedste Kompliment for din Bog. Fremstillingen er helt igjennem underholdende og Karaktererne, ogsaa Bifigureernes, staar helt tydelige og godt sammenhængende. Endelig er Tidsfarven levende.

De Smaating, jeg har tilladt mig med en Blyant at rette lidt 25
paa, er rent formelle. Hvad du ej billiger, kan du jo blot forandre paany i Korrekturen. Saaledes plejer jeg altid at gjøre med min Broders Ting, og han er artig nok til næsten aldrig (jeg troer bogstaveligt aldrig) at rette noget tilbage. Anledningen for mig var egentlig en vis Ængstelse, hvormed jeg nys læste dit Stykke om 30

Manon Lescaut i Tilskueren. Du har vist knap læst det igjennem. Du har i alt Fald ikke mærket, hvor skjødesløst det var skrevet. Et Exempel blandt tyve: »man behøver neppe at hentyde til at det ikke er Meningen, at jeg skulde sætte Aarestrup over osv.«

5 Hovedaarsagen til mine Rettelser er dine Gjentagelser, som er talrige. Da du har været længe om Bogen, har du stundom glemmt at noget alt er sagt, forklaret eller benyttet. Ingen Rettelse er letsindigt gjort, men tidt er Gjentagelsen afbødet paa det første Sted, hvad ej maa forvirre dig.

10 Dernæst Pleonasmer, som du er noget forfalden til ligesom overhovedet til for Tydeligheds Skyld at bruge vel mange Ord og give alt noget stærkere Eftertryk end fornødent. Du siger gjennemgaaende for meget, hvad forhindrer Læserens Fantasi i at virke.

Dine Treheder, utroligt hyppige plaisir, contentement og For-
15 nøjelse-Typen.

Dine at'er ikke sjældne.

Dine Hærskarer af unødige fremmede Ord (hvor vi har danske). Her har jeg naturligvis langt fra altid kunnet foreslaa Ændringer. Men jeg tilstaar, jeg lider ej at man kalder et Værelse en Salon.
20 Det ser saa oversat ud. Jeg forstaar heller ikke hvorfor du gaar saa vidt i din Rigorisme, qui frise la pédanterie, at du beholder fremmede Artikler: le cascine. Tænk dig hvad en fransk Forfatter vilde sige til Sligt i sit Sprog. Uden videre Les cascines, altsaa Cascinerne. Du har altfor mange saadanne uopløste Klumper i
25 din Text.

Undertiden oversætter du Latinen i Anmærkninger, undertiden glemmer du det.

Alt dette er selvfølgelig Smaatterier uden Vægt m. H. t. Bogens Værd, men jeg vilde gjerne have den saa fuldendt som mulig.

30 I Alm. bemærker jeg videre:

Alfieris Monologer stundom vel lange. Uheldigt virker den stadig gjenkommende Dante—Petrarca—Ariosto—Boccaccio-Remse.

Vel 8 Gange troer jeg. Saasomt man sér det ene Navn, er det som saa man Herolden. Optoget følger.

Mandfolkene græder og kysser hinanden uophørligt. At de græder, lader jeg gaa. Kyssene er jo sydlandsk Brug, men ikke værd stadigt at optegne, det ser saa ækelt pæderastisk ud og skal jo dog 5 ikke være det. Ogsaa virker en Taare og et Kys stærkere naar der spares lidt paa dem. Var Meningen at fremstille det som Baggesens og Moltkes Sentimentaliteter, saa fattes her (som oftere) i Skilddringen Ironi. Man føler heller slet ingen Ironi overfor Alfieri's tid vel gale Pathos. 10

Mest har mine Ændringer dog gjældt Gjentakelser. Først queuede morne uden Forklaring. 10 Sider senere Ordet gjentaget og forklaret. Først Ludvig XV (med umulig Lignelse) kaldet en Beskelerhingst (Faun), der vil udgive sig for en Jupiter; saa Tale om Maria Theresias Beskelerhingst. Først Jean Jaques kaldt Brøleabe, saa 15 Robespierre kaldt J. J.s Brøleabe etc.

Alt dette vil du sikkert billige, kjære Ven, og billiger du det ikke, kan du jo i Korrekturen føre Alt tilbage.

Og nu nok derom. Hovedsagen er at du har gjort en farverig, morsom, levende Bog, den bedste af dine historiske Bøger. Dog ét 20 endnu. Hvorfor det Slutningscitater af Chateaubriand? Dels synes det mig underligt at slutte en Roman med et Citat, dels er dette dog altfor konventionelt og surt i sin Dom over den stakkels Grevinde. Du slaar jo selv den kjønne Skikkelse itu derved. Og hvorfor ende med en saadan Mislyd. Jeg med min Opfattelse ser aldeles 25 intet Ondt i at hun paa sine ældre Aar trøster sig med den sølle Maler. Hun havde jo ikke altfor blide Dage med Alfieri. Og at hun skulde blive ham »tro« er dog en altfor doktrinær Fordring; han var jo længst kjed af hende og havde vist hende det. Endelig er det rimeligt, at hun til 68 Aar ikke var smuk. 30

Hils mine Venner paa Skagen, sig din Kone at jeg er ganske hendes, og tro at jeg er ganske din

Georg Brandes.

58. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

28-2-96.

Kjæreste Ven,

Ja vist er Wieds Roman *disjecta membra*, men jeg synes der er ypperlige Ting, bl. A. er »Mette« en aldeles original Skikkelse. Han sendte mig i sin Tid Bogen til Gjennemsyn, og skjønt jeg saare nødvendig inddeler mig paa Sligt, gjorde jeg det denne Gang. Jeg tror, jeg foreslog omtrent en Trediedel ubarmhertig strøgen.

Men det syntes han ikke om. Da han er blodfattig, er det jo tilgiveligt, om han gjerne vilde have Bogen op til et saa stort Volumen som muligt.

Philipsen har da — tror jeg — foreslaaet ham at ty til Galschiøt, og i Bogens nærværende Skikkelse finder jeg næsten Alt, hvad jeg vilde have slaaet ihjel.

Ja vist er Satyrspillene langt bedre.

15 Wieds Adresse er blot Sæby, Jylland.

Han er et bravt og fint Menneske og hører ikke til de unge Poeter, som Olaf Poulsen skal have karakteriseret saa drastisk. Ja paa Johs. Jørgensen passer Karakteristiken. Hans sidste Bog har jeg laant mig til og læst — jeg maatte tage en Angostura i Sherry efter Læsningen for ikke at brække mig. Ak — det er det Gjellerupske »Lorteri« paa en anden Façon. De Fyre har marvløse Benpiber; jeg ser mig arrig baade paa dem og paa et Svinebæst som Verlaine.

Min Kone hilser og længes med mig efter vor kjære gamle Ven, hvis Forgylndning er ægte og aldrig gaar af ham som af Sankte Gjertrud.

Din hengivne

Schandorph.

59. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Hôtel Chillon

Kjæreste Ven.

Veytaux sur le lac Léman 26 Maj 97

30 En Notits i »Politiken«, som fortalte, at Du var syg og ikke kunde holde Forelæsninger, gjorde Ida og mig bange; nu, da vi ser Livs-

tegn fra Dig, linder det, men hvad er det med Dig? Du maa s'gu ikke blive saadant et Halvkadaver, som jeg var i Vinter. Jeg er ganske vist kommen en Del til Kræfter, men den Sygdom gjorde mig dog til en gammel Mand. Energien og Frejdigheden vil ikke komme, og jeg er bange for at tage fat paa Noget. Naar vi kommer 5 hjem — men jeg bliver ude, saa længe jeg kan presse en Hundrede-francseddel ud — saa skal vi jo til Lyngby. Vi er begge trætte. Jeg frygter for, at jeg ikke kan arbejde saa meget, at jeg kan faa ud, hvad vi skal bruge i Kbhvn., og jeg arbejder mig ind i den Tanke at blive som en pensionneret Præst. 10

Du siger, ganske i Overensstemmelse med min Opfattelse, paa en pæn Maade, at de unge Poeter er nogle Ignoranter, og Ignoranter 10: naar de ikke er komiske — morer mig ikke, tilmed naar de er slikkede. Dette skal ikke være anvendt paa Helge Rode, hvis sidste Ting jeg ikke har læst, men hvis Lyrik hidtil har været mig usmage- 15 lig. Ellers kan jeg ret godt lide den unge Mand.

Ligger Du? Er det Aarebetændelse? Hvad siger vor fælles rare Carl Salomonsen?

Gid Du sad her med os paa vor Balkon og kunde glæde Dig ved denne herlige Sø og ved Dent du Midi i glødende Solnedgang! En 20 Flaske gl. Neufchâtel er heller ingenlunde at foragte, den ligner god Bourgogne.

Ida beder mig at hilse sin gamle Ven af sit fulde Hjerte. Hils Fruen og Edith fra os.

Din hengivne 25
Schandorph.

60. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Eden Hotel. Rome
10 Febr. [1898]

Kjære Schandorph!

Din elskværdige Gratulation til min Fødselsdag naaede mig efter lange Rejser først igaar her i Rom. Hav Tak baade Du og din Ida 30 for al gammel og trofast Hengivenhed, som gjengjældes i fuldeste

Maade. Mine Ben er endnu stive og jeg kan daarligt stige op ad Trapper men ellers har jeg det godt; blot der ikke var saadan en Isvind her. Men jeg gaar snart sydpaa.

Desværre har jeg været meget bekymret baade i Wien, Florents
5 og her. Min gamle Moder er blevet meget syg og i hendes Alder er Sygdommen truende. Der har været Dage og Uger, jeg har tilbragt i største Uro. Nu har jeg i flere Dage intet hørt men ser deri et Tegn til at det gaar lidt bedre.

Idag hændte mig følgende, som altid var en lille Honnør.

10 Jeg gik ind paa Universitetet for at høre en Forelæsning over italiensk Litteratur. Da Angelo de Gubernatis saa mig, — han skulde tale om italiensk Veltalenhed i det 16de Aarhundrede — holdt han først en lille Tale om mig. Sagde: Universitetet i Rom har idag den Ære at besøges af en af vor Tidsalders ypperste Aander.
15 Goethe drømte om en Verdenslitteratur, den Mand, der sidder, har gjort sit til at virkeliggjøre denne Drøm. Efter Goethe kom i England Carlyle, i Tyskland Gervinus, i Frankrig Taine, som forklarede os Menneskeandens moderne Historie. Men Giorgio B. er den største nulevende Kritiker. Jeg beder alle Studenter rejse sig
20 og tilkjendegive ham deres Hyldest. Hvorpaa alle rejste sig og klappede i Hænderne. Giorgio B. bukkede sig til 3 Sider og samme Giorgio omfavner dig og Ida.

61. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

17 Juli 98.

Naa gamle Schandorph. Har du saa forvundet at du ikke fik
25 Mad i Sorø? Det har nu dog indvirket paa dit aandelige Velbefindende; ellers havde du ikke fundet noget af Holbergs Aand i Bille og ikke hittet paa, at Holberg kunde udbringe et Hurra for Wilhelm Bissen. Det er mig positivt umuligt at forestille mig Holberg i den Situation: Længe leve osv.

30 Og hav saa Tak for nye Beviser paa gammelt Venskab og for

det meget Pæne, du siger om mig i dine Oplevelser. Du lykkelige, som har oplevet noget, der lader sig fortælle! Ellers vilde jeg nok have, at du skulde have karakteriseret de flere hundrede Personer i den Roman lidt skarperere. De er jo bare rare. Tag Pietro Krohn! det er »den fine Kunstkjender«, han er 50 andre og mere kompli- 5 cerede Ting. Der er kun én, som virkelig er karakteriseret i Bogen og det er S. Schandorph selv. Han er ikke til at tage fejl af, er der i Legemsstørrelse eller snarere som Rytterstatue, smilende ned til sine mange Venner og faa Godsker.

Du har vel bemærket at jeg har været et halvt Aar borte, Fanden 10 i Vold i Trapezunt eller Syracusen. Derfor har jeg i denne Tid daglig villet være til Lyngby. Men det regner og blæser jo altid. Naar træffer man dig, dit gamle Skarn? Jeg véd jo ej engang hvor du boer i Lyngby. Men det skulde ej undre mig, om jeg ligefuldt tog derud den Dag imorgen. 15

Hils hjerteligst Madamen.

Din G. B.

62. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.* Kbh. Fredag [Septbr. 1898]

Kjære Ven

Hav Tak for din varme Omtale af mine Vers. Du roser mig lidt for meget som Kritiker, synes jeg; men jeg kan jo ikke forlange 20 mere Ære end Du giver mig.

Jeg studsede noget ved din Mening, at Digtet til Foibos skulde være paavirket af Heiberg. Jeg kan nu tænke mig, du sigter til Digtet »Vaaren og Freden«, der vist har samme Metrum; men jeg er ganske sikker paa, at jeg kjendte det ikke dengang; først som 25 Student saa jeg Heibergs Lyriske Digte, som jeg aldrig har ejet. Heller ikke Studier efter Aarestrup er jeg mig bevidst; men derfor kan det jo godt ligne ham; jeg véd kun ikke hvad det er du sigter til.

Det forekommer mig, du gjør mine Sonetter lidt Uret. Der er 30 vist 4: Latter, Kornmod, Sonet, Madonna. Du kalder dem stive

og kunstlede. De tre første synes mig netop at flyde ganske let. Er det den fjerde, du finder kunstlet? Eller er det ikke snarere Sonetformen, du overhovedet ikke lider? Jeg troer det.

Jeg er ret glad over, de velsignede Presse-mennesker ikke er faldne
5 over den sølle Bog. Sligt er jo altid en Slags Exhibition, og man føler sig flov ved saadan at give sig til Pris selv om man efter Evne parerer for sig. Men de Aviser, jeg har set, tog ej haardt paa mig. Jeg finder »Reconvalescent-Besøg« det bedste Digt, fordi det er det mest diskrete, underforstaaede, suggestive. Iøvrigt kjøber naturlig-
10 vis Ingen (eller rettere de sædvanlige 6—700) Bogen, endda den kun koster 2 Kroner. Men Kjøbenhavnerne er ikke nysgjerrige efter Vers.

Jeg er din Ven

G. B.

15 63. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Lyngby 15-9-98

Kjære Ven,

Din Broder skrev mig til, strax da Din Bog kom ud og bad mig i Løbet af et Par Dage at skrive en Anmeldelse. Det var en Lørdag. Det havde jo ikke hastet, da min Anmeldelse først blev trykt Onsdag.
20 Jeg vilde gjerne havt mere Tid. De ubetydelige Udsættelser vilde jeg ikke have gjort, men interkalerede dem i Teksten, fordi jeg ikke vilde beskyldes for Lobhudleri.

M. H. til Heiberg har jeg altsaa taget fejl. Men Du maa indrømme, at det sjældne Metrum leder Tanken hen paa »Vaaren og
25 Freden«. I det Hele taget holder jeg kun af Sonetformen paa Italiensk, i vort Sprog mærker man for tydelig den kunstige Sammenhamring. Hos Dig mest i No 4. Skulde et Digt som det Pag. IIII være ganske upaavirket af Ritornellerne?

Ellers glæder det mig, at Du synes, jeg har ladet Versene veder-
30 fares deres Ret.

Som Kritiker og Literaturhistoriker har Du i vor Tid ikke Din

Lige, og Ingen — absolut Ingen i vort Land kommer Dig paa Siden.

Desværre har Du vel Ret i Din pessimistiske Profeti om Salget.

I mine unge Dage elskede f. Ex. de unge Piger Vers. Naar de nu ser en Bog paa Vers, smider de den fra sig. 5

Min Kone hilser Dig og vi begge vilde ønske, at Du snart vilde gøre saadan en lille hyggelig Afstikker herud som sidst.

Din hengivne Ven

Schandorph.

64. *Sophus Schandorph til Georg Brandes.*

Lyngby. 21 Dec 1899 10

Kære Ven,

Det er ikke, fordi jeg har noget at sige, at jeg skikker Dig disse Linjer, det er blot for at konstatere, at jeg lever og tænker paa Dig. Lever ja — taliter qualiter, som afdøde Brøchner plejede at sige, men hvorfor fortsætte derom. 15

Jeg kommer sjælden til København. Byen bliver mig mere og mere led. Jeg behager mig mere og mere i Ensomheden.

Tak for Artiklerne fra »Tilskueren«. Her har Du en efter fattig Lejlighed. Jeg haaber, at Du fra Hegel har modtaget et »stort Utuske« af en Bog — saadan en stor Familiekalvesteg til at skære Skiver af. 20

Dine Ord om Nietzsche har i høj Grad interesseret mig og gjort mig vemodig. Det har været en højbaaren Karl! Er nu hans Værk glemt i Tyskland som var det skrevet i Sandet. Er det sandt, som der staar hos Menandros »Ὅν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος«? Han er jo værre end død, samme udmærkede Mand. Jeg elsker ham 25 maaske, fordi han havde Alt, hvad jeg har savnet.

Endelig volder Pontoppidan — fra hvem jeg stundom faar en elskværdig lille Billet, mig megen Glæde i min Ensomhed — ikke fordi jeg egenlig beundrer Alt i hans Lykke-Per, men det er dog en Karl med Rygrad. Ligeledes har jeg Fornøjelse af Gustav Wied 30 for hans herlige haanske Mod og Fanden i Voldskhed. Mindre af

andre ny Komikere med deres minutøse Studium af Sjoerjargonon, som jeg nok kan lide, men som falder mig for Brystet, naar man søger at efterskrive den orthografisk. Jeg synes, Antydninger maa være nok.

5 Nu blot glædelig Jul og de varmeste Ønsker for Dig fra Ida og
Din gamle Ven

Schandorph.

65. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

Kbh. Havnegade
30 Dec. [1899]

Min egen kjære Schandorph

10 Dit lille Brev kom nylig, mens jeg var i Berlin og levede lidt op. Vi to er ikke som den gemene Adelshob, der sender Nytaarskort, men vi tænker paa hinanden og jeg er din gamle Ven u-for-ande-
der-lig.

Jeg skrev nylig lidt om dig (intet ugunstigt) i mine Samlede
15 Skrifter, men du har vel ej engang set det. Jeg har igjen skrevet et Stykke i Tilskueren, som jeg skal sende dig.

Ak ja, Livet er lidt vemodigt. Men Ingen af os to vil klage. Vor
kjære Krøyer gjør i den bedste Mening en forfærdelig Karikatur
af mig, dig derimod gjør han altid god, munter og kjøn. Men han
20 forstaar ikke mig.

Jeg finder ej stort i sidste Del af Lykke-Per. Og jeg ærgrer mig
over at han giver mig det væmmelige Navn Nathan. De Danske
er som besatte af dette Jøderi. Jeg har faaet samme Opdragelse
som de andre, er født her, skriver Sproget, vel saa godt som de
25 bedste, ikke at tale om de fleste, og evigt skal jeg hedde Levi og
Nathan; det er en Monomani.

Ligemeget. Skaal gamle Ven! Nytaarsskaal. Gid det ny Aar-
hundrede maa bekomme os vel.

Din og Fruens

Georg Brandes.

66. *Georg Brandes til Sophus Schandorph.*

24 Okt. 1900

Kjæreste Schandorph, gamle og kjære Ven!

Vi er en ganske lille Flok som er samlede hos mig i Anledning af den store Holgers forbigaaende Nærværelse iblandt os og som ved denne Lejlighed dybt savner dig, der vilde være selvskreven i 5 vor Midte, ifald du var rask. Vi elsker dig allesammen, vi har dig allesammen saa meget at takke for og vi er alle bedrøvede, naar du ikke er rask. Vi har alle den samme Hengivenhed for dig og nærer alle de bedste Ønsker for din Bedring og Helbredelse.

Din 10

Georg Brandes.

Holger Drachmann.

Erik Skram.

Peter Nansen.

Carl Ewald.

Henrik Cavling.

G. Achen.

Helge Rode.

V. PINGEL OG GEORG BRANDES

1877-1885

1. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 17 October 1877.

Kjære Brandes!

De har maaske gennem Breve fra Deres Nærmeste erfaret, at Adressen har fremkaldt en ikke ringe Bevægelse her i vor Ravnekrog. Fædrelandets og Dagbladets Theologer have begge ladet høre fra sig; den første har demaskeret sig som en af vore mest søgte Modepræster, en Pastor Schepelern, hvis De kjender ham; den anden har privat navngivet sig for mig som Prof. Fr. Nielsen. Desuden har det stakkels Pjus J. L. Ussing blandet sig i Debatten og forsøgt at berøve os den ene af de 2 ædle Skygger, som jeg havde manet frem for at aflægge Vidnesbyrd for Dem, nemlig Hauch. Men Adam Hauch har formelig spiddet den stakkels, mere iltre, end intelligente Philolog. Heegaard har taget Pastoren under Behandling, og endelig har jeg idag faaet en Artikel indrykket i Dagbladet, hvori jeg har faaet sagt forskellige Ting, der laae mig paa Hjertet. Jeg sender Dem hermed et Exemplar, skjønt jeg kan tænke, at den hele Larm paa Afstand maa tage sig ud som en ny Udgave af *Batrachomyomachien*.

Jeg har endnu ikke takket Dem for den lille Fotografi af Deres Kone, som De sendte os ved Deres Afreise. Det havde gjort os meget ondt at maatte tilbagelevere den i Bytte for den større; thi de forekomme os hver især at gjengive en Side af Deres Kones Væsen og gjensidig at supplere hinanden. Det var os derfor en stor Glæde at faae den tilbage.

25 Med de hjerteligste Hilsener fra os alle

Deres hengivne

V. Pingel.

Autodictioner er en Variant, der skyldes Dagbladets Lærdom og Skarpsindighed, istedenfor Urtextens Autochthoner.

d. 18de October.

Da jeg idag var hos Deres Fader for at erfare Deres Adresse, hørte jeg, at De allerede er i Berlin, og at han har sendt Dem alle 5 Bladartiklerne. Jeg sender Dem derfor kun disse Par Ord. Forargelsen over min Artikel synes at være stor; jeg smigrer mig med den Tanke, at jeg skal bidrage en lille Smule til den geistlige Veltalenheds Opsving.

Deres 10

V. Pingel.

2. V. Pingel til Georg Brandes.

Triangeln 11 Nov 1877.

Kjære Brandes!

...

Den Ytring i mit Brev, som De har forstaaet om Afsættelse, refe- 15 rerer sig til mit Forhold til det danske Publicum, der før næppe kjendte mig af Navn, men nu dog vil erindre, at der er en Fritænkter ved Navn Pingel, der har talt uforbeholdent om Religionen i nogle Dagbladsartikler og rost Brandes som Banebryder for en ny Retning. Jeg skrev i mit forrige Brev om den nye og behage- 20 lige Følelse, som det er mig at vide mig hadet af en Del Mennesker, som jeg selv længe om ikke har hadet, saa dog næret en til Foragt grændsende Ringeagt for. Hvormegen Nytte jeg vil have af denne Bevidsthed, vil De let kunne forstaae. Det vil for Fremtiden være mig umuligt at gaae omkring og tie stille som før og indskrænke 25 mig til at have halvfærdige, i bløde romantiske Hylstre indsvøbte Meninger om Tidens store Spørgsmaal; jeg vil blive tvungen til at arbejde det, som boer i mig, ud til skarpe Omrids og give det Præcisionens slagfærdige Former. Jeg vil ogsaa være nødt til at tale og handle efter bedste Evne for at holde mig oven Vande; thi der 30 er nu dem, som ikke ville forsømme Leiligheden, hver Gang den

tilbyder sig, til at tilsidesætte og chikanere mig. Selvopholdelsesdriften vil saaledes bøde paa Ærgjerrigheden, hvoraf Naturen har givet mig et meget for lille Quantum. Et andet mindre egoistisk Incitament gjør sig ogsaa i den senere Tid stærkere og stærkere gjældende hos mig. Tidligere var Følelsen af at være den isolerede, beskuende og nydende Mikrokosmos meget stærk hos mig. Men efterhaanden har den modsatte Følelse vundet Overhaand; jeg føler mig paa det Nøieste sammenvoxet med Slægten; en Celle i det uhyre Cellevæv med Forpligtelse til ikke at standse de Livsstrømme, der trænger ind gennem mine Membraner, men til at sende dem videre efter at have filtreret og klaret dem efter bedste Evne. »Nyd ikke for Dig selv, men arbeid for de Andre«, siger jeg bestandig til mig selv. »Men hvad er det da, som denne Danmarks nyeste Don Quichote vil udrette«, spørger De. »Nihil humani a me alienum puto«, svarer jeg, men det er dog især alt, hvad der hører ind under Folkeoplysning i videste Forstand, som vil være Gjenstand for min Menschenbeglücke-Virksomhed. Nærmest ligger mig jo det høiere Skolevæsen, hvis Omdannelse jeg allerede har givet nogle Vink til, men som jeg snart igjen begynder at agitere for. »Gjennem Anskuelsen til Tanken« er her mit Princip, der sikrer mig Seiren baade over den tørre anskuelsesløse Madvigianisme og den vaade tankefjendske Grundtvigianisme. Min anden Plan er Gjenoptagelsen af den Tscherningske Ide om et Universitet i Jylland, hvad jeg anseer for en Livssag for vor Nationalitet, ligesom jeg mener, at denne Foranstaltning vil have den største Betydning i videnskabelig, social og politisk Henseende, og at den er et af de Punkter, hvor vore 2 splittede politiske Partier kunne mødes. Saa er der vort Almueskolevæsen, som jeg haaber at komme til at studere nærmere, og som jeg vistnok vil finde i den forfærdeligste Grad forvansket af Obscurantisterne. Saa er der en kritisk Belysning af Grundtvigianismen, som vore saakaldte Dannede naturligtvis med største Uret betragte som det rene Vanvid, mens den sikkert har sin fulde Berettigelse ved

Siden af Bleer, Rangler, Violrod, Gangkurve, Kjæpheste og andre den tidlige Barndoms Fornødenheder. Saa er der Nationalitetsideen, som naturligvis ogsaa har sin store Betydning, og som trænger til at stilles i det rette Lys, efterat det Billede af den, som Ploug og Consorter har tegnet, med Rette er blevet sat paa Pulterkamret. 5 Saameget om Æmnerne. Hvad Methoden angaaer, saa skal den bestaae i en ægte Don Quichotisk Gaaen paa uden Frygt og Personsanseelse, uden diplomatiske Kneb eller falske Alliancer. Af den Grund er det mig meget kjært, at jeg allerede nu ved Begyndelsen af Felttøget har faaet Leilighed til at udtale mig aabent om det 10 aller farligste Punkt, Religionen. De vil indvende: »men er ikke den sidste blide Artikel, som Dr. Fog kalder Honning af braadløse Bier, allerede et Affald fra Programmet?« Jeg skulde dog mene nei; det er det samme Ansigt, som i de 2 andre Artikler, kun lagt i de blideste Folder, som det formaaer at antage. Min Modstander havde 15 givet mig Udseendet af at være en ren Brandstifter, og denne Vending var mig saa farlig, at jeg maatte gaae til den yderste Grændse af Blidhed, som min Natur og mit Standpunkt tillod mig. Men jeg har ikke overskredet den. Hvad jeg skrev om Evangelierne, er min oprigtige, veloverveiede Mening. Med Deres Ven Steinthal kan jeg 20 slet ikke sympathisere med Hensyn til Christi Person. I hans Lære kan jeg ikke see Andet end den saa hyppige tyske Hyperkritik, hvis Typus er den Wolfske Hypothese om de homeriske Digtes Oprindelse. Naar man nu blot kunde skrive Dansk! De kan troe, Brandes, at det ved Siden af det Fornøielige har noget Nedslaaende 25 ved sig at see Dem tumle Deres lette og stærke Araber paa en saa glimrende Maade, som De gjør i Deres Charakteristik af Aarestrups Poesi, naar man netop selv har været ude at prøve sin stivbenede Rosinante. Men jeg haaber dog, at det gamle Dyr ved fortsat Øvelse skal opnaae en Del mere Smidighed og Hurtighed i sine 30 Bevægelser.

De venligste Hilsener fra min Moder, Marie og mig til Dem og Deres Kone. Marie takker meget for det sidste Brev; det fornøier os alle at høre om No. 16 in den Zelten; vi ønske alt Godt over dette Hus og dets Beboere.

5

Deres hengivne

V. Pingel.

3. *Georg Brandes til V. Pingel.*

16 Nov. 77.

Kjære Pingel!

Tak for Brevet og dets beroligende Indhold. Jeg har kun lidt
10 Tid og svarer derfor ganske kort.

Deres Planer glæde mig, men især hvis de virkeliggjøres. Dertil behøves allermest stærk Begrænsning. Saml al Kraft paa Belysning af Undervisningsspørgsmaalet og lad alt det andet ligge; Universitet i Jylland o. s. v. er naturligvis godt, men Slotte i Spanien er
15 ogsaa godt; det varer kun saa længe før man faaer dem bygget. I Concentrationens Interesse fraraader jeg ogsaa bestemt paany at optrykke Artiklerne og tilføie Svar til Fog og Larsen. Det er blot tom Polemik og splitter, da det drager nyt Svar efter sig. Larsen, der sidder og skriver Breve til sig selv blot for ei at gaae i Forglem-
20 melse tørster jo efter en lebendig, skinbarlig Modstander og det er jo ingen Nytte til at tilfredsstille hans Trang. Selv at svare Nogensomhelst, kunde aldrig falde mig ind. Det skal vare Noget før jeg skriver en Linie paa Dansk paany.

Jeg kan maaske fornøie Dem med den Meddelelse at Professor
25 Sachau, den herværende unge Professor i Tyrkisk, Arabisk, og Persisk, ligesom De erklærede Steinthals Idee med Jesus for absolut urimelig Hyperkritik. Jeg henviser Dem for Deres Morskabs Skyld til den mesterlige Artikel Jesus Christus i Meyers Conversationslexikon, der indeholder en fortrinlig Oversigt over den nyere Bibel-
30 forsknings Resultater, forfattet af en af de mest fremragende moderne Bibelkritikere. Sachau, som vi kjende fra Venedig af, er en udmærket kundskabsrig og dygtig Mand. De misforstod mig, kjære

Pingel, naar De troede, at jeg direkte tog mig Artiklerne i Nær og fjern nær. Jeg harmedes over deres grænseløse Løgnagtighed og Perfidi. Til Ex. Mit saakaldte Laan fra Hettner bestaaer i Fremstilling af Voltaires Adfærd i Processen Calas, hvortil 100 Kilder staae aabne. Og nu at tænke sig at jeg først af alle har nævnt Hett- 5 ners Navn for de Danske, nævnt det da ingen kjendte ham. Og at Hettner selv da jeg bragte ham første Del af min Bog, takkede mig for den med den inderligste Varme. Fremdeles: Kritikeren beskylder mig for at have taget Lamartines Elskedes Levned fra Ste-Beuve. Vel var det aldeles ligegyldigt hvorfra jeg havde taget det, 10 da sligt er rent historisk, men jeg har taget det fra Lamartine selv, fra Cuviller-Fleury o. s. v. og slet ikke fra ham. Og nu Nettement! Jeg har først af alle nævnt ham for de Danske, nævnt ham ved Enden af det Kapitel, hvor jeg havde benyttet ham og nu taler Kritiken om at jeg har oversat 1 Side af ham, med Anekdoter af 15 rent historisk Natur. Endelig har han fundet et Par aldeles ubetydelige intetsigende Steder, hvor nogle Træk af Ste-Beuves store Værker ere bleven hængende i min Pen, Steder der ingensomhelst Betydning har for mit 3^{die} Bind. Saa siger han f. Ex. at jeg har faaet Planen til mit Værk fra en Fortale af P. Leroux. Men jeg kan beedige, at 20 jeg aldrig havde seet Sainte-Beuves Værk om Chateaubriand, da jeg udgav 1ste Del af min Bog o. s. v. Dog intet Ord mere derom, jeg vil bide min Harme i mig.

Til Slutning vil jeg martre Dem med den Tidende, at den prægtige gamle Politiker Friedrich Kapp forleden Aften, da han var 25 her med sin Familie, tilbød at indføre mig hos Eduard v. Hartmann, der er født samme Maaned og samme Aar som jeg, og at jeg kun har opsat dette, fordi jeg vil læse Hartmanns Bøger først. Han har mistet sin ypperlige Hustru, der bestandig offentlig (under Navnet A. Taubert) forsvarede hans Filosofi. Gerda siger: »Gu bi- 30 vares i høie Helvede! hvor meget du dog skriver« og jeg slutter med de bedste Hilsener.

G. B.

4. V. Pingel til Georg Brandes.

18. Nov. [1877]

Kjære Brandes!

...

Imorges modtog jeg paa Sengen Deres kjærkomne Brev, hvori
5 De fraaraader mig det, som jeg nu ogsaa selv har besluttet at und-
lade. Deres Opfordring til Begrændsning skal jeg lægge mig paa
Hjertet; her har De netop peget paa en af mine aller største Svag-
heder. Men Universitetet i Jylland maa De ikke saa grusomt hen-
føre til de spanske Slottes Kategori; det er, saavidt jeg kan see,
10 netop den nærmeste Fremtids aller egentligste Opgave. Naar vi ville
spørge os selv: hvad bør vi gjøre for at blive ved at eksistere? vil
Svaret blive: holde paa vor truede Nationalitet ikke ved at kaste
Penge bort til Pantserskibe, Kruppske Kanoner, Fæstningsværker
o. s. v., lutter Ting, hvori vi ikke kunne holde Skridt med de Store,
15 men ved at oprette et Universitet i Aarhus. Hvordan skulle vi
holde vore af Havet sondrede Provindser sammen? Ved at decen-
talisere, ved at ophøre med det Vanvid, at have vort aandelige
og materielle Midtpunkt i vor yderste Periferi, ved at give vor største,
hidtil saa stærkt tilsidesatte og derfor misfornøiede Provinds Del i
20 den Magt og Glands, der har været forbeholdt Hovedstaden. Hvor-
dan skulle vi redde Kjøbenhavn og dets Universitet fra at raadne
op i Stagnation? Ved at skabe dem en dygtig Concurrence. Hvor-
dan skulle vi dæmme for Grundtvigianismen, der truer med at
drukne os i et Hav af Barnemad? Ved at skabe et nyt Arnested
25 for den alvorlige Videnskab. Hvorledes skulle vi faae Partierne,
der opslide sig i Kampe om det Juristiske og Formelle, til at
samle sig om en virkelig positiv Opgave, hvis Løsning er i alles In-
teresse? Ved at gjøre Folkeoplysningsspørgsmaalet til Hovedspørgs-
maalet i Landet; men ogsaa ad denne Vei komme vi til Universi-
30 tetet i Jylland. Men hvem skal begynde Agitationen herfor, hvem
skal bibringe de forskjellige Samfundsklasser Tro paa Sagen og
gjøre dem villige til betydelige pecuniære Opofrelser ligesom ved

den store Stormflod, hvor der i et Øieblik blev samlet en Million Rdl? De maa gjerne lee; men jeg kan ikke øine, hvorfra Initiativet skal komme uden fra Idealisten paa Trianglen.

...

Deres hengivne 5

V. Pingel.

5. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 24 December 1877.

Kjære Brandes!

...

De spørger om vore politiske Forhold. Jeg kan desværre ikke give 10
Dem nogen Oplysning derom; de Folk, jeg taler med, vide ikke, hvad den 8de November egentlig betyder, og hvad den vil føre til. Af Forhandlingerne i Folketinget seer man, at Berg er meget vred; han og Holstein have nylig haft et heftigt Sammenstød, som gav Bille Anledning til efter lang Tids Taushed at sige nogle af sine sæd- 15
vanlige tarvelige kjøbenhavnske Vittigheder.

De spørger om Bjørnsons, Ibsens og Drachmanns Bøger. Magnhild har jeg ikke læst og vil ikke læse den. Alle, der have læst den, beklage at have spildt deres Tid derpaa; navnlig klage de over stor Affectation i Sprog og Stil. Jeg ønsker ellers Bjørnson alt Godt. 20
At han har taget Stilling paa Grundtvigianismens aller yderste venstre Fløi, kan jeg kun billige, og hans Erklæring til Fordel for Dem tiltalte mig i høi Grad. Jeg seer, at De er traadt i personlig Forbindelse med ham og at De har haft Leilighed til at vise ham nogle personlige Tjenester. Ibsens Stykke har jeg flygtig gjennemlæst. Det 25
er vel et ganske snildt sammensat Grossererdrama, tænker jeg. Men hverken Arten eller Digteren tiltaler mig. For at lære Ibsen at kjende læste jeg for nogle Aar siden Kongsæmnerne og hans lyriske Digte. De sidste vare mig for Størstedelen viderlige og ligesaa den megen Tale i Kongsæmnerne om at leve med en Ide og det en 30
Ide saa udvortes opfattet, at man spørger sig selv, om Kongen har

den liggende i den høire eller den venstre Vestelomme. Og nu hvilken Ide? At samle hele Riget. Somom ikke enhver af Datidens mange Kronprætendenter ønskede at faae det størst mulige Stykke og helst det Hele. Jeg syntes, at der i Bunden af dette vistnok for
5 Øvrigt talentfulde Drama var dyb Unatur. Drachmann er derimod en Digter, som er mig uendelig kjær, og det er mig derfor en Begivenhed, naar han udgiver en ny Bog. Denne Gang har hans Muse jo endog faaet Tvillinger. »Ovre fra Grændsen« har gjort umaadelig Lykke, og Deres Broder har rigtignok vist Drachmann
10 en udmærket Tjeneste ved at henlede hans Opmærksomhed paa dette Stof. Bogen er nu udkommen i andet Oplag. Mantzius læser den op, selv fugtig af bayersk Øl og patriotisk Rørelse for et grædende Auditorium. Høirebladene behandle Drachmann som den tilbagevendte forlorne Søn, og Morgenbladet søger at holde den
15 flygtende Josef fast ved Kappen, forsikrende, at han er Venstremand endog mere end Morgenbladet selv, idet han er Venstremand ogsaa der, hvor det ikke tør følge ham (vel paa det religiøse Omraade). Punch ombytter sine Soccer med Kothurner og retter en begejstret Hymne til den patriotiske Digter. Kort sagt Alt gjenlyder
20 af Drachmanns Ros. Det forekommer mig ogsaa, at »Ovre fra Grændsen« er en smuk Bog og et Ord i rette Tid; men jeg vilde ønske ligesom De, at Dr. ikke havde desavoueret Venstre saa stærkt, som han har gjort. De nye Digte ere jo ifølge deres Natur meget mindre populære end »Ovre fra Grændsen«, men den ene Bog tager den
25 anden paa Slæb, og de lovprises under Et. Over mig har denne Havpoesi en vidunderlig Magt; Digte som »Sang i Baaden« eller »Paa Havstokken« hensætte mig i de Stemninger, som jeg helst føler. Derimod har jeg endnu ikke ret faaet Fat paa Dr.s Lagunepoesi, skjønt den kalder kjære Erindringer fra i Sommer tillive hos mig.
30 Af de italienske Stykker tiltale mig mest »De euganeiske Høie« og »Jægerhytten«. »Adelina drømmer« beundrer jeg ogsaa, men det er vistnok meget farligt for unge Damers Sindsro. Dog lad dem om det.

Af Aftenberlingeren seer jeg, at Tydskerne have opdaget Filips Seirsmonument over Slaget ved Chæronea — sørgelig Ihukommelse. Altsaa fortsættes Udgravningerne i Olympia, hvad Berlingeren hidtil har forholdt sine Læsere enhver Efterretning om. Disse Udgravninger ligge mig i høieste Grad paa Hjertet, og jeg misunder Dem, 5 som i Berlin kan følge dem Skridt for Skridt. I Sommer saa jeg Nike og den første Campagnes Udbytte i Museets Rotunde; men Alt fra Vestgavlen var endnu under Laas og Lukke. Hirschfelds Afhandling i Rundschau har givet mig mange skjønne Oplysninger; derimod ærgrer jeg mig over Archäologische Zeitung, som jeg ud- 10 trykkelig holder af denne Grund, men som er saa utrolig sendrægtig med at meddele, hvorledes det egentlig staaer til.

Deres hengivne

V. Pingel.

6. *Georg Brandes til V. Pingel.*

4. 3. 78. 15

Kjære Pingel!

...

At min Proces med Ploug er vundet i første Instants vilde glæde mig mere, hvis jeg ei frygtede, at han appellerer den og faaer langt bedre Vilkaar af Høiesteret, der er saa sammenspist med de Na- 20 tionalliberale. Man dømmer altfor haardt om Magnhild i Kjøbenhavn; den sidste Halvdel er mislykket, men der er smukke Ting i Bogen og den er en ærlig Bog, slet ikke affecteret. Bj. er for Tiden nedsunket i det dybeste Mismod over de haarde Domme om ham og har i flere Maaneder slet ikke kunnet arbeide af Forpinthed der- 25 over. Blot han nu ikke ogsaa slaaer om, naar han seer det modsatte politiske Standpunkt betaler sig bedre. Men jeg vil dog ikke troe det om ham. Jeg har som De glædet mig overordentligt over Drachmanns Vers. Nu maa dog Kbhavnerne faae Øinene op for hans Evner. Kun det meningsløse Udfald mod de Nutidsapostler der præ- 30 dike Selvmord (en Theori han selv pleier at forfægte, jeg at be-

kjæmpe) kunde han spart sig. Det er et nyt og overflødigt Forsøg paa »at lægge fra sig«, som vanhælder denne Bog som de flere af samme Art vanhelde den anden. Men jeg har vist læst den 20 Gange allerede og der er faa Bøger man bærer sig saadan ad med. Det

5 bedste Digt synes »Ligprædiken« mig at være, særlig den Passus om Grisen. Publicums Jubel vilde glæde mig endnu mere, hvis jeg ikke saa dybt følte, at det nærmest er den Gjenlyd af den nationallibérale Rummel, det troer at høre, som elektriserer det. De tyske Soldater »fugtles« frem, »Tøiterne« ved Elben o. s. v.

10 Jeg var for nylig i et Selskab, hvor jeg paa eengang var sammen med den bekendte Afrikareisende Dr. Nachtigall og med Dr. Hirschfeld, der er kommen hjem fra Olympia, og som havde en ganske smuk ung Kone. — Der seer man Forskjellen mellem Principet Pingel og Principet Brandes. Den første interesserer sig for Ud-

15 gravningerne i Olympia, den anden for Fruen, — som havde en temmelig græsk Næse. Dette til min Undskyldning. Apropos om Fruer og græske Næser! min Frue siger i Anledning af Deres Brev: »Skrif til ham, at hvis han ikke havde fundet det, skulde jeg selv have oplyst ham med Sandheden« — nemlig om Nytaarsverset.

20 Samme Frue sagde nys: »Jeg er saa glad at jeg springer som en Hestekylling«. Er De med? En Hanes Barn hedder Hanekylling, en Kats Kattekylling (Killing), følgelig slutter hun at Føl hedder Hestekylling. Der er Methode deri, ikke sandt?

...

25 Hjertelig Hilsen til Deres Moder.

Deres heng.

Skriv snart.

Georg Brandes.

7. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 18 Marts 1878

Kjære Brandes!

30 Tak for Laan af Deres Artikler i »Dagbladet«! Det har fornøiet mig igjen en Gang at læse Noget fra Deres Haand. Det 19de Aarhundrede har dog efterladt et bittert Savn i vor Literatur. Siden

det er ophørt og anarchiske Tilstande raade i vor Kritik, har man vist lært at forstaae, hvilken Betydning det har i en Literatur, at det kritiske Dommersæde indtages af en eller anden fremragende Personlighed, efter hvis Kjendelser man snart under Tilslutning snart under Modsigelse kan regulere sine egne Domme. Udsigterne til, at 5 der her skal danne sig en fornuftig offentlig Mening om literære Frembringelser, ere i en sørgelig Grad formørkede, siden De er traadt tilbage fra den kritiske Virksomhed. Og nu Forfatterne! hvem skal ave dem, hvem skal opmuntre dem, hvem skal anvise dem de rette Veie for deres Talent? Og netop nu, da der efter en lang Dvale 10 atter er kommet Væxt i vor Literatur! Hvis De som en vis gammel Græker, hvem man belønnede for somme store Tjenester med Landflygtigheden, havde ønsket ved Deres Bortreise, at Deres Fædreland snart maatte komme til at savne Dem, saa vilde De allerede kunne glæde Dem ved Deres Ønskes Opfyldelse. »En kritisk, fin Natur, vi 15 savne haardt« kalder Bergsøe Dem i et forresten stygt og hadefuldt Digt til Dr., og jeg haaber, at der skal komme flere og flere Stemmer af den Art. Men naar man saa en Gang langt om længe spørger sig selv, om det dog ikke var i sin Orden, at vi søgte at faae »vort bortblæste Laurbærblad« tilbage, saa er Bladet sagtens voxet saa 20 fast i Tydskland, at det ikke mere er til at faae. Jeg indrømmer, at her er et Stykke Pessimisme, som jeg hverken kan eller vil bortfortolke, men som baade harmer og bedrøver mig. — Hvad vore politiske Forhold angaaer, saa troer jeg fremdeles paa, at et Coalitionsministerium bliver Resultatet af den nærværende Situation. 25 Høire vil ikke vove at udelukke det forhandlende Venstre af Ministeriet; thi hvis Holstein og hans Venner skulde møde tomhændede for Vælgerne uden noget Æquivalent for de store Indrømmelser, de have gjort, vilde deres politiske Rolle sikkert være udspilt, og Ministeriet vilde ved de nye Valg befinde sig overfor en ny Ma- 30 joritet af Uforsonlige og atter være nødt til at begynde Sisyfusarbeidet forfra.

Jeg skrev Dem en Gang i Efteraaret til, at jeg glædede mig over at være traadt i Forbindelse med Virkeligheden, og at jeg saa en Række praktiske Opgaver, som jeg havde Lyst til at tage Fat paa. Adskillige Maaneders Grublen og Melancholiseren har bragt mig
5 langt bort fra denne Betragtning af Tingene. Ad den Vei, jeg var slaaet ind paa, vil jeg ikke opnaae Andet end at give Forestillinger som Don Quichote eller den fra Keiserdømmet Quama hjemvendte Niels Klim for det kjøbenhavnske Publicum; der lader sig ikke udrette Noget, der er værdt at tale om, ad denne Vei. Det Stykke,
10 der for Tiden spilles i Danmark, hedder Almuens Emancipation, og den, der for Alvor vil med, maa spille i dette Stykke. For mig er altsaa Opgaven at opgive min nuværende Stilling, at færdes paa Folkehøiskoler, at leve med Bønder, forstaae deres Tankegang, tale for dem, skrive for dem. Men jeg har hverken Mod eller Tro eller
15 Ungdom til at foretage et saa stort Skridt. Jeg har altsaa ikke andet at gjøre end rolig at smuldre hen med den dødsdømte Kaste, hvortil jeg ifølge Fødsel og Stilling hører. Kun undrer det mig, at ikke Andre stræbe frem ad den Vei, som jeg selv er for slap og for svag til at følge. Man overlader blaserede Grever og begejstrede Degne
20 Pladsen og beklager sig derpaa over, at det staaer saa sørgeligt til i Danmark. Man har sikkert Uret heri. Her er store Opgaver nok, og her er et bravt og dygtigt Folk, som gjerne vilde ledes af de Bedste, naar de blot vilde vise sig. Men hvor er de Bedste? I hvilke Afkroge har de forstukket sig? Hvilken Hex har listet Modet og
25 Haabet og Selvtilliden fra dem? »Bilde mich nicht ein, ich könne was lehren, die Menschheit zu bessern und zu bekehren«. I disse Linier synes jeg, at al vor Daarlighed er indesluttet.

Af Deres Artikler seer jeg, hvor stor en Veneration De bestandig nærer for Bismarck. Jeg nærer den samme for ham som den tyske
30 Enheds Skaber; men er han ogsaa stor som dens Organisator? Er der virkelig udrettet noget Betydeligt i Tydskland siden Krigen? Er Kampen mod Katholikerne ført som den burde? Jeg kan af

Mangel paa Sagkundskab ikke besvare disse Spørgsmaal, men undertiden kommer jeg ved at tænke paa Bismarck til at tænke paa den græske Ostracismus og spørger mig da selv, om en ærefuld Landsforvisning ikke er den naturligste Løn for de eminenteste Fortjenester af Fædrelandet, og om det ikke var bedst for B. saavel som for 5 Tydskland, at han kjæmpede med russiske Bjørne og Ulve hellere end med Hr. Windhorst og Hr. Liebknecht.

Svar ikke paa al denne Snak. Jeg respecterer altfor meget Deres travle Arbeide. Skjænk os i Ny og Næ en venlig Tanke. Venligst Hilsen til Dem og Frue fra os alle. 10

Deres hengivne

V. Pingel.

8. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 22 Marts 1878

Kjære Brandes!

...

15

Det interesserer mig at høre om Deres Forbindelser med danske og norske Skribenter. Det glæder mig, at De viser Tilbøielighed til at dømme mildere om Drachmann. Den, der har digtet Meget, bør Meget tilgives. Jeg er i den senere Tid kommen i nærmere Berøring med ham ved mit Bekjendtskab til hans Familie. I Slutningen af 20 forrige Aar bad han mig anmelde hans Sange ved Havet. Jeg undslog mig, men sendte ham et udførligt Brev, hvori jeg udtalte min oprigtige Beundring af det Fortrinlige, han havde givet, tilligemed en oprigtig Misbilligelse af hans Selvbesyngen og af den Heineske Aand, hvori en Del af Digtene ere skrevne. Jeg frygtede næsten for 25 at have saaret ham, men han skrev mig meget hjerteligt til og takkede mig navnlig for »det Slag midt i Ansigtet, som jeg havde givet ham«. Han omtalte ogsaa sin Omvendelse og sit forestaaende Ægteskab. For 14 Dage siden kom han her en Aften og besøgte mig. Drewsen, der ogsaa er ham meget velsindet, blev hentet. Vi talte 30 om det Religiøse. Ogsaa sine Privatissima omtalte han, men med

Forbehold. De har uden Tvivl hørt om den Bortførelshistorie, der i denne Tid er et af Kjøbenhavnernes Hovedthemaer. Den Stakkel, de flaaer ham paa det Ubarmhertigste. Han, som troede, at han nu forstod at fange Makrelene! De river og slider ham værre end
 5 nogensinde. Hvor Dyden dog maa glæde sig ved den Hærskare af begeistrede Tilhængere, som ved en saadan Leilighed gribe til Vaaben i dens Navn. Om en Digter, som man dog allerede skylder Adskilligt, og hvis Fremtid man dog burde handle lidt varligt med, sættes overstyr ved en saadan Leilighed, det bryder naturligvis næ-
 10 sten Ingen sig om. Den moralske Begeistring absorberer alle andre Hensyn.

...

Deres hengivne

V. Pingel.

9. *Georg Brandes til V. Pingel.*

Den 14. April 78.

15 Kjære Pingel!

...

Har De seet at der skal være stor Skribentcongres under Pariserudstillingen under Hugos Forsæde for at varetage gjensidige internationale Interesser. Danmark bliver formodentlig det eneste Land
 20 som ingen sender. Til Sligt skulde de bruge en Karl som mig. Jeg passede dog nogenlunde dertil; men selve Regjeringen vil jo ingen Convention have hos os, for at man i Mag kan plyndre de franske Theatre og Romanforfattere. End ikke med Tydskland vil man have en Convention, skjøndt Tydskland tilbyder. Vi Par mere bekjendte
 25 Forfattere have de evige Vanskeligheder med at blive færdig paa Dag og Time hvis vi ei ville miste alt Honorar og det for at usle Oversætteruhyrer i Hjemmet frit kunne rane og plyndre de gode tyske Skribenter.

Nylig blev Ibsen ved Samfundets Støtter her berøvet mindst en
 30 15000 Mark i Honorar fra meer end 20 Theatre fordi der ingen Convention er, som tvinger Theatrene til at spørge ham om Forlov.

Og hans Forlægger har tabt mange mange Penge paa hans Stykker; 3 andre Piratforlæggere, der solgte det for 2 Groschen, mens Forlæggeren tog 2 Mark, spandt Silke derved. Vi udleveres til Slagting eller pinligt Slid for at Hr. Immanuel Rée og Consorter hjemme kunne bestjæle Paul Heyse og Spielhagen i Mag. Dog nok herom. 5 Men dette til Svar til Frøken Marie, der saa elskværdigt spurgte, hvorfor jeg gjør slige Contracter og altid maa gaae ind paa slige. Ingen tydsk Avis tager noget, der har været offentliggjort blot 8 Dage før i et andet Sprog, med mindre der er Convention, og ingen dansk eller svensk Forlægger tager nogetsomhelst, der 10 har været tidligere offentliggjort paa Tydsk.

Jeg har f. Ex. længe ønsket at fuldende Hovedstrømningerne, det er snart 3 Aar siden sidste Del udkom. Men jeg har ei Raad dertil. Og dog kunde jeg have det hvis der var en Convention. Den øster- 15 rigske Wienerabendpost (Regjeringens officielle Organ) bombarderer mig med Anmodninger om Bidrag til dens litterære Feuilleton. Den tog gjerne hele 5te Bind og gav mig 100 Thaler Arket. Men saa tager Hegel ei Bogen og her er det umuligt at sikre sig Samtidigheden. Og at tænke sig at Alt hvad der behøvedes var f. Ex. 3 Aars Eiendomsret for Forfatteren, noget man dog skulde troe var 20 at opnaae i disse anti-socialistiske Tider! Men den danske Regjering afslaaer bestandigt tappert ethvert Forsøg. Det kommer da ogsaa til sidst til at de nordiske Skribenter udgive deres Ting først eller udelukkende paa Tydsk.

Der seer man hvad den personlige Interesse kan henrive Folk 25 til at snakke for kjedeligt Tøi. Nu faaer De et Brev om Mangelen af litterære Conventioner.

Her er nu lidet politisk Nyt; al Opmærksomhed er naturligvis henvendt paa England-Rusland. Det glæder mig at min gl. Disraeli har mandet sig dygtigt op, skjøndt Ingen kan see hvad det vil føre til. 30

Min Kone hilser Deres Moder, Deres Søster og Dem selv paa det Bedste. Til Frøken Marie skriver jeg vist med det Første et ordentligt Brev.

Fra Kbhvn hører jeg nu sjældent noget; de fleste have glemt mig og de som huske mig ere glemsommere til at skrive end mine Venner i Frankrig og England. Lev rigtigt vel.

Deres

5

Georg Brandes.

10. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 9 Mai 1878.

Kjære Brandes!

Endelig har min Moder tilbageleveret mig Deres Tegnér og med
 vaade Øine bedt mig hilse Dem og takke Dem for den. Jeg har
 10 derpaa igaar og idag opmærksomt gjennemlæst Bogen, og skjønt
 jeg endnu ikke er færdig med den eller har presset den til sidste
 Draabe, troer jeg dog allerede at have saameget Overblik over den,
 at jeg tør udtale min Mening om den. Det forekommer mig, at
 Deres Tegnér er et Arbeide, som De selv og alle, der vil Dem vel,
 15 maae faae stor Glæde af. Jeg synes, at Enhver, der gaaer til Læs-
 ningen uden Had og Nag i Hjertet, maa komme til at holde af
 Forfatteren; ja, den vil maaske endogsaa vinde en eller anden
 uvenlig Stemt. Det er vistnok den elskværdigste af Deres Bøger,
 og dog er det elskværdige Indtryk ikke kjøbt med nogen Usandhed
 20 eller Revocation. Betragtet som Kunstværk udmærker Deres Bog
 sig først ved det skønne Sprog. Paa sine Steder har Sproget gjort
 et ganske henrivende Indtryk paa mig, f. Ex. det nederste Stykke
 Pag. 100. Compositionen forekommer mig klar og simpel; kun vilde
 jeg gjerne, at den store Digression og Anticipation i III, IV og V
 25 ogsaa forud var antydet som saadan. Nu gjør det maaske et lidt
 uroligt Indtryk, at man kommer ind paa en Side-Vei og bliver
 der saalænge, uden at Forf. foreløbig giver En et Vink derom. Jeg
 mindes om, da jeg kom til Venedig og min Gondoliere uden at
 underrette mig om, hvad der foregik, ved Rialto bøiede ind i de
 30 smaa Canaler og først under Sukkenes Bro igjen styrede ud i det
 brede Vand. Den æsthetiske Opfattelse maa jeg helt igjennem

billige, saalangt mit Kjendskab til Tegnér rækker, og hvor De taler om mig ubekjendte Digte, indgyder De mig en fuldstændig Tillid. Kapitlet om Frithiof og Helge har det været mig en stor Glæde at læse; De synes mig saa smukt og fint at skifte Ret mellem de 2 Nationer og de 2 Digte. Indvendingerne mod den saa kritikløst 5 (f. Ex. af Kr. Arentzen) forgudede Helge have ganske mit Bifald: Kjærestriet mellem Frode og Havfruen har altid forekommet mig som et uheldig valgt Motiv og en smagløs Opfindelse. Hvad det Psychologiske angaaer, saa er dette jo altid i sin inderste Grund et Mysterium, og en Skildring af et Sjæleliv kan vel aldrig naae længer 10 end til en temmelig høi Grad af Sandsynlighed. Hvad De har givet om Tegnér, forekommer mig baade smukt og sindrigt; men jeg maa tænke mere derover, førend jeg helt slaaer mig til Ro derved. Foreløbig er jeg ikke ganske tilfreds med III og IV trods de fine Stilbemærkninger i IV. Jeg har en Fornemmelse af, at De kunde 15 være trængt dybere ned og have fundet en fælles Rod for hvad De kalder den lyriske Enthusiasme og den stilistiske Evne. Hvad jeg ikke mindst paaskjønner ved Deres Bog, er det fortræffelige Perspectiv ind i den almindelige svenske Literaturhistorie, som De aabner. Vi saakaldte dannede Mennesker i Kjøbenhavn lide vistnok 20 nok gjennemgaaende af en sørgelig Uvidenhed paa dette Punkt, der i Grunden ligger os saa nær. Lad mig slutte med nogle smaa Stiludsættelser. Jeg spiller jo her Recensent, og Recensenter ende nok gjerne med saadanne smaa Ubehageligheder til de Forfattere, som de have rost, sagtens for at berolige Nemesis, somom denne 25 Gudinde plagede sig med at læse deres Skrivelser. Jeg kan ikke lide, at De siger »radere«; det synes mig søgt istedenfor »tegne«. Jeg kan heller ikke lide Deres flaate Apollo, først fordi saadanne Udtryk røbe Impietet mod de græske Guder, dernæst fordi de oversatte Digte jo dog har et Skind, omend ikke saa fint og blødt som de originales, endelig fordi Billedet minder om Clemens Petersens Stil. 30 — Suadent cadentia sidera somnos. Jeg vilde gjerne have skrevet

endnu om nogle andre Ting, men det maa jeg opsætte til imorgen Aften.

10 Mai 1878.

Jeg kommer endnu en Gang tilbage til Deres Cap. IV, som ligger
5 mig meget paa Hjertet. Den Indvending, som jeg igaar forsøgte at
fremføre, vilde jeg idag udtrykke saaledes: De taler om lyrisk En-
thusiasme og om en tilsvarende og udfyldende Evne, der viser sig
som en Art billedrig Rhetorik, men idet De bruger disse Begreber,
Lyrik og Rhetorik som givne Størrelser, forekommer det mig, at
10 De tager Sagen lettere, end De burde. Jeg troer, at mange Læsere
ligesom jeg — forvænte, som vi ere, med Belæring af Dem — vilde
have været Dem taknemmelige for Belæring ogsaa paa dette Punkt.
En Begrebssondring mellem de 2 Naboer Lyrik og Veltalenhed
vilde sikkert ogsaa have kastet Lys over en saadan Lyriker og Taler
15 som Tegnér. — Det interesserer mig altid, naar jeg finder en Ana-
logi imellem Naturens og Aandens Verden. Ved at læse om Teg-
nérs billedrige Stil kommer jeg til at tænke paa, da jeg for Geo-
logiens Skyld gav mig lidt af med Chemi og lærte om Stoffernes
Blandinger, at en vis Vægtmængde af et Stof kemisk binder Vægt-
20 mængder af et andet Stof efter simple og bestemte Talforhold, hvor-
ved da begge de gamle Stoffer fuldstændig forsvinde i det nye,
medens Blandinger efter andre Talforhold føre til, at Smaadele af
det overskydende Stof gennemtrænge og tidt som selvstændige
små Krystaller spragle den nydannede Masse. Tegnér's overdrevne
25 Billedrigdom kunde vel paa en Maade siges at være et lignende Re-
sultat af en illegitim Forbindelse mellem den dunkle fantastiske og
den klare logiske Factor, hvoraf vi ere sammensatte. Hvad De siger
om de største Digtere, at Billede og Tanke hos dem ere Et, er over-
ordentlig træffende: De komme altsaa til at svare til de kemiske
30 Blandinger, de Lykkelige!

Jeg saa igaar et stort Pantserskib løbe af Stabelen. Jeg har aldrig
før været ovre paa Holmen, heller aldrig før seet det majestætiske Syn

af en saadan vældig Masse, der sikkert og roligt glider ned ad sin sæbebesmurte Bane. Min Ven Fog holdt forinden en Tale; ikke en Gang ved en saadan Leilighed kan man slippe for det sorte Broderskab. Martensen har forresten ogsaa i denne Tid ladet et mægtigt Skib løbe af Stabelen, den specielle Ethik næsten 1000 5 Sider. Jeg troer, at dette Skrift, der taler om alle mulige menneskelige Ting, vil gjøre stor Nytte. Flere og Flere ville indsee, at disse Præster ere saa forstokkede, reactionære og i høiere Forstand irreligiøse, at man ikke kan have Noget at gjøre med dem. Jeg kjender endnu kun Lidt af Bogen, men er bleven saa forbauset over, hvad 10 jeg har læst, at jeg ikke skal undre mig, om Bispens Inquisitionen i Forsvar. Kun med Hensyn til Socialismen er han frisindet, men jeg har ham mistænkt for, at han nærmest elsker Socialisterne, fordi de ville gjøre Ende paa Capitalens Herredømme »og saa vil det først gaae ud over Jøderne«. Mod Jøderne nærer han en fana- 15 tisk Uvilje; det var et Misgreb, at de fik lige borgerlige Rettigheder med Landets oprindelige Indbyggere. Jeg havde troet, at dette Had var en Specialitet for Pastor Kok i Castellet, og at Blædel havde det apokalyptiske Nonsens for sig selv. Nu seer jeg, at Kirkens Pri- mas er med paa alle yderlige Punkter. Sproget er forresten kjønt 20 og glat, og Indholdet, saavidt jeg hidtil kjender det (og Andre have faaet et lignende Indtryk), saa frit for Dybde, at man kan læse den store Bog med Lethed, maaske bedst i halvsovende Tilstand. — En lille Piece om Kvindesagen af »Justina« synes mig fortræffelig skreven; jeg skal sende Dem den. Jeg antager, at Forfatteren er en 25 mandhaftig Kvinde og ikke en forklædt Mand, som Nogle formode. Mænd tage dog vist aldrig Skjørter paa uden paa Maskerader, og Bogen er sikkert alvorlig ment. — Høffding fortæller mig, at Prof. Drachmann har spurgt Martensen, hvad han mener om Heegaards Bog. Bispens Ansigt blev endnu spidsere end det er fra Skaberens 30 Haand, og idet han trak Skuldrene op, sagde han: man lever paa Muligheder. Min Søster bemærker hertil, at det dog altid er bedre

at leve paa Muligheder end paa Umuligheder som M. Det forekommer mig, at disse 2 Repliker ret epigrammatisk betegne Mod-sætningen mellem der alte und der neue Glaube. — Jeg er nærved at glemme Optimismen, vort stadige Æmne. De synes at troe, at
 5 vi have vort Navn, fordi vi altid ere i det bedste Humeur. Nei, paa ingen Maade, men fordi vi mene at leve i den bedste Verden. Dette udelukker ikke, at vi kunne være meget ulykkelige over de daarlige Talforhold, hvorefter vi ere sammensveiede. Men vi søge vor Trøst i den Tanke, at der ikke kan være Lykke i Verden uden
 10 en stor Baggrund af Ulykke, at den store Verdenstombola som alle smaa Tombolaer maa indeholde mange flere Nitter end Gevinster, at de Vindende ikke kunne være uden de Tabende, at disse derved have Part i de Andres Held o. s. v. De skimter vist en Natur-Theodice, en Moral, ja et fuldstændigt System, der lader sig bygge
 15 paa en Generalisation af Blandingstheorien. Men Papirets Korthed redder Dem fra Udviklingen af alt dette. Vær nu da ret takket for Deres ærlige, humane og smukke Bog. Venligste Hilsener fra os alle til dem begge. Fortæl Deres Kone, at Solen, som hele Vintren lader vore nordlige Værelser i Skygge, om Foraaret ved sin Nedgang
 20 kaster nogle Straaler ind ad vore Vinduer. Disse Straaler have i de sidste Dage naaet hen til Fru Brandes Portrait over Skrivebordet. I nogle Minutter straalere hun i det røde Aftenskjær, og da er det næsten, somom hun selv var tilstede. Faae vi den Glæde til Sommer
 25 at see vore Venner hos os?

Deres heng.

V. P.

II. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 7 Juli 1878.

Kjære Brandes!

...

30 For det tilsendte Stykke om Udgravningerne i Olympia er jeg Dem meget taknemmelig. Men hør nu en Plan, som jeg har fattet,

og døm mig ikke til Daarekisten, førend De har hørt det Hele. De ved jo nok, at Visdom undertiden seer ud som Daarskab. Kort og godt — jeg har tænkt mig, at De ved Deres Veltalenhed skulde bevæge det engelske Folk til at afdække Herculanium for at gjenfinde de tabte Mesterværker af den græske (og romerske) Literatur. De har selv været paa Stedet og kjender Forholdene; De ved, at Pompeji ligger under Aske, Herculanium under et Lavadække, at P. ikke har givet Bøger og kun faa Broncestatuer, fordi Indbyggerne efter Katastrofen kunde trænge ned gennem Asken og optage de værdifuldeste Ting, maaske ogsaa fordi Papyrus ikke har kunnet bevare sig under Asken, at derimod den løselige Undersøgelse af H. har givet Masser af Broncer og et helt Bibliothek af desværre temmelig uinteressante epikureiske Skrifter. Er der nu Sandsynlighed for, at der vil findes flere Bibliotheker, og at de vil indeholde de Skrifter, som vi mest savne? De vil ikke nægte, at Sandsynligheden er meget stor. Herculanium har dog sikkert været saa betydelig som f. Ex. Wiesbaden. Vilde man nu, hvis W. havde H's Skjæbne, kunne undgaae at gjenopdage den fuldstændige Lessing, Göthe og Schiller, naar man udgravede det paany? Lad mig nu minde Dem om, hvilke Skatte der her er Tale om. Naar man undtager Homer, er der ingen af de store græske Digtere, hvis Værker foreligge med nogenlunde Fuldstændighed. Æschylos's bevarede Dramer 7, tabte mellem 60 og 70 (deriblandt det uendelig vigtige: den befriede Prometheus), Sofokles's bevarede 7, tabte over 100, Euripides's bevarede 19, tabte over 50, Aristofanes's Komedier bevarede 11, tabte 33, Aristofanes nu eneste Repræsentant for den græske Komædie, men i Oldtiden omgivet af en hel Skare komiske Digtere, hvoraf nogle kunde gjøre ham Primatet stridigt og ikke faa vistnok for dunkle Holberg og Molière; lad mig blot nævne Kratinos, den elskværdige gamle Drukkenboldt, Eupolis og Menander. Saa er der den lyriske Poesi, der næsten helt er gaaet tabt, men hvis smaa tilfældigt bevarede Brudstykker ofte bære Præget af den vidunderlig-

ste Skjønhed. Akaios, Sapfo, Archilochos, Anakreon, Alkman, Stesichoros, Ibykos, Simonides er her de største Navne. Havde vi disse Digteres Værker tilbage, vilde Göthes Lyrik ikke staae i en saa ensom Storhed, som den nu gjør. De 2 bevarede Ode af Sapfo og det vidunderlige Brudstykke af Simonides, hvor Danae driver paa Havet med den lille Perseus og midt i Bølgelarmen taler til det sovende Barn, er fuldgyltige Beviser herfor. Af Filosofer ældre end Christi Fødsel have vi kun tilbage Platon (fuldstændig), Aristoteles (alle populære, dialogiske Arbejder tabte, ligesaa de overordentlig vigtige historiske og literaturhistoriske Samlinger, der indeholdt Forarbejderne til Politiken og Poetiken), Theofrast (nogle faa Skrifter bevarede) og de epikureiske Ruller fra Herculenum. Blandt de savnede Filosofer nævner jeg saadanne Storheder som Heraklit, Anaxagoras, Parmenides, Demokrit og af de senere Epikur og Chrysispos. Af Historieskrivere kunde jeg nævne mange; men jeg vil nøies med en eneste, og det en Romer, da jeg troer, at den romerske politiske Historie er vigtigere for Menneskeheden end den græske. Af Livius's 142 Bøger ere kun 35 bevarede; de øvrige ligge formodentlig i Herculenum og vente paa Befrielse, og indtil det skeer, ville mange af de interessanteste Partier af den romerske Historie f. Ex. Gracchernes Kamp mod Aristokratiet ligge i et Halvmørke for os.

Se dette er nu, hvad vi med stor Sandsynlighed kunne haabe i det Mindste delvis at gjenfinde i Herculenum. Jeg kan ikke tænke mig noget Fund, der paa nogen Maade kunde sammenlignes med dette i Vigtighed. Jeg ved intet Anliggende, som i høiere Grad maa interessere hele den dannede Menneskehed. Skulle vi nu vente, til den italienske Regering langt om længe bliver færdig med Pompeji? Maaske er da den nuværende Generation uddød. Desuden raader den ital. Regering jo kun over smaa Midler. Her maa Andre træde til. Den tyske Regering har jo anvist den rette Vei, idet den med fuldkommen Uegennyttighed blot for Videnskabens og Kun-

stens Skyld afdækker det gamle Olympia. Dette Exempel bør efterfølges af de andre Nationer, og nu har jeg særlig sat mit Haab til de rige og mægtige Englændere. Tydskerne kunne vel vanskelig udføre 2 saadanne Arbejder samtidigt, og Franskmændene have vel endnu ikke forvundet Tabet af de 5 Milliarder. Det forekommer mig ogsaa, at Øieblikket er i høieste Grad gunstigt til at drive Englænderne frem. Deres udmærkede Statsmænd vende om nogle Dage hjem fra Berlin, hvor de have seet de første Frugter af Tydskernes uegennyttige Anstrengelser. De vende hjem med stolt Selvfølelse som heldige Forsvarere af de fælles europæiske Interesser og desuden som de græske Interessers Beskyttere. Hvad om man nu opfordrede dem til at følge det tydske Exempel og vise Europa og Grækenland og alle Grækervenner en saa overordentlig Velgjerning? De vilde herved ogsaa kunne gjøre Historien med de Elginske Marmore igjen og frie sig fra den Forbandelse, som Byron har lyst over dem. Jeg kan naturligvis ikke opgive, hvad Udgravningen af H. vilde koste. Jeg troer, at Olympia hidtil har kostet c 500,000 Mark. Hvis nu ogsaa H. kostede det tidobbelte, hvad vilde saa 300,000 Pund være for det rige England? Det vilde være, hvad den nu lykkeligt undgaaede Krig vilde have kostet i 1 eller 2 Dage.

20
8 Juli.

Jeg kommer nu til det sidste Punkt, at De skal sætte Sagen i Bevægelse. Hvis De skulde indvende, at jeg lægger Filologernes Pligt paa Deres Skuldre, vil jeg svare, at disse stakkels Muldvarpe naturligvis mangle ethvert Initiativ og ethvert stort Syn paa Tingene, at der næppe findes noget betydeligt Navn iblandt dem (undtagen Madvig, som dog til denne Sag vilde være absolut ubrugelig) og at de ved at optræde i Samling kun vilde fremkalde Vrøvl og Kjævl. En anden maa overtage deres partes, enten en med Oldtiden fortrolig Digter eller en Literærhistoriker. Ser De nu ikke, at De er den af Skjæbnen Udkaarede, der skal give Englænderne det elektriske Stød i dette kostbare Øieblik, da deres jernhaarde Egoisme

vil kunne smeltes? Hopper Deres Pen ikke op fra Skrivebordet, og mærker De ikke en verdenshistorisk Brusen i Deres Blækhus? Hører De ikke de levende begravne, der kalder paa Dem fra Dybet, skjælnes De ikke Sapfos Stemme, som siger ὦ φίλτατε Γεώργιε, λῦσον ἡμᾶς ἐκ τῶν δεσμῶν, ἀνάστησον ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότου εἰς τὸ κάλλιστον καὶ γλυκύτερον φῶς. Det er sikkert den overordentligste Opfordring, der i dette Øieblik stilles til Dem, men netop derpaa bør De kjende, at den er adresseret til den rette Mand. Har Deres Livsbane hidtil ført Dem ad de slagne Landeveie, har aurea et cauta mediocritas
 10 nogensinde været Deres Løsen? Eller skulde De kunne tvivle om Ordets Magt og Ordets Seir? Ved Lassalle's Skygge besværges jeg Dem ikke at sige nei.

Jeg havde Meget endnu at sige baade herom og om andre Ting. Men jeg maa nu afbryde for idag. Imorgen begynder jeg igjen om
 15 de andre Ting.

Venligste Hilsener til Dem og til Fru Gerda, hvis ivrige Forbøn jeg haaber skal komme mine ulykkelige Clienter tilgode.

Deres hengivne

V. Pingel.

20 12. Georg Brandes til V. Pingel.

12. Juli 78.

Kjære Ven!

...

Da jeg nu haaber vi med det Første see Dem her vil jeg, som har knap Tid, ei spille Papir med at omtale og diskutere Deres
 25 første store Project, det herkulisk-herkulaniske mener jeg. Helst saa jeg, De selv satte Dem i Spidsen for et Kavalleri af Archæologer og Sprogmand, besatte alle de omliggende Høie (hvor Hestene kunde græsse) og i Ro og Mag uden at spørge hverken Indfødte eller Englændere ordnede Sagen.

30 Jeg er dog altfor uværdig til at have med Sligt at gjøre, altfor uvidende især. Men »Nei« siger jeg paa ingen Maade. Jeg skal nok

sætte Projectet i Academy; men NB. først naar jeg selv er fast i Sadlen sammesteds. Endnu er ei mit første Brev dertil afsendt. Man har overdraget mig tydsk Litteratur, et sandt Tillidsvotum, og dertil maa jeg først i nogen Tid vise mig værdig; tilmed skrev Redactionen pudsigt nok nylig til mig, at de ønskede min Bistand, da deres tydske Medarbeider »altfor udelukkende indskrænkede sig til græsk Kunst«. Jeg maatte ogsaa helst have lidt Sandsynlighed for, at virkelig slige store Skatte der kunne findes.

...

Deres hengivne 10
Georg B.

13. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 14 Juli 1878.

Kjære Brandes!

Maa jeg i mit og alle de bundne Aanders Navn takke Dem for Deres i Et og Alt fortræffelige Brev og Brevkort. Jeg sad just imorges og begyndte Læsningen af Komikeren Filemons Brudstykker (jeg har i disse Dage skaffet mig Meinckes Fragmenta Comiorum Graecorum), da Deres Brev ankom og viste mig, at Befrielsens Time snart vil slaae. At De ikke strax paa Stedet vil udslynge Deres Lyn, kan jeg kun billige, saaledes som De har motiveret Sagen. Kun haaber jeg, at det ikke varer altfor længe, da den gunstige europæiske Constellation kunde forandre sig. Min ringe Hjælp med Tilveiebringelse af literærhistorisk Raastof er Dem naturligvis sikret; jeg skal være Deres trofaste Petrus fra Amiens, men De maa som en anden Pave Urban sætte Masserne i Bevægelse. Jeg har tænkt mig 2 Maader at gaae frem paa. Enten kunde De støttet af en Flok af Europas berømteste Digtere (og De kjender jo ikke faa af disse) udstede et internationalt Opraab (Victor Hugo vilde være meget brugelig til Sligt); de have jo netop nylig søgt at sikre de levende Digteres Rettigheder og kunde derpaa passende tage sig af deres længst afdøde Colleger. Eller De kunde elektrisere et af

de store Culturfolk. Jeg troer kun, at der for Øieblikket kunde være Tale om Englænderne eller Fransk mændene. De Sidstes Nationalcharakter forekommer mig at frembyde gunstige Chancer; de vilde desuden gjerne fordunkle Tydskernes Arbeider i Olympia og efter
5 i en længere Aarrække at have staaet i Skygge udføre noget Overordentligt, der kunde drage hele Verdens Øine hen paa dem. Men Englændernes fulde Pengeposer, deres store Interesse for den classiske Oldtid, deres eiendommelige glimrende Stilling i dette Øieblik, endelig den Omstændighed, at De, kjære Brandes, netop nu
10 er traadt i Forbindelse med Academy — Alt dette gjør, at den engelske Vei forekommer mig at være den bedste.

Jeg maa lee høit ved Tanken om Academys Forfærdelse, naar nu ogsaa den nye Medarbeider begynder at tale om Græsk og det efter en saa enorm Maalestok. Deres Frygt for, at Skattene muligvis
15 ikke skulle være der, kan jeg ingenlunde dele. Men jeg beder Dem om det Punkt at tale med Deres lærde Venner; De skal da see, at man vil give mig Ret. Men selvom alle literære Skatte skulde være tilintetgjorte, saa ere jo de kunstneriske, som maae findes, af en saa enorm Værdi, at Foretagendet selv i det Tilfælde vil blive en
20 sand Velsignelse for Menneskeslægten. Ogsaa i Retning af Sikkerhed er dette Foretagende jo noget aldeles Enestaaende. I værste Fald vil Udbyttet være glimrende og i bedste Fald vil det være saa exorbitant, at en Værdisætning saa at sige er umulig. Jeg er vis paa, at De vil finde en udmærket Støtte i Lord Beaconsfield; baade
25 som Digter og som Orientalist vil han forstaae, hvad det dreier sig om.

Nu nok for denne Gang om Menneskehedens omtrent vigtigste Anliggende. Deres venlige Opfordring til at komme til Berlin allerede i Slutningen af denne Maaned tager jeg med Fornøielse til
30 Følge. Jeg skal rigtignok forinden skrive en pædagogisk Afhandling, og De ved, hvor latterlig vanskeligt det falder mig at bringe den Smule Tanker paa Papiret, som jeg har at meddele. Men den

Stilhed og Ensomhed, hvori jeg nu lever, haaber jeg skal hjælpe mig, saaat jeg vel nok omtrent den 28de eller 29de med god Samvittighed vil kunne begive mig paa Veien. For Indbydelsen til den store Diner takker jeg forbindtligst Deres Frue; men hverken store eller smaa Dinere passe for mig. Jeg har virkelig formegen Patriot- 5
isme til at ønske, at Deres tyske Venner skulle spørge Dem, om alle Danske ere saadanne Stokfisk. Jeg ønsker kun at komme luskende til die Zelten, som Hyæner og Schakaler luske om Beduiner-
nes Telte — kun kommer jeg ikke med saa rovbegjærlige Hensigter.

...

Jeg sender imorgen Deres Brev ud til min Søster. Det vil glæde hende meget, at De og Deres Frue har det saa godt, og at De vil tage Fat paa den store Opgave. Vi har talt meget om, hvorvidt De vilde sige Ja eller Nei. Jeg har holdt paa, at De ikke vilde sige Nei til Sapfo. Hun er ogsaa særlig ulykkeligt stillet. Næsten eneste 15
Dame mellem saamange tildels meget »lascive« Herrer, tildels endog Komedi digtere, som have bragt hendes aller intimeste Forhold paa Scenen. Jeg seer af Registret hos Meincke, at ikke mindre end 6 Digtere havde skrevet Komedier med Titlen Sapfo, 2 med Titlen Faon. 20

Inden jeg kommer til Berlin, skal De høre nærmere fra mig.

De venligste Hilsener til Dem begge fra

Deres hengivne

V. Pingel.

14. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 17 Nov. 1878. 25

Kjære Brandes!

Kort efterat jeg sidst havde skrevet Dem til, modtog jeg de Ud-
klipninger af Vossische Zeitung om Olympia og Efesos, hvormed
De var saa venlig at fodre min Ulvehunger efter Opdagelser paa

gammel-græsk Grund. Tak, at De saaledes husker paa mig! De har rimeligvis siden den Tid hørt gennem Deres Broder om vort Gilde for Bjørnson og har saa vel ogsaa hørt om mine skønne Præstationer den Aften. Jeg har i en Aarrække ikke prostitueret mig saa
5 slemt. Jeg har i flere Dage været en Del nedslaaet derover; thi baade Spot og Overbærelse have ogsaa for mig en noget bitter Smag. Men efterhaanden vandt min Optimisme Seir over Fortrydelsen. »Du har dog, naar Alt kommer til Alt, kun forløbet Dig med Hensyn til Formen. Du har forsyndet Dig mod Beskedenheden, mod den gode
10 Smag. Du har bedrøvet Logiken ved saa lidet at begrunde de Tanker, Du kastede ind i Discussionen. Men med Dig selv er Du ikke kommen i Strid. Du kan dog i alt Væsentligt staae ved, hvad Du har sagt.« Der er jo endog noget vist Forfriskende ved at prostituere sig og saaledes kastes tilbage paa sit eget Selv. Der burde
15 staae hos Göthe noget saadant som: »Wer nie sich prostituirte, wer nie sich lächerlich machte, der kennt euch nicht, ihr Kräfte des Selbsts«. Saaledes har jeg efterhaanden snakket for mig selv; og endelig er det omtrent lykkedes mig at bortmane den 3^{die} Novembers uhyggelige Spøgelse. Hvis Deres Broder har værdiget at om-
20 tale mig — og hvis han holder Dem à jour med de mere komiske Ting, han oplever, har han næppe ladet mig uomtalt — ved De maaske allerede, at jeg i Modsætning til Høffding paastod, at ogsaa de akademisk Dannede ere forpligtede til at tage Parti i Deres Fædrelands politiske Stridigheder, og at jeg fra nu af vilde regne
25 mig som hørende til Bergs og Hørups Parti. Denne Beslutning var ikke et Udbrud af momentant Vanvid, men en nødvendig Følge af alle mine væsentlige Forudsætninger. Den kom meget akavet frem, men maatte tidlig eller sildig komme, og jeg er tilfreds med, at den Sag nu er afgjort. Ned med Kjøbenhavnriet! Vor Hovedstad maa
30 gjenfødes ved en vældig Dukkert i det landlege Demokratis Bølger; den maa opgive alle Nykker, der stamme fra Erindringen om at

have været Absolutismens Rede og Rugeplads. Den maa indsee, at at den kun har Ret til at existere, hvis den vil være Hjertet, hvorfra al fri og sund Bevægelse i vor Statsorganisme udgaer.

I vor Literatur er der en Del Bevægelse. Vore Bisper og deres Tilhængere ere, som De ved, i Haarene paa hverandre. Monrads flotte 5 Tone har forarget Mange. De har Ret, naar De taler om hans Pfaffentazten og Fløielspoter. Morsomt er det at tænke sig, at begge høiærværdige Herrer, som dog i hver Linie røbe, at de mangle det sande ydmyge og kjærlige christelige Sind og at de kun gjennem Fantasien og Tanken hænge sammen med Christendommen, ufeil- 10 barligt begge vilde blive Beboere af det christelige Helvede, hvis denne Anstalt blot existerede. Drachmanns Fiskerbog, som jeg skal sende Dem, saasnart Deres store Arbeide er tilende, er utvivlsomt en vidunderlig Bog; men, saavidt jeg kan mærke, læser Folk den ikke meget, af moralsk Indignation over Historien med Fru Th. 15 Dr. boer nu her ved Østerbro; jeg taler ofte med ham. Sammenkomsten med Bjørnson har oplivet ham en Del. Han lader nu sin Prindsesse trykke; hvis den ikke gjør Lykke, har jeg et Ansvar at bære; thi Borchsenius har decideret fraaraadet at udgive den, jeg derimod sagt, at den er god. Den indeholder i al Fald deilige Steder, 20 men tager jeg maaske Feil m. H. t. Helheden? Jeg troer det ikke, skjønt jeg kun ligeoverfor lyrisk Poesi har ubetinget Tillid til min egen Opfattelse. Schandorphs Bog har interesseret mig, men dog efterladt en bedsk Smag; jeg maa læse den en Gang endnu. Og nu Jacobsen, der ligger og dør, efter hvad Morgenbl. fortæller! 25 Om Herculanium, naar De er færdig med Deres Arbeide. Jeg vil slutte med det Ønske, at der fra det Ufødtes Verden maa blive sendt Dem, og fra den længst forsvundne Verden mig, hvad vi begge inderligst ønske. Vore hjerteligste, varmeste Hilsener til Dem og Deres Kone.

30

Deres hengivne

V. Pingel.

15. *Georg Brandes til V. Pingel.*

Den 7 Dec. 78.

Kjære Pingel!

Igaar aften Kl. 9 skrev jeg den sidste Linie af min Bog. Saavidt kom jeg efter 14 Timers Arbeide daglig i de sidste to-tre Uger og 5 efter i den sidste Nat at have anvendt den Methode vechselvis at lægge mig og staae op og skrive et Par Timer. Det vil blive en Bog paa 20 Ark, en psykologisk Analyse, som jeg — hvis jeg maa prale — tør sige, at ikke Enhver gjør mig efter. Hvis Guderne holde deres Haand over Manuscriptstykkerne saa de, skjøndt ei 10 indskrevne — dertil var ei Tid — komme rigtigt til Kbhavn, vil Bogen kunne komme ud d. 13de December; paa de første 16 Ark har jeg alt rettet Correcturen. Jeg levede i disse 6 Uger i en Vollkraft der Energie som er ganske behagelig. Og neppe var jeg Kl. 9 igaar saa vidt, at jeg smed min Pen, saa klædte jeg mig paa og tog 15 i Selskab til Simson, hvor der var nogle russiske Herrer og Damer fra Odessa, der, som store Beundrere af nogle visse Hovedstrømninger, havde ønsket at gjøre Undertegnedes Bekjendtskab. Vi fik fire herlige Retter, Rhinskvin fra 1868 og den bedste Champagne, og jeg gjorde Kur til de russiske Piger til Kl. 1^{1/2}, og gik saa hjem. 20 Det var første Gang jeg var i Selskab siden jeg begyndte Arbeidet.

Min elskelige Frue maatte jo blive hjemme og undgik derved Skinsygens Kvaler.

Nu har jeg kun een Tanke at Frøken Marie Pingel og jeg skulde udvexle Fangerne, jeg mener de to afslagtede Statsmænd. Hendes 25 er ædel, min er lumsk. Hendes har Brillen, min gaaer i Fløil; hendes er en Katholik, min er Jøde — de er de rene Modsætninger. Min er tyndere end hendes, men til Gjengjæld min Bog tykkere, saa kan det gaae lige op.

Jeg bestormes og beleires fra alle Verdens Kanter med Bønner 30 om at levere Tidsskrifter MS.; jeg kan ei overkomme det og vil dog saa nødvendig fornærme og holde Folk hen med Snak.

Fra Paul Heyse kom forleden foruden hans nye Bøger et pragtfuldt Vuggetæppe af Silke med det fineste Broderi. Gerdas Jubel uden Grændse. Fru v. d. Leyen har foræret hende et Vogntæppe, og alt er blaat som om Folk havde aftalt det med hverandre, alt blaat, saa det stemmer sammen. 5

Er det en Dreng skal han hedde Percy (efter Hotspur og Shelley, mine to Idealer); er det en Pige skal hun hedde Edith. Det Navn lider jeg. Nu gjælder det I dunkle Magter, hvilket af disse to Navne svarer til en Virkelighed, Percy eller Edith??????

Til Straf fordi De kaldte mine Breve morsomme sender jeg Dem 10 dette kjedsommelige og tomme Brev. Men hvad Drachmann angaaer, skal De have Ret, og jeg lader min Vrede falde. Han er s'gu i Grunden en god Fyr men en Barnerumpe.

Det var nok blot Snak, det om Jacobsen.

Skaf mig at vide, hvad det er Henrik Jæger har udgivet under 15 Navn af »Litterærhistoriske Pennetegninger«! Han var her nylig to Gange, men kom ei ind da jeg havde saa travlt og kom siden ei igjen. En Nordmand, jeg kjender ham fra Christiania. Hvad har Topsøe lavet under Navn af Nutidsbilleder? Har Drachmann ingen lyriske Digte udgivet; jeg havde glædet mig dertil. Der er meget i, hvad 20 De siger om Politiken. I Grundtræk veed De er det ganske min Mening. Men jeg er selv et Parti og Venstre skal slutte sig til mig, ikke omvendt.

Jeg er glad over at min Bog om B. D. er lykkedes og godt sluttet. De vil have Morskab af den. Og omfavn nu Deres Moder og Søster 25 fra min Kone og kys deres Haand fra mig.

Deres heng.

Georg Brandes.

Hils Drachmann fra mig, og hils begge Drewsens paa det Allerbedste.

16. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 4 Januar 1879

Kjære Brandes!

...

Vi havde Valg igaar. De ved formodentlig allerede, at Høire har
5 vundet 12 Pladser. Moderationen maatte som alle halve Standpunkter
betale Gildet. I Kjøbenhavn lutter Høiremænd. Jeg stemte paa
en Tømmersvend, Socialist, der havde stillet sig mod Bille. Det var
en ung, som det lod, ganske solid Fyr, der talte taalelig godt for
sig. Han samlede dog 767 Stemmer. Nu har Høire 37, Moderationen
10 28, de Radicale 35 Stemmer. Vil dette Nederlag lære de 2 Venstre-
fractioner at enes? og vil gamle Danmark omsider forstaae, at det
som Marie Grubbe maa vende Gyldenløverne og Palle Dyrerne
Ryggen og søge den ægteskabelige Lykke hos Søren Ladefoged?

Schandorphs Bog er tilvisse et meget dygtigt Arbeide; men om Frem-
15 skridtet er saa stort fra den forrige Bog til denne, forekommer mig
tvivlsomt, naar man ikke vil kalde det Fremskridt at forsøge paa
at løse en meget større Opgave. Thi saa er her jo et afgjort Frem-
skridt. Jeg har overmaade Meget at sige til Ros for Bipersonerne,
men vil her kun fremføre mine Indvendinger. De gjælde Hoved-
20 personen og Opløsningen. Er Hovedpersonens Charakter holdt igjen-
nem Bogen? Er hans Usselhed mod Slutningen tilstrækkelig moti-
veret fra Begyndelsen af? jeg synes, at man venter Bedre af ham.
At han udebliver ved Havelaagen, er dog et for stærkt Stykke. Der-
næst er Viljeløshed og Usselhed og lignende patologiske Tilstande
25 Æmner, der kunne danne Midtpunktet i en Roman? I gammel-
dags Enfoldighed troer jeg, at dette er et Brud paa Compositionens
evige Love, omend moderne russisk og fransk Æsthetik nok saa meget
giver Tilladelse hertil. Og nu denne Ingenieur, der skal overvinde
Huslæreren, han forekommer mig slem baade ved Middagsbordet
30 og i det natlige Lysthus («Vogt Dig for Dogmatikerne i begge
Leire«!!!). Grevens Formel synes mig at være altfor usammensat;

han virker lidt trættende. Generalen er meget bedre, skjønt maaske ogsaa lidt vel monoton. Damerne synes mig fortræffelige og Kudsken mesterlig.

Jeg har nu i 2 Maaneder læst Engelsk med Jessen. Det er mig en stor Glæde at vinde fast Grund i denne prægtige Literatur. Vi 5 har læst Byron, Moore (abstract overfladisk, synes jeg, hvor overgaaer Byrons Hindos air: o my lonely, lonely, lonely pillow alle hans national airs), Milton og gaae snart over til Shakespeare. Jeg har laant Punch's Beaconsfield; hvor de Billeder have moret mig; hvor jeg glæder mig til at læse Deres Bog om samme Æmne anden 10 Gang. Vi længes efter at høre fra Dem. De bedste Ønsker for det nye Aar.

Deres hengivne

V. Pingel.

17. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 24 Febr. 1879 15

Kjære Brandes!

De vil have undret Dem over, at jeg saalænge har undladt at skrive Dem til. Min Undskyldning maa være, at jeg har været kuet af den afskyelige Vinter, af Forkjølelse, af Arbeide og fremfor Alt af den sørgelige Haabløshed, der hyppigere og hyppigere hjemsøger 20 mig. Jeg vil ikke plage Dem med Klager over mine smaa Gjen-vordigheder, men kun nævne det ene Store, som trykker mig. Jeg er kommen til den Overbevisning, at al Menneskeheds Elendighed stammer fra Jordens Overbefolkning. Jeg synes, at vi ved vor blotte Mængde fordærver Livet for hinanden, og at der ikke gives 25 noget Sørgeligere at tænke paa, end hvorledes de Rester af oprindelig Natur, der endnu findes paa Jorden, daglig indskrænkes og for-hutles af den overvættes Menneskemængde. Jeg behøver mindst 500 Millioner Menneskehoveder, hvide, gule og sorte, for at finde det Umagen værdt at leve. Men hvad Udsigt er der for mig til at 30 faae disse Tamerlanske Lyster tilfredsstillede? Naturen selv skulde

ved kraftige Reactioner bringe den forstyrrede Ligevægt tilbage; men det er jo, somom dens Kraft var udtømt. Allevegne seer vi den jo bukke under for Menneskevrillen. Dette Syn er mig ligesaa sørgeligt som Tanken om Ragnarok maa have været for en
5 gammel Nordbo.

I Deres interessante Bog om Disraeli har det tiltalt mig mest, som De meddeler om hans psykologiske Grundanskuelse, at han betragter Fantasien som en Politikers vigtigste Egenskab. Jeg troer, at han har ubetinget Ret heri, og at Sætningen gjælder for alle
10 Menneskeandens høiere Virksomhedssfærer; jeg troer, at Fantasien er den høieste menneskelige Sjæleevne, der giver Sjælelivets egentlige Substans, medens, hvad man kalder Forstand, Kritik, Tanke, kun har den Opgave at prøve, regulere og afglatte Fantasiens Frembringelser. I det Hele føler jeg stor Sympathi med Disraeli, og skulde jeg gjøre nogen Indvending mod Deres Bog, blev
15 det den, at De ikke har sat denne Mand høit nok. At han blev Tory og ikke Whig, gjør aldeles intet Indtryk paa mig. Disse Partier maae dog begge betragtes som Fremskridtspartier, kun uenige om underordnede Ting f. Ex. om den større eller mindre Hurtighed,
20 der passede for Reformernes Gjennemførelse, og D. maatte holde sig til der, hvor der snarest var Plads for en ny Fører. Og nu D's udenrigske Politik, efter at han har faaet sikkert Fodfæste i Parlamentet; jeg synes, at den fortjener den høieste Beundring.

V. Drewsen har for nylig mødt Vedel paa Gaden; han ledede
25 Samtalen hen paa Deres paatænkte Ansættelse i Wien og fortalte, at den østrigske Regjering havde forespurgt her om Grunden, hvorfor De ikke var bleven ansat i Kjøbenhavn. Vedel havde sendt et Dem meget gunstigt Svar og havde senere ladet Falbe forespørge, hvorledes det gik med Deres Anliggende. Man havde da svaret, at
30 man havde betænkt sig, fordi man havde bragt i Erfaring, at De ikke var saaledes Herre over det tyske Sprog, som en Docent maatte være. Jeg antager, at De efter Ungers Fratræden har opgivet Haabet

om Ansættelse i Østrig; skulde det ikke være Tilfældet, gjør det mig meget Ondt at maatte meddele Dem en ugunstig Efterretning; thi desværre er denne udenrigsministerielle Efterretning vel kun altfor paalidelig. At jeg selv havde en Del at indvende mod denne wienske Ansættelse, navnlig fordi Forbindelsen mellem Dem og Dan- 5 mark derved rimeligvis fuldstændig vilde overrives, forhindrer mig ikke fra høilig at beklage den Skuffelse, De har lidt; thi De maa jo dog selv være den competenteste Dommer over Deres hele Stilling, og De har jo ønsket Ansættelsen.

Om Deres Frue og Deres lille Pige have vi paa anden Haand 10 erfaret, at De befinde sig vel. Gid denne vel ogsaa i Berlin saa haarde Vinter ikke maa gjøre dem nogen Fortræd. De venligste Hilsener fra

Deres hengivne

V. Pingel. 15

18. V. Pingel til Georg Brandes.

Triangeln 27 Marts 1879.

Kjære Brandes!

Det gjør mig meget Ondt at erfare, at den Efterretning om det Wienske Anliggende, som jeg meddelte Dem i mit sidste Brev, var Dem den første sikre Efterretning om, at Deres Forhaabninger ikke 20 skulde gaae i Opfyldelse. Jeg beder Dem være overbevist om, at, hvis jeg havde haft nogen Anelse om, at jeg meddelte Dem en for Deres Liv vigtig Afgjørelse, vilde jeg ikke have været saa taktløs at indsvøbe den i intetsigende Tale om mine egne saa ligegyldige Meninger og Stemninger angaaende andre, denne Sag uvedkom- 25 mende Æmner. Jeg gik ud fra, dels at De havde sikrere Efterretninger fra Wien, end det viser sig at have været Tilfældet, dels at Ungers Udtræden af Ministeriet havde berøvet Dem ethvert Haab om Ansættelse ved Wiens Universitet.

Under disse Forhold er jeg naturligvis endnu mere end ellers 30 bleven bragt til at tænke paa Deres mulige Ansættelse her hjemme

og paa de Hindringer (Scepter og Krumstav), der stille sig i Veien herfor. Vel ved jeg, at der ogsaa gives somme indre Grunde, der kunne anføres imod den, navnlig Deres Utilbøielighed til at leve i en lille Kjøbstads trykkende Atmosfære langt borte fra alle »Hoved-
5 strømninger«; men herimod stiller jeg Deres store Patriotisme, Deres egen luftrensende Evne og endelig den Længsel efter en rolig og betrygget Tilværelse, som jeg antager at turde forudsætte hos ethvert Menneske, særlig naar han har haft den Skjæbne at føre et usædvanlig bevæget Liv i sin Ungdom. Men ogsaa mod vor pære
10 La Chaises Indflydelse — for at bruge et af Schandorph opfundet Navn — synes mig en stærk Contravægt at være tilstede, nemlig det intelligente Publicums Følelse af, at man har begaaet en stor Dumhed ved i vor søvnige og aandsforladte Tid at forsmaae en Kraft, som kunde vække Liv og Aand rundt omkring sig. Denne
15 Følelse lever efter min Overbevisning hos mange Mennesker, og jeg haaber, at den efterhaanden skal udbrede sig saaledes og blive saa stærk, at Krumstaven maa give efter. Et Bevis paa, at man stadig husker paa Dem og har Deres Ansættelse ved vort Universitet in mente, har jeg haft i disse Dage ved at modtage et Brev, som
20 jeg her skal meddele Dem i Afskrift:

25/3 79.

Høistærede Hr. Dr. Pingel!

Tillad mig, skjønt jeg ikke har Æren af Deres personlige Bekjendtskab, at uleilige Dem med en Anmodning om Deres Assistance i et
25 Anliggende, hvor det, som De af det Følgende vil see, er mig umuligt at handle paa egen Haand. Sagen er i Korthed denne:

En nær Ven af mig og jeg selv, der begge i lige Grad have følt Savnet af, at der ved Kjøbenhavns Universitet nu i det sidste Par Aar ikke er bleven holdt literærhistoriske Forelæsninger, bortset i
30 al Fald fra nogle mer eller mindre uheldige Forsøg af yngre Literater, have i længere Tid beskjæftiget os med Tanken om Muligheden af atter engang at faae slige Foredrag at høre. Som saa mange

Andre fulgte vi i sin Tid Dr. G. Brandes's Virksomhed paa dette Omraade med den aller største Interesse, hans Bøger og Tidsskrift, kort den hele literære Retning, hvis første Talsmand han har været her i Danmark, vakte i vor Kreds som hos mange Andre en stærk og varig Sympathi. Selvfølgelig var det da ogsaa med levende Be- 5 klagelse, at vi for nogle Aar siden af Bladene modtog Efterretningen om hans Bortreise og den Afbrydelse i hans Arbeide for vort Publicum, som deraf maatte følge. Vi tillægge altsaa hans Production en fremragende Betydning for vort Samfund og ansee det for en Sag af særdeles Interesse, om han paa nogen Maade kunde bevares 10 for Universitetet. Dette staaer jo imidlertid ikke i vor Magt, men muligt var det dog, at et nyt Udtryk for den Sympathi, Dr. B. i forskjellige Kredse har vakt og bevaret, kunde bidrage Noget til, at heller ikke han paa sin Side helt opgav Tanken om at vedligeholde Forbindelsen med sit Fædreland. Ganske vist have de Bøger, 15 han har hjemsendt fra Udlandet, vakt megen Glæde blandt hans Venner, men vi tillægge det rigtignok en langt større Betydning, om han personlig inden altfor lang Tid, helst mulig endnu i Aar, kom hertil for at holde Forelæsninger i Lighed med hvad han tidligere i denne Retning har præsteret. Vor Tanke er nu den at rette 20 en Bøn til ham i saa Henseende; naturligvis er det da tillige vor simple Pligt at holde ham i al Fald tildels skadesløs for det Arbeide, der herved vilde forvoldes ham. Vi have nu ikke Fornøielsen at kjende Hr. B. personlig, vide ikke engang med Sikkerhed, hvor i Udlandet han for Tiden opholder sig. Derimod erindre vi, at De, 25 Hr. Doctor, oftere har taget Ordet i Discussionen som en nærstaaende Meningsfælle af ham, og det er derfor, at vi i denne Sag have troet at henvende os til Dem med Bøn om, at De vil gjøre Dr. B. bekjendt med vort Ønske. Herved vinde vi da ogsaa den Fordel, at vor Henstilling underkastes en Kritik, hvis Velvilje vi driste os til at forud- 30 sætte, inden den forebringes Hr. Br. Thi naturligvis, skulde De, i hvem vi som berørt see en Ven af Dr. Br., af en eller anden Grund,

vi ikke have Øie for, finde Planen ubeskedent, upraktisk eller paa anden Maade uheldig, bede vi Dem selvfølgelig sige os det; vi have da kun at beklage den Uleilighed, vi gjøre Dem, hvilken vi dog haabe De af Interesse for Sagen og vor gode Mening vil undskylde.

5 Vi tilføie for Fuldstændigheds Skyld, at vi intet specielt Ønske nære med Hensyn til Tiden for Forelæsningen; denne saavel som Emnet bør være ganske overladt Hr. B.'s frie Valg. Og til Slutning endnu Et. Da vi under Forudsætning af Deres godhedsfulde Medvirkning ikke ville komme i personlig Berøring med Dr. B., er det af flere

10 Grunde heldigst, at vore Navne forblive som hidtil ukjendte for ham, som ogsaa at dette Brevs Indhold omtales alene til ham; vi for vort Vedkommende ville sørge for at bevare den fuldstændigste Taushed om denne Sag. Vi tilføie en Bøn om, at De, hvis De, som vi haabe, finde Planen realisabel, navnlig saaledes, at den ikke for meget kan

15 antages at distrahere Hr. B. fra hans egentlige Beskjæftigelse, da vil støtte vort Ønske med Deres Autoritet. Indlagt følger en Anvisning paa Kr. 1500 til Dr. B.'s Disposition, udstedt til Dem.

Med en Undskyldning for Uleiligheden og imødesende Deres ærede Svar ere vi

Med Høiagtelse

Deres

— —

Mit Svar til de 2 Herrer — hæderlige og agtede Medborgere — gik ud paa, at deres Ønske faldt sammen med et af mine egne store

25 Ønsker, og at jeg med Fornøielse vilde anbefale Sagen hos Dem. Dette vil jeg da ogsaa herved gjøre, idet jeg til hvad der er udviklet i Brevet kun vil føie, at her samtidig med vor poetiske Literaturs Gjenopvaagnen utvivlsomt er vaagnet en ikke ringe æsthetisk Interesse, men som savner al Røgt og Pleie. . . . Under disse Forhold

30 vilde en smuk og aandfuld Forelæsning over et eller andet almeninteressant Æmne af den mishandlede Videnskab sikkert gjøre en udmærket Virkning. Hvad der ogsaa synes mig at maatte stemme

Dem imødekommende ligeoverfor de 2 Herrer, er den Beskedenhed og Discretion, som gaaer igjennem den hele Skrivelse. Det forekommer mig, at det er fuldkommen indlysende, at det kun er Sagen, som det gjælder om for dem. Jeg beder Dem altsaa, kjære Brandes, at see med venlige Øine paa Forslaget, og, hvis det paa nogen 5 Maade kan forenes med Deres Planer for Aaret, at glæde os alle med en æsthetisk eller literærhistorisk Forelæsning, saadan som den bør være.

Med den lille Edith kan De godt lade mig være alene; jeg skal ikke skjære Hovedet af hende. Tværtimod opstiger der fra mit 10 menneskeæderske Hjerter saamange Ønsker for hendes og begge hendes Forældres Vel, at den gamle Jehova sikkert vilde tage noget Hensyn til dem, hvis han blot var til.

Deres hengivne

V. Pingel. 15

19. *Georg Brandes til V. Pingel.*

Berlin. Zelten 16.

Kjære Pingel!

9 April 79.

Efter at have skrevet Tydsk hele Dagen og derefter et fransk Brev søger jeg nu præcis ved Midnatstid til en Flaske Græsk Vin (let, Elia ved Navn) for at samle Kræfter til endelig engang at besvare 20 Deres venlige Brev af 27de. Jeg har stedse villet men ei kunnet overkomme det.

De skal aldeles ikke føle det som om Deres Meddelelse til mig om den Wienske Historie trængte til nogen Art Undskyldning, tværtimod jeg er Dem taknemmelig fordi De udrev mig af en utaalelig 25 Spænding. Deres Brev er endnu til Dato ikke blot den første men den eneste Meddelelse der er bleven mig gjort i Sagen. Unger maa have en meget slet Samvittighed; thi for meer end en Maaned siden skrev jeg til ham og spurgte hvad det blev til og har intet Svar faaet. Jeg har en temmelig ubehagelig herværende Professor, en 30 falsk Ven af vort Hus, der før har været ansat i Wien, mistænkt

for at have skadet mig dør af den Misundelse og Skinsyge, som Ingen undgaaer, der har noget Held med sig i en By. Og mine sidste Artikler i Rundschau have gjort en usædvanlig Lykke.

Saa er der Danmark. Jeg kan ei i faa Linier udtrykke Dem hvilke stormfulde Følelser, der bevægede min Sjæl i Anledning af de to Herrers Brev. Det er jo ei første Gang at slige Tilbud gjøres mig og jeg har hidtil altid forkastet dem. De ere mig imod som al Afhængighed. Imidlertid var min Hustru, som ikke mangler Stolthed, strax for at jeg skulde modtage dette Tilbud og jeg vil derfor nu foreløbig bede Dem om at sige de to Herrer min oprigtige Tak for deres Velvillie og den Besked, at hvis det lykkes mig at frembringe Noget der synes mig selv at due, vil jeg, naar Sommeren er forbi, i Kjøbenhavn holde en Række Forelæsninger, som de ønske. Jeg føler selv bedst det Urimelige i at to fremmede Mænd skulle give mig Penge for dette, som jo desuden altid indbringer nogle Penge. Men paa den anden Side er Opholdet i Kjøbenhavn, især hvis jeg tager Hustru og Barn og Pige med, meget dyrt og jeg har kun min Pen at leve af. Jeg har rigtignok netop til samme Tid lovet 2 Foredragsrækker her, en i Humboldtakademiet og en i Victoria-Lyceet, men det maa da vente.

Jeg havde meget at sige, men det er sent, jeg er træt og Vinen nytter ikke stort. (Vi var indbuden til en frygteligt rig russisk Familie iaften, og jeg afslog Indbydelsen for at arbeide, og arbeidede derfor dobbelt). Det er saa underligt for mig at tænke paa Danmark igjen. De veed hvor nylig jeg har gjort mit Bestik op, lagt Tanken paa Danmark ad acta for et ubestemt Antal Aar og indvendig revet mig løs fra alle Bestræbelser i den Retning. Nu dreie alle disse Tanker tilbage!

Ikke at jeg tænker paa at vende tilbage! De kan umuligt et Øieblik troe det. Er det virkelig Alvor hvad De siger, at jeg vel kan længes efter en betrygget Tilværelse da jeg »har ført et usædvanlig bevæget Liv i min Ungdom«. Jeg! Jeg, som Ingenting har oplevet,

Ingenting har seet, ikke engang Japan, ikke engang Amerika! Jeg, som blot længes ud og atter ud! Nei et varigt Ophold i Kjøbenhavn frister mig sandelig ikke, kun af een Grund længes jeg efter Kjøbenhavn og det er 1) for en aldrende Dames Skyld som boer Møntergade 26 og som jeg saare, saare, saare daarligt kan undvære, saa 5 for min Faders, mine Brødres og Venners. Imorgen mere!

10 April.

...

Altsaa blot dette, kjære Ven; jeg vil naturligvis ei have Pengene nu eller overhovedet før jeg er kommen til Danmark for at gjøre 10 Gavn for dem. Saa foreløbig har jeg intet Baand paa mig. Jeg betragter det som om de Herrer kun havde bundet sig ved det Løfte at ville give mig dem hvis jeg efter Sommerens Ophør kommer til Kbhavn og taler. Jeg skal snarest give endelig Besked. Det er mit eget Ønske. Jeg begriber imidlertid ei ret, at man overhovedet kan 15 tillægge det nogen synderlig Betydning om jeg taler i Kbhvn eller ikke. Jeg frygter, de Herrer kaste deres Penge bort.

Skriv snart igjen til mig og lev rigtig vel. Min Kone vilde just selv skrive til Dem men da hun udfandt at hun til Dem kun kunde tolke sine Følelser og Tanker paa Dansk og da hun ikke kan skrive 20 Dansk, saa opgav hun det.

Hils Deres Moder og Søster og bed Fru Drewsen skrive det lovede Brev og tak ham, naar De seer ham, for de tilsendte Blade.

Deres hengivne

G. B. 25

20. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 8 Mai 1879.

Kjære Brandes!

...

Siden vi tale om Patriotisme skal jeg ogsaa sige et Par Ord om det lidet interessante Æmne, hvorledes jeg er stillet med Hensyn 30 til denne Følelse. Født og opdraget til Romantiker har jeg fra Dreng

af betragtet vort flade, bjergløse Land som den ringeste Plet paa Jordens hele Overflade, vort Folk som det dumme og ubetydeligste af alle, vor Literatur som en svag Afglands af den tydske. Krigen 48—50 gjorde ikke nogen varig Forandring i denne Stemning, Eiderpolitiken, hvis Uforstand og Uretfærdighed jeg gennemskuede, forøgede den kun, mit ensomme, venneløse Liv bragte intet Correctiv, og selv den ulykkelige Krig 64 omvendte mig ikke, skjønt begge mine Brødre ofrede, den ene Livet, den anden Helbreden (og Livet) for Fædrelandet. Min Omvendelse stammer fra de senere Aar; den er navnlig fremkaldt ved mit Forhold til de unge Mennesker, som jeg er med at sende til Universitetet hvert Aar. Jeg har undertiden den Tilfredsstillelse at faae nogen Indflydelse paa deres Udvikling. Dette interesserer mig meget; thi det er første Gang, at jeg har Følelsen af at udrette noget Godt. Mit Liv har ellers været delt mellem goldt Trællearbeide og egoistisk Nydelse. Gjennem disse unge Mennesker, som jeg har en lille Smule Part i, føler jeg for første Gang en Sammenhæng med Folket. Dertil kommer nu, at man blandt Andet ogsaa har overdraget mig at gjøre dem bekendte med den danske Literatur. Jeg har da været nødt til at gjøre mig bekendt med dens Hovedværker, og jeg er endt med at faae den meget kjær. Jeg kan ikke lide at tænke, at det Sprog, hvori den er skreven, skulde uddøe. Jeg har ogsaa megen Godhed for vor Almue, især for vore Kystbeboere. Om Kjøbenhavnerne skulde blive Tydskere, gjør ikke saa stort et Indtryk paa mig. Men jeg kan ikke udholde at tænke, at disse prægtige Fiskere og Sømænd skulde gjøre Tjeneste paa tydske Skibe. I det Hele naar man tænker paa, hvilken Smerte flere Generationer maae gennemgaae, førend en Nationalitet omdannes til en anden, synes jeg, at man maa grue derved. Jeg kommer da ad disse og endnu nogle andre Veie til en Slags Patriotisme, som jeg propaganderer en Smule for. Den er ikke uden en vis Blufærdighed, i al Fald fri for den skamløse Pralen, som udmærkede den eiderdanske Patriotisme. Den appel-

lerer til Selvopholdelsesdriften, bryder sig ikke meget om hvad vi have været, men har Tanken henvendt paa hvad vi endnu kunne blive, hvis vi ville; den bygger sit bedste Haab paa de Kræfter, der utvivlsomt ligge skjulte i Almuen, og taber ikke Modet, fordi de saakaldte Dannede for Tiden ere saa ringe. Den hader ikke 5 nogen fremmed Nationalitet og vil ikke ved kunstige Midler fremme vor egen. Den siger blot til Enhver i enhver Livsstilling: gjør dit Arbejde saa godt, som Du blot formaaer, saa vil det nationale Præg af sig selv være over det.

9. Mai 1879. 10

De opfordrer mig i Deres forrige Brev ligefrem til at forsvare H. Drachmann. Tidligere vilde en saadan Opfordring have været at tage Tappen af en Tønde. Nu er jeg derimod helt ude af Stand til at følge den, ikke fordi jeg har erfaret noget Ugunstigt om ham, men fordi mine egne uroligt skiftende Stemninger for Øieblikket 15 ikke bære i den Retning. Kun mod hvad De skriver om Koketteren med Fadervor maa jeg gjøre Indsigelse. Der er nu samtidig med Prindsessen udkommet 1 Bog (Paa Sømands Tro og Love) og senere i dette Foraar 2 (Ranker og Roser og Poul og Virginie). Den første behandler et Par Gange Æmner, der streife det Religiøse, og begge 20 Gange med en vis Frivolitet, de 2 sidste indeholde ikke en Stavelse i denne Retning og dog er den ene ren lyrisk med stærk apologetisk Tendens (Ranker og Roser). Dens fuldkomne Taushed om Fadervor og alt Lignende er virkelig en talende Taushed. Der bliver altsaa kun Prindsessen tilbage, hvor unægtelig det katholsk-christe- 25 lige spiller en meget stor Rolle; men om den Bog gjælder det at huske paa, at den er bleven til under de graae Øines suveræne Indflydelse. At disse Øine fik en saadan Magt over Dr., anseer jeg for en af hans store Ulykker, men jeg kan ikke gaae i Rette med ham derfor. Jeg ved med fuldkommen Vished, at det en lang Tid 30 var hans oprigtige Forsæt at bygge sit Livs Lykke paa Forbindelsen med denne Kvinde, og hvad Under, at hun prædikede Christen-

dom for ham? Hvem hører Christendommen i den Grad til som de meget erotiske Damer med en beængstet Samvittighed? og hvem er istand til at modstaae disse Missionærers Veltalenhed, naar hans Hjerte først er betvunget af deres Skjønhed og Elskværdighed? Naar

5 De vil være billig, kjære Brandes, kan De ikke bebrejde Dr., at han har skrevet Prindsessen saaledes, som han har skrevet den. Heller ikke kan De efter min Mening dadle ham for, at han har udgivet Bogen, efterat den skjønne Missionær havde tabt sin Magt over ham og hans Hospiteren hos Christendommen var tilende. Thi dette

10 Besøg var et Stykke af hans Liv og Erindringer derom sammen-
vævet med nogle af hans intensiveste og for hans senere Production sikkert frugtbareste Erindringer. Desuden er der jo to Maader, hvor-
paa den, der staaer udenfor Folkets Religion, kan stille sig til denne, og vi maae dog sikkert indrømme begges Berettigelse, den polemiske

15 og den tolerante. Hvis Dr. efter sit Besøg hos Christendommen i de graae Øines Selskab, er gaaet over fra den polemiske Position til den tolerante, hvor man siger: for mig selv er Christendommen ikke Noget, men jeg har lært at forstaae den Følelse, som binder saamange af mine Landsmænd til denne Tro, som indtil for nylig

20 bar hele vort Folks Liv, hvor barnlig den end er, vil jeg dog respectere den som sund og naturlig og uundværlig for Mangfoldige, jeg vil ikke rokke ved den, mine Opgaver ligge i en anden Retning, — hvis Dr. talte saaledes, vilde man saa være berettiget til at tale om Frafald og forraadt Overbevisning. Efter min Mening bør Prind-

25 sessen opfattes som en saadan Overgang til Tolerancens Standpunkt og en Fredslutning med de Mange, for hvem Christendommen endnu er det Høieste og Bedste. De maa ikke glemme, kjære Brandes, at Deres og Drachmanns Publicum ikke er det samme, at De henvender Deres Ord til et udvalgt Mindretal, til Intelligensens Blomst,

30 til Fortroppen, Dr. derimod til Folkets store Gros. Men naar dette er Tilfældet, forekommer det mig, at en saadan Fredslutning, som jeg omtalte, er en ganske naturlig Følge af den hele givne Situa-

tion, og at den ikke bør opfattes som udsprungen af listig og egen-
nyttig Beregning. — Nu er jeg dog imod min Vilje kommen ind
paa Advocatur; men De ved, at jeg betragter mig som en man-
queret Advocat, og nu har De igjen maattet undgjælde for, at jeg
ikke kan komme til at maltractere Høiesteretsassessorernes Øren. 5

Deres heng.

V. Pingel.

21. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 24/9 79.

Kjære Brandes!

10

Allerede igaar skulde jeg have besvaret Deres Brev, hvis jeg ikke
havde været daarlig i Maven og ligget til Sengs. Nu er jeg atter
istand og har Aftenen til min Raadighed. Jeg vil begynde med at
forsvare mig ligeoverfor den Bebreidelse, De retter imod mig, for
at have meddelt J. Lange Indholdet af Deres Samtale med Berg. 15
De vil erindre, at De ikke paalagde mig Taushed om denne Sag.
Imidlertid var det jo en Sag, som ifølge sin Natur paalagde Enhver,
der vidste Noget om den, stor Discretion; men denne Discretion
mener jeg ikke at have krænket ved at tale om den til en af Deres
hengivne og prøvede Venner, om hvem det var hævet over enhver 20
Tvivl, at han inderligt ønskede Deres Ansættelse her i Landet, som
selv engang har gjort Skridt for at faae en Adresse indleveret til
Cultusministeren med dette Formaal, og som, hvis denne Sag kom-
mer for til Vinter, vil være en af dem, hvis Ord ville kunne faae
ikke ringe Vægt. Dernæst er jeg overbevist om, at jeg, skjønt jeg 25
ikke mere husker de enkelte Ord, har udtalt mig til Lange om
denne Sag som om en Sag, jeg betroede til hans Discretion, og fordi
han har nævnt den for Dem, kan han dog ikke siges at have skuffet
mine Forventninger. Endelig maa De ikke glemme, at det ingen-
lunde er en Hemmelighed, at Berg ønsker Deres Ansættelse; kun 30
at han har talt med Dem og antydnet en bestemt Vei, der til en

bestemt Tid vil være at følge, er en Hemmelighed. De erindrer, at her ifjor Efteraar var en Festmiddag for Bjørnson paa Skydebanen. Ved denne Fest, som blev meget omtalt her i Byen, forekastede Berg os Underskrivere af Adressen til Dem, at vi ikke havde hen-
5 vendt os til Rigsdagen, som nok skulde have hjulpet os til et praktisk Resultat.

Denne Ytring af Berg gjorde et stort Indtryk paa mig; men jeg vidste ikke ret, om De selv for Alvor ønskede at blive ansat ved vort Universitet, ligesom det jo ogsaa var mig tydeligt, at Kjøbenhavn
10 ikke var det Opholdsted, der passede bedst for Deres urolige og til stærke ydre Incitamenter trængende Aand. Nu ved jeg derimod af Deres egen Mund, at De hellere vil ansættes end ikke ansættes, og — maaske ifølge den Sanguinisme, De tillægger mig, antager jeg ogsaa, at De vil kunne slaae Rod her, og at det vil kunne være
15 Dem en Tilfredsstillelse at lede og samle de Strømme, som De har bidraget saa mægtigt til at fremkalde. Dernæst slutter jeg af Bergs Udtalelse til Dem, at Øieblikket til at handle er nærmere, end jeg troede. Jeg vedbliver ogsaa tiltrods for Deres mistrøstende Ytringer at troe, at Udsigterne ere gode. Jeg slutter det for det Første deraf,
20 at Sagen selv er saa klar, fornuftig og retfærdig. Thi rigtignok kan det Dumme og Uretfærdige ofte en Tid lang gaae af med Seiren; men i Længden holder det ikke. Det stoiske convenienter naturae er dog Verdensloven, i det Store altid, og i det Smaa maae vi dog, naar vi ville være ærlige, indrømme, at det Meste, som vi see fore-
25 gaae, ogsaa føier sig efter den Lov. Men hvad er naturligere end, at et Universitas holder op med at blende et af de Vinduer, hvor- igjennem det skal vise den studerende Ungdom Tilværelsens Mang- foldighed, eller at man under en formelig Hungersnød paa Liv og Aand bekvemmer sig til at benytte en betydelig Kraft, som er til
30 Disposition? Jeg troer virkelig, at sjeldent her i Landet har været en Sag under Debat, som var lettere at forsvare. Og naar jeg nu seer paa Personerne, som skulle træffe Afgjørelsen, kan jeg ikke heller

see, at der er stor Fare paa Færde. Berg, Hørup og Alberti regner jeg paa som ubetinget gunstige, Holstein ligesaa, Th. Nielsen vil være tvivlsom, men maa kunne vindes ved Overtalelse; han og hans Fæller ere jo Grundtvigianere og som saadanne Venner af Aandsfrihed. »Frihed for Loke, altsaa ogsaa for G. Brandes«. Og hvad nu 5 Høire angaaer, saa maa De ikke glemme, at i sin Tid næsten det halve Universitet udtalte sig for Dem; jeg troer, at den Anskuelse mere og mere udbreder sig, at man har baaret sig dumt ad, da man lod Dem flyve, og at selv de, der ønskede Dem straffet for Deres Ugudeligheder, mene, at De nu er straffet tilstrækkeligt. Endelig 10 er der Fischer, som nu sidder fastere i Sadlen end nogensinde og sikkert er langt mere uafhængig af Martensen end tidligere; ogsaa han er Dem sikkert i Hjertet velsindet. Jeg er overbevist om, at man vil kunne mage det saa, at Spørgsmaalet Brandes ikke bliver et Partispørgsmaal. — De spørger, om jeg i den senere Tid har 15 talt med Berg. Nei, og jeg troer ikke, at han er at træffe her i Byen, før Rigsdagen aabnes d. 6te October. Den Ytring af Hørup, som De anfører, at De ikke burde komme hertil og holde Forelæsninger, fordi Deres Ansættelse da kunde synes uforholdsmæssig, ligner ikke hvad jeg ellers seer og hører af denne skarpsindige Mand. Jo, kom De 20 bare og hold paany en af disse Forelæsninger, som De er den Eneste, der kan holde paa den danske Tunge. Deres melancholske Mistillid til Dem selv tillader jeg mig at lee af, især da De saa tydeligt viser, hvad der er i Veien. Det er de 80 Bøger, som De snarest burde sende hjem for at komme den Tid paa Afstand, som De vil skildre. 25 Med Deres 80 Bøger er De stillet ligesom en Filolog, der ved Meget om mange Steder i Homer, men ikke kan sige noget Godt om Iliaden eller Odysseen som Helheder, fordi han har dem for nær paa Livet.

Hvad min Søster har sagt om Deres Frue og Edith, beder jeg betragtet som udtrykkende ogsaa mine Tanker. 30

Deres hengivne

V. Pingel.

22. *V. Pingel til Georg Brandes.*

Trianglen 28/10 79

Kjære Brandes!

Imorgen faaer jeg de 1500 Kroner udbetalte og bringer Dem dem saa efter Kl. 1. Jeg antager da, at De boer hos Deres Forældre
5 i Møntergade.

Udsigten til, at det store Anliggende vil gaae i Orden, volder mig et fysisk Velbefindende, som jeg længe ikke har kjendt til, en behagelig mild Varme, der fra den venstre Side strømmer gjennem mit Legeme. Jeg føler, hvorledes enhver Kraft, der arbeider i Frem-
10 skridtets Tjeneste, vil voxer ved at have faaet en saadan Forbunds-
fælle ved Siden, og jeg seer, hvorledes De selv en skjøn Dag gjør den Opdagelse, at De langt fra at fordummes i Danmark, først ved at vende tilbage til den Naturgrund, hvoraf De er voxet frem, helt og fuldt bliver den Personlighed, som De skal blive. De vil opdage,
15 at det er værdifuldere at være det Større for et lille Folk end det Mindre for et stort, og at Verdensvævens Traade netop filteres, forat de, som besidde Snilde, skulle bringe dem i Orden. »Skrækkelige Floskler, uheldbredelig Sanguinisme« siger De; jeg svarer »jeg appellerer til Fremtiden«.

20

Deres hengivne

V. Pingel.

23. *V. Pingel til Georg Brandes.*

Trianglen 24/1 80.

Kjære, fortræffelige Brandes!

...

25 Jeg har oftere været nær ved at skrive til Dem om Deres eget Anliggende og den uventet uheldige Vending, det har taget. Men jeg har ikke kunnet overvinde den Lede og den pinlige Følelse, som det har fremkaldt hos mig, og jeg har derfor tiet. Den ugunstige Efterretning kom mig aldeles uventet. Jeg havde i mange Dage
30 ikke seet nogen Venstremand og troede den hellige Grav vel forvaret. Nu maa jeg desværre anklage ogsaa min egen Sorgløshed.

Hvorfor gik jeg ikke i Tide til Holstein? Ogsaa Bille havde jeg maaske kunnet paavirke. Men jeg var saa vis paa Holstein, dels fordi jeg troede, at han var Deres Broders Ven, dels fordi jeg mente, at han var en sikker Mand overalt, hvor det gjaldt at drille Biskop Martensen. Desuden havde Hørup fraraadet mig at gaae til disse 5 Folk, fordi det efter hans Mening var overflødig. Ulykken har været, at Høire har været aarvaagnere og virksommere, end man skulde vente, og at en Del af de Moderate ere faldne fra. Fischer fortjener næppe Dadel; hans Stilling er meget vanskelig. Hos Kongen har han og Martensen vexelvis Overtaget, og mellem Ministrene 10 er hans Stilling vanskelig paa Grund af hans gode Forhold til Venstre. Havde Finantsudvalgets store Flertal støttet Dem, havde han maaske kunnet sætte Deres Udnævnelse igjennem; men som det nu staaer, kan han ikke bryde den Martensenske Indflydelse. Berg har opført sig som en hæderlig Mand; han har fra Begyndelsen 15 sagt mig, at han ikke vilde styrte Ministeren paa Dem; thi denne Minister er Venstre særdeles nyttig. Men er Slaget end tabt for denne Session, saa kan det maaske vindes i næste. Jeg vil i det Mindste ikke opgive Haabet. Naiv maa De kalde mig, saa tidt De vil. Ogsaa Ploug kalder mig det, og jeg maa vistnok være det. Jeg vil for Frem- 20 tiden tage imod denne Titel som mig tilkommende, men jeg vil ogsaa give den Titel til Enhver, som jeg finder, at den passer for, og det er uendelig mange. Ja, jo mere jeg lever, des mere kommer jeg under Veir med, at Oxenstjernas Ytring om Diplomatene maa udstrækkes til alle Klasser af det menneskelige Samfund; vi ere alle 25 beheftede om ikke med Arvesynden, saa med Arvedumheden. — Jeg har nu læst min Artikel paa Tryk. Det om Eiderpolitikken tager sig bedre ud end den første Del, men der er dog ikke den rette Kamptone deri. Jeg har givet Tydskland saamegen Ret i vor Conflict, at Mange ville betegne mig som en Landsforræder. Blæse være 30 med det! Naar jeg imorgen faaer nogle Exemplarer, skal jeg sende Dem et. I Løbet af Februar skal De faae den ovenbebudede Præ-

diken over Texten: Misshör' mich nicht, du holdes Angesicht. Jeg haaber, at Deres Sjæl skal have Godt af den. Jeg er ligefrem stolt af Schandorph; jeg synes, at han har gjort sine Ting udmærket; flere Steder (det muldne Brød fra 1814 (= Almueskoleloven) og 5 Træskoen, der klang haardt mod Gulvet) kunde ikke være bedre. — O, hvor det skjærer mig i Hjertet, at De atter har maattet opleve en saadan Skuffelse. Jeg velsigner Deres Kone for hendes uforstyrrelige gode Humør. Hils hende paa det Hjerteligste.

De er lykkelig, som snart kan see de pergameniske Giganter (om 10 hvilke jeg henviser til et vist berømt Værk*). Her maae vi selv være Giganter, hvad vi da ogsaa kaldes foruden Kentaurer, Jætter, Gadedrenge o. s. v.

Deres hengivne

V. Pingel.

15 *) hvor der opstilles den Formodning, at de havde Slangefødder.

24. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 25/3 80.

Kjære Brandes!

Det er allerede længe siden, at jeg har modtaget Deres sidste Brev med den nydelige Fotografi af Deres lille Pige, og endnu har jeg 20 ikke takket Dem paa Grund af megen Travlhed og nogen Sygdom, ondartet Forkjølelse, der i denne Vinter har hjemsøgt os alle. Nu er jeg næsten helbredet og har ogsaa i denne Paaske naaet en Pause mellem Slagene, et af de stille Belter paa den vilde Sø — for at tale det Drachmannske Sprog. Jeg har Palmesøndag og de følgende 25 Dage udskudt en længere Artikel »Nogle Ord om det saakaldte literære Venstres Standpunkt« mod Præsterne og de National-Liberale paa en Gang. Denne Artikel overgaaer i altomspændende Frækhed selv Schwanenflügels store Værk, idet den i 9 Spalter af Morgenbladet leverer Samtiden en meget instructiv Veiledning i Viden- 30 skab, Kunst, Historie, Filosofi, Religion og Moral. Jeg beder Dem, ligesom en Gang tidligere, at have Deres velvilligste Latter i Bered-

skab, naar jeg om nogen Tid (haaber jeg) sender Dem denne Monsterartikel aftrykt i et lille Hefte med mine Artikler mod Ploug. Naar De spørger mig, om jeg er rigtig klog, siden jeg skriver saadant Noget sammen, saa svarer jeg, at Situationen her i Landet fordrer, at vi maae have noget Positivt op paa Fremskridtets Side, 5 om det saa kun er en Klud paa en Stang, og da nu Ingen anden har vist Lyst til at gjøre Partiet denne Tjeneste, saa har jeg stukket min Klud i Veiret. Denne Historie vil rigtignok muligvis koste mig min Smule Stilling (Ploug har allerede forinden slaaet paa, at jeg burde afsættes, dog uden at nævne mit Navn) og nu ymtes der om, at 10 baade jeg og min Rector skulle have Fyraften, som Haandværks-svendene kalde det. Dog vil jeg see det først, inden jeg troer det, og, hvis det skulde skee, har jeg den Overbevisning, at en Afsættelse vilde have en gunstig Indflydelse paa min personlige Udvikling, da man jo er udsat for at skimle før Tiden i den obscure og noget 15 trættende Stilling, jeg for Tiden indtager. Her er unægtelig ganske livligt for Tiden. Iforgaars vandt vi endog en lille Seir, idet vi ved Borgerrepræsentantvalget fik en Skibrheder Strandgaard gjenvalgt, uagtet den Høireforening, som hidtil har afgjort Valgene forud, havde decreteret, at han skulde ud af Repræsentationen. Der del- 20 tog ogsaa langt flere i Valget, end der ellers pleier, et Tegn paa, at Demokratiet i Kjøbenhavn begynder at vaagne. Morgenbladet begynder ogsaa at faae flere Abonnenter og læses af grumme mange Mennesker. De vilde gavne den gode Sag, hvis De engang imellem vilde skrive Lidt i Morgenbladet. Siesbye har holdt et smukt Fore- 25 drag om Religionsundervisning, som han agter at udgive, og A. C. Larsen har ogsaa været paa Færde og er stødt haardt sammen med Ploug. Jeg ved ikke, om De er saaledes inde i vore Forhold, at De kjender Anledningen til dette Røre; den er, at Helms i et Skoleprogram har erklæret øieblikkelig at ville afskedige enhver Lærer, 30 der paa en opsigtvækkende Maade stiller sig mellem Christendommens Modstandere under de offentlige Forhandlinger, hvoraf Føl-

gen er bleven, at Adolf Hansen tilligemed en Neergaard og en Bahnson (ikke Poeten) have taget deres Afsked. Her har dannet sig en lille Forening af Kunstnere og Venstreliterater paa 30 Medlemmer; her vil jeg faae Leilighed til at stifte nærmere Bekjendskab med
 5 Deres Broder Edvard. Høffding er endelig bleven ansat ved Universitetet som midlertidig Docent med 1200 Kroner; det er dog en Begyndelse. Det har glædet mig meget, at Deres Anseelse i Berlin er i saa stærk Tilvæxt. De er formodentlig nu midt i den anden Forelæsning. Fru Juel-Hansens Novelle trykkes nu; den udkommer paa
 10 Hegels Forlag. Samme Dame er jeg af Rygtet beskyldt for at have bortført forleden Dag, da jeg formedelst Forkjølelse maatte holde mig inde, og det er berettet mig, at min gamle Modstander Provst Fog har colporteret det som et Bevis paa den overhaandtagende Fordærvelse. Jeg har derfor i den verdensomspændende Artikel ind-
 15 flettet disse Ord: dybt foragtende den Bagtalelse, der hvisler imod os i Krogene, og som med Suk og himmelvendte Blikke udbredes af dem, der mindst burde befatte sig med Sligt o. s. v.

Vore venligste Hilsener og bedste Ønsker for Dem og Deres Kone.

Deres hengivne

20

V. Pingel.

25. *V. Pingel til Georg Brandes.*

Trianglen 3 Oct. 1880.

Kjære Brandes!

Jeg sagde i Aften til min Søster, at det var en Skam, at der endnu ikke siden Deres Bortreise var skrevet til Dem fra Trianglen, og
 25 vi aftalte da begge at skrive endnu i Aften. Men da jeg nu skal til det, opdager jeg til min Skræk, at jeg er aldeles blottet for Stof. Thi hvad har jeg oplevet i den sidste Maaned, som var værdt at fortælle Dem? Deres Broders Valg? De ved maaske endog Mere derom end jeg. Goos's Valg? Af Bladene kjender De Udfaldet og
 30 ved vistnok ogsaa, at G. strax paa sit første Valgmøde erklærede sig for decideret Høiremand. Hvor det dog er pinligt at see en begavet

Mand staae som Hercules paa Skilleveien og saa efter lang Overveielse forsmaae Folkeførerens Hæder og vælge den gemytlige Trad-sken hen ad Middelmaadighedens Alfarvei med Collegerne i Facul-tetet. Jeg skal aldrig bebreide G., at han, førend han tog sin ende-lige Beslutning, har vakt nogle Forhaabninger hos det Parti, som 5 han nu har erklæret sig imod. Jeg synes, at flere af de berømteste Politikeres første Fremtræden viser en ganske anden Usikkerhed og Inconsequens, end man kan bebreide G. Men at han har kunnet foretrække det Smaa for det Store og hellere vil gaae med Uni-versitetsstrømmen end med Folkestrømmen, stempler mig ham som 10 en lille og forsagt Mand. I Guder! at besidde G.s juridiske Talent og juridiske Kundskaber og saa under en politisk Situation som vor at være beskeden nok til kun at ville være en Nellemann No 2! Morgenbladet indeholdt iforgaars en fortrinlig Artikel med Over-skriften »Hr. Goos«, som maa være af Hørup. Ironien og Sarkas- 15 merne røbe ham tilstrækkeligt. De har Ret: H. er vor første Jour-nalist. Idag er der atter en ypperlig Artikel af ham mod Høgsbro. Det er en af mine store Fornøielser at læse Hørup. Vor Modcandidat mod Goos, Socialisten Mundberg, naaede over 1300 Stemmer; han blev støttet af det Kjøbenhavnske Venstre, som med Rette saa bort 20 fra de sociale Spørgsmaal, hvori det er uenigt med Socialisterne, og betragtede Kampen mellem G. og M. som en Kamp mellem Aristokrati og Demokrati. Der synes i det Hele at ville komme lidt mere Bevægelse i vore stille Vande.

Vi længes meget efter at høre, hvorledes det gaaer Dem og Deres. 25 Her er alt vel. Med de venligste Hilsener

Deres

V. Pingel.

Min Søster faaer ikke skrevet i Aften, og jeg maa afsende disse magre Linier alene. 30

Der var forleden en Skolelærer, der skrev i Morgenbladet mod

Deres Broders (og Deres) Ugudelighed og endte med, at vi maatte passe vel paa, at denne udenlandske Realisme ikke nedtraadte Dannemarkens Roser og Kjærminder.

26. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 5 Dec. 1880.

5 Kjære Georg Brandes!

...

Den store Begivenhed her i den sidst forløbne Tid har jo været Deres Broders Indtrædelse i Rigsdagen og Edsaflæggelse. Det forekommer mig, at Deres Broder maa være sine Modstandere oprigtig
 10 taknemmelig for denne lille Forfølgelse og den fortræffelige Entrée i Folketingssalen, som den har givet Anledning til. Hvad andre Medlemmer langsomt maae erobre sig, har han vundet med et Slag ved at tvinges til denne Apologi paa en Gang for sig selv og for et Princip, som maa være alle tænkende Mennesker dyrebart. Men
 15 det forekommer mig ogsaa, at Deres Broder har benyttet den yderst heldige Situation med virkelig Dygtighed. Hans Rigsdagstale har, saavidt jeg kan mærke, gjort et godt Indtryk. Hvad han sagde om sit personlige Gudsforhold (dog dette var nok paa Langeland og ikke i Kjøbenhavn), gik maaske lidt videre i Retning af Accommo-
 20 dation end somme Fritænkere kunde ønske det. Men jeg skal i al Fald ikke beklage mig derover; jeg frygter, at jeg selv under et mindre Pres har skrevet vamlere Ting i Aviserne. Jeg har talt med to forskjellige Personer, der overværede Valget paa Langeland (Larsen og Skram). De fortalte begge med en Slags Enthusiasme om
 25 den Forvandling, der i Løbet af et Par Dage foregik med E. B., om den levende og hjertelige Forstaaelse, der udviklede sig mellem ham og hans landlige Publicum. Larsen, der, i Forbigaaende bemærket, ikke er saa ringe som De antager, mente, at der i Deres Broder var Stof til en Folketaler af Holstein Ledreborgs Art og
 30 Rang. Gid nu den ved E.'s Valg fuldbyrdede Alliance mellem det literære og det radicale Venstre maa vise sig at være holdbar og

at beroe paa Mere end fælles Had, der jo dog altid kun afgiver en svigefuld Byggegrund.

Siden Dagsavisen har afkastet Anonymitetens Maske, har jeg pligtskyldigst begyndt at holde Bladet. Derved har jeg faaet somme Ting af Dem og Drachmann at læse, som ellers vilde have und- 5 gaaet mig. Jeg er altid meget ilde tilmode, naar D. skriver Prosa i Aviserne, og jeg har ogsaa været meget misfornøiet med denne Plimsol'iade, navnlig med den Maade, hvorpaa han forud anmeldte sig som Correspondent og Talsmand for de Smaa mod de Stores Tyranni. Gid han kunde see, hvor denne gavflabede og lemme- 10 daskeriske Rolle klæder ham ilde, og hvor meget større Virkning han vilde gjøre ved at springe al den brede Snak om sig selv over og lade de alvorlige Kjendsgjæringer tale for sig selv. Deres Ting forekomme mig heller ikke at tage sig ud i Dagsavisen; jeg seer dem meget hellere i Morgenbladet. Stykket om de 70 Guder gjorde 15 lidet Indtryk paa mig (maaske paa Grund af Stedet); derimod læste jeg med stor Fornøielse Deres Stykke om S. K.s Naragtighed og glædede mig over Deres virkningsfulde Moderation, at De gennem Citater indrettede det saaledes, at Fyren selv for Læsernes Øine klyngede sig op i Forfængelighedens aller høieste Galge. Folk, der 20 have læst K., sige, at han var et psykologisk Geni. Jeg maa jo troe dem paa deres Forsikring; men jeg maa dog spørge, om det ikke røber Mangel paa psykologisk Sands at kunne skrive slige Ting op om sig selv uden at ane, at man derved giver sig ind under Latterlighedens Martyrium, saalænge Efterverden bliver ved at 25 læse disse Ting. — Drachmanns Tordenskjold er endelig udkommen. Jeg har endnu ikke læst den, men jeg har hørt ham oplæse Begyndelsen og »Tilbageblikket« i Bogstaveligheden. Denne Oplæsning gjorde stor Virkning, og selv Høffding, der er saa uimodtagelig for den nye Skoles Poesi, udtalte, at nu var det ikke blot trukket 30 op til Regn, men nu havde det endelig regnet. Dog ved jeg ikke, om ikke Tordenskjold allerede for en væsentlig Del staaer i hans

tidligere Bøger, navnlig i Dæmpede Melodier. Jeg begynder at nære en Ængstelse ligeoverfor D., som De allerede for flere Aar siden har udtalt, at Mulighederne i ham til Udvikling og Nydannelse i det Væsentlige skulde være opbrugte. Gid denne Ængstelse maa
5 vise sig ugrundet.

Deres hengivne

V. Pingel.

Jeg skal snart gjøre endnu et Forsøg paa at skrive et Brev.

27. *Georg Brandes til V. Pingel.*

Berlin. 11 Dec. 80.

10 Kjære Pingel!

Jeg havde nok Lyst til at skjænde lidt paa Dem for Deres sidste Brev. I saa Fald vilde Rollerne være ombyttede. Thi De har overfor Deres Venner og Bekjendte nu engang sat Dem i den Position, at det er Dem, som skjænder, og Dem, hvem man da, med mere
15 eller mindre Møie, maa see at stille tilfreds.

Hvilken Regndag i Deres Brev! hvor seer De og tager De tungt paa Alting. End ei en saadan Lappalie som at jeg — af gode veloverveiede Grunde — har sendt to Billinger til Dagsavisen kan De lade gaae upaataalt hen. Jeg vilde hjælpe Secher, som havde mødt
20 uretfærdig Mistillid hos sine tidligere Venner, og hvem jeg kjender som en brav Sjæl; jeg vidste vel at jeg satte min Smule Autoritet paa Spil ved at skrive et saadant Sted; men jeg vilde gjøre det og han takkede mig i et Brev saa rørende at ikke blot min Hustru fik Taarer i Øinene ved at læse det. Jeg ventede heller ei at den
25 sidste Billing skulde »gjøre Indtryk« paa Dem; den var ei skrevet for Dem og Deres Lige. Men jeg vilde sige de danske Avislæsere at »Gud« ei er et Dogme men »et Stykke Verdenshistorie« Elohim, Jahveh og Spinozas »deus sive natura«. Er dette sandt da er det lige sandt enten det siges af en Mand som staaer paa Hovedet eller
30 paa Benene, i det Letterstedtske Tidsskrift eller i Dagsavisen. Ikke sandt?

»Tordenskjold« har jeg endnu ei seet, men er forberedt paa at der er megen national (∴: beregnet) og hul Deklamation deri, men af hvad jeg i Kbhavn saa deraf lover jeg mig dog ogsaa meget Godt. Høffdings Skepsis bryder jeg mig Intet om, thi han forstaaer sig ei paa de Dele. De skal see der kommer nok en hel Del gode Bøger 5 ud i denne Tid, som gaae i den nye Retning. Jeg deler Deres Uvillie over Drachmanns jyske Breve. Det Forbandede er især at han først praler og saa altid bliver bange og tager Alting i sig igjen. Men vi veed jo nu eengang for alle at han er en lang Dreng med stort Talent og undre os billigvis ei hver Gang paany derover. 10

Saa maa De endnu høre lidt ilde for at De henstiller som en Tvivl eller som et Ønske at det nu maa vise sig at den mellem det litterære og politiske Venstre sluttede Alliance beroer paa mere end »fælles Had«. Det skal slet ikke »vise sig«, det skal gøres, fuldbringes af Dem og af mig og af de Andre. Haand paa Værket! det er Sagen. 15 Tiden til Tvivl og Ønsker er nu forbi.

De maa ei være som de Ægtemænd, der hver Morgen paany ved Theen begynde at oprippe og discutere deres Ægteskab med deres Kone, om de nu ogsaa passer sammen, om de har truffet det bedste Valg, med hvem anden hver af dem maaskee var bleven lykkeligere 20 etc. En saadan Optrævling er ei bedre i det offentlige end i det private Liv.

Men alt dette er sikkert kun Stemning hos Dem, eller rettere Mangel paa Jern i Blodet, legemlig Melancholi. Vær derfor saa elskværdig snart at blive rigtig frisk paany i alle Betydninger af dette 25 Ord.

Deres hengivne

Georg Brandes.

28. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 19/12 80.

Kjære Brandes!

30

...

De kalder mit sidste Brev et Regnveirsbrev, og det har De Ret til. Jeg burde vist hellere have ladet det gaae i Kakelovnen; men

Deres Brev var allerede i over en Maaned ubesvaret, og jeg følte, at jeg vilde komme til at vente længe, om jeg vilde vente paa en gladere Stemning. Lad mig sige et Par Ord om Deres enkelte Udsættelser paa det. Secher nærer jeg personlig Velvilje for; han har ved forskellige Leiligheder i mine Smaafeider rakt mig en hjælpende Haand, og hans Novelle gjorde paa mig Indtrykket af at være en, om ikke meget talentfuldt, saa dog ærligt og alvorligt skreven Bog. Men hans Blad indeholder endnu saameget Lapset og Flovt (stammende fra Medarbejdere), at jeg for Deres Artiklers Skyld ønskede, at de maatte fremkomme mellem andre Omgivelser. Jeg antog, at De vilde skrive til Stadighed i Dagsavisen, og tilbageholdt derfor ikke de svagt misbilligende Ord, som De er utilfreds med. Havde jeg vidst, at det skulde blive ved 2 Billinger, som De kalder dem, havde jeg næppe berørt den Sag. Hvad der er sandt, bliver ved at være sandt, enten det skrives i det Letterstedtske Tidsskrift eller i Dagsavisen. Derom ere vi enige. Men naar De vil docere Religionshistorie for Kjøbenhavns Urtekræmmere, mener jeg rigtignok, at det maa skee i en noget anden Form og med noget større Udførlighed. Ellers udsætter De Dem for, at disse Folk finder Dem paradox eller forargelig, medens Deres Uvenner mellem de Akademiske sige: Ei, Ei, der har G. B. skrevet Noget, hvor han ikke var paa Høide med sig selv. Navnlig fordi jeg ikke kunde lide det Sidste, tillod jeg mig en svag Misbilligelse af Deres ene Billing. Jeg burde altsaa hellere have ladet være. Mod Drachmann indeholdt mit Brev en bitter Ytring i Anledning af hans uheldige første Sleipnerbrev; men jeg har nu i 4 Aar været en saa ufortrøden Forsvarer af D. som Digter og som Menneske, at jeg vel maa have Lov til en eneste Gang at give ham et lille Rap. Min Ængstelse ligeoverfor hans Tordenskjold var ikke et skjult Angreb paa ham, men netop en Ængstelse for, at han skulde have udtømt sig i denne overstrømmende Production, hvad Faa vilde sørge saameget over som jeg. Nu, da jeg har læst Tordenskjold til Ende, seer jeg jo nok, at den indeholder adskilligt Godt, men tillige at Æmnets altfor elemen-

tære og retliniede Natur har frembudt en uovervindelig Hindring for Formningen af det storartede Digterværk, som jeg havde haabet paa. Der mangler den Krølle, som man seer paa Halen af Grisene i Skovshoved.

Deres sidste Skjænd angaae den Tvivl, som ligger bag de Ord: 5
»Gid det maa vise sig, at det politiske og literære Venstres Forbindelse hviler paa Mere end fælles Had«. Hvis jeg havde sagt disse Ord offentligt, fortjente jeg sikkert Dadel, men i et privat Brev til en Mand, der hører til samme Side af Forbindelsen som jeg selv, kunne de dog maaske passere. De betyde ikke, at jeg angrer den 10
Smule, som ogsaa jeg har bidraget til Alliancen, heller ikke, at jeg har isinde at løbe fra. Men hverken De eller jeg ved dog i Grunden, hvad danske Bønder vil sige. Vi ere Chemikere, der staae foran en Retort, hvori der er blandet 2 Stoffer, hvis Forbindelse endnu intet dødeligt Øie har seet. Er det da saa urimeligt, at den ene Experimentator under Forventningens Spænding hvisker til den anden: 15
bare der nu er Affinitet tilstede, bare vi ikke maae have den Skuffelse, at der tilsidst ligger 2 haarde Klumper ved Siden af hinanden? Dette fører mig til at tale om Deres Broder, hvis Tale om vor høiere Undervisning De naturligvis har læst i Referat; men maaske ved 20
De ikke om den store Virkning, som den har gjort paa Venner og Fjender. Selv gamle Berlingske Tidende omtaler den og ham med en vis venlig Interesse. Man synes almindeligt at have en Fornemmelse af, at der er vundet en virkelig Capacitet for vort politiske Liv, og at den nye Rigsdagsmand navnlig ved sin finere og mere 25
omfattende Dannelse vil kunne bidrage til at løfte Debatten op over den lave Sfære, hvori den i de senere Aar saa gaasetungt har bevæget sig. Jeg selv kjender endnu Deres Broders Tale kun af Referaterne, som man jo skal være forsigtig med at stole paa. I det Store og Væsentlige er jeg meget tilfreds med den; men enkelte Punkter kan 30
jeg ikke billige, navnlig hvad han sagde om Filosofien og Filosoferne. Hvis man tager Filosoficum bort istedenfor at bøde paa de Mangler,

den ganske vist har, vil Universitetsstudierne uden Tvivl faae en endnu langt mere banausisk Charakter, end de allerede have, og Obscurantismen skyde endnu frodigere i Veiret. Fremdeles, om man end nok saa stærkt troer paa den moderneste Filosofis Overlegen-

5 hed, seer jeg ikke, hvorledes man skulde kunne undvære den Oversigt, man gennem Filosofiens Historie har faaet over Tankens Udviklingshistorie. Jeg vil gjerne indrømme, at denne Videnskab viser os en Samling kunstige Net, hvori man har troet at skulle fange den store Verdensleviathan, men som ere revnede det ene efter det

10 andet under Forsøget. Men jeg troer dog, at man med Stumperne til Dato har fanget adskillige smukke Torsk og Rødspætter. — — — Afbrydelse igaar Aftes ved et langt Besøg af en Digterinde og hendes jernknoede Ægtefælle, derpaa nødvendig Læsning af Thukydid til ud paa Natten. Jeg vilde sagt med min Sammenligning, for hvis

15 Smagløshed jeg maa gjøre Undskyldning, at der fra de sprængte filos. Systemer er gaaet en Rigdom af frugtbare Ideer ud i de andre Videnskaber og derfra i den almindelige Bevidsthed. Altsaa snarere 2 filos. Examinere, en ved Begyndelsen og en ved Enden af Studietiden, end at afskaffe den ene, vi alt har. Dernæst synes mig det

20 om Sibberns Affældighed irrelevant m. H. t. det omhandlede Æmne og uklogt som givende Leilighed for Modstanderne til at tale om manglende Pietet. Men i det Væsentlige er jeg med E. B. — Kjære G. B.! vi have nu i 4 Breve udvexlet Melancholi og Bitterhed, Bebreidelser og Undskyldninger, Ord og Tanker af lav Temperatur.

25 Lad mig nu benytte en tøndende Stemning i min forfrosne Sjæl til at ønske Dem og Deres Frue og de 2 smaa Piger en glædelig Jul*).

Deres hengivne

V. Pingel.

Hvilken rørende og dyb Bog af Jacobsen! Den vil give os alle

30 meget at tænke paa.

*) og ikke blot en glædelig Jul. Alt godt.

29. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 18/1 81.

Kjære Brandes!

Deres Betragtninger i Anledning af Renans Drama har jeg læst med saa stor Fornøielse, at jeg strax maa skrive til Dem og takke Dem for, at De har fremdraget den Sag, som absolut er Hovedsagen 5 for os i den nærværende Tid, og som man dog, ligesom der bestod en almindelig Aftale derom, bestandig lister udenom. Jeg har længe tænkt mig, at De, som af Omstændighederne er bragt i en saa nær Forbindelse med Tydskerne og har en saa gunstig Leilighed som næppe nogen Anden til at lære dem at kjende, vilde komme til at 10 spille en Hovedrolle mellem dem, som skulle arbeide paa et naturligere og bedre Forhold mellem de to Nationer. Den eneste Omstændighed, der gjorde mig Sagen tvivlsom, var og er Deres store Forkjærlighed for fransk Aand og Kunst, en Forkjærlighed som De jo forresten deler med Drachmann, Schandorph og vel de fleste 15 andre af Vennerne. Deres nyeste Artikel gaaer jo ikke heller videre end til at betegne Tydskland som det vigtigste af alle Æmner for vore Studier som vore Fjenders Land. Men jeg synes bagved Ordene at skimte en anden Tanke, som jeg i høi Grad sympathiserer med, nemlig Pangermanismen. Vi har allerede en Gang talt herom, men 20 vi blev, om jeg husker ret, afbrudte. Af vor Samtale har jeg dog bevaret det Indtryk, at jeg her havde berørt Streng, der ikke havde synderlig Gjenklang hos Dem; muligvis havde Deres Indvendinger dog ikke saameget deres Udspring fra Uvilje mod Tanken selv som fra Lyst til at faae Sagen prøvet fra alle Sider. Tillad mig da at vende 25 tilbage til den og i al Hast nedskrive nogle Bemærkninger derom. Vistnok burde jeg skrive et omhyggeligt og veloverveiet Brev om saa store Spørgsmaal, der ligge mig saameget paa Hjertet. Men jeg har meget andet uopsætteligt Arbeide og byder Dem altsaa for denne Gang kun nogle Brokker i uordenlig Blanding, som De naturligvis ingensomhelst Forpligtelse har til at tage mindste Hensyn til 30 eller anvende selv det ringeste af Deres kostbare Tid paa at besvare.

Jeg siger da, at vi for det Første geografisk høre sammen med Tydskland, ja næsten boe i Tydskland; dernæst, at vi ethnografisk staae Tydskerne nærmere end alle andre Folk undtagen Skandinaverne, og at Skandinavismens umiddelbare Fortsættelse er Pangermanismen. De indvendte, at Germanerne jo ere Indoeuropæer, og at vi saa ligesaa godt strax kunne proclamere almindeligt Broderskab mellem Nationerne. Jeg svarer, at dette naturligvis ogsaa bliver Enden paa Legen, men at Samlingen maa foregaae successivt ad de samme Veie, ad hvilke Adsplittelsen er gaaet for sig, og at der endnu er nogle store Verdenskampe nødvendige, førend blot de forenede Stater i Europa kunne grundlægges. Men i disse Kampe skulle Germanerne netop finde hverandre som Forbundsfæller paa de store Valpladse mod Øst og mod Vest. Dernæst: medens ethvert af de store Folk kunne erobre os, kunne kun Tydskerne permanent incorporere os; men herimod kunne vi sikre os ved at gaae med dem, og denne Sikkerhed er af saa stort Værd, at vi bør kjøbe den for den Del af vor Selvstændighed, som bestaaer i under de europæiske Conflicter at vælge vor Position med fri Selvbestemmelse. Og er denne frie Selvbestemmelse desuden for de smaa Nationer synderligt Mere end et Skin? Altsaa et offensivt og defensivt Forbund med Tydskland. Man siger rigtignok, at dette kun er opnaaeligt, naar vi ville antage den tydske militære Forfatning og forhøje vort Budget med saa og saa mange Millioner. Men om saa var, hvad jeg ingenlunde er overbevist om, saa er Bevaringen af den øvrige Del af Selvstændigheden vel nok dette Offer værd, tilmed da vi saaledes betræde den eneste mulige Vei til Gjenvindelsen af det danske Slesvig. Forlange det som Betaling for Forbundet kunne vi vel desværre ikke; thi vort Bidrag til det fælles Forsvar er jo kun ringe. Men efter en heldig ført Krig mod Frankrig eller Slaverne eller begge kunne vi haabe at faae det som Belønning for tro Tjeneste. Og endnu en stor Værdi har vort Forbund for Tydskland foruden Sikringen af dets Nordgrændse, den at Norge og Sverig

sikkert efterhaanden drages ind under Pangermanismen. Vel er Skandinavernes Insulaner-Egoisme stor, men jeg troer dog, at Tingenes logiske Udvikling vil overvinde den. — Er dette nu Landsforræderi, Kandestøberi eller Grundlinierne af en sund dansk Udenrigspolitik? Jeg troer det Sidste. Venligste Hilsener. 5

Deres

V. Pingel.

30. *Georg Brandes til V. Pingel.*

[Januar 1881]

Kjære Pingel!

Til Deres venskabelige Brev har jeg den Bemærkning at gjøre, 10 at jeg — ganske som De antog — vilde lade skinne igjennem min Anskuelse af det Taabelige i de evige Udæskninger mod Tydskland. Min faste Overbevisning er, at man paa en vanvittig Maade kaster Penge bort ved at befæste Kbhavn. Men det vilde tage mig for lang Tid at udvikle Grundene i et Brev. Hovedsagen er at Ingen tænker 15 paa at gjøre os noget Ondt, og at det er dumt at drage Opmærksomhed paa sig ved larmende Foretagender af den Art. De ere absolut utilstrækkelige i Krigstilfælde alligevel.

En anden Overbevisning jeg har er den at det er absolut utænkeligt, at man vil give os Nordslesvig tilbage. Fik vi det per impossi- 20 bile, vilde det afstedkomme uendelige Vanskeligheder og blive vor Undergang.

Paa Pangermanismen troer jeg ei synderligt. Vi kunne umuligt forlange af vore Landsmænd at de skulle deltage i en eventuel tyskfransk Krig paa tysk Side i Haab om en Belønning, der da rime- 25 ligvis endda udebliver. Tydskerne er i dette Øieblik et ulykkeligt Folk og indbyde lidet til of- og defensiv Alliance. Men det gjælder om at vænne de Danske foreløbigt til en rolig og idetmindste ei antipathetisk Opfattelse af dem. Jeg beder Dem indstændigt, hvis De skriver om dette Spørgsmaal, da, selv om De i Deres 30 Tanker gaaer videre, ei i deres offentlige Ytringer at overskride

denne Grændse. Høist antyde at vi engang igjen maa begynde at have en Udenrigspolitik og at Ingentingspolitiken Ingenting er. Men ei mere. Ellers gjøre vi det Høire let at vække Nationalforbitrelse mod Venstre. Vi kunne ei appellere til Stemninger, der først
5 maa skabes; vi kunne kun langsomt bidrage til at fremkalde dem.

Iøvrigt beder jeg Dem paany at skrive Et og Andet i Mrgbl. Det trænger høiligt til Støtte og til Abonnenter, staaer meget svagt, og det er dog med det vi skulle prøve paa at gjøre hvad der ei lykkedes Karl Gustav: at erobre Kjøbenhavn.

10 Vore bedste Hilsener til Deres Moder og til Familien paa Strandmøllen.

Min Kone kommer og beder mig hilse alle paa det Hjerteligste.

Deres

G. B.

15 31. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 15/2 81.

Kjære Brandes!

Jeg har endnu ikke besvaret Deres korte, men indholdsrige Brev om Danmarks Forhold til Tydskland. Hvad den nærmeste Fremtid angaaer, saa maae vel alle være enige om, at vort Aarhundrede
20 endnu vil see 2 frygtelige Krige, der rimeligvis ville blive samtidige, en russisk-tydsk og en russisk-fransk. Men naar dette er givet, saa er det ikke rigtigt, hvad De skriver: »Ingen tænker paa at gjøre os noget Ondt«. Ganske vist tænker Ingen paa at annectere os midt under Freden. Men forestil Dem Krigen udbrudt mellem de 2 eller
25 3 Verdensmagter. At den hovedsagelig vil blive en Landkrig, er jo utvivlsomt; men at Danmark ifølge sin Beliggenhed vil blive et Hovedobject for Kampen, er mig ligesaa sikkert, idet en russisk eller fransk Hær landsat paa vore Øer vil true de mod Øst og Vest opererende tydske Armeer i Flanken og Ryggen og saaledes binde
30 en meget betydelig tydsk Styrke ved Østersøens sydlige Kyst. Jeg troer derfor, at vi høist 3 Dage efter, at Krigen er erklæret, ville

have en tydsk Flaade udenfor Kjøbenhavn, der med Jesus vil sige: den, der ikke er med mig, er imod mig. Vælg! Fra dette Synspunkt mener jeg, at Befæstningsspørgsmaalet maa betragtes. Det forekommer mig ikke som det rene Vanvid at tænke paa at befæste Kjøbenhavn, hvis vi virkelig kunne gjøre det til Gavns og i den korte Frist, 5 som vil blive undt os, samle de nødvendige Tropper til at forsvare det med.

Dernæst Nordslesvig. Jeg seer ligesaa godt som De, hvilke uhyre Vanskeligheder der er i Veien for Gjenerhvervelsen af dette Stykke dansk Land, som man kunde have reddet for 20 Aar siden ved at 10 lade Europa dele Slesvig efter Nationalitetsprincippet. Jeg seer ogsaa, hvilke Farer Gjenerhvervelsen vil medføre paa Grund af de tydske Enclaver og halvforydskede Byer. Men tillader vor Æresfølelse os at opgive det? Efter min Fornemmelse i det Mindste ikke. Saavidt jeg kan skjønne, maae vi blive ved at sige: det Land har vi en na- 15 turlig Ret til, giv os det tilbage, og skjønt det jo for Øieblikket seer haabløst ud at tænke paa Sligt, saa finder jeg dog en stor Trøst i den Tanke, at Vind og Strøm ogsaa i Historien kunne vende sig i stik modsat Retning. Hvem ved, hvad der forestaaer paa den anden Side af 1900? Europas Folk sukke for Tiden under Centralisation 20 og Militarisme. Hvem ved, om ikke Omslaget vil skee i Retning af amerikanske Tilstande? Men hvis Republikens og Decentralisationens Ideer vinde Overhaand, saa vil Meget, som det for Øieblikket seer meget barnligt ud at haabe paa, træde i Kraft som noget Naturligt og Selvfølgeligt. 25

Hvad Pangermanismen angaaer, saa er dens bedste anbefaling sikkert dens Naturmæssighed. Lad end Deres berømte Nabo, Feltmarschallen, snakke nok saa Meget om Krigens evige Nødvendighed, saa see vi jo dog klart, at Europa er paa Veie til at voxes sammen til at blive de forenede Stater Øst for Atlanterhavet. Men en 30 Station paa Veien til dette ikke uendelig fjerne Maal er jo de stammebeslægtede Nationers Sammenslutning, som man overalt seer enten

udført eller i al Fald indledet. Og hvor let forstaae ikke netop Danske og Tydske hinanden, og hvor svinder ikke Dag for Dag Misstemningen mod Tydskland trods alt, hvad der er os imellem. Her er en vid og frugtbar Mark at arbeide paa. Men De har fuldkommen
5 Ret, at man paa dette Omraade maa gaae frem med Lempe, og at det vilde være meget forkert at compromittere sit Parti ved altfor vidtgaende Ytringer. Hvis jeg engang kommer til at udtale mig om denne Sag, der ligger mig saa ganske særdeles paa Hjertet, skal jeg ikke glemme at sondre stærkt mellem mine personlige Meninger
10 og Ønsker og Partiets.

De bad mig indstændig at skrive i Morgenbladet. Jeg var netop den Gang ifærd med efter Opfordring af Deres Broder at skrive en længere Artikel i Anledning af det, som man siger, paatænkte Studentermøde i Kjøbenhavn, hvori jeg søgte at hævde hele Folket
15 Del i Skandinavismen og betegnede det som den ufravigelige Betingelse for Mødets Berettigelse, at man ikke gjorde det til et national-liberalt Gjengangermøde, men stræbte at samle Repræsentanter for de forskjellige Aandsretninger til at tale for Nordens Ungdom under Festens Vaabenstilstand. Men da jeg var færdig, fra-
20 raadede jeg selv Deres Broder at benytte Artiklen, da det sikkert vil blive udlagt som Taktløshed at debattere Studentermødets Berettigelse, førend Studenterne selv have ladet høre fra sig, og fordi Morgenbladet jo nu gjenlyder af det unge Danmarks Kampskrig, medens min Artikel bevæger sig paa de blødeste Kattepoter. Den
25 er derfor lagt ad acta.

Venligste Hilsener til Dem og Deres Frue fra min Moder og Søster og fra

Deres heng.

V. Pingel.

30 P. S. En anden Gang maa jeg udvikle for Dem, hvorfor jeg ikke kan dele Deres Mening om Religionsundervisningen i Skolerne.

32. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 13/6 81

Kjære Brandes!

...

Da De var her sidst, var jeg allerede begyndt paa Læsningen af Wergelands Værker og hvad jeg kunde overkomme af Bøger og 5 Tidskriftartikler om ham. Jeg har isinde at udvide denne Læsning til et Studium af den nyere norske Literaturs 4 Hovedforfattere, foreløbig af Wergeland og Welhaven. Min noget barnagtige Uvilje mod den sidste har jeg saa temmelig overvundet efter at have læst hans smukke Prosaarbejder over norsk Natur og Folkeliv. W. og W. 10 synes mig at være en af de mærkeligste Illustrationer af den store Grundmodsatning i den menneskelige Natur, som vi allevegne møder udenom os og som ogsaa i os selv er Kilden til saamange bitre Smerter. Jeg har holdt 2 Foredrag om Wergeland, det første i Kammeraad Lembckes Dyreforening, det andet efter Opfordring 15 af Studenterne i deres Forening. De vare begge i extemporeret Form (den eneste Form, der er mig mulig), meget for lange (2 og 1½ Time); jeg kom desuagtet til at springe adskilligt af det aller vigtigste over og det blev slet ikke til en virkelig Charakteristik af Manden. Foredragene vare altsaa i Virkeligheden slette, og dog hørtes de 20 med en vis Interesse, ja Studenterne klappede længe og stærkt, da jeg var færdig. Naar jeg skal forklare Grunden til denne Besynderlighed, saa ligger den dels i det unge Publicums Umodenhed, dels i en Egenskab, som jeg lettest og hurtigst kan betegne ved at sige, at det er den samme, som skaffer mine Venner de grundtvigianske 25 Skolelærere Bifald, naar de lade sig høre. — I Pintsen har jeg tilbragt lykkelige Dage i fuldstændig Ensomhed med mine Bøger; Familien var paa Landet. Jeg fik da ogsaa læst Madvigs Bog, som De ønsker jeg skal anmelde, hvad jeg da ogsaa gjerne vil, hvis jeg blot kan. Jeg anseer den for en udmærket Bog; men Vanskeligheden 30 er denne: jeg har aldrig selv studeret disse Forfatnings- og Forvaltningsforhold efter Kilderne, eftersom Alt, hvad der smager af Jura,

har været mig en ren Pest, som jeg saavidt muligt skyede. Dernæst har Mommsen jo skrevet et meget stort og lærd Værk om samme Emne. Mod dette er M.'s Polemik stadig rettet, idet han beskylder Mommsen for at ville vide Mere, end vi efter Kilderne kunne vide, og at dække Hullerne i vor Kundskab med løse og tildels fantastiske Hypoteser (f. Ex. Rom oprindelig en Handelsby!). Nu er jeg saa inderlig overbevist om, at Madvig i det Væsentlige har Ret i sit »Hertil og ikke videre!«. Men der hører unægtelig stor Frækhed til, naar man væsentlig kun kjender den ene af de stridende Parter og tilmed kun af hans Forhold i andre Processer, saa at give ham Ret i denne, hvis Acter man ikke har sat sig ordentlig ind i. Men jeg skal prøve at snoe mig igjennem Vanskelighederne. Ellers skulde det være mig meget kjært at hjælpe Morgenbladet med nogle Bidrag, naar jeg blot vidste nogle. Men Politiken er nu saa smaalig og saa saglig, at jeg kommer helt udenfor den. Mit ivrige Ønske er ligesom Deres, at de 2 Venstregrupper maae forenes igjen. Jeg troer, at fortsat Ufordragelighed fra de Radicales Side er den største Uforstand. Berg vil som Moses føre de Danske paa en 40 aarig Vandring gjennem Ørkenen forat en ny og bedre Slægt skal voxer op, der er værdig til at beboe Frihedens forjættede Land. Men vil Folket ikke sætte al sin aandelige Sundhed til i denne Vrøvlets trøstesløse Ørken? Jeg venter i det Mindste intet Godt deraf. Jeg vilde gjerne forsøge paa at bringe nogle af Partiførerne nærmere til hinanden; men jeg mangler endnu saa at sige alle Betingelser for at kunne udrette Noget, navnlig kjender jeg næsten slet Intet til det danske Folk. Herpaa har jeg tænkt at bøde i Sommerferien. Efter et kort Besøg i Norge vil jeg tage til Jylland og gjøre mig al Umage for at lære Stemninger og Tilstande at kjende. Jeg vil forsøge paa at holde Foredrag for Bønderne om forskjellige Emner, navnlig om Wergeland, som jeg vil prøve paa at faae stillet op for vor Almue som en Demokratiets Heros, en mere human og almenmenneskelig Grundtvig, ved Siden af Grundtvig. Jeg vil overalt optræde som en Radi-

cal, der aldrig har skrevet et uvenligt Ord mod de Moderate, og hvis Ønske det er, at det hele danske Demokrati maa samle sig til fælles Kamp mod Høire. Maaske vil jeg imidlertid slet ikke komme til at tale til Bønderne. Det er Jens Busk, som efter Løfte skal indføre mig iblandt dem. Men nu har en bekjendt Grundtvigiansk 5 Præst der i Egnen, Otto Møller, skrevet et af Fanatisme skummende Skrift om Nutidens Fritænkere, hvor ogsaa vore forfærdelige Gjerninger i Skolen ere denuncerede og jeg nævnt ved Navn. Jeg ved ikke, om B. efter dette vil have Lyst til at introducere mig der i Egnen. Dog maaske; thi Præsten er nok Høiremand. Hør nogle 10 Prøver paa hans Maade at skrive paa; jeg citerer efter Hukommelsen. Fritænkeriet beroer paa bevidst Løgn. Derfor gives der ingen ærlig eller hæderlig Fritænkere. En fritænkerisk Kvinde er en Uanstændighed, som man maa skamme sig for at være i Familie med. Han modsætter uden Videre den fritænkeriske og den kydske Kvinde. 15 Theatret er en Fordærvelsesanstalt, det lærer de Unge at elske, Noget, de meget godt komme efter paa egen Haand. Videnskaben er Nonsens; der gives Videnskaber, som smukt have at holde sig til Kjendsgjerninger; men Videnskaben i Almindelighed er et meningsløst Udtryk. De lærde Skoler ere befængte med Fritænkeriets 20 Utøj; de bør lukkes idag hellere end imorgen. Det filosofiske Coursus for de unge Studerende bør afskaffes som et blot og bart Coursus i Fritænkeri. E. B.'s Edsaflæggelse er en ligefrem æreløs Handling. Fritænkerne have den Frækhed at ville have en egen Professor i Fritænkeri, G. B., som skal være Docent i den franske Roman, denne 25 Propaganda for den frie Kjærlighed. Hostrup er en foragtelig Person, fordi han har ladet sig fetere af Fritænkerne o. s. v. De seer, at her er til os alle sammen. Var en saadan Bog kommet ud i Tydskland eller Frankrig, vilde intet fornuftigt Menneske vel tage Notits af den. Men i Danmark! Otto Møller er, saavidt jeg ved, et anseet 30 Medlem af det Grundtvigianske Høire, hvis Tankegang han altsaa

vel udtrykker, og den indre Mission vil vel sige, at her blandet med Grundtvigianske Særheder findes mangan betydningfuld Bemærkning, som det er værdt at tage til Følge, navnlig hvad angaaer Ungdommens Fordærvelse i Skolerne. Der vil heraf kunne udvikle sig 5 mærkelige Ting navnlig under en Scavenius som Minister. Dumpfbrütende Fittige breiten die Zeiten über uns aus, siger Hafis etsteds. Det ender nok med, at vi maae oprette et Slags frit Universitet her i Kjøbenhavn med Forelæsninger og Øvelser for Herrer og Damer. Hvor gjerne vilde jeg ikke træde ud af denne Statstjeneste, der paa 10 lægger mig saamange Byrder og Hensyn, naar jeg blot saa en Udvei. Men maaske bliver jeg kastet ud med Magt og faaer en lille gylden Helgenring om Hovedet, og maaske var dette det Bedste for mig. Maaske er det den eneste Maade, hvorpaa de svage Funker, som jeg endnu har tilbage af en engang ganske respectabel Energi 15 kunde pustes til Live igjen. Men jeg maa dog med Gru tænke paa denne Mulighed, da min Moder næppe vilde kunde bære at see mig kastet ud paa de urolige Bølger. Hver Gang der har været Ud-sigt til Sligt (og ifjor Foraar ventede jeg næsten, at det skulde skee paa Grund af Bekjendelsen), er hun bleven greben af en nervøs 20 Uro, der i hendes Alder er betænkelig. Denne Gang aner hun endnu Intet. Men lad mig ikke tale om mine egne Smaaavanskeligheder og mulige Farer; det er dog altsammen for Lidet at regne mod hvad De, kjære Ven, allerede i en Række Aar har maattet døie af overvældende Arbeide og Usikkerhed med H. t. Fremtiden 25 og pinlige Skuffelser. Det er mig ikke det mindst Sørgelige ved vore forkvaklede Forhold, at Deres Fremtids Sikring saaledes udskydes fra Aar til Aar.

I Drachmanns nye Bog har Brevet fra Venedig især interesseret mig; Damen paa Balconen med Oleandergrenen synes mig at være 30 genialt tegnet. Af Sømandshistorierne synes nogle mig friske og gode, men Fremgangen, Udviklingen, jeg seer dem ikke. Deres Ven H. Ny-

gaard med Frue er traadt ud af Dyreforeningen, fordi jeg har holdt Foredrag der.

Venligste Hilsener til Dem og Deres Kone fra de 3 Triangelboere.

Deres

V. Pingel. 5

Ved De, at der ifjor til Berlin er bragt fra Ægypten en lille Strimmel af en Sappopapyrus og et større meget interessant Brudstykke af Euripides?

33. V. Pingel til Georg Brandes.

Triangeln 10/9 81.

Kjære Brandes!

10

Maa jeg fortælle Dem Lidt om mine Oplevelser i Sommer? Jeg ønsker saa meget mere at gjøre det, som jeg i Foraaret har plaget Dem i det Mindste med et af disse mistrøstige og golde Breve, som er de eneste, jeg kan producere i de desværre hyppige Tidsrum, hvor jeg rent taber Troen paa mig selv og kun ønsker snarest mulig 15 at komme i den store Støbeske. Trods det ugunstige Veir har det været mig en god Sommer. Jeg har reist i Norge og i Jylland, og hver Gang det var daarligt Veir, hvad der i det Mindste indtraf hver anden Dag, har jeg læst i en Fremstilling af Geologien i dens nyeste Form af Prof. Credner i Leipzig, en yngre Mand, som De 20 maaske kjender personlig. Denne rolige og sammenhængende Læsning om et Æmne, der er saa uendelig interessant, har været mig meget lærerig og meget oplivende. Men ogsaa min norsk-jydske Reise har givet godt Udbytte. Jeg kjender nu godt Christianias Fysiognomi, som jeg under et tidligere flygtigt Ophold paa en Gjen- 25 nemreise i 1858 ikke fik Leilighed til at gjøre mig bekendt med, og jeg er nu ret vel hjemme i den skønne Egn ved Mjøsens Sydspids. Jeg husker ikke, om jeg har fortalt Dem om den gamle Fru Knudsen, en udmærket smuk Dame af fransk Herkomst, der er voxet op paa Eidsvold samtidig med Wergeland og interesserer sig levende 30 for min Smule Bestræbelse for at gjøre ham populær i Danmark.

Hun var netop i Besøg paa Eidsvoldværk hos sin Søn (ellers boer hun i Kjøbenhavn) og var utrættelig i at vise mig om paa de i Wergelands Historie mærkelige Steder. Hun anviste mig ogsaa forskellige Personer, som havde kjendt ham personlig, og som jeg
5 havde Fornøielse af at tale med. Mest interesserede det mig dog at see Egnen; den er stor og aaben ligesom Wergeland. Den gamle Præstegaard, hvor han voxede op, er, som De ved, brændt og Piletræerne, som han holdt saameget af, er huggede; Præstegaardshaven er for en stor Del forvandlet til Græsmark og nede ved Elven
10 er der en stærkt besøgt Jernbane- og Dampskibsstation; men Udsigten til Bjerget, »det gamle og graae« og til Mjøsens prægtige Vandspeil har man da heldigvis ikke kunnet forvanske. Jeg glæder mig meget til at fortsætte Studiet af Wergelands lyriske Poesi (det Øvrige lægger jeg mindre Vægt paa undtagen dog hans prosaiske
15 Folkeskrifter) og at anvende den sammenlignende Methode paa den. Jeg længes efter at faae at vide, om V. Hugo har noget saa stormende Sublimt som f. Ex. Oden til Napoleon, at sige, naar man bortskjærer den deri, ligesom den romerske Skudmaaned midt i Februar, intercalerede Ode om Stellas Yndigheder. A propos Stella,
20 hun er nu Klosterfrøken og skal see ud som et sandt Kjødbjerg! Jeg haaber ogsaa, at Shelley skal give interessante Sammenligningspunkter. Boghandler Gad fortalte mig forleden Dag, at han er ifærd med at udgive W.'s udvalgte Skrifter i 4—5 Bind ved Hartvig Lassen, en billig Udgave, der altsaa skal holde Middelveien mellem den
25 store, nu udsolgte, og den lille Udgave. Jeg havde hellere ønsket en complet Udgave af de lyriske Digte alene i smuk Udstyrelse; men dette skal ikke stemme med de mercantile Interesser, i det Mindste ikke for Øieblikket. Mit fjerneste Punkt i Norge var denne Gang den smukke Kirkeruin ved Mjøsen Nord for Hamar. I Jylland
30 besøgte jeg Jens Busk og havde megen Fornøielse af at tale med ham. Det er en livlig og klog Mand, godmodig og elskværdig, men med en lille Ræv bag Øret. Han er vistnok en Type for en stor

Del af den danske Bondestand. Vi blev meget gode Venner, og jeg haaber, at vi skulle sees oftere i Kjøbenhavn, end det hidtil er skeet. Otto Møller er Præst i Nabosognet og nyder megen Anseelse i Egnen; efter Alt, hvad jeg hører, er han sikkert en ærlig og agtværdig Fanatiker. Der var altsaa ingen god Stemning for en som 5 Fritænker stemplet Person, og Jens Busk talte ikke om de Foredrag, jeg efter Aftale skulde holde i Forsamlingshuset. Men da jeg selv bragte Sagen paa Bane, var han meget flink til at foranstalte det Fornødne. Jeg talte da for en Flok Grundtvigianske Bønder og Bondekoner om Wergeland som Frihedens og Tolerancens Dichter 10 og endte med at forelæse det rørende eller rettere taarepersende Digt om Jøden, der redder et Barn i Snestormen, men ikke bliver lukket ind af Forældrene, fordi det er Juleaften, og omkommer med det i Sneen. Jeg er ganske vel tilfreds med Foredraget og med den Virkning, som jeg syntes at mærke, at det gjorde. Især var der nogle 15 søde gamle Koner, der sad og saa op paa mig med de samme milde og fromme Øine, hvormed de seer op paa deres Præst. Siden har rigtignok Forskjellige spurgt J. Busk, hvordan han kunde føre saadan en Fritænker ind i Menigheden, og om han ikke forstod, at det Hele gik ud paa at gjøre Nar af de christne Forældre; men 20 jeg betragter mig nu dog som forestillet for det danske Folk og haaber ad Aare at skulle bygge videre paa dette Grundlag. Det har noget meget Eiendommeligt ved sig at være mellem Mennesker, som af fuld og fast Overbevisning er Christne og bør være det paa Grund af det Udviklingstrin, de staaer paa. Dette Punkt bør 25 vi aldrig lade ude af Betragtningen, at den samme Christendom, der i de Kredse, hvor vi daglig færdes, i Reglen er et Tegn paa aandelig Ladhed eller Feighed eller Underkastelse under Konens Herredømme eller fiffig Speculation eller en anden Daarlighed, hos den store Flerhed af vort Folk er noget sandt og godt og nyttigt 30 og for lange Tider uundværligt, saaat Feltraabet ikke bør være: bort med Christendommen, men bort med Christendommens Skaller

og frem med dens Kjerne, der er den samme som Filosofiens Kjerne, Humaniteten! Jeg mener ikke hermed, at vi skal tilbagekalde, lyve eller hykle. Men jeg mener, at vi istedenfor at glæde os, hver Gang vi finde en Uoverensstemmelse mellem vor Overbevisning og det, 5 som vort Folk mener om de største og sidste Spørgsmaal, og istedenfor i skjærende Udtryk at accentuere denne Uoverensstemmelse snarere bør glæde os, hver Gang vi gjøre den modsatte Opdagelse. Jeg siger ikke dette, Brandes, for at gjøre Dem nogen Bebreidelse, ikke en Gang for at give Dem et Raad; thi De har jo allerede af 10 Dem selv fulgt denne Vei ved i anden Udgave af Deres store Bog at mildne eller borttage de anstødvækkende og drillende Steder. Jeg siger blot, hvad jeg har sagt, for at udtale min Samstemning med denne Retning, og fordi det, efterat jeg har staaet Ansigt til Ansigt med Folk af den danske Almue, er blevet mig klarere end 15 forhen, at det er en god Demokrats Pligt at vise Hensynsfuldhed ligeoverfor det, der er Folket helligt, og som i sig er godt, om det end ikke er det Bedste. Jeg skal endnu blot anføre et historisk Exempel, som netop falder mig ind, den ældre Fichte. Folk, der kjender hans Skrifter, fortæller, at der mellem dem, der stammer fra hans 20 modne Alder, og hans Ungdomsarbejder er den Modsætning mellem Mildhed og Skarphed, som jeg her taler om. Men Fichte er dog sikkert en Mand, hvis Exempel man kan følge uden at behøve at skamme sig.

Det interessanteste Indblik i, hvad der rører sig i den danske 25 Almue, fik jeg dog først, efterat jeg var kommen hjem. En Dag, da jeg kom herud fra Byen, sad her nemlig en Skolelærer Sørensen ogsaa fra Horsenseggen og ventede paa mig. Det er en Slags Landsbyfilosof, der i 12 Aar har gaaet omkring i Ensomheden med sine Meninger og nu endelig har benyttet Høstferien til en lille Reise 30 til Kjøbenhavn for at tale med forskjellige Mennesker, som han havde hørt nævne som den nye Tids Mænd. Mellem dem var ogsaa min Ringhed. Han havde været hos Falkenstjerne, Deres Broder

og Larsen. Jeg førte ham ud til Høffding, som han forresten af sig selv vilde have besøgt. Han havde en lille Sælskindstaske paa Ryggen; i denne var der en Samling Stilebøger, hvori han havde nedskrevet sine Tanker i Prosa og i Vers. Jeg har læst en Del af disse Forsøg og derigjennem saavel som gennem flere lange Samtaler 5 faaet Høiagtelse og Sympathi for Manden. En Skolelærers Udgangspunkt er naturligvis Biblen og hans Formaal at finde den sande Christendom. Men hos denne Landsbyfilosof var der en saadan Tro paa Naturens Guddommelighed baade udenfor Mennesket og i Mennesket, at de mørke Dogmer om Arvesynd, Naadevalg og Hel- 10 vedstraffe rent var faldne bort, og at selve Syndsbegrebet var i Fare for at forflygtiges. Menneskene skulde blot forstaae hverandre og forstaae sig selv, saa vilde den almindelige Broderkjærligheds og de paradisiske Tilstandes Dag oprinde og ethvert Menneske ved egen Kraft (al fremmed Hjælp afvises som umulig) blive som Chri- 15 stus. Jeg faaer ikke Plads til at fortælle Dem Mere om min nye Vens Filosofi eller Theosofi; den vilde vistnok i Meget forfærde Dem, men havde De hørt ham selv og læst hans i Formen høist mangelfulde, men fra Tankens og Følelsens Side mærkelige og paa sine Steder virkelig veltalende Udviklinger, vilde De næppe kunne Andet 20 end interessere Dem for Manden og ønske, at der var Meget af den Slags hos vor Almue. Men især vilde det interessere Dem at høre hans Livshistorie. Idag sendte han os et langt Digt, hvori han fortæller sin Kone om den herlige Tid, han har tilbragt i Kjøbenhavn; vi har nemlig alle været meget venlige imod ham og givet 25 og laant ham adskillige Bøger; dem breder han nu ud for Konen og forkynder hende, at nu skal de ikke længer gaae alene med det, som de har maattet høre saameget Ondt for; nu skal de have Samfund i det Vigtigste. Honny soit qui mal y pense.

Deres V. P. 30

Venligst Hilsen til Fru Brandes.

Gid den lille Edith med det tankefulde Udtryk snart maatte være rask!

34. *Georg Brandes til V. Pingel.*

[Sept. 1881]

Kjære Pingel!

Hav ret megen Tak for det lange gode Brev. Gid den fredelige Stemning deri maa have holdt ud. Jeg glæder mig meget over Deres 5 Virksomhed for Wergeland og blandt Bondebefolkningen.

Jeg istemmer i det Væsentlige alt hvad De siger. Man bør ganske vist ikke bruge tirrende Udtryk. Glem imidlertid ei, at disse ikke engang i den første Tid nogensinde var rettede mod Bønderne, men mod en lidet agtværdig Presse og den Befolkning, den repræsenterede. 10

Hvad der imidlertid for mig personligt — rent fraseet min Emigration — er absolut hindrende, naar Talen er om politisk Virksomhed, er dette:

I denne sidste Fjerdedel af det nittende Aarhundrede regnes paa 15 Grund af Folkenes Raahed en Mand af jødisk Afstamning factisk ikke med til det Folk, i hvilket han er født og hvis Sprog han skriver. Det er lykkedes Kleresi og Conservatisme i Forening at puste det gamle Racehad op i lyse Luer. I Tydskland breder det sig nu overalt. I Danmark næres det fra forskjellige Sider og 20 jeg vil ei komme til at opleve dets Ophør. Denne Skjæbne lægger mig uhyre Vanskeligheder i Veien. Den er mig forsaavidt ny, som jeg ei tog den i Betragtning da jeg som ung opgjorde Bestikket for mit Liv.

Jeg har i denne Tid Sverdrup som syg her i Berlin og seer ham 25 hver eneste Dag. En Karakter; men som Intelligens dog mindre fremragende end jeg havde troet.

Hils fælles Venner, ogsaa Frk. Brosbøll, som moraliserede dygtigt for mig paa Hjemveien hin Aften. Aldrig har Nogen efter saa kort Bekjendtskab moraliseret saa stærkt for mig. Det gjaldt rigtig- 30 nok min Fortid, heldigvis. Hils Deres Moder. Levvel og gid De maa synes om min Bog.

Deres

G. B.

35. *V. Pingel til Georg Brandes.*

Trianglen 30/12 81

Kjære Brandes!

Jeg kan ikke lade det gamle Aar gaae til Ende uden at skrive til Dem. Jeg er i den Grad i Restance, at jeg end ikke har takket Dem for Foredraget over Ibsen, som De formodenlig har glemt at jeg paa Grund af Travlhed ikke vilde have hørt, hvis De ikke i sidste Øieblik havde faaet mig dertil, idet De gav mig Deres Visitkort som Adgangskort. Jeg er Dem megen Tak skyldig, at jeg saaledes fik Leilighed til at høre begge disse interessante, hinanden gjensidigt belysende Foredrag. Siden har jo Ibsen paa en mærkelig Maade ladet høre fra sig, og De har selv skrevet en mærkelig Artikel om hans Drama. Jeg maa tilstaae, at Gjengangere har skuffet mig en Del; jeg synes, at det forholder sig til Dukkehjemmet som Nana til L'assommoir. Jeg synes, at man efter Gjennemlæsningen seer sig om efter en Attest fra de Sagkyndige, at det virkelig gaaer saadan til efter Naturens Love; derimod L'assommoir lukkede jeg med den tillidsfulde Overbevisning, at saaledes gaaer det og maa det gaae til i Verden. Dernæst er der denne grændseløse Individualisme, der raader i Bogen. Lad Fru Alving ogsaa paa Grund af sine personlige Oplevelser have Ret til at tænke og tale, som hun gjør, saa kan jeg dog ikke billige, at Forfatteren ikke giver hendes Individualisme en Modvægt paa en eller anden Maade. Han burde hjælpe Læseren lidt, han lægger en altfor stor Byrde paa hans Skuldre. Hvis saadanne Stykker kun læses af Folk, der ere vante til at tumle med filosofiske Problemer, saa var Alt jo i bedste Orden. Men kastet ud til Føde for det store Publicum synes jeg, at et saadant Drama ikke tilfulde lader sig forsvare. Det vil paa de Fleste gjøre Indtrykket af et Opraab til Revolution; men det var dog vel snarere Evolution, som det gjaldt om, og Evolution bestaaer som bekjendt ikke i, at man lægger Torpedo under det foregaaende Udviklingsled. Med al Agtelse for Digterens personlige Oprigtighed — lidt Renommisteri og Drengeraskhed fra regnet

— vilde jeg dog for Fremskridtets Sag ønske, at dette Drama ikke var fremkommet. Derimod glæder jeg mig oprigtigt over de blodige Pidskeslag, som De tildelte Molbech. Siden han trykte det bekjendte Brudstykke af Brøchners Dagbog op i Aviserne, finder jeg, at den
5 haardeste Medfart ikke er for haard for ham.

Kjøbenhavn har interesseret sig meget for, hvem Svend Trøst er. Det tyder ikke paa nogen høi Udvikling af den kritiske Sands, at man efter at have læst Bogen et Øieblik har kunnet tvivle om Drachmanns Forfatterskab. Det forekommer mig, at han i en 2 a 3
10 Digte næsten har overgaaet sig selv (Paradiset, Høiskolesang, Kildespring), at mange af de øvrige indeholde prægtige Ting, men at Bogen bærer for mange Mærker af en for hurtig Affattelse (navnlig Dunkelheder). I Øvrigt vil De let forstaae, at Bogens Standpunkt og Tendens i høi Grad tiltaler mig; kun vilde jeg ønske, at flere
15 uforsigtige Ytringer (om Fritænkernes hemmelige Fortvivlelse og Lignende) ikke vare fremkomne. De ville være Vand paa Præsternes Mølle. (»Natten« synes mig ogsaa at fortjene en høi Plads blandt Alverdens mystiske Digte). Har De bemærket den glaciale Begeistring, som i de sidste Aar har grebet de nordtydske Geologer? Jeg
20 tilbringer denne Ferie med at læse en Del af de herhenhørende Skrifter. Tillad mig at udkramme Lidt af min nye Viden for Dem. De tydske Geologer have hidtil hyldet Lyells Hypothese, at svømmende Isbjerge fra Skandinavien have medbragt alle de Blokke, alt det Ler og Sand, som bedækker Nordtydskland indtil Harzen
25 og Sudeterne. Men Stenenes regelmæssige Fordeling (finske, gotlandske, svenske, norske indenfor bestemte Grændser) og Regelmæssigheden af de Skrammers Retning, som Isen under sin Fremrykning har indgravet paa den tydske Undergrund, kan ikke rimes sammen med drivende Isbjerges regelløse Seilads, og derfor har
30 Svenskerne med Torell i Spidsen længe paastaaet, at ikke blot Skandinavien, men hele Nordeuropa har været begravet under et sammenhængende, sig fremskydende Isdække. I de sidste Aar er der

udenfor Berlin og Leipzig fremkommet Kjendsgjerninger, der i høj Grad tale for Torell's Theori, og den er nu Gjenstand for ligesaa-megen Enthusiasme som før for Ligegyldighed. En af dem, der har særlig Fortjeneste af den nye Læres Begrundelse, er vor Prof. Johnstrup, som allerede 1874 i et genialt Arbeide har vist, at Møens og Rügens Kliner have faaet deres forunderlige uregelmæssige Form og Lagstilling ved Sidetrykket af en Isstrøm, der har bevæget sig imellem dem frem til Mecklenburg, hvor dens Moræner endnu ligge som lange Rækker af Stenblokke. Der forestaaer nu et uhyre stort og møisommeligt internationalt Arbeide, nemlig Detailundersøgelsen af denne internationale Ismasses talløse Spor og Virkninger, dens Fremvæxt og Tilbagegang. Hvem der kunde opleve at see alle disse endnu næppe begyndte Undersøgelser ordne og klare sig til en Glacialperiodens Historie! Men det oplever Undertegnede næppe. Tilgiv, kjære Brandes, at jeg skriver om slige Ting til Dem, skjønt jeg næppe troer, at De interesserer Dem derfor. Men De ved, at hvad Hjertet er fuldt af, løber Munden og Pennen over med, og desuden tænker jeg, at Tilnærmelse mellem Nord- og Sydgermerne paa et hvilket som helst Omraade er en Sag, som ligger Dem paa Hjertet. Men maaske bringer jeg Ugler til Athenen; maaske har de Paagjældende selv sat Dem ind i Sagen langt bedre, end jeg er istand til.

Igaar læste jeg i Morgenbladet, at man er meget begejstret for Dem paa Island, idag at man begynder at læse Dem i Bagindien. Her kan man bogstavelig sige med Grundtvig: »og han vandrede fra Renens Veie ned til Elefantens Leie«. — Jeg maa nu tilbage til mine Isbøger. Jeg beder Dem venligst hilse Deres fortræffelige Hustru og selv modtage min hjerteligste Hilsen og Tak for det gamle Aar, baade for Alt, hvad De har arbeidet og lidt for de Mange, og for den Venlighed og Trofasthed, De har vist den gamle Triangel.

Deres hengivne

V. Pingel.

36. *Georg Brandes til V. Pingel.*

Berlin 6 Jan 82.

Kjære Pingel!

Tak for Brevet. Jeg besvarer det saa hurtigt, ei fordi jeg har Tid — thi Jorden brænder under mine Fødder, naar jeg tænker paa
5 det Foredrag jeg skal holde her den 18de, og den Bog, jeg skal have færdig 15 Februar og som alt skulde have været færdig 15 Sept. f. Aar, og som ei bliver færdig — men fordi jeg dog ei kan bestille Andet. De husker maaskee at jeg var syg under hele mit Ophold i Kbhavn og i Norge, syg af Overanstrengelse. Jeg har været det
10 siden da, jeg ligger endnu hver Nat badet i Nattesved paa Grund af Nervesvækkelse og dertil har i de sidste Uger slaæet sig en Muskelrheumatisme i Lænderne, der smerter meget og hindrer mig i at gaae. Min Tilstand giver ingen Anledning til Bekymring — den kureres med China og Bade — men den er meget ærgerlig for mig,
15 fordi den er yderst nedslaaende for mit Humør; jeg kan ei producere uden en vis sund Stemning, jeg er jo saa uheldig at have en Profession som kun kan udøves ved en vis Grad af roligt Lune, og naar jeg ei producerer, fortjener jeg Intet, men en Intet-For-
tjenen i 2—3 Maaneder kan min Kasse meget daarligt taale, saa
20 meget mindre som jeg af dum Godhed har ladet mig narre til at laane Folk Penge, der misbruge mig og ei give mig dem igjen og som Redaktioner, der skyldte mig Penge, undertiden snyde mig.

Det er et stort Uheld for mig at være uden al sikker Indtægt med en Metier, hvis Udøvelse er saa afhængig af legemligt og aandeligt (nogenledes) Velbefindende. Endnu gaaer jo alt ret godt, jeg
25 har Penge nok i min Kasse, endog flere end jeg længe har havt, men tidt seer jeg Fremtiden meget mørk, fordi jeg ved denne Leilighed har indseet, hvor let mit Legeme faaer et Knæk, det vanskeligt forvinder, og fordi jeg veed, hvor angribende og anstrengende
30 mit Arbeid er. Jeg maa, for at vi kunne leve nogenlunde sorgløst, tjene en 3000 Thaler om Aaret, og det er mig umuligt, naar jeg

spilder Maaneder i Sygdom. Et Aar, hvor jeg var slet oplagt, tjente jeg i Alt ikke mere end 4,500 Mark og kom da meget tilbage.

Dog nok om Sygdom og Bekymringer.

Om »Gjengangere« kunne vi nogenledes blive enige. Det er kjedeligt, at Ibsen bryder sin Landse for Ting, vi Andre slet ingen Interesse have for, (f. Ex .det (se Hovedstrømningerne 2^{den} Udg. I, 94) forpidskede Thema, syndfri Sødskendekjærlighed), at han skræmmer, istedenfor at vinde etc. Men han maatte og maa støttes overfor Krapylet, og det norske Dagblad faldt ham gement i Ryggen, dog mindre ækelt end Borchsenius forraader den lille Gjellerup med sine Judas-Kjærtegn. Borchsenius er rent og helt Drachmann's Leporello og det er hans Stolthed at være det og kun det. Drachmanns nye Digte dømmer De om, som jeg, de er gode, især Historien om Moder Jord (Digtet »Vort Liv, vort Liv« i sidste Afsnit!). De har ret i at Meget deri er altfor dunkelt. Saa afskyer jeg desuden Tankgangen i Digte som »Vi har formeget læst«. Sagen er: Drachmann hader Tanken, bilder sig ind at den er det onde Princip, troer i Stedet paa noget Vrøvl, han kalder Hjertet. Han er selv yderst, yderst langt fra at være et Hjertemenneske. At sige til et Folk, der ingen Verdens Ting har læst, at det har læst for meget, er urimeligt.

Den danske Politik gjør mig mange Sorger. De har formodentlig ogsaa hørt ymte om — thi det er en Hemmelighed, men jeg frygter den er ude, jeg seer Folk snakke om det — at Berg er ustyrlig af Rædsel for den Alliance, han selv har stiftet med Fritænkerne og nok helst vilde af med den strax. Han er hovmodig, uopdragen, forvænt ved sine Omgivelsers Afhængighed og Ubetydelighed. Nu viser Følgen sig af den store Feil, at de øvrige Intelligente lod min Broder i Stikken alene i Rigsdagen. Enhver, der kunde, burde have gaaet ind i hans Spor, saa de var en Gruppe, burde have gjort det, mens det endnu var Tid og der var aaben Mulighed. — Men fraseet Bergs Angst for »Rødtjørn«, »Gjengangere« etc. saa er der Spliden mellem de to ynkværdige Bander, der kaldes Radikale og

Moderate, det barnagtige, smaalige Had mellem Høgsbro og Berg, Holstein og Berg, grande misère ouverte. Og saa endelig det forknyttede, fordummede Folk, der intet Alvorligt vil og gaaer op i Ølvarmeri som Studenterne, der først i sin Tid med al Magt vilde
 5 revse Senioratet for dets Uartighed imod mig, og saa i sidste Øieblik af en A. C. Larsen lod sig lede til at opgive baade Harmen og Ævret. — Jeg er bleven oversat og forherliget paa Polsk, siden vi saaes. — Min Hustru, der vist for nogen Tid siden fik Brev fra Deres Søster, lever vel med Børnene, der trives fortræffeligt.

10

Venskabeligst

Georg Brandes.

Et glædeligt Nytaar til Dem og Deres.

37. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 10/1 82

Kjære Brandes!

15 . . .

Det var mig klart, da jeg læste Deres Anmeldelse af Gjengangere, at De for at støtte Ibsen under den Forfølgelse, han er Gjenstand for, udtalte Dem lidt anderledes, lidt gunstigere, end De under normalere literære Forhold vilde have gjort. Dette kan jeg natur-
 20 ligvis kun billige. Jeg forstaaer meget vel, at det for en Natur som Deres, og da forresten for enhver nobel Natur var umuligt at lade en saadan Mand i Stikken, endsige at søge Popularitet ved at desavouere ham. Men dog er det mit store Haab, at De, efter at det er blevet tydeligt, at der indenfor det dansk-norske literære Venstre
 25 udvikler sig en Modsætning mellem en radicalere og en moderatere Retning, ikke vil føle Dem bunden af gamle Antecedentier eller personlige Sympathier, men udtale Dem gunstigt for den maadeholdne Retning, der dog alene har Udsigt til at vinde Indgang hos de nordiske Folk. Jeg er her ved at lade Pennen løbe kommen ind
 30 paa et større Emne, end jeg havde isinde at berøre i dette Brev, men lad mig da blive ved, hvor jeg er begyndt. Jeg troer som sagt,

at en Grundmodsætning vil aabenbare sig stærkere, og at De, Brandes, vil komme til at gjøre et Valg. Jeg troer fremdeles, at De vil føle Dem dragen til begge Sider, af Deres Temperament til den radicale Side, af Deres Tanke og Livserfaring til den moderate. Endelig troer jeg, at De ved at udtale Dem decideret for Udvik- 5
lingstankens Standpunkt og imod de vilde Stormløb mod det Over-
leverede vil kunne forebygge en for stor Spaltning i Fremskridtets
Rækker og kalde de altfor Iltre tilbage fra disse Yderligheder og
Overdrivelser, der kun tirre og skræmme Folket og spille Seiren
over i Modstandernes Hænder. Jeg kommer til at tænke paa den 10
Aften, da De talte til Studenterne paa St. Annæ Plads. De talte
Maadeholdets og Besindighedens Ord og forekom mig absolut at
være paa Deres Høidepunkt; smukkere og mandigere har jeg aldrig
fundet Deres Optræden. Gid De maatte faae Lyst til og finde en
gunstig Leilighed til at tale paa en lignende Maade om større Ting 15
til det hele danske Folk.

Hvad Drachmann angaaer, saa anseer jeg ham for en Fløite, mere end for et Menneske; men jeg troer, at Tiden vil spille sine
Melodier igjennem ham. Jeg troer, at han er paa den rette Vei,
men at Uklarhed og overfladisk Hastværk aldeles utilbørligt raader 20
i hans Digtning. Med Hjertet mener han vistnok Intuitionen og
med den slemme Tanke Kritiken, der jo unægtelig, naar den faaer
Intuitionen aflivet, selv visner bort, ligesom Rovdyrene uddøe, hvor
de har udryddet de planteædende Dyr, hvoraf de lever.

Hvad De skriver om Berg, er mig nyt, skjønt jeg har anet, at slige 25
Ting fandt Sted; men saa galt tænkte jeg mig det dog ikke.

Om Studentermødet har De næppe faaet ganske correct Medde-
lelse. Hvis A. Larsen ikke havde fremsat sit (unægtelig lidt for spag-
færdige) Forslag, vilde efter min Overbevisning Oppositionen have
lidt et Nederlag; dets Vedtagelse var Oppositionens første lille Seir; 30
thi Senioratets Adfærd misbilligedes, omend i altfor bløde Ord. Jeg
stemte derfor uden Betænkelighed for det.

Nu de bedste Ønsker om snarlig Helbredelse. Ogsaa min Moder og Søster ønsker Dem og Deres alt Godt i det nye Aar. Fra Drewsens i Rosenvænget har jeg ogsaa en Hilsen til Dem.

Deres hengivne

5

V. Pingel.

38. *Georg Brandes til V. Pingel.*

28 Jan 82.

Kjære Pingel!

Hav Tak for Deres Brev af 10de, jeg havde svaret før hvis jeg ei var saa optaget og saa bestormet med kjedsommelige Breve af halvt
10 forretningsmæssig Art der altid maa besvares først. Især ere Oversætterne min Lidelse, næsten hver Dag, Hs. Maj. Vorherre giver, modtager jeg et Brev fra en eller anden tysk eller dansk Oversætter med Plagerier om Raad og Hjælp.

Min Helbred er nu nogenlunde god skjøndt jeg just ei er helt
15 tilfreds med den.

Men der var et Punkt i Deres Brev som var Hovedsagen. Jeg synes De seer Sagerne altfor sort, naar De taler om en stor Spaltning der forestaaer i Fremskridtets Rækker in specie i det litterære Venstre. Ak Forholdene er saa smaa i Norden at end ei Spaltnin-
20 gerne kunne blive store og det er endda en Lykke. Alt hvad der er skeet er jo dog at Ibsen har udgivet ét uhyggeligt Drama til, hvori en Præst bærer sig ad som en Idiot, og at den lille Gjellerup har skrevet en ellers talentfuld Samling Digte, hvori en Del radikal Fusel. Dette sidste (vel ogsaa det første) har bragt Borchsenius, der
25 dog sandelig ei kan rubriceres under nogetsomhelst »Fremskridt«, thi den Art Mennesker gjøre enhver Leir kun Skade, i stort Oprør og stor Vaande og paa sin anmassende og plumpe Maade har han strax talt om en Spaltning mellem to Hold, har ogsaa yderligere ophidset Drachmann, der nærer et indtændt Had til min yngre
30 Broder og ikke kan lide Gjellerup, fordi denne slutter sig til Edvard, og desuden ikke, fordi nu ogsaa han vil være lyrisk Digter,

D. vilde være ene om Budet. Alt dette er grimt og smaat; men det er ei alvorligt. Og der er intet deri som burde tvinge mig til at tage Parti. Jeg skal holde den lille G. i Ørene for Fremtiden (Han vil gjøre Alt hvad jeg ønsker) og hvad Ibsen angaaer, der af Grunde, der ei er mig ret klare, er traadt ud af sin relative Forsigtigheds- 5 position, og — maaske for ei at tabe sin avancerede Stilling — har gjort en vild Attaque, saa kan De være rolig for at han i Fremtiden vil indtage en anden Holdning. Han har efter min Mening — han lever jo i Afstand — af Kiellands og andres nye Bøger urigtig sluttet, at Stemningen i Norden var modtageligere for et Værk som 10 hans sidste end den har vist sig at være, og han vil næste Gang lægge en bedre Slagplan. De 6, 7 Personer, af hvem den lille Avantgarde bestaaer, behøve saaledes efter min ringe Mening ei at dele sig, men bør smukt holde sammen og kun derfor vil jeg lægge min Smule Autoritet i Vægtskaalen. Det er sandt: De kan see af Ibsens 15 egne Fortolkningsforsøg af sit Stykke, af den Iver hvormed han greb min mildeste Fortolkning (end mere viste det sig i et Brev fra ham til mig) at ingen Fare truer Sammenholdet fra ham. Nu, nu er det netop godt som det er; han er med i samme Fordømmelse som Bjørnson og vi andre og NB. vi tillade Individualiteterne indenfor Leiren 20 at udvikle sig fuldstændig frit. Saaledes yder Enhver sit Bedste.

Hils Deres Søster, fra hvem jeg længe Intet har hørt, og Deres kjære Moder paa det Bedste fra mig. Vil De give dem indlagte som Edith har »syet«. Saaledes see hendes første Syarbejder ud. Der- 25 paa have vi klæbet et Miniaturfotografi af Børnene.

Jeg er Deres aldeles hengivne

Georg Brandes.

39. V. *Pingel til Georg Brandes.*

Trianglen 19/2 82

Kjære Brandes!

Altfor længe har Deres Brev af 28 Jan. ligget ubesvaret under 30 min Brevpresse. Maa jeg, inden jeg besvarer det, med faa Ord

minde Dem om dets Indhold. De har sikkert siden den Tid læst, skrevet og talt saameget, at det næppe er Dem ganske præsent. De skriver, at den af mig omtalte store Spaltning mellem de danske Fremskridtsmænd er et Feilsyn; i saa smaa Forhold kan der ikke
5 vise sig store Spaltninger; Ibsens uhyggelige Drama og Gjellerups radicale Fusel have sat Borchsenius's Leporellonatur i urolig Bevægelse, han har saa ophidset sin Herre, som i Forveien var betagen af Had til Deres Broder og Misundelse mod Gjellerup; hinc illae lacrimae; De lover at holde G. i Ørene i Fremtiden og Ibsen vil
10 af sin egen Forsigtighed drages tilbage fra den fremskudte Post; kun til at fremme Enighed i Flokken vil De anvende Deres mulige Autoritet; Individualiteten skal have sin Ret; kun saaledes yder Enhver sit Bedste. — Tillad mig, kjære Brandes, nogle Modbemærkninger hertil. For det Første troer jeg, at der kan finde store Spaltninger
15 Sted i ganske smaa Samfund; ja, jeg mener, at der mellem Medlemmer af de aller mindste Samfund (f. Ex. Venner, Ægtefolk) netop kan aabne sig de aller dybeste Kløfter. Om Borchsenius vil jeg ikke tale; jeg anseer ham for en ubetydelig og noget taktløs, men velsindet Person. Men for Drachmann vilde jeg gjerne lægge
20 et godt Ord ind. Jeg kommer til at tænke paa den Tid, da jeg først lærte ham at kjende, en Aften for netop 5 Aar siden, da det var Maaneformørkelse, og da De havde inviteret min Søster, mig og ham til et Besøg hos Dem i Skandinavisk Hotel. Jeg husker, at De paa den Tid havde meget ringe Tanker om D. De sagde engang
25 til mig: »De er den eneste af mine Bekjendte, der endnu venter Dem Noget af D.« I moralsk Henseende betragtedes han ogsaa som værende i en fuldstændig Opløsningstilstand; navnlig skulde han staae i en Slags forræderisk Forbindelse med Biskop Martensen. Naar vi nu seer ud over hans Liv og Virken i disse 5 Aar, saa møder
30 der os en Række Overraskelser, som han har beredt os alle med Hensyn til hans Begavelses Dybde og Omfang. Hvad nu hans moralske Færd angaaer, saa falder jo rigtignok i denne Periode hans

skrækkelige halv tragiske halv komiske Bortførelshistorie med alt det deraf flydende Ydmygende og Beskjæmmende; men naar man seer paa ham som literær Personlighed, forekommer det mig, at hans Holdning er ganske ulastelig, og at han fortjener megen Ros, fordi han uagtet sit overvældende Fantasiliv og uagtet sin Mangel 5 paa Kalk i Knoglerne har holdt sig saa godt. Om D.'s Forhold til Deres Broder kan jeg ikke tale, da jeg slet ikke kjender det; men skulde der ikke bag ved det beklagelige Had, som De siger, at D. nærer mod E., ligge Noget af den saa naturlige Uvilje, som en umiddelbar eller i al Fald lidet reflecterende Natur fatter overfor en kri- 10 tisk, med kaustisk Vittighed udrustet Individualitet? Dr. maa efter min Mening opfattes og behandles med stor Skaansomhed og Overbærelse. Han har en fantasifuld Lyrikers Ret hertil, og man vil derved opnaae at see de smukke og elskværdige Sider, som han trods sit store Talent er i Besiddelse af. Det forekommer mig, at 15 De selv, kjære Brandes, uagtet de haarde Domme, De engang imellem fælder over Dr.'s Charakter, har en fortræffelig Maade at omgaaes ham paa, og jeg har heller aldrig hørt Andet end de smukkeste og varmeste Ord af Dr. om Dem. Gid Deres Broder paa dette Punkt kunde lære af Dem, hvis min Formodning om Aarsagen eller 20 en af Aarsagerne til Misforholdet mellem dem beroer paa en rigtig Gjetning. Menneskene, i al Fald de Svagere imellem dem, blive dog for en stor Del det, som deres Omgivelser, deres Venner tænke om dem. Jeg vilde næsten vove at opstille den Maxime, at vi skulle tænke godt om vore Venner, forat de skulle blive gode. Min Mening 25 om den Retning, hvori Dr.s nyeste Bøger gaaer, har jeg allerede sagt Dem; men jeg maa have brugt meget uheldige Udtryk for mine Tanker, hvis jeg, som det synes, er bleven forstaaet saaledes af Dem, at jeg skulde glæde mig over Spaltningen i det literære Venstre og ønske, at De skulde stille Dem paa høire Fløi og lyse 30 venstre Fløi i Band. Jeg ønsker, at De skal staae netop der, hvor De staaer efter 10 Aars Udvikling og Kamp, med den Mødenhed

og Livserfaring og Tolerance overfor fremmede Overbevisninger, som er Deres Udbytte af Tiaaret. Men jeg beklager, at Ibsen og Gjellerup ere faldne tilbage saa at sige til Standpunktet Georg Brandes i 1871; fremdeles beklager jeg, at De og Partiet i det Hele
 5 skal bøde for dette Tilbagefald. Derfor glæder det mig, at De vil holde G. tilbage fra yderligere Ungdommeligheder, og fremdeles vil det glæde mig, hver Gang De vil udhæve den positive Side af Principet den frie Tanke. Jo mere jeg nærmer mig til den danske Almue, desto større Betydning tillægger jeg det, at den nye Tid
 10 ikke paa udæskende Maade stiller sig i Modsætning til alt, hvad Folket tænker og føler. Forskjellen er sandelig bleven udhævet med tilstrækkelig Styrke. Lad os nu ogsaa tale om Enheden, om Sammenhængen, om det Nyes Udvikling af det Gamles Forudsætninger. Der er skræmmet tilstrækkeligt. Det gjælder nu navnlig om at berolige.
 15 Den nye Tid kan jo dog kun seire med Folket; men et virkeligt Forbund med Folket vindes kun paa denne Maade.

Deres hengivne

V. Pingel.

40. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 14/5 82.

20 Kjære Brandes!

De kjender af Bladene det nyeste Udslag af Striden mellem Studenterne, Dannelsen af en ny Studenterforening. De unge Ledere af Bevægelsen have sat sig i Forbindelse med mig for at have en ærværdig Skaldepande paa deres Side, og jeg har igaar maattet
 25 holde Indledningsforedraget paa et Møde af de Udtraadte og af andre Studenter, der vare misfornøiede med den gamle Forening. Der skal nu være c. 260 indmeldte i »Samfundet«. Jeg er blandt de meget Troende med Hensyn til, hvad den nye Forening kan blive til, hvis man bærer sig rigtigt ad; de unge Mennesker, som udgjøre
 30 den foreløbige Bestyrelse, tiltale mig meget. Mødet aabenbarede en Modsætning mellem moderate og radicale Anskuelser. De sidste

repræsenteredes af nogle medicinske Doctorer, Leopold Meyer og Tscherning, de første af mig. Jeg erkjender nu selv, at jeg lagde altfor stor Vægt paa Moderationen og talte for meget om den Forsoning, som engang maa komme efter Adskillelsen. Naar man begynder Krig, bør man beholde slige vidtskuende Betragtninger hos sig selv, ikke kjølne Hærens Mod med at udtale dem. Jeg er saaledes maaske ikke uden Skyld i de temmelig crasse og hadefulde Udfald mod Studenterforeningen, som faldt fra den anden Side. Hvad den almindelige Stemning angaaer, saa synes den yngste Generation at være mere moderat end Studenterne fra 1870 om- trent. Af mit Foredrag kommer der imorgen et Uddrag i Morgenbladet; man har med mit Samtykke borttaget en Del af det, der særlig smagte af Moderation. Jeg er kun lidet tilfreds med Talen, men Vennerne sige, at den ikke var saa gal endda. Den var for vidtløftig i Begyndelsen, hvor det mindre Vigtige omtaltes, og blev for kortfattet mod Slutningen, hvor Hovedsagen behandledes. Mest gjør det mig ondt, at jeg kom til at overspringe et af de vigtigste Punkter, Studenterforeningens Opførsel mod Dem, kjære Brandes, i Vinter. Det er et af de vigtigste Momenter i Stridens Historie, som især har sat ondt Blod. Jeg havde tænkt ved samme Leilighed at tale indtrængende om Deres Fortjenester og den Tak, De har faaet derfor. Væggene skulde have rystet af det Bifaldsraab, de Unge havde opløftet; De ved nemlig næppe, i hvilken Grad De er de unge Studenters Helt; de beundrer og de elsker Dem. At man dog kan bære sig saa klokkeagtigt ad, at man glemmer et Hovedpunkt! Desværre er det en Følge af en Svaghed i min Natur, som jeg frygter er uheldbredelig. Jeg kan ikke tale efter en i Detailen gjennemført Plan. Nogle faa Hovedinddelinger kan jeg afstikke i Forveien og fastholde dem; men med Hensyn til al Udførelse i det Enkelte maa jeg overlade mig til den øieblikkelige Inspiration; naar jeg nu i flere Dage har tænkt uafbrudt over mit Emne og saa i det afgjørende Øieblik maa gjøre et Udvalg af, hvad jeg har

paa Sinde, hendes det mig let, som her desværre, at jeg kommer til at dvæle ved det mindre Vigtige og springe det Betydeligere over. Bestyrelsesmedlemmerne omgaaes med den Tanke at foreslaae mig til Formand, naar der skal vælges en saadan paa Løverdags Aften. Jeg har tilladt, at man benytter denne Udvei som den yderste Nødhjælp, hvis man ingen bedre kan opdrive. Hidtil er det ikke lykkedes; men maaske vil det radicale Parti omstyrte mine Venners Plan og frie mig fra et stort Ansvar. Skulde jeg blive valgt, vil det være en af de besynderligste Omskiftelser i mit Liv, fra en Eneboer, der lukker sig mere og mere ude fra Verden, at forvandles til Midtpunktet i et Samfund, der næsten mere end noget andet heiser Glædens og Gemytlighedens Flag — en Diogenes eller Timon, der optræder som Silen mellem unge Satyrer! og dog synes jeg, at der er nogle Egenskaber hos en saadan Forenings Formand, som ikke ganske mangle mig, saaat jeg ikke helt kan finde Planen latterlig. I saa Fald vilde jeg da heller ikke indlade mig paa den. Efter Mødet havde jeg et lille Sold med Bestyrelsen. De unge Mennesker bad mig sende Dem en hjertelig Hilsen, naar jeg næste Gang skrev til Dem. De vil sikkert skjænke den nye Forening Deres Sympathi; den stammer jo ligefrem ned fra Dem. Vilde De sende den nogle gode Raad, saa vilde disse blive hørte, somom de kom fra en Prophet. — Venligste Hilsener til Dem og Deres Frue fra Trianglen.

Deres hengivne

V. Pingel.

25 41. *Georg Brandes til V. Pingel.*

Berlin 21 Mai [1882]

Kjære Pingel!

Ret megen Tak for Deres Brev. Den nye Studenterforening kunde vist ikke falde i bedre Hænder end Deres, saa lidet De ogsaa egner Dem til maître de plaisir. Men det forekommer mig at de Vanskeligheder, den maa møde, er af den Art, at De maa søge Støtte hos praktiske Mænd.

Jeg vilde iøvrigt ønske, de unge Mænd havde taget mig paa Raad med før de gjorde Skridtet. Det synes mig allerede lidt uklogt uden videre at opstille sig som Modsætning til eller Rival af Studenterforeningen; er det ikke at slaae et større Brød op end man kan bage? Dette er jo ei en Skilsmisse, hvor Formuen deles mellem 5 Ægtefællerne, men en Secession, hvor den ene Part beholder alt, Hus og Hjem, smukt Lokal, rigt Bibliothek, Aviser, Tidsskrifter etc. og den anden kun redder det bare Liv. I Enthousiasmens første Øieblik kan dette forekomme ligegyldigt, men vi Oldinge, som kjende den menneskelige Natur, see derpaa med Uro. 10

Meningen er vel altsaa egentlig ikke at stifte en anden »Studenterforening«, jeg mener en altid aaben Klub, men blot at danne en Gruppe der engang ugentlig eller saa træffes paa et aftalt Sted, en udvidet Form af det lille Academicum? Hvis saa er, vilde mine 15 Erfaringer fra det hedengangne »Litteraturselskab« kunne være til Nytte som de staae til Tjeneste. Forskjellen paa nu og da er vel ikke ringe. Thi om hint Selskab fortaltes i hele Byen saa stadigt de gemeneste Ting — Orgier med nøgne Kvinder spillede en Hovedrolle (!) — at mange strax gik ud og de som var deri, generede sig eller kun gik derhen med en vis Vecourage. Imidlertid hvad 20 jeg mest følte Sagen strande paa, det var Deltagernes Passivitet. Der var ingen Ild i dem og naar man bankede paa dem, fængede det ikke. Det var yderst svært at faae Foredrag holdte og de, der paatog sig det, gjorde sig altfor liden Umage dermed, saa Resultatet tidt blev maadeligt. Man kjedede sig eller man sagde umodent 25 Tøi. Naar jeg ikke selv talte, var der ingen, som var virksom. Man ventede alt af Lederne og havde selv lidet, man skulde have sagt. Jeg veed ikke hvilken Magt det var og er, som saa ofte spores i dansk Selskab, og som bliver til »Generthed«, jeg troer det mest er en Helvedesangst for at nogen skal grine af En; men den var der 30 og lammede utroligt. Er den ikke mere saa virksom? det veed jeg ikke. Den Aften jeg sidst i Kjøbenhavn tilbragte i »Academicum«

gav mig et usædvanlig godt Indtryk af de Unge, rigtignok tillige af Universitetets skrækkelige Usselhed, hvorover de istemmede bitre Klager. Men der talte de ogsaa ganske freidigt fra Leveren. De drak dertil den fæleste Punsch, Mennesker kunne smage. O Pingel
 5 Ven og Reformven! lykkes det Dem nogensinde at svinge Magtens Scepter i Deres Haand, saa mindes min Bøn, reformér Studenternes Drik, lad dem drikke Øl som de tydske eller Vin som romanske Studenter, men for Himlens Skyld ikke dette gruelige Bryg, de kalde »Punsch«. Selv om det nye Studentsamfund ikke satte nogen
 10 anden eller væsenligere Reform igjennem, vilde den ei have levet forgjæves. Den Punsch er medskyldig i at danske Studenter see saa blege og holdningsløse ud.

Dog for Alvor: lad kun nu al Tale om Forsoning med den ældre Forening fare. Det er jo nu utidig Tale. Deres Opponent L. Meyer
 15 og Tscherning kjender jeg; de have begge besøgt mig i Berlin; de er ellers slet ikke saa farligt radikale; Meyer er noget fremfusende, men iøvrigt meget brav. Det glæder mig at de unge Studenter have et saa godt Øie til mig.

Deres Ven

20

G. B.

42. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 11/6 82.

Kjære Brandes!

Tilgiv, at jeg saalænge har været taus, skjønt jeg har faaet et saa fortræffeligt og kjærkomment Brev fra Dem, som sandelig fortjente
 25 Tak og Svar. De vil forstaae, at det har været en urolig og travl Tid for mig siden min Ophøielse. Desuden har jeg været paa Excursion i Skaane. Jeg vidste ogsaa, at Levison brevvexlede med Dem og holdt Dem à jour med Begivenhederne. Deres Tilbud om at holde Foredrag i Samfundet er vi Dem naturligvis særdeles tak-
 30 nemmelige for. Vi har ogsaa fra Begyndelsen regnet paa Dem som paa en af vor Forenings sikreste Støtter. Tak, at De ikke svigter.

Jeg har haft den Skuffelse, at Monrad har givet os Afslag beraabende sig paa, at Rigsdagsarbeidet vilde lægge Beslag paa alle de Kræfter, han endnu havde tilbage. Jeg havde skrevet ham et langt, ærbødigt og tillidsfuldt Brev til og ventede ingenlunde et Afslag. Maaske har han dog følt sig stødt ved, at jeg udpegede ham et bestemt Emne 5 som det, vi særlig ønskede at høre ham tale om, nemlig den nuværende politiske Situation i Danmark. Jeg gjorde det med velberaad Hu for at afskjære Foredrag om den levende Gud, Darwinismens Forkastelighed og andre Ting, som det vilde være af mindre Interesse at høre hans Udtalelser om. Men jeg frygter, jeg har trukket 10 Grændsen for snævert for ham. Af Politikerne er Hørup os en god og paalidelig Støtte. Hans nærmeste Venners Bistand kunne vi gjøre sikker Regning paa; men Samfundet maa jo meget nødig komme til at staae for den almindelige Bevidsthed som en Filial af Morgenbladet. Det er af yderste Vigtighed, at vi ogsaa faae Holstein 15 til at tale for os og om muligt nogle andre af de Moderate, Thomas Nielsen f. Ex., der skal være en udmærket begavet Mand og er interessant som Repræsentant for en ikke grundtvigiansk Gruppe af jyske Bønder. Om det vil lykkes at faae nogle Repræsentanter for Høire til at tale for os, er vel et Spørgsmaal. Vort 20 Valgsprog: *audiatur et altera pars* byder os i al Fald at forsøge derpaa. Saa er der de videnskabelige Foredrag, som utvivlsomt bør have Overvægten over de politiske. De ville falde i 2 Klasser, de Ældres og de Yngres. Jeg haaber det skal lykkes at faae en Del Videnskabsmænd, særlig Folk, som ikke ere ansatte ved Universi- 25 tetet til at udtale sig om Emner, der ligge dem paa Hjertet, især om deres Videnskabs nuværende Aand og Retning og Stilling i Cultur-livet overhovedet og om deres særlige Stilling i Danmark i Nutiden. Lad f. Ex. en Geolog forklare, med hvilke Opgaver Geologien for Tiden fortrinsvis beskæftiger sig og hvorledes det danske Folk er 30 særlig kaldet til at medvirke til nogle af disse Opgavers Løsning. Lad en Filosof eller Naturforsker eller Historiker angribe Theolo-

giens Grundlag og Methode og lad en Theolog søge at forsvare den; dette Spørgsmaal bør Samfundet nemlig efter min Mening ikke betragte som løst og lagt ad acta. Det er vistnok en stor Feil, at Fremskridtet hos os og andensteds for tidligt har betragtet Theologien som værende ude af Verden. Christendommen er jo dog endnu en Verdensmagt, og saalænge det er Tilfældet, vil der jo ogsaa være en (pseudovidenskabelig) Theologi, som vi maae baxes med. Som Demokrater kunne vi ikke heller som ikke eksisterende afvise en Livsopfattelse, som behersker det store Flertal af vore Medborgeres hele Tankegang. Jeg betragter derfor Spørgsmaalet om Theologiens videnskabelige Værd som et af de Spørgsmaal, som vor Forening netop skal leve af. Saa er der det Spørgsmaal, som Universitetets Rector nylig har gjort brændende i Danmark, om Darwinismen er en blot og bar Hypothese eller delvis en allerede bevist Kjendsgjering. Det var meget interessant, om vi kunde faae baade en Zoolog og en Botaniker til at vise os Stillingen. Saa er der norske Forhold, saa er der det terra incognita Sverig, som det ligger os saa nær at ønske Oplysninger om. Jeg haaber en Del paa, at norske og svenske tilreisende Videnskabsmænd ikke ville undslaae sig for at give de danske Studenter Underretning om Forhold og Tilstande i deres Hjem. Jeg haaber, at denne Side af Samfundets Virksomhed nok skal bringes i god Gang. Men saa er der den endnu vigtigere Opgave at faae de Unge selv til at give noget til Bedste, og her maa jeg tilstaae, at jeg endnu ikke ret ved, hverken hvem eller hvad eller hvorledes. Men i al Fald ville vi kunne begynde godt, idet den yngre Drachmann om et Par Maaneder kommer hjem fra Strassburg med det friske Indtryk af det tydske Universitetsliv. Det vil være et godt Emne i gode Hænder. Baade kjender jeg Drachmann fra tidligere Tid som et meget begavet ungt Menneske og hans Kammerater tale med megen Berømmelse om den Rolle, han har spillet i Academicum. Han har paa den smukkeste Maade tilstødt mig sin Bistand baade for Sagens Skyld og maaske ogsaa til-

dels af gammel Hengivenhed for mig. Men ogsaa hos andre blandt de unge Mennesker, som jeg er kommen i Forbindelse med, synes jeg at spore Begavelse, og en god Aand synes at besjæle dem alle. Hvorfor skulde det saa ikke gaae godt?

Der er nylig hændet den for mig uheldige Begivenhed, at vor gamle Rector, der er en human og i det mindste paa det religiøse Omraade meget frisindet Mand, har taget sin Afsked paa Grund af Svagelighed. Med hans Efterfølger bliver jeg sikkert ikke saa tilfreds som med ham; maaske bliver det en hel Krig, hvis vi faaer en Mand med reactionære Tilbøieligheder til at styre vor Skole. 10

Jeg har med stor Fornøielse læst Deres Staffeldt. Min Søster har idag haft den Glæde at høre fra Dem og Deres Frue. Hun beder mig hilse Dem begge venligst.

Deres hengivne

V. Pingel. 15

Jeg beder Dem indstændig meddele mig alt, hvad der maatte falde Dem ind af gode Raad med Hensyn til Samfundet, særlig Foredragsemner og Personer, der ville kunne behandle dem heldigt. Midt i Juli tænker jeg paa at reise til Berlin og Leipzig; men saa er De vist allerede her. Jeg tænker ogsaa paa en Reise i Sverig og maaske Norge. Der kunde jeg maaske paa en Gang see paa Bjergene og arbeide Lidt for Studentersamfundets Interesser. 20

43. *Georg Brandes til V. Pingel.*

B[erlin]. 26. Juni 82

Kjære Pingel.

...

25

Det er ei Optimisme og Pessimisme som i vore Synsmaader af Studentersamfundet staae overfor hinanden, men en forskjellig Anskuelse af Udgangspunktet. Jeg vilde, man skulde have begyndt med at skaffe sig et Lokal (i Nærheden af Universitetet NB hvis der gives et saadant). Ligesom man maa have rummelige Støvler, tørre Fødder for at kunne nyde et Kunstgalleri, saaledes er de høiere 30

Nydelser overhovedet ikke til at nyde paa et altfor slet materielt Grundlag.

Jeg vilde først og fremmest have: Lyse, luftige, renlige Rum, en god Restauration, uforfalsket Kaffe, sindrige og lugtfri Klosetter
5 etc. før man gav sig til at overveie Spørgsmaalet om de høiere Glæder og Bestræbelser. At jeg ei har havt saa ganske Uret, viser den Omstændighed, synes jeg, at efterat nu en praktisk Komité i en Maaned har føitet rundt for at søge Leilighed, nødes de til at sætte sig i Avisen — og faae vel derigjennem lige saa lidt det For-
10 ønskede. Thi i en lille By som Kbhavn kjender man jo forud i et bestemt Kvarter de Par Leiligheder, der kan være Tale om. Der kan jo ei ligge en Sal, der kan rumme 500 Personer, skjult eller sammenrullet etsteds paa en Kvist. Jeg frygter for, man svækker Interessen ved at indkræve Bidrag adskillige Maaneder før der kan
15 gives det ringeste Vederlag for det.

Dog Ingen skal være mere tilfreds end jeg, naar De virkelig snart er saa vidt at De kan tænke paa Foredrag og det Høiere. Var kun ikke alle danske Foredrag saa gudsforbarmeligt kjedelige. Det er i Grunden mærkværdigt at det at høre Foredrag kan have noget Til-
20 lokkende for Studenter hvis daglige Kval Foredrag udgjøre og som skulke hvor de blot kan. Vent Dem Lidet af Politikerne! Th. Nielsen, Deres »udmærket begavede Mand«, har jeg hørt én Gang i Thinget med dyb Forfærdelse. Han er saa styg at han burde indespærres hvor en frugtsommelig Kone kan komme forbi, han ligner en skjæv-
25 rygget Utgardeloke med en lille Pukkel. Naar han taler er det om »Friheden, Kong Frederik d. 7des elskede Folkegave« — horribelt. Det undrer mig ei, at Monrad tilstoppede sine Øren for Deres nok saa »ærbødige og tillidsfulde« Sirenesang. For ham gjælder det øien-
30 synligt om, angaaende den aktuelle Politik i Danmark — sit venia verbo — at sige saa lidt Almindeligt som muligt, thi han har selvfølgelig intetsomhelst politisk Princip; han opgav jo endog med fuldstændig Frækhed det, han selv havde kaldt Livssagen, paa Valg-

tribunen for bare at blive valgt; derimod gjælder det for ham om at gjøre saa gode Affærer, blive Minister saa snart som muligt og der maa han atter helst binde sig saa lidt som det blot gaaer an ved tidligere Udtalelser. Langt snarere havde han naturligvis gaaet ind paa at tale mod Darwin, om Vorherre og lignende som kun 5 kan indbringe Popularitet hos alle gode Faar og alle Uddelere af Ministerposter. Han er Aar for Aar bleven mig væmmeligere.

Det er vist en god Idee af Dem at ville foranledige theologiske Disputer. Det er som at udskrive en Præmieskydning. Der er altid mange, der er unge nok til at ville være med. Jeg skal nok vogte 10 mig. Og gjør i ethvert Tilfælde endelig hvad De kan for at faae Jøderne til at holde Mund. Jøderne — voilà Studentersamfundets Achilleshæl. De skal just ei uddrive dem som af Rusland. Men det er aldeles nødvendigt at uddele Begplastre iblandt dem og bede dem slaae sig selv og hinanden for Munden. Hovedsagen er ei hvem De 15 skal faae til at tale, men hvorledes de af 10 Jøder skal faae de 9 til at tie. Jeg vilde gjerne selv strax give et evigt Taushedsløfte, hvis jeg troede, det kunde nytte Samfundet. Men det gaaer desværre ikke an.

Kommer De her henved Midten af Juli, finder De os efter al Rimelighed og skal blive vel modtaget, det love vi begge. 20

Hils Deres Moder og Søster mange Gange fra os. Jeg kan ikke mere.

Deres heng.

G. B.

44. V. Pingel til Georg Brandes.

Berlin 17/7 82. 25

Kjære Brandes!

Mangfoldig Tak, at De har tænkt paa mine Interesser for Udgravninger og anbefalet mig til Dr. Treu. Jeg haaber at træffe ham imorgen. Jeg var igaar i Museet og besaa flygtigt de pergameniske Sager. De kan ikke forestille Dem, hvor en gjennem Bøger dannet 30 Filolog er uheldig stillet overfor saa fragmentarisk græsk Kunst.

Hvert Stykke raaber til ham, at han skal supplere det, heldbrede det, indordne det i Helheden. Han gaaer tilsidst bort i en Art Fortvivelse som fra et Lazareth, hvor man har opsamlet de Saarede og Uforbundne fra en Valplads.

5 Med stor Bevægelse læste jeg Dagen før min Afreise i Morgenbladet Correspondancen mellem Dem og de anonyme Venner af Kjøbenhavns Universitets Fremgang. At jeg sympathiserer med disse, er en Selvfølge. Deres Svar tiltalte mig særdeles; det forekom mig baade værdigt og hjerteligt. Gid De nu blot ikke maa komme
10 til at fortryde, at De har indvilliget i at være en Slags Frimenighedspræst for Fremskridtspartiet i en lille By og et lille Land.

Jeg kommer til Kjøbenhavn en af de første Dage i August og haaber da at træffe Dem i Rosenvænget. Hils venligst Deres Frue og Drewsens.

15 Deres hengivne

V. Pingel.

45. *V. Pingel til Georg Brandes.*

Trianglen 20/8 82.

Kjære Brandes!

I Anledning af hvad De sagde idag om at holde Forelæsninger
20 over Sagaerne vil jeg tillade mig et Par Bemærkninger om et andet Emne, som ligger og venter paa Dem. Det er den æsthetiske Vurdering af Oldtidens Digtere (og Historieskrivere). Læg Mærke til, at et helt Studium, det filologiske, ligger nede ved vort Universitet eller holdes tilbage paa Præliminariernes Standpunkt derved, at
25 ingen af dets Bærere er istand til at anlægge den æsthetiske Maalestok paa Oldtidsforfatterne af den gode Grund, at Vedkommende ikke er i Besiddelse af de Kategorier, som komme til Anvendelse ved dette Arbejde. Paa sine centrale Punkter maa Filologien jo
30 Principer paa specielle givne Fænomener. Men denne Anvendelse forudsætter et helt stort Studium, som vore Filologer aldrig har haft

Leilighed til at gjøre. Uagtet al deres øvrige Dygtighed og Bravhed troer jeg derfor, at de hverken kunne besvare eller engang stille Filologiens centrale Spørgsmaal. Jeg seer ikke rettere end, at her er en stor Virkekreds for G. B., og at De vil kunne faae en ganske overordenlig gavnlig Indflydelse paa de mange unge Mennesker, der studere Filologi ved Universitetet. Maaske kommer De alligevel til at udgrave den græske Oldtid, ikke i Herculanium, men i Kjøbenhavn.

Deres hengivne

V. Pingel. 10

46. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 26/10 82.

Kjære Brandes!

Lykkelige Menneske, som De er, at De kan sidde i Ro og arbeide, medens vi andre fare omkring og søge at drive vore Medmennesker til at arbeide, til at tale, digte og synge i den gode Sags Tjeneste. Vi holder Blicherfest d. 31te. Efter at vi allerede havde opgivet Drachmann, kom der i det yderste Øieblik et Digt, som vi kunne være tjente med, et Chor, et Recitativ og atter et Chor. Lad mig skrive det første Chor af, det eneste af Digtet, som jeg har ved Haanden:

Han var saa fattig paa Gods og Guld —	20
ei helt uden egen Brøde;	
Skjæbnen maalte ham Skjæppen fuld	
af Timer saa bittersøde.	
Spentrup-Præsten i Heden gaaer	25
saa arm, saa arm som et klippet Faar —	
med Ulve han kunde ei tude;	
han delte sin knappeste Smule Brød,	
han glemte sin Skam og skjulte sin Nød	
blandt Folket, blandt Folket derude:	30
Folket var Billede, Heden var Ramme,	
Livet blev Digtningens Moder og Amme,	
Sorgen gav Sangen Vinger:	
en ossiansk Barde fra Havgusens Land,	
en Jæger, en folkelig Spillemand	35
berørt af Indvielsens Finger.	

Dette synes mig i det Hele fortræffeligt, men det Følgende er ikke ganske i Høide med det. Deres Kritik af Dr. fornylig var overordenlig morsom og i Grunden ikke ondskabsfuld; jeg havde blot imod den, at den fremkom efter E. B.'s Kritik. Det var nok med
5 den ene Broders Angreb. Hvad E.'s Kritik angaaer, maa jeg indrømme hans Ankers Rigtighed; Stykket synes mig at indeholde en psykologisk Umulighed. Men var der ikke gode Sider ved dette første Arbeide, som burde være fremhævede? For Øvrigt vilde jeg
10 gerne — post festum — vende tilbage til denne Strid mellem mine Venner, som bedrøver mig meget og kun er til Glæde for vore Fjender.

I dette Øieblik skriver Dr. mig, at Bjørnsons Datter er bleven farlig syg i Götheborg, saaat at vi næppe faaer ham at see den 31te. Vi have i det Hele Sorg af vore Gjæster: Bønderne fra Jylland tage
15 sig deres sædvanlige Efteraarsferie paa denne Tid, inden Finansudvalget træder sammen, og udeblive formodenlig alle. E. Poulsen sender mig ogsaa i dette Øieblik Afbud. Hvor det er vanskeligt at bygge med levende Sten!

Hørups Foredrag var, som man kunde vente, aandfuldt og vit-
20 tigt; han selv syntes, at det var meget mattere, end det burde have været. Den stærke Hede i vor Sal generede ham aabenbart noget. Han talte om det Glædelige i den store Kamp mellem By og Land, den naturlige Udjævningsproces mellem Bønder og Borgere. Han mente, at nu var vi omtrent naaet til det Punkt, at Vædsken i de
25 2 samkvemhavende Kar var kommet i Ligevægt. Bønderne havde nu tilkjæmpet sig Byboernes Respect, og de specielle Hovedstadsvenstrer, det socialistiske og det literære, vilde snart finde deres Plads indenfor det store landlige Venstres Ramme. Hans Betragtninger forekom mig for Resten at være noget vel abstract idealistiske
30 og optimistiske. Saaledes vilde han slet ikke tillægge Modsætningen mellem Gaardmænd og Husmænd nogen Betydning. Ved Bollerne udviklede der sig en lang og meget livlig Discussion, hvor der navn-

lig gjordes gjældende, at vort Venstre taler altfor lidt om det Positive, om de Reformer, det efter Seiren vil søge at gennemføre. Jeg gik hjem Kl. 2 med den Fornemmelse, at Samfundet den Aften gennem det Foredrag og den Discussion var blevet sig selv, havde faaet sit naturlige Fysiognomi: Gid vi maatte faae mange lignende 5 Aftener.

Tag til Takke hermed, kjære Brandes, i denne travle Tid og modtag vore venligste Hilsener til Dem og Deres Kone.

Deres hengivne

V. Pingel. 10

Vi havde i Mandags et meget kjærkomment og interessant Besøg af Fru Maren Berg og hendes unge Datter. Herom Mere senere.

47. *Georg Brandes til V. Pingel.*

14/11 82.

Kjære Pingel!

...

15

De veed hvilken levende Interesse jeg nærer for »Samfundet«. Efter Aviserne at dømme gik jo Deres Fest smukt; et Brev har dog sagt mig, at den var lidt for arrangeret; men ligemeget. De maa nu endelig ikke opgive at plage Bjørnson om Foredrag. Sig til ham at det er hans Pligt som Mand. Sig ham at Digtene ellers aldrig 20 er Mænd, at han gjør og maa gjøre en Undtagelse. Det Skrækkeligste ved de Poeter er at mens andre normale Mennesker naar de møde Modstand blive gale i Hovedet, ville slaae fra sig, bryde igennem o. s. v. saa blive Poeterne omvendt tamme og modløse.

...

25

Hvad Drachmann angaaer, saa skrev hans Frue efter min Artikel om Norsk Tidsskr. et langt Brev til mig fra Frederikshavn i meget smukke Udtryk, jeg svarte trods min knappe Tid samme Dag und zwar 7 tætte Sider, saa skrev hun igjen endnu hjerteligere, at nu kom strax Forklaring fra D., men jeg har ikke desmindre ei hørt 30 et Ord fra ham. Jeg troer han løber grassat i Stöckersk Antisemit-

isme; det griber om sig blandt alle de svage Hoveder i Norden som her. Naar jeg kommer hjem aabner jeg den antitydske Campagne mod alle som have ch, nn og lignende i deres Navne, Rudolf Schmidt og Drachmann skulle begge transporteres til det store Fædreland; 5 skal jeg til Palæstina, vil jeg dog have Følgeskab et Stykke paa Veien, Rud. Schmidt kommer i Kvægvognen, Drachmann i Kuppéen »For Kvinder«. Jeg gad vide hvordan min store Bog bliver. Jeg skriver paa 29 Ark, men der bliver mindst 36, noget som Gjellerups Bog i Omfang og endda, frygter jeg, lidt mere. Hvilken Pakke! 10 Hilsen fra os begge til Deres Moder og Søster.

Jeg er Deres ganske hengivne

G. B.

Længe har jeg ikke læst noget d'un si indigne mauvais goût som den lille G.s Indlæg for Dødsstraffen. Den modbydelige Hanekyl- 15 linge-Tone; han var endnu værre end Contraparten, ikke sandt?

48. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 30/11 82

Kjære Brandes!

I 16 Dage har jeg forsømt at svare paa Deres kjærkomne Brev af 14de, hvad der er saameget slettere af mig, som De er en af de 20 Faa, der alvorligt interesserer sig for Samfundet. Jeg har haft meget at bestille — i al Fald i Forhold til mine Kræfter; dette maa være min Undskyldning. Til Bjørnson har jeg skrevet, men endnu ikke faaet Svar. Jeg har ogsaa af Thaulow faaet Løfte om, at han vil anvende sin Indflydelse hos ham i Samfundets Interesse. Mon ikke 25 Ibsens indirecte Angreb paa Bjørnson i »Folkefjenden«, som jeg forresten endnu kun kjender af Omtale, kunde ægge Bjørnson til at slaae et Slag mod Individualismen? Jeg har haft en Del Uleilighed med Goos i den senere Tid. Han overraskede mig nemlig med et Brev, hvori han sagde, at, efter at han havde læst Gjellerups Bog 30 og seet det nærgaaende og krænkende Billede af en Universitetslærer, som G. havde tegnet, ansaa han det for en bydende Pligt

mod sin Collega ikke at holde Foredrag i Samfundet, med mindre der forelaa en officiel Misbilligelse fra vor Side af den Gjellerupske Oplæsning. Jeg har svaret ham i et Brev, hvori jeg atter udviklede ham den hele Sag og endte med, at vi i hans Skrivelse saae et ubilligt og uvenskabeligt Forsøg paa at overføre det Ansvar, der alene 5 bør hvile paa G., paa vort Samfund, og at vi derfor, omend med Beklagelse, give Afkald paa hans Foredrag. Denne Correspondance er bleven opslaaet paa vor sorte Tavle, og vi have saaledes indtaget en temmelig bestemt Stilling ligeoverfor summus jurisconsultus. Men hans yngre Colleger (Deuntzer og Lassen) ere ingenlunde enige 10 med ham i denne Sag (han skal være bleven paavirket af Matzen og andre Høiremænd), og de Studerende ere saa misstemte imod ham, fordi han for Politik og andre Allotria afjadsker sine Forelæsninger, at han maa tage sig iagt, at han ikke snart bliver Facultetets mest ringeagtede Medlem. 15

I Øvrigt er jeg ingenlunde glad ved den fotografiske Gjengivelse af Theologen Madsen, som G. har leveret i sin Bog. Gid han i det Mindste ikke havde ladet sin Professor gifte sig en Herregaard til. Det er ikke ridderligt at optage saadanne Træk af Virkeligheden, især naar man sigter paa en stille, hæderlig, arbeidsom, af de theo- 20 logiske Studerende afholdt Professor, til hvem Herregaarden vist snarere har beilet end han til den. Ellers er jeg i det Hele glad ved G.s Roman. Er han, som De er nærved at kalde ham, en Hanekylling, saa er han i al Fald en høist talentfuld og undertiden sublim Hanekylling. Hans Artikel for Dødstraffen har ikke ved sin Form 25 stødt mig saaledes som Dem.

Hvad Drachmann angaaer, saa mener jeg, at De meget for stærkt fastholder det Billede, som De har faaet af ham for 10 Aar siden. Han besidder langt mere Personlighed, end De vil indrømme ham, er efter min Overbevisning langt ærligere, langt trofastere mod sig 30 selv, end De antager. Men De sagde selv i Sommer, at De i 10 Aar ikke har haft en ordenlig Samtale med ham. Dhrr kjender ikke

mer hinanden, men derfra er der, som bekendt kun et lille Skridt til at miskjende hinanden. Hvor det skulde være mig kjært, om jeg med Tiden kunde bidrage Lidt til en bedre Forstaaelse mellem Dem og ham.

5 . . .

Paa Mandag skal vi have musikalsk Aftenunderholdning og Bal i Larsens Locale. 3 kvindelige Studerende have nu meldt sig ind i Samfundet. Ved Kvindernes Hjælp skulle vi hæve os i Publicums Omdømme. Under mine Bestræbelser for at knytte Islænderne til
 10 Samfundet har jeg lært en ung islandsk Stud. jur. og Digter Hannes Hafstein at kjende. Han kommer herud om Onsdagen og lærer mig Nysislandsk. Er hans Digte saa smukke som hans Øine, maae de være meget smukke; foreløbig kjender jeg kun nogle faa, men de tiltale mig meget. Jeg glæder mig til at forestille ham for Dem. —
 15 Nogle Ord i Deres Brev lød for mig som den skønneste Musik, nemlig: »naar jeg kommer hjem« i Betydningen: naar jeg kommer til Danmark. Ja, kjæreste Brandes, De skal komme hjem i disse Ords bedste Betydning og finde, at her er langt større og frugtbarere Opgaver for Dem at løse end i Tydskland. Jeg har en Følelse af,
 20 at mange af os vil blive dygtigere og viljestærkere, ja næsten klogere og mere begavede, naar De til Stadighed boer imellem os.

Hils Deres Kone paa det Hjerteligste. Hvor hun har haft Ængstelse i Anledning af sin Moders Sygdom. Men nu har jo Alt vendt sig til det Gode.

25

Deres hengivne

V. Pingel.

49. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 24/12 82.

Kjære Brandes!

Jeg har endnu ikke takket Dem for den (mod alle Aftaler og be-
 30 svorne Overenskomster) tilsendte store Bog. I den nu begyndte Ferie skal den være min daglige Beskjæftigelse, men jeg takker Dem alle-

rede paa Forhaand for al den Belæring og Underholdning, som den vil skaffe mig. Af nye Bøger har jeg kun haft Tid til at læse nogle ganske tynde og smaa. Deraf har »Et Besøg«, som jeg læste en Løverdags Nat, da jeg var kommen hjem fra Samfundet, særlig interesseret mig som et Paradigma paa den nye Skoles Poesi baade med Hensyn til Emne og Behandling. Der er virkelig Krummer i Edvard langt ud over, hvad jeg ventede. Og saa disse morsomme Selvafsløringer, som Folk give til Bedste, naar de tale om den Slags Bøger!

Samfundet, Deres stadige Bekymring og Interesse, har siden jeg sidst skrev til Dem, og siden den kjedelige Blicherfest haft flere meget gode Aftener, først en musicalsk Aftenunderholdning med Bal, som har gjort megen Lykke, og derpaa Bjørnsonfesten, som hos de fleste Tilstedeværende har efterladt et mægtigt Indtryk. Jeg, der havde færdedes bag Coulisserne, kunde ikke naae op til en saa stor Begeistring; men jeg maa dog indrømme, at det var sundt og smukt, hvad B. sagde især imod den blaserte Overlegenhed og imod, at de unge Mennesker »rakke« deres Legemer til. Den Ængstelse, som B. var i, indtil han havde talt, overraskede mig; jeg troede, at man kunde vække disse berømte Folketalere midt om Natten og faae dem til paa staaende Fod at aflire en Pragttale over et hvilket som helst opgivet Thema. For B.'s Vedkommende gjælder det i al Fald ikke.

Ogsaa i en anden Retning er Samfundet i Fremgang. Det er blevet foreslaaet, at nogle af dets Medlemmer, som særlig føle sig kaldede dertil, skulle aabne nogle Aftencursus for Arbejderne, og Sagen synes at vinde Tilslutning. Disse Cursus, som tænkes afholdte i Communeskolernes store og smukke Localer, ville give Samfundet et godt Fodfæste i Virkeligheden, give Studenterne Leilighed til at lære Folket at kjende, modarbejde Kastevæsenet, udbrede Kundskab, indskrænke Vankundighed og forvrøvlet Uklarhed og endelig skaffe Samfundet Anseelse som noget Mere end en blot Forlystelses-

forening. De har jo hørt om Søndagsforedragene i Rømersgade; til dem ville de paatænkte Cursus slutte sig som et fortræffeligt Supplement. Der har ogsaa under Triers Auspicier dannet sig en Forening af Damer, som om Søndagen ville underholde Arbeidernes 5 Børn (med tilhørende Mødre) med Fortælling og Oplæsning. Kort sagt Fritænkerne indrette ogsaa deres Bethesda eller Anti-Bethesda. Baade min Søster og min Halvsøster 3: Frøken Brosbøll er blandt de omtalte Scheherasader. 3 af de kvindelige Studenter er gaaede ind i Samfundet, saaat vi ogsaa i Kvindesagen have distanceret den 10 gamle Forening. Vore pecuniære Forhold ere alt andet end lystelige; men vi sætte vort Haab til vore Gjøglerier i Februar Maaned. Christiansen, Forfatteren af Lindows Børn, har skrevet os en Farce, som jeg venter vil more Folk ved sin Overgivenhed og sine Hentydninger til Øieblikkets Forhold. Jeg havde bedt ham skrive om 15 de Gjenvordigheder, en ung Mand maatte gjennemgaae, fordi han var Medlem af Samfundet; han har rigtignok henlagt Scenen til Andamanøerne og det 7de Aarhundrede, men har dog faaet et Fremtidsperspectiv anbragt, hvor man seer en Student mellem 5 gamle Tanter, der har opfostret ham fra lille af med Ewaldske 20 Romaner og nu kaster sig over ham som Bacchantinderne over Pentheus, da de opdager, at han er Medlem af Samfundet. Dog dette er store Statshemmeligheder, som jeg meddeler Dem, og som ingen gennemreisende Dansk maa erfare Noget om. — Hvis De endelig bryder Dem om at høre, hvorledes det gaaer Formanden, 25 saa vil jeg sige, at jeg fra mit Martyriums Høide med Ringeagt seer ned paa St. Laurentius og den hele Flok af mine christelige kanoniserede Colleger, der lod sig flaae eller stege nogle faa Timer, medens jeg i 8 Maaneder skal tvinge min Natur til det, der ligger den aller fjernest, at repræsentere og at tale officielt. Dog nu er 30 den halve Tid af min Vagt jo tilende, og jeg begynder at tænke paa, at jeg om ikke altfor lang Tid skal afløses. Til Februar kommer De jo, kjære Brandes, det vil være mig en stor Trøst jævnlige at tale

med Dem. Naar nu blot De selv maa føle Dem tilfreds i Kjøbenhavn. Jeg tænker ret ofte derpaa, i Almindelighed med Tillid paa Grund af de mange smukke Opgaver, der synes mig at vente paa Dem; men undertiden ængstes jeg ved, at De er blevet saa stort vant i den store By. Jeg troer næsten, at Deres Hustrus hannoverske Sind vil gjøre Omplantningen lettere for hendes Vedkommende. Thi mellem Hannover og Sjælland er der jo ikke saa lang en Afstand.

De hjerteligste Hilsener fra os alle.

Deres hengivne 10
V. Pingel.

50. V. Pingel til Georg Brandes.
Kjære Ven Brandes!

Trianglen 10/1 83.

. . .

Jeg fik Brev fra Drachmann i Anledning af vor Studenterkomedie, 15 hvis Spøg med »Puppe og Sommerfugl« har forekommet Deres Broder og Levison saa betænkelig, at der var Fare for et Brud mellem Dr. og Samfundet. Som jeg var overbevist om, tager Dr. denne Sag paa en godmodig Maade. Han skriver ogsaa om sit Forhold til Dem, som han utvivlsomt bestandig nærer megen Hen- 20 givenhed for. Gid dette Forhold ved Deres Ankomst hertil maa ordne sig paa en tilfredsstillende Maade! De 2 Afskygninger af det literære Venstre, som betegnes ved Dr. og ved E. B., maa for Alting ikke vende sig mod hinanden, men gaae frem som de 2 Fløie af samme Hær. Her er ogsaa en vigtig Opgave for Dem, kjære Brandes; 25 men til dens Løsning hører der, at De faaer et noget andet Syn paa Dr. som Menneske, at De stiller Dem i et lignende sympathetisk-kritisk Forhold til ham som De indtager overfor Musset, Gautier eller en anden af Deres literaturhistoriske Personligheder.

Fortjenesten af at drage ligesom Sjælen ud af de Hugoske Digte 30 og frembringe et overvældende Indtryk der, hvor Forfatterne selv

i saa høi Grad svækker Virkningen af sin sublime Conception ved vidtløftig Brede, forekommer mig ikke saa ringe endda; men jeg seer naturligvis ogsaa andre og større Fortjenester i Deres Bog, navnlig den skønne Gruppering og Individualisering af Gruppens forskjellige Medlemmer paa Baggrunden af det almindelige Tidsbillede. Men herom Mere en anden Gang.

Det er sent og De skal have dette Brev saa snart som muligt. Moder var her i dette Øieblik og bad mig hilse Dem og Deres.

Deres hengivne

10

V. Pingel.

Ja, Arbejderplanen er god, ikke sandt. Det mangler overhovedet ikke paa gode Elementer her i Danmark, men det mangler paa Folk, som med det Heles Tarv for Øie ville samle og sammenarbejde disse Elementer.

15 51. *Georg Brandes til V. Pingel.*

9 Marts 83

Kjære Ven!

Megen Tak for Deres Linier. Men De omstemmer mig ikke saa let med Hensyn til Litteraturens Goos. De vil ikke tage ilde op, at jeg slet ikke vil see hvad han har skrevet til Dem. Vil han virkelig sige mig noget, efter at han har ladet mine Breve til ham selv og hans Kone ubesvarede og efterat han har desavoueret hende, saa maa han enten gaa til mig eller skrive mig selv til. Jeg troer meget gjerne at han har revet nogle Breve itu, rimeligvis fordi han selv følte, han ikke havde rent Brød i Posen. Men da han har skrevet over 20 Bind vil han vel ogsaa kunne finde Formen for et Brev. Det er ikke saa svært at tale Sandhed. Ganske anderledes svært er det jo rigtignok at skrive naar man ikke har denne Hensigt.

Jeg kunde tilgive ham meget, hans Beskyldning til Schandorph for at have »solgt sig til Jøderne« skjønt den ikke er smuk, hans Audiens hos Prins Valdemar for at overrække ham et Mæcenat-exemplar af »Tordenskjold« med Paaskrift Til Danmarks første Sø-

mand — som jeg i gamle Dage (1878) maatte tilgive ham at han sendte Mæcenatexemplarer af sine Bøger til »Punch« — men det synes mig et daarligere Tegn at han i sit Svar til Studenterforeningen har fundet det nødvendigt at bemærke, at han følte langt større Sympathi for den end for Studentersamfundet, hvad ogsaa snart 5 skulde give sig tilkjende i hans Production.

Er det dette, De kalder at leve stille udenfor Partiernes »Støi og Uhygge«? Selv om nu hans Kone eller Søster i Øieblikket forhindrer Udgivelsen af nogle af hans slemmere Ting og selv om en ny »Søndag paa Amager« vinder ham Popularitet, er saa den ene Goos stort 10 bedre end den anden?

Denne nye Goos forfølger sin Plan at blive Ridder af Danebrog, Etatsraad og rost i de store Høreblade. Habeat!

De kan tro, han er enig med sig selv om at for mig har han ingen Brug.

Deres ganske hengivne 15

Georg Brandes.

52. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 5/5 83.

Kjære Brandes!

Jeg ønsker, som De jo nok ved, at alt, hvad De foretager Dem, 20 maa lykkes paa bedste Maade, altsaa ogsaa Foredraget imorgen. Tillad da »Pios Efterfølger« — ja gid jeg havde Mod og Ungdom og økonomisk Kundskab til at overtage den Rolle — at raade Dem en Smule i den Anledning. Vanskeligheden for Dem vil være den samme som for en Staffelimaler, der skal udføre et stort Decora- 25 tionsmaleri, bestemt til kun at sees i Afstand. Tag endelig en stor grov Pensel, saa stor og saa grov, som De aldrig har haft den i Haanden, og dyp dybt i Farvepotten. Bryd Dem for al Ting ikke om de fine Overgange. En Ting, som De ikke bør være uvidende om, passerede igaar Aftes ved Undervisningsmødet. En Maler Lar- 30 sen optraadte paa en temmelig heftig Maade mod Rubin, fordi

han i sine Foredrag over Samfundslære havde talt om Socialismen som en urealisabel Theori; Sligt burde ikke finde Sted ved en Arbejderundervisning. Rubin svarede meget godt, idet han hævdede Ytringsfriheden for Arbeidernes Lærere. Han fik ogsaa Størstedelen af Forsamlingen med sig; men maaske har denne lille Begivenhed dog efterladt nogen Bitterhed hos Arbeiderne. Maaske var det rigtigt at hævde, at det literære Venstre paa det økonomiske Omraade hverken ere Socialister eller Antisocialister, men usagkyndige og derfor Skeptikere, medens vi paa Undervisningens Omraade helt kunne slutte os til den socialistiske Tankegang. Saaledes vil jeg i det Mindste klare for mig personligt, naar Leilighed gives, idet jeg dog tilføier, at Forholdet mellem Arbeide og Løn forekommer mig under den nuværende Ordning at være stærkt forrykket, saaat min Skepsis kun gjælder de foreslaaede Midler. En Ting, som Arbeiderne imorgen ville lytte efter med den spændteste Opmærksomhed, er, om De selv troer paa Lassalles Theorier. En aaben Udtalelse om dette Spørgsmaal vil efter min Mening være det eneste Rette. Den høieste Klogskab er efter min ringe Mening i dette som i ethvert andet Forhold at sige sin virkelige Mening ganske aabent. Jeg troer ogsaa, at Deres Popularitet mellem Arbeiderne er saa stor, at De uden Fare kan tale om den Upaalidelighed, De har mødt hos nogle af dem, men generaliser ikke dette Indtryk. De vil derved begaae en stor Uretfærdighed.

Tilgiv disse smaa Raad. Min eneste Berettigelse til at fremkomme med dem søger jeg deri, at jeg paa dette enkelte Punkt, Arbeidernes Belæring, har en Smule mere Erfaring end De, skjønt den er ringe nok endda.

Deres hengivne

V. Pingel.

53. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 13/11 [5: 12] 83.

Kjære Brandes!

Hvad jeg vilde have sagt Dem i Formiddags, er kortelig dette:

Det var en Feil, at jeg ikke igaar begyndte vor Samtale om Drachmanns Artikel med de Ord: jeg finder den uværdig og gemen. Dette er min Mening, saavist som det paa den anden Side ogsaa er min Mening, at Dr. selv ikke uden Videre kan betegnes med disse Navne. Han har ikke været sig selv mægtig, da han skrev, Blodet er 5 sunket ham ned over Øinene og han har i den Tilstand sagt Ting, som han vil komme til at skamme sig over, saalænge han lever. Dog vil jeg ikke godkjende Deres Fortolkning af de Ord, som De citerer. Jeg troer, at, forsaavidt som der er nogen Mening i dem, er det denne: »disse 2 Literaturens Tyranner ville falde ligesom Cl. Pe- 10 tersen, og vi Underkuede ville da aande op«. En gennemført Lighed maa der i denne taabelige Artikel ikke tænkes paa. Se f. Ex. Sammenstillingen mellem Dr. selv og Ploug. Denne har jo aldrig i sin Production ladet sig paavirke af Cl. P., men kun ladet ham husere i sit Blad, Dr. har aldrig givet Dem Adgang til noget Blad, 15 men kun ladet sig belære og paavirke af Dem, og alligevel sammenlignes Ploug og Drachmann som dem, der har havt en fælles Skjæbne.

Som sagt, jeg beklager meget, at jeg ikke begyndte med at fordømme Artiklen paa det Strengeste. Men dels ansaa jeg den for fuld- 20 stændig sprængt i Luften ved det af Dem citerede Brev, dels byggede jeg for meget paa den overlegne Ro, hvormed De havde skrevet, og som jeg antog udsprungen af, at Fornærmelserne intet Indtryk havde gjort paa Dem. Nu forstaaer jeg, at det var en tilkjæmpet Ro, udsat for at slaae over i sin Modsætning. Det vilde glæde mig meget, om vi en Gang om nogen Tid igjen kunde tage Drachmanns 25 hele Psychologi for til Undersøgelse og om vi saa kunde behandle dem paa samme lidenskabsløse Maade som den, hvorpaa 2 Zoologer undersøger et sjældent Dyr. Det er muligt, at der igaar imod min Vilje var noget Advocatorisk i mine Ord. Jeg skal stræbe at aflægge det. Men jeg troer virkelig, at jeg paa Grund af et vist 30 aandeligt Slægtskab har nogle Betingelser forud for Dem til at dømme retfærdigt om D. Som Charakter sætter jeg ham naturligvis

lavt; men i Betragtning af den store Gevæxt af Geni, som han har at bære paa, finder jeg, at han kunde være meget værre endda.

Deres heng.

V. Pingel.

5 54. V. Pingel til Georg Brandes.

Trianglen 14/12 83

Kjære Brandes!

Endnu 2 Ord.

Jeg havde revet Slutningen af mit Brev til Dem af, fordi jeg var kommen ind paa nogle utidige og kjedsommelige Betragtninger
10 over Taknemmelighedens Psychologi i Almindelighed. Dem skal De slippe for. Men jeg føler mig tilskyndet til at sige Dem, at, skjønt jeg seer med andre Øine end De paa Drachmanns hele Natur og under det tykke Dække af Egoisme og Nydelsesbegjær øiner et Muld-
lag af sund menneskelig Følelse, hvori al hans bedre Digtning har
15 sine Rødder, saa mener jeg dog og skal, hvis jeg nogensinde mere træffer ham, sige ham i hans aabne Øine, at han har vist en uhæder-
lig Mangel paa Taknemmelighed mod Dem.

Deres hengivne

V. Pingel.

20 55. V. Pingel til Georg Brandes.

Aarhus Forsamlingsbygningen

Kjære Brandes!

11/4 84.

Jeg skriver til Dem fra mine Forhaabningers Land dels for at sende Dem en venlig Hilsen, da mine Umtriebe i Kjøbenhavn ikke levnede mig Tid til at see op til Dem før min Afreise, dels for at
25 meddele Dem, at mine Tilhængere i længere Tid have knurret mod Landstingsmand Dam, fordi han efter deres Mening ikke energisk nok har virket for, at De kom her over og holdt det Foredrag, som De nok allerede ifjor har lovet denne Bys Indbyggere. Jeg har lovet at lægge et godt Ord ind for dem, og jeg vilde være Dem meget
30 taknemmelig, om jeg paa Deres Vegne kunde give et nogenlunde

bestemt Tilsagn. Fremskridtets Sag overhovedet vilde vinde ved, at De holdt et bedaaende Foredrag i denne By, som vil blive et Hovedsæde for, hvad jeg for Kortheds Skyld vil kalde den Hørupske Bevægelse. Og tænk, hvor smukt De, hvis De vælger Holberg til Emne, vil kunne gaae over fra hans Peder Paars til en anden Paars, 5 som nu over stride Strømme og mellem mange Paternoster-Skjær higer mod Foreningen med en anden Aarhusiansk Dorothea. Kan De nægte en saadan Stræben en hjælpende Haandsrækning?

Deres hengivne

V. Pingel. 10

Venlig Hilsen til Fru Brandes!

56. V. Pingel til Georg Brandes.

Triangeln 9/9 85.

Kjære Brandes!

Det var kjedeligt, at jeg idag glemte at tale med Dem om en Sag, som det var mig overdraget at forebringe Dem. Det var en An- 15 modning fra Ringsted Foredragsforening om, at De i Løbet af Vinteren vilde holde et Foredrag for den. De ved uden Tvivl, at Bønderne omkring Ringsted hører til de fremmeligste her i Landet; de er »europæiske« og arbejdervenlige, og de har udtrykkelig udtalt Ønsket om en Gang at faae Dem at høre. Jeg troer, at der herved 20 stilles Dem en Opgave, som det vil interessere Dem at løse, og som De kan løse paa en udmærket Maade, naar De fastholder disse 2 negative Fordringer ikke for meget (for sammensat) og ikke for hurtigt veksellende. Hvad Emnet angaaer, falder mig ind, hvad vi talte om idag, Zolas Skildring af Arbejderliv i L'assommoir og 25 Germinal. Var det ikke en interessant Opgave for unge Bønder, der kun kjender Romanen fra Ingemanns og Brosbølls Behandling, at aabne denne nye Verden, den realistiske Roman? De har en ganske sjelden Evne til at meddele Quintessentsen af et Digterværk saaledes, at man trods Forkortelsen og Bortskjæringerne bliver gre- 30 ben af Værkets Aand. Naar De til en saadan Gjengivelse af den ene

eller begge de nævnte Romaner føiede nogle letfattede, mod det Praktiske sigtende Reflexioner over Form eller Indhold (især det sidste), vilde De uden Tvivl gjøre et stort og varigt Indtryk paa disse unge Landmænd, for hvis Bevidsthed Tanken om Literaturernes ubekjendte Skatte er begyndt at dæmre frem i ubestemte Omrids.

Lad mig blot tilføie, at den Ringstedske Foredragsforening kun har smaa Midler og kun kan byde et ringe Honorar (det er de unge Bønder, som har dannet den). Men jeg ved, at De har talt
10 uden Vederlag for Arbejderne, og at Hensynet til Honoraret kun vil spille en uvæsenlig Rolle for Dem, naar blot Opgaven vil interessere Dem.

Deres hengivne

V. Pingel.

H. V. KAALUND OG GEORG BRANDES

1878

1. *Georg Brandes til H. V. Kaalund.*

Berlin. Zelten 16. N. W.

Høistærede!

14 Marts 78.

Ved et Tilfælde har jeg faaet den danske Ill. Tid. for 3die Marts at see, hvori et Digt af Dem til H. Drachmann giver mig Anledning til
5 disse Linier.

Min Tid er saa optaget, at jeg maa knibe en Stund af en sildig Nattetime for at skrive Dem til, og det er egentlig ikke af Lyst jeg skriver.

Jeg betragter Indledningen til Deres Digt som rettet mod mig og
10 de faa unge Mænd i Kbhvn., der have sluttet sig til mig, og skjøndt man neppe behøver at kjende mig personlig for at vide, at det ei er min Vane at svare paa Angreb, vil jeg dog bemærke, at naar jeg i dette Tilfælde privat gjør en Undtagelse, saa er det, fordi jeg altid har sat megen Pris paa de fleste af Deres Digte og fordi det har undret
15 mig noget at see Dem istemme et Omkvæd, som hidtil kun er blevet sunget af hvad jeg betragter som — Krapylet.

Hvad De indvender mod Drachmann, har jeg i og for sig Intet imod; jeg vilde maaskee endog have sagt det stærkere og med færre Complimenter.

20 Indledningen derimod, som vel er holdt navnløs, men som, da den neppe kan gjælde Socialisterne, vel maa gjælde mig, og som hvad enten den directe sigter til mig eller ei, ved sin hele Formning (Viden og Tro, Lignelsen om Raabet Land! der synes foranlediget af et Sted i min Bog om Kierkegaard o. s. v.) er anlagt saaledes, at den vil
25 betragtes som møntet paa mig, vil jeg tillade mig privat at nedlægge den allerbestemtteste Protest imod.

Hvor er vel min »pralende Blæsen Basun for det Nye«? eller min »overmodige Haan af det Gamle«, hvor er Skraalet, Skipperløgnene o. s. v.? Tillad mig at sige Dem at jeg ei kan betragte det som ganske honnet at udslynge slige Beskyldninger uden bestemt at sige, til hvem de sigte. Jeg veed meget vel, at de kun ere et Echo 5 af Hundreder, jeg har ladet henstaae uimodsagte i Fædrelandet, Dagbladet, Nær og fjern, Dagstelegrafen og de øvrige danske Blade, men disse vare ei undertegnede med Navnet Kaalund. Havde jeg saa sandt et Stykke Trykpapir til min Raadighed i Danmark, hvori jeg kunde være bekendt at skrive, da vilde jeg ei falde paa at uleilige 10 Dem med disse Linier. Men jeg har det ikke, og De kan trygt sige endnu langt stærkere Ting om mig og mine Lige uden at risikere noget Svar.

Deres hele Digt — smuktformet og veltalende som det er — er rettet mod Pral — visselig en hæslig Last. Men med Forlov! er det 15 ikke ogsaa en Art Selvros, og en noget besynderlig, at rose sig af at have siddet stille, af at have bevaret sin Flegma medens Andre lode sig henrive af Illusioner. Mig forekommer det saaledes. En Digter burde mindst negte, at den Bedragne undertiden er visere (i ethvert Tilfælde undertiden poetisk productivere) end den Ikke-Bedragne. 20

Der er noget i mit Hjerte som trækker sig sammen, naar jeg hører en Digter uden en Stavelses Indsigelse mod det bundløse Filisterium, der aldrig lader sig henrive af Illusioner og altid glæder sig ved Magtens Fylde, udtømme sig i lidenskabelig Haan over saakaldte »Fremtidsprofeter«. Jeg siger ikke dette i mit eget Navn. Thi jeg 25 troer ikke, at selv mine ærede Hadere ville bilde Nogen ind, at jeg nogensinde har givet mig ud for Fremtidsprofet; men jeg siger dette til Forsvar for den letbevægelige Ungdom, der gjerne venter at skulle opleve store og lykkelige Forandringer. Men sømmer det sig da for en Digter, der afskyer Pral, at boltre sig i saa stortalende For- 30 dømmelsesdomme over Feiltagelser, der maaskee mangan Gang røbe et ædlere Sind end den vanemæssige Fasthængen ved det Gamle?

Ja jeg slutter med dette Spørgsmaal og undertegner mig med en Høiagtelse, der ikke oftere vil søge nogen Leilighed til at udtrykke sig,

Georg Brandes.

5 2. *H. V. Kaalund til Georg Brandes.*

Vridsløselille Fængsel
den 4de April 1878.

Højstærede

Hr. Dr. phil. Georg Brandes!

Er det ikke mærkeligt: otte Dage før jeg modtog Deres Brev, som jeg desværre, — haardt medtaget af Overanstængelse og Sygdom, —
10 først i Dag seer mig i Stand til at besvare, havde jeg alt modtaget et andet, fremkaldt af en lignende irriteret Selvfølelse og indeholdende næsten de selvsamme Beskyldninger som Deres. Naar jeg siger Dem, hvem der havde skrevet det, vil De forhaabentlig indsee, hvor højelig De har gjort ikke allene mig, men ogsaa Dem selv Uret. Det var
15 undertegnet Rudolf Schmidt. Ogsaa han, — Deres gamle Modstander, han, hvis Standpunkt synes at være i et Verdenshjørne, der er stik modsat Deres, melder sig som ramt af den Pil, jeg efter Deres Mening har udsendt mod Dem. I ethvert Tilfælde anseer han det for givet, at jeg i Indledningen til det omhandlede Digt ved at bruge
20 Udtryk som: »Raabet: Land!«, — »Viden og Tro«, — »Fremtidsprofeterne« maa have sigtet til ham og den »Overbevisning, paa hvilken han har sat sit Liv ind.« Det Besynderligste er, at han desuagtet, ligesom De, finder den formentlig i Digtet indeholdte krænkende Sigtelse ugrundet. Medens De spørger: »Hvor er min
25 pralende Blæsen Basun for det Nye?« — min »overmodige Haan mod det Gamle?« — hvor er »Skraalet«, — »Skipperløgnene?« synes han saa højt hævet over disse Betegnelser, at han endog forsmaar alt Selvforsvar og nøjes med at kaste det formentlige Angreb tilbage paa mit eget syndige Hoved.

30 Men, Du milde Gud og Fader! hvorfor overfalde da de to Herrer mig? — mig, der saa sandt jeg sætter Pris paa at være en ærlig

Mand, slet ikke har tænkt paa Nogen af dem, da jeg nedskrev hine Ord, — Ord, der, hvad sund Sans jo maatte sige Dem, kun vare rettede mod politisk og literairt Pral og Fusentasteri i Almindelighed. Er Raabet: »Land!« ikke brugt mange Gange baade praktisk og billedlig, før De havde skrevet Deres Bog om Søren Kierkegaard, 5 hvilken Bog jeg desværre endnu ej har faaet Tid til at læse? — Er Forholdet mellem Tro og Viden nu blevet et Omraade, som De og Deres »ærede Hadere« i Fællesskab har forpagtet? — Og med saadanne Grunde, der spænde Ben for sig selv, motiverer De, Hr. Doctor, — De, den udmærket begavede Mand — den skarpe Logiker, 10 Deres saa fornærmelige Beskyldning, at jeg »mindre honnet« har benyttet mig af Deres nuværende formentlige Værgeløshed til at saare, ja haane Dem! Nej! Det kan De ikke mene. Lad os ikke arbejde os dybere ind i denne kjedsommelige Misforstaaelse. Vi ere begge for gode dertil! Ikke sandt? De vilde jo ej have lagt Vægt paa, at De 15 hidtil har havt Grund til at betragte mit Navn som hæderligt, uplettet, endsige sluttelig undertegnet Dem med Højagtelse, hvis De for fuld Alvor i dette Tilfælde havde fundet Deres Mistanke vel begrundet. Tro mig: jeg har et saa aabent Øje som Nogen for Deres store kritiske Begavelse, Deres fine analytiske Evne og den Kundskabsrigdom, hvortil den støtter sig; jeg agter den Overbevisningens Varme, hvormed De har kæmpet for Deres Anskuelse, men jeg beklager ikke desto mindre den Pirrelighed og — tilgiv mig! jeg kan ikke finde noget mildere Ord — Intolerance, hvormed De og Deres Tilhængere ere traadte udfordrende i Skranken, — og hvormed Deres 25 »ærede Hadere« desværre have gjengjældt Dem indtil Overmaal. De spørger mig, om det ej er en Slags Selvros, begrundet mulig i min egen Flegma, at jeg dadler Andres Fejltagelser og Illusioner. Men hvilke? Det er jo ikke de skjønne digteriske, de rene, menneskelig uskyldige, jeg har brudt Staven over. Nej — dem elsker jeg endnu, 30 trods mine tredsindstyve Aar, saa varmt som i min Ungdom. Mit Digt til Holger Drachmann beviser jo, at jeg selv kan tage sørgeligt

fejl. Jeg har kun tilladt mig i videst Almindelighed at gjøre Front mod saadanne Fejltagelser og Illusioner, der med Anmasselse gribe forstyrrende ind i Livet, og som vise sig — hvad vor febrilske Tid saa fuldt har bekræftet, at kunne være højst ødelæggende baade for
5 Individuer og Samfund. Hvis det kan kaldes Selvros at dadle slige Fejltagelser — ja — da har jeg gjort mig skyldig heri; men da indeholder jo enhver Dadel, ethvert Udbrud af berettiget Uvilje eller ærlig Harme en skjult Selvros. Jeg er med til al menneskelig Udvikling og Fremskridt, men jeg vil ikke være med til at holde »Rejsegilde« og raabe Hurra for Krandsen, saalænge Bygningen, ja endogsaa Byggegrunden mangler. Jeg troer, at man, som en Vismand har sagt, »for at fordærve en Sag kun behøver at forcere den.« Er Besindighed ikke en Dyd? og behøver man just at være flegmatisk for at udøve den? Veed De, hvad min Selvbeherskelse har kostet
15 mig? hvad jeg har gennemgaaet? hvor haardt jeg har løbet min Pande mod Virkelighedens Mur? De maa dog have en Formodning om, at jeg — en udpræget Realist, jeg, der endnu, skjøndt gammel, har kunnet lade mig henrive af en saa ubændig Digternatur som H. Drachmann's, neppe kan være kommen saa ganske let til al den
20 Selvfornægtelse og Udholdenhed, som udkræves til at gaa, som jeg har gaaet: Dag ud og Dag ind i over atten Aar fra Fange-celle til Fange-celle og være Lærer, Raadgiver og efter fattig Evne og Lejlighed tildels ogsaa Ven og Hjælper for henved 5000 Forbrydere. De vil vel svare, at mine Digte ikke forraade aandelige Kampe. Maaske!
25 Men, hvis De tilfældigvis læser dem igjen, blandt Andet: »Til Virkeligheden«, vil De dog mulig skimte, at der i dem gaar en skjult Understrøm, som tyder paa, at jeg ikke blot har havt Kraft til at beholde mine Klager for mig selv, men ogsaa, med stadigt fast Sigte paa kun at give det Reneste, Bedste i min Natur, har havt mere end
30 sædvanligt Mod til at modtage Korrektivet. Ikke sandt, Hr. Doctor, vi To bør ikke misforstaa, endsige være onde mod hinanden? De med Deres stærke Dobbelt-hed af Idealitets- og Realitetssands maa

vel føle lidt Sympathi for en Digter der har staaet saaledes Ansigt til Ansigt med Virkeligheden som jeg, og dog har kunnet besynges den som sin Tugtemester og »store Lærer«? Endnu engang: Tro mig! Jeg har ikke havt til Hensigt, har aldrig tænkt paa at ville saare Dem! Lad hverken min Hilsen til H. D. eller dette Brev efterlade 5 nogen Braad i Deres Sind. Jeg paa min Side byder herved Dem — dødstræt, som jeg er — hjertelig Haanden, idet jeg sluttelig med fuld Tillid til, at De ligesom jeg, men paa Deres Maade, kun vil det Bedste, tegner mig

med Højagtelse 10
H. V. Kaalund.

3. *Georg Brandes til H. V. Kaalund.*
Høistærede Hr. Kaalund!

Berlin. Zelten 16. N. W.
D. 7 April 78.

Det Argument med Hr. R. S. slog mig ligesom det med den Fugl Fønix slaar Jeronimus. Jeg har havt Uret og vilde beklage mit Brev, 15 hvis det ei havde fremkaldt Deres, uden hvilket jeg vilde have beholdt en bitter Stemning imod Dem, hvortil jeg nu ingen Anledning har.

Jeg havde sagt Dem Bitterheder, saa det er billigt at De svarer med lignende; men for Alvor vil De ei troe mig istand til den Naragtighed at indbilde mig at have forpagtet Problemet om Tro og 20 Viden etc. I et lille Land som Danmark blive Navne imidlertid let til Personificationer af aandelige Retninger og Tendenser og naar En da udslynger en Beskyldning i Almindelighed, ligger det nær at ansee den for en Sigtelse mod den, hvis Navn ofte er nævnt sammen med de Almenforestillinger som ere berørte. Selv om De ikke har 25 tænkt paa mig, have Andre gjort det, saa meget mere som De udsondrede H. D. af den Gruppe Mænd, som i de senere Aar vare optraadte og med hvilke han overhovedet kunde nævnes sammen. R. S.s Anke parodierer min — det er sandt — men synes mig betydeligt slettere begrundet. 30

De finder mig »intolerant« endda »med et mildt Ord«. Det er ikke

første Gang jeg hører Beskyldningen uden derfor at finde den mere træffende; men jeg forstaaer, at den maa ligge paa Folks Læber, da det er Mange saa vanskeligt at adskille hvad en Mand selv har sagt fra hvad der er sagt om ham, især naar det sidste i Masse overgaaer
5 det første, og da de fleste læse flere Avisartikler og Brochurer end Bøger.

Jeg havde forsvoret at skrive Dem oftere til; men under en urigtig Forudsætning. Nu erfarer jeg af Deres Brev at De har været syg og endnu er mat. Det gjør mig overordentligt ondt; jeg har altid skattet
10 Dem som Digter og altid troet godt om Dem som Menneske. De har Uret i at betegne Dem som gammel. Deres sidste Digtsamling tyder paa det Modsatte. Jeg vil slutte med det Haab og det Ønske, at De meget snart maa føle Dem helt og usvækket rask.

Med Høiagtelse

HANNES HAFSTEIN TIL GEORG BRANDES

1899-1906

1. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Isafjord, 14/5 1899

Højstærede Hr. Doctor G. Brandes.

Disse Linier for at bringe Dem og Deres Hustru min bedste Tak for den overordentlig store Gjæstfrihed og Godhed, hvormed min
5 Hustru og jeg blev modtagne i Deres Hus i Vinter, hvilket endnu har føjet ikke saa lidt til den store Taknemlighedsgjæld, hvori jeg, En blandt de mange, fra gammel Tid staar til Dem.

Det er mit oprigtige Haab, at De nu er rask og fri for de slemme Smerter, og at den store Mængdes Anerkendelse, som nu sikkert
10 vil strømme ind til Dem, maa glæde Dem noget. —

Vi traf alle raske her hjemme, da vi den 18. f. M. efter 5 Dages heldig Rejse fra England kom hertil. Men alt var bedækket med dyb Sne her paa Vestlandet, saa dyb, at gamle Folk ikke mindes
15 slige Snemasser paa den Tid af Aaret. Anselig Dynge af koldt og kedeligt Quasi-Arbejde ventede mig ogsaa. Nu er Sneen efter heftige Tøbrud begyndt at lette lidt paa sig, og de høje, mørke Klippe-
masser og de smaa grønne Strimler at vise sig. Vi har nu Sol og Sommer med 3° C. i Skyggen. Men det er en farlig Prøve for Patriotismen og Fremtidstroen at rejse hjem hertil paa denne Aars-
20 tid fra spirende Foraar og frembrydende Løv i lykkelige Lande, hvor det mægtige materielle Fremskridt bedaarer, og Aandens Blomster lokke.

Vi Islændere begynde forresten nu ogsaa at drømme om materielle Fremskridt og Fremtid ved Hjælp af den mægtige Kraft
25 som findes i vore mange og vældige Fosse. Engelsmænd ere allerede begyndt at søge at opkjøbe Vandfald og eventuelle Mineralfund

her i Landet. Dersom Elektriciteten er Fremtidens Drivkraft, saa maa Island ogsaa komme med. I gamle Dage, da alle havde lige Vaaben, da kunde Islænderne slaa sig frem ligesaa vel som alle andre. Dersom Landet igjen ved den af Fossene frembragte Kraft faa lige Vaaben med andre Folk, saa er det Indbyggernes Skam, 5 om de ikke kunne hævde sin Plads igjen. — —

Uagtet jeg ikke kender den nye Bog af J. C. Poestion om isl. Digtere, hvorom vi talte, og altsaa ikke ved om den er til at anbefale, har jeg tilladt mig at beordre mit Abonnements-exemplar, som jeg endnu ikke havde faaet, tilstillet Dem fra Wien, dersom 10 De vilde gjøre mig den Glæde at modtage det. Selv faar jeg nu et andet Exemplar fra Reykjavik. Forresten ser jeg, at en ny Bog: »Eislandblüthen« indeholdende Oversættelser af lyriske Digte, ventes fra Poestion i Aar. —

Vil De være saa god at bringe min og min Hustrus bedste Hilsen 15 til Deres Frue og Datter.

Med hjertelig Hilsen til Dem selv

Ærbødigst

Deres forbundne

H. Hafstein. 20

2. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Isafjord, 12. Sept. 1899

Højestærede Hr. Dr. G. Brandes.

Jeg har til min store Glæde hørt, at Deres Helbred nu er bedre, og jeg haaber det er sandt og bliver varigt.

Alt for længe har jeg forsømt at bringe Dem min inderlige Tak 25 for det tilsendte Hefte, indeholdende Deres Portrætter i de forskellige Aldre. Jeg var overordentlig glad ved Bogen, men Glæden varede desværre kun kort. Faa Dage efter at jeg fik Bogen, forsvandt den fra mit Stuebord, og ved indgaaende »Husundersøgelse« er det slaaet fast, at den findes her ikke mere, hvilket beviser 1°, at 30 De ogsaa paa disse høje og jomfruelige Breddegrader er efterstræbt

eller eftertragtet, og 2°, at jeg desværre ikke kan rose mig af at nyde stor Respect som Lovens og Ordenens Haandhæver i Verdensstaden Isafjord, naar mine Klenodier stjæles lige for mine Øjne i mit eget Hus. Heldigvis har jeg dog endnu et Fotografi.

- 5 Jeg haaber at De forlængst har modtaget J. C. Poestions Bog om de islandske Poeter. At De har læst meget af den kan jeg næppe vente. Jeg, hvem Emnet skulde tiltale mere, har nu havt Bogen liggende hele Sommeren, uden at faa noget videre af den læst. Bogen er sikkert al Ære værd, men noget kjedelig. Maaske hører
- 10 det til, for at den kan være tilstrækkelig grundig. — Som De vil se af Hr. Poestions Omtale af det stakkels saakaldte »Jung Island« skal De ogsaa bære Skylden for vore »verspätete Nachzügler«-Synder. Man mærker ogsaa her, at Hr. Poestion ikke fik de Friexemplarer af Deres Bøger, som han i sin Tid attraaede og begjærede. — Lige-
- 15 ledes sér man af hans Omtale af Steingrímur Thorsteinsson, B. Gröndal jun. o. fl. nulevende islandske Poeter, med hvilke han har corresponderet, at han fra disse har faaet i rigeligt Maal ikke alene deres Produkter men ogsaa en passende Mening om deres Concurrenter. — Jeg havde haabet at Oversættelserne vilde blive bedre, thi jeg
- 20 vidste, at han har forskrevet og faaet mere og mindre aandfulde Interlinear-versioner af alle de Digte han har villet oversætte, hvilke han saa igjen har versificeret. Men desværre have mange af de oversatte Prøver fuldstændig tabt Duften, og mange gode islandske Vers fremtræde i Oversættelsen som noksaa ordinært Vrøvl. Dog
- 25 — det sømmer sig ilde for mig at tale nedsættende om dette Arbejde, som har været overordentlig vanskeligt, og som alle Islændinge maa være meget taknemlige for. I sin Fortale har Forf. meget elskværdig indrømmet Bogens mulige Fejl og Mangler; denne Fortale synes jeg bedst om af det jeg har læst i Bogen. Jeg slutter mig
- 30 fuldstændig til hvad han der udtaler angaaende Vanskeligheden ved at oversætte islandske Digte. Om det er Bogstavrimet eller de for Digtsproget specielle, fra Hverdagssproget forskellige, Ord og

Udtryk, som gjør Omklædningen saa vanskelig, ved jeg ikke. Kun det ved jeg, at jeg i det mindste ikke duer til at oversætte islandske Digte til Dansk. Men det beviser rigtignok ingenting.

Jeg beder Dem bringe min og min Hustrus bedste Hilsen til Deres Frue og Datter. Det Bøgetræ, som Deres Frue gav min Kone 5 har faaet nye Blade efter at have mistet alle Bladene paa Sørejsen, og det lader til at det vil trives godt. —

Endnu engang hjertelig Tak for Deres overordentlige og aldeles ufortjente Godhed og Gjæstfrihed imod mig og min Hustru, hvis Hilsen og Tak til Dem jeg ogsaa skal bringe. Vi vil aldrig glemme 10 de Timer, vi har haft den Lykke at tilbringe i Deres Hus.

Hvis det ikke trætter Dem for meget vil jeg tillade mig at skrive nogle Linier til Dem engang senere, naar Dagene blive korte og Nætterne lange.

Med de bedste Ønsker om Sundhed og Lykke for Dem og Deres 15
Deres altid hengivne og forbundne

H. Hafstein.

3. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Isafjord, 6 Nov. 1899

Højstærede Hr. Dr. G. Brandes.

Jeg takker Dem hjertelig for Deres kjærkomne Brev af 25. Sept. 20 Jeg havde af Deres forskellige Artikler i »Politiken« set, at De opholdt Dem i Frankrig, og jeg er meget glad over, at Deres Helbred er saa restitueret, at De har afsluttet Badekuren og er kommen hjem igjen.

Jeg skriver disse Linier i Hast med et Skib, som afgaar før end 25 jeg tænkte, og har derfor ikke Tid til andet end bare at melde, at jeg endnu lever og er fuldstændig rask til Trods for et Eventyr jeg forleden Dag havde med en engelsk Trawler, som jeg i Embedsmedfør søgte at entre. Den Bandit til Captejn, som forresten er enten dansk eller svensk af Fødsel, søgte først at slaa os med Knipler 30 og Kjæppe, og sænkede derpaa min Baad, hvorved 3 af mine Folk

— vi var 6 i Alt — druknede. Jeg var den eneste som kunde svømme, men blev trukket ned af de druknende. 2 fik fat i Baaden, da den kom op igjen.

Jeg var meget længe i Vandet, da Trawleren i Ro og Mag ha-
5 lede sin Trawl ind, og ikke kastede nogen Ende til os før Folk, som havde set Begivenheden i Kikkert fra Land, vare næsten komne ud til Skibet. Tildels vistnok af Kulden — der var nogen Frost og Kuling — blev jeg tilslut næsten fuldstændig bevidstløs. Nu ved jeg herefter omtrent, hvorledes det er at drukne.

10 Jeg beder Dem meget undskyldte dette afjaskede Brev, som jeg nu maa afslutte da Skibskaptejnen ikke vil vente længere.

Min Hustru beder mig bringe Dem og Deres Frue og Datter sin bedste Hilsen, og jeg ligeledes.

Med de bedste Ønsker

Deres forbundne

15

H. Hafstein.

4. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Isafjord, 15. Decbr. 1899.

Højstærede Hr. Dr. G. Brandes.

Med et Skib som gik herfra d. 5. eller 6. f. M. skrev jeg — cur-
rente calamo — nogle Linier til Dem, medens Kaptejnen uafbrudt
20 converserede mig angaaende de »spanske Papirer«, vi var i Færd med at udstede angaaende den af prima »Spaniatorsk« bestaaende Ladning. Jeg fik ikke Tid til at se mine Kragetæer igjennem, men da Kaptejnen var gaaet, kom jeg i Tanker om, at Slutningen af Brevet til Dem desværre vistnok var kommen til at lyde temmelig
25 »spansk« ogsaa, løb efter ham, men da jeg naaede Broen var hans Baad allerede for langt fra Land til at jeg kunde faa fat i mit arme Misfoster af et Brev igjen. — Jeg maa da nu bede Dem undskyldte, hvis det altfor meget har stødt Deres Sprogsans.

Jeg takker Dem oprigtig for den venlige og altfor rosende Om-
30 tale, De har ladet mig blive til Del i »Politiken« i Anledning af min mislykkede Trawlerfangst. Af mit vellykkede Contrafej, som

jeg blev yderst forbauset ved at gjenkjende i et fornylig modtaget Udklip af Bladet, saa jeg, hvem jeg havde at takke herfor. Paa denne Maade bliver det jo ligefrem en Succes at gaa i Vandet. Maaske der snart kunde frembyde sig en Anledning til at »gjøre det om igjen — radicalere«.

5

Forresten har denne Historie bestyrket mig i Fatalisme og Overtro. Jeg har ofte og mange Gange hørt fortælle om de synlige Tegn paa snarlig forestaaende Død. Vi har i Islandsk et Udtryk herom, »feigð«, hvortil jeg ikke kender noget tilsvarende Ord i noget andet Sprog; etymologisk er det naturligtvis det samme som det danske 10 »Feighed«. Jeg har ikke troet videre paa disse Historier. Nu har jeg set med egne Øjne, at de 3 Mand, som satte Livet til ved denne Lejlighed, vare alle paa en iøjnefaldende og for os Andre uforklarlig Maade slagne af Rædsel længe før end der for os andre kunde synes nogen Grund dertil. Særlig vor Baadfører — en af dem som 15 blev borte — havde Ord for at være en dygtig, rask og kjæk Sømand. Han skulde styre, da vi seilede udad Fjorden, men gjorde det saa klodset og forkert, at vi hvert Øjeblik forandrede Kurs, og tog unødigt Sø ind paa Grund af fejlagtig Styling. Endogsaa efter at vi havde fældet Sejl og roede ind paa Trawleren, fuskede 20 han i den Grad ved Roret, at det var en Gru. Jeg skjældte ham ud efter en større Maalestok, og vi saa da, at han var kridhvid i Ansigtet og rystede som Espeløv, men han vilde ikke flytte sig fra Roret, og vi var da ogsaa snart fremme, og havde Spillet gaaende. Med de andre to var Tilfældet noget lignende, skjønt mindre ud- 25 præget. Denne Baadfører efterlod Kone og 3 eller 4 Smaa. Vi andre, som »schwammen darüber«, vare aldeles uden nogen Tanke paa Fare. Jeg og min Følgemand vare i meget glad Stemning over at være komne tidsnok over de forbistrede Fjælde, som vare meget ufremkommelige for Sne, da min eneste Bekymring havde været, 30 at Skibet vilde være sejlet bort inden vi indtraf. — — Jeg er nu meget spændt paa, at høre hvorledes det videre gaar med de Ban-

ditter, som ved Skagen løb sin Skæbne imøde. — De kan tro at det var mig en extra Fornøjelse, at høre at de var fangede. Jeg har forsaavidt en personlig Andel i Hævnen, at de vilde ikke have været gjenkjendte denne Gang, hvis jeg ikke — trods en Smule
 5 Upasselighed — havde kunnet stramme mig op til at holde Forhør strax de følgende Dage, tidsnok til at de kunde sendes med Postskibet, som just passerede, thi derved kom tilfældigvis det rigtige Navn for Dagen. —

Tilgiv min Snakkesalighed. Lev vel og hils Deres elskværdige
 10 Frue og Datter fra mig og min Hustru, som ogsaa beder mig bringe sin Hilsen og Tak til Dem. Glædelig Jul og godt Aar

Deres ærbødigst hengivne

H. Hafstein.

5. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Isafjord 8. April 1900

15 Højstærede Hr. doctor G. Brandes.

Jeg har endnu ikke takket for Deres kjærkomne Brev af 10. Nov. f. A., som jeg modtog i Januarmaaned. Derimod har jeg vistnok allerede meddelt, at jeg strax kendte Dem bag de velvillige Udtalelser om mig i »Politiken« i Høst, og jeg bringer Dem nu min
 20 bedste Tak for begge Dele.

Jeg har desværre lidet andet at melde end Sygdom og Sorg. En ondartet Feber — antagelig tyfoidisk — har grasseret her i Byen; mine Børn have været angrebne, og jeg har mistet min eneste Søn, min Yndling og Stolthed, en smuk og kraftig Dreng paa 9 Aar.
 25 Han døde af Peritonitis efter skrækkelige Smerter. 2 Smaapiger ligge endnu meget syge. Jeg har dog Haab om, at de vil komme sig. Forresten, siden jeg mistede min lille Sigurður har alt det øvrige mindre Værd for mig. —

Jeg har havt Brev fra hr. Poestion, hvori han ivrig spørger om,
 30 hvad De siger om hans Bog, hvilket jeg selvfølgelig ikke kan oplyse ham om. Han giver mig iøvrigt den Oplysning, at De er en

»entschieden genialer Mensch«, samt at han i sin Tid er bleven ophidset imod Dem af afdøde Rud. Schmidt og andre Landsmænd, som jeg ikke vil nævne.

Jeg haaber, at Deres Helbred nu er stærkt, og forbliver, med de bedste Hilsener til Dem, Deres Frue og Datter fra min Hustru og 5 mig selv

Deres ærbødigst hengivne

H. Hafstein.

6. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Isafjord 11. Juli 1900

Højstærede Hr. Dr. G. Brandes.

10

Min inderligste Tak for Deres deltagende og gode Brev. Det er ikke lykkedes mig endnu, at føle Savnet mindre tungt. Jeg ved ikke om det er almindeligt, at man i saadanne Tilfælde klynger sig fastere til dem, man beholder. For mig føles det snarere, som om alle Livets Værdier var faldne i Kurs, og sikkert vilde jeg have haft 15 større Glæde af de Børn jeg har tilbage, dersom ikke det kjæreste var blevet mig berøvet. Men maaske er dette abnormt eller kun midlertidigt. — Og hvad nytter det at tale herom. Das Leben ist doch schön!! Man maa se at tage sig sammen, og sige med den gamle islandske Poet: »Skafi beygattu, skalli, þótt skúr á þik falli; 20 ást hafðir ðu megja, eitt sinn skal hver deyja«.

Jeg er lige kommen hjem fra en Rejse, og hører at et Skib skal gaa om en halv Times Tid herfra til England. Jeg griber denne Lejlighed til at skrive disse Linier da jeg lige har hørt, at der maaske kan være Haab om, at De kommer til Reykjavik med Studenter- 25 toget den 5. August. Desværre stod der, at det var tvivlsomt om De kom, men med næste Skib faar jeg maaske nærmere at vide. Da jeg desværre næppe kan haabe paa, at De vil ulejlige Dem her til Isafjord, hvilket dog kun vilde være en kort Tur for »Botnia« at gjøre, dersom De ytrede et saadant Ønske, saa har jeg stor Lyst 30 til at møde i Reykjavik ved »Botnias« Ankomst. Desværre er der

ingen Skibsløjlighed herfra dertil paa den Tid, men jeg kan naa dertil over Land paa 5—6 Dage, og kommer der ikke uforudsete Forhindringer, rider jeg altsaa sydover i Slutningen af denne Maa-
ned, saafremt jeg pr. »Laura« hører, at der er nogen Sandsynlig-
5 hed for at De kommer.

Jeg haaber at Deres Helbred nu er blevet godt igjen, og at i al Fald ikke Sygdom maa hindre Dem i at gjøre mange den Glæde og vort Land den Ære at komme, siden det virkelig er faldet Dem ind, at ofre Deres Rejser i mere gjæstfrie Lande for at se til os.
10 Her har uafbrudt været det mest udmærkede Vejr hele Sommeren. Bare det maa vare ved indtil Slutningen af August.

Min og min Hustrus bedste Hilsener til Dem og Deres Frue og Datter.

Ærbødigst

15

Deres forbundne

H. Hafstein.

7. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Isafjord, 20. Nov. 1900

Højstærede Hr. Dr. phil. G. Brandes.

Af Frygt for at trætte Dem ved altfor hyppige Epistler har jeg
20 til Dato opsat at meddele, at jeg slap for at løbe April til Reykja-
vik i Studentertogets Tid i Sommer, da jeg i sidste Øjeblik fik
Underretning fra min Broder Gunnar, som er Assistent i Land-
mandsbanken i Kjøbenhavn, om at De definitivt havde opgivet
at deltage i Turen. Da jeg ikke var oplagt til at drage saa langt
25 udelukkende til Studentergilde, sad jeg derfor hjemme, og slog
mig paa Politik og kommunale Anliggender. — Jeg har ingenlunde
opgivet Haabet om, at De senere engang kommer hertil, — siden
De engang har tænkt paa det, — og derved glæder de mange,
som i Sommer blev skuffede.

30 Vi Islændere ere Dem alle meget forbundne for Deres Bestræ-
belser for at vække Interesse for Island i Danmark. Det, som alle-

rede er lykkedes Dem, vil maaske i Fremtiden virke mere i Islands Favør, end man i Øjeblikket kan udregne. Jeg har med stor Fornøjelse læst i »Politiken« Deres Tale for Island i Studenterforeningen, og takker for Deres gode Omdømme om Befolkningen. Det er jo nok saa, at Islands Befolkning forholder sig til Grønnegades 5 og Borgergades Befolkning som et helt lille Dyr til et Stykke Kjød, skaaret ud af et større Dyr, fordi den er en hel Nation, og derfor har i det mindste Antydning til de samme Organer, som de større Nationer. Men desværre staar Befolkningen her næppe saa højt, som velvillige Skribenter paastaa og den selv mener. — 10

Jeg kvitterer med Glæde for det til mig rettede lille »Hyp«; det er sikkert og vist, at der er blevet grumme lidt ud af mine »Ungdoms-løfter«, men Grunden er ikke udelukkende Dovenskab. Jeg blev i den »kritiske Alder« af Omstændighederne tvungen til af al Magt at bekæmpe min Smule »Lust zu fabulieren« og alle literære 15 Interesser, efter at disse i en betænkelig Grad havde bredt sig paa Brødstudiets Bekostning. Det gik min Musa og min Jurisprudens som de i en af vore »Sagaer« omtalte to »Helte«, Thorbjørn Stakkell og Thorbjørn Usselryg; de maatte kæmpe med hinanden og faldt begge. Og jeg sejler med begge Lig i Lasten, ude af Stand til at 20 smide noget af dem overbord — har altid en Mængde Projecter og halvfærdige Planer til Digte, Noveller etc., men skriver kun Kancellistil og Regnskaber. Til Afvexling er jeg da begyndt at politisere og blev valgt ind i Althinget i Efteraaret. Sandt at sige venter jeg mig ikke stort deraf. Standpunkterne ere for Øjeblikket 25 yderlig forkludrede og forvrøvede. Et højst ubetydeligt Ændringsforslag til Forfatningsloven, som en Dr. Valtyr Gudmundsson har aftalt med afdøde Excellensen Rump, hos hvem han paa en eller anden Maade har vidst at insinuere sig, er blevet pustet op til en Programsag, med stort Rabalder og Markskrigeri. Her har aldrig 30 været nogen fast Partideling undtagen forsaavidt den kongevalgte Gruppe har indtaget et konservativt Standpunkt i Forfatningssagen.

Nu er det netop de kongevalgte Medlemmer, som danne Kjærnen i Dr. Valtys Parti. Og alligevel er det dette Parti, som erklærer at have forpagtet Friheden og Fremskridtet i Landet, og skælder Modstanderne ud for Højremænd, Regeringsparti o. s. v. —

5 Undskyld, at jeg er kommen ind paa disse Kævlerier — det ærgrede mig i »Politiken« at læse Dr. Valtys urigtige Fremstillinger.

Saa vil jeg sige Dem en hjertelig Tak for al Deres Godhed mod mig i det udløbende Aarhundred, og ønske Dem godt Helbred og god Lykke langt ind i det nye Aarhundred.

10 Hjærtelig Hilsen fra min Hustru og mig til Deres Frue og Datter.

Ærbødigst

Deres hengivne

H. Hafstein.

8. *Hannes Hafstein til Georg Brandes.*

Hotel Kongen af Danmark.

15 Kjære Hr Professor G. Brandes.

København, d. 19/7 06

Jeg græmmer mig over, at jeg i min improviserede Replik kom til at udelade den Tak, som vi Islændere i saa høj Grad skyldte Dem for Deres udmærkede og hjertelige Tale. Det var min Mening at knytte denne Tak til Hentydningen til Deres Bemærkninger om
20 vore Formalismer, men i Talens Hede og Sprogvanskelighedernes Kattepine førtes jeg over i noget andet og kom bort derfra. Jeg vilde strax bagefter bede Dem om Undskyldning herfor, men kunde da ikke finde Dem, og fik snart at vide, at De var gaaet. Jeg haaber, at De ikke betvivler, at alle Islænderne følte sig glade og stolte ved
25 Deres smukke Tale, og at jeg bestandig forbliver

Deres ærbødigst hengivne og forbundne

H. Hafstein.

MATTHÍAS JOCHUMSSON OG
GEORG BRANDES
1899–1915

1. *Matthías Jochumsson til Georg Brandes.*

Akureyri, 4. Sept. 1899.

Kære Doctor!

— Jeg siger blot: »Kære Doctor« ikke fordi jeg ikke har andre ganske anderledes flotte Epitheter paa Lager, som De ogsaa for-
5 tjener, men da jeg maa skrive *currente calamo* og i et Sprog som jeg som ung aldrig lærte at udtrykke mig i, saa foretrækker jeg det gængse, uskyldige »Kære«. *Res ante nomina* (v. *noumina*), og Kærlighed først, Beundring siden. Undskyld at jeg først nu skriver og takker for den Ære De viste mig og den Uleilighed det har
10 voldt Dem at gjennemsé min daarlige Oversættelse af min egen »Jon Arason«. Med Sorg hørte jeg om Deres lange Sygeleje og med inderlig Glæde modtog jeg fra min Søn Steingrim Efterretningen om Deres *Reconvalescens*. Tak, min bedste Tak for de Fingerpeg og Rettelser (ihvorvel altfor faa og smaa) MS.et førte med sig. At
15 jeg takker først nu ved min Søn (som har nydt sin Ferie her hos os og nu reiser ned) kommer deraf at jeg troede De selv vilde bære mig med nogle Linjer ang. mit Stykke. Men lad det være godt: Jón Arason er, som De siger, bestemt, d. v. s. som Helhed, som Læsedrama, thi da vi ingen Scene ejer ligesaa lidt som Acteurer
20 gav jeg mig fra først af friere Hænder for desto bedre at kunne magte det Historiske. Og netop dette gjør Dramaet mindre skikket til at nydes af danske Læsere. At jeg skulde forsøge at gengive det paa Dansk var vistnok et Feilgreb, dels paa Grund af min Mangel paa Færdighed i Dansk, som derfor mit Idiom — især mine Vers
25 — vanskelig lader sig gengive. De kjender jo godt vor traditionelle Teknik, den jeg som gammel Autodidakt levede mig endnu mere

tilbunds i end de fleste andre har gjort. I den Retning maa jeg ligne den gamle Grundtvig. At De vel heller ikke har lagt mærke til den positivistiske Livsbetragtning jeg i »Jon Arasons« Slutningsmonolog vilde lade skimtes, det finder jeg ogsaa naturligt — der var vel ogsaa min Overs. mest tam og taaget. Det er nemlig den 5 Retning (∴ den positivistiske) som i det sidste Decennium mest har tiltalt min Aand, og havde jeg kjendt den før, var jeg maaske bleven en rigtig isl. »Gjennembrudsmand«! Men det er en egen Sag, min kære Doctor, litterært at hævde den frie Aand og Kunst i Island! Nu har dog Althinget voteret mig aarlig 2000 Kr. som For- 10 fatter, men en halvsvytiaarig fattig Mand med 9 uforsørgede Børn har kun trange Udsigter. Jeg skriver dette medens »Laura« piber. Hvor jeg glæder mig til den saml. Udgave! Maatte den give Dem en hel Sum af Glæde! Inderlig Tak for al den Livsvarme, al den straalende gnistrende frie Ild De har givet og tændt! I Deres Aand 15 og Stil mødes den uforfærdede Viking og Skjald, og — Orientaleren. Ak, Menneskene ere saa forunderlig indskrænkede. Ikke for det: Jeg elsker dem (∴ Menneskene) mindst ligesaa meget for deres Lyder som deres Dyder. Hvad var vi uden vore Feil? De kjedeligste og naragtigste Væsener under Solen! — 20

Farvel! Farvel og Tak for at jeg fik sé Dem og tage Dem i Haanden!

Med Højagtelse Deres heng.

Matthias Jochumsson.

2. *Georg Brandes til Matthias Jochumsson.*

Grand Hôtel
Bagnoles-de-l'Orne 25
Normandiet
25 September 1899

Kjære Matthias Jochumsson

I det Øjeblik, hvor jeg skal afrejse fra dette Badested, hvor jeg har opholdt mig en Maaned, faar jeg Deres velkomne Brev, saa De ser jeg svarer paa en Maade ogsaa »mens Laura piber«. Kun 30

havde De ikke behøvet at vente til Skibet paa for at skrive, mens jeg viser Dem min gode Vilje ved at svare strax paa Stedet.

Ja, kjære Poet, jeg læste Deres Drama med Opmærksomhed og Udbytte. Da det ikke er skrevet for noget Theater eftersom det
5 stakkels Island bl. A. jo ikke heller har nogen Skueplads, saa er Replikerne vel lange, men Stykket lever og interesserer helt igjennem, og De gjør mig lidt Uret, naar De troer, jeg ikke har forstaaet det fuldt. At jeg ej skrev til Dem i sin Tid, beroede paa min lange fæle Sygdom. For anden Gang i 2 Aar tilbragte jeg 6 Maa-
10 neder i Sengen. Det er af de Sygdomme, der vender tilbage, denne Aarebetændelse, nu har jeg alt havt den fire Gange.

Jeg tager idag til Paris, hvor jeg træffer min Datter og med hende tager jeg, efter at have set lidt til Mennesker og Ting i dette triste Frankrig, tilbage til Kjøbenhavn. Det har været en stor Sorg
15 for mig at opleve Frankrigs dybe Fald.

For Tiden er jeg sysselsat med en Folkeudgave af mine Skrifter, der er meget billig og vil optage 3 Aar; 12 Hefter har jeg udgivet; jeg gjennemlæser og gjennemretter selv Alt, 34 Aars Virksomhed, forsaavidt som dette er udgivet paa det Gyldendalske Forlag. Med
20 saa stor en Bagage ankommer man ikke til Udødeligheden men man kan jo altid gjøre nogen Gavn endda.

De véd, hvor levende jeg interesserer mig for Island og alt Islandsk. Efter Deres Besøg, der glædede mig saa meget, fik jeg under min Sygdom Besøg af Hafstein fra Isafjord, der var meget elsk-
25 værdig. Gjennem ham har jeg faaet en Bog om Island af Poestion, hvori jeg besynderlig nok skjældes ud som havende udøvet en uheldig Virksomhed deroppe paa den gamle kjære Ø.

Hav Tak for alt Venskab! Tro ogsaa paa mit. Vi bliver i aandelig Berøring med hinanden.

3. *Matthías Jochumsson til Georg Brandes.* Akureyri d. 30. Nov. 1899.

Høitærede kjære Doctor — og Ven!

Atter rører de Skruen! atter kommer jeg en Time for sent — denne Gang dobbelt sent, da dette er Aarets sidste Lejlighed! Sagen er, at jeg er — en Islænder. »Tag Dem i Agt for den isl. Slendrian«, 5 skal salig Sjette-Frederik have sagt til den unge Bardenfleth, som i 1839 tog Afsked fra ham som nybagt isl. Stiftamtmand. Imidlertid er jeg ikke den værste. — Hav inderlig Tak for de smukke venlige Linjer fra Badet i Frankrig! Det Brev skal mine Børn bevare! Modtag min hjertelige Lykønskning i Anledning af Deres 10 Hjemkomst, og gid den vundne Bedring maatte vedvare og ende i en fuldkommen Helbred! Tak for Deres milde Dom og venlige Bemærkninger om mit Stykke. Havde jeg været dansk og kjendt Dem itide var jeg selvfølgelig blevet en af Deres. Og det er jeg nu forresten alligevel — i alfald intellektuelt. Thi at en Islænder 15 har visse atavistiske Forudsætninger ifølge hans Traditioner og Milieu, som med Nødvendighed maa bunde i og manifestere sig gennem adskillige Idiosyncrasier som for en Aand som Dem maa synes a parte og kuriøse, er en Selvfølge. Imidlertid er Deres humane Alsidighed (som Psycholog og Kritiker) vidunderlig. Og Deres »Por- 20 trætter« af saa vidtforskjellige Personligheder som Holberg og S. Kierkegaard, Tegnér og Hauch, etc. er forbausende. Deres fine Forstaaelse af de skjultere Elementer saavel i Milieuet som i selve Karaktererne og deres resp. Temperamenter, har altid givet mig en udsøgt Nydelse. Apropos! Jeg har aldrig takket Dem for den ele- 25 gante Mindegave — Digtene — De hædrede mig med ifjor! Jeg finder mange af disse Poesier meget vakkre og — suggestive. De vække Tanken om en Aand, som endnu røres mere af Stemninger og Impulser end virkelige Ideer og Inspiration. Men Kaldet er der! — Men, undskyld! Hvorfor tale om Aand og Inspiration med 30 Dem? hvorfor blotte sin egen Uvidenhed? Egenlig er jeg en Auto-didakt i Litteratur. Jeg var 22 Aar gl. da jeg først skulde declinere

»mensa«, og indtil mit 35te Aar maatte jeg leve og kjæmpe for Livet udelukket fra al ordenlig Litteratur og Samkvem med lærde og dannede Mennesker. Sagaerne, Shakespeare, Bibelen og skandinavisk Lyrik — det var længe min hele Lecture. — Hvad det bliver til
 5 med mit Land maa Gud vide; Naturen er for stærk og stræng for os, saa faa og svage, og for 70—80 tus. Mennesker, der for det meste er fattige Bønder, at skabe og bevare en Litteratur — er det tænkeligt? Med mig lakker det imod Enden, men en Sorg mere er det, ikke at kunne øjne Fremtidsmuligheder for sit Folk — et
 10 Folk med særlig gode intellectuelle Forudsætninger. — Endelig kunde vi trække Aanden lettere over for hin elendige Affaire! Jeg kunde skrive, ja improvisere et helt Spottedigt med Motto: »Gloire de France«! En halv saa vanvittig Skandale har Verden aldrig hørt! —

15 Vil De saa tilgive og undskylde mig at jeg tør regalere Dem med al denne Snak? De talte om »en Datter« i Paris; De havde jo to — de to velsignede søde Piger jeg saa i 1885 —? Jeg haaber De har faaet beholde dem begge to, og sender derfor min tredobbelte Velsignelse! Min Philosophi rummer to Ord: Visdom og Enfold.
 20 Jeg læser for Tiden Høffdings Philosophiens Historie — en klassisk Bog.

Farvel, kjære Doctor og Lærer og — Ven! Glædelig Jul og Nytaar fra mit Land og mig!

Matth. Jochumsson.

25 4. *Matthias Jochumsson til Georg Brandes.* Akureyri, 20de Okt. 1900.

Kære Doctor!

Tillad mig endnu engang at forstyrre Dem med nogle Ord — efter snart et Aars Intervallum. Jeg har været Invalid næsten den hele Sommer — Lamhed i Kroppen og en tilsvarende Slaphed i
 30 Sjæl og Sind — som Følge af Influenza. Paa mit Bord ligger foran mig Begyndelsen af et Brev til Dem, dat. d. 12 Juni, hvor jeg har

skrevet de ugudelige Verlags Ord, De etsteds har citeret: »Er I gale, Fader, Søn & H —! hvad maa Folk som os lide: De paa Khavns Alm. Hospital, og jeg, kravlende omkring i min lille Stue, lam og deprimeret, netop da jeg, løs fra alt Embeds Ansvar, skulde til at løfte Vingerne og reise ud!« — Senere hørte jeg at De var ⁵ Reconvalescent og vilde gøre Studentertoget med til Island! Hvilken Glæde for alle Aandens Børn heroppe: den populære Mand af alle Danskere hertillands, han, der selv har fremkaldt det smukke Foretagende, er selv Føreren! Dog, det lykkedes ikke og vi blev for saa vidt skuffede. Men Æren beholder De. Tak, ¹⁰ højhjertede Doctor! Tak for Deres mærkelig rige Humanitet, den der for 30 Aar siden vandt mit Hjerte! Ogsaa jeg, ogsaa mine Nerver har altid vibreret af varme Sympathier, og hvad har jeg ikke lidt for Danmark, ogsaa medens Oppositionens og Chauvinismens Bølger gik højest hos mine Landsmænd; ja ogsaa for Jøderne ¹⁵ sværmede jeg, og kunde slet ikke begribe hvorfor ikke alle Kristne netop viste det »hellige gamle Gudsfolk« den mest udsøgte Høflighed! Nei — blev der svaret — Høflighed imod Jøder koster Penge! Forleden Dag læste jeg atter med udelt Beundring Deres uforlignelige Artikel i Tilskueren ifjor til Forsvar for Danmark. Jeg tænkte: ²⁰ hvad vilde Danmarks Diplomati + dets hele Hærmagt kunde udrette i Sammenligning med denne ene Mand, denne ene Pen? Hvilken Magt er som Kunstens — naar den forstaar med ligestort Snille at udtrykke det Individuelle og det Universelle! Cfr. hvad De nylig skrev, ogsaa i Tilskueren, hvor De sammenligner (jeg ²⁵ husker ikke Titelen) de forskellige Folks litterære Forhold. Men af Alt De skriver elsker jeg mest Deres Karakteranalyser, Deres forunderlige Zartheit og fine Sympathi under Behandlingen af Menneskenes Allerhelligste — parret med Mesterens lette og legende Stil og Tænkerens Overblik og Sikkerhed. Ja, De tilgiver min »Stil og ³⁰ Sikkerhed« (?) og forstaar mig godt. Det første jeg saa af Deres Arbejder var: Dualismen i den R. N. Filos. »Der er Forfatte-

ren!« raabte jeg. Og saa fulgtes I ad I tre: Ibsen, Bjørnson og Dem. Senere kom de Herrer Drachmann, Strindberg, etc. Men da var jo Isen brudt. Og nu er stakkels Nietzsche borte! Med Deltagelse læste jeg Deres Brevveksling med denne mærkelige Mand, som jeg dog aldrig har sympathiseret med. Min Ven Dr Paul Carus i Chicago har nylig i *Monisten* bedømt ham, saavel som Schopenhauer. N. kalder han Immoralitetens Filosof, medens han vil paa Taines Vis bevise hans Filosoferen som nødvendigt og naturligt tydsk Produkt. Schopenhauer kalder han en af Verdenshistoriens aandrige Essayister, men en daarlig Filosof. —

Næste Aar haaber jeg at kunne besøge Dem. Min Arason er endelig udkommen. At De kan rose »Sværd og Bispestav« (Sverð og bagall), forstaar jeg nu ikke, — jo, jeg forstaar med Sorg, at De ikke forstaar Islandsk (Tilgiv mig!) Ind. Einarsson forstaar selv ikke Islandsk, og Poesi har han intet af, men Øie for en god Scene og dramatisk Effect har han.

Tilgiv saa hele Historien, elskværdige, kære Doctor! maatte Gud bevare Dem endnu i ret mange Aar — Dem og Deres Dyrebare!

Tak for at De udrakte Deres Haand og bandt Danmark og Island sammen! — Det er sandt: det maa støde Dem, at jeg i Ny og Næ skriver i »Dannebrog«, *Borchsenius' Blad*, men Sagen er, at jeg fik Manden kjær for mange — mange Aar gennem den ædle Viktor Rydberg. Desuden har O. B. gjort mig Tjenester. Men Deres Venner skal Intet tabe ved det. Jeg lader mig ikke let fange.

25 Med Venskab og Ærbødighed

Deres oprigtige

Matth. Jochumsson.

5. *Matthias Jochumsson til Georg Brandes.*

Boyesg. 3² 30 Juni '04.

Kære Prof. Brandes, —

30 Deres Optagenhed igaar faldt mig noget tungt for Brystet. De kan godt undvære mig, men jeg ikke Dem. Imidlertid maa De føle Dem stødt over at jeg først nu har ladet Dem vide min Nær-

værelse. Men De reiste jo de første Dage jeg opholdt mig her i Byen, og nu er jeg ganske nylig kommen tilbage fra min 3 Ugers Reise i Jylland.

At jeg — for the present — holder mig borte fra »Politiken« har sine Grunde som jeg kunde forklare Dem i et Øieblik naar jeg stod vis à vis med Dem; — ikke nu. —

Jeg skal reise hjem den 6. Juli. Behag at bestemme Tiden naar jeg skal faa Lov at sé Dem inden den Tid, De kan jo ikke være alvorlig vred. Min Tid er ogsaa optaget, men jeg vil straks sige Dem naar jeg har Tid — jeg tror alle Dagene (med Undtagelse af idag og paa Søndag —) omkring Kl. 7. e. M. 10

Det vilde saare mig ikke at sé Dem, derfor beder jeg; husk at jeg er en gammel Mand, lidt keitet og distrahit, men dog for stolt til at agere en Tolder, og for ærlig til at være en Farisæer.

Altsaa: Au revoir!

Ærbødigst 15

Matth. Jochumsson.

6. *Matthias Jochumsson til Georg Brandes.*

5/7 — 04.

Kære Prof. Brandes!

Dette er som forhekset! Min sidste Dag her — maaske i mit Liv — er saa optaget at jeg kun kunde disponere over 7—8! Efter otte er mig umuligt at sé Dem. Jeg er ogsaa træt og aandelig død. Vel: lad os haabe, at jeg faar mit Ønske og Beslutning opfyldt at sé Kh. atter næste Sommer. Farvel! Jeg tager Deres brillante Moens-Tale med som eneste Aandens Trophe! Lev inderligt vel. 25

Matthias Jochumsson.

7. *Matthias Jochumsson til Georg Brandes.*

Tietgensg 64^{IV}

Kære elskværdige Alt-Andet-end-»Professor«!

d. 14/4 '05.

Tak for den »swungvolle« Time sidst. Jeg maa endelig konsulere Dem igen et Par Minutter ang. en Bog, min Veninde Fru Garborg 30

(som har besøgt mig i Island) har skrevet og jeg har læst ude hos Oberst Rasmussen. Den hedder: »Kvinden skabt af Manden«. Har De læst den? O, store Psycholog og Hjertekender, læs den lille Bog og sig mig hvad De synes. Jeg har faaet et Slags Indbydelse at
5 gaa til Kristiania og holde nogle Foredrag — senere hvis jeg faar Tid dertil. Jeg beundrer Fru G.s Dristighed, saavel som Oprigtighed — hun gør jo til Skamme Weiningers Kæphest: Kvindens store »Løgnagtighed«. Forresten kender jeg ikke Dr Weiningers Filosofi — den hun næppe har kunnet magte. Problemet er sikkert et Deca-
10 dentproblem. Her er Tale om φίλια και νεικος, ο: en Polarisation, som for mig — og vistnok Bjørnson med — forbliver et »Mysterium«. Sat de hoc. Aa, ved De hvad, De kan ikke tro, hvor jeg foragtede mig selv, efter at jeg var gaaet fra Dem, paa Grund af min utilgivelige Dumhed at sige Holbergs Vittigheder var ikke geniale!
15 Paa Vejen hjem opfriskede jeg i min Hukommelse flere Snese Holberg-Vittigheder. Resultatet blev det omvendte: Holberg stod som Manden for det Hele — den store Komiker og Vittighedernes store Mester, autos-efah og Pythagoras! Men vi har tygget Drøv paa ham altfor længe. Og det turde være meningsløst i Tide og Utide
20 længer at spille ham — den store Aristokrat. — Ak, jeg er og bliver et aldeles upaalideligt Menneske, i den Grad er jeg et Stemningsindivid. Sig Deres Datter, at hun skal tage det Blad ud af sin fornemme Bog, thi jeg vil enten glimre med min Udebliven fra et saa fint Selskab, eller skrive paa ny et Par Linjer til hende selv.
25 Blot nogle Linjer. — Ak, hvorfor har De, kære, aldrig faaet Tid til at sé Island og i det mindste sejle rundt dets Kyster? Om muligt gør det endnu! Det vil ikke gøre Deres Helbred Skade, men i Juli—August maatte det ske. De er nok den eneste danske Stormand, som baade har og forstaar »the heroic strain« (Prof. Ker) of Ice-
30 land, som ligefra Eddakvadene følger Land, Folk og Litteraturen, trods — Fanden og hans Oldemoer. — Jeg læser min nye Ven Peter

Nansens Bøger, — dem kendte jeg kun lidt til. Han interesserer mig, især dog Personligheden.

Tilgiv min Snak, og

paa Gensyn!

Deres Ven og Beundrer fra 1871 — jeg stod lige ved Deres spinkle 5
Knæ under Deres første Forelæsning paa Universitetet —

Séra Matthias.

8. *Matthías Jóhannsson til Georg Brandes.*

Akureyri d. 29. Oct. '06.

Endnu en Gang, kære Ven og Mester, maa jeg tillade mig at forstyrre Dem med nogle Linjer, især da min gamle Kammerat, 10
O. B. er kommen bort fra mig, helt vred og utrøstelig over at jeg ikke nævnede hans Navn i min lille Bog ifjor om Danmark og dansk Litteratur, medens jeg — efter hans Mening — overøste Dem og Deres med en helt eller i det mindste halvt ubeføjet Berømmelse! Naa, saadan noget kan jeg som Litterat ikke tage mig nær, skøndt 15
jeg havde kunnet undgaa det uden stor Skade for Verdens Historien, men — saa er man saa gammeldags og glemsom!

Hvad jeg især har at sige Dem er dette: Hav ogsaa min hjerteligste Tak for Deres varme, origine Tale for Altingsmændene, hvis Reise indirekte er Deres Værk. Jeg er forbauset over hvor denne 20
lille Reise har i en Fart gjort Omslag i Stemning og Forstaaelse hos vort hele Publikum — ogsaa de Radikale, som intet andet lade sig nøje med end personal Union med Danmark. Sandheden tror jeg er den, at vi er endnu ikke modne til noget som helst Selvstyre, ja blev det heller aldrig i den gamle Fristatstid. Men dens sande 25
politiske Saga forstaa endnu altfor faa af mine Landsmænd. Dog det var ikke om Politik jeg vilde skrive, men personalia. En af Deres norske Beundrere (en Dame) skriver: »Findes der nogen lykkeligere Mand end Georg Brandes? Slig Fond af Arbeidskraft, slig energisk Udholden ved sit Arbeide, slig Evne at kunne fastholde 30
og give Samtid og Eftertid af sin store, flittig opsamlede Viden!

Den Mand maa ha' en stor Tro paa sig selv og den Evne ikke at lade noget enkelt gribe eller forstyrre sig.« Ja med »Lykken« hos Dem som hos mig gaar det vel som Stuart Mill sagde: den er borte saasnt man spørger sig selv: Er jeg lykkelig? —

- 5 Hvilken Skade at De ikke har besøgt vor Ø! Endnu lod det sig gøre, og kom De, vilde De ikke fortryde det, thi ingen dansk Mand er saa populær hos os som De. Gør det, og tag Deres elskværdige Datter med! Altsaa det er afgjort! Tak, Tak! —

Jeg læste i min Seng i en ny udkommen Bog paa Islandsk: Filo-
10 sofiens Historie i det 19de Aarh. ved Aug. Bjarnarson; en ret godt skreven Bog — med Undtagelse af hans selvlavede Terminer; de er for det meste, enten uforstaaelige eller ikke adequate. Det er paa Tide vort læsende Publikum fik en Smule Begreb om den Del af Verdenslitteraturen. Jeg raader ubetinget til Bibeholdelsen af i
15 det mindste et Udvalg af den saa godt som internationale videnskabelige Nomenklatur. Men den gamle Skolasticisme med Sproget er grundmuret her. —

Sidste Sommer blev jeg forhindret fra at reise ned, da Isen lukkede for Nordlandet, hvorfor jeg reiste ned til Reykjavik og opholdt mig
20 hos gamle Venner der det meste af Sommeren. Der blev jeg (Monisten) overrasket ved de højst interessante Séancer, som ligefrem konfunderede mine vante Begreber. Selskabet der giver sig af med disse Fenomener bestaar af nogle af mine mest diskrete og intelligente Venner. En ung Mand ved Navn Indriðason, hvis Grand-
25 onkel var Prof. K. Gislason, gør Furore som Medium, og de Præstationer han gjorde for mine Øine var ligefrem overvældende. Ogsaa her i Byen er der et sluttet Selskab, som holder Séancer. Jeg vilde ønske Hr. Faustinus kom her op. Imidlertid har den Herre intet at gøre hvor denne Indriðason (under Trancen) synes at laane
30 »Aanderne« Talens Brug. Selv forstaar han kun Dansk og sit Modersmaal, men gennem hans Mund tales der Engelsk, Fransk etc. ja synges med velbekjendte Sangstemmer. En Pastor Stensen sang

for mig en Sang han selv erindrede mig om at han paa sin Præstegaard sang for mig og min Hustru i Julimaaned 1870, sang med sin sonore og ejendommelige Stemme. Og denne Mand var død c. 10 Aar inden Indriðason blev født! Jeg spørger med Prof. Croakes: »Er jeg — er vi alle gale? Eller hvad — hvad er dette?» — Ja, 5 det kan jeg ikke svare paa. Men — kan De? Jeg har været en haardnakket Fornægter af saadanne Ting, men nu erklærer jeg mig for en Agnostiker!

Tilgiv da, kære Ven, denne Excursion; jeg er en Øieblikkets Mand, som alt Nyt endnu opliver og interesserer, tror lidet, men 10 haaber alt, elsker meget.

Venskabelig Hilsen til Fruen og »den söta lille Fröknen«!

Deres Helbred? Gud bevare det endnu i mange, mange Aar og saa: Auf Wiedersehen!

Deres ærbødige og oprigtige

Ven og Beundrer

15

Matth. Jochumsson.

Vor østerrigske Ven og Regierungsrat Poestion besøgte os sidste Sommer. Personlig var han mig en Skuffelse — uden dog at være videre uelskværdig. Han finder ikke at nogen viser ham den Ære, som han mener at han fortjener. Imidlertid gjordes der 20 for ham alt hvad han med Rimelighed kunde vente — efter Omstændighederne. Irritabile genus vatum!! Dog han er en Dygtighed og en brav Mand — fraset vanitas vanitatum.

9. *Georg Brandes til Matthias Jochumsson.*

17 Februar 07.

Kjære Ven og Digter

25

Tak for et elskværdigt Oktoberbrev. Med mine 40 Postsager om Dagen kommer jeg først nu til at besvare det, men jeg har tænkt tidt og meget paa Dem, især efterat Forholdene for mit Vedkommende overfor Island har forandret sig saa stærkt. Jeg var til for nylig, som De selv bemærker, den populæreste Danske paa Island 30 og er nu omtrent den mest forhadte. Men jeg har villet det saadan.

Deres Landsmænd er (som Menneskene overhovedet) altfor imbecile.

Jeg skriver til Dem fra min Seng paa Kommunehospitalet, som snart er blevet mit Hovedkvarter. I et halvt Aar har jeg nu været
5 der tre Gange. Mine Aarebetændelser vender stadigt tilbage paany. Jeg er gammel og angrebet. Men det er ikke derom, jeg vilde tale. Det er om Island.

De véd naturligvis at jeg i December (tror jeg) skrev et Par Amagerartikler for at gjøre Løjer med Islændernes Løsrivelsesforsøg.
10 Det var efter min Mening hvad jeg vilde kalde Statsmandspligt. Islænderne har efter min Mening det tilfælles med Nordmændene, deres Stamfædre, at de taaler ikke Velvilje, men opfatter den som Kjendetegn paa Fejghed og Svaghed, og stikker Næsen i Sky. Vi to gamle og erfarne Mænd maa kunne blive enige om at det er
15 Vanvid for en Befolkning paa 70,000 Mennesker at ville være en Stat for sig. De har ingen Handel, ingen Industri, ingen Hær, ingen Flaade, de er tilsammen saa mange som en lille By af femte Rang i England eller Tyskland; de har intet andet end en berømt Fortid, som Don Ranudo havde spanske Forfædre og paa det Grund-
20 lag blæser de sig op isteden for at tage sig noget nyttigt til. Lad dem indføre praktiske Forbedringer, Realiteter, Alt hellere end denne øde Bygdepolitik, som jo ikke er andet end Selvbehagelighed og Mundsvejr.

Deres Aviser skjælder mig nu Hæder og Ære fra: Jeg er fuld af
25 Had og Nid mod Island osv. Det er for latterligt. Men det var dog nødvendigt, at En uden Fejghed engang sagde Islænderne, at dette er Goldhed, En, der brød sig Pokker om Menneskers Velvilje og gjerne satte den til paa Sagen.

Rimeligvis frugter det ikke det Ringeste. Men saa er det dog
30 sagt. Og En eller Anden tænker sig maaske saa meget derved, at han begriber, jeg ingen Interesse har deraf, men mener noget med det.

Danmark er lille. Vi maa holde sammen paa det. En af vor Tids Ulykker er det mer og mer om sig ædende Fædrelanderi. Jeg havde anraabt Sverig om ikke at udlevere til Rusland en russisk ung Mand, som man dør havde arresteret, og som senere er bleven myrdet. I den Anledning er jeg nu i 3 Uger bleven overskjældt i 5 alle Sverigs Aviser og Dag ud Dag ind bombarderet med anonyme Breve fra Sverig fulde af de groveste Skjældsord — jeg har saaret Sverigs Hellighed ved at ville indblande mig i dets Regering. Og naar man saa har kjendt Ministre og véd hvilke Aalekvabber de er!

10

Aldrig tænker de Uslinger, der skriver Aviser, at en Mand siger til sig selv: Om et Par Aar er jeg dog død. Hvad i al Verden skal jeg da bryde mig om hvad de Andre mener om mig. Jeg vil uden Hensyn sige hvad der er sandt.

Kjære søde gode Séra Matthias! Vær ikke vred paa mig. Men 15 jeg er ganske uimodtagelig for Mediumisme, Borddans, Sigurd Trier og Napoleon, Stead og Flammarion. De to sidste kjender jeg personligt, men saa mange Aandefotografier jeg end har set Stead forevise, jeg har ikke deri kunnet se andet end daarlig fotograferede Folk i Lagener. Og mig selv er intet andet Overnaturligt hændt 20 end den menneskelige Dumhed.

Deres ganske hengivne

Georg Brandes.

10. *Matthias Jochumsson til Georg Brandes.* Akureyri, d. 15. Marts '07.

Kære Ven — og Mentor!

25

Jeg maa skrive i en Haandevending da Mjólnir, som ankom imorges, gaar straks i Aften direkte til Leith.

Tak for et kærkomment og interessant Brev! Jeg beklager Deres Lidelser! Jeg beklager Verdens Slethed og Menneskenes Usselhed, og jeg beklager den Vilderede vi paa ny er kommet i, takket være 30 vore Radikalere; netop da den gode Stemning og gensidige For-

staaelse stod i højere Flor end nogen sinde faar det hele en Vandspand — ak nej, en »Natpotte« over Hovedet (som gl. Søren skal have sagt til Brøchner)! Min Søn, Lægen var den første, som fortalte mig om Deres Amager-Satire. Og glad var han. Jeg derimod
5 mindre glad. Jeg skønte straks, at ligesom omne simile claudicat, saaledes har ogsaa Deres gjort — for saa vidt som endog Deres bedste Venner her anse Satiren temmelig nærgaaende og urimelig, især da de nye Skraalere udgør kun et ikke betydeligt Mindretal af vort Folk. Imidlertid vil jeg skynde mig med at meddele Dem
10 den Trøst, at straks efter at Deres Breve var blevne bekendte her oppe skete den mærkelige Begivenhed, at Vinden stod skral i Seilene, og selv de som raabte højest blev mere medgørlige. Havde jeg Tid kunde jeg gaa videre og søge at sætte Dem lidt nærmere ind i Forholdene. Men dennegang — muligvis mødes vi i Foraaret
15 — maa jeg indskrænke mig til nogle faa Vink. Jeg haaber at De har læst Dr Hannessons Artikel i Tilskueren. Naivt og ærligt har den begavede, men énsidige Forfatter der fremsat og forfægtet Oppositionens Pretensioner. At han (eller Partiet) gaar for langt, at de ligefrem bunder i Utopier medgives, men —, dette »men«
20 er Skarpretteren, lader Shakespeare Kleopatra sige — lignende Tanker ligge i Folkedybets »Underbevidsthed«! De er jo Folkepsykolog — ikke? Hvis De ikke er det burde De være det; en saa kundskabsrig og genial Mand, som De er, maa kunne forstaa, at en islandsk Individualist kan ligesaa lidt som en norsk nøjes med
25 mindre, hvis han er Idealist, end fuldkommen Uafhængighed! Et helt andet Spørgsmaal er det om Muligheden og det praktiske. Jeg er atter efter 27 Aar begyndt at lade høre fra mig politiske Kvæk. Forleden Dag sagde jeg (i en Artikel som jeg kaldte »mit politiske Testamente): »I Politik gives der kun ét Alternativ: Magt
30 eller Velvilje. Jeg ventede paa Velviljen, og saa snart jeg oplevede den Dag, da det danske Folk fik Magten, blev jeg fornøjet.« Jo Tak! Jeg aner alt ondt og — voila tout! — Hvad kan jeg gøre for

Dem? Vil De høre lidt mere om den islandske Spiritisme? »Nu gør den elendige gamle Grin!« tænker De vist. Ja, spiritistiske Fænomener vækker min fulde Forbauselse, skønt jeg som De, er en gammel Positivist. »Wir werden uns're Seehunde wieder finden« sagde Heine. Min egen Datter fremkalder med lukkede Øine betagende 5 Meddelelser fra mine bortgangne Kære! Kom mig der med Betragthypotesen! Eders Faustinus er meget langt fra at imponere mig, som er ganske godt hjemme i begge Lejre og en gammel Korrespondent af Antispiritualister. Og naar en Lombroso, Richet, Chiaparelli, &c., ja, selv Houdin sværge paa Fænomenets Aktu- 10 alitet — hvad saa? Men jeg skal gerne tie stille, jeg faar jo snart at se Tæppet gaa op — eller ned in aeternum!

Vær endelig saa rolig og glad, som Deres fysiske Lidelser paa nogen Maade tillade det, og lé ad det hele! Vor Slægt har endnu langt fra ikke traadt sine Børnesko. 15

Lev hjertelig vel, ædle, aandrige Ven, og hils Deres Frue og nydelige Pige!

Deres med Venskab og — Høiagtelse

hengivne

Matth. Jochumsson. 20

11. *Matthias Jochumsson til Georg Brandes.*

Tietgensg. 64²

Kære Ven,

9. Juni 07.

Skulde De være visibel vilde jeg ikke forlade Khavn uden at have set Deres Ansigt. Jeg har været en Maanedstid i England og er nylig kommen hertil. Man siger De er endnu syg. Ak hvor Livet, 25 især det individuelle, er forbavsende skuffende! Og saa tale vi i saa høje Toner om Kunst, Videnskab og — jeg véd ikke hvad! Jeg laa paa Sofaen og græd over en Nabopræst i Island, som i mange Aar ikke kan faa dø — levende lukket i en Kasse, da han kun kan røre Læberne. Jeg spørger: Er der en Gud — iblandt alle disse 30 Magter? Thi efter at have studeret alt — alt jeg har kunnet faa

fat i af Filosofi, Theologi etc., som en Faust, ja efter at have skuffet og ærgerlig forladt en Triersk Seance i selve London: spørger jeg som jeg gør. Dog jeg tror fast paa et simpelt, varmt Gudsforhold og dermed basta. Tro ikke at jeg lader mig længe fange af den
 5 vulgære Spiritisme. Jeg er en meget sceptisk Aand, som af Instinkt gerne ser ned paa det meste af hvad Verden kalder stort — dog uden at ringeagte nogen. — Men hvortil al denne Snak, hvis De er syg? De bærede mig med nogle Linjer sidste Vinter (om ell. i Anledning af Deres Satire over mine Landsmænd); jeg tror mit
 10 Svar forliste med Thoreskibet »Kong Inge«. Jeg fandt Satiren fortjent, men dog lidt for kras. Lad gaa! Vor gale Chauvinisme er under al Kritik, og jeg er for længe siden led og ked af det hele.

Hvis jeg ikke faar Dem at se saa sér jeg Dem alligevel (i Aanden) og giver Dem min hjerteligste Deltagelse!

15

Ærbødigst og venskabeligst

Matth. Jochumsson.

12. *Matthias Jochumsson til Georg Brandes.* Akureyri d. 15de Maj 15.

Kære Dr. Brandes.

Halvt indesluttet af Polarhavets vældige Armada og arbejdende
 20 paa nogle spredte Erindringer om mit fattige, tildels forfeilede Liv, finder jeg en uimodstaaelig Trang til at sende Dem min sidste skriftlige Hilsen og — Velsignelse! Jeg læste igaar Deres Breve i Politiken, Deres og Clemenceau's — Breve som psykologisk træffende karakterisere en nordisk universal Aand og en fransk ell. gallisk
 25 Patriot som endnu tror paa Bibelens Ord: »Det er ikke godt at Manden skal være alene«, d. v. s. han skal have en Kvinde, som rigtignok in casu betyder: Illusion! Selv har De Ingen — eller hvad? Jo, De har, men den synes at være negativ. Og hvem tør dadle det — i en Tid da Europas hele Kultur og Christenhed er
 30 forvandlet til et Helvede, da det ene Folk nedmejer det andet som Græs og ædle Mænd og Kvinder myrdes og massacrerer i tusindvis,

hvor af hver enkelt har tusind andres Værd! Jeg, skjønt ældre, er mindre pessimistisk stemt end Folk er flest. Efter denne Konflagration maa der absolut følge en vældig Reaction, hvori Hadets Flammehav knækkes og gaar ned — langt hurtigere end vi nu tror. Hvorledes? Fordi baade inden og især under disse vanvittige Rædsler 5 de af Udviklingslovene byggede Sympathier saavel som de voksende internationale Krav og Interesser gør andre end fredelige Udveje umulige. Rigtignok tror jeg ikke paa Demokratismen endsige Monokratismen inden for de mindst kultiverede Lande. Jeg tror paa de højere Livsmagter, især den vi nu kalder Evolution. En Selvmod- 10 sigelse taales aldrig længe — hverken i Tanke eller Handling. Jeg tror paa de mekanistiske Love — saa langt de naar, men at hvad vi kalder Aarsagslov (i Mangel af et bedre Begrebsord) tror jeg, at disse rækker gennem hele Tilværelsen, ja ind i en anden eller andre Sfærer og Existenser. Jeg tror ligesom Maeterlinck paa en 15 Forlængelse af vor personlige Bevidsthed efter Døden — ligesom jeg for mange Aar siden i al Enfoldighed fortalte Dem i mit Brev. Siden har jeg søgt al Oplysning hos Samtidens mest fordomsfrie Forskere, som Prof. Barrett, Hyslop, Richet, Flammarion, etc. Derimod ringeagter jeg nu som uvidende Folk jævnt en S. Trier 20 som en Faustinus. Vistnok er Spiritismen en desperat Branche af Videnskab — for uindviede, d. v. s. Folk, som enten tror i Blinde eller ligefrem ignorerer al Mystik. Men jeg siger af Erfaring med Hyslop: »Enten er vor Bevidsthed et Pandaimonium af Løgn og Bedrag, eller de ved de bedste Séancer sig aabenbarende Intelli- 25 genser er hvad de udgive sig for«. Aarsagsloven gaar ifølge min Tanke — jeg mener især Aandens eller Livets Love — langt over vor nuværende Intelligenses Grænser — som Kant forstod, Cfr. hans Theser og Antitheser. Men, tilgiv, nok herom. »Wir werden unsere Seehunde wieder sehen«, sagde den udødelige Spøgefugl 30 Heine (Romancero), som ligesom De har havt nogle faa Draaber orientalsk Blod i sine Aarer. —

Men jeg havde nær glemt hvad jeg først vilde have sagt Dem, kære Brandes, som jeg nu ærer og forstaar bedre end nogensinde: Tak, Hjertens Tak for den Hjælp og Opmuntring De har givet vore unge Forfattere, de ere mine Børn og mine Stedfortrædere, som efter
 5 bedste Evne søge at gøre hvad jeg forsømte medens der endnu var Tid: at forlige Island og Danmark ved fælles aandeligt Arbeide og gensidige Tilmærmelser. Af disse Forfattere gør to os Ære, Sigurjonsson og Gunnarsson, de andres Talent er mig mere tvivlsomt, Begavelser fremstaa jo overalt, og af det kuriøse Organ Bogvennen
 10 læser jeg Navnene paa et Par Snese nye danske og norske Skjalde og Skønaander. Men det er kun de større Talenter jeg ta'r min Hat af for, — saa gammel er jeg og vant til at omgaas store Folk, i hvor vel jeg aldrig har udrettet noget betydeligt. Men at en ustederet Yngling som Gunnarsson har kunnet genopvække Typer som
 15 Víga-Glúm (Ørlygur) og Gudmund den gode (Gæst d. enøjede) det imponerer mig, thi saa dybt har han gennemskuet vor Folkekarakter. Danmark er ogsaa rig af lovende Elementer, skønt ingen ny G. Brandes er endnu synlig over Horizonten. Deres udødelige Pen er endnu den gamle, saa vel som Deres umaadelige Livsfylde
 20 og overstrømmende Kærlighed til alt Kalon kagathon. Men hvad om Deres Helbred? Har Deres gamle Plage givet sig? Gud give saa var! Maatte De endnu leve et smertefrit Liv til De i det mindste naar min Alder som fylder de Firs d. 11. Nov. nk. Glæd mig da si inter vivos ambo fuerimus med et Par Ord pr. Telegraf! —

25 Jeg gentager min ærb. Tak og — Velsignelse!

Deres hengivne

Matth. Jochumsson.

Hils gamle Danmark, min Ungdoms Elskede! »Fléttað af sól-blíðum sundum, saumað með skínandi lundum, — brosandí land!«

13. *Matthías Jochumsson til Georg Brandes.* Akureyri d. 29. Nov.' 15.

Kære Doctor — og Ven og Velynder i mange Aar!

Trods mit svigtende Syn og det Gudernes Tusmørke som ruger over vort Land i denne Aarstid, og netop nu overgaar sig selv som en selvfølgelig Følge af den Helvedsbrand derude kaster over os 5 som bo »yderst mod Norden, hvor der lyste en Ø« men om den eller nogen anden historisk Ø lyser mere, det maa — ja hvem? vide. Den gamle Pan troede man engang var død! Over alle Spørgsmaal ruger et grufuldt Tusmørke. Det har vel ingen udtrykt mere pathetisk genialt som De selv i Deres glimrende Opsats som Svar 10 til Clemenceau i Sommer, der hvor De siger at det maa synes som hele Evropa har samlet sig til sin egen Begravelse! — Men jeg glemmer hvad jeg straks vilde og skulde sagt. Det var at takke Dem for den store Ære og Glæde, som Deres smukke Telegram skaffede mig — den mest hædrende Lykønskning der bragtes mig under 15 den Middag denne By gav for mig den 11te, skønt langt over et hundrede andre Telegrammer fra Landets fire Hjørner bragtes mig. Det meste af al den Virak virkede paa mig — ad nauseam. Og dog maatte jeg glæde mig og være taknemmelig, for de fleste mente det godt: jeg var i Vinden, blev hyldet som den folkekære Skjald. 20 Hvad var da det der gjorde mig saa vemodig — for ikke at sige, ilde til Mode? Det var især dette: Jeg følte, at jeg kun havde opnaaet at blive en Brøkdæl af mig selv; kun et Faatal af mine mange Venner har rigtig kunnet forstaa mig, f. Eks. min medfødte Velvilje og Kærlighed til Menneskene — med andre Folk, især danske, 25 eller min Kamp imod giftige Fordomme, etc. etc. Et har jeg troet at forstaa: Mennesket er langt større end det tror: »We are greater than we know«, siger Wordsworth. Eller som Sir Oliver Lodge siger: »We are like icebergs which float with only one twelfth of their bulk above water — this twelfth, more or less, represents our 30 present consciousness«. —

Tak for alt De har været for Island og dets Litteratur. Den Røffel

De engang langede vore Chauvinister har baaret gode Frugter! Ogsaa vore politiske Amager Særlinge holde af Dem som før — eller mere. Af en truende Komet er De nu en Stjerne i Zenith, ja en Fiksstjerne! Stakkels kære, lille Danmark! »Det er et yndigt
5 Land«, men fladt og smaatskaaret, og dets Folk, som Drachmann sang, ligeledes. Ogsaa overfor Dem fandt jeg sidst jeg kom ned og talte med nogle pæne unge Litterater og Skønaander, at de fandt Dem en gammel Storhed, som Tiden var løbet fra. Comme chez nous! Vi Smaafolk taaler ingen Storheder! Jeg har da syntes at
10 De er mindst ligesaa [meget] Aandens, Hjertets og Pennens Mester, som De forekom mig at være for 40—50 Aar tilbage. Men De er maaske mindre Kampens Mand nu. — Til hvad nytter Kamp? Hele Verdenskulturen er endnu kun en Skal, en Torso hvilende paa Lerfødder, o: Kongemagt, Kirkemagt, Kapitalisme, Paupe-
15 risme, Panslavisme, Pangermanisme, Panmaterialisme og 20-30 andre -ismer!

Min Søn Steingrim (den flinke og afholdte Læge) reiser ned med Frue og tænker at aflægge Dem Besøg; vil ogsaa visitere nogle tyske Hospitaler, hvis Østersøen da ikke er besat af Djævelen!
20 Denne Gang gaar Danmark fri — bare Svenskerne kan holdes i Ave.

Hør saa til Slutning min Tro: Vi staar paa Ruinerne af en udlevet Tidsalder, en ny og langt rigere og skønnere Tid er i Anmarsch. De kan opleve Morgenrøden, jeg ikke. Imidlertid siger
25 jeg med den kære Heine: »Wir werden unsre Seehunde wieder sehen«!

Deres inderlig hengivne

Séra Matthias.

Glædelig Jul Dem og Deres og hele bitte Danmark!

TILLÆG

GABRIEL SIBBERN TIL GEORG BRANDES

1865-1894

1. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

6 Marts 1865

Gode Brandes —

Jeg kommer ikke til Mødet imorgen. Der har været et Dødsfald i vor Kreds. En gammel elskværdig Dame, en Tante til min Moder, 5 som vi Alle havde saa kjær, er død i disse Dage efter i over en Uge at have kæmpet med Døden. Jeg har derfor ikke haft Sjælerum for Tanker, som jeg kunde give til Bedste i Samfundet. Men nu lovede jeg — jeg troer det var — Nørregaard som imorgen at sige, om jeg var villig til at give Noget til Bedste. Sig ham, at jeg maa 10 opsætte Terminen til imorgen 14 Dage. Er De saa god at gjøre det — naturligvis forudsat, at De selv møder?

Deres

Gabriel Sibbern.

2. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

15: April 1865

15 Gode Brandes —

Da jeg måske ikke får Dem at se i de første Dage, vil jeg ikke tøve med at takke Dem for det Første, fordi De, uden at jeg havde sagt Ja eller Nej, foreslog mig optaget i Diskussionssamfundet, og for det Andet, fordi De moralsk tvang mig til at holde Foredrag. 20 Jeg har nemlig derved gjort den Opdagelse, at jeg dog ikke hører til de umælende, men til de mælende Bæster. Jeg havde gåt sålænge uden at prøve, om jeg var berøvet Talens Brug, eller ikke, at jeg havde vænnet mig til den Tanke, at jeg sandsynligvis var berøvet

en Evne, som ellers en Masse dannede Mennesker ere i Besiddelse af, den at kunne få Munden på Gang, når det gælder en Tale, ikke Samtale. Jeg har samtalen meget, men jeg kan i strengeste Forstand sige, at jeg til itirsdays aldrig havde talt, end ikke tre Linier (ikke engang en Skål har jeg udbragt). Jeg var derfor også 5 belavet på, at det itirsdays skulde gåt galt. Men det gik dog ikke så galt. Jeg, det store Barn, sagde itirsdays, da jeg var over 40 Aar, mit første Ord, som jeg, som lille Barn sagde mit første Ord, da jeg var 1 År. Nu kan jeg sige, at Barnet kan tale. Itirsdays bragte jeg min første Tale til Verden, og da De har været min Fødsels- 10 hjælper, er det ikke mere end billigt, at jeg takker Dem for den beviste Tjeneste. Jeg vil ikke gøre det i Avisen, som det ofte sker af dem, der have barslet. Meningen af alt dette Vås er altså: Tak!

Deres

Gabr. Sibbern. 15

3. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

7/2 66.

Kjære Brandes!

Næst efter at takke Dem for sidst vil jeg blot sige Dem, at jeg har faaet min Artikel tilbage. Bille har haft den bedste Villie til at optage den. Den har i lang Tid været i Trykkeriet, men da den 20 ikke vilde kunne optages i de første 14 Dage, og det forekom ham, at Tilknytningspunktet vilde blive for gammelt, har han maattet sende den tilbage.

I Anledning af, hvad vi sidst talte om, vil jeg foreslaae Dem i al Fald at læse Noget af Ellefte Foredrag: Om det Skjønne i Sib- 25 berns Om Poesi og Konst 2 Del. Det er en i sin Art god Begrebsudvikling. De kan i al Fald forsøge, om den kan give Dem en Impuls — mere kan i Grunden ikke en Anden give En.

Deres

Gabr. Sibbern. 30

4. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

25/6 66.

Kjære Brandes!

Jeg har vundet en liden Gevinst i Lotteriet — De forstaaer mig vel: jeg har faaet en Reiseunderstøttelse af Kommunitetet — paa
5 300 Rdlr. Jeg underretter Dem derom strax, for at De ikke længere
end nødvendigt skal harmes over Avtoriteternes Uretfærdighed mod

Deres

Gabr. Sibbern.

5. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

Lille Værlose

10 Kjære Brandes!

27 Juli 1866.

Vor Kommunikation med Byen er for en Del prisgivet Tilfældig-
heden, saa det var et Held at jeg fik Deres Brev i Dag, da det kunde
truffet sig, at det først havde naaet ud til mig om et Par. Men saa
var det et Uheld, at vi ikke endnu havde faaet Bladene fra Tors-
15 dag og Fredag. Men saa var det atter et Held, at de om Aftenen
kom. Men saa var det et Uheld, at der med det Samme kom Gjæster,
fra hvem jeg ikke strax kunde løbe. Men saa er det atter et Held,
at Gjæster gaae i Seng, og at man ikke er tvunget til at underholde
dem i Søvn. Og Resultatet af alt dette er, at jeg i Nattens Stilhed,
20 mens en Sommervind suser i Popleerne udenfor mine Vinduer og
Maanen forsøger paa at titte gennem Skyen — at jeg sidder og
læser Artiklen. Han har ikke forstaaet, hvad vi skrev. Værst for
ham! De kan nok see, hvad han har forbigaaet osv. Hvorledes der
skal svares, maa jeg overlade til Dem, Redaktøren; De vil, naar
25 De benytter hvad jeg, alt som jeg læste Artiklen, har optegnet,
kunne skrive Svaret bedre end jeg. Tiden er i hvert Fald knap for
mig — De veed, jeg er ikke af de Hurtige cfr. Diskussionssamfundets
Forhandlinger — da Bonden, der skal have Brevet med — De
ønsker det jo snarest (i Parenthes: at Bonden skal ind, er atter et
30 Held) — kjører ind i Nat, hvisaarsag jeg om lidt maa forstyrre
Landsbyhundredens Ro, især da de formodenlig mærke, hvad Kon-

voluten indeholder. Ja nu gør allerede en Hund — og nu en til — de har det min Tro paa Lugten. Godnat — havde jeg nær sagt — lev vel — mener jeg — til vi sees. Glæder De mig med et Brev, saa skulde det glæde

Deres

Gabriel Sibbern 5
meget.

6. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

Lille Værløse
13 August 66.

Tak, kjære Brandes, for Deres Brev. At jeg først nu svarer Dem, er De selv Skyld i, da De har kaldt mig flegmatisk. Hvis jeg virkelig 10 er det, hvad der vel, efter en saa god Avtoritet at dømme, ikke kan være Tvivl om, saa kunde jeg jo ikke uden at falde ud af min Karakter skrive Dem til før nu. Det er maaske endda for tidligt, ja maaske skulde jeg slet ikke have skrevet Dem til — men det er en Feil, jeg haaber, De tilgiver mig. 15

Nei jeg tænker rigtignok ikke paa meget andet end min franske Reise, hvilket jeg maa have Lov til, da jeg i adskillige Aar har tænkt paa Frankrig. Mens De derfor i Virkeligheden har været i Stokholm, saa har jeg i Tanken været i Paris. Naar jeg er træt af mine franske Studier, hvilke jeg driver i fornøjelig Retning, saa 20 slaer jeg mit Kaart over Paris ud og drømmer mig saa levende ind at være der, at jeg, naar jeg vaagner, er forundret over at finde mig i en Stue i Lille Værløse. Jeg vilde blot ønske, at jeg havde havt et Aar endnu til at forberede mig, hvorvel jeg rigtignok antager, at jeg efter dets Forløb ønskede mig 3 til, hvis jeg kjender 25 mig ret, og saaledes fremdeles, saa at jeg i Grundighed blev en Poul Møllersk Licentiat, der aldrig fik min Frihed. Vel er det derfor, at jeg skal reise — vel i dobbelt Forstand.

Og De vil have at jeg med den Udsigt for Øie skal blande mig i Striden? Mange Tak; naar jeg kan blive fri, hvorfor skulde jeg 30 da indlade mig paa Noget, der altid bliver mig et Fremmed, i al

Fald Noget, der er at stille sammen med det at vaske sig og gjøre noget Andet, der er nødvendigt. Diskussion og gjensidig Meddelelse, det er at stille sammen med Ernæringen, Strid og Polemik med Exkretionen. Eller vil De have et andet Billede? Hine ere af fysiologisk, disse af pathologisk Natur. Fordi nu Andre faa Feber, vil De saa have, at jeg skal lægge mig i Sengen hos dem, ligesom det hos et Folk er Lov, at Manden, naar Konen ligger i Barselseng, skal ligge hos hende, saalænge hun holder Sengen. »Ja, men det er en *petitio principii*; det er netop det, der skal bevises, at Polemik er en pathologisk Tilstand.« Naa det skal bevises? Nei før indrømmer jeg hellere, at det er en herlig Tilstand, den.

Hvad Deres Artikel mod H. angaaer, da var den hvas, hvassere end jeg synes om; men paa den anden Side maa jeg indrømme, at H. ikke paa nogen Maade kunde beklage sig; thi hans Replik var anmassende og røbede en forbavsende Bevidstløshed om den Plads han indtager i Videnskaben, en Plads, der udmærker sig ved det, hvad han selv mangler: Beskedenhed. Dog antager jeg, at han har faaet en Følelse deraf, og jeg vil ønske ham, at han paa sin Reise maa finde det, hvad der synes saa let, men er vanskeligt nok at faae fat paa: sig selv.

Jo, jeg havde læst Cl. Petersens Orakel. Det var tilfældig, thi jeg anseer det for et af Livets Goder, at jeg ikke er nødsaget til at læse hvad han skriver. Det er en Mand, der ikke glemmer sig selv i nogen Stue.

Er Schmidts Bog om Scharling holdt i en meget sømmelig Tone? Saa maa man i al Fald see bort fra Titlen, der neppe kan kaldes meget sømmelig. Den siger til Vedkommende: Du er her Sagen; dig vil jeg tillivs. Men hvem Pokker bryder sig offentlig om H. S.? Det er ogsaa vanskeligt at afgjøre ad den Vei, om en Mand er alvorlig. Forleden talte jeg med En, der paastod, at R. S. ikke var rigtig klog. Hvad siger De om en Piece, der havde den Titel: Er Hr. R. S. ved sine fulde fem? og egenlig handlede om Forholdet

mellem Tro og Viden. Det er dog to forskellige Gjenstande; man kan interessere sig for den ene uden at interessere sig for den anden. »Men, kjære, De har jo ikke læst Bogen.« Det er ogsaa sandt; jeg tier. Men indtil videre forbeholder jeg mig min Ret med Hensyn til hvad der hører under Kategorien: Livets Goder. 5

Hvad det angaaer, at De vil have at jeg skal sige C, naar De, der allerede har sagt A, siger B, saa skal jeg gjerne tjene Dem, thi det er det Samme som at sige Intet, hvilket er netop det jeg vil og gjør. For alle fornuftige Sprogmand er nemlig C et Intet; det er afgaaet ved Døden og dets Funktioner ere overtagne af K og S. 10 Fred med dets Støv, jeg skal ikke vække det. ABC eksisterer ikke længere, det hedder ABD. Betragt mig derfor som et C eller, om De hellere vil, som et X, som en ubekjendt Størrelse. Vil De finde mig, maa der være 3 bekjendte, men De er kun een. — Hvis De finder dette noget haartrukket, saa ligger det tildels i, at Kl. er 15 $10^3/4$, hvilket er dyb Nat her paa Landet, hvor Folk er nær ved at lægge dem med Solen. Jeg er blevet smittet deraf og langt tidligere søvnic end i det inciterende Kjøbenhavn. Forat forskaane Dem for flere Flauser, vil jeg derfor gaae i Seng og tage Afsked med Dem for denne Gang. 20

Deres

Gabriel Sibbern.

7. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

Paris 8 Marts 1867.

Kjære Brandes!

Jeg har lige faaet og læst Deres Brev og til samme Tid sætter jeg 25 mig hen og begynder idetmindste at skrive Dem til; men naar jeg ender det, veed jeg naturligvis ikke.

Tak for Deres Brev, der indeholder for mig den Nyhed, at R. Nielsens øvrige Modstandere have brudt Tausheden. Og selv min sandhedskjærlige Ven Nyblæus er med; det maa jeg sige. Det glæder 30 mig, at R. N. selv hinsides Sundet er blevet dem for stærk med sin

Dualisme. Ellers tiltager LigeGYldigheden med Afstanden; hvem vilde her i Paris, hvor der desuden hersker bon sens, skjænke hans System, om man kan bruge dette Udtryk om hans Synsmaade om Forholdet mellem Tro og Viden, mere end 5 Minuters Opmærksomhed. Ikke at tale om China. —

Hvad Foraarets Smil angaaer, saa vil jeg blot bemærke, at det sneer i dette Øieblik, har sneet i disse Dage, at det fryser Aften og Morgen, om Dagen ikke er meget over Frysepunktet, og at jeg skriver Dem til i fuld Vinterdragt og med mit Jernbanetæppe om
10 min nederste Del. Og dog har jeg for en 14 Dage siden, da jeg var i St. Denis, seet Fersken- og Aprikostræer i fuld Blomstring. Men »saadan vexler, saadan vexler«, som der staaer i Don Juan, ikke blot Mennesket, der ikke er Herre over sit Hjerte, men selv Naturen, der ogsaa har et Hjerte, der snart er koldt snart varmt,
15 snart roligt snart uroligt. Ogsaa Naturen har sit Delirium.

Hvad jeg tilbringer Tiden med? For Øieblikket med at skrive til Dem. De sidste Dage har jeg tilbragt i Sengen, da jeg har været angrebet af Podagra i min venstre Fods forreste Halvdels høire Side. Men De kan atter spørge, hvad jeg har tilbragt Tiden med,
20 mens jeg laae i Sengen. Jeg har ganske rigtig læst Italiensk, italiensk Grammatik især; og jeg er kommet mig af min første Forbauselse over dets ebbe, ebbero og andre verbiale Excentriciteter, ikke at tale om de pronominales. Endelig har jeg læst Noget af 1001 Nat i Gallands Oversættelse, hele Cinna af Corneille, og til Slutningen
25 anstillet filosofiske Betragtninger over, hvad mon Meningens være med, at jeg skal berøves 8 Dage i denne travle Tid, i hvilken sidste Henseende jeg er kommet til det Resultat, at det maa have været forat øve mig i praktisk Filosofi, thi til Bedste for Louvre, Sorbonne, college de France har det ikke været, idetmindste ikke umiddelbart.
30 Men nu ere vi ved Sorbonne; lad os blive der. Alt gaaer sin gamle Gang; Caro slaer ligesom sædvanlig i Bordet — som De vilde sige — Caro er lige saa elskværdig-veltalende som ellers —

som jeg vilde sige. Og Janet er ligesaa decisiv og klar som sædvanlig. Han har nogle Gange, forat bruge hans eget Udtryk, blandet sig i den cartesianske Debat og har ved den Leilighed leveret flere selvstændige essais, der idetmindste have været $1\frac{1}{2}$ Time, blandt andet et over Sandhedens Kilde, hvor den var at søge, om den kunde søges hos nogen Autoritet osv. Den befandtes at være Fornuften, ingen anden. Man havde ventet, at Caro havde holdt et Foredrag over Cousin; han svarede, at Janet havde gjort det saa fyldestgjørende, at han mente at kunne dispensere sig for det, hvorimod han holdt en leçon episodique, som han kaldte: Deux generations du XIXe siècle. Det var den allernyeste Generation og den, der førte Ordet, da Spiritualismen blomstrede. Sammenligningen faldt ud til Fordel for den sidste. Den nuværende Generation kjendte ikke Forskjel imellem det Udmærkede og det blot Blændende og Fripostige; den havde mistet Maalestokken derfor. Det manglede i al Fald ikke den foregaaende Generation. Vist er det, at han gav flere træffende Træk af hins Svagheder: Lyst til at vække Skandale, Opsigt, til at slaae sig op, ligegyldigt ved hvilke Midler. Foredraget var meget varmt og blev meget stærkt applauderet. Antallet af hans Tilhørere tager snarere til end af; der er propfuldt.

I collège de France gav Lévêque den 1ste og 8 Fbr., forat bruge hans eget Udtryk, une causerie respectueuse, admirative, serieuse et un peu attristée over Cousin. Han bebudede at ville udgive et Skrift over ham. Han har staaet ham personlig meget nær og fortalte flere Træk af ham. Jeg kommer til at holde mere og mere af ham (L). Er Talen for ham en Kunst, hvad den efter min Mening, selv om den støtter sig paa rige Naturgaver, altid skal være (R. Nielsen kan oplyse Nødvendigheden deraf), saa udøver han den saaledes, at den næsten altid gjør Virkning som Natur. Han er — forarges ikke, thi De ynder ham ikke ret, men De har hørt ham for kort Tid — Collège de France's Regnier.

Nu ere vi ved Théâtre français. Jeg har fulgt saa daarlig med,

at jeg ikke kan sige Dem, om der er gaaet noget nyt Stykke. Dog veed jeg, at der gik et nyt igaar aftes; men hvad det hedder, veed jeg ikke. Kan jeg skaffe mig Underretning derom i Løbet af Dagen, saa skal jeg sige Dem det. Md. Arnould Plessy er nok traadt op
5 flere Gange, siden De reiste. Un cas de conscience saae De jo, saavidt jeg husker. Og L'Avanturière eller saadant noget? Deri spiller hun nok ogsaa. Naar jeg tænker paa, at Th. fr. for Øieblikket kan frembyde saadanne 4 Damer som den nævnte, Md. Lafontaine, Favart og Ponsin, ikke at tale om den gode Nathalie og flere ikke
10 daarlige, saa kan jeg ikke Andet end finde, at vort Theater staaer forskrækkelig tilbage i den Henseende.

De seer, jeg skriver væk, som De ønsker det. Nei jeg har ikke været hos Lunds, saa jeg har ikke kunnet bagtale Dem, siden vi vare der sammen; men jeg skal der snart og skal efter bedste Evne oprette
15 det Forsømte.

Taine har jeg opgivet at høre i fysisk Forstand; jeg burde snarere sige: opgivet: ikke at høre ham, thi jeg kunde i bogstavelig Forstand ikke opfatte Lyden af hvad han sagde. Desuden sad jeg med det ondsksfulde Ønske, at En vilde pludselig tage ham bagfra
20 og ryste ham dygtig forat ryste det Blaserte ud af ham; saa vilde der maaskee vise sig en Rest af Friskhed derunder, der maaskee kunde opelskes til en anstændig Væxt. Der har De for Lévêque, og der har De hvad jeg for Tiden kan sige om det herlige Menneske, hvis Herlighed i al Fald maa være af usynlig Natur.

25 Halkjer og Hoppe gaae paa Forelæsninger og i Retten samt dyrke deres franske Bekjendtskaber, som det lader til at de ere mere velsignede med end De var og jeg er. Jeg var sammen med dem i Conciengeriet, hvor vi saae uforandret det Rum, hvor Marie Antoinette havde siddet forinden sin Henrettelse, og det, hvor Robespierre havde tilbragt sine sidste Dage samt det, hvor Girondisterne
30 havde været forsamlede. Jeg har været i St. Denis, der er en fortræffelig gothisk Bygning. Jeg har ogsaa turet en Del ude ved Be-

fæstningerne og seet Anlæggene til nye Parke, af hvilke den ene er storartet og hvorfra der er en stolt Udsigt. — Hvad Bache angaaer, da besøgte jeg ham forleden; han maler paa et Stykke til Udstillingen, der forestiller Udsigt fra en af de i Nærheden af Notre-Dame liggende Broer til denne, der viser sig paa en halv mørk halv lys 5 Aftenhimmel; i Forgrunden en af de bekjendte Karrer, der sætter sig i Bevægelse nedenfor hin Bro. Han talte om, at han havde hørt fra Dem, men ikke om noget Maleri. Har De skrevet ham til mere end én Gang?

De har bedet mig om at svare Dem strax. Maa jeg nu bede Dem 10 om, at De samme Dag De faaer dette Brev gaaer til min Familie og siger dem, at jeg nu gaaer ud, da jeg i Sneefog idag har hørt Lévêque. Det var forbandet — siger De. Men jeg vilde naturligvis ikke have bedet Dem derom, dersom det ikke var i denne bestemte Anledning. Min Familie er maaskee lidt urolig, uagtet der aldeles 15 ingen Grund er dertil. Jeg skrev i Søndags og skriver til min Familie snart igjen. Vil De hilse, De behøver blot at kige indenfor. Er ingen hjemme saa efterlad blot det Bud, at jeg er vel. De kan ogsaa blot samme Dag skrive en Billet til min Moder eller Søster. Nu lev vel. Hils Deres Familie; hils Brøchner. 20

Deres Ven

Gabr. Sibbern.

Bragt Deres Hilsen til Hôtellet. Hilsen igjen.

8. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

17/6 68.

Kjære Brandes!

25

Da jeg iovermorgen tager paa Landet og jeg skal pakke ind imorgen, er De nok saa god at sende mig Demogeot og Poitou — jeg husker ikke, om De har flere af mine franske Bøger, som jeg skal bruge i denne Sommerferie.

Hvis jeg ikke seer Dem forinden, saa: en behagelig Sommer! 30

Deres

G. Sibbern.

9. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.* 16/3 69.

Kjære Brandes!

Jeg sender Dem herved de tre Skrifter af Jouffroy, som jeg har haft til Laans fra Dem.

5 Hvis De har min Poitou og kan undvære den, vil jeg gjerne have den. Hvis mit Bud ikke træffer Dem hjemme, behøver De blot at lægge den frem, jeg skal da lade den hente.

Hvis De har andre Bøger af mine, maa De gjerne beholde dem, da jeg kun har Brug for den nævnte.

10 Med Tak for Laan.

Deres
Gabr. Sibbern.

10. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.* 15/5 69.

Kjære Brandes!

Vi passiarede forleden Dag om det Aprioriske. Det er faldet mig
15 ind, at Sibbern i sin Logik har behandlet dette Begreb i et Parti, der har det Fortrin at være kort. Han betragter det først, som det træder frem i Erkjendelsen, og overfører det derpaa paa Alt hvad der er til. Læs det i al Fald engang igjennem; maaske kan det klare et eller andet Punkt i det eller i al Fald give Anledning til,
20 at De klarer det for Dem.

Det findes behandlet i § 61—63 i de sidste Udgaver af Logiken.

Deres
Gabriel Sibbern.

11. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.* [1870?]

25 Kjære Brandes!

Kan De undvære, hvad De har af Jouffroy, jeg beskjæftiger mig just med ham nu? Buddet kan tage dem med.

Tak for Laan af Caros l'idée de Dieu.

30

Deres
Gabr. Sibbern.

12. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

20/2 70.

Kjære Brandes!

De har i kort Tid bragt mig to Bøger, uden at jeg har sagt Dem saameget som Tak. Jeg benytter Søndagen, som jeg i Reglen gjør til en Hviledag, til at passiare lidt med Dem. Og jeg gjør det skrift- 5 lig, da det vel er uvist, om jeg traf Dem hjemme, naar jeg søgte Dem forat gjøre det mundlig.

Tænk Dem! Jeg har endnu ikke læst Mills Bog. Og det er gode Tegn. Da jeg fik den, havde jeg knap Tid, og jeg læste kun første Kapitel. Jeg laante den ud, og siden den Tid har den ikke været 10 hjemme. Det er just ikke et Tegn til, at Folk har Lyst til at købe Bogen, men der er aabenbar Lyst nok til at læse den. Det maa være en fortræffelig Bog, når jeg skal dømme af det, jeg har læst af den og hørt om den. Mills Ide er sand, og der er for mig ingen Tvivl om, at den vil seire. Men hvorlænge det vil vare, er et andet Spørgsmaal. 15

Dog maa man ikke af Bladenes Tavshed slutte, at der ikke er Deltagelse for Sagen hos Publikum. Publikum har aabenbart været bedre orienteret end Pressen, idetmindste at dømme efter mine Er- faringer: Min ældste Søster finder saaledes Bogen fortræffelig og dens Ideer grundede. Og jeg lægger saa megen større Vægt paa 20 hendes Dom, da hun for sin Person aldeles ikke føler sig underkuet. Min yngste Søster, der er ualmindelig lykkelig gift i Norge, sendte vi et Exemplar. Allerede som ganske ung Pige laae hun i en oprørt Krig med de unge Herrer, der optraadte som Herrer i Kvindernes Rige. Hun blev henrykt over Bogen og betragter Mill som den 25 kvindelige Sags Luther. Hun og hendes Mand drøfte Sagen sammen uden at blive uenige.

En Collaborator Brasch, der er Student fra mit Aar, fortalte mig, at han laante Bogen til de unge Mennesker, han kjendte, forat bringe dem til Eftertanke. Overlærer Fogh ytrede i Anledning af, 30 at han havde foræret Bogen til en Dame, til mig paa sin rolige Maade: ja, det vil jo gaae igjennem.

Det maa interessere Dem at lære disse Træk at kjende. De ere neppe enestaaende. Bogen virker hos Mange, uden at det bliver almindelig bekjendt. Pressen har aabenbart været flau i det Punkt. Å propos! De kjender vel Holbergs Digt, som han forestiller er
5 skrevet af »Zille Hans Dotter« til Forsvar for Kvindekjønnen. Som Digt er det Intet, men det indeholder paa faae Blade de lyseste Ideer om Sagen.

Jeg har med Fornøjelse læst Deres Afhandling om Taine. Jeg skylder Dem i det Hele, at jeg har faaet et klarere Blik for hans
10 Betydning, end jeg tidligere havde. Men De har selv gjort saa mange Indvendinger mod ham, at det ikke kan forundre Dem, naar jeg mener, at der ikke vil gaae mange Aar, førend han allerede er forældet, naar hans Lære i det Hele betragtes. Den vil opløse sig, men ud af denne Destruktionsproces, som iøvrigt enhver Lære, der sætter
15 sig saa omfattende Maal som Taines, maa undergå — ud af denne Opløsning vil der udskille sig et solidt Element, paa hvilket man til historisk Efterretning vil trykke Mærket: Taine. Selv hans Lærer Vacherot kalder hans Lærdomme un peu rapides; jeg vilde endog sige: trop rapides.

Jeg har iøvrigt blot gjort mig bekjendt med Deres Skrift, men ikke
20 haft Tid til at undersøge det. En almindelig Indvending, jeg har gjort mod det, er den, at det lader det Videnskabelige træde for lidt frem. Det siger noget andet, end at der ikke er Videnskabelighed i det. Men det forekommer mig, at Universitetet maa være
25 Organet for den udtrykkelige Videnskabelighed. Jeg var engang tilstede et Sted, hvor der blev talt om en ung Skuespillerinde. Der blev ytret, at hun havde en god Figur. Ja, sagde en Læge, der var til Stede, hun har et godt Skelet. Da denne Oversættelse ikke var de Tilstedeværende ganske klar, saa udviklede Lægen, at Skelettet
30 var det Konstitutive i den gode Figur.

Saaledes forekommer det mig, at De har givet Taines Figur, men ikke hans Skelet. De har ikke, forat jeg skal bruge hans egne

Udtryk, flaaet le bel animal. De har ikke vist, hvorledes hans Hud, Muskler, Sener, Kar, Nerver og øvrige Elementer dannede den hele kraftige Person, men De har vist os den hele Person i hans Kraft og sagt: I kunne nok begribe, hvorledes hans Muskler, Nerver og øvrige organiske Dele maa være beskafne. De har ikke sagt: ex ungue 5 leonem, men: unguem ex leone. De maa vel forstaae, at her intet absolut er ment eller sagt; det dreier sig blot om et Mere eller Mindre, om en Nuance. En udtrykkelig Videnskabelighed kan være maadelig og en umiddelbar Videnskabelighed fortrinlig. Men det forekommer mig, at Menneskeheden kræver blandt flere Former 10 ogsaa den udtrykkelige, og at Universitetet for Tiden skal være Organ for den udtrykkelige. Tager jeg fejl, naar jeg antager, at De netop har villet give Videnskaben i umiddelbar Form, at De ikke har villet gaae Dissektionens Vei? I saa Fald er det et Fortrin ved Bogen, ikke en Mangel. 15

Brøchners Bog har jeg desværre endnu ikke faaet Tid til at læse. Hans filosofiske Standpunkt har De rigtig karakteriseret. Han har ogsaa karakteriseret sig selv saa paa en Forelæsning, som jeg hørte: han anerkjender de hegelske Principer som sine.

Det forekommer mig, at De lægger for stor Vægt paa, at en Filo- 20 sof er theologiløs. Desuden tænker De paa den Theologi, hvis Kilde er Aabenbaringen. Men Theologi og Theologi ere to. Da Aabenbaringen for mig er en naturlig Sag, da vi have en Aabenbaring, netop fordi vi ere Mennesker, saa kunne dens Svagheder ogsaa findes i Filosofien. Men den theologiske Svaghed er den at ville 25 skabe Verden efter Menneskets, Personlighedens, Subjektivitetens, Jegets Billede. Hvor jeg træffer den, kalder jeg den Theologi, hvad enten det er i Aabenbaringen eller udenfor den. Jeg kalder det derfor ogsaa Theologi, naar man lærer, at Verdens Princip er den ontologiske Subjektivitet eller den absolute Subjektivitet eller hvilke 30 andre Udtryk man behager at bruge. Jeg siger da ligesom Trolden: jeg lugter Menneskeblod, og jeg lader mig ikke narre som han.

Theologi, det er Anthropologi i Stedet for Filosofi. Studenterne sige: Herrer vi ere i Aandernes Rige; saaledes sige Menneskene: Herrer vi ere i Verdenernes Rige. Men det ere de ikke; langtfra. Der er kun én Herre, det er Verden selv, Allivet selv. Og det kan ligesaa
5 lidt gaae i Menneskeuniform, som Aanden kan gaae i Studenteruniform.

Det glæder mig, at De har protesteret mod den vesterlandske Anmasselse og erindret om at, naar man taler om Orienten, saa taler man om Noget, som man ikke kjender. Jeg er ogsaa enig med
10 Dem om, at Grækerne ikke uden Vidre ere et Skjønhedens Folk.

De har ogsaa Ret i, at man ikke uden Vidre kan bruge den dialektiske Methode. Men, naar De alene vil holde Dem til de exakte Videnskabers Methode, hvorledes kan De da anbefale Taine at bruge mere Dialektik? Han kan jo sige til Dem, hvad De siger til
15 Brøchner.

Nu er Passiaren ude. Jeg kommer paa Fredag i N. 3 forat overvære Akten.

Deres
Gabriel Sibbern.

20 13. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

22/2 70.

Kjære Brandes!

Jeg maatte lee, da jeg læste Deres Ytring, at der kun vilde blive Støv tilbage, naar Brøchner skulde behandle Taine. — Det er sandt! Sympathien for det Gode er vel saa meget værd som Blikket for
25 det Svage. Skulde kun det blive staaende, der ingen Modsigelse indeholdt, saa faldt Alt hvad der duede, ikke mindst Brøchners Lærdomme, og kun det, der ikke duede, som Ingen brød sig om, vilde holde sig opret. I det mindste i Filosofi og Aandsvidenskab.

Tak for Indbydelsen. Jeg skal med Fornøielse komme.

30

Deres
Gabr. Sibbern.

14. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

[1872?]

Kjære Brandes!

Jeg søgte Dem igaar baade for engang igjen at besøge Dem og tale lidt med Dem om de Sager, der interessere os, og for et personligt Anliggendes Skyld.

5

Goethe bruger et Steds det Udtryk: Die erste Pflicht des Menschen, Speis' und Trank zu wählen. Er det den første Pligt at spise og drikke paa ordenlig Maade, saa er der en, der maa kaldes den allerførste, og det er den at skaffe sig Spise og Drikke. Thi den Tid er jo forbi, da Gud paa Anfordring udleverer os det daglige Brød, hvis den overhovedet nogensinde har været. Det er denne allerførste menneskelige Pligt, som jeg stræber at opfylde i denne Tid. Ligesom de første Mennesker gik paa Jagt efter Vildt, saaledes gaaer jeg paa Jagt efter en Levevei. Men da jeg er en Søndagsjæger, har mit Skud endnu ikke ramt. Jeg har nu faaet Kig paa et nyt Stykke Vildt, som jeg gjerne vil fange, da jeg neppe kan ramme det.

15

De veed, eller rettere De veed det ikke, at der her i Byen af Magistraten er oprettet Districtsforstanderposter, der hver i sit District skal forestaae den offentlige Understøttelse. Jeg har indgivet Ansøgning om en af dem til Etatsraad Knudsen, Borgermester for Magistratens 3die Afdeling, der giver dem bort. Men da der er indkommet, siger man, omtrent et Par hundrede Ansøgninger til hver Post, og da jeg ikke er kjendt af Etatsraad Knudsen, saa kan han ikke vide, hvilket fortræffeligt Menneske jeg er, og jeg kan lige saa let blive borte for ham som en anden Perle. Det gjælder derfor om at faae saadanne, der kjende ham, til at gjøre ham opmærksom paa min Fortræfflighed. Det have mine Venner foreholdt mig. Og de have blandt andet sagt til mig: »Du kjender jo Dr. Brandes; hans Onkel, Overlæge Brandes, kjender Etatsraad Knudsen; tal til ham (Dr. Brandes) derom«. Det forekom mig rigtignok at være noget

30

langveisfra hentet, da De ganske vist kjender Deres Onkel og mig, og Deres Onkel — jeg forudsætter det i al Fald — kjender Etatsraad Knudsen; men der er et stort Hul i denne Kombination, da Deres Onkel ikke kjender mig. Spørgsmaalet er, om De kan og vil
5 udfylde dette Hul. Men jeg har i hvert Fald henvendt mig til Dem forat have min Samvittighed fri. Thi mine Venner sige altid ved saadan Leilighed, at jeg ikke gjør, hvad der skal gøres, da jeg er for beskeden. Denne Gang kan De bevidne, at jeg ikke har generet mig. Imidlertid vil De finde det mere forklarligt, naar jeg udvikler
10 for Dem, fra hvilket Synspunkt jeg betragter den Virksomhed, jeg attraaer, thi i en vis Henseende kan enhver ganske rolig anbefale mig.

Min Mening med at søge en af disse Poster er nemlig ikke blot den at opfylde den »allerførste« Pligt, men min Mening er den, at
15 sætte denne nye Virksomhed paa den Plads, som min gamle Virksomhed, den for Videnskaben, har indtaget. Jeg betragter den nye Virksomhed som lige saa smuk og betydningsfuld som den gamle, og er jeg først sat til den nye, saa har den gamle ikke længere noget Krav paa mig. Min hemmelige Tanke er ikke den at betragte den
20 nye blot som et Levebrød, hvormed jeg nærer den gamle. Det vilde jeg ligefrem betragte som et Bedrageri mod Samfundet, der lønner mig for min nye Virksomhed, ligesom det har lønnet mig — nei, det er sandt, det har ikke lønnet mig — for min gamle. Jeg bliver fra kontemplativt Medlem af Samfundet til praktisk Medlem, men
25 Kontemplation og Praxis staae lige høit i mine Tanker, og jeg kan maaske gjøre mere Nytte i Praxis end hidtil i Kontemplationens Tjeneste.

Ja, det er hvad jeg denne Gang har at sige. Hvad De saa siger dertil, er jeg uforandret

30

Deres
Gabriel Sibbern.

Ikke afsendt.

15. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

27 Oktober 1891.

Kjære Georg Brandes!

Tak for den smukke og sympathiske Maade, hvorpaa De omtalte mig i den Tale, De holdt ved Festen for Dem.

Deeltagerne i Festen forstaae dog nok, at, naar det skyldes en 5 Anden, at De blev vakt, saa skyldes Dem selv, hvad der blev vakt. Vækkelsen er som en Solstraale, der falder paa en Plante. Den fremkalder Væxten, men det er Planten selv, der frembringer Blomsten og Frugten.

Hvad nu mig angaaer, er jeg glad ved at kunne sige om den 10 Modgang, jeg har lidt: den er forsvundet som en Sky, og Livets Sol skinner paa mig. Jeg maatte lade Bøgerne ligge, men jeg tog Filosofien med mig. Fra at være Herskerinde, hvis høie Bud jeg gjerne lød, men hvis Særheder jeg ogsaa maatte finde mig i, er den blevet som en Ægtehustru, der følger mig overalt og er mit 15 Livs Glæde og Støtte.

Jo ældre jeg bliver, og jo mere jeg nærmer mig det Maal, der er sat for mit Liv, og fra hvilket jo efter Sandsynlighedsberegning ikke mange Aar skille mig, desto stærkere føler jeg ogsaa, at det 20 ikke saameget kommer an paa, hvilken den Gjerning er, som Livets Gang sætter En til, som paa den Aand, i hvilken man udfører den og i det hele fører sit Liv, hvorledes dette end er i udvortes Henseende.

Endnu engang Tak.

Deres hengivne

Gabriel Sibbern. 25

16. *Gabriel Sibbern til Georg Brandes.*

2/6 94.

[Visitkort:]

Tak for hvad De har skrevet om mig i Politiken — jeg læste det først igaar. Det allersidste Stykke tiltalte mig især. Man maatte være meget fordringsfuld, hvis man ikke var tilfreds. Kunde man 30 endda rigtig svare til det Billede af En!

En god Sommer!

KOMMENTAR

FORTEGNELSE
OVER
TITELFORKORTELSER

- Berl. Tid.* = Berlingske Tidende.
Dagbl. = (dansk) Dagbladet.
Det 19. Aarh. = Det nittende Aarhundrede, udg. af Georg
og Edvard Brandes.
Fædrel. = Fædrelandet.
Ill. Tid. = Illustreret Tidende.
JPJac.Breve = Breve fra J. P. Jacobsen, udg. af Edv. Brandes
(3. Udg. 1925).
Mrgbl. = (dansk) Morgenbladet.
NDagbl. = (norsk) Dagbladet.
Nda Mdskr. = Nyt dansk Maanedsskrift, udg. af Vilh. Møller.
Pol. = Politiken.
SS. = Georg Brandes: Samlede Skrifter (1899 ff.).

*

Br. = Brev. Hvis Brevet har været trykt tidligere, meddeles Trykstedet i Kommentaren efter Brevnummeret; hvor intet er angivet, er Brevet først offentliggjort i nærværende Udgave.

Holger Drachmann til Georg Brandes

1871—1905.

Drachmanns Breve tilhører Det kongelige Bibliotek i København. Georg Brandes' Breve er ikke bevarede.

Br. 2. 3.13 f. *en af mine Tegninger . . kasseret*] til Studenterforeningens Julegilde var Drachmann og Frants Henningsen anmodede om i Billeder at illustrere Aarets Begivenheder; i Anledning af at Hostrup — til stor Misfornøjelse for Ploug — ved en Højskolefest i Novbr. 1871 havde dadlet den akademiske Dannelses Ensidedighed, havde en af Drachmanns Tegninger til Emne »Hostrup, der sejler ned ad den nordiske Flodarm, fraterniserende med den friske Højskoleungdom, forladende de forlæste Latinere«; da Senioratsmedlemmet Conrad Møller saa Billedet, protesterede han imod det som usømmeligt (Dumreicher: »Studenterforeningens Historie 1870—1920« I 104).

Br. 3. 4.1. *Barnekow*] utvivlsomt Kunstmaleren Robert Barnekov, Socialistføreren Pios Ven, der var med til at skaffe Kapital til Grundlæggelsen af Dagbladet »Socialisten« (se Oluf Bertolt: »Pionerer« 1938 S. 51 og 83). ¶ 4.5 f. *det projecterede Blad*] se Oplysningerne til II 177.27. ¶ 4.14. *Møllers Blad*] se Brandes' »Levned« II 162: »Lige siden den københavnske Dagspresse i Marts 1872 havde lukket sig for mig, havde de unge Mænd, der sluttede sig til mig, næret det Forsæt at oprette et Dagblad. Vilhelm Møller var oprindeligt ivrigst derfor; han traf da ogsaa snurrige Aftaler snart med en, snart med en anden Forretningsmand, mest med saadanne, der spekulerede i de nye Navne, vilde bruge Bladet til en storstilet Reklame for dem selv og intet Tryk vilde udøve paa Redaktionen, da det var dem usigelig ligegyldigt, hvad der kom til at staa i Avisen, blot den gik. Det viste sig desværre stadigt, naar det kom til Stykket, at den paagældende Forretningsmand var ganske formueløs«. ¶ 4.15. *Zimmermann og Berg*] Missionær F. L. Zimmermann,

der havde sluttet sig til »Internationale« og paa Møderne med kjerkegaardiske Argumenter angrebet Statskirken, blev arresteret Februar 1872 og idømtes 3 Maaneders Fængselsstraf for »Forhaanelse af Religionen« (se C. E. Jensen og Borgbjærg: »Socialdemokratiets Aarhundrede« II 251 og Oluf Bertolt: »Pionerer« (Registret)); fra Fængslet paabegyndte han Udsendelsen af et kristeligt Ugeskrift, »En Røst fra Fængslet« (1872); hans Sag omtales i en Artikel af Vilh. Møller, »Stuart Mill: Om Friheden« i NdaMdskr. V 24 ff. — Snedkersvend J. C. Berg havde ligeledes paa »Internationale«s Møder udtalt sig kraftigt, bl. a. mod Kongemagten, men blev dog løsladt af Arresten og i Stedet for tiltalt for at have forsøgt at unddrage sig sin Værnepligt (jf. A. F. Kriegers »Dagbøger« V 219, 231 f.). ¶ 5.5 *Topsøe*] Vilh. Topsøe, »Dagbladet«s senere Redaktør, var indtil 1/3 1872 blot Medarbejder ved Bladet. ¶ 5.5. *Monrad*] Biskop D. G. Monrad havde taget Kampen op mod den nye Retning ved under Mærket »44« at skrive Artikelrækken »Den frie Tanke og Dr. Brandes's Forelæsninger« (»Fædrel.« 1872) og polemisere mod Darwinismen i NdaMdskr. III (1871) S. 228 ff. ¶ 5.7. »Internationale«] 15/10 1871 dannedes den danske Afdeling af »Internationale« med Pio som »Stormester«. ¶ 6.17. *Kaufmann*] Richard Kaufmann, Medarbejder ved »Dagens Nyheder«, var oprindelig Tilhænger af Georg Brandes; udgav 1876—80 sammen med Vilh. Møller Ugebladet »Nutiden«. ¶ 6.20. *et Bind revolutionaire Digte*] »Digte« (1872). ¶ 6.21. *nogle Anmeldelser om Kunst*] NdaMdskr. bragte i Febr. 1872 af Drachmann Artiklen »Nogle Billeder paa Foraarsudstillingen« og i April s. A. »Fra den nordiske Industri- og Kunstudstilling i Kjøbenhavn«.

Br. 4. 7.18 f. *Din Broder Edv. har været . . min Confessionarius*] se II 173. ¶ 7.20 f. *mundtlige Conferencer*] Georg Brandes opholdt sig paa dette Tidspunkt i Tyskland (se »Levned« II 95 ff.). ¶ 7.31. *et af Digtene (De danske Studenter)*] dets endelige Titel blev »Foraarsstemning«. ¶ 8.5 f. *Jeg vilde egenlig gjerne dedicere Bogen til Dig*] Dedikationen kom til at lyde: »Min Ven Dr. Georg Brandes tilegnet«. ¶ 8.20. *fortæl mig lidt om Henrik Ibsen*] om Brandes' Indtryk af ham se I 172 f. ¶ 8.26 f. *reiser man op til Skagen*] om Rejsens litterære Udbytte se Oplysningerne til S. 12.20. ¶ 8.30 f. *Fru Belli*] Kælenavn for Drachmanns første Hustru, Vilhelmine, f. Erichsen, som han var blevet gift med 1871.

Br. 5. 9.8. »Den Conservative«] 7/12 1872 findes en indsendt Artikel, »Socialismens Fremtidsforhaabninger«, undertegnet »F.«, som i Anled-

ning af Drachmanns »Digte« paastaar, at Forfatteren optræder ikke alene som Socialist, men ogsaa som Ateist. »Disse Digte kunne tjene til Beviis for, at det ikke blot er i Samfundets underste Lag, at de socialistiske 'Ideer' finde Tilhængere og Dyrkere«. ¶ 9.9. *l. Kirkestrædefolkene*] Socialisterne; den danske Afdeling af »Internationale« var 1/2 1872 flyttet hen i Lille Kirkestræde Nr. 1 (se Oluf Bertolt: »Pionerer« S. 81). ¶ 9.10. *Cabiro*] Pseudonym for Peter Hansen, der som Redaktør af Ugebladet »Nær og Fjern« i Numret for 8/12 1872 bragte en Anmeldelse af Drachmanns »Digte«; i denne hedder det bl. a.: »Og saa veed man jo ogsaa af Litteraturhistorien, at det Nye altid har vakt Modstand, men at Modstanderne, naar det Nye har sejret, staa i Historien som bornerte Filistre. Og en bornert Filister vil man dog saa nødig være. Sæt nu, at Dr. Brandes var Dr. Steffens, og at Holger Drachmann var Adam Oehlschläger, saa var det dog saa flovt«. ¶ 9.12 f. *vi To . . følges kammeratlig ad i »Dags- . . Telegrafens« Spalter*] i dette konservative Blad anmeldtes 9/12 1872 Drachmanns »Digte«; medens forskelligt af Indholdet nævnes med Hæder, omtales de mere udfordrende af Digtene i misbilligende Udtryk, f. Eks.: »I 'En Foraarsstemning' . . gjøres der et Forsøg paa at hæve 'Litteratursamfundet' (en af Hr. G. Brandes stiftet Forening af 'Fritænkere') op i de poetiske Regioner, hvilket turde være temmelig naivt«. ¶ 9.14. *Litteraturselskabet*] se Oplysningerne til I 162.3; i »Levned« II 122 siger Brandes om sin Situation paa dette Tidspunkt: »Jeg kunde ikke helt gaa op i mit Arbejd. Bl. A. gjorde Litteraturselskabets Mathed mig mange Sorger; jeg holdt Foredrag deri og stræbte at foranledige Andre til det samme«; (jf. Alfr. Ipsen: »Georg Brandes« II S. II ff.). ¶ 9.16. *Wille*] Waldemar Wille havde i 1857 som ung teologisk Student været med til at pibe Høedt ud paa det kgl. Teater og var blevet idømt en lille Bøde derfor; det er ham, Brandes sigter til i »Levned« II 80 f., hvor der er Tale om Forrædere inden for selve Litteraturselskabets Kreds: »Dog grimtest var det, at en Journalist med godt Hoved og nogen Skrivefærdighed, en indædt Misunder og Indbildsk, hvis Livs eneste Bedrift var den at have udpebet den fine Skuespiller Høedt saa haardnakket, at han foranledigede den ømtaalige Mand til i sin fulde Kraft at forlade Nationalscenen, meldte sig ind i Selskabet og paa Skrømt tiltraadte dets Program som Spion for umiddelbart derefter som Forræder at lægge det for Had i sin lurvede Avis«. ¶ 10.9 f. *Man behager jo at kalde den Brandesske Feide en — Døgnfeide*] i »Dags-Telegrafens« Anmeldelse af »Digte« 9/12

1872 bruges Vendingen: »den Brandes'ske Pennefeide, der nu forlængst er sluttet — hurtig som alle Døgnspørgsmaal«.

Br. 6. 10.22. *Dit Brev*] det fremgaar af det følgende, at Brandes har bebrejdet Drachmann, at han havde ladet sit Mindedigt over Wilh. Marstrand fremkomme i »Fædrelandet« (3/4 1873). ¶ 11.15 f. »Nissen« eller »Socialisten«] Vittighedsbladet »Folkets Nisse« udkom 1851—94; »Socialisten«, der begyndte som Ugeblad 21/7 1871, udgik fra April 1872 som Dagblad, indtil det 10/5 1874 afløstes af »Socialdemokraten«. ¶ 11.15 f. *jeg . . har skrevet hos Topsøe*] Skildringerne af Stormfloden, »Efter Orkanen«, i Dagbl. 25/11, 28/11 og 2/12 1872. ¶ 11.16 f. *jeg . . har stukket Piben ind overfor . . Wille*] se Oplysningerne til S. 9.16. ¶ 11.26. *H. P. Holsts slette Pøit*] Holsts Sang til Marstrands Begravelse er trykt i Berl. Tid. 31/3 1873 (= »Leilighedsdigte« 1884 S. 193 f.). ¶ 12.13 f. *et stort Digt, der da trykkes i »Socialisten«*] denne Plan synes dog ikke at være blevet virkeliggjort.

Br. 7. 12.20. *Afsnittet om den »store Olsen«*] Fortællingen »Perspektiviske Fragmenter«, der offentliggjordes i NdaMdskr. V—VI (1873—74), senere optaget i »I Storm og Stille« under Titlen »Fra Sandets Regioner«. ¶ 12.21. *M*] Vilhelm Møller, Maanedsskriftets Redaktør. ¶ 12.21. *Din Slutningsbemærkning*] Brandes har aabenbart i sit Brev citeret Voltaire's Ord »Ecrasez l'infame!« ¶ 12.23 ff. *Cabiro . . i sin Feuilleton ifjor Foraar*] i sin »Feuilleton« i Dagbl. 13/3 1872 causerer P. Hansen om Foraaret i København, og idet han fører Læserne gennem Byens Hovedaarer, præsenteres man i Bredgade for en Flok unge Mennesker: »det er Medlemmer af den nye Fritænkerforening [Ϛ: »Litteraturselskabet«], der ere ude at lufte den frie Tanke«. Tonen i Feuilletonen fremgaar af flg. Passus: »Den frie Tankes Mænd hylde den frie Forskning paa alle Punkter undtagen paa eet: Darwinismen er dem en Religion, som de ikke taale nogen Debat om; den, der ikke vil regne sine Aner ned fra en blaa Mandril eller Chimpanse, bliver erklæret for en Kjætter, og den, der beskedent vil stille andre Videnskabsmænds Argumentation imod Darwins, betragtes med mistænkelige Øjne som et Menneske med farlige Tilbøjeligheder til at emancipere sig atheistisk fra selve Atheismens Centraldogme«. I sin »Feuilleton« 25/4 s. A. vender P. Hansen tilbage til Emnet. ¶ 12.26 f. *da han havde ridiculiseret over mig i »Nær og Fjern«*] se Oplysningerne til S. 9.10. ¶ 13.3 f. *slynger »ein Strauss« i Næsen paa Publikum*]

i NdaMdskr. IV (1872) havde Brandes refereret Grundtankerne i David Strauss' »Den gamle og den nye Tro«.

Br. 8. 13.22 f. *Din Artikel om Hauch*] se Oplysningerne til I 163.11. ¶ 14.4. »Masaniello«] se Oplysningerne til II 182.13. ¶ 14.5. *Dine saa fint indflettede »Kjætteriere«*] jf. flg. Citat fra Afhandlingen om Hauch: ». . det Afgjørende i Forholdet mellem Historie og Poesi det er, hvad der fører Digteren til det historiske Stof, hvad der bringer ham til at gribe dette og ikke et andet. Og her vover jeg da at fremkomme med det store Kjætteri, at naar man ikke formaaer at begribe nogen personlig Grund, hvorfor Digteren har søgt til Stoffet, vil det være et Tegn paa, at han har spildt sin Møie« (NdaMdskr. V 286). ¶ 14.21. *en ny Digtsamling*] »Dæmpede Melodier« (1875). ¶ 14.21 f. *en Række Fortællinger*] »I Storm og Stille« (1875).

Br. 9. Delvis trykt i Brandes: »Levned« II 141 f. — 15.31—16.1. *Du har jo drukket Münchener-Bier*] 1/6 1873 var Brandes taget til Tyskland; en Del af Tiden tilbragte han i München (jf. »Levned« II 123 ff.). ¶ 16.1 f. *de Folk, hvorom Cæsar siger, at de ikke ere farlige*] Shakespeare: »Julius Cæsar« I 2: »Jeg vil se fede Mænd omkring mig. Mænd / med glatte Hoveder, der sove trygt. / Den Cassius ser mager, hungrig ud; / han tænker meget; den Slags Folk er farlig.« ¶ 16.4. *den Mand*] Paul Heyse (jf. »Levned« II 126 ff.). ¶ 16.8. »*Kinder der Welt*«] se Oplysningerne til I 295.7 f. ¶ 17.30 f. *denne Sentens om Spidsborgeren, hvori en Helt ligger skjult*] den gaar igen i Brandes' Essay om Paul Heyse: »naar triumferer vel i den Grad hans gode Tro til Menneskenaturen som naar han saaledes i Spidsborgeren kan afsløre Helten, i den stakels Pedant paavise den ubøjelige Mand, som ingen Anden har tænkt at kunne finde i ham, uden Digteren alene, der véd at enhver af hans Skikkelser dybest inde i sin Sjæl har et uudsletteligt Adelsmærke« (Det 19. Aarh. I 18 = SS. VII 329). ¶ 19.12 f. *Helte indeni den Træhest, som Achaierne førte mod Trojas Mur*] se »Odysseen« VIII 492 ff.

Br. 10. 20.30. *Revue des deux mondes*] bragte 1/11 1873 en stor Anmeldelse af den tyske Udgave af »Hovedstrømninger«, forfattet af Henri Blaze de Bury.

Br. 11. 22.23. *det nye tyske Tidsskrift*] se Oplysningerne til I 198.20 f. ¶ 22.24. *det event. danske*] »Det nittende Aarhundrede«. ¶ 22.28 f. *Jeg har . . faaet aabnet mig en lille Rende i Morgenbladet*] foruden de i flg. Note omtalte Digte indeholdt Bladet af Drachmann 9/10 1874 et (aldrig optrykt)

Digt, »Til Folkesagens Talsmænd paa Thinge«, 23/10 Epilogen »Det nye Nationaltheater«, 1/11—8/11 den londonske Prosaskildring »En By, som drømmer« og 12/12—16/12 Skitsen »En Efternøler. Randtegnning til et større Billede«. ¶ 23.1 f. *et stort islandsk Heltedrapa*] »Islandsfarten før og siden«, der først tryktes i Mrgbl. 26/7 1874; Fortsættelsen »To Ballonbreve til 'Morgenbladet' fra Islands Tusindaarsfest« stod smstds. 30/8 og 3/9. ¶ 24.10. *Hjørnelund*] det Hus paa Hjørnet af Østerbrogade og Strandvejen, hvor Drachmann dengang boede. ¶ 24.11. *Harriet*] Edvard Brandes' første Hustru, f. Salomonsen.

Br. 12. 24.19 f. *Digtsamlingen*] »Dæmpede Melodier« (1875). ¶ 24.22 ff. *udgrave noget af Skandserne ved Dybbøl og . . Skandserne ved Frederiksstad*] om det første af disse Forehavender se det flg. Brev af 30/6 1875; den store nordiske Krig er besunget i Digtkredsen »Krigsbilleder« af »Dæmpede Melodier«. ¶ 24.24. *Quod meruit*] »hvad det har fortjent«.

Br. 13. 25.21. *Bekymringer*] i første Række tænker Drachmann paa sin forestaaende Skilsmisse (smlgn. »Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem« S. 119—123). ¶ 26.6. *Mansfeldt*] Digtet »Ernst af Mansfeld. Billede fra Trediveaarskrigens Tid« i Ill. Tid. 5/12 1875, aldrig siden optrykt. ¶ 26.13 f. *saa giver jeg Ordet til Mr. Gleyre*] Digtet »Forbi! Efter Gleyres Maleri i Luxembourg 'Les illusions perdues'«. ¶ 26.30. *Ut tibi gaudeat!*] »gid det maa glæde dig«. ¶ 27.1. *Din Shelley*] Essayet om Shelley tryktes i Det 19. Aarh.s Maj- og Junihefter 1875. ¶ 27.4 f. *Lassalle*] Brandes' Afh. om Lassalle i Det 19. Aarh. Decbr. 1874—Febr. 1875 og Juli—Septbr. 1875. ¶ 27.11. *den store Reise*] Efteraaret 1875 drog Drachmann til Italien. ¶ 27.13. »*Historien om Snap*«] trykt i »Fra Fjeld og Dal«, red. af Greensteen (1875) (jf. II 199.18 f.). ¶ 28.17 f. »*Heil den ubekanntens*« osv.] 2. Strofe af Goethes Digt »Das Göttliche«. ¶ 28.22. *de alvorligste private Bekymringer*] Kærligheden til Adolf Strodtmanns Frue, der det følgende Aar blev Brandes' Hustru.

Br. 14. 29.10 f. *Din Rang som Kritiker efter Amerikanerens Udtalelse*] se I 232.7 ff. ¶ 29.32. *Fremstillingen af Reformationsperioden*] i Anledning af Lassalles Drama »Franz v. Sickingen« (Det 19. Aarh. Juli 1875 S. 327 ff.). ¶ 30.6. *Dagstilgr. har roest mig*] en Anmeldelse af »Dæmpede Melodier«, der udkom i Slutningen af Novbr. 1875, har ikke kunnet findes i »Dagstelegraphen«; derimod hedder det i Bladets Omtale af Greensteens Antologi »Fra Fjeld og Dal« 19/12 1875: »Holger Drachmanns 'Snap' er en nydelig udført Skitse, fuld af gratiøst Humor«. ¶ 31.8. *Din Literatur-*

Revue] i »Det nittende Aarhundrede«s Omtale af Oversættelsen af »En adelig Rede« hedder det: »Imellem den sidst oversatte af Turgénjews Romaner »Røg« (1867) og den nu foreliggende . . ligger den Omvæltning i Digterens Aandsudvikling, ved hvilken han fra varm-oppositionel har uddannet sig til gnaven-konservativ« (Juni 1875 S. 261). ¶ 31.9. *Ibsen i sit Digt til Upsalatoget*] »Langt borte« (Det 19. Aarh. Juli 1875).

Br. 15. 31.23 f. *de smaa »Piller«, som Dine Bemærkninger . . indeholder*] Brandes har aabenbart i sit Brev kritiseret »Derovre fra Grænsen«, der var udkommet i Ugen mellem 30/11 og 3/12 1877 (jf. ovf. S. 78.21 ff. og Mrgbl. 12/12 1883). ¶ 33.3 f. *Din . . Skildring af Byron*] i »Naturalismen i England« (1875). ¶ 33.18 f. *en hel ny Digtsamling osv.*] fra Aaret 1877 stammer Bøgerne »Derovre fra Grænsen« og »Sange ved Havet«, de to Noveller »En Erindring fra Venedig« og »Naar Mørket falder paa« (begge trykt i Det 19. Aarh.) samt af Digte bl. a. »Foraars-Symfoni«, »I Circus Maximus«, »Rimbrev til Esrom Sø«, »Den sidste Skanse« og »Til En«. ¶ 34.7. *Swinburne har karakteriseret den store Lord*] dette Essay, som er skrevet til en Byron-Udg. fra 1866, blev offentliggjort paa Dansk i »Nær og Fjern« 29/8 og 5/9 1875. ¶ 34.21 f. *al den Roes, der fra en vis Side brygges sammen til mig*] i Anledning af »Derovre fra Grænsen« blev Drachmann taget til Indtægt for Højrepartiet. ¶ 34.26 f. *det Slag, som jeg da bestemte mig til at slaa i Bordet*] antagelig med Digte som »Et Ballonbrev« (senere kaldt »Et Sendebrev«) og »Den syge Mand«, der først blev trykt i »Morgenbladet« og i 1879 indgik i »Ungdom i Digt og Sang«. ¶ 35.1. *I. A. Hansen . . vedgik sine store pekuniære Svagheder*] se Oplysningerne til IV 64.29. ¶ 35.10. *Private Forhold*] se Oplysningerne til S. 39.6 f. ¶ 35.15 f. *Jeg kan sige med . . Mac-Mahon: j'y suis, je reste*] en Udtalelse af dette Indhold tillægges den franske Hærfører efter Indtagelsen af Malakoftaarnet paa Krim 1855. ¶ 35.23. *tenax propositi vir*] »en Mand, der holder fast ved sit Forsæt«. ¶ 35.25 f. *»Over Broen«*] se Oplysningerne til II 214.14. ¶ 35.29. *mine »Digte«*] »Sange ved Havet«, der udkom 16/12 1877.

Br. 16. 36.19 f. *Du har tabt et Gaarigt Felttog*] i Efteraaret 1877 havde Brandes opgivet den Kamp, han siden sine første Forelæsninger havde ført for at paavirke den danske Opinion i frisindet Retning, og havde taget Ophold i Berlin. ¶ 36.28 f. *de Svin, der (efter Horats) roder under Parnasset*] i sit Brev til Tibullus kalder Horats sig for Spøg »Epicuri de grege porcum« ∴ en Gris fra Epikurs Hjord (Epist. I, 4, 16) (oplyst af Prof. Vilh. Andersen). ¶ 37.15. *min tilkommende Hustru*] se Oplysningerne

til S. 39.6 f. ¶ 38.2 f. *den Mand, hvem hun . . havde knyttet sig til*] se Oplysningerne til II 224.8 f. ¶ 38.6. »En Overkomplet« osv.) Romanen »En Overkomplet« (1877), Novellerne »Najaden« og »To Skud« i Det 19. Aarh. 1876 og derefter i »Ungt Blod« (1877). ¶ 38.12. »Sakuntala«] se Oplysningerne til II 202.14. ¶ 38.21 f. *et dumt Æventyr med en . . Københavnerinde ude ved »Badestedet«*] efter at Drachmann i Juni 1876 var kommet hjem fra Italien, slog han sig ned i Skotterup og havde her en rent forbigaaende Forelskelse i en ung gift Dame (se »Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem« S. 149 f., 170, 184). ¶ 38.23. »Manden paa Landet uden Mening«] hentyder til Topsøes og Godske Nielsens Breve i Dagbl. 1872—80, der fremkom under Titelen »Fra en Mand uden Mening til en Ven paa Landet« (resp. »i Byen«). ¶ 39.6 f. *en elskværdig Families . . Døtre*] Holger Drachmann havde som ungt Menneske gjort Bekendtskab med Fabrikant Culmsee paa Havreholm Papirfabrik og hans syv Døtre; samtidig med at han var indtaget i en af de yngste, Polly, havde han friet til den ældste, Agnes (se »Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem« S. 170 f.). Under et Ophold i Nordsjælland 1876 fornyede Drachmann Bekendtskabet med Polly Culmsee, der imidlertid var blevet gift med Proprietær Charles Thalbitzer, Ejer af Gaarden »Lottesminde« ved Tikøb; hun forlod sin Mand for at forene sin Skæbne med Drachmanns (se Emmy Drachmann: »Erindringer« S. 62 ff. og »Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem« S. 170—208). ¶ 39.8. »Fiskerjentens«] Bjørnsøns Fortælling fra 1868. ¶ 39.19. *mit Drama med det engelske Sujet*] se Oplysningerne til S. 35.25 f. ¶ 39.32. »Tannhäuser«] Roman fra 1877. ¶ 41.15 f. *Julius Lange: Talen ved Dit Gilde*] i sin Tale ved Vennernes Afskedsgilde for Georg Brandes før hans Bortrejse til Berlin 1877 anvendte Jul. Lange Ilden som Billede paa Brandes' Natur (Talen er trykt i Brandes' SS. XIV 559 ff.). ¶ 42.26. *vort Barn*] om Drachmanns og Polly Thalbitzers Datter Gerda, f. 1877, se Harriet Benzon i »Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem« S. 208 ff. ¶ 43.9. *Bogen fra Sønderjylland*] »Derovre fra Grænsen« (1877). ¶ 43.13. *ved »Skarritsøen«*] jf. Digtet »Ved Skarritsøen«, der er skrevet til Polly Thalbitzer i Okthr. 1877 og tryktes i »Ude og Hjemme« 25/11 s. A. (optaget i »Sange ved Havet«). ¶ 44.3 f. *nogle biografiske Notitser om mig selv*] de selvbiografiske Antegnelser, der er dateret »Paris. Novb. 1877«, blev først offentliggjort af Otto Borchsenius ved Drachmanns Død i »Tilskueren« 1908. ¶ 45.13 f. *Jeg har ikke mindre end tre . . Arbejder for*] »Paa Sømands

Tro og Love«, »Kunstnere« og »Prinsessen og det halve Kongerige«, der alle udkom i 1878.

Br. 17. 47.4. *fire Noveller*] i »Ude og Hjemme« 1878 offentligjordes »Foraarsgrønt« og i næste Aargang »En uromantisk Novelle«; i Bogudgaven af »Kunstnere« (1878) er der blot optaget tre Noveller: »Foraarsgrønt«, »Fjorten Dage« (= L. 18: »Forgrundsstudie«) og »En uromantisk Novelle« (= L. 28: »Palletskrab«), i Brev af Decbr. 1877 til Fr. Hendriksen omtalt under Navnet »Pulterkammer« (se F. Hendriksen: »Mennesker og Oplevelser«, 2. Udg. 1932 S. 143); »Samson« blev aldrig trykt, men Ms. findes i den Collinske Samling paa Det kgl. Bibliotek. ¶ 48.10 f. *mine tidligere tyske Oversættelser*] Fortællinger af Drachmann og J. P. Jacobsen var udkommet i Strodtmanns Oversættelse under Titelen »Aus den Sandregionen und andere Erzählungen« (1877). ¶ 48.18 f. *Skitsen skal komme*] jf. ovf. S. 45.16 f.

Br. 18. 48.28. *jeg . . gjorde Edvard en Visit*] se II 226—229. ¶ 50.7. *Jeg leverovre i Sverig*] Drachmann var med Fru Thalbitzer taget til Lund (jf. »Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem« S. 176 ff.).

Br. 19. 54.10. *et . . Stiletstød gennem »Morgenbl.«*] 7/4 1878 bringer Bladet en Omtale af »Ude og Hjemme«s nye Kvartal, hvori det bl. a. hedder: »Hr. Hendriksens Blad har . . debatteret det Problem: Er Hr. Holger Drachmann en stor Mand eller ikke? Det er af almindelig Interesse, at de Ideer, den unge Drachmann gjorde sig til Talsmand for, naa frem til Klarhed, og at det Gode i dem maa vinde Sejr; men det er af mindre Interesse, om Hr. Drachmann selv er en stor Mand eller ikke. Og de to Indlæg i Sagen ere heller ikke ganske heldige. Thi det ene, Hr. Drachmanns pro, røber en altfor ubegrænset Selvtilbedelse, medens det andet, Hr. Bergsøes contra, burde have været præget lidt mere af Intelligens, lidt mindre af Skinsyge«. ¶ 54.18. *en Kunstnerroman*] Beskrivelsen synes bedst at passe paa »Foraarsgrønt« af »Kunstnere« (jf. S. 47.9 ff.), men denne er rigtignok kun en Novelle. ¶ 54.22. *et Digt om sultne Tyrker*] »Et Opraab«, skrevet 19/2 1878 i Paris for at støtte Indsamlingen til tyrkiske Flygtninge og offentliggjort i Fædrel. 22/2 1878 (optrykt i »Ungdom i Digt og Sang«). ¶ 54.31. *vort tidligere »Fællesorgan«*] »Morgenbladet« udgik som Fællesorgan for »Det forenede Venstres«, indtil det 1884 erobredes af det »danske« Venstre. ¶ 57.4 f. *en Onkel af mig . . har udgivet en Pjece*] Regner L. Ulstrup: »Et Alvorsord fra Helsingør til Holger Drachmann« (1878), et Indlæg, paa Vers der ifl. Titelbladet

»sælges til Fordel for Foreningen til Syges og Saaredes Pleie«. ¶ 59.17 f. *Jeg er .. bleven varmet opovre i Sønderjylland*] paa den Rejse i April 1877, der er skildret i »Derovre fra Grænsen«. ¶ 59.20 f. *England, .. der nu fører Humanitetens og Intelligensens Sag imod den russiske Kolos*] under den russisk-tyrkiske Krig 1877—78 søgte Disraëli at hindre, at Rusland udvidedes. ¶ 60.19. *figurere som Giboyer*] se Oplysningerne til II 179.31 f.

Br. 20. 61.7. *min Artikel i »Nationaltidende«*] se Oplysningerne til II 227.7. ¶ 62.12 f. *et større Digt .. om d'Israeli*] sidste Afsnit af »Stormagter. Under Berlinerkonferencen 1878« (fra »Ungdom i Digt og Sang«), først trykt i »Ude og Hjemme« 21/4 1878. ¶ 62.16. *»Alvorsord til H. D. fra Helsingør«*] se Oplysningerne til S. 57.4 f.

Br. 23. 66.17. *jeg havde holdt Bryllup*] det var kommet til et Brud mellem Drachmann og Polly Thalbitzer; 17/5 1879 giftede han sig med hendes Søster, Emmy Culmsee. ¶ 66.25. *en ny Samling »Sange ved Havet«*] »Ungdom i Digt og Sang« (1879) afsluttes med en Gruppe »Nye Sange ved Havet«. ¶ 67.12. *oversætte Don Juan*] dette Foretagende blev til Tider meget byrdefuldt for Drachmann; det paabegyndtes 1880 og afsluttedes først 1902, til Trods for at han fik Hjælp fra forskellig Side (Hustruen, Georg Brandes, Jak. Knudsen). ¶ 67.29 f. *i Folkethinget overfaldt en af de ærede Folkerepræsentanter mig*] ved 3. Beh. af Finansloven for 1879—80 tog Folketingsmedlemmet for Færøerne, Kaptajn Bærentzen, Ordet for at fraraade at give Drachmann Digtergage; efter at have hævdet, at han ansaa hans Værker for at henhøre for Størstedelen til »Døgnliteraturen«, tilføjede han: »Der er en anden Side af Spørgsmaalet, som jeg skal gaa meget let hen over, men som jeg dog ikke tør lade uberørt, og det er den moralske Side af Sagen. Jeg vil ikke omtale Mandens Færd — den skal jeg ikke indlade mig paa —, men kun udtale, at der udkræves for mig og for Mange, der ere af samme Anskuelse som jeg, ganske anderledes Beviser for en ærlig Stræben baade i den ene og i den anden Retning fra denne Mands Side til at kunne dække over det sørgelige Renommé, som han har skaffet sig i Samfundet«. Denne Udtalelse kaldte Ordføreren, Chr. Berg, frem, til Forsvar for Digteren. I Landstinget fraraadede Termansen Bevillingen ud fra den Motivering, at han ikke har kunnet finde, »at han endnu har frembragt noget Værk, som kan siges at have større blivende Betydning for vort Folkeliv«. Kultusminister Fischer følte sig forpligtet til herpaa at svare, »at det er mange Andres, som det er min Overbevisning, at den omtalte Mand er den mest be-

gavede af vore yngre Digtere, og at det, han hidtil har ydet, er lovende for Fremtiden«. ¶ 68.19. »formaaende Mænd«] primus motor var »Dagbladet«s Redaktør, Vilh. Topsøe (se Emmy Drachmann: »Erindringer« S. 82); i Taknemmelighed herover skrev Drachmann ved hans Død Mindediget »En Krans til Vilh. Topsøe«. ¶ 68.20. *Bryllupet i en rigtig Kirke med en rigtig Præst*] Vielsen foretoges i Paulskirken af Pastor J. Nielsen; Højtideligheden er nærmere skildret af Drachmanns Søkende i »Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem« S. 219 f. ¶ 68.26 f. *hejse Flaget og tone Programmet fra de gamle Tider*] dette skete i Digtsamlingen »Ungdom i Digt og Sang« (1879), især i Afsnittet »I Panser og Plade«. ¶ 68.30. *denne Universitetsfest*] Københavns Universitets 400 Aars Jubilæum indfaldt i 1879 og fejredes 4.—6. Juni med store Festligheder; første Dag holdt Studenterne Seksa paa Klampenborg Badeanstalt, og den næste gav Kommunen Middag paa Larsens Plads. ¶ 69.4 f. *en »Kantate«*] »Den sorte Skole og Livets Skole. Kantate post festum«, først trykt i »Ude og Hjemme« 13/7 1879 (jf. F. Hendriksen: »Mennesker og Oplevelser«. Ny Udg. 1932 S. 148). ¶ 69.7. *dets »mærkelige Synde-Register«*] i et af Kantatens Recitativer tales der om de virkelig store Personligheder, Universitetet ikke har villet kendes ved: »Lige til Syvende Kristjans Minister, / Skjaldenes Adams norsk-tyske Ven, / For ikke den sidste Doktor at nævne, / Som dreves til Spree-Staden hen; — / Alma mater, Du haver, / Et mærkeligt Synderegister«. ¶ 69.11 f. *antaget mig nogle forfulgte Smaafolks Sag*] det drejede sig om at skaffe den vestjyske Redningsmand Lars Kruse fra Skagen Dannebrogordenens Hæderstegn, som han forlængst vilde have faaet, hvis den stedlige Øvrighed ikke havde modarbejdet det, fordi han som Barn havde begaaet et ubetydeligt Rapseri af noget Tømmer (se Emmy Drachmann: »Erindringer« S. 94 ff. og Drachmanns egen Bog »Lars Kruse« fra 1879). Lars Kruse blev Dannebrogsmænd 1882. ¶ 69.17 f. *han atter er bleven »Vaabensmed«*] Hentydning til Digtet »Vaabensmeden«, der er omtalt ovenfor S. 30.30 ff.

Br. 24. 70.11 f. *Ploug lagde for med en Artikel mod Dig*] i NDagbl. 27/9 1879 havde Brandes i en Korrespondance fra Berlin omtalt Østrigeren Lazar B. Hellenbachs Værk »Menneskehedens Fordomme« I (1879); under Overskriften »Et 'fordomsfrit' Forslag« gengav Fædrebl. 16/10 1879 et Afsnit af Brandes' Referat, der omhandler Muligheden af at berøve Spædbørn Livet paa en human Maade for at forskaane dem for at lide Nød og Sult. 10/12 bragte Bladet et Optryk efter det norske »Aften-

bladet« af Victor Cherbuliez' Kritik af Hellenbachs Bog. Et Svar fra Brandes fremkom i Mrgbl. 31/1 1880; se om hele Striden »Levned« II 331 ff. ¶ 70.22. *Dernæst kom Turen til mig*] i Fædrel. 20/12 1879 skrev Ploug en lang Anmeldelse af »Ungdom i Digt og Sang« med Overskriften »Holger Drachmann i Pandser og Plade«. ¶ 70.23 f. *han . . havde haft Schandorph fat for de »Unge Dage«*] i Fædrel. 6/12 1879 anmeldte Ploug Schandorphs Versefortælling »Unge Dage«; om Digtet som Helhed hedder det her, »at det er utilfredsstillende, umodent og tildels ganske forfejlet«. ¶ 70.29 f. *navnlig har . . »Nationaltidende« udøst al den collegiale Misundelsesgalde*] 25/12 1879 bragte Bladet i sit Tillæg Anmeldelser baade af »Ungdom i Digt og Sang« og »Lars Kruse«. Om Digtsamlingen hævdes det, at »dens klingende Ord og rungende Rhythmer gaa altfor meget op i Leg og sysselsætte sig . . altfor meget med Jeg'et«. »Lars Kruse« betegnes som »en ren Overflødighed«. Den »gaar ud paa at retablere en Uret, som er begaaet imod en brav Mand. Da Hr. Drachmann opdagede Feilen og vilde tage sig af Sagen, vilde han simplest og lettest have kunnet naa sit Maal ved at søge Audiens hos Hs. Maj. Kongen og Hs. Exc. Indenrigsministeren; saa var det Hele upaatvivlelig gaaet i Orden«. Desuden kritiseres Skildringen af »en unavngiven, men dog let kjendelig Mand [o: Redaktør Bille], hvem Forfatteren synes at have truffet ved Stranden og skiftet nogle Ord med, og hvem han nu paa en temmelig mærkelig Maade sætter i Gabestokken for at fremhæve sig selv desto bedre«. ¶ 71.18 f. »Paradehesten Parmo«] dette Digt, der stod trykt i Mrgbl. 23/12 1879, lod Drachmann aldrig genoptrykke. ¶ 71.20 f. *Derpaa fik Schandorph Luft . . med et direkte Svar til »Dr. Ploug«*] Digtet »Tak for sidst til Hr. Dr. C. Ploug« i Mrgbl. 24/12 1879. ¶ 71.28. *man siger at han i aften kommer ud med et Svar*] se Oplysningerne til S. 184.26. ¶ 72.18 f. *vi . . staa mere som et politisk-literairt Parti*] det var lykkedes at forene Venstrepartiets mere moderate Fløj med den mere intelligensbetonede radikale Fraktion; som et Slags Besegling paa denne Alliance, der sprængtes 1884, kan man betragte Festen for Hostrup i 1881, der samlede saavel Bergs Gruppe som de radikale Københavnerne for at hylde »Eva«s Digter. ¶ 73.8. *den nuværende Kultusminister*] Fischer, der havde studeret Matematik og Naturvidenskaberne. ¶ 73.20 f. *jeg vilde slaa . . Bille*] dette udførte Drachmann i »Lars Kruse«, hvor »den lille Mand« er en Karikatur af »Dagbladet« tidligere Redaktør. ¶ 73.25 f. *Jeg har allerede en »Tordenskjold« paa Staplen*] Digtcyklus'en »Peder Tordenskjold« (1880). ¶ 73.27.

den Slags Smaafortællinger] i »Ude og Hjemme« 1879 havde Drachmann offentliggjort »En uromantisk Novelle« (25/5—29/6) og »De 85 Snese Torsk og den store Kirkeklokke« (21/12).

Br. 25. 74.11. *den Mølle, som nu maler hver evige Dag]* Hentydning til den saakaldte »litterære Nytaarsfejde«, der udkæmpedes paa Vers mellem Ploug, Bergsøe og Kaalund som Repræsentanter for den gamle Skole og Drachmann og Schandorph fra Gennembrudsmændenes Side; de vigtigste Aktstykker er samlede i Bogen »Krydsede Klinginger« med et Forord af Otto Borchsenius (1918). ¶ 74.21. *se et Arbejde igennem]* se Oplysningerne til S. 67.12. ¶ 75.2 f. *Din egen Protegé, Adolf Hansen]* om denne Kender og Oversætter af engelsk Litteratur, der var Broder til »Nær og Fjern«s Redaktør, se Brandes' Essay i SS. XVIII 288 ff.; han udgav 1880 en Oversættelse af Byron's »Childe Harold«.

Br. 26. 75.20 f. *vir tenax propositi]* se Oplysningerne til S. 35.23. ¶ 75.23 f. *Jeg har faaet bortescamoteret ham fra Hegel]* se herom »Fr. V. Hegel« II 220 ff. og Emmy Drachmann: »Erindringer« S. 141 f. ¶ 76.6 f. *Jeg havde fundet i Asbjørnsens Udgave af norske Folkeeventyr et meget lysteligt et]* Stoffet til »Østen for Sol og vesten for Maane« (1880) findes i Asbjørnsen og Moes »Norske Folke-Eventyr« (8. Tus. 1874) S. 203 ff.; Eventyret har samme Titel som Drachmanns. ¶ 77.8 f. *den for nylig stedfundne Begivenhed i din Familje]* Georg Brandes' yngste Datter, Astrid, blev født 28/3 1880. ¶ 77.9 f. *I Maj Maaned skal vi selv til det]* 1/6 1880 fødte Emmy Drachmann Sønnen Jens. ¶ 77.15 f. *et muligt Sommerbesøg i Rosenvænget]* Georg Brandes havde lejet sin Ven Viggo Drewsens Villa i Rosenvænget (Marstrandsvej 4) for Sommeren 1880.

Br. 27. 77.22. *den 1ste Korr.]* paa Oversættelsen af »Don Juan«.

Br. 28. 78.27 f. *Notiser om »Slejpners« ulykkelige Stranding]* 19/11 1880 strandede Barken »Slejpner« ved Klitmøller, og hele Besætningen druknede; da det saa ud til at have været et usødygtigt Skib, drog Drachmann over til Vestkysten for paa Stedet at gøre sine Iagttagelser, og sine Rejseindtryk offentliggjorde han i »Dags-Avisen« 29/11—4/12 1880. ¶ 79.6 f. *man er nu endt med at ridikulisere hele min »Mission« derop til Klitmøller-Strand]* »Morgenbladet«s Stilling til »Dags-Avisen«s Kampagne mod »Slejpner«s Rederi var den, at det søgte at slaa koldt Vand i Blodet; 28/11 1880 hedder det — med tydelig Hentydning til Drachmanns Iver — i Referatet af en Interpellation i Folketinget om Forliset: »Der sporedes kun yderst svagt en Gjenklang af den for Sagens alvorlige Drøftelse

svækkende, men des mere højstemte Feuilleton-Interesse, hvormed den beklagelige Ulykke er bleven opfattet fra enkelte Sider udenfor Tinget«. At Drachmann fra sin Rejse medbragte en Vragstump, der udstillede paa »Dags-Avisen«s Kontor, omtales let spydigt i flere Artikler (1/12, 4/12). ¶ 80.13 f. *Edwards Edsaflæggelse i Folkethinget*] se Oplysningerne til II 64.29 og 71.20. ¶ 80.19. *søgte at binde »Dagbladet« til dets egne Udtalelser*] i en ledende Artikel 25/11 1880 havde Bladet paavist, hvor haardt tiltrængt det var, at Landet fik en Lovgivning, der kunde forhindre Gentagelser af Slepner-Katastrofen. I sin Kórrespondance til »Dags-Avisen« 1/12 1880 tager Drachmann til Orde for, at Rigsdagen snarest bør vedtage en saadan Lov. ¶ 82.15. *Saul og David*] Udkast til en enkelt Scene af dette Skuespil er bevaret paa Kgl. Bibl.

Br. 29. 82.27. *Göteborg Touren*] i Forbindelse med en nordisk Kunstudstilling afholdtes i Göteborg Juni 1881 et Møde af nordiske Kunstnere, hvor Drachmann og Bergsøe repræsenterede Danmarks Forfattere; Drachmann har skildret sine Rejseindtryk i Mrgbl. 19/6; Rejsen affødte ogsaa hans Digt »Foran Vandfaldet« (»Ude og Hjemme« 26/6 1881 = »Sangenes Bog« 1889 S. 8 ff.). ¶ 83.2. *»Vildt og Tæmmet«*] en Fortællingsamling, udk. Foraaret 1881. ¶ 83.13. *dit næstsidste Berlinerbrev i »Morgbl.«*] om »Musik, Teater, Kunst« i Mrgbl. 14/6 1881 (= »Berlin som tysk Rigs-hovedstad« Kap. LI og SS. XIV 301 ff.). ¶ 83.25. *som det viste sig ved Wergelandsfesten*] ved Afsløringen af Wergelandsstatuen i Christiania paa Norges Frihedsdag 17. Maj 1881 havde det norske liberale Parti faaet sat igennem, at Bjørnson kom til at holde Festtalen (se Schandorph: »Oplevelser« II 129 ff.). ¶ 84.3. *Afhandlingen hos Vischer i »Altes und Neues«*] Fr. Theodor Vischer: »Altes und Neues« I—III (1881—82). ¶ 84.7. *Oversættelsen af »Der grüne H.«*] 1883—84 udkom Emmy Drachmanns Oversættelse af Gottfried Kellers »Den grønne Henriks Roman«. ¶ 84.7 f. *Emmy . . skal sætte en Lille i Verden*] Sønnen Svend blev født 12/11 1881. ¶ 85.3 f. *Isaafald har baade Øhlenschläger og Ibsen været der iforvejen*] med »Aladdin« og »Kongsemnerne«. ¶ 85.11. *din Gustave Flaubert*] Brandes' Essay om den 1880 afdøde Digter offentliggjordes først i Mrgbl. 8/6—17/6 1881, derefter i »Mennesker og Værker« (1883); her fremhæves det lyriske Drag hos Flaubert.

Br. 30. 85.30. *din Lassalle*] Bogen »Ferdinand Lassalle« (1881), hvoraf Brudstykker havde været offentliggjort i »Det nittende Aarhundrede« 1874 og 75. ¶ 86.4. *Min Broder*] Halvbroderen, den senere Professor i

klassisk Filologi A. B. Drachmann. ¶ 86.4. *min Bog*] »Vandenes Datter« (1881). ¶ 86.21. *Max Klinger*] Brandes havde slaaet til Lyd for ham i »Ude og Hjemme« 31/7 1881. ¶ 86.24. *vi her »venter os«*] se Oplysningerne til S. 84.7 f.

Br. 31. 87.8. *en lille Julefortælling til »Ude og Hjemme«*] »Skib i Kirke«, der stod i Bladet 25/12 1881. ¶ 87.13 f. *et . . »verdenshistorisk« Epos*] til Verseromanen »Nybyggere« foreligger der paa Det kgl. Bibliotek i København (Collinske Samling 31, 2° Vol. II) Udkast og Renskrift til de 6 første Sange; i et Brev til Hegel af 25/11 1885 taler han om dette Værk: »Fra disse to Sommere i Udlandet skriver sig . . Planen til den paa-begyndte Udførelse af min 'Adam Homo' — nemlig det store fortællende Digt 'Nybyggere'. . . Grundlaget for denne Digtning har jeg lagt i den hellige Skrift, Fundamentet for Enhver, der vil opdrage sig selv og dergennem opdrage andre — den Bog, hvortil jeg selv bestandig er vendt tilbage, hvergang Tvivl og Uro vilde bemægtige sig mit Sind. Forøvrigt er Rammen bred, som den maa være i enhver episk Digtning, der vil afspejle sin Tid og fortælle baade den Enkeltes og de Manges Levneds-løb« (»Fr. V. Hegel« II 280 f.). ¶ 87.19. *din sidste Kristianiafart*] opfordret af Olaf Skavlan holdt Brandes i Kristiania Foredrag om Ibsen og Bjørnson (se »Levned« III 14 f.). ¶ 87.22. »Morgenbl.« *har tappert stemt i med*] 8/11 1881 anmeldte Erik Skram »Vandenes Datter«; han konkluderer derhen, at Bogen er god Kunst, men som Tankebillede utydelig.

Br. 32. 89.9. *din Dom over Sv. Trøst*] Drachmann havde 1881 udgivet Digtsamlingen »Gamle Guder og nye« under Pseudonymet Svend Trøst; i »Erindringer« S. 143 meddeler Emmy Drachmann, at »G. B. udtaler sig i et Brev til ham nærmest begejstret over hvert enkelt Digt«. ¶ 89.32—90.1. *et Ægteskabsdrama*] »Puppe og Sommerfugl« (1882). ¶ 90.14. *Ibsen . . har jo taget Bladet fra Munden*] om den Storm, der rejste sig i Anledning af Udgivelsen af »Gengangere« (1881), kan læses i Brandes' »Levned« III 16 ff. ¶ 90.16. *skrevet Kompromis-Breve og Dikkedarier*] se Oplysningerne til VI 26.16 og 26.21. ¶ 90.20 f. *Du stillede ham paa den rette Plads . . i din Artikel*] et længere Brudstykke af Brandes' Forsvar for »Gengangere« i Mrgbl. 28/12 1881 er gengivet i »Levned« III 17 ff. ¶ 90.27 f. *Din Artikel om den stakkels Elster*] se Oplysningerne til IV 382.29 f. ¶ 90.29. »Farlige Folk«] Fortælling fra 1881.

Br. 33. Aftrykt efter Ill. Tid. 25/10 1891. — Denne Dag fejredes Georg Brandes' 25 Aars Forfatterjubilæum ved en stor Fest i Koncert-

palæet i København; Drachmann var — med Brandes' Udtryk (i »Levned« III 320) — »kommen under nye Indflydelser, der havde bragt ham paa Kant med det korrekte Selskab. Han forstod end ikke mere selv sit underlige Omslag og higede kun efter at nærme sig sine gamle Venner igen. Igennem Peter Nansen, for hvem han aabent udtalte sig, havde jeg allerede med Forundring og nogen Tvivl hørt derom, da jeg om Morgenens før Festen fik tilsendt et i Illustreret Tidende offentliggjort, udmærket smukt Digt, som han havde rettet til mig.

Br. 34. Tidligere trykt i Pol. 21/7 1892 og G. Brandes: »Levned« III 323—325; her gengivet efter Pol., da Originalen ikke mere synes at eksistere. — 95.13. *da vi havde fulgt min gamle Fader til Jorden*] Prof. A. G. Drachmann blev begravet 7/7 1892 paa Holmens Kirkegaard. Blandt Følget befandt sig Georg Brandes; om hans Syn paa Drachmann se »Levned« III 322 ff.; her er ogsaa (S. 326—328) meddelt hans Svar paa Drachmanns aabne Brev, der lyder saaledes:

Kære Drachmann!

Prag, 24. Juli 1892.

For mig, hvem din Fader under ualmindelige Forhold havde vist sjælden Velvilje og Sympati, men som aldrig havde haft Lejlighed til at tilkendegive de Følelser, han indgød, var det en Fornødenhed at bevise ham, hvad man kalder »den sidste Ære«. Din Fader var en Mand, der følte stort, tænkte redeligt og sundt. Selv den, der i Forholdet til ham kun stod som en fjern Bekendt, maatte føle sig tiltrukket af den elskværdige Personlighed og dens faste Præg. De Brudstykker af hans Levned, som i sin Tid offentliggjordes, var jo rent ud fortræffelige. Sanddruhedens Simpelhed stemplede disse Meddelelser om sjældne Tildragelser og store overvundne Vanskeligheder. De henrev mig. Din Fader var ikke at bevæge til at udgive sin Levnedsskildring helt. Mindet om udstaaede Genvordigheder i Barndommen mere endnu end en vis Skyhed holdt ham tilbage. Hans Efterladte bør betragte det som en Pietetshandling imod ham og som en Pligt mod Læseverdenen at give den hans Erindringer ubeskaarne. Der vil være meget at lære deraf, og Skriftet vil vinde den Døde Hjerter.

Vi mødtes efter lang Tids Forløb ved hans Grav, og Du har villet, at med ham, der gerne havde set alle frugtbare Kræfter i Danmark forbundne, skal for bestandig en gammel Tvist være begravet. I et smukt Digt fra Oktober ifjor rakte Du mig din Haand og trak den paany tilbage. Ved din Faders Grav rakte jeg Dig min, og tag min Tak for det Haandtryk, hvormed Du nu har grebet den.

Det vilde ligget min Følemaade nærmest at sende Dig denne Tak privat. To Mænds rent personlige Stilling til hinanden har jo for Offenligheden ingen Interesse. Men svarte jeg ikke offentligt, vilde min Tavshed blive udlagt som et Forsøg paa at besvare et Udbrud af gammel Hengivenhed med en Ydmygelse; ingen Taktik er oftere og med mere Held blevet brugt til at fjerne andre Mænd fra mig end den at fremstille deres Forhold til mig som ydmygende for dem. Du véd bedst selv, at jeg aldrig har villet ydmyge. Du husker, at da Du for en ti—tolv Aar siden først tog Afstand fra Din Ungdom og da jeg paa Prent havde drillet Dig en Smule derfor, tilbød jeg paa given Foranledning denne Overenskomst: Du skulde for uden Beskæmmelse at kunne gaa ud af Situationen skrive imod mig det Værste, Du kunde hitte paa; jeg forpligtede mig til, hvad Du end skrev, intet Ord at svare. Saa havde Begge fyret og Æren var reddet. Du modtog dengang ikke mit Tilbud. Nu har Du gjort langt mere for at komme mig imøde, og Du skal ikke komme til at fortryde dette Skridt.

Hav Tak for den Protest, Dit Brev indeholder mod giftige Forsøg paa at fremstille mine Bestræbelser som ikke-nationale. Hav ogsaa Tak for din hele Værdsættelse af mig, der bunder i gamle Minder, skønt skrevet ned i et særlig bevæget Øjeblik, hvis Stemning jeg forstaar at vurdere og fradrage.

I hvad Du siger om Danmark, er der en Smule Øjeblikks-Overmod. Det vilde ingensteds se godt ud, om en Gruppe Mænd gav sig til at hævde, at det var dem, som bar deres Land. Danmark er jo ikke de to Millioner Danske, som lever nu, men de mange

Gange saa mange Millioner Danske, der i den historiske Tid har levet paa Landets Grund, og de Tænkende, Virkende, Frembringende i den nuværende Slægt er kun forsaavidt Danmark, som de betyder de Levendes Sammenslutning med de Døde og de Ufødte, Nutiden med Fortid og Fremtid. Dette Synspunkt er ikke det eneste, ikke engang det højeste; thi Mennesket er som Personlighed mere end Barn af sit Land; men det er for Stillingen til Fædrelandet det afgørende, tror jeg, og lærer En at udgaa Overvurdering.

Tidligt var Du lovende, som det kaldes. Du er i anden Forstand lovende endnu. Mange Løfter har Du holdt og mere end holdt; men Du er ung nok endnu til at ville binde dig selv ved at give Løfter. Det er dristigt og derfor uforsigtigt. Maatte Du kunne holde disse nye! Ingen har fra først af havt mere Glæde af at se dine Evner spire og vokse end jeg. Ingen vil det volde mere Glæde at se Dig fremdeles vokse og vinde som Personlighed og som Kunstner.

Din

Georg Brandes.

Br. 35. 99.3 f. *være lidt sammen paa Fanø*] som det ses af Brandes' Rejsebrev, »Fanø Nordso-Bad«, i Pol. 20/5 1894 (= SS. XV 372 ff.). blev Planen til Virkelighed (jf. Hendriksen: »Mennesker og Oplevelser«, Ny Udg. 1932 S. 307).

Br. 36. 99.23 f. *din alvorlige Sygdom*] en langvarig Aarebetændelse havde kastet Brandes paa Sygelejet. ¶ 99.30. *min kære Veninde*] Amanda Nilsson (»Edith«).

Br. 37. 100.25. *dit forhistoriske Levned*] 1. Bind af Brandes' »Levned«, omhandlende hans Barndom og Ungdom, havde været offentliggjort i »Det ny Aarhundrede« I—II (1903—05), før det 1905 udsendtes som Bog. ¶ 100.29. *Fru Soffi*] Drachmanns tredie Hustru, f. Lasson. ¶ 102.1 f. *lige fra Kavallér-Gangen i Rosenborg Have til . . . Grotta ferrata*] i det første Afsnit af »Levned« I skildres Barnets Lege i Kongens Have, og Bindet ender med Brandes' begejstrede Indtryk af det italienske Foraar paa den store Rejse 1870—71.

J. P. Jacobsen og Georg Brandes

1869—1881.

Brevene tilhører Det kongelige Bibliotek i København med Undtagelse af Nr. 1 og 2, der ejes af Konsul Birger Dons Møller, Nr. 9, der tilhører Fru Edith Philipp, f. Brandes, samt Nr. 3 og 49, hvis Skæbne er ukendt.

Br. 1. 107.4 f. *den Digtsamling, De har leveret mig*] om de Omstændigheder, der foranledigede Brandes til at afvise Jacobsen, fortæller han i sit Essay ved Digterens Død: »Ung, lang, kejtet, bukkende dybt, saa det lange blonde Haar faldt ned over Panden, kom han en Dag i 1869 første Gang med et Hæfte Digte i Haanden. Aftenen forud var i det kgl. Teater et skrækkeligt Stykke blevet spillet, denne eneste Gang, et anonymt, men som hvis Ophavsmand en vis Jacobsen angaves. Slutningen laa nær, at det forulykkede Skuespil og de ulæste Digte havde én Forfatter. Læste blev de derfor ikke; Kritikeren bladede lidt i dem og sendte dem tilbage med nogle høflige Ord om og en Advarsel mod at skrive ranglede Vers. Det var et Indtryk af Personen, som var smeltet sammen med et Indtryk af underlig løs Form i Digtene, der affødte disse Ord, som Den, der skrev dem, sporløst havde glemt indtil han tre Aar efter med et Smil — det fineste, sjælfuldeste Smil — mindedes om dem« (SS. III 39). ¶ 107.12. »Ulykkelig Kjærlighed«] Ms. til Digtet findes paa Det kgl. Bibliotek i København (Marx-Nielsens Samling af J. P. Jacobsen-Manuskripter, Vol. VI Læg III).

Br. 3. Trykt efter G. Brandes: SS. III 49. — 109.5. *træt af at rejse*] Jacobsen fortier den egentlige Grund til, at han hovedkulds rejste hjem fra Italien, nemlig at han i Florens var blevet overrasket af en Blodspytning (se JPJac. Br. XXVII f.). ¶ 109.19. *Gammel Torv*] se Oplysningerne til II 239.10.

Br. 4. Trykt i G. Brandes: SS. III 49 f. — 109.27. *gjøre en Anstrængelse*] se Oplysningerne til II 282.3. ¶ 110.3. »*Agathe*«] se Oplysningerne til I 195.23. ¶ 110.18. *Vekselmægleren*] Ernst Brandes.

Br. 5. Trykt i G. Brandes: SS. III 51. — III.1. *Deres Artikel om Adskillelse af Stat og Kirke*] se I 216.12 ff. og 322.10 ff.

Br. 6. Trykt i G. Brandes: SS. III 52 f. — III.25. *Statuen*] »Hovedstrømninger« IV: »Naturalismen i England« (1875), hvis Motto (fra

Hebbel) i 1. Udg. lød: »Künstler, nie mit Worten, mit Thaten begegne dem Feinde! / Schleudert er Steine nach dir, mache du Statuen d'raus«. ¶ 112.17 f. *Sagen: Steen—Monrad—Hammerich*] Kirkehistorikeren Prof. Fr. Hammerich førte i Fædrel. Jan. 1876 en længere Polemik mod Matematikeren Prof. Adolph Steen i Anledning af dennes Rektortale ved Universitetets Reformationstale, der blev trykt i Det 19. Aarh. Jan. 1876; Hammerich bebrejdede ham (6/1), at Tendensen i hans Tale netop ved denne Lejlighed gik ud paa, at Teologien burde forvises fra Universitetet, hvortil Steen (17/1) replicerede, at han ikke havde talt paa Universitetets Vegne. I Numrene for 26/1 og 27/1 sluttede Biskop D. G. Monrad sig til Steens Angribere. ¶ 112.18. *Ollehoder*] vel Jargon for: *Aalehoveder*. ¶ 112.21. *Matzen*] af Jacobsen benyttet som Model for Bigun i »Niels Lyhne« (se Johs. Dam i »Nationaltidende« 11/10 1923 Aftenudg.).

Br. 7. 113.23 ff. *jeg har givet mit kritiske Ord i Pant paa Deres . . Fortræffelighed*] se Oplysningerne til II 268.23. ¶ 113.25. *har maattet lade Top-søe frise og Punsch ræbe af mig*] i en Artikel »Dr. G. Brandes's Ansættelse ved Universitetet« i Dagbl. 3/1 1876 hedder det: »En Samtiden mindre bekendt Forfatter, Hr. J. P. Jacobsen, der foruden at have oversat Darwin, hvad Andre maaske ogsaa kunde have gjort, saavidt vides kun har leveret smaa Bidrag hist og her, deriblandt et lidt skruet novellistisk Fragment i 'Det nittende Aarhundrede', udnævnes i Anledning af, at han har leveret et lille Bidrag i 'Fra Fjeld og Dal', et Vers, til at 'skulle blive', ikke engang en af vore betydeligste, men endog 'allerbetydeligste' Prosaister. En saadan Diskontering af literær Storhed er unægtelig noget 'Nyt' og geraader ikke Diskontøren til Fortjeneste«. »Punch« 19/1 1876 bragte fig. Vers, inspireret af samme Anledning: »Ride, ride, Ranke! / J. P. Jakobsen er vist / Danmarks største Prosaist / I den frie Tanke!« ¶ 114.2 f. *en større Afhandl. om Chr. Winther*] »Studier over Chr. Winther« i Det 19. Aarh. April 1876 (= SS. II 3 ff.). ¶ 114.5. *min tilsyneladende Udsigt til Ansættelse*] jf. II 55.13. ¶ 114.31. *Du-Bois-Reymonds Tale i Berlinerakademiet*] sin Tale om La Mettrie ved Det preussiske Videnskabsakademis Mindefest 28/1 1875 for Kejsers Friedrich II endte Fysiologen Emil du-Bois-Reymond med at anvende Citatet fra Heines »Doktrin« (af »Zeitgedichte«) paa La Mettrie og tilføjede: »Dies Verfahren ist nicht streng akademisch; doch dem Menschengeste lassen sich seine Wege nicht vorschreiben, und das dem Apostel niedergelassene Tuch barg auch minder reines Gethier«. ¶ 115.7. *Sig som den salig Oehl.*] i »Erin-

dringer« I 175 fortæller Oehlenschläger, at da en af Gæsterne ved H. C. Ørsteds Doktorgilde udtalte sig nedsættende om den danske Digtekunst, slog han i Bordet og udbrød: »Ja, det er sandt, den er siunken, men den skal F. g. m. reise sig igien!« ¶ 115.15. *Macte virtute tua*] »til Lykke med din brave Daad«.

Br. 8. 115.22. *tyer jeg til Dem*] der kom intet Bidrag fra Jacobsen.

Br. 9. Trykt i G. Brandes: SS. III 54. — 117.6 »*Tre Skud*«] først havde Jacobsen i Det 19. Aarh. Jan.—Febr. 1875 offentliggjort Novellen »Et Skud i Taagen«, derefter tryktes sammesteds Aug.—Septbr. 1876 Drachmanns »To Skud«.

Br. 10. 118.11 f. *at lade ham tale som han vilde have talt paa hin Tids Dansk*] den samme Indvending gentages i Brandes' Essay om J. P. Jacobsen 1883 (SS. III 23).

Br. 11. Trykt i G. Brandes: SS. III 54 f.

Br. 13. 121.26 f. *Anmeldelse for vort næste Hefte*] fremkom i Det 19. Aarh. Jan.—Febr. 1877. ¶ 122.10. *en lille Samling gamle Essays*] »Danske Digtere« (1877). ¶ 122.11. *De skriver Noget til os*] Jacobsen kom ikke til at levere flere Bidrag til Det 19. Aarh. ¶ 122.18. *M. G. i sin Efterskrift*] Brevet i Kap. 2.

Br. 14. Trykt i G. Brandes: SS. III 55 f. — 123.1 *Theodoros*] Teologen A. C. Larsen udgav under dette Pseudonym 1876 »Breve til en Landsbypræst«; Brandes karakteriserede i sin Anmeldelse i Det 19. Aarh. Marts 1877 Forfatteren som »hørende til den Gruppe af redelige og rettænkende Religiøse, som man i Tyskland med et Udtryk af Strauss plejer at betegne som de Halve«. ¶ 123.3. *det forenede Fri*] Venstrepartiet. ¶ 123.20 f. *sin Opsats om Sarah Bernhardt*] se Oplysningerne til II 293.1.

Br. 15. Trykt i G. Brandes: SS. III 56. — 124.14. *Tilbud fra Hr. Ivar Häggström*] paa dette Forlag udkom »Marie Grubbe« 1877 i svensk Oversættelse ved R. Bergström. ¶ 124.18. *en fornøjelig 4. Februar*] G. Brandes' Fødselsdag.

Br. 16. 124.24 f. *Svensk Ill. Tidn. . . 1ode dennes*] Anmeldelsen stod i »Ny ill. Tidning« 3/2 1877.

Br. 17. Trykt i G. Brandes: SS. III 57.

Br. 18. 125.26 f. *gjør . . en Anstrengelse*] se Oplysningerne til II 282.3.

Br. 19. Trykt i G. Brandes: SS. III 57 ff. — 126.26. *Peter Nær- og Fjerns Fremstilling*] se Oplysningerne til II 277.15 f.; Peter Hansen karak-

teriserer »Marie Grubbe« som »et praktisk poetisk Forsøg paa at realisere den Brandes'ske Skoles litteraire Theorier« og fremhæver at Jacobsen har »ikke forgæves studeret Taine og Merimée«. ¶ 126.27. *som Heine*] i 3. Strofe af »Die Heimkehr« Nr. 13 hedder det: »Nennt man die besten Namen, / So wird auch der meine genannt«. ¶ 127.20. *Søren Kierkegaard*] Brandes' Kierkegaard-Monografi var udkommet 1877. ¶ 127.25. *Afhandlingen om det uendelig Smaa*] »'Det uendeligt Smaa' og 'det uendeligt Store' i Poesien« (»Kritiker og Portraiter« S. 279 ff.). ¶ 127.30 f. *en Anmeldelse over Bergsøe af Dem*] Anmeldelsen af »Fra den gamle Fabrik« i Ill. Tid. 21/11 1869. ¶ 128.9. *Goldschmidts Erindringer*] »Livserindringer og Resultater« (1877), hvis 2. Del indeholder hans Nemesislære. ¶ 128.29. *at se »Carsten Hauch« igjen*] Essayet havde først været trykt i »Nyt dansk Maa-nedsskrift« V (1873) og var nu blevet genoptrykt i »Danske Digtere«. ¶ 128.30. *disse fire Digtere*] i »Danske Digtere« fandtes Essays om Hauch, Bødtcher, Winther og Paludan-Müller.

Br. 20. 129.20 f. *I. A. Hansens Kassesvig*] se Oplysningerne til IV 64.29. ¶ 129.25. *Pio's Flugt*] i Marts 1877 drog Socialistførerne Pio og Geleff til Amerika for at grunde en socialistisk Koloni derovre; Politimyndighederne, der var ivrige for at blive af med dem, havde skaffet dem Rejsepenge. ¶ 130.4 f. *Senere har det overhalet mig selv to Gange*] »Danske Digtere« anmeldtes 13/5 1877 og »Søren Kierkegaard« 20/5 og 27/5 s. A.; i den første Anmeldelse anlægges dette Synspunkt: »Skulle vi . . være ærlige, ville vi betragte Georg Brandes som Surdejgen i vort Brød, men ikke som Brødet selv, det nærende og livsgivende. Men . . Brandes er ikke alene i al Almindelighed Surdejgen i vort Brød, han er, nærmere bestemt, den galliske Surdejg i vort germanisk-gothiske Aandsliv. Her skille vi os Dag for Dag længere fra Brandes, eftersom det synes os, at han i sine Bøger stadig mere og mere hælder over imod Frankrig, medens vi med vort eget Aarhundredes Aand for Øje helst ville blive paa tydsk Grund, hvis vi ikke tør haabe, at vor Litteratur nu selv har fast Jord under Fødderne. . . Vore Læsere ville . . ikke fortryde paa at gjøre Bekjendtskab med Georg Brandes' nye Karakterbilleder, skjøndt Anretningen ganske er paa sin Fransk. Ikke at forstaa saaledes, som om det er Kausierer, han byder os, men det er denne aandrige Mellemtning imellem Litteraturhistorie og Feuilleton, som Franskændene have en egen Gave for, og hvori Forfatterens Person, for saa vidt han har været i Berøring med den eller dem, der er Gjenstand for hans Skildring,

gjærne spiller en fremtrædende Rolle«. Om Kierkegaard-Bogen siges det bl. a.: »Hvad Forf. til sine Ideers Fremme kan bruge af Kierkegaards Virksomhed, det lyses i Kuld og Kjøn paa det moderne Europas Vegne, men hvad der staaer i Modstrid hertil, det fordømmes som den argeste Reaktion og Obskurantisme«.

Br. 21. 131.28 f. *Bjørnsøns Novelle*] »Magnhild« (1877) (jf. IV 28.15—32.30). ¶ 132.1. *Ibsens Stykke*] »Samfundets Støtter« (1877). ¶ 132.2 f. *Drachmann har udgivet to Bøger*] »Derovre fra Grænsen« og »Sange ved Havet« (1877).

Br. 22. Trykt i G. Brandes: SS. III 59 f. — 132.18 f. *det nu i Luften sprængte . . Skib* »*Det 19de Aarhundrede*«] Tidsskriftet gik ind Septbr. 1877. ¶ 132.21. *Sangen*] Carl Plougs Digt »Længe var Nordens herlige Stamme«, hvis 2. Vers begynder: »Atter det Skilte / bøjer sig sammen; / engang i Tiden / vorder det Et«. ¶ 133.1. *Adressesagen*] da Brandes havde tilkendegivet sin Hensigt at forlade Danmark og tage fast Bopæl i Berlin, modtog han fra 45 danske Videnskabsmænd og Kunstnere en Adresse, der udtalte Sympati for hans Virke og Beklagelse over hans Beslutning. Paa et enkelt Punkt tages der Reservationer: »Det Standpunkt, som De . . har indtaget, er rigtignok mere yderligt, end Flere af os kan billige, og en noget sindigere og hensynsfuldere Optræden ligeoverfor det Overleverede og dets Forsvarere vilde maaske ogsaa i den Sags Interesse, som hvis Forkæmper De er optraadt, have været at foretrække«. Adressens Ordlyd er gengivet i Brandes: »Levned« II 242 f. ¶ 133.28 f. *Flauberts nye Fortællinger*] »Trois contes« (1877); den anden af de omtalte Noveller hedder »St. Julien l'Hospitalier«. ¶ 134.1. *Salamambo*] historisk Roman med Motiv fra det gamle Karthago, udkommet 1862. ¶ 134.2. »*XIX siècle*«] se Oplysningerne til II 293.8. ¶ 134.3. *den tyske Oversættelse af M. Grubbe*] ved Adolf Strodtmann, udk. 1878.

Br. 23. Trykt i G. Brandes: SS. III 61 f. — 134.21. *udviklede jeg for Dem Hovedtanken*] Brandes har i sin Anmeldelse af »Niels Lyhne« i Mrgbl. 9/2 1881 og i sit Essay om Jacobsen (SS. III 23 ff.) indflettet Passager af dette Brev. ¶ 135.17 f. *Sirenerøster*] i den engelske Oversættelse fra 1896 hedder »Niels Lyhne« kuriøst nok »Siren voices«. ¶ 135.30. *Repliken: »nu skal du høre, Hellig-Olaf!*«] Begyndelsesreplikken af »Sigurd Slembe« (1862). ¶ 135.31. *Sangen til Havet i »Arnjot Gelline*«] 5. Sang (»Havet stunder jeg mod, ja havet«). ¶ 136.1. *Catilina*] Ibsens første Skuespil, udk. 1850.

Br. 24. 136.11 f. *Fra Bj. har jeg havt Brev*] om Bjørnsons og Brandes' Diskussion om J. P. Jacobsen se IV 16—17, 19—20, 24 (hvor den citerede Passus forekommer). ¶ 136.22. *den danske »Politik« er død*] efter Vedtagelsen af den provisoriske Finanslov 1877 ventede man, at Estrup skulde gaa af, men han valgte at blive siddende.

Br. 25. Trykt i G. Brandes: SS. III 62 f. — 137.12 f. *et Fædreland . . med en Anmeldelse af M. Gr.*] »Nogle Bemærkninger om 'Fru Marie Grubbe'« i *Fædrel.* 22/3 1878. ¶ 137.18 f. *han er . . i Commissionen for det Anckerske*] Ploug tildelte som Medbestyrer af det Anckerske Legat J. P. Jacobsen Portionen for 1878.

Br. 26. 138.1. *saa fik Rich. Kaufmann sin*] se Oplysningerne til II 359.5.

Br. 27. Trykt i G. Brandes: SS. III 63 f. — 138.10. *mente sana*] »med sin Forstand i Behold«. ¶ 138.11. *Homo sapiens L.*] det zoologiske Artsnavn for Mennesket (som Fornuftsvæsen). ¶ 138.22. *som Heine siger*] Stedet har ikke kunnet findes. ¶ 138.31. *Tegnér*] Brandes udsendte 1878 sin Monografi over Esaias Tegnér. ¶ 139.2. *en Samling Breve*] i »Efterlemnade skrifter« ved Elof Tegnér (1873—74). ¶ 139.9. *Næste Del af Hovedstrømningerne*] »Den romantiske Skole i Frankrig« udkom først 1882.

Br. 28. Trykt i G. Brandes: SS. III 64. — 139.29 f. *Han er Dem nemlig for lille*] jf. IV 53.23 ff.; i »Levned« siger Brandes om sit Forhold til Tegnér: »Skikkelser som Esaias Tegnér eller Schack Staffeldt havde aldrig staaet for mig som Væsener, i hvilke mit eget Væsen kunde finde Rum; de pirrede alene min kritiske Forstand som dunkle Lignelser, i hvilke det gjaldt om at finde den Ubekendte« (III 383).

Br. 29. 141.10 f. »*Tronarving« . . thi Tronen er Taines*] Hentydning til de Ord, hvormed Tegnér ledsagede Laurbærkroningen af Oehlenschläger i Lund 1829: »Tronarvingen i diktningens värld, ty tronen är Goethes«.

Br. 30. Trykt i G. Brandes: SS. III 64 f. — 142.8. *hans evindelig nye Bøger*] Drachmann havde i 1878 udsendt »Prinsessen og det halve Kongerige« samt »Paa Sømands Tro og Love«.

Br. 31. 143.2. *Academy*] jf. IV 63.29 f. ¶ 143.2. *ein norwegisches Blatt*] se Oplysningerne til IV 52.16.

Br. 32. 143.16. *B. D.*] Monografien »Benjamin Disraeli« (1878). ¶ 143.18. *E. T.*] »Esaias Tegnér«. ¶ 143.22. *Schandorph har skrevet en ganske smuk Bog*] Romanen »Uden Midtpunkt« (1878). ¶ 143.24 f. *hans wurderrlige Godhed imod mig*] Ravnkilde var i en Aarrække Musiklærer i Rom og viste Brandes mange Venskabsstjenester, da han laa syg i Pavestaden

1870—71 (se »Georg Brandes' Breve til Hjemmet 1870—1871« I 208 og »Levned« I 380 ff.). ¶ 143.27. *Maleren Z.*] Kristian Zahrtmann.

Br. 33. Trykt i G. Brandes: SS. III 65. — 144.13. *en engelsk Oversættelse*] »Lord Beaconsfield. A study«, overs. af George Sturge (1880).

Br. 34. 145.10 f. *som Figaro »paresseux avec délices*] Beaumarchais: »Le Mariage de Figaro« V. 3. ¶ 146.6. *Paa Tro og Love*] se Oplysningerne til S. 142.8. ¶ 146.8. *Hans »Prinsesse*] se Oplysningerne til S. 142.8. ¶ 146.9 f. *Bertran de Born*] se Oplysningerne til II 298.28 f. ¶ 146.10. »*En Idealist*«] af Karl Gjellerup (1878).

Br. 35. Trykt i G. Brandes: SS. III 66. — 147.2 f. *Onkel Toms Hytte af Drachmann*] ∴ »Poul og Virginie under nordlig Bredde« (1879). ¶ 147.4. *Gertrude*] Erik Skrams Roman »Gertrude Colbjørnsen« (1879). ¶ 147.7. *at Universitetet . . maa faa bedre Forstand*] Kbhvn.s Universitet fejrede i Sommeren 1879 sit 400 Aars Jubilæum.

Br. 37. 148.5 f. *jeg . . har holdt nogle Forelæsninger*] Universitetsforelæsninger over fransk Litteratur 1830—48. ¶ 148.14. *Bjørnson har skrevet to Dramer*] »Det ny System« og »Leonarda« (1879). ¶ 148.14 f. *Ibsen . . et, som er en Matador*] »Et Dukkehjem« (1879). ¶ 148.15 f. *Kielland laver sig til at blive noget Godt*] Kielland debuterede 1879 med Bindet »Novelletter«.

Br. 38. 149.15 f. *Den unge Kjellerup*] Karl Gjellerups Roman »Det unge Danmark« (1879); jf. Oplysningerne til II 341.6. ¶ 149.21 f. *Klyso-pomper*] Trykpumper, der anvendes til at sætte Klyster med. ¶ 149.23. *de to Potter Blod*] Helten, Knud Vinge, dør af en Blodstyrning; i sidste Kap. skildres hans Dødsleje: »Der var Blodpletter paa Lommetørklædet og paa Lagnet . . Gjennem en Sprække . . skjød Solen en Straale ind, som af et Spejl ved Siden af Døren sendtes tilbage i et Vandfad paa Servanten ved Sengen, halft fuld af Blod, hvorfra et rødt Skjær udstraalede i Værelset« (S. 371). ¶ 149.24. *Den venetianske Slutning*] jf. II 341.13 ff.—346 og IV 271.17 (og Oplysningerne dertil).

Br. 39. Trykt i G. Brandes: SS. III 66 f. — 150.11. *Unge Dage*] Schandorphs Verseroman fra 1879. ¶ 150.11 f. *Unge Danmark*] se Oplysningerne til S. 149.15 f. ¶ 151.13. *Credette Cimabue* osv.] »Cimabue troede at være den første til at holde Valpladsen i Malerkunsten, og nu har Giotto Berømmelsen, saa at den andens Ry er fordunklet« (Dantes »Divina commedia« Purgatorio XI V. 94—97; oplyst af Frk. mag. art. Ellen Meyer).

Br. 40. 152.21 f. »*Garman & Worse*«] Kiellands Roman fra 1880.

Br. 42. Trykt i G. Brandes: SS. III 67 f. — 153.27. *Jove favente*] »om Jupiter vil det«. ¶ 153.28. *en Stranding*] se Oplysningerne til S. 78.27 f.; Herm. Bang skrev Korrespondancer til »Nationaltidende« 26/11 og 28/11 Aftenudg. 1880 om Forliset. ¶ 154.4 f. *Aperçu . . sur les Desmidiacées du Danemark*] se Oplysningerne til II 256.1 f.

Br. 43. 154.22 f. *en purpurrandet og purpurstjærnet Bog*] Brandes uddybede sin Spøg med Jacobsens Brug af sære sammensatte Adjektiver i sit Essay om Digteren (SS. III 25). ¶ 154.30. *jeg skriver lidt om den*] Brandes' Anmeldelse af »Niels Lyhne« kom i Mrgbl. 9/2 1881. ¶ 155.9 f. *en Enkelthed nederst S. 100 ff.*] jf. II 82.5 f. ¶ 155.13 f. »*Fantasterne*«] Egede Schacks Roman fra 1857.

Br. 44. Trykt i G. Brandes: SS. III 68. — 156.13 f. *et Par perfide Referater af Indholdet*] Berl. Tid. 20/12 1880 og »Lolland-Falsters Stifts-Tidende« 23/12 1880 (jf. ovf. S. 157.23 f.).

Br. 45. Trykt i G. Brandes: SS. III 68 f. — 157.22. *en svensk Oversættelse*] se Oplysningerne til II 366.21. ¶ 157.26. *andet Oplag*] jf. Oplysningerne til II 366.18. ¶ 157.28. *Antigonos*] Roman af Karl Gjellerup fra 1880. ¶ 157.29 f. *Tiltale mod Herman Bang*] jf. II 365.18 ff.

Br. 46. Trykt i G. Brandes: SS. III 69 f. — 158.21 f. *Ibsen har udtalt sig næsten begejstret*] se Oplysningerne til II 372.8.

Br. 47. 159.31. *5te Bind af min Bog*] »Hovedstrømninger« 5. Del: »Den romantiske Skole i Frankrig«, der dog først udkom 1882. ¶ 160.7. *Foredrag i Singakademie*] af Gneist og Helmholtz var Brandes blevet opfordret til at holde Foredrag for »Wissenschaftlicher Verein« i »Singakademie« (se »Levned« II 373 f.). ¶ 160.8. *tale i Byen Posen*] se »Levned« III 4 f.

Br. 48. Trykt i G. Brandes: SS. III 70 f. — 160.15. *Anmeldelsen i Morgenbladet*] jf. L. C. Nielsen: »Fr. V. Hegel« II 417 f. samt om Vodskovs Anmeldelse smstds. S. 414 ¶ 160.16. *de Numre af Kristiania Dagblad*] den egentlige Anmeldelse stod 22/12 1880. ¶ 160.25. *en historisk Roman*] jf. II 371.8 ff. og 375.6 ff.

Br. 49. Trykt efter G. Brandes: SS. III 71 f., da Originalens Skæbne er ukendt. — 161.11. *Lassalle*] Brandes' Monografi »Ferdinand Lassalle« (1881). ¶ 161.13. *et Drama*] Jacobsen havde 1881 paabegyndt Udarbejdelsen af Skuespillet »Anna Charlotte«; den eneste Scene, der blev udarbejdet, er trykt i »Digte og Udkast« (1886) og J. P. Jacobsens »Sam-

lede Værker«, udg. af M. Borup III (1927); Stykket er omtalt i Jacobsens Brev af 22/5 1881 til Hegel (se L. C. Nielsen: »Fr. V. Hegel« II 419) og et Brev fra Kielland (se Baby Kiellands »Min far Alexander L. Kielland« S. 97). ¶ 161.18. *de bebudede Herligheder fra Hr. G.*] Gjellerups Afhandling »Arvelighed og Moral« og Digtsamlingen »Rødtjørn« (1881). ¶ 162.10. *Edwards Stykke*] »Gyngende Grund« (1882). ¶ 162.11. *Lægemidler*] Skuespil af Edv. Brandes fra 1881.

Sophus Schandorph og Georg Brandes

1872—1900.

Baade Schandorphs og Georg Brandes' Breve, der her er meddelt i Udvalg, ejes af Det kongelige Bibliotek i København.

Br. 1. 165.7. *første Levering af »Hovedstrømninger«*] »Emigrantlitteraturen« (1872). ¶ 165.13. *en Doktordisputats om Chateaubriand*] Schandorphs Disputats kom til at handle om Goldoni og Gozzi.

Br. 2. 166.13 f. *Taines »Voyages aux Pyrénées«*] udkom 1876 i dansk Oversættelse ved Schandorph under Titlen »Rejse i Pyrenæerne«. ¶ 166.30. *un livre*] »Origines de la France contemporaine« (1876—94).

Br. 3. 167.9 f. »*Beslutningens friske Ungdomsrødme*«] Citat af Shakespeares »Hamlet« III. 1. ¶ 167.22. *ex uno tenore*] »i eet Stræk«.

Br. 4. 168.10 f. *som Dagbl. gjerne vilde bilde Folk ind*] »Dagbladet« havde slet ikke bragt nogen Anmeldelse af »Naturalismen i England« (jf. Vilhelm Andersen: »Vilhelm Topsøe« S. 82); derimod havde Bladet 3/1 1876 bragt en ledende Artikel, hvori det tog til Orde for, at Brandes — trods alt — blev ansat ved Universitetet. Om Brandes' bitre Følelser over for »Dagbladet« se ovf. S. 181.30 ff. ¶ 168.14. *den Artikel . . i Dag.s Nyheder*] Schandorph anbefalede i en Artikel med Mærket —β— i »Dagens Nyheder« 4/12 1875 Brandes' Ansættelse som Docent i Æstetik.

Br. 5. 168.28. *Deres . . Anmeldelse*] Anmeldelsen af Novellesamlingen »Fra Provinsen« (1876) i Det 19. Aarh. Jan.—Febr. 1877 slutter saaledes: »Dr. Schandorph's Talent har i længere Tid staaet ligesom i en Halv-Skygge. Der er ofte ligesom noget Løjt og Sendrægtigt ved Talenternes Udvikling hos os. De modnes sent. Jeg tror at dette mere ligger i Mangel paa Kurage end i Mangel paa Pleje. Der skal, som jeg engang har sagt,

Mod til at have Talent. Det synes, som Hr. Schandorph er paa Veje til at faa den Kurage, der udfordres. Lad ham sætte sig større, dristigere Opgaver; lad ham vove at binde an med danske Købstæders Liv i vore Dage og ikke alene med dette Liv, som det var for en Snes Aar siden eller mere; lad ham vove at gøre Springet fra Købstæderne til Hovedstadens Omraade; lad ham tage Politiken, Videnskaben, Kunsten, det aandelige Røre med — og hans Evner ville vokse med den større Selvtillid og de større Formaalk. Om hvorledes Brandes privat tilkendegav ham sin store Tilfredshed med Bogen, fortæller Schandorph i sine »Oplevelser« I 272: »Da jeg havde udgivet 'Fra Provinsen' i 1876, mødte jeg ham en Formiddag paa Gammeltorv, som jeg skulde ned og læse i Mariboes Skole ved Frederiksholms Kanal. Han bredte Armene ud mod mig og var mere glad over Bogen end jeg selv. Vi gik frem og tilbage i Raadhusstræde, og jeg tror nok, jeg snød Skolen for en halv Time den Dag«. ¶ 168.31. »Kritiker og Portræter«] udkom 1870.

Br. 6. 169.17 f. *som gamle Fr. Paludan-Müller altid sagde*] jf. SS. II 208; i sine »Oplevelser« I 277 og 291 f. fortæller Schandorph, at Paludan-Müller sagde det samme til ham selv, da han søgte ham for at faa det Anckerske Legat. ¶ 170.2 ff. »*Son excellence M. Eugène Rougon*«] udk. 1876. ¶ 170.4. »*La fortune des Rougons*«] udk. 1871. ¶ 170.16. *Reiselegat*] det Anckerske Legat tildeltes 1877 Schandorph.

Br. 7. 171.9. *et har været trykt i »Ude og Hjemme«*] »Rimbrev til en Ven« i »Ude og Hjemme« 7/4 1878 (= »Samlede Digte, ældre og nyere« 1882 S. 115 ff.). ¶ 171.10. *en længere Fortælling*] »Uden Midtpunkt« (1878). ¶ 171.23 f. »*Jeg hilser Dig, mit Fædreland, god Morgen!*«] efter Oehenschlägers »Axel og Valborg« 1. Akt: »Jeg hilser Dig, min Kjærlighed, god Morgen!«

Br. 8. 173.3 f. *min Broder .. har anmeldt den*] i Mrgbl. 5/11 1878. ¶ 174.4. *Omen accipio*] »jeg modtager Varselet«. ¶ 174.5. *som der staaer etsteds i Balzac*] Stedet har ikke kunnet findes. ¶ 174.18 f. *Artikler om Tydskland i det norske »Dagblad«*] se Oplysningerne til IV 52.16. ¶ 175.3 f. *min (paa Tydsk udkomne) Bog om Lassalle*] den tyske Udgave udkom 1877. ¶ 175.8 f. *Ergo sursum corda!*] »løfter eders Hjærter (op mod Herren)«.

Br. 9. 175.21 f. *en stadig og flittig Gjæst i Biskop Martensens Hus*] jf. Oplysningerne til IV 49.28 ff. og L. C. Nielsen: »Fr. V. Hegel« II 244 og 278. ¶ 175.29. *Din forrige Bog*] se Oplysningerne til S. 168.28. ¶ 176.22. *Rudin*] Titelfiguren, en Fantasttype, i Turgenjews Roman fra

1855. ¶ 176.23. *Wissing*] skildres under Navnet Vilsing i Brandes' »Levnede« I 78 ff., hvor Ligheden med Albrecht i »Uden Midtpunkt« udtrykkelig fremhæves (ligesaa SS. III 154). ¶ 176.28. *Slutningen er mig lidt for voldsom*] Slutningspointen bestaar i, at et Ulykkestilfælde, en udgravet Brønd, der styrter sammen og begraver to Mænd, bevirker, at de to Rivalers Karakter afdækkes: Æstetikerens Albrecht viser sig fejt, hvorimod Ingeniøren Otto Holm bestaar Prøven og vinder den unge Piges Haand. ¶ 176.28 f. *Brink i . . »Mester og Lærling*] den forlorne Digter Sofus Brink i Hostrups romantiske Sangspil fra 1852. ¶ 177.5. *Macte virtute*] se Oplysningerne til S. 115.15. ¶ 177.5. f. *August Jespersen*] Præsten i »Uden Midtpunkt«.

Br. 10. 177.30. *røjler sig op*] sjællandsk = strammer sig op. ¶ 177.30. *bede Fader vor*] Slutningen af 6. Sang (»Samlede poetiske Skrifter« III 1907 S. 465 f.); jf. ovf. S. 302.16 f. ¶ 178.12. *hvor kan D. bedaare En!*] i »Oplevelser« (II 42) siger Schandorph om Drachmann: »Der er kun faa Mennesker, jeg har elsket som ham, der er faa, jeg har været saa vred paa. Men naar han saa kom En i Møde efter Aars Afstand — kom med sit varme, geniale Væsen — ja — Jeg sagde en Gang til ham: Du kan gaa ind i Sjælen paa Mennesker med de værste Træske paa. Jeg elsker dig, malgré tout, dit lange Uhyre!« ¶ 178.18 f. *Rudolf Varberg*] en Journalist, der i en Piece, »Striden mellem Ørsted og Mynster eller Videnskaben og den officielle Theologi« (1851), angreb Kristendommen; han er skildret af Paludan-Müller som Anton Lange i Digtet »Luftskipperen og Atheisten« (1852). ¶ 179.25. *Biskop Mortensen*] saaledes i Originalen; formodentlig enten Schandorphs Øgenavn til Martensen eller Forsøg paa at gengive adelig Udtale. ¶ 179.27 f. *en stor Fortælling paa Vers*] »Unge Dage« (1879). ¶ 179.29. *en ny Roman*] »Thomas Fris's Historie« (1881).

Br. 11. 180.7. *den smukke Overraskelse*] Schandorph havde sendt Brandes det i Sars' og Skavlans »Nyt Tidsskrift« 1882 S. 209 ff. optagne Hyldestdigt »Søvnig drev man langs de gamle Stier« (senere trykt i Schandorphs »Samlede Digte« 1882 S. 97 ff. og »Lyriske Portrætter« S. 31 ff.); i det ledsagende Brev pointerede han, at næppe noget dansk Blad vilde aftrykke det. ¶ 180.18. *et Par Vers*] »Farvel til Italien«, trykt under Titlen »Finis« i »Ungdomsvers« (1898) S. 97 f. (= SS. XII 371 f.). ¶ 180.28. *det Rahbekske*] jf. Oplysningerne til S. 183.27. ¶ 180.30. *ved Stranden*] Schandorph laa 1879 paa Landet i Hellebæk.

Br. 12. 181.3. *Digtet*] »Tak for sidst til Hr. Dr. C. Ploug« i Mrgbl. 24/12 1879 (aldrig optrykt). ¶ 181.7. *dit sidste Indlæg mod Kaalund*] Digtet »Livets Ret« (Nær og Fjern« 25/5 1879, optrykt i »Krydsede Klinger« 1918 S. 69 ff.). ¶ 181.11. *en Vogn*] »Tak for sidst til Hr. Dr. C. Ploug« begynder saaledes: »Den rumler endnu, den gamle Kærre / fra Julirevolutionens Tid; / paa Bukken troner en gammel Herre, / trakterer det bulede Horn med Flid«. ¶ 181.13. *mit Anliggende*] Brandes' Ansættelse som ekstraordinær Docent (jf. II 52 f.). ¶ 181.19 f. »*Saaledes denne Begivenhed endte*«] Slutningslinien af Euripides' »Medeia« i Chr. Wilsters Oversættelse fra 1840. ¶ 182.8 f. *Hopfen: Die Geschichten des Majors*] udk. 1879. ¶ 182.10. »*Italienske Novellen*« .. af H. Homberger] udkom 1880. ¶ 182.14. »*Fem Fortællinger*«] fra 1879 (jf. II 51.29 ff.). ¶ 182.15. *Historien om »Hers*«] Fortællingen »I Gjæstgivergaarden«. ¶ 182.26 f. *Jeg vil udgive mit 5te Bind stykkevis i Deutsche Rundschau*] Planen forskød sig delvis: af »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882) offentliggjordes blot Kapitlerne om Merimée og Balzac i »Deutsche Rundschau« (1880 og 1881), hvorimod Tidsskriftet i Aargangene 1881 og 1882 af Brandes bragte hans Essays om de moderne franske Romanforfattere, Flaubert og Brødrene Goncourt. ¶ 182.28. *Revue des deux mondes*] i Aargangen 1879 omtales Brandes' Disraeli-Bog i flere forskellige Afhandlinger om Beaconsfield, bl. a. af G. Valbert og af Cucheval-Clarigny. ¶ 182.32. *holde Forelæsninger her*] i Humboldtakademiet (se »Levned« II 357). ¶ 183.2. *Magnussen har oversat Zola I*] »Familien Rougon«, overs. af Johs. Magnussen (1879).

Br. 13. 183.27. »*Rahbekkeriet*« i *min Natur*] i sit Essay fra 1883 om Schandorph fremhæver Brandes, at »det var en Fristelse for ham at danne Flok med nogle ganske Faa, rigtigt gode Venner, leve sig sammen med dem paa gammeldags Rahbeks Vis, og saa nøjes med i denne private Kres at være Skumler« (SS. III 144). ¶ 183.30. *en gammel Ven af Bjørnson*] i Slutningen af 50'erne havde Schandorph truffet den norske Digter i Clemens Petersens Kreds, der samledes i Bistrups Kafé paa Kongens Nytorv (se Schandorphs »Oplevelser« I 142 ff. og 328 f.). ¶ 184.1. »*Athenæum*«] se Oplysningerne til I 17.8. ¶ 184.4 f. *Kunde vi råkas — skulle vi språkas*] synes if. Meddelelse fra Prof. John Landquist, Lund, ikke at være noget Citat, men en dengang gængs svensk Talemaade.

Br. 14. 184.17. *l'Assommoir*] udk. 1877. ¶ 184.21. *Carl Michelsen*] var Schandorphs Kollega ved Mariboers Skole og en af hans nærmeste Venner

(se »Oplevelser« I 211). ¶ 184.22. *hans Artikel*] Sproglærer Carl Michelsens Artikel »Hr. C. P.« i Mrgbl. 30/12 1879. ¶ 184.24. *dit Digt No 2*] »Opgjørelse med Hr. Dr. C. Ploug« i Mrgbl. 1/1 1880, hvori det hedder om Georg Brandes: »Hin Mand beundrer og elsker jeg, / De Had og Nid har ham svoret; / men før han kom op, ad min egen Vej / jeg efter Sandheden spored'« (om Schandorphs Syn paa Ploug se hans »Oplevelser« I 330). ¶ 184.26. *Ploug . . skjælder mig ud*] i Digtet »Svar til Dr. S. Schandorph« (Fædrel. 27/12 1879, optrykt i Plougs »Digte« II 1901 S. 205 ff.); et af Versene lyder saaledes: »De tror, Deres Ven har opdaget / de Visers livbringende Sten; / men Hovmodet har ham bedraget, / han fandt kun et afgnavet Ben. / Til Tankens Polarhav at bunde / en aandelig Nordenskiöld født! / Kun Skade, man ofte har mødt / hans Mage blandt Hunde!« ¶ 185.12 f. *Bjørnsons ædle Venner . . sveg mig*] se Oplysningerne til IV 100.1 f. ¶ 185.19. *per impossibile*] »hvis det umulige skulde ske«. ¶ 185.22. *Billes Amtmandsværdighed*] Embedet som Amtmand over Viborg Amt blev ledigt i Løbet af 1879; muligvis har Bille været Liebhaber til det, men Kontorchef G. F. Tillisch blev den foretrukne.

Br. 15. 186.9 f. *ønske sig med Holbergs Henrik en Gouvernørpost i Ostindien*] »Mascarade« II. 4. ¶ 186.11 f. *nu truer han mig med Sagsanlæggelse*] i Artiklen »Det literære Venstres 'Humanitet'« i Fædrel. 15/1 1880 paa-talte Ploug, at Schandorph havde fremdraget hans gamle Vers til Studenterforeningens Julegilder og »har behaget at karakterisere dem med saadanne Udtryk, at jeg er fuldt berettiget til at underkaste disse Domstolenes Prøvelse; hvilket jeg ogsaa foreholder mig at gjøre, baade for hans og 'Morgenbladet's Vedkommende, saafremt denne Polemik skulde blive fortsat videre i samme Aand og Tone, hvori den er begyndt«. ¶ 186.14 f. *Galschiøt . . havde faaet Lov til at tale forholdsvis velvilligt om 'Leonarda'*] i en anonym Anmeldelse 27/9 1879, hvori der fremhæves om Skuespillet, at »man tænker uvilkaarlig først paa Tendensen, bagefter paa Poesien i det. Men da Tendensen forholdsvis ikke er nær saa udpræget som i 'Kongen' eller 'Magnhild', bliver man skuffet eller spekulerer maaske endogsaa paa, at der et eller andet Sted ligger Noget skjult, som man overser«. Om Det kgl. Teaters Forkastelse af Stykket hedder det: »Denne 'Forkastelse' bør vel kun forstaaes saaledes, at Theatret af Mangel paa en Skuespillerinde, der kunde udføre Leonardas Rolle, ikke har kunnet bringe Stykket til Opførelse; thi selv om man ikke havde Syn for Sagen ved Opførelsen i Kristiania og Stockholm og paa

tyske Scener, maatte man vel med en Smule Blik for det scenisk Virkningsfulde kunne sige sig selv, at 'Leonarda', endog blot nogenlunde spillet, vilde gjøre en glimrende Virkning. Skulde derimod andre Hensyn have gjort sig gjældende, æsthetiske eller endog maaske 'moralske', kunne vi kun beklage, at et, som det da maa forekomme os, utilladelig skjævt og borneret Syn, skal forhindre vort Publikum fra at faa et betydeligt dramatisk Arbejde af Bjørnson at se paa vor Nationalscene«. ¶ 186.15. *Han aflagde . . . Topsøe en Visit*] jf. II 56.17 ff. og IV 103.28 ff. ¶ 186.30. *min Sag*] paa Finanslovforslaget for 1880—81 var der opført en fast aarlig Understøttelse paa 1000 Kr. til Schandorph; i Folketinget hævede der sig adskillige Røster imod at gaa med hertil, men efter at Kultusminister Fischer, Berg og Holstein-Ledreborg havde anbefalet Sagen, gik den igennem i begge Ting (se Schandorph: »Oplevelser« II 80). ¶ 187.8. *Din Broder Edvard*] jf. Schandorphs »Oplevelser« II 34 ff. ¶ 187.13. *hvad der forestaaer i Dit Hus*] se Oplysningerne til S. 77.8 f.

Br. 16. 187.30. *et Bind Lyrik*] se Oplysningerne til S. 208.21. ¶ 187.32. *modificere Slutningsstrofen*] i den trykte Form af Schandorphs Digt »Til Georg Brandes« i »Nyt Tidsskrift« 1882, udg. af Sars og Skavlan (= »Lyriske Portrætter« S. 31 ff.) lyder sidste Strofe: »Lad dem skrige, hjemmets sorte ravne! / I Europa alle aandens havne / tage med salut imod din stævn. / Jaget bort fra Danmark, vil du bære / med din skudes flag vort Danmarks ære / over hav og land. Det er din hævn!« Schandorph har altsaa fulgt Brandes' Henstilling. ¶ 188.8. *Pietro Krohn*] i et foregaaende (her udeladt) Brev har Schandorph fortalt om, hvor travlt Pietro Krohn altid har. ¶ 188.12. *Vauvenargues siger*] »Paradoxes« 2. Bog 14 (oplyst af Bibliotekar H. A. Paludan); den nøjagtige Ordlyd er: »Un homme qui ne soupe ni ne dine chez lui, ne peut comprendre les gens oisifs«. ¶ 188.14. *Drachmanns Oversættelse*] se Oplysningerne til S. 67.12.

Br. 17. 189.1. *dit sidste Arbejde*] »Thomas Fris's Historie« (1881). ¶ 190.28 f. *i Anledning af Sarah Bernhardt*] under den franske Skuespillerindes Gæsteoptræden paa det kgl. Teater i August 1880 foranstaltede Journalist- og Skuespillerforeningen en Fest til hendes Ære paa Hotel d'Angleterre. Ved denne Lejlighed kom det til et pinligt Optrin, idet den kunstbejstrede tyske Gesandt Friherre Anton v. Magnus udbragte en Skaal for Frankrig, som Sarah Bernhardt besvarede ved at hæve sit Glas for Kongefamilien, Danskerne og »la France entière«. Episoden fik for Tysklands Gesandt det ubehagelige Efterspil, at han kort efter blev

hjemkaldt (se Rob. Neiiendam: »Det kgl. Teaters Historie 1874—1922« III 113—120). ¶ 190.29 f. *en Ude og Hjemme Novелlette*] Schandorph skrev virkelig en lille Novelle med Titlen »Victor Hugo i Newport«, der blev offentliggjort i »Ude og Hjemme« 16/1 1881 (senere optaget i »Novelletter« 1882).

Br. 18. 191.5. *min ny Bog*] Romanen »Smaafolk« (1880). ¶ 191.10 f. *min store Romans 2den Del*] »Thomas Fris's Historie« (1881); 1. Del er skrevet langt tidligere (se Brandes: SS. III 160). ¶ 191.21 f. *det omtalte Ugeskrift*] Brandes paatænkte atter til Trods for de sørgelige Erfaringer med »Det nittende Aarhundrede« at udgive et Tidsskrift paa Gyldendals Forlag. ¶ 191.25 f. *hans af Reitzel forkastede Novelle*] »Antigonos« (1880).

Br. 19. 193.3. *Den lille Italiener B.*] Koristen ved det kgl. Teater Santi Bertini, som var kommet til København med en italiensk Operatrup, og som gav Schandorph Undervisning i Italiensk (se Schandorphs »Oplevelser« I 244 ff.).

Br. 20. 193.26. *Udgivelsen af mine Franskmænd*] »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882). ¶ 193.30 f. *Ploug har skjældt mig ud*] Fædrel. 19/1 1881 indeholdt et Angreb paa Brandes, i Anledning af, at han i sin Omtale af Renans Drama »Ungdomskilden« i Mrgbl. 16/1 og 18/1 1881 havde fremhævet de Danskes Mangel paa Kendskab til Tyskland. ¶ 194.10. *Hostrups Stykke*] »Eva« (1880). ¶ 194.14 f. *hans Svogers Bryllup*] den senere Roskilde-Rektor Adam Hauch giftede sig 2/12 1871 med Marie Elise Grégoire Gundersen (adopteret Vilsoët). ¶ 194.16 f. *de mange . . lovprisende Artikler*] Teateranmeldelser af Hostrups Skuespil, hvoraf en Del blev optaget i »Kritiker og Portraiter« (1870). ¶ 194.20 f. *Et Par smaa Erindringer*] ved Optrykket i »Novelletter« (1882) ændredes blot lidt i Sætningsbygningen, og Gounods Navn erstattedes med Baronesse Rothschilds. ¶ 195.20. *en Dame i München*] Emma Klingensfeld; Oversættelsen udkom med Fortale af Brandes i Breslau 1883.

Br. 21. 196.8. *en ny Artikel mod Ploug*] »Dr. C. Ploug og Dr. G. Brandes« (Mrgbl. 25/1 1881), hvor Schandorph som Vidnesbyrd om Brandes' europæiske Ry anfører, at han er blevet anmodet af Berlineruniversitetets »wissenschaftlicher Verein« om at holde Foredrag i »Singakademie«s Sal. ¶ 196.22. *Gilde for Hostrup*] 27/1 1881 fejredes Hostrup som »Eva«s Forfatter med en Fest af de Bergske Politikere og det litterære Venstre paa Hotel d'Angleterre; der blev bl. a. holdt Taler af Hørup, Schandorph, Borchsenius, Berg og Edv. Brandes (Hørups Tale er aftrykt i Mrgbl.

1/2 1881); om Festens Forløb se Schandorphs »Oplevelser« II 38 f. ¶ 197.1. *Din Broders Stykke*] »Lægemidler« (1880); opført 1. Gang paa Det kgl. Teater 15/5 1881. ¶ 197.8 f. *Denne Indbydelses Ord og det Stykke af Cherbuliez's Brev*] i et Brev af 29/1 1881 omtaler Brandes dels, at Studenterne i Wien har anmodet ham om at holde Festtalen paa Hundredearsdagen for Lessings Død, dels at han har modtaget et Brev fra Cherbuliez med smigrende Udtalelser om sine Værker; i Artiklen »'Fædrelandsk' og evropæisk Kritik« i Mrgbl. 3/2 1881 giver Schandorph Uddrag af disse to Aktstykker. ¶ 197.11 f. *Cherbuliez figurerer netop . . i 'Fædrelandets' Feuilleton*] hans Roman »De Sorte og de Røde« paabegyndtes 29/11 1880 som Feuilleton.

Br. 22. 197.30 f. *Jeg har været ved Hove her*] Kejserinde Augusta var Protektrice for Foredragene i »Singakademie«, og efter at hun havde overværet en af Brandes' Forelæsninger her, blev han inviteret til et Hofbal (se »Levned« II 376 ff.). ¶ 197.31. *i den By Posen*] se Oplysningerne til S. 160.8. ¶ 198.1 f. *Jeg skriver en Del til Mrgbl.*] bl. a. en længere Artikelrække om Balzac (1/1—14/1 1881) og en stor Anmeldelse af »Niels Lyhne« (9/2 1881). ¶ 198.5. *Flauberts Roman*] »Bouvard og Pécuchet« offentliggjordes som Feuilleton i »Morgenbladet« fra 21/1 1881. ¶ 198.17. *U. og Hj.*] Afh. »Goethe og Danmark« fremkom omtrent samtidig paa Dansk i »Ude og Hjemme« 13/3—10/4 1881 (= SS. I 266 ff.) og paa Tysk i »Goethe-Jahrbuch« II (1881).

Br. 23. 199.17. *den lille Prøve i Dags-Avisen*] Novellen »Købstadfolk« i »Dags-Avisen« 10/1—10/2 1881 (= »Dilettantkomedien« i »Novelletter« 1882). ¶ 199.26. *en fransk Ven*] Georges Noufflard (se Brandes: »Levned« III 8). ¶ 199.29. *Kiellands Arbeidsfolk*] Roman fra 1881. ¶ 200.9. *Drachmanns Novellesamling*] »Vildt og tæmmet« (1881). ¶ 200.10. *takke Gjellerup for de Artikler*] i det svenske Tidsskrift »Ur dagens krönika« I (1881) offentliggjorde Gjellerup Oversigtsartiklen »Den religiösa partiställningen i Danmark«.

Br. 24. 200.18. *jeg var i Norge*] om Festlighederne i Anledning af Afsløringen af Wergelandsstatuen 17/5 1881, hvor Bjørnson holdt Hovedtalen, se Schandorphs Referat i Mrgbl. 22/5 1881 og hans »Oplevelser« II 129 ff. ¶ 201.8. *den gale Romantiker*] Friehling. ¶ 201.14. *den første*] »Skraa-planer«.

Br. 25. 202.9 f. *den jeg . . opfordrede Dig til at skrive*] se ovf. S. 169.22 ff. ¶ 202.31. *Falkman*] som Model for Redaktionssekretæren Ørnstrup i

»Thomas Fris's Historie« (2. Dels 7. Kapitel) har Schandorph antagelig benyttet den konservative Journalist Falkman-Petersen, der først var ansat ved »Dagbladet«, senere ved »Nationaltidende«; Brandes traf ham paa en Rejse til Sønderjylland 1860 (se »Levned« I 102 f.). ¶ 203.1. *Ploug*] Schandorph vedgaar i sine »Oplevelser« II 180 f., at han har brugt Ploug til Model for Redaktøren (2. Dels 7. Kapitel), men anvendt Diskretion i Gengivelsen, fordi han nylig havde ligget i Fejde med ham; jf. »Forfatterbogen« (1898) S. 115 f. ¶ 203.2. *Nyrop og Simonsen*] de to Sangere Jochimsen og Kjelstrup i Romanens 2. Dels 4. Kap. har antagelig til Modeller Operasangerne Jens Larsen Nyrop og Niels Juel Simonsen. ¶ 203.2. *Carl Andersen*] med Digteren Algren i Romanens 2. Dels 4. Kap. mener Brandes antagelig, at Schandorph har tænkt paa Inspektøren ved Rosenborgsamlingerne Carl Andersen, der nød en vis Popularitet for sine epigonagtige Smaadigte og sine forskellige Samlinger »Genrebilleder«. ¶ 203.8. *Brix*] jf. ovf. S. 204.25 f. ¶ 203.14. *Mine Essays*] »Moderne Geister« (1882). ¶ 203.17. »*Lassalle*«] »Ferdinand Lassalle« (1881). ¶ 203.21. *5te Del*] »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882).

Br. 26. 204.30. *Prof. Agerskov*] Chr. Agerskov var Schandorphs Kollega ved Efterslægtsselskabets Skole og viste ham stort Venskab (se Schandorphs »Oplevelser« I 203 f.). ¶ 204.31. *min egen Svigerfader*] Pastor Georg Chr. Mechlenburg Branner, Sognepræst ved St. Peders Kirke i Slagelse (om ham se Schandorphs »Oplevelser« I 177 ff.). ¶ 205.5 f. *Gjellerups filosofiske Afhandling*] »Arvelighed og Moral« (1881).

Br. 27. 205.30. πρῶτον] »overbevisende«.

Br. 28. 206.33. *siger Voltaire*] i den lille Roman »Jeannot et Colin« (»Oeuvres complètes« XXI 1879 S. 240) (oplyst af Bibliotekar H. A. Paludan). ¶ 207.4. *siger Løjtnant v. Buddinge*] der sigtes til flg. Replik af »Genboerne« II. 9: »det blev befalet paa Parolen, at Soldaten ikke var frossen ihjel«. ¶ 207.12. *Rafaels Transfiguration*] det berømte Maleri i Vatikanet af Kristi Forklarelse. ¶ 207.14. *sige . . som Henrik*] »Henrich og Pernille« I. 6: »Det ligner dig ikke meget, min Snut«. ¶ 207.27. *hans ny Stykke*] »Et Besøg« (1882); om dette hedder det i Schandorphs »Oplevelser« II 37: »Hans Mesterværk i dramatisk Digtning, 'Et Besøg', vil sikkert til alle Tider staa som et klassisk Arbejde. Det er neppe i vor Literatur blevet overgaaet i skarp Komposition og koncentreret Dialog«.

Br. 29. 208.14. »*Nocturnerne*«) fire Digte i Gjellerups Digtsamling »Rødtjørn« (1881). ¶ 208.15. *Det lange Digt til min egen Pris*] »Ave«, hvori

Brandes hilses som »vor Helligaands-Ridder! vor Sanct Georg!« ¶ 208.21. *Du samler og udgiver dine Digte*] »Samlede Digte, ældre og nyere« (1882). ¶ 208.25. *Krøyer tegnede mig*] om Tegningen, der er gengivet i Hendriksens Ugeblad »Ude og Hjemme« 7/5 1882, siger Brandes i »Levned« III 15, at den »ikke lykkedes særdeles«. ¶ 209.1. *Skrams Kritik*] i Mrgbl. 8/11 1881 hævder Skram, at »Vandenes Datter« er ypperlig Kunst, men idémæssigt svag. ¶ 209.1 f. *Genus irritabile*] »en vanskelig Slægt«. ¶ 209.3. *for Liebenbergs Skyld*] F. L. Liebenberg havde bedt Brandes om at skrive en Indledning til sin Udgave af Schack Staffeldts Digte (1882). ¶ 209.6. *Heibergs Bedømmelse*] i Heibergs Afhandling »Lyrisk Poesie« (1843) hedder det: »Ubetinget maa man erklære Staffeldt for Danmarks største Lyriker; ja selv udenfor Danmark hvo vil gjøre ham Rangen stridig«? (»Prosaiske Skrifter« IV 442).

Br. 30. 209.25. *Anfaldene paa Ibsen*] som Prøve paa den Modtagelse, »Gjengangere« fik i den danske konservative Presse, tjener fig. Linier fra en Anmeldelse i Dagbl. 21/12 1881: »naar Noget er ikke blot uskjønt, men rentud modbydeligt, har det Intet paa Theatret at bestille. Derfor kan Ibsens Drama ikke opføres paa vort Theater og rimeligvis heller ikke paa Theatrene i Stockholm og Kristiania, thi det Æmne, det behandler, er modbydeligt, og den Lære, det prædiker, er nedbrydende for vor hele Samfundsorden« (se iøvrigt Brandes: »Levned« III 17 ff.). ¶ 210.1. *Rud. Schmidt priser dig*] i et her ikke medtaget Brev af 19/1 1882 til G. Brandes fortæller Schandorph, at Rud. Schmidt privat har erklæret »Thomas Fris's Historie« for et Mesterværk. ¶ 210.5. *Hen kai pan*] gr.: »eet og alt«. ¶ 210.24. *et Foredrag om Brødrene Goncourt*] trykt i SS. VII 101 ff. (jf. »Levned« III 25). ¶ 210.31. *Siemering*] se »Levned« II 294 f., III 55 og SS. XIV 360 ff. ¶ 211.1 f. i *Ude og Hjemme*] 8/1 1882. ¶ 211.5. *Jeg skal til Hamborg og Bremen*] om denne Foredragsrejse se »Levned« III 25—27.

Br. 31. 211.18 f. *at Du atter kommer til os*] i Begyndelsen af Juli 1882 havde Brandes modtaget en Skrivelse fra en Kreds af anonyme, der tilbød ham en Sum af 4000 Kr. aarlig i 10 Aar, hvis han vilde vende tilbage til København. ¶ 212.8. *en Novelle*] »Carlo Gozzi i Sacchis Trup« (først trykt i »Ude og Hjemme« 1/10—3/12 1882, derefter optaget i »Fremmed og hjemligt« 1885). ¶ 212.15. *Din Kritik af den lille Gjellerups Dig*] Brandes anmeldte »Aander og Tider. Et Rekviem over Charles Darwin« i Mrgbl. 2/8 1882; han karakteriserede her Gjellerup som en Bekender,

men tilføjede, at Gjellerups Livsanskuelse ikke kan erstatte »den umiddelbare, sanselige Anskuelse af Livet, paa hvilken det undertiden skorter hos den unge Digter, der har læst og tænkt og drømt mere end han har oplevet«.

Br. 33. 213.22. *Din Bog*] »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882). ¶ 214.4. *Festen for Bjørnson*] se Oplysningerne til S. 364.13. ¶ 214.8. »*Morgenbladets*« *Ibsen*] antagelig Forfatteren Alfred Ipsen, der oprindeligt var Tilhænger af Brandes. ¶ 214.16. *Edwards Anmeldelse*] Edv. Brandes indleder sin Anmeldelse af »En Folkefjende« i Mrgbl. 7/12 1882 med disse Ord: »Ibsens nye Skuespil har sikkert været en Skuffelse for mange, og mest for dem, der elske hans Digtning højest. Det staar som poetisk Værk langt under hans seneste Arbejder 'Et Dukkehjem' og 'Gjengangere' og i dets Satire eller Tendens føles det — for strax at sige det — som et Slags Tilbagetog«. ¶ 214.26. *Du vil skrive om mig*] i »Det moderne Gjennembruds Mænd« (1883).

Br. 34. 215.4. *min næste Roman*] »Et Aar i Embede« (1883). ¶ 215.13 f. »*de gode Mardammer*«] Citat af Holbergs »Den politiske Kandestøber« IV. 7.

Br. 35. 215.29. *jeg sætter Pen til Papiret*] Brandes havde i Mrgbl. 21/6 1883 i sin Omtale af Gjellerups »Romulus« gjort opmærksom paa Ufuldkommenheder i det tekniske; skønt »Romulus« kaldes en Novelle, er den dog bygget ganske som Romanen »Germanernes Lærling«, hvorved Forfatteren har frembragt en Mellemting. Brandes slaar endvidere fast, at »der overhovedet ikke i den nyere Digtterskole har udviklet sig nogen fast kunstsikker episk Teknik«, hvilket nærmere godtgøres ved Eksempler fra Schandorphs »Thomas Fris's Historie« og Drachmanns »Vandenes Datter« (»i hvilken de første Afsnit bære Vidne om et beundringsværdigt Talent«).

Br. 36. 216.22. *Din og Gjellerups Artikler*] Gjellerup svarede i Mrgbl. 14/7 1883 paa Brandes' Indvendinger med at henvise til, at den af Brandes paatalte Metode at lade Forhistorien meddele som Forfatterens egen Beretning findes baade hos Zola, Flaubert, Brødrene Goncourt og Turgenjew. I samme Nummer gav Brandes et afsluttende Svar i Diskussionen. ¶ 216.23. *Tunc tua res osv.*] »da drejer det sig om din Sag, naar Naboen Væg brænder« (Horats' Ep. I, 18, 84). ¶ 217.9. *Justitsraad Østerberg*] en Bifigur i »Et Aar i Embede« Kap. 1—2. ¶ 217.15 f. *da Du i* »*Nyt dansk Maanedskrift*« *fortalte*] synes at bero paa en Hukommelsesforskydning.

Br. 37. 217.24. *som Assessor Svale siger*] Hostrups »Eventyr paa Fod-

rejsen« II. 4. ¶ 217.25. *Din Anmeldelse af Kiellands Bog*] Brandes recenserede Kiellands »Gift« i Mrgbl. 22/7 1883 og betegnede den som den bedste blandt Aarets nordiske Bøger. Dog kritiseredes dens Komposition, navnlig det at Skolescenerne med lille Marius som Hovedperson breder sig for meget i Begyndelsen, hvorefter Forf. pludselig lader ham dø. Om Latinen hedder det: »Der er et Stænk af Amerikanisme i Kiellands Betragtningensmaade, som ikke har min personlige Sympathi. Det tager sig ud som anerkjendte han ingen anden Opdragelse end en rent utilitarisk. Jeg tror, hans Bog havde virket endnu stærkere, i Fald den havde indrømmet Studiet af de klassiske Sprog mere Fornuft og havde samlet sit Angreb paa Madvigianismen alene«. ¶ 217.30. *Niels Korporal*] Hentydning til »Peder Paars« 1. Bogs 4. Sang. ¶ 218.4. *Goldschmidts Bog*] »Fortællinger og Virkelighedsbilleder« III (1883). ¶ 218.6 f. *den første Fortælling*] »Fortælling om to Børn eller Hvordan Mdm. Skau fik sin Vilje«. ¶ 218.15. *en dum Historie med Pingel*] i Mrgbl. 11/7 1883 lod Pingel indrykke en Meddelelse om, at han frabad sig den Indsamling, som det var kommet ham for Øre, at hans Venner (med Brandes og Hørup i Spidsen) havde sat i Gang i Anledning af hans Afskedigelse som Lærer ved Metropolitanskolen; i nogle Betragtninger, hvormed Bladet ledsagede Pingels Ord, beklagede Redaktionen, at han havde taget denne Beslutning. Schandorphs Følelser over for Pingel ses iøvrigt af et »Aabent Brev til Dr. V. Pingel« i Mrgbl. 29/6 1883, hvori han takker ham for hans Holdning under den politiske Forfølgelse, han var blevet Genstand for. ¶ 218.18 f. *hans Forslag om Græsk*] Pingel greb ind i Striden om den Hall'ske Skolelov af 1871 med to Artikelsierier i Berl. Tid.s Aftenudg. 28/2, 1/3, 4/4 og 5/4 1877 samt med sine Smaaskrifter »Om Hovedmanglerne ved den lærde Skole« (1878) og »Fortsatte Betragtninger over den lærde Skole« (1879). I disse Indlæg betegner han den Hall'ske Tvedeling af Gymnasiet som »et Inhumanismens Indbrud i den lærde Skole«, protesterer mod »Madvigianismen« som en Hovedkilde til Ondet (Mangelen paa »den umiddelbare Anskuelse«) og skitserer en ny en-liniet Skoleordning med Græsk som Hovedsprog. I en Polemik med S. L. Tuxen i »Tilskueren« 1884 S. 486 ff. trak Pingel iøvrigt sit Forslag om at give Græsk en central Stilling i Undervisningen tilbage (se Vilh. Andersen: »Tider og Typer. Goethe« II 304 ff.). ¶ 218.27. *Borchsenius er vred paa Ebers' Vegne*] Mrgbl. 18/7 1883 indeholdt en særdeles

satirisk Anmeldelse af Borchsenius' Oversættelse af Georg Ebers' »Et Ord«; den anonyme Artikel skyldtes Erik Skram.

Br. 38. 219.3. *Din Bog*] »Det moderne Gjennembruds Mænd« (1883).

Br. 39. 219.19. *et Frafald fra min Side*] i sine »Oplevelser« II 44 forklarer Schandorph nærmere om sit Forhold til »Morgenbladet« efter dets Rekonstruktion: »Da Redaktionen af 'Morgenbladet' Berg, Brandes, Hørup, gav Plads for en anden Konstellation, var jeg tilbøjelig til, trods mit Venskab for de to sidste, at mene, at literære Differenser ikke burde bryde Enigheden i Oppositionen. Berg trængte stærkt ind paa mig om at vedblive at skrive i 'Morgenbladet'. Efter en Samtale mellem Erik Skram og mig, blev vi enige om at lade som ingen Ting og lejlighedsvis blive ved at vise os i vort gamle Blad. Men jeg trak mig tilbage som fast Teateranmelder, en Stilling jeg længe havde været ked af.« ¶ 219.27. i *Anledning af Vilh. Wiehes Død*] i Mrgbl. 6/1 1884 skrev Schandorph en Mindeartikel over Skuespilleren Vilh. Wiehe.

Br. 40. 220.21 f. *Drachmanns Indledningsdigt*] den nye Epoke indvarsledes i Mrgbl. 1/1 1884 med Drachmanns Nytaarsdigt »Danmark«: »Vi aander en Luft; — den er vor« (optrykt i »Dybe Streng« 1884 S. 69 ff.).

Br. 41. 221.13. *Hostrups Bavl om Drachmann*] i Mrgbl. 13/1 1884 anmeldte Hostrup med stor Anerkendelse Drachmanns Bog »Skygebilleder fra Rejser i Indland og Udland«, hvori der i Afsnittet »Ostende—Brügge« holdes Opgør med Brandesianismen; Anmeldelsen konkluderede i flg. Udtalelse: »Overhovedet forstaaer jeg fra mit Stæde godt den Frontforandring, Holger Drachmanns senere Arbejder antyder, og aabenbarer, og kan ikke andet end hjærtelig glæde mig derover.« ¶ 221.24 f. *Katholikerne i Tyskland*] det indflydelsesrige katolske Centrumsparti. ¶ 221.29. »*tripudreret*«] kludret, »mikset«. ¶ 221.31—222.1. *Bladets Holdning over for Grundtvigs- og Luthersfesten*] »Morgenbladet«s Bidrag til Højtideligholdelsen af Grundtvigs Hundredearsdag var en Artikel af Edv. Brandes 9/9 1883, der dels først fremkom Dagen efter, dels udelukkende skildrede Grundtvig som Folkeføreren; 400-Aarsdagen for Luthers Fødsel 10/11 1883 lod Bladet gaa uænsset hen (se Brandes: »Levned« III 67). ¶ 222.2. »*audiatur et altera pars*«] »ogsaa den anden Part bør høres«.

Br. 43. 224.11. *Raskolnikow ligger mig fjært*] Brandes havde anmeldt denne Roman i Mrgbl. 28/6 og 29/6 1883. ¶ 224.24. *vale et fave*] »lev vel og ynd mig«.

Br. 44. 224.28. *Asnières*] i denne lille Seineby tæt ved Paris, hvor samtidig Kielland med sin Hustru boede, lejede Schandorphs under deres 2-aarige Ophold i Frankrig (1887—89) en Lejlighed af en gammel Postmester (se Schandorphs »Oplevelser« II 251 ff.). ¶ 225.1. *Festen*] før Schandorph i 1887 brød op fra København for at rejse til Frankrig, fejredes han i Anledning af sit 25-Aars Digterjubilæum af sine Venner med en Fest paa Skydebanen, hvor Georg Brandes holdt Hovedtalen (se »Oplevelser« II 204 ff. og Brandes: »Taler« S. 42 ff.). ¶ 225.16. *de 3000 Kroner*] i Rigsdagssamlingen 1883—84 havde Finansudvalget foreslaaet, at Schandorphs Digtergage skulde forhøjes fra 1000 til 2000 Kr.; til Trods for at Forslaget blev vedtaget, nægtede Kultusminister Scavenius at udbetale Forhøjelsen, fordi Initiativet ikke var udgaaet fra ham; først i 1887 anvistes det tilbageholdte Beløb ham til Udbetaling med 3000 Kr. paa een Gang (se »Oplevelser« II 165 f. og 184). ¶ 225.17. »*Forfatteren af Lindows Børn*«] Einar Christiansen, der 1880 anonymt havde udgivet Skuespillet »Lindows Børn«. ¶ 226.2. *Mademoiselle de Montpensiers . . Historie*] »Den store Mademoiselle« i Bindet »Fra Isle de France og fra Sorø Amt« (1888). ¶ 226.5. »*Du kjender de gamle Sange*«] Digtet med denne Titel er fra »Nye Digtninger« (1868) (=»Samlede Digte, ældre og nyere« 1882 S. 23). ¶ 226.11 f. *Brudelys for ham og Fru Ingeborg*] Edv. Brandes havde 20/8 1887 holdt Bryllup med Fru Ingeborg Thaulow, f. Gad.

Br. 45. 226.27. *Jeg holder Forelæsninger*] om Heine (se »Levned« III 231). ¶ 226.29. *om Rusland*] se Brandes: »Levned« III 231. ¶ 227.10 f. *Kielland . . har skrevet saadan en udmærket Bog*] »Sankt Hans Fest« (1887). ¶ 227.21. »*Parringen i Flæng*«] i Artiklen »Bønder« i Pol. 29/11 1887 hævdede Henr. Pontoppidan, at det kun stod smaat til med Sædeligheden inden for Bondestanden: »Ja, hvorfor ikke sige det rent ud, selv med Fare for at blive beskyldt for Bagvaskelse: denne med Rette saa berygtede Parring i Flæng, hvis Indførelse menes at være visse, fra Udlandet stammende Idéers højeste, ja egenlig eneste Maal, er en gammel kendt Ting ude mellem de danske Bønder«. Den af Brandes' Modstandere, der først har sat Udtrykket i Omløb, synes at være Carl Rosenberg i Artikelserien »'Den frie Tanke' og det danske Aandsliv i det 19de Hundredaar« i »Hejmdal«, hvor det 11/3 1872 hedder om »Emigrantlitteraturen«: »Skal der være Mening i hele Bogens Tankegang, saa maatte, hvis Alt skulde være indrettet efter Forfatterens Hoved, Ægteskabet afløses af hvad Internationale-Mændene kalde 'den frie Kjærlighed', d. e. uden al Be-

smykkelse paa rent Dansk: Parringen i Flæng«. ¶ 227.22. *skrive Historien paa rent Dansk*] Brandes' Ængstelse skriver sig fra, at Schandorphs Fortælling »Carlo Gozzi i Sacchis Trup« (af »Fremmed og Hjemligt«) er gennemsyret med italienske Gloser og Forklaringer dertil baade i og bagefter Teksten.

Br. 46. 228.24. *Deres Organ*] »Morgenbladet«, som bragte forskellige voldsomme polemiske Artikler, rettet mod »Politiken« og dens Mænd. ¶ 229.4. *Jonas Lie*] boede i disse Aar tæt uden for Paris. ¶ 229.16. *Gamle Hegel maatte altsaa til det*] det Gyldendalske Forlags Chef, Fr. V. Hegel, døde 27/12 1887, hvorefter hans Søn Jacob Hegel overtog Ledelsen af Forlaget. ¶ 229.21. *Har Bjørnson slet ikke slaaet an i Danmark*] Bjørnson havde startet sin berømte Tourné med Foredraget »Engifte og Mangesgifte« 13/11 1887 paa Askov Folkehøjskole og var derefter draget paa Rundrejse med det gennem Danmark.

Br. 47. 230.4. *Indledningsbladene i Tilskueren*] »Studier fra det gamle Versailles« i »Tilskueren« 1888 S. 1 ff. ¶ 230.7. *en højst forstyrrende stilistisk Vending*] »Tilskueren« 1888 S. 3, uforandret i Optrykket i »Fra Isle de France og fra Sorø Amt« (1888) S. 7. ¶ 230.28. *Hegel*] jf. Brandes' Karakteristik af ham i »Levned« II 166 ff. ¶ 230.32. »*To Venner*«] Roman af Amalie Skram fra 1887.

Br. 48. 232.8. *Goblet'er*] den franske Politiker René Goblet viste som Ministerpræsident alt for stor Eftergivenhed over for Krigsministeren Boulanger og blev derfor styrtet 1887. ¶ 232.26. *Din Karakteristik af Hegel*] i Pol. 28/12 1887. ¶ 232.26 f. *Jeg har skrevet nogle Vers over ham*] Mindediget over Hegel blev først offentliggjort i »Ny Jord« I (1888) S. 97 f., senere optaget i »Lyriske Portrætter« (1898) S. 69 ff. ¶ 232.27 f. »*Ny Jord*«, som min Neveu er Medforlægger af] det af Carl Behrens 1888—89 redigerede Tidsskrift »Ny Jord« udkom paa Forlaget P. Hauberg & Co., der 1884 var blevet overtaget af Peter Poulsen og Schandorphs Nevø Johan Møller (se Carl Behrens: »Erindringer« 1937 S. 108 ff.). ¶ 233.1. »*Med den brede Pensel*«] Kunstnerroman fra 1887.

Br. 50. 234.32—235.1. *Gljeb Uspenski*] omtalt i »Indtryk fra Rusland« (1888) S. 195 f. (= SS. X 400). ¶ 235.5. *Renans Histoire du peuple Israel*] se Oplysningerne til II 151.14. ¶ 235.11 f. *den unge Stuckenbergs Bog*] »I Gennembrud« (1888).

Br. 51. 235.30. *dit Foredrag*] Brandes forelæste paa Universitetet om Nietzsche (se »Politikens« Referat 17/4 og 18/4 1888). ¶ 236.29. *det tør*

de naturligvis ikke opføre] spillede 1. Gang paa Folketeatret 13/11 1903.

Br. 52. 237.22. *at du allerede paany har et Arbejde for]* antagelig »Stillelivs-Folk« (1889). ¶ 237.23. *din Bog]* »Birgittes Skæbne« (1888). ¶ 237.25. *Henrik P.s Artikler]* Henrik Pontoppidans to lange Artikler om »Birgittes Skæbne« i Pol. 3/12 og 4/12 1888 er venlige, men han lægger ikke Skjul paa Bogens alt for store Bredde. ¶ 238.9. *langt rigere end Lie's]* »Maisa Jons« (1888). ¶ 238.11. *Kiellands nye Skuespil]* »Professoren« (1888). ¶ 238.19. *Provinsredaktør]* Kielland redigerede et Aars Tid »Stavanger Avis«. ¶ 238.21. *mine Bøger]* i 1888 udsendte Brandes »Indtryk fra Polen«, »Indtryk fra Rusland« og 2. Udg. af »Æsthetiske Studier«. ¶ 239.2. *Cl. Wilkens i Tilskueren]* Afhandlingen »Georg Brandes som literær Kritiker« (»Tilskueren« 1888 S. 740—769, 887—907). ¶ 239.18. *en lille smuk Pige]* Marie Triepcke, der var kommet til Paris for at male hos Puvis de Chavannes og under sit Ophold i Frankrig blev forlovet med Maleren P. S. Krøyer (se Schandorphs »Oplevelser« II 274 ff. og hans Digt »Peter Severin og Marie Krøyer« i »Lyriske Portrætter« S. 75 ff.).

Br. 53. 239.24. *Schloss Labers bei Meran]* i Sommeren 1889 drog Schandorphs fra Asnières til dette gamle tyrolske Slot, hvor en i Holsten født dansk Mand holdt Pension (se Schandorphs »Oplevelser« II 284 ff.). ¶ 240.15. »*Den sidste Dag*«] en Fortælling i »Tilskueren« 1889 S. 614 ff. Digteren, der i Drømme modtager et Varsel om, at han inden tolv Timer skal dø, vil først aflægge Besøg hos sin bedste Ven, men da han ikke træffer ham hjemme, opsøger han sin Fjende, en fordums Medarbejder; under Skildringen af dennes Bolig omtales, at der paa Gulvet laa »en Bastmaatte i pompejansk Farvemønster med den bekendte Hund i Lænke og Inskriptionen: cave canem!« et Gulvtæppe, som Edv. Brandes havde Magen til (se II 264.29 f. og Oplysningerne dertil). ¶ 240.15. *Har han virkelig søgt Dig?*] herpaa svarer Brandes 6/11 [skal formodentlig være 6/12] 89: »Jeg seer, ogsaa Du troer Drachmanns Fantasi i Tilskueren skal gjælde mig — trods Edwards Gulvmaatte med Cave canem! Det er i ethvert Tilfælde en ren Fantasi, det er Aaringer siden jeg blot har set ham i Afstand.« ¶ 240.17 f. *min Omtale af Dig i mine »Oplevelser«]* i Kap. 10, »Den Brandes'ske Bevægelse«, og Kap. 12 skildrer Schandorph Brandes som den, der vakte ham og blev en af hans nærmeste Venner. 240.22. *Din Afhandling om Nietzsche]* »Aristokratisk Radikalisme« (»Tilskueren« 1889 S. 565 ff. = SS. VII 596—644). ¶ 241.21. *Afdelingschef*

Petersen] Afdelingschef ved Statsbanerne Emil Petersen, Georg Brandes' Ven fra Ungdommen (skildret under Navnet »Herbert« i Brandes' SS. XV 446 ff.). ¶ 241.29 f. *Edwards Fortælling*] »En Politiker« (1889).

Br. 54. 242.5. *Firenze*] fra Tyrol tog Schandorphs videre til Florens, hvor de kom til at bo faa Huse fra Krøyers (se »Oplevelser« II 312 ff.). ¶ 242.11. *Dit lille Essay om Donatellos San Giorgio*] først trykt i »Nutiden« XIII S. 132 og S. 141 (= SS. XI 3—8). ¶ 242.13. *Din Bog*] »Essays« I—II (1889), hvori »Donatello« er optaget. ¶ 242.19. *Sed de hoc hactenus*] »men dette maa være nok derom«. ¶ 243.1. *de til »Danmark« bestilte Artikler*] til det af M. Galschiøt redigerede Pragtværk »Danmark i Skildringer og Billeder af danske Forfattere og Kunstnere« (1887—93) forfattede Schandorph i Italien Afsnittet »Fra Midtsjælland« (II 493 ff.). ¶ 243.2. *gaa løs paa Alfieri*] i sin Roman »Poet og Junker« (1892) skildrer Schandorph den italienske Digter Vittorio Alfieri og hans Kærlighed til Grevinden af Albany, der er ulykkeligt gift med den fordrukne og brutale Karl Edvard, Prætendent til den engelske Trone. ¶ 243.2 f. *Reumonts uformelige Biografi af Grevinden af Albany*] den tyske Historiker Alfred von Reumonts Skrift »Die Gräfin von Albany« (1860). ¶ 243.12. *Dine Forelæsninger*] over nyere fransk Litteratur (se Brandes: »Levned« III 269).

Br. 55. 243.31. *Dit Essay over Maupassant*] i »Af Dagens Krønike«, red. af P. Nansen 1890 S. 5 ff. (= SS. VII 183 ff.). ¶ 243.31 f. *Afhandlingen i »Tilskueren«*] »Det store Menneske, Kulturens Kilde« (»Tilskueren« 1890 S. 1 ff.), et Gensvar paa Høffdings Afhandling »Demokratisk Radikalisme« i »Tilskueren« 1889 (= SS. XII 3 ff.). ¶ 244.28. Ψυχη] »Psyke«. ¶ 245.2. *Græca sunt, non leguntur*] »det er Græsk og læses derfor ikke.« ¶ 245.3 f. *at stille ham i Niveau med P. Hansen*] i sin Afh. »Det store Menneske, Kulturens Kilde« skriver Brandes: »Professor H. Høffding er som Etiker, hvad Professor P. Hansen er som Literaturhistoriker. Hans 'Etik' svarer til Prof. Hansens 'Danske Literaturhistorie'« (»Tilskueren« 1890 S. 5). ¶ 245.8. *en Fortælling med Stof fra franske Oplevelser*] antagelig »Agnes« i »Fra Udlandet og fra Hjemmet« (1890) (se »Oplevelser« II 331). ¶ 245.11. *Kardinalen af Stuart*] Karl Edwards Broder Henry, Hertug af York og pavelig Kardinal, bistod ved Grevinden af Albanys Skilsmisse fra Karl Edvard. ¶ 245.13. *Mussets Lorenzaccio*] Skuespillet »Lorenzaccio« (1834). ¶ 245.15. *Ristori*] se »Oplevelser« II 328.

Br. 56. 245.29. *Hun er altsaa syg*] under et Ophold i Wien fik Ida

Schandorph Blodgang (se »Oplevelser« II 344 ff.). ¶ 245.31. *i Norge*] i Maj 1890 var Brandes rejst paa Foredragsrejse til Norge (se »Levned« III 273 f.). ¶ 246.2 f. *at lade Philipsen sende dig et Hefte*] af »Tilskueren«, der dengang udkom paa P. G. Philipsens Forlag; formodentlig Juni-Hæftet, der indeholdt Brandes' Afh. »Henrik Ibsen og hans Skole i Tyskland«. ¶ 246.9. *din Lorenzaccio*] en historisk Skitse i »Af Dagens Krønike« (1890) S. 385 ff. (se »Oplevelser« II 327 ff.).

Br. 57. 246.20. *dit Manuscript*] til »Poet og Junker« (1892). ¶ 246.30—247.1. *dit Stykke om Manon Lescaut*] »En gammel Novelle« (»Tilskueren« 1892 S. 371 ff.). ¶ 247.5. *mine Rettelser*] i den trykte Ud-gave har Schandorph paa de allerfleste Punkter fulgt Brandes' Ændringsforslag. ¶ 247.14 f. *plaisir, contentement og Fornøjelse*] Hentydning til Else David Skolemesters Stil i Holbergs »Barselstuen« II. 7. ¶ 248.7 f. *Baggesens og Moltkes Sentimentaliteter*] sigter til Baggesens Skildringer i »Labyrinthen« af sit Venskab til sin Rejseledsager. ¶ 248.21. *det Slutningscitāt*] fjærnedes af den trykte Ud-gave. ¶ 248.26 f. *den sølle Maler*] Xavier Fabre, Davids Elev.

Br. 58. 249.3. *Wieds Roman*] »Ungdomshistorier« (1895); om Schandorphs Kærlighed til Gustav Wied se hans »Oplevelser« II 37; det ses ikke, hvilke Indvendinger Brandes har haft mod Bogen. ¶ 249.14. *Satyrspillene*] 1896 udkom »Erotik«, tilegnet Schandorph; Aaret efter udkom »Adel, Gejstlighed, Borger og Bonde«. ¶ 249.18. *Hans sidste Bog*] formodentlig »Rejsebogen« (1895).

Br. 59. 250.7. *saa skal vi jo til Lyngby*] fra Septbr. 1897 tog Schandorphs fast Bolig i Lyngby. ¶ 250.11 f. *Du siger . . at de unge Poeter er nogle Ignoranter*] i Brandes' Artikel om Helge Rode i Pol. 24/5 1897 hedder det: »Den digtende Ungdom i Landene nutildags har desværre ingen Draabe af Fausts Blod i sine Aarer. Hos de Bedste erstatter Trangen til at undres over Almindeligheder den ædleste af alle Drifter, Kundskabstørsten«. ¶ 250.14 f. *Helge Rode, hvis sidste Ting jeg ikke har læst*] »Digte« (1896). ¶ 250.17 f. *vor fælles rare Carl Salomonsen*] baade Brandes og Schandorph havde ham til Huslæge.

Br. 60. 251.5. *Min gamle Moder er blevet meget syg*] Fru Emilie Brandes døde 27/12 1898.

Br. 61. 251.26 f. *fundet noget af Holbergs Aand i Bille*] da der til Afsløringen af Bissens Holberg-Statue i Sorø 13/7 1898 fortrinsvis var indbudt Personer i høje officielle Stillinger og ikke Repræsentanter for

Aandslivet, skrev Schandorph i Pol. paa selve Festdagen et satirisk Digt »Til unge Skolekamerater i Sorø«, hvori han omtaler, at han, den gamle Soraner, ikke har faaet Lov at sætte sig ved »Holbergs Festbord«; i en Artikel smstds. 15/7, »Fa'r Holbergs Fest«, lader han Holberg selv udpege dem, han gerne vilde have set som indbudte, bl. a. Georg Brandes: »Til bestjærnede Herrer vilde han maaske indvendig sige: Hvad Fanden har jeg med Jer at gøre, I Flegler! Maaske vilde han gøre en Undtagelse med Kammerherre Bille i Erkendelse af, at han havde noget af hans Aand i sig . . Men tilsidst udbringer han nok et Leve for den frisindede Kunstner Vilh. Bissen«. ¶ 252.1. *dine Oplevelser*] Schandorphs »Oplevelser« II udkom 1898. ¶ 252.5. »den fine Kunstkjender«] se »Oplevelser« II 77. ¶ 252.10 f. *Fanden i Vold i Trapezunt eller Syracusen*] frit citeret efter Holbergs »Mester Gert Westphaler« Sc. 7.

Br. 62. 252.19. *mine Vers*] Schandorph anmeldte i Pol. 7/9 1898 Georg Brandes' »Ungdomsvers«; Anmeldelsen munder ud i den Betragtning, at Brandes kunde være blevet en betydelig Lyriker, men nu er han i Stedet for blevet en Kritiker af højeste Rang. Om Formen hedder det bl. a.: »Blandt Brandes' Ungdomsvers finder man vel blandt dem fra Skoletiden — det til Foibos Apollon — en Heibergsk Efterklang, og i de senere er der Aarestrupske Kunststudier — men helt igennem sporer man Bestræbelsen efter originale Former i Rytme og i Diktion. Ny Rytmer har klinget for Digterens Øre. Det er lykkedes ham paa mange Steder at sprænge det gamle Skema, hvorimod han, naar han holder sig til et saa tæt strammende som Sonettens, kan blive stiv og kunstlet«. ¶ 252.22. *Digtet til Foibos*] »Til Foibos Apollo« (»Ungdomsvers« 1898 S. 5 ff. = SS. XII 303 f.).

Br. 63. 253.27 f. *et Digt som det Pag. III*] »Perle, du sprødes«.

Br. 64. 254.14. *taliter qualiter*] »saa som saa«. ¶ 254.18. *Artiklerne fra Tilskueren*] i Aargangen 1899 bl. a. en om »Friedrich Nietzsches sidste aandeligt virksomme Aar«. ¶ 254.20. *en Bog*] »Gamle Billeder« (1899). ¶ 254.24. 'Ov oi θεοί osv.] »den, hvem Guderne elsker, dør ung« (Menander: Fragment 125). ¶ 254.29. *hans Lykke Per*] udkom i 8 Bind fra 1898 til 1904. ¶ 255.1 f. *ny Komikere med deres minutiøse Studium af Sjoeverjargonen*] Schandorph tænker vel især paa Karl Larsen og hans københavnske Proletarskildringer (»Uden for Rangklasserne« 1896, »Kresjan Vesterbro« 1897 og »Hopsadrenge« i Bogen »Danske Mænd« 1898).

Br. 65. 255.11. *den gemene Adelshob*] Citat af en af Sti Høgs Replikker

i »Marie Grubbe« Kap. 11 (»Samlede Værker« I 1924 S. 193). ¶ 255.12 f. *u-for-ander-lig*] vel Efterligning af Niels Rosenkrands' Maade at tale paa i »Marie Grubbe« Kap. 7 (»Samlede Værker« I 1924 S. 120 ff.). ¶ 255.14 f. *Jeg skrev nylig lidt om dig . . i mine Samlede Skrifter*] i SS. III 141 ff. er det gamle Essay fra »Det moderne Gjennembruds Mænd« udvidet med en Anmeldelse af »Den store Mademoiselle« fra 1888 og ført à jour til Aaret 1899. ¶ 255.16. *et Stykke i Tilskueren*] »Tanker ved Aarhundredets Slutning« i Jan.-Hæftet 1900 (= SS. XII 142 ff.).

Br. 66. 256.9. *din Bedring og Helbredelse*] efter længere Tids tiltagende Svagelighed døde Schandorph 1/1 1901.

V. Pingel og Georg Brandes

1877—1885.

Baade Pingels og Brandes' Breve ejes af Det kongelige Bibliotek i København. De er her meddelt i Udvalg.

Br. 1. 259.4. *Adressen*] se Oplysningerne til S. 133.1. ¶ 259.5. *Fædrelandets og Dagbladets Theologer*] under Mærket »r—r« skrev Scheplern i Fædrel. 2/10 1877 mod Adressen til Brandes og beklagede bl. a. mellem Underskriverne at have fundet Fr. Hegel, der var Medlem af Direktionen for det danske Bibelselskab; hans Indlæg fremkaldte Svar i Dagbl. 6/10 og 12/10 af Filosofen S. Heegaard, der i Egenskab af Medunderskriver for sit Vedkommende hævdede, at han i religiøs, etisk og overhovedet filosofisk Henseende var aldeles uenig med G. Brandes, men derfor ligefuldt maatte anse ham for en saa højt begavet Mand, at han var kvalificeret til en Universitetsstilling. Samtidig tog i Dagbl. 1/10 1877 en Indsender, der kaldte sig »Theolog«, men snart navngav sig som Frederik Nielsen, til Orde imod Adressen. Da Pingel i sit Svar smstds. 6/10 paa-beraabte sig, at han ikke tvivlede om, at Hauch og Brøchner, hvis de havde været i Live, vilde have sat deres Navne under, fremkaldte det en Protest i Dagbl. 8/10 fra J. L. Ussing, hvori det hedder, at han under sit Samvær med Hauch i Rom Vinteren 1871—72 har hørt den Ytring af ham, at Brandes som den mest begavede vel vilde blive hans Efterfølger, »men«, tilføjede han, »De kan nok tænke, det gjør mig ondt at tænke mig en Eftermand med saa modsatte Anskuelser, som vil nedbry-

de Alt, hvad jeg har søgt at bygge op.' Fem Maaneder senere hørte jeg, at Hauch fra sit Dødsleje havde anbefalet Brandes. Jeg undrede mig over, at man havde villet benytte den Døendes Svaghed paa denne Maade, og fandt, at man ikke kunde tillægge et saadant Vidnesbyrd nogen Vægt«. Denne Beskyldning mod Digterens Hustru for at have trykket ham Pennen i Haanden kaldte hans Søn Adam Hauch frem med en indigneret Gendrivelse paa sin Moders Vegne i Dagbl. 10/10, hvori det hævdes, at hans Fader var ved sine fulde Aandsevner, da han afgav Erklæringen (jf. Oplysningerne til I 163.13 f.). Pingels afsluttende Svar fremkom i Dagbl. 17/10. Striden blussede op igen ved Provst (senere Biskop) B. J. Fogs Indlæg »I Anledning af Adressen til Dr. Brandes« i Dagbl. 22/10, der fremkaldte et Svar fra Pingel smstds. 1/11 og et Gensvar fra Fog 7/11 (se Oplysningerne til I 254.10). ¶ 259.18. *Batrachomyomachien*] »Frørernes Kamp med Musene«, en Verseparodi fra den græske Oldtid, hvori Frøer slaas med Mus som Trojanerne med Grækerne.

Br. 2. 260.15. *Den Ytring i mit Brev*] i Brev af 5-6/11 1877 taler Pingel til Brandes om »min ved de sidste Skriverier ikke lidt forandrede Stilling«. ¶ 261.14 f. *Nihil humani a me alienum puto*] »intet menneskeligt anser jeg for fremmed for mig« (Terents). ¶ 261.17 f. *det høiere Skolevæsen*] i Artikelserien »Nogle Ord til Fremme af den lærde Skoles Reform« (Berl. Tid. 28/2 og 1/3 1877), fortsat med »Endnu nogle Ord om den lærde Skoles Reform« (smstds. 4/4 og 5/4 1877). ¶ 261.22 f. *den Tscherningske Ide om et Universitet i Jylland*] under Finanslovdebatten 1850 udtalte A. F. Tscherning sig for, at der for Sorø Akademis Midler oprettedes et Universitet i Jylland. ¶ 262.12. *den sidste blide Artikel*] i det ovf. i Oplysningerne til S. 259.5 omtalte Svar fra Pingel i Dagbl. 1/11 1877 taler han med Ærbødighed om Evangelierne, men dog kun som Tekster, der maa udrenses med historisk Kritik: »selv den, der er overbevist om, at Alt i den hellige Historie er gaaet menneskelig og naturlig til, vil kunne læse og atter læse Evangelierne med den mest ublandede Glæde, med det rigeste Udbytte for sin Følelse og Villie.« Det er denne Artikel, Fog i sit Gensvar 7/11 betegner som »blød og sød som Honning fra braadløse Bier«. ¶ 262.23. *den Wolfske Hypothese*] Fr. Aug. Wolf fremsatte 1795 i sit Værk »Prolegomena ad Homerum« den Teori, at de homeriske Digte i den Skikkelse, hvori vi kender dem, var en Sammenarbejdelse af kortere Sange, der oprindelig var blevet foredraget af Sangere efter Hu-

kommelsen. ¶ 262.27 f. *Deres Charakteristik af Aarestrups Poesi*] oprindeligt skrevet til M. Steenstrups »Dansk Maanedsskrift« I 1867, derefter optaget i »Æsthetiske Studier« 1868 og (i omarbejdet Form) i SS. II 61 ff. ¶ 263.1. *Marie*] Pingels Søster, kendt som Forfatter til populær-historiske Biografier.

Br. 3. 263.18 f. *Larsen, der . . skriver Breve til sig selv*] A. C. Larsen, der 1876 havde offentliggjort »Breve til en Landsbypræst fra hans Ven« udgav 1877 »En Brevvexling i Anledning af den kirkelige Vielse«. ¶ 263.25. *Sachau*] jf. »Levned« II 232. ¶ 264.1 f. *Artiklerne i Nær og fjern*] Paludans meget udførlige Gennemgang af 2. Udg. af »Emigrantlitteraturen«, der gik igennem »Nær og Fjern« 14/10—4/11 1877. Den sidste af Artiklerne paaviser bl. a. Brandes' Laan fra Hettners »Litteraturgeschichte des 18. Jahrhunderts«, fra Ste-Beuves forskellige Værker og (for »Reactionen i Frankrig« Vedkommende) fra Nettements »Histoire de la littérature française sous la Restauration«. Endvidere citeres P. Leroux' Fortale til en Oversættelse af Goethes Werther, hvori det udtales »at en Studie af Werther og hans Descendenter, Faust, René, Oberman, Constants Adolphe, Byron, vilde blive det Samme som den nyeste europæiske Litteraturs Historie gennem dens vigtigste Type, nedarvet til vort Aarhundrede fra det 18., paa een Gang religiøs og irreligiøs, varieret paa mange Maader efter Forfatternes Personlighed, Livsskjæbner og Idekreds, Kjøen, Stilling og Nationalitet. Man seer, hvor meget af sin Plan og navnlig af Typerne og Behandlingen i 'Emigrantlitt.' Dr. Brandes her har forefundet i Skizze«. ¶ 264.5 f. *jeg . . har nævnt Hettners Navn*] »Emigrantlitteraturen« (1872) S. 45. ¶ 264.13. *Jeg har først af alle nævnt ham*] Nettement er anført som Kilde i »Reactionen i Frankrig« (1874) S. 202. ¶ 264.26 f. *Eduard v. Hartmann*] jf. IV 39.32 ff.

Br. 4. 266.1. *den store Stormflod*] 13/11 1872 blev store Dele af Lollands Sydkyst oversvømmet.

Br. 5. 266.12. *den 8de November*] se Oplysningerne til II 3.4. ¶ 266.15 f. *nogle af sine . . Vittigheder*] i sin Tale i Folketinget 19/12 1877 i Anledning af Forslaget om Nedlæggelse af Kronborg Amtsstue; under Mødet var Berg og Holstein-Ledreborg tørnet kraftigt sammen. ¶ 266.22. *hans Erklæring til Fordel for Dem*] se Oplysningerne til IV 10.8 f. ¶ 266.25. *Ibsens Stykke*] »Samfundets Støtter« (1877). ¶ 267.10 f. *henlede hans Opmærksomhed paa dette Stof*] i Essayet om Drachmann i »Det moderne Gjennembruds Mænd« (1883) skriver Brandes: »Den ene af 'Det nittende Aar-

hundredes' Udgivere foreslog en Dag, da man forhandlede literære Projekter, Drachmann at gjøre en Rejse over til Slesvig og beskrive Valpladse og Stemninger der for Tidsskriftet. Dette maatte imidlertid gaa ind før Arbejdet blev færdigt, og saaledes udkom strax som selvstændig Bog det Skrift, der har været det afgjørende Succés i Drachmanns Kunstnerliv« (S. 255). Imod denne Fremstilling af »Derovre fra Grænsen« som bestilt Arbejde protesterede Drachmann forbitret i Artiklen »En Replik« i Dagbl. 11/12 1883: »Naar jeg . . i mit literært-personlige Forhold til særlig 'Den ene af Det nittende Aarhundrede's Udgivere' har forhandlet literære Projekter, og naar jeg højst sandsynligt har forhandlet ogsaa en Rejse over til Grænselandet, og naar jeg har gjort denne Rejse med den Plan at publicere mine Indtryk i Maanedsskriftet, hvori en Del af mine bedste og bedre Ting har været trykt, og naar jeg har sendt Udgiveren Manuskriptet til Gjennemsyn, og naar jeg har modtaget hans literære Raad, og naar Skriftet saa kom ud som Bog, og naar ovenikjøbet ingen af Dhrr., hverken den Nærværende eller den Fraværende, dengang havde hverken politiske eller literære Betæneligheder (hvad der først paafulgte, da Bogen havde opnaaet 'sit afgjørende Succes'), naar alt dette højst sandsynligt og meget naturligt forholder sig saaledes — saa er der herfra et Kæmpespring, en ligefrem Saltomortale, til denne i al sin Behændighed tilsyneladende saa uskyldige Passus i Hr. G. B.'s ovenciterede Bog«. Mod denne Indsigelse rettede Georg Brandes i Mrgbl. 12/12 1883 sin Artikel »Flyvesand«. ¶ 267.14 f. *Morgenbladet søger at holde den flygtende Josef fast*] i Anmeldelsen af »Derovre fra Grænsen« 22/12 1877 hedder det: »Han hører Venstre til og det selv paa Omraader, hvorhen vi i dette Blad ikke følge ham«. ¶ 267.18. *Punch ombytter sine Soccer med Kothurner*] dette Vittighedsblad indeholdt 20/12 1877 et højstemt Digt »Til Holger Drachmann« med en Vignet af Dybbøl Mølle; dets første Strofe lyder: »Hvo skulde troet, at Du var den, / Der skulde Skrep af Højen drage / Og løfte Danmarks Bannerstage / Og kalde lydt paa danske Mænd!« ¶ 267.23. *De nye Digte*] »Sange ved Havet« (1877). ¶ 268.1. *Aftenberlingeren*] 24/12 1877. ¶ 268.8 f. *Hirschfelds Afhandling i Rundschau*] G. Hirschfeld: »Olympia« i »Deutsche Rundschau« XIII (1877) S. 286 ff.

Br. 6. 268.18. *min Proces med Ploug*] Brandes havde i Det 19. Aarh. Jan. 1877 offentliggjort 3 Breve fra Søren Kierkegaard til Fru Julie Thomsen, der var blevet ham overladt af Løjtnant Aug. Wolff; da Ploug

angreb Brandes, fordi han havde aftrykt Brevene uden Ejerindens Tilladelse, anlagde Brandes Sag imod ham og fik ham ved Landsretten 24/12 1877 idømt en Bøde paa 400 Kr., ligesom de krænkende Udtalelser mortificeredes; ved Højesteret blev Bøden dog 21/10 1878 nedsat til 100 Kr. (se »Levned« II 218 ff.). ¶ 268.30 f. *det meningsløse Udfald mod de Nutidsapostler der prædike Selvmord*] i Slutningsdigtet »Ved Skarritsøen«: »Vær uden Frygt; jeg skriver aldrig under, / Hvad ny' Apostlers trætte Hjærnespind / Har fundet ud som Maal for vore Rejser: / 'En Sten, man kaster i den dybe Flod; / Hvad vil en Sten; hvad haaber den, hvad vinder / Den ved at være? Plump! og den forsvinder'.« ¶ 269.2. *at lægge fra sig*] Reminiscens fra Holbergs »Erasmus Montanus« III. 1: »Lad den Hund lægge det fra sig, som han begik udi saa mange brave Folkes Nærværelse.« ¶ 269.8 f. *De tydske Soldater »fugtles frem« osv.*] »Samlede poetiske Skrifter« III (1907) S. 23 og 53. ¶ 269.19. *Nytaarsverset*] et Brev af 25/12 1877 fra Pingel til Fru Brandes viser, at det drejer sig om et Vers i en Julegave, en Almanak, som Pingel mistænker hendes Mand for at have forfattet.

Br. 7. 269.30. *Deres Artikler i »Dagbladet*] Korrespondancer fra Berlin til (norsk) »Dagbladet«, senere optaget i Bogen »Berlin som tysk Rigs-hovedstad« (1885). ¶ 270.16 f. *et . . Digt til Dr.*] »Svar fra Esrom Sø til Holger Drachmann«, trykt i »Ude og Hjemme« 3/3 1878 (= »Krydsede Klinger« S. 19 ff.). ¶ 271.25. *»Bilde mich nicht ein« osv.*] Citat af Goethe's »Faust« I V. 372 f. ¶ 271.28 f. *hvor stor en Veneration De . . nærer for Bismarck*] der sigtes især til Artiklen om Rigskansleren (»Berlin som tysk Righovedstad« Kap. 10 = SS. XIV 64 ff.).

Br. 8. 273.1. *den Bortførelshistorie*] se Oplysningerne til S. 39.6 f. ¶ 273.4. *at fange Makrelene*] jf. Digtet »Makrel« (»Sange ved Havet«): »Det skal være slemt at falde / Blandt en Stime af Makrel. / Man blir nappet, bidt og flænget, / Man blir revet rent ihjæl.

Br. 9. 273.17. *Skriventcongres*] paa denne Kongres dannedes 28/6 1878, under Victor Hugos Forsæde, »L'Association littéraire et artistique internationale« til Varetagelse af Forfatteres og Kunstneres Rettigheder. Den ordnede 1886 Forfatterlovgivningen ved Bernerkonventionen, som Danmark for sit Vedkommende imidlertid først tiltraadte 1903. ¶ 273.27. *Oversætteruhyrer*] Reminiscens fra Heiberg: »En Sjæl efter Døden« Akt III (»Poetiske Skrifter« X 1862 S. 226). ¶ 274.4. *Immanuel Rée*] denne Forlægger havde ladet Paul Heyses Roman »Im Paradiese« udkomme i

Oversættelse paa sit Forlag, paa Trods af Forfatterens Protest og vel vidende, at dens Udgivelse paa Gyldendals Forlag allerede var under Forberedelse; Brandes nedlagde i Dagbl. 22/2 1875 paa Heyses Vegne en Protest imod denne Fremgangsmaade; Aktstykkerne i Sagen er samlet i »Nordisk Boghandlertidende« 12/3 1875, Tillægget. ¶ 274.29. *England—Rusland*] under den russisk-tyrkiske Krig 1877—78 gik Disraëlis Politik ud paa at forhindre, at Ruslands Magt udvidedes.

Br. 10. 275.24. *III, IV og V*] behandler henholdsvis »Den lyriske Begeistring«, »Den stilistiske Evne« og »Sverigs Regenter«. ¶ 276.5 f. *den . . af Kr. Arentzen forgudede Helge*] i »Fra yngre og ældre Dage« (1886) S. 200 fortæller Kr. Arentzen om Pingel: »Den danske Literatur havde han intet godt Øie til; han kjendte ikke engang Oehlenschlägers 'Helge', hvoraf jeg, til hans store Glæde, forelæste ham Partier, da vi en smuk Sommer-Eftermiddag laa sammen i Græsset under Bøgenes Hang ved Søllerød-Sø paa en Skole-Skovtur«. ¶ 276.28. *Deres flaaete Apollo*] »det nordiske Digtværk kommer jo ikke . . til Udlandet i uforvansket Skikkelse, det fremtræder i Oversættelse, det vil sige berøvet sin Hud; og med Hensyn til Stilens nervøse Liv, dens Finhed, Gjennemsigthed eller Morbidezza, vil da nødvendigvis selv den største skandinaviske Sanger komme til at staae tilbage for den langt ringere udenlandske Digter, der kappes med ham i sin egen Sprogform. En uflaaet Marsyas er let smukkere end en flaaet Apollo« (»Esaias Tegnér« 1878 S. 1 f. = SS. III 479). ¶ 276.32. *Suadent cadentia sidera somnos*] »de faldne Stjernebilleder kalder til Søvn« (Vergil: Aeneiden II. 9). ¶ 277.31. *et stort Pantserskib*] Panserbatteriet »Helgoland« løb af Stabelen paa Aarsdagen for Slaget ved Helgoland 9/5; ved denne Lejlighed talte B. J. Fog i Egenskab af Holmens Provst. ¶ 278.5. *den specielle Ethik*] »Den christelige Ethik« II (1878). ¶ 278.12. *med Hensyn til Socialismen er han frisindet*] allerede i sit Skrift »Socialisme og Christendom« (1874) havde Martensen talt Arbejdernes Sag. ¶ 278.18. *Pastor Kok*] i Johs. Koks Bog »Det hellige Land og dets Nabolande« (1878) handler et Afsnit om Nutidens Jøder, hvor det skildres, hvorledes ingen er ivrigere end de til at bane Vej for Antikristen. Med direkte Adresse til Brandes hedder det bl. a.: »I alle Lande slutte de sig til Fritænkerne; Strauss's og Renans kristusfornegtende Skrifter finde deres ivrigste Læsere iblandt dem; og allevegne støtte de kraftig de socialistiske og materialistiske Bevægelser, ikke fordi deres økonomiske Vilkaar, som jo sædvanlig ere gunstige, føre dem til denne Side, men fordi

de have en bevidst eller ubevidst Følelse af, at de bestaaende Samfundsordninger, der endnu ikke ganske have afkastet det kristelige Præg, ere Hindringer for deres fuldkomne Ligestilling med andre Statsborgere. Altid ses de i forreste Række, hvor det gjælder om at rive ned paa det Bestaaende, og overalt staar deres Hu til at gennemtrænge deres Omgivelser med antikristelige Grundsætninger. 'Den frie Tanke', 'den frie Kjærlighed', 'Nydelens og Kjødets Evangelium', have deres ivrigste Prædikanter iblandt dem« (S. 89). ¶ 278.18. *Blædel*] Sognepræsten ved Garnisons Kirke og Forfatter til forskellige teologiske Arbejder (»Udvidet Konfirmationsundervisning eller evangelisk-luthersk Kirkelære« 1876). ¶ 278.23 f. *En lille Piece om Kvindesagen af »Justina«*] »Endnu et Par Ord om Fru Colletts 'Fra de Stummes Lejr'« (1878); Forfatterinden var Anna Brosbøll (jf. Oplysningerne til S. 335.27). ¶ 278.29 f. *Heegaards Bog*] »Om Intolerance« (1878). ¶ 279.3. *der alte und der neue Glaube*] Hentydning til Strauss' Værk af samme Navn.

Br. 11. 280.4. *afdække Herculanum*] siden 1868 var Byen ikke blevet planmæssigt udgravet; først 1927 blev Undersøgelserne genoptaget. ¶ 282.5. *de 5 Milliarder*] Frankrigs Krigsskadeserstatning til Tyskland if. Versailles-Freden 1871. ¶ 282.7 f. *Deres udmærkede Statsmænd vende . . hjem*] fra Berlinerkonferencen 1878. ¶ 282.14. *Historien med de Elginske Marmore*] i 1801 fik Kunstsamleren Lord Elgin den tyrkiske Regerings Tilladelse til at borttage Parthenons Gavlfigurer, som han førte til London, hvor de nu findes i British Museum; i Anledning heraf skrev Byron 1811 Digtet »The Curse of Minerva«, hvori han med Harme fordømmer sin Landsmands Adfærd. ¶ 283.4. ὦ φίλτατε osv.] »løs os fra Fængslet, Georg, oprejs os af Mørket til det meget smukke og meget søde Dagslys«. ¶ 283.9. *aurea et cauta mediocritas*] »den gyldne og forsigtige Middelvej«. ¶

Br. 13. 284.17. *Meinekes Fragmenta*] udk. i 5 Bind 1839—57. ¶ 284.24. *Petrus fra Amiens*] satte sig 1096 i Spidsen for det første Korstog, som Pave Urban II havde faaet Ideen til. ¶ 285.30 f. *en pædagogisk Afhandling*] »Om Hovedmanglerne ved den lærde Skole« (1878). ¶ 286.20. *Faon*] et græsk Sagn fortæller, at Sapfo styrtede sig i Havet p. Gr. af ulykkelig Kærlighed til denne skønne lesbiske Yngling.

Br. 14. 287.2 f. *vort Gilde for Bjørnson*] se Oplysningerne til II 11.32 og Marcus Rubin: »Nogle Erindringer« (1914) S. 99 f. ¶ 287.15. »*Wer nie sich prostituirte*«] efter Harpesspillerens Strofe af Goethes »Wilhelm Meisters Lehrjahre« II. 13: »Wer nie sein Brot mit Tränen ass, / Wer nie die

kummervollen Nächte / Auf seinem Bette weinend sass, / Der kennt euch nicht, ihr himmlischen Mächte«. ¶ 288.4 f. *Vore Bisper . . ere . . i Haarene paa hverandre*] D. G. Monrad havde i sine »Politiske Breve« Nr. 14—18 (1878) angrebet Martensens sociale Etik. ¶ 288.12. *Drachmanns Fiskerbog*] »Paa Sømands Tro og Love« (1878). ¶ 288.15. *Historien med Fru Th.*] se Oplysningerne til S. 39.6 f. ¶ 288.17 f. *sin Prindsesse*] Eventyrskuespillet »Prinsessen og det halve Kongerige« (1878). ¶ 288.23. *Schandorphs Bog*] Romanen »Uden Midtpunkt« (1878).

Br. 15. 289.3. *min Bog*] »Benjamin Disraeli« (1878). ¶ 289.15. *Simson*] om Advokat John Simson se Brandes: »Levned« II 291 ff. ¶ 289.23. *Marie Pingel*] arbejdede samtidigt paa en Bog om Cavour, der udkom 1878. ¶ 290.19. *Nutidsbilleder*] Roman fra 1878.

Br. 16. 291.14. *Schandorphs Bog*] Romanen »Uden Midtpunkt« (1878); hans forrige Bog var »Fra Provinsen« (1876). ¶ 291.21. *hans Usselhed mod Slutningen*] se Oplysningerne til S. 176.28. ¶ 291.23. *han udebliver ved Havelaagen*] »Uden Midtpunkt« Kap. 22. ¶ 291.30 f. »*Vogt Dig for Dogmatikerne i begge Leire*«] denne Replik (fra Kap. 22) kritiseres ogsaa i Brandes' Essay om Schandorph som »en af de mest dogmatiske og mest uerotiske Replikker, der lader sig tænke« (»Det moderne Gjennembruds Mænd« 1883 S. 335); af de senere Udgaver af »Uden Midtpunkt« er den strøget. ¶ 292.9. *Punch's Beaconsfield*] det engelske Vittighedsblad »Punch« udgav i Aaret for Berlinerkonferencen et Album med Karrikaturtegninger af Beaconsfield under Titelen »Benjamin Disraeli, Earl of Beaconsfield. Cartoons from the collection of 'Mr. Punch'« (1878).

Br. 17. 292.28. *den overvætted Menneskemængde*] til en af Assistenterne ved Danmarks geologiske Undersøgelse skal Pingel 1895 have sagt: »Ja Menneskene kan være meget gode, men der er bare for mange af dem« (Victor Madsen: »Victorinus Pingel« 1934 S. 48). ¶ 293.16. *at De ikke har sat denne Mand høit nok*] jf. IV 68.12 f. og Oplysningerne dertil. ¶ 293.25. *Deres paatænkte Ansættelse i Wien*] jf. II 29.23 ff., IV 69.11 ff. og 75.15 ff.

Br. 18. 295.1. *Scepter og Krumstav*] Brandes' Universitetsansættelse mødte Modstand saavel hos Chr. IX som hos Biskop Martensen. ¶ 295.9 f. *vor pære La Chaise*] ∴ Martensen; François d'Aix de La Chaise var Ludvig XIV's Skriftefader og øvede stor Indflydelse paa Kongen. ¶ 298.9 f. *jeg skal ikke skjære Hovedet af hende*] som Svar paa Pingels Betragtninger over Jordens Overbefolkning havde Brandes 22/3 1879 spøgende skrevet til hans Søster, Marie Pingel: »Vil De sige Deres Broder Victor

fra mig, at han er en fordringsfuld Mand. Med 500 Millioner hvide, gule, brune og sorte Hoveder kan jeg virkelig ikke tjene ham. Efter at han har afslagtet nogle anæmiske Filologer har han faaet Blod paa Tanden og er ikke mere til at styre. Tør man lade ham ene med den værgeløse Edith, naar vi engang gjensees?» (Kgl. Bibl.).

Br. 19. 299.2 f. *mine sidste Artikler i Rundschau*] »Die Jugend Benjamin Disraeli's« i »Deutsche Rundschau« XVIII (1879). ¶ 299.13. *en Række Forelæsninger*] Brandes indfrieede sit Løfte ved i Efteraaret 1879 at holde Forelæsninger i København over den romantiske Skole i Frankrig. ¶ 299.19. *en i Humboldtakademiet*] 26/1 1880 talte Brandes første Gang her (se »Levned« II 357).

Br. 20. 301.8. *mine Brødre*] se Oplysningerne til I 80.6. ¶ 302.16 f. *Koketteren med Fadervor*] se Oplysningerne til S. 177.30. ¶ 302.27 f. *de graae Øines suveræne Indflydelse*] »Prinsessen og det halve Kongerige« er inspireret af Forholdet til Polly Thalbitzer, der paavirkede Drachmann i religiøs Retning.

Br. 21. 304.14. *den Bebreidelse, De retter imod mig*] Brandes' Brev er ikke bevaret. ¶ 305.22. *convenienter naturae*] »i Overensstemmelse med Naturen«. ¶ 306.24. *de 80 Bøger*] Brandes havde i Paris anskaffet sig et saadant Antal nye Bøger (Brevkort til Pingel 8/10 1879).

Br. 23. 307.25 f. *Deres eget Anliggende*] se II 52 f. ¶ 308.24. *Oxenstiernas Ytring om Diplomaterne*] Axel Oxenstierna skal have sagt til sin Søn Johan, der ikke følte sig skikket til det Hverv, der var betroet ham, at være svensk Deleгат ved den westfalske Fred: »An nescis, mi fili, quantilla prudentia mundus regatur?» (∅: »ved du ikke, min Søn, med hvor lidt Forstand Verden styres?«). ¶ 308.27. *min Artikel*] i Mrgbl. 24/1 og 25/1 1880 svarede Pingel paa Plougs Artikel om »Det literære Venstres Humanitet« i Fædrel. 14/1 og 15/1 s. A. Pingel havde allerede tidligere, i et »Brev til Dr. S. Schandorph« (Mrgbl. 31/12 1879) bebrejdet Ploug hans Ansvar for den slesvigske Politik, idet han dog samtidig indrømmede, at saa at sige alle havde Del i Eiderpolitikken; nu udviklede han nærmere, hvorledes der ogsaa fra dansk Side var blevet gjort Uret mod Tyskland. Artiklerne er optrykt i Pingels »Nogle Bladartikler om politiske og filosofiske Æmner« (1880) S. 5 ff. ¶ 308.32—309.1. *den ovenbebudede Prædiken*] Artiklen »Endnu nogle Ord mod Hr. Dr. Ploug og hans Venner« i Mrgbl. 15/2 og 17/2 1880 (= »Nogle Bladartikler« S. 24 ff.). ¶ 309.1 *Misshör' mich nicht, du holdes Angesicht*] Goethes »Faust« V. 3431.

¶ 309.3. *Schandorph . . . har gjort sine Ting udmærket*] i Digtet »Opgjørelse med Hr. Dr. C. Ploug« (Mrgbl. 1/1 1880) hedder det bl. a.: »Om Folket — et mythisk Folk — De sang, / det rigtige kjendte De ikke. / Da haardt mod Gulvet dets Træsko klang, / De laante det Hadets Blikke. / De Smaa, de Ringe led aandelig Nød / alt under Jer Selvros's Torden; / I lod dem tære det muldne Brød / fra atten hundred og fjorten«. ¶ 309.10. *et vist berømt Værk*] Pingels Doktordisputats »De gigantibus fabularum græcarum Disputatio« (1864).

Br. 24. 309.25. *en længere Artikel*] »Nogle Ord om det saakaldte literære Venstres Standpunkt« i Mrgbl. 21/3, 23/3 og 24/3 1880 (= »Nogle Bladartikler« S. 38 ff.). ¶ 309.28. *Schwanenflügels store Værk*] »Oldtidens Kulturhistorie« (1879—84). ¶ 310.9 f. *Ploug har . . . slaaet paa, at jeg burde afsættes*] der sigtes vistnok til den i Oplysningerne til S. 310.26 ff. omtalte Artikel: »En Religionsfølgelse i venstre Stil« i Fædrel. 17/3 1880, hvor Ploug bl. a. udtaler: »en Optræden i Literaturen eller i det offentlige Liv, der gjør Læreren til Gjenstand for en ingenlunde anbefalende eller rosende Omtale over hele Byen, er vistnok heller ingenlunde heldig for Skolen, og man kan virkelig ikke fortænke denne i, om den skiller sig ved en saadan Lærer, forsaavidt den kan det«. ¶ 310.25 f. *et smukt Foredrag om Religionsundervisning*] se Oplysningerne til I 247.29 f. ¶ 310.26 ff. *A. C. Larsen . . . er stødt haardt sammen med Ploug*] i Anledning af Johs. Helms' Udtalelse i Borgerdydsskolens Program 1880, hvori han fremhævede Skolens kristelige Karakter og udtalte Ønsket om, at hans Lærere stod paa det samme Standpunkt, indledte A. C. Larsen en Principdiskussion herom i Dagbl. 2/3 1880, hvori han talte Religionsfrihedens Sag. Efter at Helms og Larsen havde vekslet Anskuelser (Dagbl. 5/3, 9/3 og 11/3), støttede Ploug Helms i Fædrel. 17/3 med en stor Artikel med Overskriften »En Religionsfølgelse i venstre Stil«; A. C. Larsens Svar og Plougs Replik stod i Fædrel. 22/3. ¶ 310.30. *at ville afskedige enhver Lærer*] se Oplysningerne til IV 113.8. ¶ 311.2 f. *en lille Forening af Kunstnere og Venstreliterater*] »Bogstaveligheden« (se Oplysningerne til II 69.27 f.). ¶ 311.9. *Fru Juul-Hansens Novelle*] se Oplysningerne til IV 113.15 ff. ¶ 311.15. *dybt foragtende den Bagtalelse osv.*] »Nogle Bladartikler« (1880) S. 53.

Br. 25. 311.28. *Deres Broders Valg*] se Oplysningerne til II 62.3. ¶ 311.29. *Goos's Valg*] se Oplysningerne til II 64.3. ¶ 312.15. »Hr. Goos«] Artiklen harcellerer over Goos' »Svingninger«. ¶ 312.17. *en ypperlig Ar-*

tikel af ham mod Høgsbro] Artiklen »Et Numer af Dansk Folketidende« protesterer mod det Vrængebillede af »det europæiske Venstre«, Høgsbro havde givet i sit Blad 24/9 1880. ¶ 312.31. *en Skolelærer . . skrev i Morgenbladet*] Edv. Brandes' Modkandidat, Lærer J. Kristensens Indlæg, »Kristendom og Politik ved Langelandsvalget«, i Mrgbl. 30/9 1880 ender med disse Ord: »Et Sværd, man . . svinger for at dække en andens Nøgenhed, bliver let til et Tyrfing, der vender sig mod den Haand, der drog det, hvad vi maaske kan opleve, inden vi venter det, naar den udenlandske Realisme for Alvor begynder at nedtræde Dannemarkens Roser og Kjærminder. Dog, — Gud holde sin Haand over Danmark!«

Br. 26. 313.8. *Edsaftlæggelse*] se Oplysningerne til II 64.29. ¶ 314.3. *Dagsavisen*] fra og med Bladets 2-Aars Fødselsdag, 15/11 1880, gik det over til kun at bringe signerede Artikler (se Sechers Artikel »Anonymiteten og den danske Presse« samme Dato). ¶ 314.8. *Plimsol'iade*] se Oplysningerne til S. 78.27 f. ¶ 314.15. *Stykket om de 70 Guder*] den samme Artikel, som er omtalt II 73.4, »Et Udtryk i Dr. Edvard Brandes' Valgtale«, hvori Brandes protesterer mod sin Broders Brug af Ordene »de Kristnes eller Jødernes Gud«, idet Georg Brandes vil hævde, at der har fundet en Udvikling Sted med Gudsbegrebet: »70 synes et højt Tal, men det vilde være altfor ringe til at betegne dem alle«. ¶ 314.17. *Deres Stykke om S. K.s Naragtighed*] i Mrgbl. 5/12 og 12/12 karakteriserede Brandes Søren Kierkegaard paa Grundlag af hans »Efterladte Papirer 1849« og kom til det Resultat, »at man vil skatte ham adskilligt mindre højt som Karakter end man gjorde det, før disse Optegnelser forelaa trykte«.

Br. 27. 315.18. *to Billinger til Dagsavisen*] jf. II 79.10 (og Oplysningerne dertil).

Br. 28. 317.6. *hans Nouvelle*] »Ægtemænd« (1880). ¶ 318.19 f. *Tale om vor høiere Undervisning*] se Oplysningerne til II 81.5 f. og 83.27; i sin Tale i Folketinget 13/12 1880 foreslog han Filosofikum i dens daværende Form afskaffet, idet han henviste til sine egne Erfaringer fra Forelæsninger hos Brøchner, Sibbern og Rasmus Nielsen; om Sibberns Undervisningsmetode udtalte han rent ud, at de førte til Udenadslæren, og at Eksamen formede sig som »en ligefrem Skandale«. ¶ 319.29. *Hvilken rørende og dyb Bog af Jacobsen*] »Niels Lyhne« (1880).

Br. 29. 320.3. *Deres Betragtninger i Anledning af Renans Drama*] Artiklerne »Nogle Betragtninger i Anledning af Ernest Renan's nye Drama

‘Ungdomskilden’ (L'eau de Jouvence)« i Mrgbl. 16/1 og 18/1 1881, som gav Ploug Anledning til nye Angreb paa Brandes for manglende Nationalfølelse, fordi han havde skrevet: »Tror man, vi i 1864 havde staaet som vi stod, i Fald vore ‘Førere’ i Pressen havde haft et Ophold i Tydskland eller et grundigt Studium af Tydskland bag sig. . . Man ser ikke, at den første Betingelse for et grundigt Forsvar mod Tydskland er et grundigt Kjendskab til Tydskland« (jf. »Levned« II 374).

Br. 30. 322.14. *befæste Kbhavn.*] Krigsministeren General Kaufmanns Forsvarskommission havde foreslaaet at udvide Københavns Befæstning. ¶ 323.10 f. *Familien paa Strandmøllen*] Drewsens, Pingels Mødreneslægt.

Br. 31. 324.27 f. *Deres berømte Nabo, Feltmarschallen*] sit Berlinerbrev af 7/2 1878 om Moltke (= »Berlin som tysk Righshovedstad« Kap. 7) indleder Brandes med at sige: »Da jeg kun bor faa Skridt fra Generalstabsbygningen, er jeg noget nær Moltkes Nabo«.

Br. 32. 326.15. *Kammerraad Lembckes Dyreforening*] »Foreningen til Dyrenes Beskyttelse«, hvori J. Chr. Lembcke var Sjælen. ¶ 326.28. *Madvigs Bog*] »Den romerske Stats Forfatning og Forvaltning« I (1881) synes ikke at være blevet anmeldt af Pingel i »Morgenbladet«. 3 Aar i Forvejen var Pingel i det lille Skrift »Om Hovedmanglerne ved den lærde Skole« (1878) Kap. 2 draget i Felten mod »Madvigianismen« som en altfor formdyrkende Videnskabelighed. Det hedder her i Redegørelsen bl. a.: »Der er et Sagn om, at den berømte Filolog, da han i en ganske ung Alder allerede var Professor ved Universitetet, maatte kjæmpe en lang og haard Kamp med sig selv, idet det Spørgsmaal trængte sig ind paa ham, om han ikke skulde skifte Studium og blive Jurist. Saa meget er i al Fald sikkert, at blandt Filologiens berømte Dyrkere har næppe nogen i sin hele Aandsretning vist et saa nært Slægtskab med Retsvidenskabens Mænd, og hvis et andet Rygte taler Sandhed, som beretter, at Conf. Madvig har et Værk over de romerske Statsinstitutioner under Udarbeidelse, saa vil dette uden Tvivl blive et af de bedste blandt de mange Skrifter, hvormed han har beriget Videnskaben. Fortolkningen af Forfatterens Texter, hvori han er en af de mest beundrede Mestre, er jo ogsaa næsten ligesaa meget en juridisk som en filologisk Virksomhed« (S. 25); om Madvigs Ungdomsaføgtelser over for Filologien se hans »Livserindringer« S. 92 f. og »Breve fra P. V. Jacobsen« S. 126 f. ¶ 327.2. *Mommsen*] »Römisches Staatsrecht« (1871—75). ¶ 328.6 f. *et . . Skrift om Nutidens Fritænkere*] »Til Forstaaelse og Bedømmelse af

Nutidens Fritænkeri« (1881); jf. IV 144.5 ff. De enkelte Udtalelser, som Pingel fremdrager, findes paa flg. Steder i Møllers Bog: om Fritænkeriet som bevidst Løgn S. 129, om fritænkeriske Kvinder S. 128, om Teatret S. 71, om Videnskaben S. 26, om de lærde Skoler S. 164 ff., om Filosofikum S. 85 f. og 167 ff., om Edv. Brandes' Valg S. 155 f., om Georg Brandes S. 103 f. og om Hostrup S. 155. Pingel selv er omtalt S. 130. ¶ 329.5. *Scavenius*] havde 1880 afløst Fischer som Kultusminister. ¶ 329.28. *Drachmanns nye Bog*] »Vildt og Tæmnet« (1881), hvori den venezianske Stemning »Et Brev« (først trykt i Mrgbl. 19/11 og 21/11 1876). ¶ 329.31—330.1. *H. Nygaard*] se Oplysningerne til I 17.6 og II 134.31.

Br. 33. 330.19. *en Fremstilling af Geologien*] »Elemente der Geologie« (1872). ¶ 331.11. *Bjerget, »det gamle og graae*] Citat af Digtet »Hjemme« (fra »Poesier« 1838). ¶ 331.17. *Oden til Napoleon*] »Napoleon« af »Digte. Første Ring« (1829); Midterpartiet udgøres af en Lovsang til den Kvinde (Hulda Malthe), Wergeland elskede og besang under Navnet Stella. ¶ 332.11 f. *det rørende . . Digt om Jøden*] Digtet »Juleaftenen« af »Jøden« (1842). ¶ 333.10. *anden Udgave af Deres store Bog*] »Emigrantlitteraturen« udkom i 2. ændrede Udgave 1877.

Br. 34. 335.24. *Sverdrup*] se »Levned« II 362 f. og III 8 ff. ¶ 335.27. *Frk. Brosbøll*] Carit Etlars Datter, Anna Brosbøll, der i mange Aar stod det Pingelske Hjem meget nær (oplyst af Frk. Helene Berg) (jf. Oplysningerne til S. 278.23 f.). ¶ 335.31. *min Bog*] »Ferdinand Lassalle« (1881).

Br. 35. 336.5. *Foredraget over Ibsen*] Brandes holdt 4/11 1881 Forelæsning paa Universitetet om Ibsen (gentaget 7/11); han havde 28/10 (gentaget 31/10) talt om Bjørnson. ¶ 336.11 f. *en mærkelig Artikel om hans Drama*] i Mrgbl. 28/12 1881. ¶ 337.2 f. *de blodige Pidskeslag, som De tildelte Molbech*] i Anmeldelsen af »Gengangere« indflettede Brandes et voldsomt Angreb paa Molbechs nedsablende Kritik af Skuespillet (Dagbl. 21/12 1881 (se »Levned« III 19 ff.). ¶ 337.3 f. *det bekjendte Brudstykke af Brøchners Dagbog*] da Edv. Brandes som Støtte for sin Opfattelse af Edspøragsmaalet havde paaberaabt sig, at Brøchner, der 1841 aabent havde vedkendt sig at afvige fra Folkekirkens Meninger, i 1854 havde aflagt Ed som Rigsdagsmand, skrev Brøchners Ven, Chr. K. F. Molbech, et Indlæg i Berl. Tid. Aftenudg. 26/11 1880. Han vil heri hævde, at de to Tilfælde ikke er analoge, idet der med Brøchner var foregaaet en stærk aandelig Udvikling siden 1841, og som Dokumentation aftrykkes et Brud-

stykke af hans Dagbog fra 1847, hvor Brøchner fortæller, hvorledes han i Venedig gik ind i Markuskirken og lod sig rive saaledes med af Stemningen, at han bad en lang og inderlig Bøn. ¶ 337.6. *Svend Trøst*] Drachmann udgav 1881 under dette Pseudonym Digtsamlingen »Gamle Guder og nye«. ¶ 338.5. *et genialt Arbejde*] »Om Hævningsfænomenerne i Møens Klint« (1874). ¶ 338.23. *Igaar læste jeg i Morgenbladet*] en Korrespondent meddeler i et »Brev fra Island« i Mrgbl. 29/12 1881, at »heroppe hører hvert eneste betydelige Talent, der er fremtraadt i den senere Tid, til Dr. Brandes's varme Beundrere«; 31/12 citerer Bladet af et Brev fra en dansk Læge i hollandsk Tjeneste i Bagindien, at han har lært en Hollænder Dansk ved Hjælp af Brandes' »Hovedstrømninger«. ¶ 338.25. *sige med Grundtvig*] i Mindedigtet over Rasmus Rask 1832 (se »Poet. Skr.« ved Sv. Grundtvig V 524).

Br. 36. 339.5. *det Foredrag*] om Brødrene Goncourt (se »Levned« III 25). ¶ 339.5 f. *den Bog, jeg skal have færdig*] »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882). ¶ 340.6. *se Hovedstrømningerne 2den Udg. I, 94*] under Omtalen af Chateaubriands »René« tales der om andre litterære Behandlinger af »dette besynderlige Æmne«. ¶ 340.9. *det norske Dagblad faldt ham gement i Ryggen*] se Oplysningerne til IV 392.18 f. ¶ 340.10. *Borchsenius forraader den lille Gjellerup*] i en Anmeldelse i »Ude og Hjemme« 1/1 1882 stiller Otto Borchsenius Gjellerups »Rødtjørn« og Drachmanns »Gamle Guder og nye« op mod hinanden og erkender aabent, at han foretrækker den sidste. ¶ 340.23 f. *Berg er ustyrlig af Rædsel for . . Fritænkerne*] Brandes citerer her sin Broders Brev, trykt i II 109.30. ¶ 341.5. *reuse Senioratet for dets Uartighed*] Studenterforeningens Seniorat havde, under Pres fra Oppositionen, set sig nødsaget til at indbyde Georg Brandes til (5/11) at holde Foredrag om Henrik Ibsen, men nægtet bagefter at holde Sold med ham. Paa en ekstraordinær Generalforsamling 19/11 forsøgte Oppositionen at faa væltet Senioratet, men A. C. Larsen stillede et Ændringsforslag til Dagsordenen, der muliggjorde Senioratets Forbliven (se »Studenterbogen« S. 199 ff. og »Levned« III 12 ff.).

Br. 38. 343.23. *en . . Samling Digte*] »Rødtjørn« (1881). ¶ 344.9. *Kiellands og andres nye Bøger*] Kiellands Bøger fra 1881 var »Arbejdsfolk« og »Else«. ¶ 344.15 f. *Ibsens egne Fortolkningsforsøg af sit Stykke*] i Mrgbl. 14/1 1882 havde Schandorph med Forfatterens Tilladelse ladet aftrykke et Brev fra Ibsen til ham, hvori han værgede sig mod, at man uden videre identificerede hans egne Meninger med dem, der var lagt Personerne

i »Gengangere« i Munden; Ibsens Brev er optrykt i »Breve fra Henrik Ibsen« II 101 ff. (jf. nærværende Værk VI 26.16 ff.). ¶ 344.17. *et Brev fra ham*] trykt i IV 231 ff.

Br. 39. 345.8 f. *hinc illae lacrimae*] »heraf disse Taarer«.

Br. 40. 347.22. *Dannelsen af en ny Studenterforening*] se Oplysningerne til II 127.29. ¶ 348.18. *Studerterforeningens Opførsel mod Dem*] se Oplysningerne til S. 341.5.

Br. 41. 350.14. *Academicum*] en Sammenslutning af Oppositionen inden for Studenterforeningen, stiftet i Slutningen af 1879 ell. Begyndelsen af 1880 af Fr. L. Grundtvig, hvis Formaal if. Vedtægternes § 1 var »ved at vække og nære aandeligt Liv hos Medlemmerne, at modarbejde Ligegyldighed for de store Spørgsmaal, der bevæge Tiden, og virke hen til, at Studenterlivet i Sandhed kan blive frugtbringende« (se Jul. Schjøtt i »Studerterbogen« 1896 S. 186 ff.). ¶ 350.15. *det heden-gangne »Litteraturselskab*] se Oplysningerne til I 162.3. ¶ 350.32. *Den Aften jeg . . . tilbragte i »Academicum*] 1/4 1882 holdt Brandes Foredrag i Kasinos lille Sal om Schack-Staffeldt og fejredes bagefter med et Sold.

Br. 42. 351.29. *holde Foredrag i Samfundet*] Brandes holdt i Aarens Løb gentagne Gange Foredrag; allerede ved Samfundets første Møde 2/9 1882, hvor Høffding talte om »Realisme i Videnskab og Tro«, var Brandes til Stede og holdt ved det paafølgende Sold Hovedtalen. ¶ 352.14 f. *en Filial af Morgenbladet*] ifølge Vedtægterne skulde »Samfundet« Formaal være »at samle Studenterne til virksom Interesse for alle fremtrædende aandelige Bevægelser, være sig i Videnskab, Politik, Litteratur eller Kunst«, og det maatte ikke gøres til Organ for noget enkelt Parti; da Bestyrelsen imidlertid havde store Vanskeligheder med at skaffe konservative Foredragsholdere, antog Sammenslutningen hurtigt Præg af en liberal Forening. ¶ 352.21. *audiatur et altera pars*] »ogsaa den anden Part bør høres«. ¶ 352.29. *en Geolog*] Pingel holdt selv 7/2 1885 et Foredrag, »Nogle Betragtninger over Geologi«. ¶ 353.12 f. *det Spørgsmaal, som Universitetets Rector nylig har gjort brændende*] i sin Rektortale ved Universitetets Aarsfest 20/4 1882 fremkom Prof. Johnstrup med en skarp Kritik af Darwins Lære, om hvilken han hævdede, at den hverken lod sig bevise eller modbevise. ¶ 354.1. *af gammel Hengivenhed for mig*] Holger Drachmanns Halvbroder, A. B. Drachmann, var gammel Elev af Pingel (se »Aarskrift for Metropolitaner-Samfundet« VI 1913 S. 5 ff.). ¶ 354.5 f. *vor gamle Rector*] F. C. C. Birch, der religiøst og politisk stillede sine

Lærere frit, blev fra Skoleaarets Begyndelse i 1882 afløst af Lorentz Bergmann; den nye Rektor var ikke tilbøjelig til at se gennem Fingre med, at en af hans Lærere optraadte aktivt paa den liberale Bevægelses Side, og da Pingel pure afslog Kultusministeriets Krav om, at han i Fremtiden skulde afholde sig fra yderliggaaende Udtalelser, afskedigedes han 21/6 1883 med Pension. ¶ 354.11. *Deres Staffeldt*] se Oplysningerne til S. 209.3.

Br. 43. 354.29. *skaffe sig et Lokal*] Studentersamfundet havde til Huse i den gamle Stemannske Gaard i Badstuestræde. ¶ 355.29 f. *sit venia verbo*] »hvis Udtrykket maa være tilladt«. ¶ 355.32. *Liussagen*] Monrad var blevet valgt til Folketingsmand efter Balthazar Christensens Død ved et Suppleringsvalg i Middelfart 16/5 1882; i sin Tale som Aldersformand ved Rigsdagens Aabning slog han til Lyd for Udsoning mellem de stridende Partier og Afskaffelse af Visnepolitikken. ¶ 356.5. *tale mod Darwin*] jf. Oplysningerne til I 302.7.

Br. 44. 356.28. *Dr. Treu*] se om ham Brandes: SS. XIV 346, 379 og »Levned« II 300 f., III 132 f. og 374. ¶ 357.6. *Correspondancen mellem Dem og de anonyme Venner*] i Mrgbl. 14/7 1882 offentliggjordes Adressen fra den Kreds, der tilbød at muliggøre Brandes' Tilbagevendende, og hans Takskrivelse.

Br. 46. 358.16. *Blicherfest*] 31/10 1882 fejrede Studentersamfundet sammen med Kunstnere Hundredeaarsdagen for Blichers Fødsel; Hovedtaleren ved denne Lejlighed var Xylograf F. Hendriksen, der udbragte et Leve for den danske Bonde. Drachmanns Kantate er trykt i »Ude og Hjemme« 5/11 1882. ¶ 359.2. *Deres Kritik af Dr.*] se Oplysningerne til S. 360.26 f. ¶ 359.4. *E. B.s Kritik*] i sin Anmeldelse af Skuespillet »Puppe og Sommerfugl« i »Ude og Hjemme« 1/10 1882 har Edv. Brandes talrige Indvendinger mod Psykologien, men ender dog med at fastslaa, at Stykket »er Fodfæste for Hr. Drachmann som vordende Dramatiker«. ¶ 359.19. *Hørups Foredrag*] 21/10 1882 talte Hørup i Studentersamfundet; Mødet er ikke refereret i Dagspressen.

Br. 47. 360.26 f. *min Artikel om Norsk Tidsskr.*] Brandes havde i sin Anmeldelse af Sars' og Skavlans »Nyt Tidsskrift« I 4. Hft. i Mrgbl. 15/10 1882 skarpt kritiseret det Digt af Drachmann, »Til Noget i Norge«, som var optaget deri; om den Brevveksling mellem Brandes og Drachmanns Hustru, som Artiklen gav Anledning til, se Emmy Drachmann: »Erindringer« S. 186 ff. ¶ 360.31—361.1. *Stöckersk Antisemitisme*] se Oplysning-

gerne til II 75.28. ¶ 361.7. *min store Bog*] »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882). ¶ 361.14. *G.s Indlæg for Dødsstraffen*] da Gerson Trier i Anledning af en Dødsstraf, der skulde eksekveres, i Mrgbl. 9/11 1882 havde taget til Orde imod den, følte Gjellerup sig kaldet til i en Artikel smstds. 10/11 at føre et Forsvar for Dødsstraf ved Kloroformering.

Br. 48. 361.29. *Gjellerups Bog*] i »Germanernes Lærling« (1882), som Forf. oplæste Kapitler af, før Bogen var udsendt, findes en Karrikatur af Prof. theol. Peder Madsen; Adressen var meget tydelig og gik ind paa Privatlivets Omraade; bl. a. hentydedes der til, at Prof. Madsen ved sit Giftermaal var blevet Ejer af en Herregaard (Vedbygaard).

Br. 49. 364.3. »*Et Besøg*«] Skuespil af Edv. Brandes fra 1882. ¶ 364.13. *Bjørnsøfesten*] 9/12 1882 holdt Studentersamfundet i Larsens Lokaler Fest for Bjørnson i Anledning af hans 25 Aars Digterjubilæum og hans 50 Aars Fødselsdag; Niels Neergaard og Edv. Brandes talte for Hædersgæsten, Pingel for Fru Bjørnson, og Bjørnson selv manede i sin Takketale Ungdommen til at bekende (se Bjørnson: »Kamp-liv« II 45). ¶ 364.26. *Aftencursus for Arbejderne*] Forslagsstilleren var Jul. Schiøtt, der 25/11 1882 for første Gang bragte Sagen paa Bane. 21/12 stiftedes med »Arbeterinstituttet« i Stockholm som Mønster »Studentersamfundets Aftenundervisning for Arbejdere«, og til Bestyrelsens Formand valgtes Herman Trier (se Trier i »Studentersamfundet gennem fem og tyve Aar« S. 49—64). ¶ 365.1. *Søndagsforedragene i Rømersgade*] »Foreningen til Oplysningens Fremme blandt Kjøbenhavns Arbejdere«, som var grundet 1880 af Kemikeren S. Mørk-Hansen og Emil Trier, var upolitisk og virkede for sit Formaal ved Foredrag og Smaaskrifter (se Foreningens »Beretning om Virksomheden siden Foreningens Stiftelse« 1891). ¶ 365.4 f. *om Søndagen .. underholde Arbeidernes Børn*] en Kreds af Studentersamfundets Medlemmer forsøgte 1883 at samle Arbejderbørn om Søndagen til konfessionsløse Møder i Rømersgade, hvor der vistest Lysbilleder og blev fortalt om letfattelige Emner; denne Virksomhed begyndte 7/1 1883 og fortsattes gennem 5 Vintre; 1903 blev Ideen taget op igen i større Udstrækning (se Vilh. Rasmussen i »Studentersamfundet gennem fem og tyve Aar« S. 114 ff.). ¶ 365.8. *Scheherasader*] i den orientalske Eventyrsamling »1001 Nat« redder Scheherasade sit Liv ved gennem hver af 1001 Nætter at fortælle Kongen et nyt Eventyr. ¶ 365.12. *Christiansen .. har skrevet os en Farce*] »Flyvegriller« (se Carl Behrens: »Erindringer« S. 22). ¶ 365.12. *Lindows Børn*] Skuespil, opf.

1. Gang paa Det kgl. Teater 17/12 1880, trykt 1881. ¶ 365.31. *jeg .. skal afløses*] 28/4 1883 genvalgte Pingel til »Samfundet«s Formand og blev først 22/3 1884 afløst af Herman Trier.

Br. 51. 367.18. *Litteraturens Goos*] Holger Drachmann. ¶ 367.29 f. *hans Audiens hos Prins Valdemar*] jf. IV 172.10 f. ¶ 368.9 f. »Søndag paa Amager«] Johanne Louise Heibergs »Duftvaudeville« fra 1848.

Br. 52. 368.21. *Foredraget*] Brandes talte i Rømersgade for Arbejderne om Lassalle (se »Levned« III 63). ¶ 368.22. »*Pios Efterfølger*«] Pingel er aabenbart i Kampens Hede blevet betegnet som Socialistpionerens Arvtager, fordi han aabent vedgik sin Interesse for Forbedring af Arbejdernes Kaar. ¶ 368.30 f. *En Maler Larsen optraadte paa en temmelig heftig Maade mod Rubin*] jf. Mrgbl. 6/5 1883 og »Studentsamfundet gennem fem og tyve Aar« S. 58.

Br. 53. 370.1 f. *Drachmanns Artikel*] se Oplysningerne til S. 267.10 f.; i denne Artikel frasiger han sig ethvert Makkerskab med »G. B. & Co.« og udtaler, at han har fælles Rod med Ploug. ¶ 370.8. *de Ord, som De citerer*] Drachmann drog i sin Artikel en Parallel mellem Plougs og sin egen Skæbne: »Han har som modnere Mand, jeg som langt yngre, ifølge noget fælles Usammensat, Ureflekteret, gennem en længere og kortere Række af Arbejdsaar staaet i et literært-personligt Forhold til nogenledes den samme Natur: en spredt kundskabsrig, pointeret virtuosmæssig, paa samme Tid tør og klam, literær Dressør, der imponerede ved at snakke 'Sort'«. Brandes' Brev af 12/12 1883 viser, at det er flg. Linier, der især har opbragt ham: »Af billigt Hensyn, dels til en fordreven Fjende, dels til Modstandere, for hvis Fremtid Tæppet endnu ikke er bristet, skal jeg ikke føre Parallelen videre ud. Men dette tror jeg at have maattet sige for at blive forstaaet udenfor den allersnevreste literære Kreds« — Ord, som Brandes har følt møntet paa sig selv og udlagt, som om Drachmann dermed vilde sige, at han i sin moralske Vandel var lige saa uheldig som Clemens Petersen (jf. Brandes: »Levned« III 70).

Br. 55. 371.22. *mine Forhaabningers Land*] efter at Pingel i 1883 var blevet afskediget som Overlærer ved Metropolitanskolen, kastede han sig ind i aktiv Politik og lod sig 1884 opstille som Venstres og Socialdemokraternes Fælleskandidat i Aarhus-Kredsen, hvor han ogsaa blev valgt med stort Flertal. Da han i Anledning af Valget rejste med Damperen til Aarhus om Natten, skal han i en tidlig Morgenstund, da Jyllands Kyst dukkede op, have citeret for sig selv Maria Stuarts Replik (af Schillers

»Maria Stuart« III. 1): »Dort, wo die grauen Nebelberge ragen, fängt meines Reiches Grenze an« (Victor Madsen: »Victorinus Pingel« S. 27).
 ¶ 372.6. *Paternoster-Skjær*] Hentydning til Holbergs »Peder Paars« I. 1 V. 83.

H. V. Kaalund og Georg Brandes

1878.

Brevene, der er meddelt i deres Helhed, tilhører Det kongelige Bibliotek i København.

Br. 1. 377.4. *et Digt af Dem til H. Drachmann*] »En aaben Hilsen til Holger Drachmann fra H. V. Kaalund« (genoptrykt i »Krydsede Klinger« 1918 S. 24 ff.). Digtet begynder saaledes: »Fra Mastetoppen de raabte Land, / den nye Verden! — Ja vist: der laa den / som fordem Guanahani's Strand! / .. — Jeg saae ikke Andet end Himmel og Vand. / Det var Taagebanker, de tog for Maalet. / Jeg var kjed af Skuffelsen, kjed af Skraalet. / Denne pralende Blæsen Basun for det Ny / og overmodige Haan mod det Gamle / gjorde mig sky; / den begyndte næsten at vamle. / Ogsaa hos mig var Længslen stor. / Det var Menneskeslægten, vi havde ombord / med dens Drøm om Lykke; / med dens aldrig stillede Trang til at bygge / over alle gabende Svælg en Bro / mellem Aand og Natur, mellem Viden og Tro, / mellem det, som er, og det, som skal komme. / Men jeg maalte Fremskridtet Tomme for Tomme, / teede mig ikke ilter som Somme, / fulgte Mundheldet: 'Tag den med Ro!' / og ventede, til Fremtidsprofeterne / hældte Spyttet ud af Trompeterne«.
 ¶ 377.23 f. *et Sted i min Bog om Kierkegaard*] »Der kom som bekjendt en Tid, da Menneskeheden var bleven utilfreds med den gamle Landvei til Indien, den i Aartusinder havde kjendt, og da enkelte dristige Aander begave sig ud paa det store ukjendte Ocean, paa de 70,000 Favnes Dyb, i det Haab at finde Søveien dertil. En af dem, den dristigste af de dristige, og ligesaa forstandig som dristig, gik efter mange Andres feilslagne Forsøg ombord og seilede længe uden at øine Andet end det vide Ocean, fra hvilket kun Tvivlen om nogensinde ad denne Vei at naae til Indien bares ham imøde. Endelig efter tusinde Farer og Sorger lød Raabet Land! Veien syntes funden. Men se! det var ikke den gamle Verdens Indien, det var den nye Verden, det var Amerika, hvortil man var kommen. Da Kierkegaard forlod den gamle naive Landvei til Troen,

fandt han da paa hint Skib, han selv havde bygget, Reflexionens ubanede Vei dertil? Nei, i det Øieblik han raabte Land, var det i Virkeligheden ikke Traditionens Indien, hvortil han var naaet, men Personlighedens, den store Lidenskabs, den store Selvstændigheds Amerika« (»Søren Kierkegaard« 1877 S. 106 f. = SS. II 311).

Br. 2. 381.22 f. *være Lærer . . for . . Forbrydere*] siden 1860 var Kaalund Lærer for Fangerne i Vridsløse. ¶ 381.25 f. »*Til Virkeligheden*»] først trykt i Tidsskriftet »For Ide og Virkelighed« 1870, derefter optaget i Kaalunds Digtsamling »En Efteraar« (1877).

Br. 3. 382.14 f. *ligesom det med den Fugl Fønix slaer Jeronimus*] Holbergs »Julestue« Sc. 12. ¶ 383.11. *Deres sidste Digtsamling*] »En Efteraar« (1877).

Hannes Hafstein til Georg Brandes

1899—1906.

Hafsteins Breve ejes af Det kongelige Bibliotek i København, Brandes' Svar har ikke kunnet opspores.

Br. 1. 388.7. *den nye Bog af J. C. Poestion*] »Isländische Dichter der Neuzeit« (1897), litteraturhistoriske Karakteristiker med Prøver af Digte i tysk Oversættelse, 1904 fulgt af et lignende Værk, »Eislandsblüten«.

Br. 2. 388.26. *det tilsendte Hefte*] L. Mylius-Erichsens Tidsskrift »Vagten« bragte i et af sine Hefter 1899 Brandes' Rejseskildring »Lwów« og et Udvalg af Portrætter af Brandes fra forskellige Aldre. ¶ 389.2. *Lovens og Ordenens Haandhæver*] Hafstein var paa dette Tidspunkt Sysselmand i Isafjord. ¶ 389.12. *bære Skylden for vore »verspätete Nachzügler«-Synder*] i Kapitlet »Jung Island«, der skildrer Brandes' Indflydelse paa det unge Island som ikke udelt heldig, hedder det bl. a.: »Als verspätete Nachzügler schlossen sich der Richtung Brandes' auch einige junge in Kopenhagen lebende isländische Digter an« (S. 481), og som Repræsentant for denne Retning nævnes bl. a. Hafstein; i Pol. 13/7 1900 tog Brandes til Orde imod Poestions Fremstilling.

Br. 3. 390.21. *Deres forskellige Artikler i »Politiken*»] »St. Germain-en-Laye« 13/8, »Sindenes Tilstand« 24/8, »Lyssiderne« 4/9, »Bagnoles de l'Orne« 28/9 1899.

Br. 4. 391.18 f. *currente calamo*] »paa staaende Fod«. ¶ 391.29 f. *den venlige .. Omtale .. i »Politiken«*] i Pol. 10/11 1899 meddeltes det i Tilslutning til forrige Dags Telegram om Tildragelsen, at det var Hafstein, der havde vovet sig ud til Trawleren; Bladet gengav hans Billede og ledsagede det med nogle Ord ogsaa om hans Digtervirksomhed. ¶ 393.1. *løb sin Skøbne imøde*] Trawleren blev grebet paa fersk Gerning af det danske Fiskeriinspektionsskib »Absalon« Nord for Skagen og indbragt til Frederikshavn.

Br. 6. 394.20. *Skafþ beygattu, skallí osv.*] »træk ikke op til Graad, Skaldepande, selv om en Byge overfalder dig; Møers Kærlighed nød du, engang skal enhver dø«, et Vers, der digtedes 1238 af Þórir jókull, umiddelbart inden han skulde modtage Dødsstødet. ¶ 394.25 f. *Studentertoget*] 28/7 1900 drog 85 danske Akademikere med »Botnia« til Island; Georg Brandes sendte paa Afrejsens Dag Deltagerne en Hilsen i »Politiken«, hvori han sluttede sig til den Karakteristik af Rejsens Formaal, som dens Ophavsmænd havde givet: »en Kærlighedserklæring fra Danmark til Island«.

Br. 7. 395.30 f. *Deres Bestræbelser for at vække Interesse for Island*] 28/7, 29/10 og 19/11 1900 havde »Politiken« bragt Artikler af Brandes om islandske Forhold. ¶ 396.3. *Deres Tale for Island*] ved Studenterforeningens Fest 27/10 1900 for Deltagerne i Studentertoget til Island talte Georg Brandes for Island og udtrykte Haabet om, at »hvad der endnu er Island og Danmark imellem, vil islandske og danske Mænd i Forening kunne ordne« (optrykt i »Taler« S. 69 ff.). ¶ 396.11. *det til mig rettede lille »Hyp«*] Brandes' Hib til Hafstein er indeholdt i disse Linier af Talen: »Man sporer undertiden Modløshed paa det aandelige Felt. Enkelte af de Fremmeligste, som Hannes Hafstein, lægger sig under Mangelen af Tilskyndelser for tidligt til Ro«. ¶ 396.18 f. *Thorbjörn Stakkel og Thorbjörn Usselryg*] i Thord Hredes Saga, overs. af H. Friðriksson (1848) S. 51. ¶ 396.27. *Valtyr Guðmundsson*] Altingsmand, Docent V. Guðmundsson indledte Vinteren 1897 paa egen Haand Forhandlinger med Justitsminister Nellesmann, der tillige var Minister for Island, om en Ændring af Islands Forfatning, der skulde tilsigte at oprette en særlig Post som Minister for Island med Sæde i København. Forslaget gik først igennem 1903 og med den Ændring, at den islandske Minister skulde bo i Reykjavík. 1904 udnævntes Hannes Hafstein som den første islandske Minister. Der foregik i Pressen en livlig Diskussion om Forfatningssagen,

bl. a. i »Politiken«, der 1/11 1900 bragte en Redegørelse fra Valtyr Guðmundsson om Altingsvalgene.

Br. 8. 397.18. *Deres . . Tale*] under Altingsmændenes Besøg i København Sommeren 1906 blev der i Rigsdagen 19/7 holdt en Aftenfest, hvorunder Georg Brandes talte (se SS. XVIII 491 ff. = »Taler« S. 128 ff.); han kom bl. a. ind paa Betragtninger over den islandske Formalisme, der i det praktiske Liv kan udarte til Juristeri og i Digtningen til Kunstleri, men tilføjede samtidig, at »Form er Kultur. Al Sindets og Sædernes Kultur røber sig i Iagttagelse af Former; Raaheden er formløs. Kun Formen for Formens Skyld er i Vers som i Livet ikke af det Gode«.

Matthías Jochumsson og Georg Brandes

1899—1915.

Matthías Jochumssons Breve tilhører Det kongelige Bibliotek i København, Georg Brandes' Breve Distriktslæge Steingrímur Matthíasen. Brevvekslingen er her meddelt i sin Helhed.

Br. 1. 401.5. *currente calamo*] se Oplysningerne til S. 391.18 f. ¶ 401.7. *Res ante nomina*] »Tingene før Navnene«. ¶ 401.10 f. *min . . Oversættelse af . . »Jon Arason«*] udkom aldrig paa Dansk, derimod paa Islandsk 1900. ¶ 402.13. *den saml. Udgave*] af Georg Brandes' Værker (1899 ff.).

Br. 2. 403.15. *Frankrigs dybe Fald*] Artiklen »Sindenes Tilstand« i Pol. 24/8 1899 viser, at det i første Række er Dreyfus-Affæren, Brandes tænker paa. ¶ 403.25. *en Bog om Island af Poestion*] se Oplysningerne til S. 388.7.

Br. 3. 404.26. *Digitene*] Georg Brandes' »Ungdomsvers« (1898). ¶ 405.11. *hin elendige Affære*] Dreyfus, der 9/9 1899 var blevet dømt for Højforræderi, blev benaadet af Regeringen. ¶ 405.16. *De havde jo to*] den yngste af Georg Brandes' Døtre, Astrid, døde som Barn 1890. ¶ 405.20. *Høffdings Philosophiens Historie*] »Den nyere Filosofis Historie« (1894—95).

Br. 4. 406.1. *de ugudelige Verlainske Ord*] »Etes Vous fou (Père, Fils, Esprit?« (Fortalen til »Sagesse«, citeret i Brandes' Afhandling »Fransk Lyrik« i »Tilskueren« 1899 S. 19 (= SS. VII 271). ¶ 406.6. *Studentertoget*] se Oplysningerne til S. 394.25 f. ¶ 406.19 f. *Deres . . Artikel i Tilskueren*]

»Danskheden i Sønderjylland« (= SS. XII 205 ff.). ¶ 406.24 f. *hvad De nylig skrev . . i Tilskueren*] »Tanker ved Aarhundredskiftet« i »Tilskueren« 1900 S. 1 ff. (= SS. XII 142 ff.). ¶ 406.32. *Dualismen i den R.[asmus N.[ielsenske] Filos.] Brandes' Debutbog*: »Dualismen i vor nyeste Philosophie« (1866). ¶ 407.4 *Deres Brevveksling med denne mærkelige Mand*] Nietzsches Breve til Georg Brandes offentliggjorde denne i »Tilskueren« 1899 S. 956 ff. ¶ 407.12. »*Sværd og Bispestav*«] Indriði Einarssons historiske Skuespil fra 1899, overs. til Dansk 1901 af Henrik Ussing og omtalt af Brandes i hans Artikel »Islændinger« i Pol. 19/11 1900 (= SS. XV 362 ff.).

Br. 6. 408.24 f. *Deres brillante Moens-Tale*] under Studentersamfundets Mønstur holdt Brandes 3/7 1904 en Tale om det danske Folk, som han ønskede Ædruelighed og Begejstring (trykt i Pol. 4/7 1904 = SS. XV 440 ff. og »Taler« S. 105 ff.).

Br. 7. 409.2. »*Kvinden skabt af Manden*«] udkommet anonymt 1904 og paa Titelbladet betegnet som »Studie af en Kvinde. I Anledning af Otto Weiningers Bog: 'Geschlecht und Charakter'«; Skriftet polemiserer mod Weiningers Fremstilling af det seksuelle Problem. ¶ 409.10. φιλικα και νεικος] »Kærlighed og Had«. ¶ 409.12. *Sat de hoc*] »nok om det«. ¶ 409.18. *autos-efah*] »han selv har sagt det«. ¶ 409.22 f. *sin fornemme Bog*] et Autografalbum, hvori Jochumsson skrev et Digt til Edith Brandes (oplyst af Fru Edith Philipp). ¶ 409.29. *Prof. Ker*] i hans Bog »Epic and Romance« (1897).

Br. 8. 410.12. *min lille Bog . . om Danmark*] »Fra Danmörku« (1905), hvori Georg Brandes er omtalt S. 135. ¶ 410.19. *Deres . . Tale for Altingsmændene*] se Oplysningerne til S. 397.18. ¶ 411.3. *som Stuart Mill sagde*] »Ask yourself whether you are happy, and you cease to be so« (»Autobiography« Columbia University Press 1924 S. 100). ¶ 411.9 f. *Filosofiens Historie i det 19de Aarh. ved Aug. Bjarnarson*] »Yfirlit yfir Sögu Mannsandans. Nitjándra Öldin« (Reykjavík 1906). ¶ 411.28. *Faustinus*] dansk Eksperimentalpsykolog, der med Held afslørede spiritistiske Bedrag. ¶ 412.12. »*den söta lille Fröknen*«] Citat af Hostrups »Soldaterløjer« Sc. 12. ¶ 412.22. *Irritabile genus vatum*] »Digternes vanskelige Slægt«. ¶ 412.23. *vanitas vanitatum*] »Forfængelighedens Forfængelighed«.

Br. 9. 413.8 f. *et Par Amagerartikler*] »Amagers Løsrivelse« i Pol. 16/12 1906 (= SS. XVIII 375 ff.) og »Amagers Flag« smstds. 22/12 (= SS. XVIII 379 ff.), begge undertegnet Jens Piter Jespersen. ¶ 413.19. *Don Ranudo*] Hentydning til Holbergs Komædie af samme Navn. ¶ 414.3 f.

ikke at udlevere til Rusland en russisk ung Mand] Indlæggene i denne Affære, efter Hovedpersonen kaldt Tscherniaksagen, der først offentligjordes i Pol. 1/2, 5/2, 9/2, 5/3 og 6/3 1907, er trykt i SS. XVIII 421 ff. Tscherniak blev ganske vist ikke udleveret, men døde kort efter ved en Ulykke.

Br. 10. 415.2. *en »Natpotte» over Hovedet*] Brøchner fortæller i sine »Erindringer om Søren Kierkegaard« i Det 19. Aarh. Marts 1877 S. 366, at da han engang ivrigt udviklede for Kierkegaard, at en positiv Religion var en Uting, slog denne ham koldt Vand i Blodet ved at svare: »Ja, og en Natpotte over Hovedet«. ¶ 415.5. *omne simile claudicat*] »enhver Lignelse halter«. ¶ 415.16. *Dr. Hannessons Artikel*] Distriktslæge Guðmundur Hannesson hævdede i sin Artikel »Selvstyre eller Selvstændighed« i »Tilskueren« 1907, der er en Gengivelse af hans Pjece »I apturelding«, at Island i 13. Aarh. havde faaet Anerkendelse som et selvstændigt Kongerige, og at fuldstændig Adskillelse fra Danmark vilde være at foretrække for Ligestillethed. ¶ 415.20. *lader Shakespeare Kleopatra sige*] »Antonius og Cleopatra« II. 5; Jochumsson citerer ogsaa Replikken i sit Brev af 3/1 1883 til Valdimar Briem (se hans »Bréf« 1935 S. 364). ¶ 416.4. *Wir werden uns're Seehunde wieder finden*!] i »Nachwort zum 'Romanzero'« siger Heine: »In der anderen Welt des Swedenborg werden sich auch die armen Grönländer behaglich fühlen, die einst, als die dänischen Missionäre sie bekehren wollten, an diese die Fragen richteten: ob es im christlichen Himmel auch Seehunde gäbe? auf die verneinende Antwort erwiderten sie betrübt: der christliche Himmel passe alsdann nicht für Grönländer, die nicht ohne Seehunde existieren könnten. Wie sträubt sich unsere Seele gegen den Gedanken des Aufhörens unserer Persönlichkeit, der ewigen Vernichtung! Der horror vacui, den man der Natur zuschreibt, ist vielmehr dem menschlichen Gemüte angeboren. Sei getrost, teurer Leser, es gibt eine Fortdauer nach dem Tode, und in der anderen Welt werden wir auch unsere Seehunde wiederfinden«. Citatet forekommer igen S. 418.29 f. og 421.25 f. og i Jochumssons Brev af 11/4 1911 til Steingrímur Thorsteinsson (se hans »Bréf« 1935 S. 106). ¶ 416.12. *in aeternum*] »i Evighed«.

Br. 11. 417.2. *en Triersk Seance*] Herman Triers Søn Sigurd var overbevist Spiritist og holdt talrige Seancer.

Br. 12. 417.20. *nogle spredte Erindringer*] efter Jochumssons Død udkom 1922 hans Memoireværk »Sögukaflar af sjálfum mér«. ¶ 417.22 f. *Deres Breve i Politiken . . og Clemenceau's*] se Oplysningerne til II 164.23 f.

¶ 419. 9. *det kuriøse Organ Bogvennen*] et af Gyldendal med Th. Lind som Redaktør udgivet Blad, der bragte Omtale af Forlagets Forfattere og deres Bøger. ¶ 419.15. *Ørlygur . . Gæst d. enøjede*] »Ormarr Ørlygsson« og »Gæst den enøjede« hedder to Dele af »Borgslægtens Historie« (1912—1913). ¶ 419.20. *Kalon kagathon*] »skønt og godt«. ¶ 419.24. *si inter vivos ambo fuerimus*] »hvis vi begge er i Live«. ¶ 419.28 f. »*Fléttað af sól-blíðum sundum* osv.] i Jochumssons Digt til Islands 1000 Aars-Fest 1874, »Minni Danmerkur« lyder 1. Vers: »Brosandi land, / fléttað af sólhýrum sundum, / saumað med blómstrandi lundum, / draumhýra land!« (»Ljóð-mæli. Úrval« 1915 S. 78).

Br. 13. 420.6. »*yderst mod Norden, hvor der lyste en Ø*«] Andreas Munchs Digt »Island« fra 1846 begynder saaledes: »Yderst mod Norden lyser en Ø«. ¶ 420.14. *Deres smukke Telegram*] Brandes' Lykønskningstelegram havde flg. Ordlyd: »Thank you for many years' excellent labour of spirit and increase of glory of Iceland« (se Jochumssons »Sögukaflar af sjálfum mér« S. 454). ¶ 420.18. *ad nauseam*] »til Lede«. ¶ 420.28. *siger Wordsworth*] »We feel that we are greater than we know« (»The River Duddon« XXXIV). ¶ 420.28 f. *som Sir Oliver Lodge siger*] »we are like 'Floating lonely icebergs, our crests above the ocean, / With deeply submerged portions united by the sea'. The conscious part is knowing; the subconscious part is ignorant« (»Science and Immortality« 1909 S. 43). ¶ 420.32—421.1. *Den Raffel De engang langede vore Chauwinister*] se Oplysningerne til S. 413.8 f.

Tillæg:

Gabriel Sibbern til Georg Brandes

1865—1894.

Disse Breve, der ejes af Fru Edith Philipp, f. Brandes, danner Supplement til Georg Brandes' Breve til Sibbern i Bind I; de meddeles her som Tillæg, da deres Eksistens først er blevet bekendt efter Trykningen af Bind I.

Br. 1. 425.3. *Mødet*] se Oplysningerne til I 370.29; i Brev af 22/1 1865 skriver Jul. Lange til Chr. Richardt om Diskussions-Foreningen: »Vi have nu tænkt paa at formere os eller rettere at søge Styrke indadtill ved at faa lidt mere vægtige Personligheder med op at køre og have

godt Haab om flere, deriblandt ganske skaldede Folk som Gabriel Sibbern« (»Breve fra Julius Lange. Efterslæt« udg. af P. Købke 1903 S. 3).

Br. 3. 426.26. *Om Poesi og Konst*] F. C. Sibberns Skrift, udk. 1834—69.

Br. 5. 427.22. *Artiklen*] der sigtes til Soph. Heegaards Svar i Dagbl. 27/7 1866 paa Brandes' Anmeldelse af hans »Indledning til den rationelle Ethik« (smstds. 15/7), der drog et Svar fra Brandes med sig 2/8 (jf. I 261.7).

Br. 6. 428.10. *De har kaldt mig flegmatisk*] se I 262.20 f. ¶ 428.18 f. *De . . har været i Stokholm*] se Oplysningerne til I 18.22. ¶ 428.30. *Striden*] se I 262. ¶ 429.9. *petitio principii*] »logisk Tilsnigelse«. ¶ 429.12. *Deres Artikel mod H.*] se Oplysningerne til I 261.7. ¶ 429.18 f. *paa sin Reise*] se Oplysningerne til I 63.8. ¶ 429.21. *Cl. Petersens Orakel*] se Oplysningerne til I 262.24 f. ¶ 429.25. *Schmidts Bog om Scharling*] se Oplysningerne til I 262.14. ¶ 430.6. *De vil have at jeg skal sige C*] se I 262.19 ff.

Br. 7. 430.28 f. *R. Nielsens øvrige Modstandere*] se I 265.24 ff. ¶ 431.6. *Foraarets Smil*] se I 265.1 f. ¶ 431.12. *som der staaer i Don Juan*] i Leporellos Listearie i 1. Akt af Mozarts Opera. ¶ 431.31. *Caro*] jf. I 35.12 ff.; *Janet* smstds. L. 2 ff. ¶ 432.8. *Cousin*] der samme Aar var død. ¶ 432.21. *Lévêque*] jf. I 34.32—35.2. ¶ 433.5. *Un cas de conscience*] Komædie af Feuillet fra 1867. ¶ 433.6. *L'Avanturière*] Skuespil af Augier fra 1848. ¶ 433.13. *hos Lunds*] jf. I 266.16 f. ¶ 433.25. *Halkjer og Hoppe*] se I 266.18 f. ¶ 434.2. *Bache*] se I 266.19 f. ¶ 434.23. *Deres Hilsen til Hôtellet*] se I 267.1 f. (og Oplysningerne dertil).

Br. 8. 434.27. *Demogeot*] antagelig »Histoire de la littérature française depuis ses origines jusqu'à nos jours« (1851). ¶ 434.27. *Poitou*] formodentlig Eugène Poitou: »Les Philosophes français contemporains et leur systèmes religieux« (1864).

Br. 10. 435.15. *Sibbern i sin Logik*] »Tænkelære eller Logik«, 3. Udg. 1866.

Br. 11. 435.28. *Caros l'idée de Dieu*] udk. 1864.

Br. 12. 436.8. *Mills Bog*] Brandes' Oversættelse af Stuart Mills »Kvindernes Underkuelse« (1869). ¶ 437.4. *Holbergs Digt*] »Zille Hans Datters Gynaicologia eller Forsvars Skrift for Qvinde-Kiønnet« (1722). ¶ 437.8. *Deres Afhandling om Taine*] Doktordisputatsen »Den franske Æsthetik i vore Dage« (1870). ¶ 438.5 f. *ex ungue leonem*] »paa Kloen kender man Løven«. ¶ 438.16. *Brachners Bog*] »Bidrag til Opfattelsen af Philosophiens historiske Udvikling«, anmeldt af Brandes i Dagbl. 17/2 1870 (jf. I

86—88). ¶ 439.2. *Herrer vi ere i Aandernes Rige*] Citat af Chr. Winthers »Studentervise« fra Studenterforeningens Stiftelse 1820. ¶ 439.7 f. *De har protesteret mod den vesterlandske Anmasselse* osv.] se Oplysningerne til I 88.3 og 88.17.

Br. 13. 439.22. *Deres Ytring*] se I 267.9. ¶ 439.29. *Indbydelsen*] se I 267.10 f.

Br. 14. 440.6 f. *Die erste Pflicht des Menschen* osv.] »Torquato Tasso« V. 2884 f. ¶ 440.20 f. *Jeg har indgivet Ansøgning*] se I S. XXI.

Br. 15. 442.4. *den Tale, De holdt*] ved Festen 25/10 1891 i Anledning af Brandes' 25 Aars Jubilæum som Forfatter; Brandes' Debutbog var det lille Skrift »Dualismen i vor nyeste Philosophie«, som Sibbern havde ydet ham Hjælp med; det paagældende Afsnit af Brandes' Tale, hvori han har takket sin Ungdomsven for Haandsrækningen, er ikke medtaget i den trykte Udgave (SS. XV 421 ff. = »Taler« 50 ff.).

Br. 16. 442.28. *hvad De har skrevet om mig i Politiken*] se I S. XXII.